

Sala 2
Gab. —
Est. 8
Tab. 13
N.º 11

2
8
13
11

2
8
13
11

Δ lib. 2. n. 7

COMMENTARII
COLLEGGII CO.
NIMBRICENSIS
SOCIETATIS
IESV,

IN DVOS LIBROS DE GENERATIONE
& Corruptione, Aristotelis
Stagiritæ.

*Martin a. Mexia
Do Collegio de S.
Joseph. de Carmelita,
Descalcos.*

CONIMBRICÆ

Ex Officina Antonij à Mariz Vniuersitatis Typographi.
Anno Domini, M.D.LXXXVII.

Cum Privilegio Regis, et facultate Superiorum.

COMMENTARI

COLLEGI

LIBRI

DE

LIBRO

DE

DE

DE

COMITATU

EX

ANNO

ANNO

I V D I C I V M E O R V M, Q V I A D
hos cōmentarios ex officio Sanctæ Inquisitionis
recognoscendos constituti fuerunt.

PERlegimus hos cursus Conimbricensis cōmentariós in libros de
Generatione, & Corruptione, in quibus nihil inuenimus, quod
Fidei aut bonis moribus repugnet. Quin verò censuimus esse
opus & doctrinæ subtilitate, & styli nitore, & rerum, quæ in eo tractā
tur, copia & varietate insignē; nec Philosophis tantum, sed Theolo-
gis quoque perquā vtile futurum. Quod proinde non modo typis
excudi, sed immortalitati commendari debeat.

Ioannes Correa.

F. Ludouicus de Sotto Maior.

Rey de Goes.

FACULTAS SUPREMI SANCTÆ
Inquisitionis Concilij.

Excudantur hi commentarij in duos libros de Generatione, & Cor-
ruptione. 24. Septembris. 1592.

Antonius de Mendoça.

Iacobus de Sousa.

Marcus Teixeyra.

FACULTAS REGII SENATVS.

Excudantur hi commentarij. Olisipone, 23. Decembris. 1595.

Hieronimus Pereira.

Damianus de Aguiar.

FACULTAS ILLVSTRISS. ACREVEREN
diff. D. Alphonsi de Cattelbranco Episcopi
Conimbricensis.

Excudi possunt hi commentarij, cum nihil contineant à Christiana
religione, aut rectæ morum Doctrina alienum. 4. Decemb. 1595.

D. ALPHONSVS EPISCOPVS COMMES.

SUMMA DO PRIVILEGIO REAL

Communicado ao Impressor Antonio de Mariz, com to.

das suas forças, & pelo mesmo tempo que aos

Padres da Companhia de I E S V

he concedido.

LREY Nosso Senhor fez merce aos Padres da Companhia de IESV deste Reyno, que ninguem possa Imprimir, nem trazer de fora, nem vender quaesquer liuros compostos, ordenados, ou tresladados por elles, sem sua approvação sobpena de perder os ditos liuros que lhe forem achados, & trinta cruzados: como mais largamente se contém no priuilegio, & Prouisão de Sua Alteza, que Iorge da Costa fez em Lisboa a 25. de Agosto. Anno do Senhor. De 1572.

R E Y.

S V M M A C A P I T V M, E T Q V Æ S T I O N V M, Q V Æ I N H I S C E L I B R I S A R I S T O T E L I S D E G E N E R A T I O N E, E T C O R R U P T I O N E C O N T I N E N T V R.

In Primo libro.

CAPITE PRIMO.

Roponitur suscepti instituti ratio; enumerantur veterum philosophorum dogmata de rerum ortu, & interitu.

CAPITE II.

Rursus doctrinæ scopus explicatur, & antiquorum de re proposita sententiæ in medium afferuntur.

CAPITE III.

Declarat Aristoteles quid ipse de rerum ortu, & interitu sentiat: statuit dandam generationem simplicem, & dubia quædam dissolvit.

CAPITE IIII.

Generatio simplex quid sit; quo pacto ab alteratione, cæterisque mutationibus differat: Item quænam alterationis propria, peculiarisve natura sit.

Quæstio. I. Quid sit alteratio, & quo pacto ad generationem sese habeat.

Art. 1. Explicatur alterationis definitio.

2. Quibus inter se alteratio, generatioque dissident.

3. Dubij cuiusdam enodatio.

Quæst. 2. Vtrum alteratio sit continua; nec ne.

Art. 1. Qui partem negativam tueantur, & quibus argumentis.

2. Solutio quæstionis.

3. Diluuntur primi articuli argumenta.

Quæst. 3. Quem dignitatis locum alteratio inter cæteros motus vendicat.

Art. 1. Responsio ad quæstionem.

2. Aliquot obiectorum dilutio.

Quæst. 4. Quod nam sit subiectum alterationis, aliorumque materialium accidentium.

Art. 1. Explicatio controuersie.

2. Materialia accidentia interuentu quætitatis in materiam recipi.

3. Obiecta aduersus ea, quæ primo articulo conclusa sunt, eorumque refutatio.

Vtrum quodlibet accidens diuina virtute alieno subiecto inherere possit; an non.

Quæst. 5.

Argumenta pro parte negatiua.

Art. 1.

Quid in re proposita sentiendum videatur.

2.

Occurritur primi articuli argumentis.

3.

Possit ne accidens diuina virtute cõseruari extra subiectum.

Quæst. 6.

Quæ argumenta probare videantur, non posse.

Art. 1.

Certum esse, posse diuina virtute cõseruari accidentia extra subiectum.

2.

Argumentis initio adductis nihil contra ea, quæ primo articulo asserta sunt, confici.

3.

Quid nam accidens amittere, aut acquirere debeat, vt diuinitus extra subiectum maneat.

Quæst. 7.

Quid circa vtranque partem controuersie sentiendum sit.

Art. 1.

Explicantur duo argumenta proximi articuli.

2.

Agitur de actione, & interitu accidentium extra subiectum.

Diluuntur tertium argumentum primi articuli;

3.

ostenditur e. usalitem subiecti respectu accidentium non suppleri à Deo in genere causæ materialis.

Detur ne substantialis generatio, an non.

Quæst. 8.

Et si eam veteres negarint, negari tamen non posse.

Art. 1.

Occurritur argumentis, quibus substantialis generatio oppugnari potest.

2.

An generatio substantialis rectè ab Aristotele definita sit.

Quæst. 9.

Explicatur definitio generationis substantialis.

Art. 1.

Refutatio obiectorum.

2.

An definitio generationis viuientium rectè se habeat.

Quæst. 10.

Explicatur definitio generationis viuientium.

Art. 1.

Responsio ad argumenta contra superiorem definitionem.

2.

Vtrum generatio sit conuersio.

Quæst. 11.

De conditionibus ad conuersionem requisitis.

Art. 1.

Disputatio quæstionis, eiusque dilutio.

2.

Vtrum generatio sit vera actio instantanea, an non.

Quæst. 12.

Opinio existimantium non esse.

Art. 1.

Constituitur vera sententia, diluunturque argumenta aduersariorum.

2.

In quam actionem generatio propriè consistat.

Quæst. 13.

Decernitur consistere in actione, qua generas

Art. 1.

vnic

vnit formam cum materia. Disquiritur
num in humana generatione talis actio
detur.

2. Probabilius videri etiam in generatione homi-
nis dari ex parte, generantis acti onem, quæ
animam ibi in se attingat eâ corpori vni-
endo.

Quæst. 14. Vtrum humanæ generationes supra naturæ vim
editæ propriè, vniuoceque generationes sint;
an non.

Art. 1. Argumenta partis negatiuæ.

2. Explanatio controuersie; & dilutio argumen-
torum superioris articuli.

Quæst. 15. Vtrum forma, an compositum sit terminus per
se generationis.

Art. 1. Diuersæ auctorum sententiæ.

2. Quid in re proposita asserendum videatur.

3. Responsio ad primi articuli argumenta.

Quæst. 16. Quibus rebus generatio, & corruptio inter se
conueniant, & differant; & de quibusdam
earum affectionibus.

Art. 1. Explicatur corruptionis definitio.

2. Multiplex conuenientia, & discrimen, inter ge-
nerationem, corruptionemque.

3. Quoniam modo corruptio dicenda sit naturalis.

4. Quod generatio intendatur per se a natura.

5. Quod corruptio non intendatur a natura per se.

Quæst. 17. An corruptio vnius, sit alterius generatio.

Art. 1. Argumenta, quæ pro parte negatiua afferri
possunt.

2. Statuuntur aliquot affectiones, quibus tota quæ-
stio explanatur.

Quæst. 18. An in cuiuslibet rei naturalis interitu fiat vsq;
ad materiam primam resolutio, nec ne.

Art. 1. Quibus argumentis negatiua pars quæstionis
ostendi videatur.

2. Defenditur pars affirmatiua controuersie.

3. Diluitur primum argumentum primi articuli:
Agitur de concursu dispositionum respectu
formæ.

4. Explicantur cetera primi articuli argumenta.

5. Quo pacto dilui possint rationes eorum, qui
negatiuam quæstionis partem tuerentur.

Quæst. 19. Num in quolibet composito physico tot insint
formæ substantiales se ipsa differentes, quot
essentialia prædicata.

Art. 1. Qui affirmatiuam partem sequantur, & quibus
eam argumentis probent.

2. Asstruitur pars negatiua, diluuntur aduersariorū
argumenta.

Quæst. 20. Danda ne sit in rebus physicis corporeitatis for-
ma, an non.

Art. 1. Opiniones, & argumenta eorum, qui affirma-
tiuam partem tuerentur.

2. Corporeitatis formam esse fictitiā, minimeq;
necessariam.

3. Diluuntur contrariæ opinionis argumenta.

Quæst. 21. Vtrum in homine plures sint animæ, an vna

tantum.

Diuersæ auctorum sententiæ.

Omnino asserendum vnam tantum esse animā

in quolibet homine.

Occurritur primi articuli argumentis.

Vtrum partes organice animalium diuersas spe-
cie formas vendicent, an non.

Opinio existimantium vendicare.

Constituitur pars negatiua controuersie. Dilu-
untur tria priora argumenta superioris arti-
culi.

Explicatur quantum argumentum; differitur de
partium dissimilium actione.

Sintne capilli, & ungues animati; an non.

Diuersæ philosophorum sententiæ.

Dissoluuntur argumenta pro superioribus sen-
tentijs adducta, vt quam quisque magis pro-
bat, tueri possit.

Num quatuor humores, & spiritus tam vitales,
quàm animales vita præditi sint, an non.

Quibus argumentis pars affirmatiua quæstio-
nis vera videatur.

Concluditur pars negatiua controuersie.

Explicatio argumentorum primi articuli.

Vtrum lac, & semen viuant.

Qua ratione lac procreetur; & quod vita careat.

Semen potestate, non actu viuere.

Vtrum in semine generatiua, & formatrix vir-
tes insideat.

Quid in proposita difficultate sentiendum sit.

Dilutio vltimi argumenti superioris controuer-
sie; & aliarum quarundam dubitationum ex-
plicatio.

An vterque parens per vim seminariam actiue
concurrat ad generationem.

Quæstionis in vtranque partem disputatio.

Quæstionis conclusio. Explanatio argumen-
torum vtriusque partis.

Ex qua materia coagmentetur fœtus.

Proponitur duplex sententia, vna Aristotelis,
altera Medicorum.

Dubia quædam soluentur.

An cor ante alia membra efformetur.

Refutantur qui omnia membra eque primò co-
fingi credidere.

Sententia Hippocratis, & Aristotelis, quorum
ille hepar, hic cor primò effingi putauit.

Probabile esse cor; probabile item i: cur primò
gigni: vtriusque partis argumenta probabilia
tantum esse.

Cut filij parentibus, alijsve similes, aut dissimi-
les enascantur.

Traduntur nonnullæ huius rei causæ.

Quantam in re proposita imaginatio vim ha-
beat.

CAPITE V.

Quid sit accretio: quo pacto ab alijs motibus
differat:

DE GENERATIONE, ET COR. PROOEM.

differat: quid inter eam, & nutritionem sit discriminis.

- Questio. 1.** De facultate naturali, vitali, & animali.
- Art. 1.** Facultatem naturalem, ad quam accretio, & nutritio spectant, partim in iecore contineri, partim non.
2. Facultatem vitalem in corde sedem habere.
3. Quid de animali facultate asserendum sit.
4. Argumenta aduersus ea, quæ superioribus articulis conclusa sunt.
5. Soluuntur omnia proximi articuli argumenta, excepto ultimo.
6. Diluuntur ultimum quarti articuli argumentum. Queritur quodnam sit in animali membri dignitate primum.
- Quest. 2.** Dantur ne spiritus in animante, an non.
- Art. 1.** Dari spiritus vitales, & animales, & ut quidam volunt, etiam naturales.
2. Quo naturæ artificio spiritus procreantur, foventurque.
- Quest. 3.** Qua ratione alitrix facultas circa alimentum negotietur.
- Art. 1.** De necessitate vegetatricum facultatum, deque prima alimenti coctione.
2. De secunda coctione.
3. De tertia coctione, & conuersione alimenti, deque facultatibus adiutricibus.
- Quest. 4.** Vtrum omnes quatuor humores in hepate gignantur.
- Art. 1.** Constituitur pars affirmatiua.
2. Aliquot obiectionum dilutio.
- Quest. 5.** Quidnam sit fames, & sitis.
- Art. 1.** Argumenta contra famem, & sitis definitionem ab Aristotele traditam.
2. Unde fames, & sitis oriantur; & in quo propriè consistant.
3. Dilutio argumentorum primi articuli.
- Quest. 6.** Cuiusmodi esse oporteat alimentum.
- Art. 1.** Propositi dubij explicatio.
2. Obiecta, eorumque refutatio.
- Quest. 7.** An elementum, rei viuientis alimentum esse queat, nec ne.
- Art. 1.** Argumenta in partem affirmatiuam.
2. Dubij superioris explicatio.
- Quest. 8.** Vtrum animalia sanguine prædita solo sanguine nutrantur.
- Art. 1.** Vtriusque partis argumenta.
2. Quæstionis conclusio.
3. Soluuntur argumenta primi articuli.
- Quest. 9.** Vtrum sit necesse omne viuens nutriri, an non.
- Art. 1.** Dissolutio controuersie; & argumenta, quibus ea oppugnari possit.
2. Responsio ad superiora argumenta.
- Quest. 10.** Vtrum viuens, quandiu uiuit, nutriatur.
- Art. 1.** Videri non semper nutriri.
2. Viuens, quandiu uiuit, nutriri: nec superiori- bus argumentis oppositum concludi.
- Quest. 11.** Vtrum alimentum per nutritionem in veram

- substantiam rei, quæ alitur, commutetur.
- Sententia Magistri, & Alexandri Aphrodisiæ. **Art. 1.**
- Superiorum sententiarum confutatio. **2.**
- Responsio ad argumenta primi articuli. **3.**
- An toto nutritionis decursu idem subiectum perseveret, nec ne. **Quest. 12.**
- Quid Aristoteles significarit nomine patrum formalium, & materialium subiecti. **Art. 1.**
- Quo pacto maneat, vel non maneat idem, subiectum, quod nutritur. **2.**
- Quonam modo accretio, & decretio inter se, & à nutritione differant. **Quest. 13.**
- Quam variè accretionis, & decretionis nomen vituperetur. **Art. 1.**
- Explicatio controuersie. **2.**
- Fieri ne possit, ut viuens, dum vita fruatur, semper augeatur. **Quest. 14.**
- Et si viuens dum uiuit, nouam quantitatis portionem comparat; augeri tamen perpetuò non posse. **Art. 1.**
- Soluuntur aliquot obiectiones. **2.**
- Num eius, quod incrementum sumit, quælibet pars augeatur. **Quest. 15.**
- Astruitur pars affirmatiua quæstionis. **Art. 1.**
- Quarundam obiectionum dilutio. **2.**
- Sit ne accretio in quouis poro facta motus continuus; an non. **Quest. 16.**
- Diuersæ auctorum sententiæ. **Art. 1.**
- Verè opinionis explicatio. **2.**
- Respondetur contrariarum opinionum argumentis. **3.**
- An corpus, quod rarefcit, nouam acquirat quantitatem; nec ne. **Quest. 17.**
- Quidnam sint raritas & densitas. **Art. 1.**
- Diuersæ opiniones circa controuersiam initio propositam. **2.**
- Rarefactione neque veterem quantitatem deperdi, neque nouam acquiri. **3.**
- Dissoluntur contrariarum partium argumenta. **4.**
- Quos motus subeat corpus cum rarefcit. **5.**
- Argumenta aduersus id, quod de motu ad maiorem extensionem assertum fuit: eorumque explicatio. **6.**
- Vtrum sine rarefactione, & absque accessu nouæ materie possit diuina virtute ex patto fieri magnum, an non. **Quest. 18.**
- Quæstionis in vtranque partem disputatio. **Art. 1.**
- Prefertur pars negatiua, diluuntur vtriusque partis argumenta. **2.**

CAPITE VI.

- Quid, & quotuplex sit tactus; & quorum actio tactum requirar. **Art. 1.**
- Vtrum ad mutuam actionem, & passionem corporum, requiratur agentis, & patientis contactus. **Quest. 1.**
- Negatiue partis argumenta. **Art. 1.**

IN LIBROS ARISTOTELIS

2. Solutio quæstionis, & argumentorum superioris articuli explanatio.

CAPITE VII.

Referuntur veterum opiniones de actione, & passione: statuitur quæ in se mutuo agunt, & patiuntur, partim similia, partim dissimilia esse oportere: item ea, quæ communem materiam non habent, absque inuicem pati non posse.

CAPITE VIII.

Confutantur antiquorum placita de modo agendi, & patiendi, videlicet Empedoclis, Leucippi, Milissi, & Platonis.

CAPITE IX.

Quæ sit vera agendi, & patiendi ratio, & quæ ad id conditiones requirantur.

Quæst. 1. Possitne id agere in se ipsum actione reflexa.
Art. 1. Explanatio controuersie quoad actionem reflexam luminis.

2. Enodatio controuersie quoad actionem, reflexam, quæ per antiperistasis fit.

3. Explicatio eiusdem.

4. Adduntur quædam ad propositæ difficultatis explicationem concludendam.

Quæst. 2. Possitne simile agere in sibi simile, an non.

Art. 1. Statuitur prima conclusio, eademque ab aduersariorum argumentis defenditur.

2. Ponitur secunda conclusio; diluuntur obiectiones.

3. Traditur tertia conclusio: soluantur rationes contrarie sententie.

Quæst. 3. Detur ne inter agens, & patiens actio reciproca: an non.

Art. 1. Argumenta partis negatiue.

2. Negari non posse mutuam actionem, & passionem inter agens, & patiens; & in ea se explicanda non rectè quidam philosophari.

3. Repulsionem fieri, dum vnius qualitatis actiuitas alterius resistentiam vincit.

4. Refelluntur falsæ quorundam opiniones circa ea, quæ proximè conclusa sunt.

5. Diluuntur rationes, quæ probare contendebat patiens non regere.

CAPITE X.

An detur in rerum natura mistio; quibus rebus competat; qua ratione fiat; quid sit mistile.

Quæst. 1. Vtrum mistio sit.

Art. 1. Quibusdam argumentis videri non esse: retamen vera esse.

2. Diluuntur argumenta, quæ misionem è medio tollere nitentur.

3. Dubij cuiusdam enodatio.

Vtrum definitio misionis rectè se habeat.

Argumenta partis negatiue.

Defenditur misionis definitio. Occurritur argumentis in aduersam partem adductis.

Vtrum elementa secundum suas formas manent in misto; an non.

Qui auctores affirmatiuam partem defendant, & quibus argumentis.

Negatiuam partem quæstionis veram esse.

Diluuntur aduersariorum argumenta.

Qua ratione elementa dicantur manere virtute in mistis.

Diversæ auctorum sententie.

Veræ opinionis explicatio.

Quæst. 2.

Art. 1.

2.

Quæst. 3.

Art. 1.

2.

3.

Quæst. 4.

Art. 1.

2.

In secundo libro.

CAPITE PRIMO.

Inchoatur disputatio de elementorum ortu, & interitu; agitur de materiali principio tum elementorum, tum corporum, quæ ex ipsis coalescunt: referuntur ea de re variæ antiquorum sententie.

CAPITE II.

Differitur de principio formali elementorum, quatenus tangibilia, atque actiua, & passiua sunt: enumerantur variæ contrarietates tactilium qualitatum: explicatur, quænam ex ipsis pertineant ad formale principium elementorum, & quænam actiue sint, quæ passiue.

CAPITE III.

Singulis elementis propriæ assignantur qualitates: ponitur numerus elementorum, subiunguntur nonnulla theoremata ad eorum statum, conditionemque declarandam.

Quid sit elementum.

Multiplex elementi significatio, & definitio.

Essentiales elementorum formas non esse qualitates primas.

Solutio rationum, quæ oppositum probare nitentur.

Sint ne quatuor primæ qualitates, an non.

Negatiue partis argumenta.

Totius controuersie explicatio.

Soluantur aduersariæ partis argumenta.

Vtrum Aristoteles quatuor primas qualitates rectè definiat.

Quibus rationibus negatiua pars ostendi videatur.

Diluuntur proximi articuli rationes.

Num è quatuor primis qualitatibus duæ actiue sint, duæ passiue.

Explicatio quæstionis.

Dubiorum quorundam solutio.

Vtrum singulis elementis, singulæ in summo qualitates insint, & quæ quibus.

Quæst. 1.

Art. 1.

2.

3.

Quæst. 2.

Art. 1.

2.

3.

Quæst. 3.

Art. 1.

2.

Quæst. 4.

Art. 1.

2.

Quæst. 5.

Vni-

DE GENERATIONE, ET COR. PROOEM.

- Art. 1.** Vnicuique elemento in suo naturali statu competere vnam qualitatem in summo: igni calorem, aeri humiditatem.
2. Aquæ summum frigus; terræ siccitatem summam debere.

Questio. 6. Vtrum elementa, præter qualitatem vnam summam intensam, aliam in excellenti gradu vendicent.

- Art. 1.** Affirmatiue partis assertio, & confirmatio.
2. Eorum rationes, qui aerem naturam calidum esse negarunt.
3. Concluditur aerem esse naturam calidum, diluuntur aduersariorum argumenta.
4. Qualitatem, quæ elementis in excellenti, non tamen summo gradu competit; contrariæ admixtam esse.

Quest. 7. Vtrum qualitates symbolice elementorum inter se specie distinguantur, an non.

- Art. 1.** Non distingui.
2. Diluuntur argumenta contra superioris articuli conclusionem.

Quest. 8. Vtrum calor elementalis specie differat ab animali, & cœlesti, an non.

- Art. 1.** Qui auctores putent differre, & quibus id argumentis foveant.
2. Elementarem calorem, cœlestem, & vitalem, omnesque in vniuersum calores eisdem esse speciei.
3. Auerfarie partis argumenta non concludere.

Quest. 9. Possint ne duo contraria inueniri simul in eodem subiecto, an non.

- Art. 1.** Opinio existimantium nec contraria remissa posse simul inueniri.
2. Quædam contraria remissa eidem rei inesse posse; quædam non posse.
3. Contraria in excellenti gradu non posse simul in eodem subiecto inueniri.
4. Semper ex utroque contrario, si prima sint, vnus latitudinem absolui.
5. Contrarias qualitates in gradibus perfectis diuinæ virtute eidem rei inesse posse.
6. Quid de existentia contrariarum actionum in eodem subiecto iudicandum sit.
7. Dissoluantur primi articuli argumenta.

CAPITE III.

Elementa ex se mutuò gigni; & quo pacto inter habentia, vel non habentia symbolum, eiusmodi generatio sese habeat.

Quest. 1. Vtrum quoduis elementum è quouis gignatur, an non.

- Art. 1.** Argumenta in negativam partem.
2. Responsio ad propositam dubitationem.

Quest. 2. Num symbolica elementa in sese facilius commiscantur.

- Art. 1.** Argumenta, quæ affirmatiuam partem oppugnant.
2. Constituitur pars affirmatiua.

Vtrum ex pluribus elementis possit gigni vnum à quolibet eorum specie distinctum.

Quibus argumentis videatur non posse.

Solutio dubij. Explicatio argumentorum.

Quest. 3.

Art. 1.

2.

CAPITE V.

Præter elementa non dari aliud corpus, quod ipsorum principium, & materia sit: ipsa verò elementa quatuor esse, non plura, nec pauciora.

CAPITE VI.

Peccasse Empedoclem, quod negarit elementa in se mutuò commutari, atque alia quædā asseruerit, & a suis dictis, & à philosophica veritate aliena.

CAPITE VII.

Empedoclis errores iterum coarguuntur. Explicatur qua ratione mista ex elementis consistant; & ut primarum qualitatum mixtura, ac temperies fiat.

CAPITE VIII.

In quolibet misto inesse elementa omnia; etiā ignem, qui & si naturi videatur, re tamē vera non nutritur; sed prout in quolibet misto virtute continetur, in pabulum rerum viventium cedit.

Quid, & quomplex sit temperamentum.

Temperamentum non esse relationem, nec quintam qualitatem; sed quatuor primas ad moderationem reductas.

Temperamentorum differentiæ, quæ & quales sint.

Detur ne corpus ex quesiis temperatum, an non.

De temperamento ad iustitiam.

De temperamento ad pondus diuersæ auctorum sententiæ.

Questionis explanatio.

An corporis humani temperamentum, & constitutio idonea sit cæterisque præstantior.

Negatiue partis argumenta.

Constituitur pars affirmatiua; refelluntur argumenta contraria.

Diluuntur vltimum primi articuli argumentum:

Explicatur in quonā pulchritudo consistat.

Quodnam temperamentum à excellentiā ingenij, & mentis perspicaciam magis idoneū sit.

Generatim de ijs, quæ ingenium vel melius, vel deterius reddunt.

Questionis initio propositæ in varias partes descriptio.

Controuersiæ conclusio, & explicatio argumentorum.

Quod temperamentum vendicent quatuor anni tempora.

Quest. 2.

Art. 1.

2.

2.

Quest. 3.

Art. 1.

2.

3.

Quest. 4.

Art. 1.

2.

3.

Quest. 5.

Art. 1.

2.

3.

Quest. 6.

Art. 1.

2.

3.

Quest. 7.

Art. 1.

2.

3.

Quest. 8.

Art. 1.

2.

3.

Quest. 9.

Art. 1.

2.

3.

- Art. 1.** De causa efficiēte, & fine quadripartitæ huiusce varietatis.
- 2.** Controuersie solutio.
- Quæ. 6.** De ætatum, & singularum partium temperamenti.
- Art. 1.** Temperamenta ætatum.
- 2.** Temperamenta singularum partium.
- CAPITE IX.**
- Traduntur communes, & generales causæ transmutationis generabilium, & corruptibilium corporum; referunturque antiquorum ea de re opiniones.
- CAPITE X.**
- Causam efficientem generationis, & interitus rerum esse lationes cœlestes, a quibus hic inferior mundus, ac priuatim certa periodus vitæ cuiusque viuentis dependet. Finalem autem causam circuitionis prædicti ortus, & corruptionis esse, ut corruptibilia, quoad possunt, perennitatem obtineant.
- Quæst. 1.** An sit necesse omnia viuentia naturæ conditione tandem extingui.
- Art. 1.** Negatiue partis argumenta.
- 2.** Explanatio quæstionis.

- Solutio argumentorum.
- CAPITE XI.**
- De necessitate successione generationum: de duplici earum progressu, recto & circulari: num id, quod semel interit, idem numero reparari queat.
- Num quod semel interijt per vim naturæ idem numero redire possit, nec ne.** **Quæst. 1.**
- Veterū in proposita quæstione sententia, eiusque improbatio.** **Art. 1.**
- Opinio aliorum existimantium id, quod interijt, posse idem numero redire per naturam.** **2.**
- Approbatio contrariæ sententiæ.** **3.**
- Explicatio argumentorum secundi articuli.** **4.**
- Possit ne ens permanens, quod esse desijt, idem numero diuina virtute reparari, an non.** **Quæst. 2.**
- Quæ argumenta probare videantur non posse.** **Art. 1.**
- Partem affirmatiuam omnino veram esse.** **2.**
- Responsio ad primi articuli argumenta.** **3.**
- Possit ne successuum, quod euauit, diuina virtute idem restitui.** **Quæst. 3.**
- Negatiue partis argumenta.** **Art. 1.**
- Partem, quæ affirmat, probabiliorem videri; nec aduersariorum argumenta concludere.** **2.**

DE

DE ORDINE DOCTRINÆ, DE SVBIECTO, INSCRIP- TIONE, ET PAR-

titione huius operis,

POST doctrinam librorum de cœlo, in his de gene-
ratione, & corruptione, qui illos proximè sequun-
tur, accedit Aristoteles ad præcipuas quasdam nascē-
tium, & intereuntium corporum affectiones pertra-
ctandas: ita tamen, vt de ijs, magna ex parte, in com-
mune tantum differat; easdem postea in reliquo suæ
Physiologiæ progressu membratim explicaturus.
Postulat enim ordo doctrinæ, sicuti ipse in Physicæ auscultationis proœ-
mio, & lib. 1. de partibus animalium cap. 1. Hippocrates in lib. de natu-
ra humana, Socrates apud Platonem in Phædro, admonent, vt à
confusis ad distincta, à communioribus ad minus communia ince-
damus.

Existit nihilominus de re huic operi subiecta inter scriptores dissi-
dium. M. Albertus hoc loco tractatu. 1. cap. 1. ait esse corpus simplex,
id est, elementum, prout mobile, seu mutabile est ad formam substan-
tialem, vel accidentariam; non externam, qualis est locus, sed internā,
hoc est, in re ipsa, quā denominat, receptam. Ad stipulanturque huic
opinionem Alexander lib. 1. Meteor. & Auerroes 1. de cœlo cōmento. 3.
eidemque videtur fauere Aristoteles lib. 1. de sensu, & sensili cap. 4. vbi
hoc opus appellat commentationem de elementis, & lib. 2. de anima
c. 11. text. 117. vbi se hic de elemētis egisse profitetur; videlicet libro
secundo, in quo de reciproca elemētum commutatione, ortuque dis-
ferit. Verum sententia hæc non placet; quia Aristoteles, vti Philopo-
nus annotauit, non de elementorum tantum, sed de mistorum etiam
affectionibus, quæ corpora generationi obnoxia communiter sequun-
tur, in hisce libris accuratè disputat. Quod & se facturum pollicetur
primo, & secundo capite primi libri; eodemque capite secundo Plato-
nem coarguit, quod simplicium tantum, non autem omnium corporū,
etiam mistorum, generationem complexus fuerit. Quare non debuit
Aristoteles doctrinam hanc sub ea, quam in Platone requirebat, am-
plitudine, præterire. Ea verò, quæ in cōtrariam partem adducta sunt,
non concludunt. Nimirum ideo Aristoteles loco citato hoc opus cō-
mentationem de elementis vocat, quia de illis hoc secundo libro disse-
ruerat: sed enim ea disceptatio non sat est, vt propterea elementum
debeat totius operis subiectum dici; cum in eodem etiam mistorum cō-
munes proprietates, affectionesque ex instituto pertractentur, vt pau-
lò ante aduertimus.

Ordo doctri-
næ.

Opiniões
varie de sub-
iecto.

Alexander
Auerroes.
Aristoteles

Plato ab Ari-
stotele reprehē-
sus.

Sta

Vera senten-
tia de subie-
cto.

Motus loca-
lis corporū
simplicium,
pertinet ad li-
bros de celo.

Inscriptio
operis.

Partitio.

Opinio Ale-
xandri, & alio-
rum de quarto
Meteor. lib.

Statuendum igitur cum D. Thoma, Aegidio, Marsilio, Veneto, alijsque hoc loco, primum quidem, seu principale huius operis subiectum esse corpus generabile, & corruptibile, seu, quod eodem recidit, corpus mobile, prout secundum formam substantialem mutari potest; id enim potius huius instituti partem, & curam vendicat, ut legentibus planum est. Quia tamen hic simul de alteratione, accretione, diminutione, nutritione, & mixtione, ex professo agitur; dicendum, si non de præcipuo solum, sed de adæquato, seu quasi adæquato subiecto loquamur, esse corpus mobile, non ut generationem substantialem dumtaxat, sed ut alia etiam communia mutationum genera subire potest; excepto motu locali, qui prout corporibus simplicibus convenit explicatus est in libris de celo; ut autem in animantibus inuenitur, seorsim tractatur in libris de animalium incessu, & de animalium motu. Latius verò, quæ mixtis animæ expertibus accommodatur, peculiarem, distinctamque considerationem ab ea, quæ librorum de celo propria est, nequaquam exigit; propterea quod talia mixta non nisi facultate, ac vi dominantis elementi secundum naturam feruntur. Quidam ex ijs auctoribus, quos supra retulimus, prædictum subiectum vocant corpus mobile ad formam inhærentem, ut comprehensis reliquarum mutationum speciebus lationem excludant, quam aiunt ad solam formam externam, hoc est, ad locum tendere, & non in mobili, sed in corpore ambiente inesse. Nos tamen ab hac appellatione abstinuimus; quia 3. Physic. libro, eorum sententiam probauimus, qui arbitrantur lationem non in corpore ambiente; sed in eo, quod motu ipso agitur, insidere; nec per se formam externam, sed internam, videlicet, ubi, quod in ipso mobili insit, pro termino vendicare.

Cap. 3. q. 2.

Porro inscribitur hoc opus, de generatione, & corruptione; accepta, ut interdum fit, ab eo, quod excellentius est, nuncupatione. Quandoquidem generatio, ut suo loco exponemus, præstantissima habetur intereuntium corporum affectio. Continet autem tota hæc tractatio, quæ duobus libris absoluitur, tripartitam explicationem. Quatuor prioribus primi libri capitibus, de generatione & interitu, deque alteratione agitur; in reliqua eiusdem libri parte de accretione, de contactu, de actione, de perpeffione, & mixtione. Totum verò secundum librum occupat quatuor elementorum consideratio, prout non solum ipsa gignuntur, & occidunt; sed alijs corporibus, quæ eorum permissione constant, nascendi, & intereundi vices moluntur.

Nonnulli, e quorum numero est Alexander Aphrodisiensis, quartum Meteororum librum hisce duobus annectendum putant: quam quæstionem recentiores quidam philosophi adductis hinc inde argumētis vehementer agitarunt. Nobis, & si Alexandri opinio admodum probabilis videatur; contraria tamen, in qua fuerunt Olympiodorus, Philoponus, D. Thomas, Magnus Albertus, & alij, magis placet; eique suffragatur vulgata horum librorum dispositio, & ordo, quem non parum antiquum esse constat, utpote qui ante Alexandri tempora, vel ipso Alexandro teste, viguerit. Itaque quartum illum librum neque huic operi

operi adiungendum, neque à Meteorologia separandum existimamus. Nam quod aduersarij obijciunt eius doctrinam, & scopum (quia videlicet in eo quatuor primarum qualitatum vis, & efficientia traditur) à Meteorologia alienum videri; haud ita est. Etenim cum tribus primis Meteororum libris, de elementorum affectionibus disseruisset, & quo pacto mista imperfecta in sublimi aeris regione; itemque metalla, & lapides, aliaque eiusmodi in terræ sinu gignerentur, docuisset Aristoteles; vtile censuit ad rem magis illustrandam, quarto eiusdem operis libro ea proponere, quæ in talium rerum ortu communiter cerne-
rentur.

B IN

4
IN PRIMVM LIBRVM
ARISTOTELIS DE
GENERATIONE, ET
CORRUPTIONE,

P R O E M I V M.

VIVSCE libri doctrina hunc in modum distributa est. Duobus primis capitibus, tradito prius operis totius instituto, veterum sententias de rerum ortu, & interitu, deque discrimine inter generationem, & alterationem commemorat Aristoteles. Quod plerique auctores in tractandis cōtrouersijs non sine magno susce-

Quam sit vtilitas veterum sententias in medium asserere.

ptæ disputationis fructu, & vtilitate præstare consueuerunt. Primum quia sæpe eorum testimonijs, quorum est propter antiquitatē recepta auctoritas, ea, quæ à nobis dicuntur, fidem merentur. Non enim sine causa dicitur in antiquis esse sapientiam. Quin id vsque adeo hominū animis persuasum, infixumq; est, vt magna ex parte, qui antiquiores contemnunt, & cornicum oculos, vt est in prouerbio, nituntur cōfigere, nouas inuehendo opiniones, dum propter nouitatē in admiratione esse volunt, despiciantur. Secundò, quia, vt docet Aristoteles lib. 1. de anima cap. 5. text. 85. rectū sui, contrarij q; iudex est; proindeq; oportet rectē sentientē non veratantū inspicere: sed quæ ab alijs falsò dicuntur, discernere. Sic enim & veritas magis splendet, & illius præsentia falsitas tanquam nebula radio solis euanescit. Tertiò, quia non est æquum alios indicta causa damnare; & vt Aristoteles lib. 1. de cœlo cap. 10. text. 101. ait, dicenda tunc magis credentur, cum eorum dogmatum, quæ in controuersiam veniunt, iura prius fuerint audita: præsertim cum eos, qui veritatē dijudicāt, non aduersarios, sed arbitros esse oporteat. Ob has ergo causas Aristoteles ijs, quæ diximus, capitibus, aliorum sententias, & rationes profert, perpenditque. Deinde tertio, & quarto capite, ex proprio sensu de rerum ortu & corruptione agit, declarans qua ratione generatio ab alteratione differat, & rursum vt alteratio à cæteris motibus distinguatur. Tum capite quinto disserit de accretione, & decretione; quas ostendit ab alijs motibus dissidere. Et quia neque generatio, neque alteratio, neque accretio, aut decretio, sine contactu, & actione, ac passione constare queunt; de his vsque ad caput nonum inclusiuè disputat. Tandem capite 10. quid sit mistile; quid mistio, quibus rebus conueniat, & quo pacto dari possit, pertractat.

Iob. cap. 12.

Aristot.

Aristot.

Capitulum

De^a ortu autem } Summatim proponit ea, quæ explicare instituit, videlicet quid sit generatio, & corruptio, & quænam communes rerum dissolubilium causæ, rationesque existant: item quam naturam obtineant alteratio, & accretio, & nam alteratio, generatioque, ut diuersis nominibus exprimuntur; ita essentia inter se distinguantur.

b Quæ natura gignuntur } Differendum sibi ait de ijs, quæ natura, idest, per causas Physicas gignuntur, & occidunt; quia, ut D. Thomas, & Philoponus interpretantur, licet ea quoque generari aliquo modo dici possint, quæ artificum ingenio, & arte peraguntur, ut na-

Propositio operis.

Quæ natura gignuntur, & intereunt.

ARISTOTELIS

De generatione & corruptione.

LIBER PRIMVS.

CAPVT I.

Textus. 1.

De^a ortu autē, ac interitu eorum, quæ **b** naturā gignuntur, intereuntque, vniuersim de omnibus tū causas, tum rationes eorū distinguēdo, dicamus oportet: prætereā quid accretio, quidque alteratio sit: & eandemne alterationis, atque generationis, esse naturā existimare liceat, an diuersam, periade ut ipsi quæque nominibus discretæ sunt. Priscorum^c igitur quidā generationem simplicem, absolutamque alterationē esse inquirunt: quidam ā generatione alterationem aliud esse. Nā **d** qui vniuersum ipsum atunt vnū quippiam esse, & omnia ex vno oriri censent, ij generationē alterationē esse, & quod propriē generatur, id alterari dicant est necesse. At ^c qui plures, quā vnā, esse materias a^{tr}uunt, uti Empedocles, Anaxagoras, & Leucippus, illas differre dicāt oportet: quāquā Anaxagoras suā profectō vocem ignorauit: quippe cū oriri ac interire, idem esse quod alterari dicat: at multa esse rerū elemēta, perindē atque alij, asserit. Nam **f** Empedocles corporea quidē elemēta, quatuor: omnia verō vnā cum hisce, quæ motu ciendi vim habent, numero sex ait esse. Anaxagoras verō & Leucippus, & Democritus, infinita. Etenim Anaxagoras ea facit elementa rerū, quæ similia sunt: ut os, carnem, medullā, ceteraque, quorum cuiusque pars decernat. Ait autem ē veteribus Philosophis alios generationem distinguere ab alteratione, alios non distinguere.

d Nam qui vniuersum } Quidam vnum dūtaxat principium, quod ens in actu, totaque rerum substantia esset, ratione cuius vniuersum, idest, totus hic mundus corporeus, vnum quid diceretur, innexere. Hos ait Aristoteles, si modō constare sibi ipsis velint, nullam inter generationem, & alterationem differentiam posituros, ut mox patebit. Qui autem vnus principij, quo solo res physice constarent, assertores fuerint, & quam longē a veritate deflexerint, declaratum ā nobis fuit primo libro Physicorum cap. 7. quæst. 1. Aduersus hoc placitum scripsit Aristoteles non solum eo libro ā text. 8. ad text. 47. sed etiam tertio de celo ā text. 42. vsque ad 15. & 2. huius operis in principio, & ibidem ā text. 24. Item lib. 1. Metaph. ā text. 1. ad text. 15. Prætereā Hippocrates in libro de Natura humana, Plato in Theæteto, & Sophista, Galenus primo de elemētis, Plutarchus primo de placitis Phil.

ues, & difflata, vestes, quæque industria, & consilio cōparantur, ut opes, amicitia, dignitates; de his tamen, cū ā Physiologicæ disciplinæ instituto aliena sint, nihil in hoc opere scribere decreuit; sed de illis, quæ per naturam gigni, & corrumpi solent. Quibus autem modis inter se conueniant, & dissideant ea, quæ per artem, & quæ per naturam efficiuntur, latē exposuimus libro 2. Physic. c. 1. quæst. 5.

c Priscorum igitur } Disquirunt num generatio simplex, & perfecta, qua videlicet non accidens, sed substantia generatur, ab alteratione differat, propterea quod hæc scriptio ad inuestigandam generationis naturam, eiusque ab alijs interuentium rerū affectionibus discrimen, non parum conducit. Aliorum igitur placita, uti solet, in medium affert, ut ea iudicij sui examine, quasi ad Lydium lapidem, exploret, deinde quid veritati consentaneum sit,

Quæstio.

Veterū dogma de discrimine inter generationem, alterationemque.

Qui vnū rerum principium fecere.

Anaxagoras
suam vocē
ignoravit.

Empedocles
quatuor fecit
rerum princi-
pia.

Dissidiū in-
ter Anaxago-
ram, & Empe-
doclem.

Qui philoso-
phi genera-
tionem ab al-
teratione dis-
tinguere ne-
queant.

Dubium.

Respons.

e At: qui plures > Eos, qui plura principia faciunt, tueri posse inquit differentiā inter generatio-
nē, & alterationē, ut paulō post declarabit. Inter hos verō Anaxagoram suā vocē ignorasse inquit,
propterea quod, ut interpretatur Philoponus, generationē vocabat id, quod re vera generatio non
est. Vel, ut D. Thomas exponit, quia cū posset generationem, & alterationem ab se mutuō se-
parare, si sibi ipsi congruenter loqueretur, & in fundamentis, quæ de principiorum multitudine ie-
cerat, persisteret: eas tamen nullo modo secevit.

f Nam Empedocles > Qui philosophi plura rerum principia statuerunt, & quæ nā illa sint, decla-
rat. Empedocles quatuor inuexit corporea, id est, materialia principia, terram, aquam, aerem,
ignem, quibus adiecit duo mouentia; nempe amicitiam, quæ res in chaos & æcerum congrega-
ret; litem, quæ easdē inde abiungeret. Sed de Empedoclis, Leucippi, Democriti, & Anaxagoræ, alio-
rūque veterū sententijs, qui plura esse rerū initia arbitrati sunt, egimus in primo physico: ū c. 7. q. 1.

g Porro Anaxagoras >

Empedocles asserēbat os, carnē, aliāque huiusmodi simplicia esse: quatuor au-
tē elementa, esse mixta. Contra verō Anaxagoras hæc simplicia, illa mixta appellabat. Huiusce dis-
crepantiæ ratio fuit, quia Empedocles credebatur res fieri per secretionē a mix-
to, in quo latebant, pro indeq; cū videret ex terra, aqua, aere, & igne alia cor-
pora generari; in eam sententiam venit, ut dice-
ret alia corpora in ele-
mentis contineri, atque ad eō elementa esse mixta. At Anaxagoras oppositū asseruit; quia arbitrabatur res non per secretionem, sed elementorū coalitu ef-
fici; atque ita elementa, quæ ad carnem, & ossa, cæteraq; id genus coag-
mentanda vniuntur, sim-
plicia vocabat.

h Igitur qui ex vno omnia > Illos, qui ex vno tantum principio, quod sit ens in actu, om-
nia constanter, generatio-
nem ab alteratione distin-

guere nō possent, ex eo suadet, quia qui ita sentiunt affirmare coguntur eiusmodi principia neutra, quā in aliud dissolui, sed idē omnino perpetuō manere (alioquin iā nō esset vñ, & semper idē, atq; immobilis principia, quale ponit) mutatio verō, quæ accidit manente eodē prorsus subiecto actu, nullaq; facta mutatione penes substantiā (intellige, re etiā immota secundū locū) non est alia, quā alteratio, quia necessariō circa qualitates versabitur. Si quis autem petat cur talis mutatio nō pos-
sit esse ē numero eorum, quibus viuētia nouā quantitatem acquirunt, quā accretionem vocant, respondendū erit eā accretionem semper esse coniunctam cum nutritione, quæ est partialis quædā generatio tendens ad substantiam: Aristotelem autem velle mutationem, quæ fit prædicto illo mo-
do, manente videlicet eodē prorsus subiecto, ita ut non oporteat, etiam secundum aliam muta-
tionem, rem simul mutari penes substantiam; talem inquam mutationem seruatis circumstantijs, & conditionibus, quas diximus, necessariō debere esse alterationem.

i Qui verō plura > Ostendit apud eos, qui plura rerum principia dari arbitrati sunt, cōstare posse differentiā inter generationem, & alterationem. Quandoquidem possunt ea principia non solū in vñ coire, vicissimque disungi; sed etiam ex ijs composita secundum qualitates variari. Quare cū

parte eandem cū toto sortita est appellationem. Democritus autē & Leucippus ex indiuisibilibus corporibus, quæ & mul-
titudine & formis infinita sunt, cætera componi dicunt, atq; hæc inter se se differre per illa, nimirū situ, ac ordine eorum, ex quibus cōstāt. Porro g Anaxagoras, & Empedocles cōtra-
rio dicere modo videntur: ille enim terram, aquam, aerē, & ignē, elementa quatuor, eaque simplicia magis, quā carnem, os, & id genus similia. Hic verō hæc quidē simplicia, ele-
menta que, illa verō, terrā, inquam, aquam, aeremque & ignem cōposita: utpote quibus gignendis illa præstent semina, Igitur h qui ex vno omnia conficiunt, generationē & corrup-
tionem esse dicant alterationē esse necesse. Nam subiectum ipsum semper idem, atque vñ manere dicant oportet: quod autē tale est, id dicim⁹ alterari. Qui l verō plura genera sta-
tūnt, a generatione alterationem differre censeant necessariū est. Cū enim ea coeunt, aut dissoluuntur, generatio, corrup-
tio vē fit. Quocirca k & Empedocles ad hunc canit modum: Nullus est natura, sed ipsa.

Mistio, mistorūque prius diuulsio solum. Patet igitur sermonem eorū suppositioni esse accommodatum: cū hoc præ-
dicto dicunt, ac eos ad hunc dicere modum. At l necessariū & illis quoque est, ut alterationē dicant a generatione quip-
piam esse diuersā: fieri tamen haudquaquam potest iuxta ea, quæ ab eis dicuntur. Quod autē hoc rectē dicamus, facile est perspicere: nā quiescente substantia, ut in ea mutationē in mag-
nitudine, q̄ vocatur accretio, & decretio, ita & alterationē fie-
ri videmus. Verū enī verō fieri nequit, ut alteratio fiat per ea

quæ

re cum primo modo res gignantur, secundo intereant, tertio alterentur; sit ut iuxta eorum dogma alteratio a generatione, & corruptione distingui queat.

K. Quo circa & Empedocles; Ex verbis Empedoclis, qui res Physicas metro scripserit, elicit eum putasse dari generationem, fierique illa coeantibus elementis: cum dicat nullum rei naturam, id est, ut D. Thomas interpretatur, nullius rei formam esse; hoc est, nulli mixto aliquam formam esse perpetuam, ac perennem; sed omnes formas missione elementorum aduenire, eorumque dissolutione abicedere.

L. At necessarium & illis; Licet Philosophi, qui plura principia indoxerunt, si quaedam eorum dicta spectetur, generationem ab alteratione separauerint, ac distinxerint; tamen si alia ipsorum decreta expendatur, fieri non poterit, ut hæc inter se disjungantur. Aut enim qualitates, quarum accessu alterari res dicuntur, esse elementorum formas: has verò nunquam deponi, aut denuo introduci, eo quod elementa, quæ ex ijs

Veterum in dictis repugnantia.

que dicunt, qui plura vno principia faciunt. Siquidem affectus ipsi, iuxta quos id accidere dicimus, differentiæ sunt elementorum, quod genus sunt, caliditas, frigiditas: albedo, nigredo: ariditas, humiditas: mollitudo, durities: & cæteræ aliæ, uti & Empedocles ait.

Albentem penitus solem, calidumque videri:

Ast imbrem inter cuncto nigrum, simul atque rigentem.

Similiter, & de reliquis quoque de finit, pronuntiat. Quare si fieri nequeat, ut ex igni oriatur aqua, aut ex aqua terra; neque profecto ex albo quidquam nigrum fiet, aut è molli durum. Eadem & de cæteris quoque ratio est: hoc autem est alteratio. An in ne etiam perspicuum est oportere semper contrariis ipsis unam subicere materiam siue loco, siue accretione, decretione vè, siue alteratione mutatio fiat? Præterea similiter & hoc alterationem esse est necesse. Et enim si alteratio sit, & subiectum est elementum unum, & omnium, quæ in se se vicissim mutantur, una est materia: & si subiectum unum sit, alteratio esse solet.

Textus. 2.

Empedocles igitur & hisce, quæ apparent, & ipse sibi contraria dicere videtur. Nam elementorum nullum ex alio fieri, sed ex eis cætera omnia, & cum uniuersam naturam in unum coegit præter discordiam, ex illo vno rursus quoque fieri asserit. Quare ex vno quodam, ut patet eorum, quæ differentiis quibusdam, ac effectibus distincta, separataque sunt, aliud aqua, aliud igni factum est: quemadmodum solem aut album & calidum, terram verò grauem atque duram. Detrahit igitur hisce differentiis (detrahi enim possunt: nam gentes sunt) tum ex aqua terram, tum ex terra aquam necessario fieri constat. Eodem pacto &

generationis: atque ita tam circa has, quam circa alias eiusmodi affectiones. An nec etiam perspicuum est? Ostendit adhuc philosophos illos a generatione è medio tollere: quia siue res loco moueantur; siue accrescant, aut decrescant, siue alteratione, aut alia quavis mutatione subeant; dari oportet unum commune subiectum, quod contraria vicissim recipiat. Hoc autem illi dari negant, quia non admittunt aliquod subiectum, quod secundum affectiones, aut formas varietur, ut paulò antè dictum fuit. Erit tamen cuius fortasse videatur repugnare sibi Aristotelis, cum superius docuerit eos, qui unum tantum subiectum ponebant, alterationis & generationis naturam demoliri: nec verò asserat, ad omnem mutationem sustinendam oportere unum commune subiectum supponi. Sed occurrendum antea locutum fuisse Aristotelem de subiecto vno rerum naturalium, quod esset ens in actu perfectum, & completo, atque immutabile quoad substantiam, quale ij philosophi ponebant: liquet autem in unico illo principio, subiectoque constituto tolli generationem, ut fuit à nobis antea declaratum. Num verò cum Aristoteles ad mutationes subeundas requirit subiectum unum; loquitur de subiecto, quod in generatione quidem sit ens in potentia, id est, nuda materia; in cæteris autem mutationibus sit ens in actu, hoc est, materia aduata per formam separabilem, quale subiectum veteres illi non agnoscant.

n. Empedocles igitur coarguit Empedoclem, quod & seipsum, & suis dictis repugnantia enuntiarit. Sèlibus, quia reciproca elementorum in letrasmutione negauit: suis verò dictis, quia cum unum elementum ex alio

coalescunt, cum sint prima rerum initia, immortalia perpetuaque esse oporteat. Attribuebant autem singulis rebus peculiares suas qualitates, ut Empedocles solè, quæ ignis nature esse arbitratus est, candidum, seu nitidum, calidumque appellabat; aquam verò frigidam simul & obscuram, quod aer pluujs obscuratur. Adiciebant præterea non posse ex igni aquam effici, vel ex aqua terram, aut aliud quoduis elementum in aliud commutari: quia non credebant elementa coagmentata esse ex materia, & forma, atque ita unius forma intereunte gigni posse aliud; sed elementa primas rerum materias, primasque subiecta, quæ in aliud dissolui non possent, constituebant. Adde etiam quod dum possit ignis in aquam mutari inficiabatur, negare conuincuntur posse materiam ignis, qualitatibus aque disponi, iisque alterari, cum alteratio sit gratia generationis & corruptionis tollebant.

Empedocles solem ignis nature faciebat.

Necessario dari commune subiectum contrariorum.

Reprehenditur Empedocles.

Sententia Em-
pedoclis de
solis, ignisq;
natura.

nullo modo gigni posse statueret, esto omnia elementorum coitione nascentur; adiecit quoties ē rebus antea dissipatis, sed postea federe amicitie collectis, sphaerus ille coalescit, rursū violato federe proflire inde elementa. Quo iam concedit fieri illa tum ex alio, tum ex se. Ex alio, quia ex sphaero, siquidē ait ex illo, praeuia diuersarum affectionum transmutatione, per litem prodire solem, id est, ignem (nam soli & igni eandem naturam, vimque dabat Empedocles) calidum & leuem; & terram grauem ac duram; & denique vnumquodque eorum, quae proprietatibus suis differunt. Vnde iam constat praedictas differentias denuo elementis aduenire, deinde auferri pos-

se, quia quod de nouo aduenit, abire, amitti; non repugnat; atque ita potuerūt ex illo aceruo gigni terra & aqua, & vnum quodque aliorum elementorum, ac deinde rursū interire. Ex se, quia cum omnia, ut ille praedicat, in sphaero confundantur, amissis peculiaribus affectionibus, quae recuperari queant, fiet ut materia ignis subijciatur formae aquae, & contra: atque ita ex igni aqua, & quodvis elementum ex alio gignetur, immo & nunc quoque in hoc statu rerum idem euenit agentibus in se mutuo elementis, per qualitates contrarias, quae removeri ab eis possunt, quemadmodum & mutua earundem actione ex Chao singula prodierunt: nec enim in illo vnus dūtaxat, sed omnium elementorum virtus continebatur.

Parum sibi
constare Em-
pedoclem.

O Sed & id quoque Rursus Empedoclem reprehendit, quod perplexē, aut parum sibi conuenienter philosophatus fuerit. Namque dum ait elementa ex sphaero, uti ex seminario, vel tanquam ex informi materia per litem distingui, & enasci, videtur ipsam sphaeram elementorum principium facere: dum verò ex elementis per amicitiam coeuntibus sphaeram conflat, elementa ipsa sphaera principia constituit.

Capitis secundi Explanatio:

Diminuit
Platonem de
generatione
disputasse.

aut de ratione, & modo agendi, vel patiendi accuratē, sed superficialia tantum ratione disseruit, praeter Democritum, qui harum omnium rerum cognitionē tradere conatus est, & si nequaquam earum difficultates enodavit. Privatim autem quod ad accretionē spectat, licet veteres recte pronuntiarint eam perfici accessione rei similis, quia oportet alimentum reddi simile & cognatum rei, in cuius substantiā vertitur; quo tamen pacto id fieret, quantum opus erat, non explicarūt.

Mnino itaque a Rursū proponit de quibus agere instituit, nempe de generatione, & corruptione secundum quas dicitur quidpiam simpliciter generari, & corrumpi. Itemque de motibus, qui ordinantur ad generationem simplicem, id est, de alteratione, & accretione, de quibus, ut ait, stridē admodum, & tenuiter Plato disputauit. Non enim de omni mutatione, sed de generatione tantum & interitu egit. Nec de omnium rerum ortu, sed de elementorum origine dantaxat. Quin verò nemo ex antiquis philosophis de accretione, alteratione, mitione, aut de vllō alio mutationum genere,

O Mnino itaque a de generatione, & corruptione simplici absoluta vtrum sit nec ne, & quo pacto sit; & de ceteris absolutis motibus, verbi causa, de accretione, & alteratione, dicendum est. Plato igitur de

Textus.3.

Textus.4.

Textus.5.

Demo-

b Democritus autem) Democritus & Leucippus arbitrati sunt nihil esse aliud generationem, quam atomorum, seu corporum insectilium coitionem, interitum verò secretionem eorundem: ac tunc rem alterati, cum eiusmodi corpuscula in ipsa compositione penes situm ordinemque variè commutantur.

c Cæterum quoniā) Græce fuit inter gentiū Philosophos dissidiū de ratione inveniendæ, dijudicandæq; veritatis, ut constat ex ijs, quæ tradit Aristoteles lib. 4. Metaph. c. 3. & 6. Tullius. 1. Academic. quæst. Numenius in lib. de dissensione Acad. alijq; scriptores. Quidā veritatē inaccessam, & incōprehensam; alij eandē in promptu esse cōtendebant. Nonnulli eā sensu, plerique phantasia, quidā intellectu, alij omnibus his modis reperiri, & æstimari posse arbitrabantur. In

Democriti, & Leucippi falsa opinio de generatione rerum.

Veterum dogmata de ratione dijudicandæ veritatis.

generatione, ac corruptione quomodo rebus ipsis competat, consideravit solū: nec id quidem de omni sed elementorum quomodo verò carnes, aut ossa, aut quippiam aliud tale gignatur, nequaquā. Insuper nec de alteratione, nec de accretione, quonam pacto rebus ipsis contingant. Ad summam, de nulla mutatione, nisi superfice tenus, quicquam ullus definiuit, præter quam Democritus, cui omnia fuisse curæ videntur, sed in hoc, nempe qua via ac ratione fiant, iam discrepat. Nam nec de accretione quisquam quicquam definiuit, sicuti diximus, quod non vel quisvis dicat. Dixerunt enim res ipsas accessu rei similis augeri: id autem quonam pacto fiat, nihil præterea dixere. Nec de mixtione, nec de aliorum, propè dixerim, ullo, verbi causa, de actione, & passionem, quonammodo aliud agat, aliud patiatur in actione naturali. Democritus b autem & Leucippus figuras cōcinnat, ex quibus alterationem faciunt, atque generationem: congregationem quidem, & segregationem generationē atque corruptionem: ordine verò & positu, alterationem. Cæterum c quoniam quæ apparent ea vera esse putabāt, contraria autem & infinita sunt, quæ apparent, infinitas fecere figuras, ita ut per compositi transmutationem idem contrarium videatur alij, atq; alij; trāsmuteturq; insertare pusillæ: & omnino permutato vno quopiam diuersum quid appareat: quādoquidem Tragedia & Comædia, eisdem sunt literis. At cum generatio & corruptio diuersum quid esse omnibus ferè videatur, & ea, quæ sunt cōgregatione, atq; segregatione, oriri, ac occidere, & demutatione affectuū alterari de his cōtemplentur, qui hoc instituti habent, oportet: hæc autem & multas, & quæ rationis fines nō egrediuntur, dubitationes habent. Nā si generatio cōgregatio sit, multa ex eorum numero, quæ fieri nequeant, euenire solēt. Sunt autē rursus alie rationes, quæ urgent, quæq; haud facile solui possunt, quod

hac sententiarū colloquio Leucippus. & Democritus, ut loco citato Aristoteles refert, conuincuntur cōfuisse id esse verū, quod verū esse apparet, & quia diuersis hominibus diuersa, & cōtraria videntur, imo & pene infinita, sicuti opinionū varietas testatur, ut horū omnium ratio assignari posset, pro rerū principijs infinitas atomos inuexere, alias leues, alias asperas, rotundas, angulares, curuatas, aduncas, quarum transpositu res alio, & alio modo sensum afficeret: quādoquidē istiusmodi cōmutatio magnā ad id vim obtinet, etiam dū sit accessu vnus, vel minimæ particule, vel dū vna pars in ipso toto ordinem, & sitū variat. Quæadmodū ex ijsdem literis vanè copulatis oritur omnis diuersitas in dictionibus, quibus comædia, & tragedia constat,

Infinitudo & varietas atomorum.

d At cum generatio, & corruptio) abolitis iā eorū dogmatis, qui generationē, & corruptionē non distinguebant; cōmunem sui temporis opinionē esse ait differre illa mutuo; & tūc res

gigni, cū inter se iunguntur; interire, cū dissociantur; alterari verò, cū penes affectus, qualitatesve mutationē subeunt: sed in hac dubitatione petra tractanda cuiuslibet partis assertores difficultatibus urgeri, ac premi. Nam si generatio nihil aliud sit, quā congregatio; multa sequuntur incōmoda, & impossibilia, ut progressu patebit: & cōtrariū ijs, qui generationem aliud quid esse pronuntiant, multa occurrunt argumenta, quæ non parū negotij facessunt; quæ tamen omnia, ut res, prout oportet, explicetur, dissoluenda sunt.

e Principium autem) oportere inquit constituere, nū ad subeundas mutationes, de quibus hic agimus, dari oporteat magnitudines indiuiduas, an verò nullæ tales magnitudines in natura rerū existāt. Deinde si ex dētur, utrū ne corpora sint, ut Democrito, & Leucippo videbatur, an potius plana, hoc est, superficies, ad quas corporū sectio terminetur, ut Plato in Timæo docuit.

Quæstio de magnitudinibus indiuiduis.

hoc

Text. 6.

4.

5.

Antepositur
opinio De-
mocriti &
Leucippi sen-
tentię Plato-
nis.

f. Hoc igitur ipsum. Et si tā Democriti, & Leucippi; quā Platonis opinio, quę iā in libris de cœlo confutata fuit, a vero absit; magis tamen absurdā esse inquit Platonis sententiā. Illi enim dū corpora naturalia ex atomis conflant, possunt vtrūq; rationē, causāq; reddere naturalū mutationū; nimirū res, verbi causa, alterari per conversionē atomorum secundū aliū & aliū contactū, & diversum ordinē, sitūq; partiū, ac figurarū differentias. Vnde & Democritus ardebat colorem, cæterasq; id genus qualitates nullum esse fixum & stabile in rebus obtinere; sed videri redenuō colorari, cum atomi secundū ordinē & positionē conuertuntur: quēadmodum & collū colūbæ, ex diuerso ad lucē situ varijs coloribus fucatur. Plato autē dū corpora ex superficiebus conficit & in superficies resoluit, nullā harū mutationū probabilem causam afferre potest; cū ex superfi-

ciebus non nisi solidum quid, Mathematicū, ac sine materia, proindeq; nullius physicę qualitatē particeps, oriatur.

g. Sed cur parum valeant? Docet Platonicos idēdē a veritate aberrasse, quia experientiā, quę philosophię mater est, neglexerunt, & a rebus, quę sub sensū cadunt, ad mathematicas & intelligibiles contemplationem auocarunt, atque ex ijs, quę in cōmune considerant, paucis in singulāri perspectis, temerē, & absque diligenti perscrutatione de rebus naturalibus sententiā tulerunt, quod tamen non accidit ijs, qui consaltis sensibus, & experientię fide adhibita in physiologię studio versantur. Lege Bessarionē lib. 2. c. 9. contra calumniatorē Platonis, vbi explicat, quonāmodo sit intelligendus Plato cum naturalū rerū principia in figuras planas, & lineas resoluit.

h. Porro ex hisce) Ostendit ex ijs, quę prę manibus habentur, deprehendi posse quantū differant in inuestigatione veritatis, qui physicę res considerant, vt Democritici; & qui rationibus non proprijs, sed cōmu-

Idea vnum -
quid Platoni-
cis.

nibus & abstractis nituntur, vt Platonici. Hi enim probant dari magnitudines indiuisibiles, quia alioqui etiā idea magnitudinis, & trianguli in multas magnitudines, & triangulos diuideretur, quod est contra rationem idēdē, cuius natura efflagitat, vt omnimodis vnū quippiā sit. Democritus autem eiusque alumni afferebant rationes a naturę fontibus haultas, magisque ad rem physicā idoneas, vt ijs, quę postea dicentur, planum fiet.

Ratio Demo-
criti.

i. Nam res ipsa. Quia Democriti sententiā, vtrūq; probandi Platonice anteposuerat, vt id iure ab se factū demonstraret, rationē Democriti in mediū affert, quę in hunc ferē modū conclusa erat, Aut corpus cōstat ex atomis insectilibus, aut ex semper diuiduis corpusculis: si detur primum, habetur propositum: quod autē posterius admittere non debeat; probatur; si enim corpus ex ita diuiduis conflātū sit, nihil obstat quominus aliquando non modō per mediū, sed quācumque diuidi

fieri non potest, vt quicquam aliter se habeat si generatio cōgregatio non sit, aut quę omnino generatio non est, aut eadem alteratio est atque id quāquā defficile, enitendū est soluere.

Principiū autem horū omniū est vtrum, ea quę sunt, generētur hoc pacto, accrescāt, alterēturque, & hisce cōtrarias subeant mutationes magnitudinibus primis nullā diuisionē admittentibus, an nulla sit magnitudo indiuisibilis? hoc enim interest quā plurimū. Et rursum si magnitudines sint insectiles, vtrū hæc corpora sint, vt Democrito placet, atq; Leucippo: an plana, vt in Timæo scribitur. Hoc igitur ipsū fieri inquam dissolutionē ad plana vsq; cancellos egreditur rationis: id quod alio quoq; loco iam diximus. Iccirco magis consentaneū rationi fuerit corpora non posse diuidi. Verū & hæc quoq; per absurda sunt: sed tamen hisce alterationē, generationēq; vti dictū est, facere, conuersione & attactu, atq; figurarū varietate permutando idē cōtingit: quod sanē Democritus facit. Quocirca non esse colorem asserit: nam res ipsas per conuersionē colore tingi, censet. At illis, qui in plana diuisionē faciunt, minimē. Nihil enim planis cōpositis præterquā solida, sit: quādo nulla ex eis qualitas, effectusvè gigni potest. Sed g. cur parū valeant, quę consentanea sunt perspicere, causam habet ipsa experientie vacuitas. Quāobrem quotquot diutiū circa rerū naturalū speculationē versati sunt, ij eiusmodi principia, quę inter se cohæreant, consentiātq; quā plurimū supponere magni possunt. At qui ē multis rationibus, quā verē sint, haūquaquā expendere cōsueuerunt, paucis inspectis facile pronuntiāt. h. Porro ex hisce perpendere etiā quis potest, quā inter eos inter sit, qui naturaliter, quiq; via rationali quāpiā exercent considerationē. Nā de eo, quod est, magnitudines esse indiuisibiles, nonnulli quidem inquirunt, quod ipse, idealisq; triangulus,

Text. 7.

Text. 8.

diui potest, hoc est, in omnem sui partem re ipsa diuidatur, licet sectio non simul fiat, sed successione quadam: quod si fieri potest, nullum ex eo sequetur absurdum (quemadmodum nullum sequetur, si corpus in multa partium millia diuidatur, & si nemo unquam fortasse diuisurus sit) quādoquidem ex possibili adducto in actum nihil existet incommodi: At quod multo secus res habeat, quodque plurima a veritate rationeque aliena necessario colligantur diuiso in omnes partes corpore probat vltimis Democritus.

K Quod ergo erit reliquum? Ratio Democriti colligens absurda, quæ sequuntur, si corpus in omnem sui partem diuidatur, ita se habet: vel sectione peracta remanebunt magnitudines, vel non magnitudines, vel puncta, vel affectiones accidentiæ, aut nihil. Quorum omnium nullum recte

Possibili in actū adducto nihil existet incommodi.

plures erit. At Democritus rationibus proprijs, naturæque ac commodatis persuasus esse profectò videbitur. Quod autē dicimus, in progressu euadet apertū. Nam res ipsa dubitationē habet, si quis corpus aliquod, magnitudinemque omnino atque omni ex parte diuisibile esse statuatur, atque fieri posse, ut penitus diuidatur. Quid enim erit, quod effugiat diuisionē? nam si omni ex parte, atque omnino sit diuisibile, & ita diuidi queat, siue simul erit hoc omni ex parte diuisum (& si non simul dicatur) siue id fiat, nihil accidet impossibile; igitur & secundū mediū, haud secus: Et in summa, si omni ex parte, ac omnino diuidi aptū sit, si diuidatur, nullū emerget impossibile, quando ne vllum quidē oriatur impossibile, si in decies millies dena millia diuisum sit: quanuis fortē nemo unquam diuidet. Itaque cum corpus ipsum omnino tale sit, diuidatur: quid ergo erit reliquū? magnitudo? id enim fieri non potest: esset enim quippiā haud diuisum, at erat omni ex parte, omninoque diuisibile. At verò si nec corpus, nec magnitudo relinquatur: diuisio tñ sit, aut corpus ex punctis constabit, & ea, ex quibus componitur, magnitudine carebunt, aut nihil omnino erit. Quare siue factū ex nihilo, siue compositum sit profectò totū ipsum nihil præterquā apparēs, erit. Similiter si ex punctis conflari dicatur quantū non erit. Nam cum vnā in magnitudine se se tangunt, & magnitudo vna, perpetuaque est, atque illa simul sunt, nihilo maius totū ipsum reddunt; quoniam si totū in duo, aut plura diuidatur, nihilo ipsum minus, quā prius euadit. Quare puncta etiā si omnia coagmentata sint, nullā efficiunt magnitudinē. Verū enim verò si quid tale inter diuidendū corpus fiat, quale est ramentū illud, quod excidit, dū quippiā ferra secatur, atque hoc pacto corpus aliquod è magnitudine abscedat, idē sermo recidit, quomodo, inquā, diuisibile illud sit. Quod si id, quod abscedere solet, corpus nō sit, sed forma quædā, affectusue se

dici potest. Ac primum quod nequeat residua esse magnitudo inde patet, quia cum magnitudo omnis constet partibus, in quas secari potest, dabitur post diuisionem omnis o perfectā diuisibile nō dū diuisum, quod repugnat.

L Ea, ex quibus componitur) Colligit si absoluta diuisione neque magnitudo remaneat, forte ut corpus ex solis punctis coalecat, ac proinde ut magnitudo ex ijs, quæ magnitudinis expertia sūt constet: vel etiam ut id, quod residuum est, nihil omnino sit. Quod tamen posterius minimè cōcedi posse ex eo patet, quia quidquid in nihilum resoluatur, id ex nihilo productum est. Quod verò

Ex nihilo nihil per vim nature.

quitar eiusmodi corpus nullum veri entis gradū, sed inanem tantum speciem, similitudinemque existentis possidere. Adverte cū dicitur id, quod ex nihilo productū est, esse nihil; hoc quidē loco, ut ex orationis contextu patet, intelligendū id esse de eo, quod dicitur effici ex nihilo tan-

quam ex parte cōponente: quod pronuntiatū verissimū est, siue de naturali, siue de diuina potentia loquamur. Si tamen intelligatur tanquam ex termino, licet naturaliter non possit quicquā fieri ex nihilo; diuinitus tamen potest: siquidē facultas diuina, quæ omne naturæ vim superat, ex nihilo res efficere valet per creationem ut lib. 1. Physicorum cap. 7. q. 1. art. 2. & lib. 8. eiusdem operis cap. 2. disseruimus.

M Similiter si ex punctis, Non posse corpus ex solis punctis constitui inde suadet, quia sequeretur corpus non esse quippiam quantū & extensum. Nā si puncta immediatē sibi cohererent, vnianturque in magnitudine, cū indiuisibilia addita, aut detracta non efficiant corpus maius, minusve, quæadmodū vno aut pluribus eorū ablati non euadit magnitudo minor: certē nequibunt puncta quantitatē vllō modo extendere, imò nec vlla vera quantitas ex ijs, etiā in vnū confertim occurribus, concreset.

Magnitudinem non ex solis punctis constitui.

n Verum enim verò) Siquis dicat perfecta diuisione relinqui particulas similes ramentis, quæ
 è nonnullis corporibus, cū dissecantur, decidere consueuerunt; eadem ratio redibit: vel enim
 ex particule diuiduæ erunt, vel indiuiduæ, quorum vtrumlibet confutatum est.

Confutatio
 responsionis.

o Quod si id, quod) Contenderet fortasse aliquis puncta constituere corpus ratione alicuius
 affectus, hoc est, qualitatis, qua prædita sint, hanc verò dissectione amitti, & euanescere, solaque
 puncta relinqui: itaque magnitudinem ex solis punctis ea qualitate affectis coagmentari. Hoc
 responsum ex eo refellit, quod statuat magnitudinem constari ex partibus quantitatem non habē-
 tibus, qualia sunt puncta. Quod tamen paulò antè impugnatum fuit.

p Ad hæc puncta ipsa) Argumentatur adhuc Democritus contra assertionē componentium
 magnitudinē ex punctis.

Nā siue linea oriatur, vt
 quidā volunt, ex fluxu,
 motuue puncti, siue nō:
 vel (vt est aliorū inter-
 pretatio) siue puncta in
 magnitudine moueātur,
 siue sint motus expertia,
 quēnam in magnitudine
 sitū vendicabunt? Dicat
 Aduersarius puncta esse
 in quauis parte lineæ, vt
 ijs partes omnes sese tan-
 gant, sibiq; mutuò cohæ-
 reant. At si ita res habet,
 inquit Democritus, planè
 conuincitur non ex so-
 lis punctis magnitudinē
 effici, quandoquidem cū
 aliqua se inuicē tangūt,
 aut diuisionē subeūt, præ-
 ter id, cuius interuentu
 tactus, aut diuisio fit, ali-
 quid aliud dari oportet,
 nimirū partes ipsas, quæ
 t agūtur, aut inter se diui-
 sionem habent. Quare

Non esse in
 magnitudi-
 ne puncta
 duntaxat.

ne puncta duntaxat.

q Præterea si lignū)
 Aliter idem confirmat,
 Nam cū lignū, aut quod-
 cumque aliud corpus an-
 tea dissectum, ex parti-
 bus iterūm coeuntibus
 componitur, fit quippiā
 æquale, sibi que respon-
 dens; quia ex eisdem par-
 tibus cōsurgit: quare idē
 etiā eueniet, si magnitudo in quolibet puncto atq; in omnes suas partes diuidatur, poteritque eadē
 similiter redintegrari, cū ergo magnitudo ex punctis, aut ex qualitatibus refici non possit; utiq;
 fatendum erit non diuidi illam in puncta, aut qualitates, neque ex ijs componi.

r Quid igitur præter diuisionem) Vrget adhuc argumento suo Democritus. Si oportet, in-
 quit diuisionem ad aliquid terminari, ecquidnam reliquum erit confecta partitione magnitudi-
 nis in omnes suas partes? nunquid affectus aliquis, seu qualitas: certe quod id neutiquam relinqui
 possit, liquidò constat. Primum quia qualitas non gignitur ex quantitatibus, sicuti nec substantia.
 Deinde quia qualitas nequit extra subiectum, cui inheret, consistere. Quod intellige facultate
 nature. Nā virtute diuina posse accidens conservari extra subiectū, docemur mysterio diuinæ
 Eucharistiæ, vbi post consecrationē, manent accidentia panis, & vini perse absque adminiculo
 substantiæ.

parabilis, sitq; magnitudo ipsa, puncta, vel tactus sic affecti,
 magnitudinē ex non magnitudinibus cōstare incongruū, atq;
 abhorrens est. Ad hæc p puncta ipsa siue à motu vacent, siue
 eundē subeant, vbi nā erunt? vnus enim semper duorū quo-
 rūdam tactus est tanquā re quapiam alia, præter tactū,
 punctūq; ac diuisionē existēte. Siquis ergo quoduis aut quan-
 tumlibet corpus esse ōni ex parte, atq; omnino diuisibile po-
 nat, hæc accidunt vniuersa. Præterea q si lignū, aut quippiā
 aliud iā diuisū rursū cōponas, iterū æqualibe pariter, atque
 vnū euadit. Igitur ad hunc modū res sese habet, vt patet,
 etiam si illud quolibet in puncto incidas. Potentia ergo, ōni
 ex parte, ac omnino diuiditur. Quid r igitur præter diui-
 sionē erit? Nam si est affectio quedam, at quonam pacto
 dissoluitur in hæc, fitque ex his: aut qualiter hæc separari
 queunt? itaq; si fieri nequeat, vt magnitudines ex punctis,
 aut tactibus constēt, indiuisibilia sint corpora, magnitudi-
 nesq; necesse est. At verò & ijs quoq; qui hæc astruunt, non
 minus accidit impossibile: de quibus quanquā aliās fuerit
 à nobis consideratū: tñ ea ipsa soluere eniti oportet. Quā-
 obrem iterū ab initio dicenda dubitatio est. Igitur omne
 corpus sensibile, quouis in puncto esse diuisibile, atq; indiui-
 sibile nihil est absurdū: potentia siquidem diuisibile existit,
 actu indiuisibile. At vt simul sit omni ex parte potentia
 diuisibile, fieri non posse videtur. Nam si fieri possit, &
 fiat, baudquaquam ad hunc fiet modū, vt simul ambo sint
 actu, indiuisibile in quā, atq; diuisū: sed quolibet in puncto
 diuisū. Nihil v igitur erit reliquū, atq; corpus ipsum corru-
 ptione abibit in incorporeū: & rursū aut ex punctis, aut
 prorsus ex nihilo fiet: atq; id, quifieri potest? at verò quod
 in separabiles, & subinde minores, atq; inter se distantes, se-
 paratasq; magnitudines diuidatur corpus, certū est. Itaq; nec
 per partes diuidēti sectio, quæ in minutula fit, infinita occur-

Text. 9.

Facultate na-
 turæ non da-
 ri qualitatē
 extra subie-
 ctum.

s. Itaque si fieri nequit) Concludit tandem Democritus id, quod probandum assumpserat, nimirum cum magnitudo non componatur ex ijs, quibus ea nullo modo constare posse hactenus demonstravit, nihil aliud superesse, quam ut concedamus constitui ex atomis, seu corpusculis infestilibus, quorum coalitu, abcessuque rerum ortus, & interitus perficiantur. Subiicit Aristoteles hanc Democriti sententiam (esto rationibus magis physicis, quam Platonica, ut dictum est, innitatur) non minoribus tamen premi difficultatibus. Et verò eius argumenta licet in tertio libro de celo pertractata, explicataque fuerint, esse nihilominus in presenti dissoluenda ad propositam de rerum generatione, & interitu controuersiam dijudicandam.

c. Quamobrem iterum) Accedit Aristoteles ad diluendam rationem Democriti: pro cuius

ret: nec insuper continget, ut omni in signo (non enim est possibile) sed quadam tenus diuidatur. Individuas igitur inesse magnitudines, quæ oculi aciem fugiant, necesse est: & præsertim, si generatio cōgregatione, & corruptio segregatione fieri debeat. Quæ igitur ratio magnitudines esse indiuisibiles necessario colligere videbatur, hæc est. Sed quod clanculò peruersa ratiocinatione utatur, & quatenus lateat, exponamus oportet. Nam quia punctum puncto non hæret, magnitudines partim sunt, & partim non sunt omni ex parte diuisibiles. Sed cum hoc x positum, assertumque est, punctum ubiuis, ac omni in parte videtur esse: ita ut in puncta diuidi magnitudinē sit necesse, quippe cum omni in parte punctum sit: quo fit ut ea vel tactibus vel punctis constet. At omni in parte diuisibilis est, quia ubi unum est, & omnia ut singulum quodque: uno autē plura non sunt: non enim sunt deinceps. Quare non omni in parte diuisibilis est. Nam si per mediū diuisibilis sit, & per punctum adhærēs erit diuisibilis. At id haudquaquam fit; siquidem nec signum signo, nec punctum puncto hæret. Hoc z autē est, diuisio, & cōpositio. Quare tã cōgregatio, quã segregatio est, sed non ex insectilibus & i insectilia, (cōplura enim inde emergunt absurda) nec hoc pacto ut omni ex parte fiat diuisio (id enim eueniret, si punctum puncto hæreret) sed segregatio i parua, & minora; & cōgregatio ex minoribus fit. At simplex perfectaque generatio cōgregatione & segregatione definita non est quemadmodum nonnullis placet, qui & eam, quæ in continuo fit, mutationem, alterationē esse asserunt. Verum id ipsum est, in quo prorsus errant: nou enim generatio simplex, atque corruptio cōgregatione, se-

fario fit in partes adhuc extensas, & quæ ex alijs consistunt partibus, in quas continuū ulterius diuidi possit. Quia verò Democritus propositi effati posteriorem tantummodo sensum agnouit, de quo duntaxat inter disputandum meminit, ideo se contra aduersarios rem totam confecisse arbitrabatur. Respondet ergo Aristoteles non esse absurdum affirmare continuū posse diuidi in omnem sui partem, intellige priori modo, simulque non posse diuidi, nimirum posteriori: ite esse diuisibile potentia, intellige syncategorematica; & indiuisibile actu, videlicet completo & absoluto, licet nullum punctum designari queat, per quem dissectionem fieri repugnet.

v. Nihil igitur erit reliquū) Colligit in pauciora Democriti argumentū, ut suā accommodet solutionem, atque latere in eo fallaciā. Nam cum puncta non immediatē sibi cohæreant in magnitudine, sed inter quælibet duo puncta sit continuū, fit ut magnitudo & possit, & non possit diuidi secundum omnem sui partem: possit, per quoduis determinatum signum, punctumvè; non possit, quia pars iacens inter quælibet duo puncta, est infinitē diuidua.

x. Sed cum hoc positum) Obiiceret aliquis, si magnitudo per quodlibet determinatū signū, ac punctū diuidi potest, sequi hinc dari ubique puncta in continuo, atque ita magnitudinem ex solis punctis constare, & in ea tantū resolui: occurrit Aristoteles, & si magnitudo prædicto modo secari

Conclusio
Democriti.

Bifariam cōtinuum dici posse diuisibile in omnem sui partem.

Obiectio
Dilutio.

Obiectio
Dilutio.

Obiectio
Dilutio.

Obiectio
Dilutio.

Inter quæli-
bet duo pari
ta est: con-
tinuum.

queat; non tamen dari in linea plura puncta immediate copulata, sed ubiq; vnū, hoc est vbiq; punctū inest, illic vnū tantū esse, nec vnū alteri proximè coniungi, idq; de omnibus singulis punctis esse pronuntiandū. Quare cū inter quālibet duo puncta inueniatur continuū, & linea, non sequi vbiq; in magnitudine esse puncta, hoc est, nihil in ea præter puncta inueniri aut illam ex punctis tantum modò conflare. Lege, si placet, ea, quę de diuisione continui in suas partes à nobis explicata sunt lib 3. Phisic. cap. 4. q. 1. art. 4. & quę de indiuisibilibus lib 6. c. 2. q. 1. & 2. vbi differuimus vtrum puncta sint entia vera, positiuęque in continuo, an negationes tantū; multiq; arguē entis demonstrauimus continuū non componi ex solis indiuisibilibus.

z. Hoc autem est divisio & Cū Aristoteles concedat continuū posse dividi modo antè explicato, & constitui ex

[illegible]

Democritus
magnitudi-
nem ex indi-
uisibilib9 cō-
ponebat.

paribus inter se coeun-
tibus; monet non ne-
gate se omnem congre-
gationem, & segregatio-
nem; sed qualem finge-
bat Democritus, qui ex
infecilibus magnitudi-
nem coagmentabat, & in
infecilia dissolvebat :
quique istiusmodi indi-
viduorum corporū coa-
litum & secretionē, or-
tum interitumq; esse ar-
bitratur : cū tamen
ex priori dogmate plu-
rima absurda consequan-

Generatio
& corruptio
quando sint.

tur, ut constat ex ijs, quæ hætenus disputata sunt: posterius verò faciliè erroris convincatur. Non enim generatio simplex, hoc est, substantialis, nec similiter corruptio esse potest, nisi cū substantia ipsa mutatur: generatio quidem, cū est productio novæ substantiæ, ut quando ex aere fit ignis: corruptio cū est everfusio, seu destructio substantiæ, quæ ante erat, ut aeris.

Alteratiō quā
do fiat.

y Alij verò omnem) Reijcit opinionem arbitrantium omnem mutationem, quæ fit ex hoc in hoc, esse alterationem. Nam cū in subiecto, hoc est, in quouis composito naturali sint forma & materia, itemq; affectus siue accidentia, quoties fit mutatio secundū materiā & formā; quia videlicet materia nouā formā recipit, amittit; generatio vel vocatur; cū verò cōpositū penes qualitates mutationē subit, appellatur alteratio. Cōgregatio autē vel segregatio, quas Democritici ponūt, longē aliter se habent, quia tantū sunt vel concretiones secretiones atomorū: licet non sit negā-
dū partiū coalitū, diuisionēq; nōnihil ad interitū rei facere, quatenus ea, quæ in miniores par-
tes dissēta sunt, quia minus resistunt, corruptioni magis patent; quæ autem collectiora & grā-
diora existunt, quia acius oblectantur, corruptionem diutius inhibent, vt patet in magna
aquarū vi, quæ tardius; & in guttollis, quæ citius in aerem mutantur, quod suo loco plurius dice-
tur. Ex superiori disputatione ratum manet, e vult Aristoteles generationē non esse atomorū cō-
iunctionem, quam Democritus, cuiusque sectatores tuebantur.

Cõclusão cõ
tra Democri
ticos.

Capitis tertij Explanatio.

Quæstio, nū
detur genera
tio simplici-
ter.

H I autem determinatis a) Confutatis veterum philosophorū de ortu, & interitu rerū sententijs, accedit ad ostendendā propriā opinionē, ac primū in controversiam vocat, num aliquid simpliciter gignatur & intereat, hoc est, nū aliqua substantia ortū & corruptionem subeat: vel potius omnis generatio & interitus penes accidentia versetur, ut cū Socrates ex egroto fit valens, aut ex valente egrotus, alięvē similes mutatiōes cōtingūt.

Omnis mu-
tatio est inter
contraria.

b Nam si generatio
Argumentatur in partem
negatiuā quæstionis: à se
proposiit. Si enī aliquid
generetur simpliciter, cū
generatio omnis, & in
vniuersum quæ libet mu
tatio, sic inter contraria:

CAP III.

H Is autē determinatis pertractatisq; primò cōtēplari
oportet utrū simpliciter quippiam, an p̄prie nihil gene
retur, corrumpaturvè; semper autem ex quodam
quiddam fiat, vt ex agro sanum, & ex sano agri
aut pusillum magno, & magnum è pusillo; & reliqua
omnia ad hunc modum. b Nam si generatio simpliciter sic

Text. 11.

Porro

c Porro simpliciter.) Auger excitatæ dubitationis difficultatē. Enim verò non ens simpliciter, vel negat præcipuā categoriam, hoc est, substantiam, quæ simpliciter ens vocatur, vel remouet ens absolutē, id est, in toto ambitu suæ significationis: vtrouis autem horū modorū non ens simpliciter accipitur, nequaquam apparet qua ratione substantia possit gigni: non ente simpliciter. Nā si priori modo vsurpetur, iam substantia fiet ē non substantia; posteriori, substantia fiet omnino ē nihilo: immo & idem sequetur si non ens simpliciter iuxta priorem modū su natur, quandoquidē substantiæ negatio cæteras omnes categorias, cunctaq; entia excludit: quia accidentia substantiæ adminiculo fulciuntur, eoq; dempto necesse est reliqua funditur tolli.

d Sed de hisce in alijs libris.) Superiorem ambiguitatē diluerat Aristoteles in 1. lib. Physicorū

Respōsio ad
superias arg.

quippiā profectō ē non ente simpliciter, absoluteq; fiet. Quare verū erit dicere, quibusdā nō ens cōpetere: quippe cū generatio quædā ē quodā non ente, ceu ē nō bono fiat. At simplex generatio ē nō ente simpliciter sit. Porro c simpliciter, absolutēq; nō ens, aut id, quod ex omnibus entis prædicamentis primū est, aut quod est vniuersale, & cūcta ambit, significat. Igitur primū, ē nō substantia erit substantiæ generatio. At cui substantia nō cōpetit, nec ei cæterorū prædicamentorum ullū, veluti qualitātē, quantitātē, aut vbi cōpetere posse palam est: nam aliōqui affect⁹ ipsi à substantia separari possēt. Quod si ita res habeat, omnino ipsū nō ens, vniuersaliter omnū erit abnegatio. Quare id, quod generatur ex nihilo gignatur, erit necesse. d Sed de hisce in alijs libris latius ad dubitatū simul, atq; definitū fuit. Verū cōpendiose in præsentia quoq; dicamus oportet, ē nō ente simpliciter aliquo modo fieri generationē, & alio ex ente sēper: namq; ens potentia, sed actu non ens, præexistat est necesse: quod sanē, vt patet, vtroq; dicitur modo. e Determinatis autē hisce, id rursū exactē disquiram⁹ oportet, quod mirā habet ambiguitatē, quonā inquam pacto generatio simplex sit, siue ex ente potentia, siue etiam alio quouis pacto fiat. Dubitauerit nāq; quispiā, verū substantiæ, ac rei huiusce, sed nō qualitatis, quantitatis, aut vbi generatio sit eodē modo & de corruptione. Nā si quid oriatur, quandā potentia, nō actu substantiā esse, dilucidū est, ex qua fiat generatio, & in quā id mutari necesse sit, quod corruptio nē subit. Vtrū igitur ex cæteris, quæ actu sunt quippiā huic cōpetet, vtrū in quā id, quod potentia duntaxat hoc aliquid, atq; ens est, simpliciter autē nec hoc aliquid, nec ens, quātitas erit qualitas, aut vbi? nā si actu nihil sit: sed omnia potentia, eueniet & id, quod ita est, nō ens esse separabile: & insuper (id quod semper maximē sunt veriti, qui primi in philosophia versati sunt) nihilo præexistente quippiam gigni. Quod si verum non sit hoc quidem substantiam, & hoc aliquid esse, sed ē cæteris prædicamentis ali-

cap. 8. ideoq; rem in pte senti paucis expediēs respondet generationē substantiā fieri aliquo modo ē non ente simpliciter, semper tamen fieri ex ente. Omnis enim substantia gignitur ex materia, quæ est aliquo modo nō ens simpliciter, id est, non substantia, quatenus non est substantia in se, suæque essentia includēs actū physicū, id est, formā, sed potentia ad eam recipiendā ac sustentandā: simulq; dicitur gigni ex ente, quia reuera materia cū non sit ens actus est tamen ens substantiale. Vnde etiam patet non rectē colligi substantiā effici ē nihilo, & excludi ab ea accidentiū categorias: siquidē substantia potētiālis esto dicatur propter ē nihil, non est tamen potum nihil, vt alibi fusi⁹ explicatum est.

Non ens ē
quo substan-
tia gignitur.

e Determinatis autē hisce.) Rursus in dubiū vocat verū se ipsa aliqua substantia generatione efficiatur; vel potius omnis generatio sit accidentis, similiterque corruptio. Nam quod nulla substantia gigni possit, ex eo videtur, quia oportere eam gigni ē non substantia.

Quæstio

At de istiusmodi non substantia queri potest vtrum ne sit aliquod ens in actu, an potentia; & an sit actu aliquid aliorū prædicamentorū, vel potentia duntaxat. Nam si nihil actu sit, vtrique separabile erit à substantia, & accidēs, id est, neq; substantia erit, neq; accidēs, proindeq; erit nihil, & ex nihilo fiet aliquid contra cōmune philosophantiū dogma. Quod si quis dicat id non esse substantiam, esse tamen aliquid aliorū prædicamentorum actu: tunc aliud non minus à veritate alienū & absurdum sequeretur, videlicet coherere per se accidentia extra substantiam: siquidem concedunt id, quod gignitur, fieri ex accidere, quod absque ope substantiæ consistat.

Respōsionis
confutatio.

f De hisce igitur quoad.) Vt propositam excutiat difficultatem, aliud interponit dubiū cuius explicatio & intelligentia ijs, quæ dicēda sunt, non parum lucis afferet, videlicet quidnā causæ sit, cur continuus ac perennis rerum ortus, & interitus, tam in ijs, quæ simpliciter, quā

Cur ortus &
interitus rerū
perennis sit
que

quæ secundum quid orientur, & occidunt, in sublunari mundo à natura nunquam deferatur

Contéplatio
primi moto-
est negotij
Metaphysici.

g Sed cum vna quidem) Duplex causa est, cuius scrutatio ad præsentem controuersiam pertinet, efficiens, & materialis. Efficiens itè duplex, vt in septimo, & octauo libro Physicæ Autcul-
tationis dictum fuit. Altera mouens immobilis, quæ est primus motor: altera simul mouens, & mobilis, nempe primum mobile, seu prima cælestium sphaerarum, quæ perenni motu agitantur.
De mouente immobili, cuius contéplatio ad Metaphysicū spectat, ait Aristoteles nihil se in præ-
seni disquirere; de mobili autem, à quo rerum sublunariū generatio, & corruptio dependet, acturū
se in progressu inquit, videlicet libro secundo huius operis, Quo autem sensu verū sit primi mo-
toris considerationem ad primū Philosophum pertinere; cum de illo etiam in Physicis loc. citato,
Aristoteles ipse disputat
declaratum à nobis fuit
in proémio libri septimi,
eiusdem operis.

h Nunc autem) Re-
lieta causa efficiens per-
petuæ generationis ma-
teriale sibi inuestigandam
ait, qua explicata consti-
tutum erit quid respondē-
dum sit ad quæstionē de
simplici generatione, &
interitu, id est, num ali-
qua substantia genere-
tur, & corrumpatur.

i Inuehit autem.) An
tequam sempiternæ ge-
nerationis causam affe-
rat, vt veritas disputando
magis eluceat, probat im-
possibilem esse istiusmo-
di perennitatem, quasi hūc
in modum argumētetur.
Quod corrumpitur vel
abit in ens, vel in nō ens.
Si in ens, nō igitur cor-
rumpitur, quandoquidē
manet. Si in non ens,
ergo in nihili quia neque
in substantiam, neque in
quantitatem, aut aliud
quid cæterorum. At si in
nihilum cedit, tota inte-
reuntium corporum vni-
uersitas funditus ruet, ac
certè mirum est, quod nō
dum exinanita & con-
sumpta sit

Non dari in-
finitam ma-
teriam.

k Nō enim propterea.)

Diceret forte quispiam
licet ea, quæ corrumpuntur, penitus euanescent; semper tamen gignendis rebus materiā superesse
propterea quod materia interminata, atque infinita sit. Hanc responsionē improbat Aristoteles,
quod rebus infinitudinem inuehat, cū tamen non dari in rebus creatis infinitū actū, demonstratū
sit in Physicis; esto detur infinitam potentia quoad diuisionem. Quod si alius occurrat potuisse
ex finita materia res ab æterno gigni, eo quod diuisio, qua ex ea ad rerum generationē partes de-
sumuntur, fiat progrediēdo per partes infinite minores iusta proportionē sibi perpetuō respōdētēs;
quæ secūdi ratio nullum prorsus finem inuenit. Hanc quoque solutionem inde refellit, quia seque-
retur ea, quæ oriuntur, in dies minora euadere; siquidē ex partibus in dies minoribus coagmenta-
rentur, quod falsum esse nemo non videt. Querunt in huius loci explicatione nonnulli è

quid, contiget (vt iam diximus) affectus ipsos à substan-
tijs posse separari. & De hisce igitur, quoad fieri potest, &
quæ nam sit causa, cur generatio tam quæ simpliciter, quàm
quæ secundū partem sit, semper sit, differendū est, g Sed
cū vna quidē causa sit, vnde motus esse principiū dicimus.
altera verò ipsa materies, de tali causa dicamus oportet,
Nam de illa quidē prius est dictū, cū de motu ageremus,
esse inquā aliud, quod omni tēpore perdurat immobile; &
aliud, quod in motu semper est. Sed de principio illo, quod
mutationi nō est obnoxium, primæ philosophiæ est determina-
re, ac pertractare. At de eo, quod cætera iccirco mouet,
quia cōtinuè moneatur, quidā eorū, quæ singularia vocātur
eiusmodi causa sit, posteriùs erit assignandū. Nunc h autē
quæ velut in materiæ specie sita est, causam, per quā gene-
ratio, & corruptio nunquā natura deficiant, dicamus opor-
tet. Nam simul forsità & hoc emerget, & id, quo de nuper
dubitauius, quonā inquam pacto de generatione & cor-
ruptione simplici dicere cōueniat. Inuehit i autē & id quoq;
magnum abunde dubium, quonā causa sit, vt generatio ge-
nerationi sēper cohæreat, & alterā altera subinde sequatur;
siquidē quod corruptionē subit, ad id profici scitur, quod ne-
quaquā in ratione rerū existit: quod autē in ratione rerum
minimè existit, nihil est. Nam quod haud est, neq; substā-
tia est, neq; qualitas, neq; quantitas, nec vbi. Igitur si sēper
quippiā eorū, quæ sunt in ratione rerū abeat, cur non dudū
vniuersum ipsū consumptū fuit, atq; inane euasit, cū id, ex
quo sit genitorū quodq; finitū sit? nō enim & propterea quod
id, ex quo quid sit, infinitū sit, nō deficit id enim esse nequit;
nihil enim actu infinitū est, sed potentiā tantū, nepe diuisione
ipsa. Quare hanc solū causā esse oportebat, cur nūquā
deficiat; quia sēper quippiā fiat minus: nūc autē hoc fieri mi-
nimè cernim⁹. Ergo propterea quod interitus hui⁹, alterius
est

Text. 13.

Text. 14.

recen-

recentioribus interpretibus nā saltem de corporibus humanis verum sit minora in dies ferrena-
turam. Potest hęc dubitatio bifariam intelligi, vno modo vtrum in specie humana maiori
ex parte in dies breuiora corpora proueniant. Altero, nam quilibet filij parentibus semper mino-
res euadant. Si questio secundum priorem sententiam intelligatur, affirmativè respondendum est:
si secundum posteriorem, negatiuè. Probat quoad priorem partem quia, vt iam alibi monui-
mus, id testatur experientia; & tam poetarum, vt Homeri 6. Iliados, Virgilij 1. Georgic. & 12.
AEneid. & Iuuenalis Satyr. 15. tum aliorum scriptorum, vt D. Cypriani aduersus Demetrianum,
D. Augustini 15. de Ciuit. Dei cap. 9. Plinij lib. 7. de Hist. Natur. cap. 16. & aliorum complurium
auctoritas. Idemque affirmat Vriel Angelus libro 4. Esdrę cap. 3. (& si is liber Canonicus nō

Lib 8. Phy-
sic. c. 2. q. 3.

Homerus.
Iuuenalis,
D. Cyprianus,
D. Augustinus,
Plinius.

Text. 18.

est ortus, & contra ortus huius, alterius interitus;
necessariò accidit, vt mutatio irrequieta sit, & subsistere
nequeat. Cur igitur generatio, & corruptio similiter semper
sit circa vnumquodq; eorum, quę sunt; hanc apud omnes causā
satis esse putandum est. m Sed quamobrē alia simpliciter,
alia nō simpliciter oriri, ac interire dicatur, rursus cōsidere
mus oportet: siquidē idem est generatio huius, & illius cor-
ruptio, atq; huius corruptio, & illius generatio: id enim quā-
dam postulatratiōem. Dicimus enim quippiam simpliciter
nunc, & non solum hocce corrumpi; atque hęc generatio,
generatio simpliciter; & hęc corruptio, corruptio simpli-
citer est. Fit autē & hocce quidē aliquid, non autē simpli-
citer: etenim eum, qui discit, scientē fieri dicimus, non autē
simpliciter fieri. Quia igitur quedam (id quod definiendo
sępē diximus) hoc aliquid significat, quedam non: hac sanē
de causa quod in questione versatur, euenit. Refert enim
haud parum, in quod mutetur id, quod mutationem subit:
verbi causa, quę ad ignem sit transitio, ea forsitan genera-
tio simplex est; & alicuius, cen terrę, corruptio. At terrę
generatio, generatio quedam est: ceterū generatio simpli-
citer non est; sed corruptio simpliciter, puta ignis n. Sicuti
Parmenides asserit, qui duo, ens, inquam, & non ens, ignē &
terram esse dicit. Verū hęc, an alia eiusmodi supponantur,
interest nihil: quandoquidē modum querimus, nō subiectū.
Quę igitur ad non ens simpliciter sit migratio, corruptio
simplex est; quę verò ad ens simpliciter, simplex generatio.
Quibus igitur illę, siue igne & terrę siue quibusdā alijs desi-
nite sunt, horū profectò alterū ēs, alterū nō ens erit. Vno igi-
tur modo simpliciter quippiam generari, ac corrumpi, &
non simpliciter, hoc inter se defferunt. Altero, o materię
qualitate, conditione vè. Cuius enim differentię potius hoc
aliquid significant, ea magis substantia est contra, cuius

fit) Considera, inquit,
& tu, quoniam minori
statura estis prę ijs, qui
ante vos; & qui post vos,
minori, quā vos, quasi
iam senescentes creaturę,
& fortitudinem iuuenta-
tis prętereunt.

Constat certē multo
ampliori numero olim
generari solitos, Gigan-
tes, de quibus fit mentio
in diuinis literis Gene-
seos cap. 6. Nam quę licet
non desint, qui eo loco
Gigantum vocabulo nō
homines magna corpo-
ris vilitate, sed superbos,
impios, & feroces (quod
pactō interdum Gigan-
tum nomen in diuinis
literis sumitur) indicari
putent, vt Philo Iudeus
in libro de Gigantibus,
& D. Cyrillus lib. 9. ad-
uersus Iulianum. Con-
traria tamen sententia ve-
rior habetur; quę est D.
Ambrosij de arca Noe c.
4. D. Augustini lib. quę-
stionum in lib. Genesim
quęst. 3. & lib. 15. de Ciuit.
Dei cap. 23. Theodoret
quęst. 48 in Genesi. Cas-
sianicollat. 8. cap. 21. alio-
rumq; cōmunis. Ac prę-
ter eos Gigantes, de qui-
bus narrat sacra pagina,
alios quoque diuersitē-
poribus fuisse ex histo-

Maior olim
gigantū nu-
merus.

Phil. Iud.
D. Cyprianus

Ambrosius.
Augustinus.
Theodoret.
Cassianus.

De Orestis
corpore.
De corpore
Pallantis.
Causa decre-
menti in cor-
poribus hu-
manis.

Consule Be-
rosu lib. 1. de
tēporibus an-
te diluuiū, &
Anniū ibidē
Ioan. Luc. c.
4. lib. d. emē
datione tēp.
Xenophōtē
lib. d. equivo-
cis. Ccel. lib.
2. c. 6. & lib.
3. c. 9. & lib.
30 c. 33. Ma-
crobi. 1. Satur.
cap. 20. Dio-
dor. lib. 1. re-
rū antiq. c. 2.
& lib. j. c. 2.

rijs constat, & vt ceteros omittamus, refert Plinius lib. 7. Nat. Hist. cap. 16. Orestis corpus fuisse
septem cubitorum; & in Creta, terrę motu rupto monte, inuentum corpus stans quadraginta sex
cubitorum. Abulensis etiam cap. 1. Genesios quęst. 12. inquit anno octingentesimo salutis nostrę
inuentum fuisse cadauer inciso nomine Pallantis Euandri filij, quod erectum in pedes barba
æquaret mētia Romanorum.

At enim non modō iam temporū decursū veteres Gigantū familię, & frequens eorū ortus
desijt: sed ab ea magnitudine corporum, quę non prodigiosa, sed apta conueniensq; erat, in dies
humana natura descēdit. Cuius rei causa est, quod paulatim virtus seminalis, nutritoria, auctrixq;
degenerat, sicuti & res ceterę humanę in deteriore statum vergunt. Itaq; negari non potest ho-
minum corpora indies maiori ex parte contractiora esse.

Iam

De Sanogithijs.

Natalitia sidera quauipollent.

Demonones vi propria nequaquam posse gignere.

Causa perpetuitatis generationum.

Iam verò posteriorem partem nostræ assertionis experientie fides comprobatur. Videmus enim ex parentibus mediocri stature nasci interdum filios admodum proceros, & contra è proceris parentibus oriri pumiliones. In quam sententiam obseruatione dignum est quod scripsit Scaliger exercitatione 263 in Cardanum, nempe Sanogithios populos, qui inter Prussiam, & Liunioniam incolunt, cū proceræ stature maxima ex parte sint; tamen quasi per vices tum proceros, tum penè nanos generare: haud absimili ingenio quatuorundam arborum tertio quoque anno fructum ferentium; quasi materia simul exhausta, tãquam succidaneas repararet reliquias natura, dum quod in nano abiurauerat, dependit in magnitudine insigniori.

Nec mirum quod in parentum, & filiorum statura, tanta varietas notetur: cū sidera natalitia, & affatus celestes,

atque alia, quæ ad conceptum, & corporis formationem, virtutesque organicas in corpore effingendas cōcurrunt, ita prolem afficere queant, vt eam diuersitatem sortiaturs; & nunc sub exigua quantitate maneat, nūc etiā ad Gigantæā vastitatem excresecat. Nec enim audiendi sunt poetæ, qui Gigantes è terra natos canunt: neque Franciscus Georgius in primo, & sexto tono suorum problematum, vbi, inter alia, statuit propriā Demonum prolem esse: Gigantes, neque talia mōstra ex solis hominibus aut vilitate generationis humane modo, & ordine gigni posse. Nam quod Demonones vi propria generare nequeant progressu ostendimus, vbi etiam nūm saltē applicando naturalia actiua passiuis id aliquando præstare valeant, pertractabimus. Sed iam ad contextum redeamus.

I. Ergo propterea quod Reiectis falsis solutionibus declarat legitimam, veramque causam sempiternitatis generationum, & corruptio-

num; & quopactō finita materia ad id sufficere potuerit; asseritque eius rei causam esse, quod corruptio vnus sit generatio alterius, & è conuerso. Ac si apertius dicat, quia cū quidpiam dissoluitur, non abiit in nihilum; sed in aliud cedit, & conuertitur, aliam denum formam suscipiente materia. Causa igitur, cur generationū series nūquā intermitatur; sed consequentia quadam perpetuetur, est materia ipsa, quæ abeuntium, & succedentium formarum vicissitudinem in se recipit; nec vnā dimittit, quin aliam semper asciscat.

Sed quam ob rem Aliam inducit questionem, videlicet si vnus interitum alterius generatio perpetuò conlequitur; cur quædam simpliciter gigni, & interire perhibentur: alia non simpliciter, sed cum adiectione, siue secundum quid tantū. Tres igitur recenset modos, quibus res simili-

differentiæ priuationē magis significant, ea magis nō est: vt calor prædicamentum quoddam, & species est; frigiditas priuatio: his autē differentiis, ignis & terra differunt. At plerisq; videtur illa poti⁹ sensibili & insensibili differre. Nam cū ad sensibile materiā mutatio fit; tū gigni quippiā aiunt: cū ad eam, quæ sub sensum nō cadit, corrupti. Quandoquidē ens, & nō ens sentiendo, & nō sentiendo definiūt: quemadmodum quod scibile est, ens esse asserunt; quod sciri nō solet, non ens: quippè cum sensus ipse, scientiæ vim obtineat. Igitur hi vt res ipsas viuere, quia sentiant, aut sentire possint, ita easdem esse, quia sub sensum cadant, arbitrantur, veritatem modo quodam sectantes, sed hoc falsi dicentes. Itaq; q generari quippiam simpliciter, atq; corrupti iuxta opinionem alio atque veritatem accidit modo. Nam spiritus & aer sensu quidē, minus sunt, & proinde illa, quæ simpliciter corrumpuntur, mutatione ad illa tendente corrumpi dicunt: atq; generari, cū in rem tangibilem, terrāq; mutantur. Reuera verò hoc aliquid & species magis sunt, quàm ipsa terra. Cur igitur sit, aut non sit simplex generatio, quæ eadē alicui⁹ corruptio est, & corruptio simplex, quæ itidē generatio alicui⁹ est, causā diximus. Nā id ob materiæ discrimen euenit: nēpe aut quod ea substantia sit, vel nō sit: aut quod hæc magis, illa minus: & non, quia materia, ex qua mutatio venit, & adquam proficiscitur, alia magis, alia minus sensu percipi queat. Dicuntur autem quædam simpliciter, quædam solū aliquid fieri: non ob mutuam generationem, sed iuxta eum, quem nuper diximus, modum. Nā hoc tantū nuper definitum, determinatumq; fuit, cur nam cū omnis generatio sit alterius corruptio, & omnis corruptio cuiuspiam aliū generatio, tam oriri, quàm interire, non similiter tribuamus hisce, quæ in sese vicissim mutari solēt.

At

Text. 19.

Text. 20.

simpliciter, & secundum quid generari, ac similiter corrumpi queant. Primo modo simpliciter gigni, aut perire dicitur substantia, quia est simpliciter ens, secundum quid verò accidens; quia non absolute ens, sed quodam modo ens, vel etiam non ens dicitur.

De alio Parmenidis dogmate lege Aristot. lib. 1. Phys. cap. 2. text. 6.

n Sicut Parmenides.) Parmenides secundum quoddam ipsius dogma, duo posuit rerum principia, nimirum ens, & non ens; entis nomine ignem, non entis appellatione terram significans; fortasse, ut D. Thomas annotavit, quia ignis inter omnia elementa plus de forma, & activitate; terra verò minus obtinet. Cum ergo aer sit ens, terra non ens, dicitur, inquit Aristoteles, aer simpliciter gigni, iuxta priorem considerationem generationis simpliciter; non autem terra. Quoniam autem Aristoteles exemplum hoc non ex suo sensu protulit: nec enim putabat terram esse non ens,

Triples modus generationis simpliciter, & secundum quid.

At quod postremo loco fuit dictum, hoc idem minime in questionem revocat: sed quomobrem quod discit, non simpliciter fieri, sed fieri sciens, quod verò nascitur, fieri dicatur. Hæc autem prædicamentis distincta sunt. Nam alia substantiam, alia qualitatem, alia quantitatem significant. Quæcumque igitur substantiam non significant, ea non simpliciter sed quippiam fieri dicuntur. Verum enim verò, in omnibus generatio simpliciter iuxta ea, quæ in altera sunt serie dicitur, ut substantia, si ignis fiat, sed non si terra, & in qualitate, si sciens, sed non, insciens. Quod igitur quedam simpliciter oriuntur, quedam non, etiam omnino in ipsis substantiis dictum est, & quod ut generatio continue sit, causa ut materia id, quod subijcitur, est: quia in contraria mutatio est: atque in substantiis semper unius generatio, alterius est corruptio, & unius corruptio generatio alterius. At verò nec dubitasse, convenit, quam ob causam corruptis quibusdam semper generatio fiat. Nam ut corrupti simpliciter quippiam dicunt, cum illud ad insensibile & id, quod baud est, proficiscitur;

seu quasi non ens, & communem cum accidentibus appellationem sortiti, sed id ex Parmenidis dogmate pronuntiavit; ait se duntaxat modum quæsiisse ad explicandam sententiam, siue in re subiecta ita accideret, siue non, cum in exemplis non sit requirenda veritas.

O Altero materie qualitate) Hic ponit secundum modum generationis simpliciter, in quo non iam comparat substantiam cum accidente, sed unam substantiam cum alia, docetque iuxta hunc modum gigni secundum quid substantiam minus perfectam; simpliciter verò eam, quæ præstantior est, differtque ab alia per qualitatem, & conditionem.

Secundus modus generationis simpliciter.

Text. 21.

Lege Aristotelem lib. 10 Metaph. cap. 7. text. 16. & lib. 2. de celo text. 18. c. 3. & lib. 2. de gen. c. 3. text. 32.

nem materie, id est, per differentiam nature nobiliorem. Quo pacto se habet ignis comparatione terre. Nam terre, inquit, differentia frigus est: ignis aurem, calor: at frigus privatio quedam est, calor verò habitus. Ex quo sequitur aerem excellentioris esse nature, quam terram; cum per nobiliorem differentiam constituatur. Duo hoc loco advertenda sunt cum D. Thoma. Alterum est, cur Aristoteles frigus privationem vocat; cum re vera sit qualitas positiva, ut progressu huius operis ostendemus. Alterum, cur calorem, & frigus appellat differentias ignis, & terre. Ad primum dicendum cum species sint quasi numeri teste Aristotele lib. 8. Metaph. cap. 3. text. 10. semper e duabus speciebus sub eodem genere contentis unam esse altera perfectiorem; atque ita minus perfectam habere quodammodo privationem perfectionis alterius. Quo fit ut illa habitus, hæc privationis modum obtineat. Hinc est ergo, quod Aristoteles frigiditatem, quia imperfectior est calore, & ambo sub qualitate continentur; privationem vocavit. Ad secundum respondet D. Thomas, quia differentie substantiales elementorum ignotæ sunt, idcirco Aristotelem eas per calidum, & frigidum, quæ accidentariæ, sed omnibus notæ habentur, indicare voluisse: quod philosophi non infrequenter faciunt. Sed hæc de re vberius, cum de elementorum formis disputabimus.

Dub. 1.

Dub. 2.

Sol. 1.

Sol. 2.

p At plerisque videtur) Subijcit tertium modum, secundum quem arbitrabantur nonnulli simpliciter gigni quæ sensibus magis conspicua sunt. Quorum ratio fuit, quia sensuum iudicio omnia æstimabant, nec putabant esse ens, nisi quod caderet sub sensum, quem nequaquam ab intelligentia distinguebant. Unde etiam quod scibile foret, id tantum ens esse prædicabant; quod aliter se haberet, ens esse inficiabantur. Quin & eorum error eo usque extendebatur, ut sicuti credebant animalia vivere, quod actu sentiant, aut sentire queant; ita crederent res esse, quia sentiuntur, aut sentiri possunt.

Tertius modus generationis simpliciter. Veterum Philosophorum error.

q Itaque generari quidpiam) Comparat tertium modum cum secundo docens aliter dici re generari, & corrumpi simpliciter iuxta opinionem tertij modi; aliter quo ad rem ipsam, ut in secundo modo explicatur.

r Cur igitur sit) Summatim colligit quæ in superioribus conclusit, aïens & si generatio unius sit

D

Cur quædā
dicantur ge-
nerari simpli-
citer, alia nō.

Cur acciden-
tia dicantur
gigni secun-
dum quid.

fit corruptio alterius; & vnius corruptio, alterius generatio: quædam tamen dici simpliciter gene-
rari, aut corrumpi; quædā non, ob materiæ differentiam, idest, ob diuersitatem rerum, quæ ge-
nerationem, & interitum subeunt. Quædam enim sunt absolute entia, quædam non: itemque
alia plus, alia minus obtinent dignitatis, & cetera.

s Dicuntur autem quædam > Docuerat eorum, quæ ex se mutuo generantur, & intereunt,
quædam simpliciter, quædam secundum quid gigni, & occidere dicantur: hic eiusdem rei cau-
sam reddit in ijs, quæ non gignuntur ex se inuicem, neque in se mutuo abeunt. Quo modo affecta
sunt aer, & scientia: nec enim generatio aeris est corruptio scientiæ, neque e conuerso. Aut ergo
in ijs causam discriminis esse; quod rerum quædam spectant ad categoriam substantiæ; aliæ ad
categorias accidentiū,
substantia verò ut est ens
simpliciter, ita simplici-
ter, atque absolute gene-
rari dicitur: contra verò
accidentia, ut non nisi se-
cundum quid entia appel-
lantur, ita non absolu-
tè, sed secundum quid
gigni perhibentur.

t Verum enim verò
Tamen quælibet substā-
tia cum accidentibus
comparata simpliciter ge-
nerari, & interire dicenda
sit: addit tamen Aristote-
les, si eæ, quæ potiores
sunt cū deterioribus cō-
ferantur, illas simplici-
ter, has secundum quid
gigni & occidere dicen-
das esse. Immo & in ipsis
accidentibus consimilem varietatem dari posse, ita ut accessu nobilioris qualitatis dicatur quis
simpliciter gigni v. c. cum scientiam comparat, aduentu autem minus nobilis, interire, ut cum
errorem acquirit.

v At verò nec dubitasse > Compertum iā esse inquit, cur ex vno corrupto semper aliud gigna-
tur, videlicet quia generatio omnis est progressio à non esse ad esse (ut patet etiam ex eorum
opinionem, qui volunt tunc generari quidpiam, cum ex insensibili, quod putant esse non ens, sic
sensibile, quod duntaxat entis nomine comprehendant) corruptio autem est progressio ab esse
ad non esse. Unde fit ut terminus ad quem interitus, sit terminus à quo generationis; & termi-
nus ad quem generationis, terminus à quo interitus: proindeque ut rara ac firma lege post vnius
dissolutionem, alterius ortus existat. Hic aduerte terminum ad quem interitus non esse terminū
à quo per se generationis: sed per comitantiam duntaxat. Nam cum v. c. ex aere ignis produci-
tur, & aer interit, terminus ad quem corruptionis aeris, est non esse aeris; terminus autem à quo
per se generationis ignis, est non esse ignis, seu privatio formæ ignis; non autem non esse aeris,
seu privatio formæ aeris: siquidem tunc aliquid dicitur generari, cū tendit à non esse sui, ad esse
sui, ut cūque se habeat esse, vel non esse alterius. Eatenus ergo terminus ad quem corruptionis,
dicitur esse terminus à quo generationis, quatenus ut v. c. ignis ex aere generetur, oportet aerē cor-
rumpi, atque ita post non esse aeris subsequi generationē ignis. Terminus verò id quæ generationis est
terminus à quo per se corruptionis, non quidem rei, quæ in eodem instanti corrumpitur, ut pla-
num est; sed corruptionis postea futuræ, nimirum eius, quam ignis subibit: quandoquidē cor-
ruptio ignis tendit ab esse ignis ad non esse eiusdem.

x Sed quæret aliquis > Quoniam generatio, ut dictum fuit, est ex non ente; dubitationem ex-
citatur, quid nā illud sit, num aliquod contrarium, v. g. nū terra, & graue sit non ens, uti posuit
Parmenides; ignis autem, & leue sit ens. Responderique non ita rem habere: siquidem terra est
ens, & gignitur, dum materia recipit formam, qua in actu constituitur. Potius ergo non ens est
ipsa terra, & ignis materia. Quæ tamen non est per se non ens, ut aiebat Plato, sed non ens per
accidens ratione privationis, cui adiungitur, ut constat ex lib. 1. Physic. cap. 9. text. 79. Dicitur autē
res fieri ex contrario, quia sit ex materia habente privationē formæ aduenientis, & quia forma
adueniens, cū abeuntē expellat, aliquo modo illi opposita est.

tur: sic & ortum subire ex eo, quod haud est, cum ex in-
sensibili sit. Siue igitur subiecto quopiam existente, siue nō,
ex eo fit, quod haud est. Quare simili modo & ex eo, quod
haud est, generatur, & in id, quod haud est, corrumpitur.
Merito igitur generatio non deficit: quippe cū generatio,
corruptio sit eius, quod haud est, atque corruptio generatio
eius, quod haud est. x Sed quæret aliquis, vtrum hoc ipsū,
quod simpliciter non est, è contrariis sit alterum: verbi
causa, vtrū non ens sit terra & id, quod graue est, ens verò
ignis & quod leue est, an non: sed ens terra, non ens verò
terre materies, atque ignis similiter? & vtrum materies.
z vtriusque diuersa sit, an nec ex se se mutuo fierent, nec ex
contrariis: nam hisce, igni, inquam, terre, aque, & aeri
contraria insunt. An partim est eadem, partim diuersa.
Quod enim aliquando cū sit, subijci solet, est idem: at ra-
tio non item eadem est. Sed de hisce hactenus.

C A P.

Text. 22. 1

Quo pacto
terminus ad
quem corru-
ptionis sit ter-
minus à quo
generationis.

Dubitatio.

Solutio.

z Et

2. Et utrum materies utriusque; & Aliam mouet questionem, videlicet num eadē sit rei intereūtis, & rei, quæ gignitur, materia, an diuersa. Respondet partim esse eandem, partim diuersam: eadē re, diuersam ratione. Nā quod re eadē sit ex eo conuincitur; quia alioqui cū ex aere ignis, ex igni aer generator, non dicerentur hęc duo elementa fieri ex se mutuō, neque ē contrarij oriri. Non enim ex se inuicem fiunt, quæ communem materiam non habent, neque contraria censentur, quæ non versantur circa idem subiectum. Esse tamen istiusmodi materiam ratione diuersam inde patet; quia aliter est disposita, aliterque se habet secundū accidentia, dum est sub vna forma; aliter dum est sub alia.

Tubitatio.

Solutio.
Contraria
circa idem.

Capitis quarti Explanatio.

E generatione a) Postquam statuit dandam esse generationem simplicē. Nūc quid ea sit, & quopactō ā ceteris mutationibus differat explicaturus; docet in primis quid nam inter eam, & alterationem sit discriminis. Illud verō primū constare inquit, substantiam, & accidentia non idem esse: quandoquidem substantia subiectum est, cui accidentia inhaerent: accidentia verō sunt, quæ accessu suo, & recessu variē rem afficiunt. Sumit quoque ex superiori capite dandam esse non solum accidentium, sed etiam substantiarum generationem, mutationemvē.

CAP. IIII.

Text. 23.

DE a generatione autem, atque alteratione, quo inter se discrepent, agendum. Nam hasce mutationes inter se se diuersas esse, dicimus, Cū igitur subiectū quippiam sit, & affectio, atque qualitas, quæ de subiecto nata est dici, ab eodem diuersa sit, sitque utriusque horum mutatio: alteratio b sanē est, quando sensibile subiectum permanens, in suis mutatur affectibus; qui aut contrarij, aut inter contrarios medij sunt; sicuti corpus idem permanens, vicissim modō sanum, modō aegrū est: atque æs, quanquam idem, aliās teres atque rotundum est, aliās anguli speciem præsefert. At cū c totum mutatur, nec sensibile quicquam, vt subiectum, idem permanet, sed perinde euenit, vt cū ex toto semine sanguis, aut ex tota aqua aer, aut ex aere toto aqua fit, iam quod est tale, generatio huius est, & illius corruptio. Et maximē d si ex insensibili ad id quod aut tactu, aut sensibus vniuersis sensibile est, mutatio fiat, aut contrā: vt cū ex aere gignitur aqua, aut eadem in aerem corrumpitur: etenim propemodum insensibilis est. Cæterū in hisce, si qua ē contrarietate affectio eadem remaneat in eo, quod ortum est, quæ prius in eo, quod

b Alteratio sane est) Docet tunc esse alterationem cū re integra, eodēque sensibili subiecto manente penes contrarias, medias vē qualitates mutatio fit. v. g. cū idem corpus nūc calēt, nūc friget; nūc cæruleo, nūc puniceo colore imbuitur. Aristoteles pro exemplis qualitatum, ad quas sit alteratio, affert sanitatem, & egritudinem, & figurā, quia idem animal modō sanum est, modō aegrū: idē corpus nūc rotundā, nūc angularem figurā obinet. Contra hęc obijcit D. Thomas quod sanitas, & egritudo pertinent ad primam speciem qualitatis, figura ad quartam: Aristoteles autem in Physicis decreuit neque ad primam, neque ad quartam speciem qualitatis, sed ad tertiam duntaxat,

Alteratio
quid.

Obiectio.

Solutio D.
Thomæ.

Non placet.

Text. 24.

dari per se alterationem Quare non videri istiusmodi exempla ad rem propositam facere. Occurrit D. Thomas alterationem primō & per se in solis tertiæ speciei qualitibus versari: per accidens autem interuentu aliarum qualitatum inueniri etiam alterationem in alijs speciebus, vt cū per alterationem calidi, & frigidi mutatur animal ē sanitate in egritudinem, aut ē conuerso; & cū per alterationem mollitudinis, & duritię nouam accipit figuram. Nobis tamen hęc solutio non placet. Primū quia sanitas, & egritudo per se quidem in nulla categoria constitui possunt, cū non sint vnumquid, sed collectio multorum entium, nimirum quatuor primarum qualitatum. Redactitiē verō non in prima specie qualitatis, cū sint qualitates subiectæ sensibus, sed in tertia collocari debent, vt suo loco plenius, ac planius dicemus. Præterea existimandum non est interuentu, seu merito quatuor primarum qualitatum dari alterationem ad sanitatem, & egritudinem, tanquam ad rem ab ipsis qualitibus distinctam; cū sanitas nihil aliud sit, quā calor, frigus, siccitas, humor cum certa proportionē ad naturā subiecti; similiterque egritudo nō sit aliud quā eadem qualitates cum defectu illius proportionis, seu conuenientię. Quare dicendū po-

Vera solutio. tius est cum ad quatuor primas qualitates, in quibus sanitas, & ægrotudo consistit, alteratio per se detur, dari etiam posse alterationem non per accidens, ut D. Thomas vult, sed per se ad sanitatem, & ægrotudinem (quanvis hæc non terminetur per se ad relationem proportionis, & convenientiæ, quam sanitas adiunctam habet, neque ad defectum talis convenientiæ, quæ ægrotudinem comitatur) proindeque exemplum sanitatis, & ægrotudinis, quod Aristoteles adducit, non esse à re proposita alienum.

Ad figuras non est per se alteratio. Quod ad figuras atinet, & si inficiandum non sit resultare eas interdum post alterationem terminatam per se ad alias qualitates: expeditior tamen, & communior responsio ad objectionem D. Thomæ erit, si dicamus in exemplis non requiri veritatem. Nam quod ad figuras non sit per se alteratio, vel ex eo constat (ut rationes alias omittamus, de quibus lib. 7. Physicor. cap. 3. quæ st. 1.) quia ut Aristoteles disertè docuit, omnis alteratio est ad qualitates extremas, vel medias, hoc est, quæ vel sint duo extrema contraria, ut calor, & frigus; albedo, & nigredo; vel media inter duo extrema, ut color cæruleus, & puniceus: in figuris autem contrarietas non datur. Posuit tamen Aristoteles hic exemplorum loco figuras, quia in ijs magis conspicuum erat fieri variationem permanentem subiecto.

Definitio generationis, & corruptionis c. At cum totum mutatur. Tunc generationem dari inquit, similiterque corruptionem, cum res tota sic mutatur, ut subiectum sensibile, quod antea erat, non supersit; vel uti cum ex aere ignis fit. Hinc colligunt interpretes tam generationis, quam corruptionis definitionem. Utraque enim est mutatio totius nullo subiecto sensibili manente. Ac quod utraque voluerit Aristoteles hoc loco definire inde patet, quia initio huius libri promissit explicaturum se quid esset generatio, & corruptio: quod libro 2. cap. 1. text. 1. explicatum à se inquit; id autem non alibi, quam hoc loco præstitit. Sed de tota hac materia separatim questionibus disseremus.

interijt, erat, ceu si cum ex aere fit aqua, aeris perspicuitas, aut frigus, in aqua remaneat: affectionum alterutra eius esse, in quod mutatio fiat, minimè oportet. Sin minus, erit alteratio, v. c. musicus homo corrumpitur, & homo non musicus gignitur; homo verò idem perseverat. Si ergo, musica, atque musica vacuitas non esset affectio per se hominis generatio profectò foret alterius, & alterius corruptio. Quapropter hæc hominis affectiones sunt: hominis vero musici, hominisque non musici generatio, atque corruptio. Nunc autem id eius, quod permanet affectus est. Proinde circa ea, quæ eiusmodi sunt, alteratio existit. Cum igitur & contrarietatis mutatio in quantitate est, accretio est, atque decretio: cum in loco, latitudo: cum in affectu, atque qualitate, alteratio. At cum id non remanet, in quo affectum alter, aut omnino accidens existit, tunc generatio unius est, & alterius corruptio. Porro subiectum ortus & interitus susceptivum, maximè quidem, ac propriè materies est, quod autem modo & id quoque, quod cæteris alijs mutationibus subijci solet: propterea quod subiecta omnia quarundam contrarietatum susceptiva sunt. De generatione igitur & corruptione, si est nec ne, & quo pacto est, item de alteratione, hoc modo sit definitum atque determinatum.

Recte

d. Et maximè si ex insensibili. Substantiæ mutationem maximè conspicuam esse ait, cum ex insensibili in sensibile, aut è conuerso, mutatio fit; hoc est, cum subiectum quod interit, vel quod denuò gignitur magis minusve sensus mouet. Veluti cum terra, quæ & sub aspectum cadit, & ob insignem frigiditatem tactu magis sentitur, ex aere generatur; aut contra aer ex terra.

Dab. c. Ceterum in hisce. Non cōsentiunt interpretes in explicatione huius loci. Videtur tamē Aristoteles dubitationem quandam in eo remouere. Etenim cum dixisset in generatione mutari totum, in alteratione qualitates: ambigeret quispiam an in generatione totum dūtaxat mutaretur, & non qualitates, quemadmodum in alteratione qualitates mutantur, non verò totum. Responderet cum qualitas est communis genito, & corrupto, non oportere illam mutari in oppositum, ut si aqua in aerem cōuertatur, aut cōtra; quia utriusque humiditas, & frigus cōueniūt, non oportet istiusmodi affectiones deperire, aut in contrarias mutari. Nūc velis hoc loco Aristoteles eandem numero, an eandem specie dūtaxat affectionem, quæ fuit in re corrupta, manere in re genita; separatim differendum à nobis erit, cum in questionem vocabimus utrum in interitu cuiusque rei fiat usque ad materiam primam resolutio.

Discremen inter generationem, & alias mutationes physicas. f. Cum igitur contrarietatis. Duplex ponit discremen inter generationem, aliasque mutationes physicas, quarum alteram à termino ad quem; alteram à subiecto desumitur. Primum est, quod terminus accretionis, & decretionis sit maior, & minor quantitas; lationis locus, siue ubi alterationis qualitas: generationis verò sit id, cuius accessu tota substantia mutari dicitur, id est forma substantialis. Secundum est, quod subiectum generationis sit materia prima in suo proprio significato, aliarum autem in mutationum, sit materia impropriè sumpta.

QVAE.

QVÆSTIO PRIMA

QVIDSIT ALTERATIO,
& quopacto ad generationem se se habeat.

EXPLICATUR ALTERATIONIS

Definitio.

Vt 6. Topic.
c. 5. & 2. E-
lench. c. 2.

AEpe admonet Philosophus, ei, qui inveniēdæ, aut illustrandæ veritatis studio disputat, declinandam esse, quasi scopulos, vocabulorū ambiguitatē; quod nullus sit frequentior Sophistis locus, magnaq; hinc pars errorū existat in ōni disciplina; videlicet quia, teste Platone in Cratylo, & D. Augustino lib. 6. de

Plato.
D. August.

Similitudo
causa erroris

Duplex nō-
tio alteratio-
nis.

De hac dupli-
ci notione al-
teratiōis Sim-
pl. 2. de an.
text. 38. D.
Th. in 1. d. 17.
q. 2. a. 1. Hér.
Gand. quodl.
9. q. 3. Iand.
7. Phys. q. 6.
& 7.

De hac re
Theophrast.
& Strato a-
pud Simpli.
lib. 6. Phys.
text. 32.

quantitate animæ cap. 32. vt rerū, ita verborū cog-
natio, & similitudo hallucinandi occasio est. Quoniā igitur de alteratio-
ne, quæ generationē, & interitū præit, differere statuim⁹, à multipli-
citate, & notione verbi ordiemur. Alteratio, vt constat ex ijs, quæ tra-
dita sunt ab Aristotele lib. 7. Physic. cap. 2. text. 12. & lib. 2. de anima
cap. 5. text. 51. & 58. alijsq; in locis, bifariā sumitur: vno modo secundū
laxiorē significatū cōprehendentē tam pprias, & germanas, quā impro-
prias, & trāslatitias alterationes; atq; ita alterari dicim⁹ elemēta nō solū
dū qualitātib⁹ inter se cōtrarijs imutantur; sed etiam dū solari luce per-
funduntur; & animā cū intelligit, aut sentit, aliamvè eiusmodi affe-
ctionem recipit: sicq; alterationis nomen vsurpauit Aristoteles 8. Phy-
sicæ Auscultationis lib. cap. 3. text. 26. cū scripsit animum opi-
nando, imaginandoque alterationis motum subire: sic etiam Plato in-
terdum animi affectus alterationes appellat.

Secundò accipitur alteratio minus amplè, magisq; ad propriū vsum,
& cōsuetudinē Philosophorū, pro mutatione tantū successiua, quæ
fertur in qualitatem subiectam sensibus, contrarium habentem, vt
mox enucleati⁹ explicabitur. Hoc posteriori modo de alteratione
locutus est Aristoteles primo libro de cœlo cap. 3. text. 20. vbi ostē-
dit corpus cæleste alteratione vacare, eiusdemque rei esse alteratio-
nem, & interitum admittere; atque in eodem sensu differuit supe-
rioribus huiusce libri capitibus de alteratione; è cuius doctrina defi-
nitio hæc colligi potest. Alteratio est motus ad qualitatem sensi-
bilem, mediam, aut extremam. Exempli gratia, calefactio aquæ, est
alteratio; quia est motus ad calorem, qui est qualitas sensibilis,
hoc est, per se mouens sensum, & est qualitas extrema; quia calor,
& frigus sunt duo extrema contraria. Non requiritur tamen ad
rationem alterationis, vt semper in alterum contrariorum extre-
mum tendat: sat enim est, si vel feratur in extremum, vt in calo-
rem, aut albedinem; vel in medium, vt in colorem cæruleum qui

Definitio al-
terationis.

Eius interpre-
tatio.

inter candorem, & nigredinem medium obtinet. Porro in hac de-
finitione vicem generis habet motus; cætera locum differentia. Dici-
tur, motus, ad excludendas mutationes instantaneas, & vniuersum
quidquid non est motus, seu mutatio continuè facta. Additur, ad qua-
litatem, ut reiiciatur verbi gratia, accretio, cuius terminus est quantitas,
& alij motus, qui non versatur in qualitatibus. Sensibilem, ut remo-
ueantur mutationes continuæ, quibus interdum nonnullæ qualitates
sensui nequaquam obnoxia augescunt; ut cum quis habitum iustitiæ
intēdit, adhibēte voluntate per cōtinuā successionē maiore, ac maiore
conatum. Quod enim talis acquisitio continua, atque adeo motus, etsi
non Physicus, in ijs habitibus comparandis dari queat, ostendimus
lib. 3. Physicorum cap. 2. quæst. 1. art. 2. Denique adiicitur, mediam
vel extremam, ut secludantur motus, quibus qualitates sensibiles, ex-
pertes tamen contrarietatis, acquiruntur; cuiusmodi est illuminatio,
qua corpus lucidum aliud corpus illuminat, dum ad ipsum continua-
latione appropinquat, in eoque lumen continuè auget. Nō enim hæc
luminis productio, alteratio propriè vocatur; quia lumen neque con-
trarium extremum, neque medium est. Ideo autem sola alteratio hac
definitione comprehensa, alteratio propriè censetur; quia illa, cui tra-
ditæ in ea conditiones competūt, in solis rebus generationem subeun-
tibus inuenitur. Propria verò alteratio, ut scripsit Aristoteles lib. 7.
Physicorum cap. 3. text. 16. & cap. 1. huius libri text. 1. generatio-
nis comes est, viaque ad illam. Neque officit quod non omnem altera-
tionem subsequatur generatio: sat enim est illam ad hanc naturæ præ-
scripto, atque instituto tanquam ad finem ordinari; adeo ut hac subla-
ta illam funditus tolli necesse sit, docente Aristotele loco proximè ci-
tato. Nimirum, ut cæteras omittamus rationes; quia (sicuti idem Ari-
stoteles hoc in lib. cap. 7. text. 51. inquit) omne agēs nititur sibi passū
assimilare; non redditur autem passum perfectè simile, nisi assequatur
formam substantialem eandem specie cum forma agentis, si agens vni-
uocum sit. Quare cum eiusmodi forma generatione inducatur, conse-
quens est, ut alteratio pro fine habeat generationē, quo dempto cesset:
non enim natura media adhibet ad finem impossibilem. Lege Aegi-
dium in interpretatione illius textus ad primum huius libri caput, Sa-
xoniam quæst. 3. Marsilium quæst. 4.

Obiectio.

Quod si quis obijciat nō omnem alterationē hīc definitam ad gene-
rationē ordinari, ut patet in dealbatione, alijsque id genus alterationi-
bus, quarū termini colores sunt, qui nihil per se conferūt materiæ ad
recipiendā formam. Occurrendum huiusmodi quoque alterationes suo
modo generationem spectare, & si nō per se, & ex vi suorū terminorū;
sed quaten⁹ eas perpetuò comitatur mutatio circa primas qualitates ge-
nerationis opifices, ex quarū varia cōmitione oritur colorū diuersitas.
At enim quia istiusmodi alterationes non per se generationem spectāt,
consuevit adhuc strictius sumi alteratio; nimirum pro ea, quæ ad so-
las primas qualitates tendit, & hæc à Philosophis generationis co-
mes absolutè vocatur, diciturque alteratio; quia tendit ad alterum
pecu-

Dilatatio.

Consule D.
Tho. opus.
37. cap. 1.

Lege Arist.
lib. 2. huius
op. c. 2. text.
8.

peculiari modo acceptum, per quod videlicet, tanquam per medium
itur ad aliud, idest, ad compositum diuersæ naturæ, quod est terminus
generationis.

ARTICVLVS II.

QVIBVS REBVS INTER
se alteratio, generatioque dissideant.

Quia ad rei, de qua agitur, naturam introspectendam multum
confert obseruare eius ab alijs rebus dissimilitudinem, ijs præ-
fertim, quæ cum ea maiorem habent affinitatem, & cōiunctio-
nem; operæ pretium erit quæ potissimum inter generationem, & al-
terationem discrimina sint, explicare. Differunt igitur primum alte-
ratio, & generatio penes terminos, à quibus proficiscuntur: quia ter-
minus à quo alterationis, est positium quid. Nam cum Socrates alte-
rationis motu albescit, è nigro v. g. efficitur albus: Terminus autem à
quo generationis, teste Aristotele lib. 1. Physic. cap. 7. text. 58. est
aliquid priuatiuum; ignis enim è non igni priuatiue accepto generatur.
Quod item significauit Aristoteles cap. 3. huius lib. text. 11. docens
generationem simpliciter esse, qua fit ens simpliciter ex non ente sim-
pliciter. Vbi per non ens simpliciter, non intelligit negationem toti⁹
entis, quod est nihil (quia ex nihilo viribus naturæ nihil fit) sed non
ens actu; vt generatio simpliciter dicatur effici ex non ente actu, cuius-
modi est materia cum priuatione, vt interpretatur D. Thomas.

Primum dis-
crimen.

Aristot.

Differunt secundò ratione terminorum, ad quos tendunt, quia ter-
minus ad quem alterationis, est qualitas; generationis verò substantia.
Vnde per generationem tribuitur rei genitæ esse simpliciter; per al-
terationem esse secundum quid; quia nimirum res per substantiam
habet esse absolutè; per qualitatem esse tale, vt esse calidum. Hinc fit,
vt generatio longè sit præstantior alteratione; quâdoquidè, vt aduertit
D. Thomas 1. p. quæst. 45. ar. 1. colligiturq; ex ijs, quæ docuit Aristot.
lib. 1. Physic. cap. 1. text. 4. & cap. 45. text. 31. & 48. mutationis ex-
cellentia dignitate termini ad quem æstimatur; at substantia dignior est
qualitate.

2. Discrimen.

Tertiò differunt, quia alteratio est motus, proindeque successionē
vendicat: generatio autem non motus est, sed mutatio subita, vt sen-
tit Aristoteles lib. 5. Physic. cap. 1. text. 8. & lib. 6. cap. 5. text. 45.
eiusque interpretes tum inibi, tum ad textum 129. libri 4. operis
eiusdem, & D. Damascenus in suis Physicis cap. 7. Qua de re in pro-
gressu fusi⁹.

3. Discrimen.

Quartò, quia omnem generationē proximè antecedit alteratio. Nā
citra opem qualitatum, quibus materia ad nouam formam accipien-
dam præparatur, nihil gigni potest: at non omnem alterationem pro-
ximè anteit generatio: quâdoquidè licet tēpore generationis momētū
subse-

4. Discrimen.

Auer. 4. Phys.
com 129 Sim
pli. 1. Physic.
text. 8.

subsequente res genita alterari queat, non tamen id rata naturæ lex, aut necessitas postulat.

Discrimen.

Subiectū generationis, & alterationis.

D. Thomæ observatio.

Quintò, quia generatio recipitur in nudam materiam, vt in 3. lib. Physic. cap. 1. text. 7. & hoc in lib. cap. 4. text. 24. Aristoteles monuit; at subiectū alterationis est materia sub actu formæ constituta, quod Aristoteles text. 23. capituli proximè citati vocat subiectū sensibile, aiens alterationem effici eodem subiecto sensibili permanēte. Ideò autem huiusmodi transmutationum id, quod diximus, subiectum est, quia id earum subiectum censeridebet, quod vtrique termino subiicitur, & idemmet ab vno extremo ad aliud transfertur; ita verò se habet subiectum sensibile respectu alterationis, & materia prima in se sumpta respectu generationis. Nam cum Socrates ex candido fit pallidus, idemmet per successionem candori, & pallori subest, & à candore ad pallorem migrat. Item in generatione, sola materia prima sub vtroque extremo eadem perseverans à priuatione ad formam transit; siquidem prioris formæ abcessu omnia vetera accidentia extinguuntur, vt progressu ostendemus. Vbi licet obiter advertere cum D. Thoma lib. 4. contra gent. cap. 63. mirum discrimen inter transubstantiationem, quæ fit in mysterio diuinæ Eucharistiæ, & inter generationem substantialem: in hac enim manet substantia, nempe materia, & pereunt accidentia: in illa perseverant accidentia panis, & vini, & definit esse eorum substantia.

D. Tho. de potent. q. 3. a. 2.

Rich. in 4. d. n. q. 1. circa 1. prin.

ARTICVLVS III

DVBII CVI VSDAM

enodatio.

QVari à quibusdam solet non minus obscura, & difficilis, quàm curiosa, & iucunda inuestigatione, vtrum cum Polypus, Chamæleon, & aliæ quædam animantes, rerum, quas attingunt, colores exhibent, veram subeant alterationem, qualem primo huius quæstionis articulo definiuimus. Constat in primis experientia, refertq; Aristoteles lib. 9. de hist. anim. cap. 37. Plinius lib. 9. cap. 29. Oppianus lib. 1. Solinus Polyhist. cap. 43. Lucianus in sermone Menelai, & Protei, aliq; nonnulli polypum cuiuscunq; se petra affixerit, eius colorem repræsentare, adeo vt pisces falsa imagine delusos, & vltro se prædoni offerentes deuoret, sicuti testatur D. Basilus homil. 7. de mundi opificio, & D. Ambrosius cap. 8. lib. 5. Hexameron. Similiter compertum est Chamæleontem reddere colores corporū, quibus infederit, vt testatur Plutarchus in symboliacis, & in cōmentario de adulatione, & alibi, D. Gregor. Nazianz. prima inuectiua in Iulianū. D. August. lib. 11. de Trinit. cap. 2. D. Isidorus lib. 2. orig. cap. 2. Tertullian⁹ in lib. de pallio, post Aristotelē lib. 2. de hist. anim. cap. 11. & lib. 1. Ethic. vbi ait, si quis à fortuna pēdeat, & cū illa subinde mutetur, futurū vt veluti Chamæleon quī spīa identidē varietur, nūc felix, nunc

Aristot.
Plinius.
Solinus.
Lucianus.
D. Basil.
D. Ambros.

Plutarch.
D. Greg. Na.
D. August.
D. Isidor.
Tertullian.

D. Basilus in oratione 11. de inuidia, & ira, & in lib. de gentiliū lectione.

Item Abolē. ad cap. 11. Leuit. q. 49.

nunc miser; & vunque fors alio, atque alio vultu respexerit, ita hunc quoque, vultum atque animum mutare.

Taradus etiam (animal id Scytharum est, bouis magnitudine, bifida vngula, ramosis cornibus, vrsino colore, capite ceruino simili) ut affirmat Plinius libr. 8. capit. 34. & Solinus Polyhist. capit. 43. cuiusque rei appropinquant, concolor ei fit, saxi, frutetis, floribus: denique sui coloris esse non libuit, sed alieni. Porro autem quod ad Polypum attinet, Plutarchus in lib. de causis naturalibus cap. 19. ait Polypum carnem foraminibus, meatibusque compluribus distinctam habere, ideoque defluxu atomorum è marinis saxi ad se attracto, receptoque, ijs corpusculis vestiri, & eorum colore circumquaque perfundi. Hæc ratio minime probanda est. Sapit enim Democriti dogma asserens actionem rerum naturalium fieri per expirationem corporum ab agente, & receptionem eorundem in poris rei, quæ patitur, quod Aristoteles hoc in lib. à text. 57. vsque ad textum 76. confutat. Nam si ita res haberet, extenuarentur, & contabescerent corpora, dum vicissim agunt, ac perfectio illa, quam operando obtinent, in eorum incommodum, & dispendium perpetuo cederet. Nec satisfacit Plutarchus aiens illam atomorum emissionem peculiarem habere causam in re subiecta, propterea quod petrae littorales, cum assidua maris alluie irrigentur, ac feriantur, frequenter à se exigua frustula dimittunt. Nec enim verisimile apparet ea frustula tam breui tempore sic Polypo aptari, & inhærescere, ut eum mox undique tam concinne vestiant, ac pingant, nec eadem alluie, & salo huc illuc fluctuante dilabantur. Adde quod Polypus etiam, cum se applicuit præduro saxo, quod eiusmodi defluxiones non admittit, eius colorem refert.

Theophrastus causam huius mutationis rejicit in genuinam quandam animalis ignauiam, & pauorem. Itaque transmutari Polypum censet eo pacto, quo homines, qui pro varietate perturbationum, metus, aut iræ v. g. commotis spiritibus hoc, aut illo colore afficiuntur. Constat enim Polypum natura meticulosum esse, & trepidum; adeo ut (quod testatur Athenæus) strepitu audito, aut viso piscatore omnino consterneretur, nec cedat, aut fuga sibi consulat, ut reliqui faciunt pisces; sed saxi, quæ primò occurrunt, se applicet, & cruribus illiget. Hæc Theophrasti responsio difficultatem minime soluit. Namque esto Polypus metu decoloretur, & expallescat confluentibus ad intima spiritibus, & sanguine; non tamen causa redditur, cur etiam nulla pauoris causa interueniente colorem mutet pro subiacentium corporum diuersitate. Addit Plutarchus in libro, quo differit plus ne rationis insit aquatilibus bestiis, quam terrenis, Polypum non trepidatione, sed ex industria se se transformare, & eum colorem quasi vestitum dolo induere, ut hoc stratagemate insidias moliri, prædam agere, non cauentibus obrepere, & dolum struentibus fucum facere queat. Quo artificio tantum proficit,

De Tarado
Plinius.
Solinus.
Plutarch.

Refellitur o-
pinio. De-
mocrit.

Responsio
Theophrasti.

Impugnatur.

Elaqueolando tan-

Polyp9 rei fa-
miliaris pru-
dens.

tantum comparataimenti, vt tametsi alioqui stolidus habeatur, vt
pote qui se vrinatium manu facile capi sinat, & ad eam adnater; ab
Aristotele tamen loc. cit. egregius œconomus, ac rei domesticæ ad-
ministrator appelletur.

Opinio D.
August.

Quod ad Chamæleontem spectat, Plutarchus proximè citato lo-
co ait, illum ex metu, vicinarum rerum colores alsimulare; sed hæc
opinio coarguitur ea ratione, qua paulo ante aduersus Theophrastū
de metu polypi disseruimus. Diuus Augustinus lib. 11. de Trinit. cap.
2. videtur sentire eam mutationem ex imaginatione nasci, quia nimi-
rum Chamæleon, cum totus penè in pulmonem abeat, & plurimo
infletur spiritu, atque adeo ob corporis tenuitatem mutationibus per
quam obnoxius sit, colores, quos apprehendit, imaginaturque, sibi inet
imprimit. Voluntas, inquit, circa imaginem sensui impressam tantam
vim habet, vt si admodum violenta sit, vbi non resistit pigrior,
duriorque materies, visibilem speciem, coloremque commutet. Li-
cet videre corpusculum Chamæleontis ad colores, quos videt, facilli-
ma conuersione variari. Hæc D. Augustinus.

Duo tamen sunt, quæ rationem hanc minus probabilem reddunt.
Primum, quod non videatur imaginatio Chamæleontis adeo semper
intenta, ac vehemens esse in apprehendendis coloribus, vt ad eos cor-
pori imprimendos perpetuò efficax sit: & tamen si quando alijs in re-
bus imaginationi similes effectus à quibusdam Philosophis tribuuntur,
ij non ei semper, sed duntaxat, cum vehementer intenta est, quantum
libet materia idonea, aptaque sit, tribui solent. Deinde Chamæleon
non omnes, sed tantum suppositi sibi corporis colores reddit: at fieri
potest, vt hos non concipiat, si nimirum aliò dirigat aspectum. Item
non repræsentat aut vicinos, aut distantes, quos in alijs corpori-
bus, quibus non insidet, contuetur; cum tamen hos imaginatrice
facultate apprehendat: non est ergo putandum ab imaginatione hos
ei colores indi.

Solutio du-
bi initio art.
propositi.

Quid igitur statuendum? certè facilius est quæ alij dicunt impu-
gnare, quam dicere, quæ alij non impugnent. Illud certum est,
quod didicimus narratione eorum, qui Chamæleontem in Africa, &
Brasilia sæpe viderunt, nempe illum obscure admodum colores referre,
& primò quidem obscurius, subinde maiori perspicuitate, ita vt pau-
latim in eo peregrinus color eluceat. Deinde aduertendum etsi Cha-
mæleon aduēticios colores repræsetet; vnū tamen vëdicare sibi natiuū,
ac propriū, colori lacertæ similem, qui tanto magis absconditur, quāto
illi nitidiū apparent. His positis placet nobis ea, quæ videtur esse cō-
munior auctorum, qui de hac re disseruerunt, sententia; nimirum tam
polypum, quā Chamæleontem, aliāque similis naturæ, & ingenij ani-
mantia colores illos reddere, non quod ijs re ipsa imbuantur, sed quia
cum habeant corpus rarum, & transmeabile, per id tanquam per vitru
cernuntur rerum subiacentium colores; qui tamen, hallucinato aspe-
ctu, in ipsis animantibus videntur insidere; quemadmodum & vi-
tru rebus coloratis impositū pingi videtur coloribus, qui per ipsū trās-
lucent

lucent. Huius rei argumentū est, quod Chamæleon, & polypus, quod alijs id genus similiter accidit, subiectos duntaxat colores referunt: & Chamæleon quidem tunc potissimum, cum aere inflatur, referente Aristot. lib. 2. de hist. anim. cap. 11. videlicet quia tunc quasi aerius, ac magis rarus, & translucidus euadit: sicuti & polypus, ut testatur etiam Aristoteles lib. 4. de part. anim. cap. 5. dum timore vrgetur, quia tunc gelidus coit in præcordia sanguis, & color, qui magis transparentiam impediret, euanescit. Hinc intelliges, quod ex Plutarcho superius retulimus, polypum de industria se transformare mutando colorem ad insidias, verum non esse; cum ille siue insidietur, siue non, subiecti soli colores perpetuò repræsentet. Nec verò dictis obstat, quod nonnunquam, saltem in Chamæleonte, seu potius per Chamæleontem, nō statim à principio colores distinctè apparent. Potest enim eius rei causa esse, quod tunc maiorem aeris copiam sensim hauriendo, paulatim fiat translucidior, & ad reddendum colorem aptior. Nec item offit quod Chamæleon, teste Aristotele 2. de hist. animalium cap. 7. pallescit cum moritur, eundemque in posterum colorem retinet, nec reddit alienos. Id enim propterea accidit quia ob caloris defectū concresecit in eo sanguis, alijque humores; atque ita amittit diaphaneitatem, qua colores translucebant.

Refellitur solutio Plutarchi.

Quibus ita constitutis ad dubium, quod huius disceptationis caput erat, respondemus prædicta animalia, cum in se eiusmodi colores re ipsa minimè recipiant, haudquaquam secundum eos alterari, nec itē secundum eorum imagines, quia has non motu, sed instantanea mutatione recipiunt, & ad oculos transfundunt. Nec si talis mutatio successiua foret, alteratio propriè censenda esset, cum alteratio sit inter contraria, & species tam sensiles, quam intellectuales, omni contrarietate vacent.

QVÆSTIO. II.

VTRVM ALTERATIO SIT

continua, nec ne.

ARTICVLVS. I.

QUI PARTEM NEGATIVAM

tueantur, & quibus argumentis.

In hac controuersia aduertendum primò duobus modis intelligi posse aliquam mutationem esse continuam. Nimirū vel ratione mobilis, quia in eo per continuum fluxum forma extenditur: vel ratione formæ, propterea quod ipsa in

Duplex opi-
nio d modo,
quo qualitas
intenditur.

eadem parte subiecti continuè perficitur, intenditurque; siue eiusmo-
di intensio fiat secundum accrementa variarum partium, graduumque
diuersorum eiusdem qualitatis, vt sentit Scotus in 1. sent. distin. 17.
quæst. 3. D. Bonauentura secunda parte eiusdem dist. q. 2. Gabriel, &
Gregorius quæstione 4. Ochamus quæst. 6. Maior. quæst. 8. alijque
nonnulli: siue absque nouorum graduû adiectione, accedente dunta-
taxat modo quodam nobiliori, secundum quem eadem qualitas altio-
res quodâmodo radices agat in subiecto, illudque magis actuet, & à po-
testate euocet; quod appellant intendi per maiorem radicationem.
Quam sententiam amplexus est D. Thomas tum alibi, tum in prima
secundæ quæst. 52. ar. 2. Caietanus eodem loco, Capreolus in 1. dist.
17. quæst. 2. conclusionem 4. Ægidius q. 1. secunda parte dist. Argenti-
nas ibidem art. 2. Carthusianus quæst. 2. & alij.

Sententia ne-
gantium al-
terationē esse
motum con-
tinuum.

Sunt igitur qui opinentur alterationem neutro modo continuam
esse, sed tam intensiōem, quàm extensiōem qualitatis fieri per mi-
nimam interiectis morulis; exempli causa, cum ignis aquæ applicatur,
dari in aqua particulam quandam certæ, definitæq; magnitudinis igni
viciniorē, quæ tota simul attingitur, & perfunditur calore, ita vt in
nullam partem ea minorem calor produci queat. Præterea calorem
vendicare sibi minimam quandam intensiōem, qua ignis neque mi-
norem, neq; maiorem simul in re patiente efficere valeat. Itaque ex
sententia horum Philosophorum postquam ignis aquam attigit, &
frigoris repugnantiam aliquanto tempore debellauit, momento quo-
dam nūc remotiore, nūc propinquiore, pro agentis efficacitate, alijsq;
circumstantijs, producit in aqua primum minimum caloris, idq; æqua-
biliter in tota illa prima, & minima extensiōe. Deinde eo producto
tantisper subsistit aqua sub illo minimo; nec ignis aliud mox inducit,
sed aquam vltius disponit, sibiq; subiicit, donec rursus in alio insta-
ti minimum antea genitum magis perficiat, atque intendat, & nouum
aliud in alia parte subiecti proxime cohærenti efficiat; sicque per hu-
iusmodi accremētā progreditur alteratio successione quadam; dum ge-
neratio vnius gradus, siue vnius particulæ perfectionis succedit gene-
rationi alterius; non tamen continuè, quia mobile sub quolibet mini-
mo aliquantulum quiescit.

Argum. pro
negatiua par-
te.

Hæc opinio ita à nobis explicata defenditur à Capreolo in 1. sent.
dist. 17. quæst. 2. art. 2. à Soncinate lib. 8. Metaphys. quæst. 22. à
Iauello, & à Ferrariense 8. Physic. quæst. 7. & quibusdā alijs D. Tho-
mæ sectatoribus. Potest autem suaderi in primis quoad eam partem,
quæ asserit alterationem non esse continuam ratione subiecti, hunc in
modum. Negari non debet dari minimam qualitatem secundum ex-
tensiōem; igitur qualitas non diffunditur cōtinuo motu in subiecto.
Probatur assumptum multifariè; primum quia forma substantialis est
definita versus minimum, vt à nobis in primo Physicæ auscultationis
libro ostensum fuit; ergo & forma accidentaria eodem pacto definita
erit; cum vtroque eadem ratio esse videatur. Secundo, quia si
non daretur minima qualitas quoad extensiōem in instanti producta,

Cap. 4. q. 1.

De medio
quoad extē-
sionem lege

sed

etiam Auerr.
lib. 8. Phy-
sic. com. 23.
lādunumlib.
6. Physic. q.
13. Aegidium
1. huius op.
q. 23.

sed in qualibet portione quātitatis versus agens esset aliqua pars, quæ prius successiue fuisset alterata, sequeretur res permanentes non incipere per primum sui esse, cuius oppositum docet Aristoteles 8. Physic. cap. 8. tex. 69. Tertiò quia cum vnumquodque sit operationis suæ gratia teste Aristotele lib. 2. de cœlo cap. 3. text. 17. alienum est à natura gignere aliquid in eo statu, quo operari congruenter nequeat. Cum igitur qualitates certam quantitatem deposcant ad congruenter operandum, non patietur natura gigni eas in quantumlibet exigua parte subiecti, sed certa, ac definita versus minimum. Accedit auctoritas Aristotelis lib. 8. Physic. cap. 3. tex. 23. vbi ait eos, qui rem continuè alterari prædicant, rebus perspicuis aduersari.

Vnumquodque
est gratia suæ
operationis.

Iam verò quod alteratio nec quoad intensiōem graduum cōtinua sit, sed per minima, & per certa momēta discretè fiat, ex eo ostenditur, quia si alteratio huiusmodi continuitate prædita esset, in quolibet momento temporis, quo res alterationem subit, produceretur noua qualitatis particula distincta à prioribus; quare cum in quolibet tempore infinita sint momenta, sanè peracto motu alterationis qualitas producit infinitos gradus, infinitamque intensiōem actu cohiberet. Deinde quia si acquisitio, atque adeò & remissio qualitatis non fieret per certa minima, concedendum esset calorem in infinitum remitti posse contra Aristotelem 6. Physic. cap. 10. text. 93. aientem in nulla mutatione infinitudinem dari. Consequutio probatur, quia tunc non daretur calor sub tam exigua intensiōe, quin adhuc sub minori seruari posset, atque adeo & in infinitum diminui. Postremò erit qui ita argumentetur, tota qualitas contraria, quæ iam erat in subiecto, momento pellitur: ergo ea, quæ per alterationem aduenit, momento inducitur, proindeque alteratio ratione formæ, quæ acquiritur, nec successiua, nec continua est. Assumptum probatur, quia ex partibus intensiuis qualitatis in eadem subiecti portione pari firmitate inhærentibus non est maior ratio, cur accessu contrariæ potius hæc, quàm illa prius aboleatur; quare simul vniuersæ interibunt, eodemque puncto temporis tota qualitas contraria subiectum occupabit.

ARTICVLVS II.

SOLVTIO QVÆSTIONIS.

Verisimilior tamen est, ac magis Peripatetica sententia Greg. Ariminensis in 1. sentent. dist. 17. q. 2. art. 1. Gabrielis quæst. 4. & aliorū existimantiū alterationē simpliciter motū cōtinuū esse. Primum, quia si alteratio non fieret nisi per minima discreta, & momentanea, vt aduersarij putant, sequeretur contra doctrinam Aristotelis lib. 5. Physic. cap. 1. text. 10. & cap. 2. text. 18. nullam mutationē esse verum motum, imò nec esse mutationem vnā, siquidem omnis motus est continuus teste eodem Aristotele lib. 3. Physic. cap. 2. text. 6,

E 3 & lib.

Argumenta
pro parte af-
fir. quæst.

& lib. 6. eiusdem operis cap. 6. text. 59. & lib. 5. Metaphys. text. 18. & omnis mutatio vna requirit vnitatem durationis, docente etiam Aristotele 5. Physic. cap. 4. text. 41. quam vnitatem necesse est interposita quiete dissolui. Secundo, quia si in alteratione detur primum minimum, fas erit designare in ea primum mutatum esse, cuius oppositum asserit Aristoteles lib. 6. Physic. cap. 5. text. 46. Item non ante quodlibet mutatum esse præcedet moueri, contra eundem libro eodē cap. 6. text. 55. Adde quod si huiusmodi minimum esset æquali tractu, parique intensiōe diffusum in priori parte subiecti; sequeretur agentia naturalia non explicare primò suas qualitates per actionem vniiformiter difformem: siquidem istiusmodi actionis lex non patitur dari, saltem à principio actionis, in aliqua certa parte rei patientis æqualem intensiōem caloris, vt alibi exposuimus.

Lib. 6. Physic.
c. 2. q. 1. ar. 2.

Non posse
dari quietem
inter queli-
bet duo mi-
nima altera-
tionis.

Præterea quod illa quies, quam inter quælibet duo minima alterationis dari autumant, fictitia sit, ita concluditur. Producat ignis in aqua primum caloris minimum: tunc quonam modo se habet tempore proxime sequenti? agit ne aliquid, an nihil? si nihil, otatur igitur: cum tamen nihil ei absit, neque obsit, quominus agat. Si aliquid, ecquidnam illud est? respondent, interim preparare, ac disponere aquam ad alterum minimum recipiendum. Sed rursus quærimus, num ea præparatio fiat nihil omnino producendo, an producendo aliquam qualitatem, v. g. Si dent primum, ex eo refelluntur, quia intelligi non potest quo pacto ignis actione transeunte agat in vltiorem extensionem, quæ nihil adhuc caloris ab igne accepit, & tamen in eam nihil producat. Si posterius, vt quidam eorum dant, aientes produci interim ab igni quandam raritatem calori præuiam: iam hic multis modis impugnantur. Nam vel eiusmodi raritas continuè gignitur, vel discretè: si continuè, admittunt continuam alterationem, quam negabant: si discretè, eadem quæstio, eademque impugnatio redibit. Deinde, aqua prius calefit, tum interuentu caloris in raritatē abit. Non igitur ignis antequam calefaciat, raritatem calori præuiam infert. Tertiò, Aqua globo vitreo vndique obturato inclusa tepescit radio solis, nec tamen rarefit; alioqui confestim globus defringeretur non valens aquam sub ampliori quantitate continere. Igitur ortum caloris non semper raritatis productio antecedit.

Responso ad-
uersariorū.

Postremo, cum lucidum corpus motu continuo ad opacū accedit, continuè in eo lucem auget: ergo lux continuo alterationis motu intenditur. Probatur antecedens, quia quodlibet agens, quo patienti fit propinquius, eo in id fortius agit, proindeque magis in eo intendit qualitatem, quam in ipsum transfundit: quare si corpus lucidum continuo motu ad opacum progreditur, pari continuitate lucem intendet. Hoc argumentum (etsi non sit ab alterationibus propriè sumptis, nec enim illuminatio de earum numero est, vt ex ijs, quæ superiori quæstione explicata sunt, constat) perurget aduersarios, nulli omnino alterationi continuitatem dantes: satisfacere tamen nituntur negando incrementa lucis respondere continuo accessui corporis lucidi

ad

ad opacum. Sed non satisfaciunt, cum nullam idoneam afferant rationem, cur si corpus lucidum tempore proximè hoc instans sequente est opaco vicinius, & nullo interim impedimento retardatur; cur, inquam, non illico intensiorem gignat lucem: praesertim cum iam hic nullum detur effugium ad raritatem; tum quia traiciendæ, imprimendæque luci non exigitur præuia raritas: tum quia potest sumi argumentum à sole comparatione cælestium sphaerarum, quæ recipiendo lucem non rarescunt. Soncinas loco citato aduersariae partis argumentis pressus decernit tandem in fine quæstionis tutiorem fortasse, ac magis compendiarium rationem ad tollendam continuitatem alterationis esse, quod eam natura ipsa qualitatis non ferat; quia cum limitatæ perfectionis sit, nec possit in infinitum diuidi, consequens est ut continuo motu comparari nequeat, sed per interualla, & discreta instantia. At quàm futilis sit hæc responsio facile apparebit ex argumentorum solutione, qua perspicuum fiet continuitatem motus non rectè arguere infinitudinem formæ, quæ acquiritur.

Quæ non satisfaciunt

Solutio alia Soncinatis.

Quæ minus placet.

ARTICVLVS. III.

DILVVNTVR PRIMI

Articuli argumenta.

Igitur ad primum argumentum eorum, quæ probare nitebantur alterationem non esse continuam ex parte subiecti, negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum, quod primo libro Physic. cap. 4. quæst. 1. art. 9. monuimus, non eadem esse rationem in formis substantiarum & accidentium; namque substantiarum formæ sicuti nobiliores sunt, ita ad sui ortum plus requirunt, atque inter cæteras dispositiones definita egent quantitate: at formæ accidentiū, ut pote deterius notæ, & conditionis, non eodem pacto se habent. Ad secundum, res permanentes, quatenus motu producuntur, cum eo incipere, ac desinere ad eum modum, quem 8. Physicorum cap. 8. q. 2. art. 2. exposuimus. Quare nihil mirum si qualitas, dum alterationis motu gignitur, non incipiat per primum sui esse, sed per vltimum non esse, ut motus. Ad tertium dicendum illud, vnumquodque est operationis suæ gratia, potissimum intelligi de rebus per se coherentibus, quibus ut esse per se, ita & agere propriè conuenit; minus præcipuè verò de formis accidentarijs. Quo fit, ut non multum laboret natura, ne has in eo statu gignere incipiat, in quo mox operari congruenter nequeant. Adde etiam multo plus requirere quamlibet substantiam ad functiones suas obeundas, quàm vnumquodque accidens ad suas.

De inceptione necesse est per manentium.

Ad locum ex 8. Physicorum dicimus nihil eum ijs, quæ asseruimus, repugnare: nec enim ibi Aristoteles negat alterationem esse motum continuum; sed Heraclitum reprehendit, qui veritati palam contradicebat

Explicatur locus Aristot. in Physicis.

Repugnantia
ad alterationem.

Confutatio
ex Gregorio

tebat affirmās omnia in continuo motu esse. Cuius dogmatis meminit etiam Aristoteles lib. 4. Metaphysic. cap. 4. & Plato in Theæteto. At insistant nihilominus aduersarij, vrgentque auctoritate huius loci, existimantes magnum se in eo habere prælidium ad suam sententiam tuendam. Videtur enim ibi Aristoteles non solam perennitatē Heracliticæ mutationis coarguere; sed tam decretioni, quàm alterationi suam propriam continuitatem adimere. Nam cum antea statuisset nihil continuè augeri, aut minui posse, sed oportere dari intermediam quietem; subiicit, Similiter autem & in omni alteratione; Non enim si id, quod alteratur, infinitè potest diuidi, iccirco & alteratio; sed simul sic sapere, vt coagulatio. Quibus verbis negat alterationem diuiduam esse diuisione subiecti, in quo insidet; quæ tamen haud dubiè diuidua foret, si continuam extensionem comparatione subiecti vendicaret. Sed occurrendum cum Gregorio Arimensi in 1. dist. 17. quæst. 2. Aristotelicæ disputationis filium eo loco ita se habere. Primò quidem Aristoteles absolutè, & in cōmune reijcit dogma existimantium omnia perenni motu agi, neque vlllo tempore quiescere. Deinde particulatim ostendit falsum id esse in singulis motibus, vt in motu ad quantitatem, quia impossibile est eandem rem continuè, id est, semper augeri, & diminui; sed aliquam necesse est interponi quietem. Idemq; ait pronuntiandum de alteratione; quia nihil alteratur continuè, id est, semper, sed interdum quiescit. Quod autem subdit, Non si id, quod alteratur, infinitè potest diuidi, iccirco & alteratione: hūc habet sensum, esto quodlibet subiectum quantum, quod alterationem recipit, infinitas habeat partes, in quas secari possit, haud propterea quolibet alteratione obtinet partes infinitas, hoc est, quæ non nisi infinito tempore transigi debeant, sicuti Zeno de motu locali putabat, asserens nihil eo moueri posse; quia oporteret mobile finito tempore decurrere in magnitudine infinitas partes, quæ tempus infinitum postulent. Non obtinere verò alterationem eiusmodi infinitudinem ex eo ostēdit Aristoteles, quia videmus res interdum subito alterari, vt cum aqua vi frigoris in gelu concreuit, Ac quod non neget eo loco alterationem secundum formam, quæ per eam gignitur, esse diuiduam, & continuam, ex parte subiecti, in quo diffunditur, patet; quia alioqui sibi non constaret, cum sexto eiusdem operis libro, cap. 4. text. 37. palam doceat motum alterationis, & ipsum mobile diuisionem eandem subire. Accedit quod ibidem pari modo negat motum localem continuum esse: hoc autem nisi intelligatur eo modo, quo diximus, non solum est à veritate alienum, sed repugnat etiam contrariæ partis auctoribus, qui licet alterationi continuitatem adimant; eam tamen lationi absolutè attribuant.

Primum verò argumentum eorum, quibus ostendi videbatur alterationem quoad intensiōem formæ non esse continuam, facilè diluetur ab eo, qui dixerit non in quolibet momento temporis, quo res alteratur, gigni aliquam partem qualitatis, etsi in quolibet post initium motus insit iam subiecto (in facto esse, vt loquuntur) aliqua pars, quæ

in

in alio priori momento non dum erat. Verum huiusmodi partes non conflant qualitatem infinitè intensam, cum non sint infinitæ, æquales vni certæ, & inter se non communicantes. Ideò autem non in quolibet instanti, aut mutato esse alterationis gignitur aliqua pars qualitatis; quia nihil motu producit, nisi cum datur produci, & moueri; at hoc non datur in instanti vel mutato esse, vt neque motus. Sed quid dicendum de alteratione, etsi impropria, cuius forma potest momento gigni, quo modo se habet imago rei, quæ videtur? Quid inquam dicendum, cum istiusmodi imago continuè intenditur, accedente per continuam lationē oculo ad obiectum visile; non ne in singulis momentis intenditur, cum in singulis sit obiecto vicinior, & obiectū quo minùs distat, eo perfectiori modo imaginem exprimat in oculo, eamque magis intendat? Videlicet negandū, etiam in re proposita intendi formam in instanti. Licet enim prima imaginis ab obiecto ad oculū traicctio momento perficiatur; tamen ultra illud instans, posteaquam oculus moueri cœpit ad obiectū, in nullo instanti imago intenditur, quia in nullo sit magis propinqua obiecto, sed in tempore, in quo dumtaxat mouetur. Quod dicimus de obiecto comparatione imaginis, asserendum quoque est de luminoso, quod motu continuo accedit ad corpus, quod illuminat: nam post primū instās, quo appropinquare cœpit, in nullo instanti intendit in eo lucem, sed solummodò in partibus successiuis temporis, quo paulatim ad ipsum fertur, vt aduertit Gregorius in 2. sentent. dist. 17. quæst. 4. art. 2. in quam sententiam lege, si placet, quæ scripsimus lib. 3. Phisic. cap. 8. q. 1. art. 5.

Ad Secundum neganda est consecutio, & ad eius confirmationem respondendum, licet non detur calor sub tam exigua intensione, quin adhuc sub minori suapte natura dari queat; non proinde tamen abiectionem qualitatis in infinitum abituram. Nec enim diminutio fit secundum partes proportionales, sed æquales vni certæ, aut subinde maiores aucta progressu motus victoria agentis, vel nunc maiores, nunc minores, aut alia eiusmodi varietate, prout agentis, & patientis conditio tulerit. Quo pacto necesse erit absolui diminutionē qualitatis, cum omne finitum detractione finiti, quæ tamen non fit per partes proportionales, tandem absoluator.

Obijciat aliquis, cum lux diminuitur per recessum vniformem corporis luminosi, eam diminutionem fieri vniformiter, atque adeò per partes proportionales. Sed occurrendum talem diminutionem nequaquam per partes proportionales effici: vt enim ita fieret, oporteret auferi primò medietatem lucis, deinde medietatem illius medietatis, atq; ita in infinitum procedendo: at cum lux prædicto modo diminuitur, nō ita res habet: quia immediatè post instās, in quo extrinsecè incipit recessus corporis luminosi, & lucis diminutio, nō auferitur medietas lucis, sed pars incerta illius; quæ admodū immediatè post nō sequitur pars certa mot⁹, sed incerta, & indeterminata. Itaq; negandū est ex eo quod diminutio alicui⁹ rei vniformiter progrediatur, cōtinuo sequi effici illam per partes proportionales.

Quod ex ijs, quæ
F libro

Non cuilibet
instati respō-
det aliqua
pars terminis
per motum
product.

De intensio-
ne luminis p
motum lu-
minosi.

Obiectio.

Dilutio.

libro 4. Physicorum pertractata sunt liquidò constat.

Cur causa na-
turalis pro-
ducat potius
hunc effectum
singularem,
quàm illum.

Ad vltimum erit fortasse qui respondeat in gradibus qualitatis dari essentialem ordinem, ita vt in productione cuiuslibet qualitatis intensionem subeuntis detur gradus vnus, certus, ac determinatus, qui suapte natura prius effici debeat, & à cuius effectione dependeat secundus; item secundum necessariò, ac per se supponi à tertio; atq; ita rem habere progrediendo vsq; ad summum, & vltimum gradum. Hæc tamen solutio, quæ alibi ex professo confutanda erit, non placet; liberè enim, & absq; idoneo fundamento ponit ordinem illum essentialis dependentiæ inter gradus. Igitur pro germana huiusce difficultatis solutione repetendum erit id, quod lib. 2. Physic. cap. 7. quæst. 15. art. 2. statuimus, nimirum causam naturalem ideò potius hunc singularem effectum, quàm illum producere, quia eius actio ex ordinaria lege, & præscripto diuino determinatur per se à Deo ad hanc certam actionem, & ad hunc singularem effectum per eam edendum. Nam cum causa naturalis ad id indifferens sit, & hic ignis v. c. indiscriminatim se habeat ad plures calefactiones, & plures calores eiusdem speciei producendos; ad auctorem naturæ pertinet hanc perplexitatem tollere, & efficacitate suæ potentiæ, ac voluntatis, ignem præfinire, & determinare ad singularitatem huiusce actionis, & caloris. Quæ est opinio Gregorij Ariminensis in 1. dist. 17. quæstio. 4. artic. 2. ad 7. & distinct. 36. quæst. 1. Soncinatis 8. Metaphysic. quæstio. 22. & aliorum. Porro autem sicuti ea determinatio est ab auctore naturæ, ita & in productione qualitatis diuersos gradus habentis, ratio cur hic gradus prius quàm ille producat, similiterque in expulsionem eiusdem qualitatis, cur hic potius, quàm ille prius amittatur, ad eundem naturæ auctorem spectat præfinire, vt articulo citato disertis verbis annotauit Gregorius. Quare ad argumentum negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum, & si ex parte causæ secundæ in se præcisè consideratæ non sit maior ratio, cur potius hic gradus, quàm ille prius à subiecto expelli debeat; secus tamen rem habere si spectetur causa secunda, prout à Deo simul cum ipsa concurrente, determinatur.

Q V Æ S T I O. III.

Q V E M D I G N I T A T I S

locum alteratio inter cæteros
motus vendicet.

A R T I C V L V S I.

RES-

CAP. III. QVÆSTIO. III. 48
RESPONSIO AD
Quæstionem.

Onferenda à nobis hoc loco est alteratio cum reliquis motibus secundum eorum dignitatem: nam quod ad cætera attinet, nihil in eis, quod comparisonem magnopere requirat, in præsentī disceptione occurrit. Sit primum pronunciatum. Alteratio nobilior est, quàm motus ad quantitatem. Probatur, nam præstantia cuiusque motus, simpliciter metienda est nobilitate termini, ad quem tendit: siquidem motus ab eodem speciem sortitur, & dignitatem; atque qualitas, quæ est terminus ad quem alterationis, excellentioris naturæ est, quàm sit quantitas. Quod hisce argumentis conuincitur. Primum; quia, ut lib. 1. Physic. cap. 4. quæst. 1. art. 1. exposuimus, quantitas sequitur materiam, qualitas formam; id autem, quod perfectiorē partem compositi sequitur, maiorem obtinet perfectionem. Secundò, quia quantitas nullius est efficientiæ, qualitas verò deseruit substantiæ uti principium actionum illius. Tertio, quia qualitas competit nobilioribus substantijs, videlicet Angelis; quantitas non nisi corporeis, & ad materiæ faciem abiectis. Quartò, quia quò substantiæ dignitate plus eminent, eò qualitatibus magis præstant: at non ita res habet in quantitate, ut perspicuum est; siquidem elementa quantitate, ac mole præstant animantibus, & tamen minus nobilia sunt. Postremò, quia qualitas comprehendit multa, quæ secundum idem nomen, esto non secundum eandem rationem, Deo propriè, ac formaliter conveniunt, suntque perfectiones simpliciter, ut se habent intellectus, voluntas, sapientia. Quod de quantitate minimè dici potest. Vnde S. Thomas de potentia quæst. 9. art. 2. ait omnes species quantitatis ex sua notatione imperfectionem habere, non autem omnes species qualitatis. Quod tamen nequaquam ita est accipiendum, quasi aliqua species qualitatis in se omni prorsus defectu careat, sitque perfectio simpliciter; cū omnes in categoria qualitatis sub eodem genere, quod finitam habet naturam, contineantur; cūque nihil finitum sit modis omnibus absolutum; siquidem omnis limitatio & circumscriptio defectum notat. Sed nimirum sic id interpretandum erit, ut dicamus aliquas species qualitatis, ut voluntatem, & sapientiam secundum rationē analogam, Deo, & rebus creatis cōmunem, ab omni imperfectione, & defectu abstractas, liberaque esse. Quod tamen nulli quantitati convenit. lege D. Anselmum Monolog. 14. D. Thomam loco citato, Scotum in 1. dist. 8. quæst. 1. ad primum, Caietanum de ente & essentia cap. secundo comm. 2.

Quod ad lationem attinet advertendum posse illam spectari, vel ratione mobilis, vel ratione termini, in quē fertur: atque ex parte mobilis dupliciter, aut quoad subiecti dignitatem, aut prout ipsum latio minus, magisve immutat, quàm ceteri motus. Enim verò, ut sentit

Primum pronunciant.

Qualitas nobilior quantitate.

D. Thom.

Duplex comparatio lationis,

Aristoteles lib. 8. *Physic.* cap. 7. text. 59. motus, qui de stabilitate, & constantia rei minus detrahunt, minoris imperfectionis notam subiecto inurunt, atque ita perfectiores sunt.

2. Pronunt.

Sit igitur secundum pronunciatum. Alteratio comparata cum latione ratione mobilis, secundum utramlibet illarum duarum notionum, imperfectior est, quam latio. Huiusce pronunciatii veritas inde suadetur, quia si mobilis dignitatem perpendamus, latio non solum convenit omnibus corporibus, quibus alteratio, tam viventibus, quam vitæ expertibus, sed etiam alijs, in quibus alteratio propriè sumpta nequaquam inest, nimirum cælestibus, quæ immortalia sunt, atque adeo saltem hac consideratione sublunaribus antecellunt. Deinde quia si subiecti mutationem spectemus, minus illud immutat latio, minusque de statu remouet, quam alteratio teste Aristotele loco cit. post Platonem in dialogo de Regno: quia terminus lationis, ut in 3. *Physicæ* auscultationis libro cap. 3. quæst. 2. statuimus, nihil est aliud, quam quantitas rei motæ aliter, ac aliter se habens quoad existentiam in ordine ad spatium, atque adeo per lationem nulla nova realitas aduenit mobili, sed modus quantitatis; at per alterationem acquiritur calor, frigus, aliæque huiusmodi qualitates à quantitate, & substantia mobilis re ipsa distinctæ: proindeque multo minus immutat latio subiectum, quam alteratio. Ac iuxta hanc duplicem notionem loquitur potissimum Aristoteles de motu locali in 8. *Physic.* cap. 7. cum illum cæteris motibus excellentiorem facit. Quod animaduertit, præter alios, D. Thomas eodem loco, & de malo quæst. 16. art. 10. ad 1.

Ut latio minus mutet subiectum in opinionione existimantium eius terminum non esse nisi locum vide d. Th. 1. p. q. 110. a. 3. Capr. in 2. d. 14. q. 1. a. 3.

3. Pronunt.

Tertium pronuntiatum. Alteratio considerata ex parte termini, atque adeo simpliciter nobilior est, quam latio. Hoc pronuntiatum est ex mente D. Thomæ loco proximè adducto, itemque Durandi in 2. dist. 15. quæst. 3. Ferrariensis in commentarijs libri 2. contra gent. cap. 43. & lib. 3. cap. 82. atque aliorum complurium; facileque ex eo ostenditur, quia, uti supra dicebamus, terminus ad quem sicuti speciem, & distinctionem, ita nobilitatem motui absolutè confert; ac tanto proportionem quadam maiorem, quanto ipse plus nobilitatis vendicat: constat autem qualitatem, quæ est terminus alterationis, nobiliorem sortiri naturam, quam ubi, in quod latio tendit, cum hoc nihil aliud sit, quam quantitas spectata secundum eum modum, quem ante exposuimus. Quare minimè probanda est sententia Capreoli in 2. dist. 14. quæst. 1. art. 3. & Soncinatis. 7. *Metaphys.* quæst. 25. existimantium licet terminus alterationis termino localis motus nobilior sit, alterationem tamen motu locali imperfectiorem esse; quia cum motus sit priuatio termini ad quem, quanto terminus est præstantior, tanto oportet motum deteriore esse. Non est, inquam, probanda hæc sententia; quia, ut rationes alias, quibus confutari posset, omitamus, motus ex doctrina Aristotelis libro 3. *Physic.* cap. 2. text. 15. non est priuatio, sed positium quid, cum sit entelechia, siue actus, licet potentiæ admixtus, ut in eodem capite definitur.

Improbatur sententia Capreoli, & Soncinatis.

Porro aggeneratio, id est, continua tendentia ad partialem substantiam,

tiam, quæ tendentia semper comitatur motum ad quantitatem, licet inter motus non connumeretur, si motus nomen strictè, magisq; propriè sumatur, vt lib. 5. Physicorum cap. 2. quæst. 1. art. 3. explicatū fuit, tamen si motus accipiat pro tendentia successiua, & continua ad quamlibet formam, solet quoque inter motus censer. Si igitur cū hac alterationem conferre libeat; sit quartum pronunciatum. Alteratio inferioris dignitatis est, quàm aggeneratio. Patet, quia illa habet pro termino qualitatem, hæc verò substantiam; at substantia qualita-
tem nobilitate antecedit.

4. Pronunt.

ARTICVLVS. II.

ALIQVOT OBJECTO-
rum dilutio.

Verū contra superiora obijciat quis. Accidentia, quæ ad substantiam officio magis appropinquant, ea quoque dignitate ad eandem propius accedunt: sed quantitas magis appropinquat officio ad substantiam, ergo & dignitate; proindeque motus ad quantitatem præstantioris notæ est, quàm motus ad qualitatem. Probatur minor, quia munus substantiæ est sustinere accidentia; at hoc etiam quantitas suo modo exhibet, cū illius interuentu accidentia materialia fulciantur à supposito.

Prima obiectio.

Secundo, Etiam quantitas sequitur formam, suamque habet efficientiam. Igitur ad astruendam maiorem dignitatem alterationis non rectè asseruimus qualitatem esse nobiliorem quantitate, quod illa sequatur formam, hæc materiam; Illa sit principium agendi, hæc omnis actiuitatis expers sit. Antecedens quoad priorem partem suadet, quia dimensiones habent à forma terminum, definitamque mensuram; cū formæ merito non solum vaga, & inconstans materiæ potentia ad certum actum substantialem, sed etiam ad certam quantitatem determinetur. Anima enim rationalis v.g. causa est, cur homo tantam molē obtineat, nec in quantūlibet exigua magna uè quātitate aut gigni, aut conseruari possit, vt probè annotauit Simplicius lib. 1. Physic. text. 59. Deinde probatur idem antecedens quoad posteriorem partem, quia numerus est vna è quantitatibus, & tamen hunc, miram habere in agendo vim satis confirmant Hippocratis, & aliorum medicorum placita, qui rationem dierum criticorum, id est, quibus decernitur quid de morbo futurum sit, ob insignem mutationem, quæ tunc frequenter accidit, ad numeros referunt; aiuntque ob maiorem imparis numeri perfectionem, & minorem paris, enenire quod crises imparibus diebus magna ex parte contingant; quod febris, quæ diebus paribus reliquerit, redire soleat, quæ verò imparibus certiorē valetudinem reddat; quod morbi, qui repetunt per pares, sint lōgiores; qui per impares, breuiores. Vnde etiam est, quod annus sexagesimus tertius, quia

2. Obiectio.

Dies critici.

Numeratur
etiā inter cli-
maticos o-
ctogesima
primus et ma-
ximè formi-
dabilis. Lege
Cæl. lib. 22.
c. 12. & lib. 25
c. 2. Gellium
lib. 13. c. 7.

Annus clima
Aerius.

numeri septimi, & noni multiplicatam, atque inuicem sibi connexam summam continet, climactericus, idest, gradarius appellatur, quod à septimo orsus, vitam hominis veluti per gradus quosdam peragit, atque hominibus solet esse formidabilis, quod in eo, ut longa experientia comprobauit, multi diem obeant. Accedit quoque ad numerorum vim, & efficientiam probandam auctoritas sacrorum interpretum, qui in multis sacrae paginae locis exponendis, numerorum mysteria accurate, diligenterque obseruare solent; quod utique non facerent, nisi in eis aliquam effectricem vim agnoscerent.

Obiectio.

Tertiò, nihil obtinet rationem mensurae in aliquo genere, nisi id, quod in eo genere primum nobilissimumque est, ut tradit Aristoteles lib. 8. Physic. cap. 9. text. 76. sed motus circularis docente etiam Aristotele, eodem loco, & lib. 10. Metaphysic. cap. 2. text. 4. habet rationem mensurae in genere motuum; est ergo inter omnes primus, ac nobilissimus. Quare non debuit alteratio omnibus lationibus quoad essentiae nobilitatem absolute praeferi.

Dilat. 1. obiect.

Ad primum horum dicendum cum Scoto in 4. dist. 12. quaest. 2. quantitatem quoad sustentandi officium propinquiorem esse substantiae, quam qualitate: sed aliud esse munus, cuius merito qualitas substantiae vicinior euadit, nimirum operationes exequi; siquidem qualitas est principium immediatum operandi, quantitas verò, ut dictum est, nullam agendi vim obtinet; constat autem praestantius quid esse operari; quam sustentare more subiecti; illud enim actum, hoc potentiam sonat, hoc ad causalitatem materialis causae reducitur, illud ad efficientem causam pertinet.

Dilat. 2. obiect.

Ad Secundum negandum est antecedens, & ad rationem, qua prior eius pars confirmabatur, respondendum licet quantitas possit dici sequi formam quoad modum, seu praescriptionem mensurae: tamen, si absolute spectetur, dici sequi materiam ob eas causas, quas alibi retulimus. Id verò, quod afferebatur ad probandam posteriorem partem eiusdem antecedentis, refellendum est negando numerum ullam ex se agendi vim, aut facultatem habere. Nam quae in morbis, & hominum aetate, aliisque id genus secundum diuersos numeros accidunt, ea non ad ipsorum numerorum efficacitatem, quae nulla est, referri debent, sed partim ad caelestium corporum influxum humores cientem, temperamentumque variè immutantem, partim ad ipsam humorum vim, & additiorem sympathiam, atque alias causas nobis ignotas, quae numeris quibusdam lege quadam, institutoque naturae coniunctae sunt. Et ad hunc sensum interpretandi erunt Hippocrates, alijque optimae notae auctores, cum numeris occultam vim ascribere videntur, videlicet numerorum nuncupatione significasse naturales causas, quae quia in recessu naturae latent, per ipsarum comites numeros appositè indicantur. In quam sententiam lege quae scripsit Galenus lib. 3. de dieb⁹ decret. cap. 1. Celsus lib. 3. cap. 4. Valleriola lib. 3. locorū cōmu. cap. 7. Leninus lib. 2. de occultis naturae miraculis cap. 32. Lalamantius in Galenū loco citato, Peramatus in lib. de hominis procreatione cap. 11.

Lib. 1. Physic.
c. 4. q. 1. a. 6.

Numeri in
la ex se vim
agendi obti-
nent.

De eodem re
Fernelius lib
4. Patholo-
giae. c. 11.
Medina lib. 2
Suae par. n.
Mirandula,
lib. 3. contra
Astrolo. c. 11.

Fra-

Fracastorius in libello de causis criticorum dierum, & in libro de sympathia, ubi etiam ostendit numeros, quia numeri sunt, nihil per se facere ad suauitatem, vel molestiam in sonis, & musica. Quod verò sacri diuinarum literarum interpretes de numeris multa acutè disputant, non eò faciunt, quod aliquam in ijs agendi facultatem agnoscant; sed quia numeri pro varia ipsorū compositione, & accessu, vel recessu ab unitate, alijsuè huiusmodi affectionibus, diuersa mysteria congruenter designant, vt Clitouxus in libro, quem de mystica numerorum interpretatione composuit, latè ostendit.

Ad tertium respondemus id, quod simpliciter est mensura dignitatis in aliquo genere, esse in eodem genere præstantissimum; sed in genere physicarum mutationum in commune, dignitatis mensuram simpliciter haberi, non motum localem; sed generationem, cuius terminus est substantia; in genere autem motuū (latè sumpto motus nomine) aggenerationem, quæ partialis quædam generatio est: dici tamen ab Aristotele circularē lationem mensuram aliorum motuum, non absolute, sed quoad velocitatem, durationem, & æquabilitatem; quatenus omnes velocitate superat, & ea duntaxat ab æternitate esse potuit; eaq; præ cæteris motibus regulā, & vniformitatē seruat. Lege Ferrariensem ad caput. 82. lib. 3. contra gent. Iauellum lib. 10. Metaph. quæst. 2.

Dilat. 3. ob-
tatio.

Qui motus
fit mensura
dignitatis a-
liorum.

QVÆSTIO. IIII.

QVODNAM SIT SVBIECTVM
alterationis, aliorumque materialium
accidentium.

ARTICVLVS. I.

EXPLANATIO CONTROVERSIÆ.

Rænotandum hoc loco est subiecti nomen dupliciter sumi, nimirum vel pro eo, quod dicitur accidentia sustinere vt quod, siue vt subiectum principale, quod vocari solet subiectum denominationis: vel pro subiecto inhæsionis, idest, cui accidentia proxime inhærēt. Hoc posito sit prima conclusio. Subiectū sustinens, vt quod, materialia accidentia (quo nomine clarum est comprehendere etiam physicam alterationem) est compositum physicum singulare. Hæc conclusio est auctorū omnium cōmunis, estque consentanea non solum ijs, quæ tradunt philosophi primo lib. Metaph. cū disputant num actiones
sunt

Prima cōcl.

Adiones sūt
suppositorū.

sint suppositorum, sed etiam Theologorum doctrinæ in materia incarnationis, cum agunt de cōmunicatione idiomatum, hoc est, de mutua prædicatione diuinorum, humanorumq; attributorum inter hominē & Verbum diuinum incarnatum. Probatur autem illius veritas ex eo, quia eiusdem est sustinere, vt quod, cuius est per se & in actu perfectō subsistere, aliorumque dependentiam vltimō terminare; hoc autem supposito duntaxat conuenit, quod in rebus naturalibus est solū cōpositū physicū; quādoquidē in ijs id tantūmodō eo pacto per se cohæret. Atq; hinc est quod Aristoteles in categorijs capite de substantia docuit, non materiam, non formam, non cōmunem aliquam naturam; sed primam substantiam v. g. Socratem, maximē subistere. Videlicet, quia omnia eiusdem seriei prædicata, omniaque accidentia per se fulcit, ac sustentat; nec eorum dependentiam ad aliud vlteriùs refert, sed in se claudit, ac finit, quod tamen neque materiæ, neque formæ concessum est; siquidem illa ab hac; hæc, si materialis sit, ab illa; vtraq; à supposito pendet.

Aristot.

Animus ra-

tionalis, etiā
dum est cor-
pori vnitus,
est per se sub-
sistens.

Hic aduerte licet subiectum materialium accidentiū re ipsa sit suppositum physicum, hoc est, singulare per se existens, completum, & incōmunicabile: non tamen in vniuersum vt aliquid quorumlibet aliorum accidentium subiectum dicatur, hæc omnes conditiones requiri: sat enim est si sit singulare per se subsistens, hoc est, ita se habens, vt existat sine adminiculo alterius, cui innitatur, & à quo ita sustentetur, pendeatque in suo esse, cuiusmodi subsistentiam vendicat animus rationalis, qui tametsi, dum est in corpore, in eo & in toto composito existat, ab eis minimē pendet in suo esse, cum ab eisdem separatus per se cohærere valeat. Non ita verō existunt cæteræ formæ, neque materia, vt diximus, neque etiam humanitas Christi; quandoquidem pēdet in suo esse à Verbo diuino, à quo sustentatur. Ita fit vt animus rationis particeps, etiam dum est corpori vnitus, sustineat accidentia sibi propria, vt actus volendi, & intelligēdi tanquam subiectū quod, minus tamen principale, quā totum compositum; quemadmodum & eius subsistentia est partialis, compositi autem totalis, quod hoc loco obiter, & strictim diximus, alibi ex instituto, & vberius dicturi.

2. Concl.

Secunda conclusio. Neque materia prima per se absque beneficio formæ est subiectum inhaesionis materialium accidentium, nec sola forma, nec materia & forma simul, quasi vnumquodque accidens vtrique simul inhæreat. Prior pars huiusce conclusionis asseritur à D. Thoma 1. p. quæst. 77. art. 6. Capreolo in 2. dist. 13. quæst. 2. art. 1. Ochamo quodlibeto 2. quæst. 11. Caietano ad caput. 7. libri de ente; & essentia quæst. 16. ac cæteris penē auctoribus cōmuni assensu; probaturque ex eo, quia omnis actus secundus supponit actum primum. Quare cum accidentia sint actus secundi, & forma substantialis actus primus, necesse erit accidentia supponere formam substantialem, & ex consequenti nullum accidens inesse materiæ per se, ac seorsim spectatæ. Item quia ex vnione materiæ cum forma substantiali fit vnū per se; ex vnione eiusdem cum accidentibus fit vnum per accidens;

Omnia actus
secundus sup-
ponit actum
primum.

De hac re
Caiet. 1. p. q.
76. a. 1. & 3.
p. q. 6. art. 3.
Ferr. lib. 2.
cont. gent.
c. 68, 3o ar.
3 p. disp. 17
sect. 1.

ens

ens autem per se est prius ente per accidens, quemadmodum & vnitas multitudine.

Secunda pars ita ostenditur. Idem est subiectū inhæſionis materialium accidentium in homine, & in ceteris compositis phſicis; ſed in homine anima non recipit accidentia materialia: ergo neq; alia forma in ſuis compositis. Probatuſ minor, quia vt dicitur in libro de cauſis, omne id, quod in aliquo per inhæſionē recipitur, neceſſariò ſe ſe ad naturam recipientis accommodat, proindeq; ſi ſubiectū materiæ, & diuiſionis expers ſit, ſenſumq; effugiat; etiā accidens, quod ei inhæret, earundem conditionum particeps erit. Cū igitur conſtet prædicta hominis accidentia non ita ſe habere: ſiquidem re vera materialia ſunt, atq; extenſa, & ſub ſenſu cadunt; planum relinquitur animam humanā nullo pacto eſſe ſubiectum materialium accidentium; atq; adeo nec cæteras formas: quicquid in contrariā partē ſcripſerit Durandus in 1. diſt. 8. q. 4. ſecunda p. diſt. Neq; huiusce rationis vim eleuat, quod eadem humana anima recipitur in materia extenſa, & tamen non ſe ſe ad illius extenſionē effingit: ſed immaterialis atq; inſeſtilis manet. Non enim quidquid in materia recipitur, legem illam ſubit; ſed quidquid in ea recipitur per inhæſionē, quo pacto ſe habēt omnes formæ accidentiæ: quāquam ex ſubſtātib; etiam nonnullæ extenſionē materiæ ſequātur, videlicet quia deterius notæ ſunt magisq; in materiā demerſæ, vt imperfectorū animatiū, & rerum nō viuentium formæ.

Subiectum
accidentium
materialium
non poteſt
eſſe ſola for-
ma.

Refellitur o-
pinio Duran-
di.

Tertia pars eiſdem conſuſionis hunc in modū ſuadetur; idem accidens ſingulare per ſe vnum nequit in duobus ſubiectis, etiam partialibus, ſimul in eſſe: igitur accidentia materialia non recipiuntur ſimul in forma, & materia. Antecedens oſtenditur, nam id vno ē duobus modis accideret; vel ita, vt vna pars accidentis inhæreret in forma, altera in materia, vel ita, vt totum accidens in materia, & totum in forma pariter exciperetur, quorum neutrum eſſe poteſt. Non primum, tum quia iam illa pars, quæ eſſet in materia, non penderet à forma, nec quæ eſſet in forma, penderet à materia, vt à propriæ inhæſionis ſubiecto, quod aduerſariorum ſententiæ repugnat: tum quia nulla ratio eſt, cur potiùs hæc, quàm illa pars à ſola forma, vel à ſola materia dependeat. Non ſecundum, quia ſi accidens materiale totū ſimul eſſet in materia, & totum in forma, ſequeretur quodlibet tale accidens vendicare ſibi duplicem inhæſionem partialem, vnā reſpectu formæ, alterā reſpectu materiæ: quod à veritate aberrare ex eo conſtat; quia in homine accidentia materialia nec ex toto, nec ex parte poſſunt in eius forma, quæ ſpiritualis eſt, inhæſere, vt paulò ante oſtenſum fuit: quare nec in alijs ſubiectis inhærebunt in forma: alioqui maiorem dependentiam haberet calor aquæ v. g. ab eius forma, quam potentia ridendi à forma Socratis, ſiquidem potentiæ ridendi eſſet pro ſubiecto ſola materia; calori autem tam materia, quàm forma.

Subiectum
accidentium
materialium
nō poteſt eſſe
forma, & ma-
teria.

Tertia Concluſio. Subiectum, cui immediatè inhærent materialia accidentia, non eſt totum compositum. Veritas huius conſuſio-

3. Concluſio.

nis, quæ intelligenda est cū ea moderatione, quam adhibemus in solutione argumentorū, apud eos, qui totum à partibus simul sumptis non distinguūt, conspicua iam est ex dictis, cū probatū fuerit non posse idē accidens in materia, & forma pariter insidere. Sed eadē absolute cōstabit ijs argumētis, quibus mox quartam conclusionē suadebimus.

4. Conclus.

Quarta conclusio. Subiectum inhæsionis materialium accidentium est materia prima, supposito tamen actu formæ substantialis. Hæc conclusio est Alensis 4. par. quæst. 4. mēb. 2. art. 4. Gregorij Ariminensis in 2. distinct. 11. quæst. 2. artic. 2. Hervæi quodl. 2. quæstione 10. Iauelli 8. Metaphys. quæstione 2. Marfilij hoc in lib. quæstione 7. Saxonix quæst. 6. & aliorum complurium; eandemq; putant nonnulli fuisse de mente Diui Thomæ quæstione 25. de Verit. artic. 6. licet postea in 1. par. quæstione 77. artic. 6. oppositum docuerit, statuēs subiectū inhæsionis accidentiū esse totū compositum; quod plerique eius sectatores defendunt, vt Caietanus ad caput septimum libri de ente & essentia, Capreolus in 2. distinct. 13. quæstione 1. artic. 3. quibus accedit Durandus in primo distinct. 8. in 2. parte distinct. quæstione 4. num. 15. Probatur autem nostra Conclusio hisce argumentis. Accidentia in eo hærent, de cuius potestate excitantur, & quod disponunt: atqui non excitantur de potestate formæ, aut compositi; sed materiæ, è cuius gremio in actum prodeunt, vt in primo Physicæ Auscultationis libro explicatum fuit: nec item disponunt formam, aut compositum (nec enī præparant nisi id, in quod forma introducitur) ergo accidentia materialia in sola materia inhærent.

De opinio-
ne d. Tho-
mæ discessio.

q. 12. art. 4.
cap. 9.

Quædā qua-
litates corpo-
rales non e-
ducuntur è po-
testate mate-
riæ.

Formæ, &
materiæ di-
uersa munia.

Quantitas se-
quitur mate-
riam.

Verū quoniam hæc ratio tantū colligit institutum in accidentibus, quæ educuntur de materiæ potestate, quæque illam disponunt ad substantiales formas recipiendas; cū tamen non omnia accidentia materialia istiusmodi sint; quandoquidem nonnullæ corporeæ qualitates, quæ naturæ vim excedunt, qualis erit subtilitatis dos, quam Diuus Thomas, alijsque permulti inter qualitates recensent, non exeunt è potentia materiæ, vt liquet ex ijs, quæ in Physicis loco citato docuimus. Præterea multa sunt accidentia materialia, ordinis naturalis, quæ ad formam excipiendam non præparant, vt lux, vt potentiæ organicæ, vt species, quibus sensus ad functiones suas vtuntur: ideo adducendæ à nobis erunt aliæ rationes omnia materialium accidentium genera cōplectētes, nimirū hæc. Quodlibet compositum naturale constat ex forma tanquam actu, & ex materia tanquam potentia. Igitur cū forma data sit ad operādum, & eliciendas actiones, materia data erit ad patiendū, & actiones, si tamen materiales sint, recipiendas. Quod ex eo etiam confirmatur, quia cū quantitas, quæ est fundamentum omnium materialium accidentium, sequatur materiam, vt alibi ostendimus, consequens est vt materia sit prima radix recipiendi accidentia materialia, & vt ipsa primò, atque immediatè recipiat. Præterea materiæ sub actu formæ nihil deest quominus possit, ac debeat recipere accidentia materialia; igitur

D. Bon. in 4.
d. 49. 2. p. d.
a. 2. q. 1. Rich.
ibidē a. 4. q.
2. Palud. d.
4. q. 3. Cap.
a. 1. Hilp. ibi
dem, Ferr. 4.
cont. gent. c.
86.

I. b. 1. Phys.
c. 4. q. 1. a.
1. cū D. Th.
& Scot. post
Platonem.

cur

tur ipsa erit subiectum inhæſionis talium accidentium. Conſecutio
liquet, fruſtra enim quæretur aliud ſubiectum, ſi materia ita ſumpta
ſat eſt. Antecedens oſtenditur, quia materia prima eſt iam tunc ſub-
ſiſtens, ac ſuoſte ingenio potentia receptiva, & eſt ens in actu per for-
mam ſubſtantialem: hoc autem ſufficit ad præſtandum recipiendi offi-
cium. Ac ſanè quidem ſi materia nuda ſubſtantialem formam reci-
pere valet; immerito ei ornata iam, & inſtructa actu ſubſtantialis for-
mæ denegabitur facultas ad recipienda accidentia. Cur autem mate-
ria ut hoc munere deſungi poſſit, iſtius modi actum ſubſtantialis for-
mæ præexigat, ex probatione primæ partis ſecundæ conſuſionis
manifeſtum eſt, & ijs, quæ mox dicemus, planius fiet.

Quæri ſolet num materia ut recipiat accidentia, requirat formam
tanquam cauſam, rationemvè recipiendi, ut quidam volunt; an ut cō-
ditionem, ſine qua non reciperet, ut alij arbitrantur. Reſpondemus
quemadmodum materia, ut exiſtat, eget forma tanquam ratione ipſa
ſubſtantialiter perficiente, & ut cauſa formali non interna, ſeu compo-
nente; ſed externa exiſtentia ipſius, hoc eſt, ut materia ipſa exiſtat:
(quandoquidem exiſtentia materiæ eſt imperfecta, & quaſi inchoata,
egetque actu formæ, quo perficiatur, ut in rerum natura ſit) ita ut re-
cipiat accidētia indigere forma, uti cauſa ipſam cōplente, & ab inertia,
ac potentialitate euocante ad id munus obeundum; quatenus exequi
id non poteſt niſi exiſtat ſub actu perfecto, & exiſtere ſic nequit abſq;
ea formæ cauſalitate, & beneficio. Verum quia ad ipſam accidentiū
receptionem non ita concurrat forma, quaſi accidentia, vel ex toto,
vel partiatim recipiat, ut ſuperius conſuſum a nobis fuit; ideò verè, &
appoſitè eos loqui opinamur, qui aiunt materiam ad recipienda ac-
cidentia non exigere formam, ut concauſa receptionis paſſivæ in eo-
demmet cauſæ genere; ſed exigere illam ut cauſam formalem, qua cō-
pletè fiat habilis ad id officium præſtandum. Quæ dependentia, ut
liquet, maior, præſtantiorque habetur, quàm ea, quæ eſt à conditio-
ne, ſive qua non.

Num forma
requiratur ut
conditio ad
recipienda ac-
cidentia.

ARTICVLVS. II.

MATERIALIA ACCIDENTIA

interuentu quantitatis in mate-
riam recipi.

Porro non eſt hoc loco abſque examinatione prætereundū num
materialia accidentia proximè, an interuentu quantitatis inhæ-
reant materiæ. Ochamus tractatu de Euchariftia cap. 28. &
in 4. quæſt. 7. & quodlibet 4. quæſt. 39. Maior diſt. 12. quæſt. 2. Mar-
filius

Negatiuum
partis aſſer-
tes.

filius quæst. 9. art. 2. Aliacensis quæst. 5. Maior dist. 12. quæst. 2. Gabriel lect. 4. in Can. Aureolus apud Capreolum in 2. dist. 18. quæst. vnica. art. 2. ad negatiuam partem deflexere, aientes accidentia non inhærere quantitati, sed immediatè recipi in substantiam. Pro qua opinione hæc sunt argumenta. Ex doctrina Aristotelis 4. Metaphys. cap. 4. text. 4. accidens non accidit accidenti, & vt tradit Boetius in lib. 3. de Trin. cap. 3. forma simplex non potest subijci; videlicet quia subijci pertinet ad rationem materiæ: atqui accidens accideret accidenti, & forma simplex subijceretur, si quantitas esset alicuius accidentis subiectum. Nullum ergo accidens in quantitate, vt in subiecto recipitur. Secundo, quemadmodum substantiæ conuenit per se esse, & subsistere; ita accidenti inhærere: ergo sicuti repugnat substantiæ inhærere; ita accidenti per se esse, vel subsistere, aut aliud accidens recipere. Tertio, nihil, quod ab alio dependet, terminat dependentiam eiusdem rationis; sed omne accidens dependet à subiecto: ergo nullum subiecti dependentiam terminat, aut subiecti vice fungitur.

Eorum 1. argum.

2.

3.

Assertio partis affirm. Assertendum tamen quod maior, meliorque pars philosophorum tuetur, videlicet accidentia materialia recipi, & inhærere primò quantitati, deinde eius interuentu materiæ. Id affirmat D. Tho. 3. p. q. 77. art. 2. & 4. contra gētes cap. 65. Henricus quodlibeto 8. quæst. 15. Aegidius in theorematibus à propositione 36. Capreolus in 2. dist. 18. quæst. vnica. Gregorius dist. 12. quæst. 2. Hervæus quæst. vnica. Paludanus quæst. 3. D. Bonauentura art. 1. quæst. 3. Durandus quæst. 1. Richardus in 4. d. 12. q. 2. circa 1. pr. Alexander 4. p. quæst. 40. memb. 1. & 2. Albertus in 4. dist. 12. ar. 6. & alij. Probatur autē hæc

Prima ratio.

2.

assertio. Nam cum materiam quantitas sequatur, nec vllam habeat agendi vim, vt alibi docuimus; consentaneum videtur, vt à natura contributa sit materiæ tanquā adiutrix intermedium uē ad recipienda accidentia. Secundo, quia accidentia corporalia sunt extensa, vt sensu patet; vel ergo extensione sibi propria, vel solius quantitatis. Non sibi propria, alioqui multæ extensiones essent in eodem situ, nempe extensio quantitatis, & aliorū accidentium; ex quo sequeretur non repugnare duo corpora simul esse: igitur extensione solius quantitatis; quia nimirum accidentia in ea insunt, ad eiusque dimensionē per accidens diffunduntur. Tertio, Accedit Theologicum argumentum. Namque in diuinā Eucharistia, cum accidentia panis eundem retineant situm, quem antea, & sequantur quantitatem, quocumque illa mouetur; haud dubiè manent inter se vnita, & colligata, ratione alicuius subiecti; non alterius, quam quantitatis (siquidem materia, & forma panis desierunt esse) igitur insident quantitati, cui ante consecrationē inhærebant; nisi quod ea quantitas, quæ prius fuerat subiectum quo; nunc diuinitus extra materiam seruata sit subiectum quod, vt in progressu fusiùs explicabitur. Præterea, nisi quantitas sacramentalis esset subiectum aliorum accidentium, nullum eorum ab ijs speciebus posset naturaliter expelli, vel denuò acquiri: hoc autē experiētia repugnat, cum sensu pateat species refrigerari, & incallescere, alijsque id genus alte-

3. Accidentia in diuina Eucharistia.

Capr. in 1. d. 42. q. 1. in 60 aut. arg. Ferr. ad c. 61. lib. 4. cōtra gēt. Ballois in 4. d. 12. q. 1. art. 3.

Lib. 2. Phys. c. 7 q. 14. a. 2.

alterationibus immutari: ergo & cæt. Probatum maior, quia illa expulſio eſt ab aliquo ſubiecto, & illa acquiſitio, cùm ſit actio poſitiua, ſimiliter in ſubiecto aliquo recipitur, & de alicuius ſubiecti poteſtate educitur; at hoc ſubiectum, niſi ſit quantitas, nullum omnino erit. Nec ſatisfaciet qui dixerit poſſe hæc omnia diuina virtute præſtari abſque ſubiecti adminiculo: non enim, etiam in re tam ineffabili, miracula citra neceſſitatem, aut idoneam rationem multiplicanda ſunt, vt communis theologorum doctrina admonet. Fatendum eſt igitur accidentia inhærere materiæ interiectu quantitatis; non tamen vltimo, cùm per quantitatem inſint materiæ, per hanc verò ſuſtinentur à ſuppoſito, vt diximus. Vnde cùm ſupra aſſeruimus accidentia immediatè recipi, & inhærere in materia, non omnem prorsus mediationem excluſimus, ſed mediationem dumtaxat ſubſtantialem; quia videlicet materia prima, nulla alia ſubſtantia interpoſita, recipit accidentia.

Conſutatio
reſponſionis.

Lege apud
Scot. in 4. d.
12. q. 2. lon
giorem inter
pretatione.

Contrariæ verò partis argumenta nullam habent difficultatem. Ad primum eorum dic Ariſtotelem eo loco tantum velle vnum accidens non poſſe alteri accidere tanquam ſuſtinenti per ſe more ſubſtantia; Boetium verò loqui de forma ſimpliciſſima, quæ eſt Deus, cui repugnat vlli accidenti ſubefſe, tum ob alias rationes, tum quia ſubijci accidentibus importat modum quendam materiæ, & potentialitatis, qui in diuinam naturam cadere non poteſt: cadit tamen non ſolum in ipſam materiam, & compoſita; ſed etiam in quantitatem, quæ, prout recipit, quaſi rationem materiæ induit, vt & reliqua ſubiecta. Ad ſecundum reſpondendum eſt quemadmodum conuenit ſubſtantia per ſe eſſe, & ſubſtare; ita & accidenti ſuo pte ingenio inhærere ſubiecto; atque ita vt ſubſtantia repugnat inhærere; ſic accidenti eſſe per ſe, ideſt, non vendicare talem naturam, vt à ſubiecto per ſe pendeat, eiq; inhærere poſſit. Similiter dicendum repugnare quantitati ſubſtare alijs accidentibus vi ſua, vt ſubiectum quod: id enim ſuppoſiti propriū eſt: nihil tamen obefſe, quominus eis ſubijciatur vt quo, ſiue vti medium recipiendi, cùm eo pacto ſic recipiat, vt tamen inhæreat. Ad tertium, id, quod ab alio dependet, non terminare vltimò alterius dependentiam eiſdem rationis, atque ita quantitatem non vltimò terminare dependentiam accidentium, quæ in eo recipiuntur; id enim, vt diximus, ſuppoſito peculiare eſt.

Dilutio argu
mentorū pro
parte nega
tiua.

1.

2.

Quantitas
quo pacto
nō poſſit vi
ſua acciden
tibus ſubſta

re. 10. 2. 11

3.

D. Tho. 3. p.
q. 77. art. 2.
ad. 1.

ARTICVLVS. III.

OBIECTA ADVERSVS

ea, quæ primo articulo concluſa ſunt,
eorumque refutatio.

Obiect. con-
tra 1. conclus.
primi art.

Contra singulas primi articuli conclusiones offerunt se se argu-
menta, quæ explicanda à nobis hoc loco sunt. Aduersus pri-
mam hoc. Si suppositum physicum sustentaret accidentia, etiã
Verbum Diuinum in mysterio Incarnationis diceretur sustentare ac-
cidentia humanitatis assumptæ: nam quoad supposita denominan-
da, eadem vtrobiq; ratio esse videtur: atqui hoc asserendum nō est;
ergo neque illud. Probat minor, quia vt subijci, ita & sustentare,
ad materialem causam pertinet, qui modus causandi, cum imperfectio-
nem contineat, in Verbum Diuinum cadere non potest.

D. August,

Secundò, Actio, qua Deus tribuit esse materiæ primæ huius lapi-
dis, non hunc lapidem denominat, sed ipsam materiam dumtaxat; igitur
non omnes actiones materiales habent pro subiecto denominatio-
nis suppositum physicum. Antecedens probatur. Nam actio illa
re ipsa est creatio, cum etiam nunc conferat materiæ primæ esse ex
nihilo: vnde & Deus, vt alibi ex D. Augustino retulimus, adhuc crea-
re cœlos dicitur; quia idem esse, quod eis à prima origine ex nihilo
impertijt, nunc quoque sine intermissione eodem pacto confert; etsi
non iam cum nouitate assendi. Quare verè dicenda est nunc materia
creari, quæ tamen appellatio in suppositum ipsum non conuenit.

D. Thomas
de potet. q. 3.
a. 2. ad 8.

Anima Chri-
sti subsistit p
subsistentiã
Verbi diuini.

Tertiò, Anima Christi non subsistit per se, idest, per subsistentiam
propriam; sed per subsistentiam Verbi Diuini; & tamen denominatur
ab actionibus sibi proprijs, vt ab actu intelligendi, & volendi, tanquã
subiectum quod: ergo vt aliquid sic denominetur non oportet, vt
subsistat per se, & sine adminiculo alterius, à quo pendeat in suo esse:
Cuius oppositum circa eandem conclusionem asseruimus. Maior pro-
batur, quia Verbum Diuinum, vt fides docet, descendit ad inferos: at
non nisi ratione animæ subsistentis per ipsum. Minor propositio
ostenditur, quia anima rationis particeps in quolibet alio homine di-
citur sustentare vt quod sua accidentia, vti supra monuimus; quod
non est denegandum animæ Christi, cum nihil de eius dignitate & ex-
cellētia propter hypostaticam vnionem detractum fuerit.

Obiect. con-
tra 2. con-
clusi

Deinde aduersus secundam conclusionem. Quantitas inhæret
materiæ ante omnem formæ causalitatem; igitur accidentia recipiun-
tur in materiam per se sumptam. Antecedens probatur, primum quia
forma ignis. v. c. cum extendatur extensione materiæ non nisi mate-
riam iam extensam, atque adeò affectã quantitate subire potest. Quare
prius quam forma in materiam recipiatur, proindeque antequam ma-
teria sub actu formæ sit, oportet quantitatem inhærere materiæ.
Secundò confirmatur idem antecedens, quia vt se habent accidentia
spiritalia ad formam humanam; ita materialia ad materiam: sed illa in-
hærent in forma sine dependentia à materia: ergo hæc inhærebunt in
materia absque dependentia à forma.

Aduersus tertiam. Id constitui debet subiectum accidentium, per
quod accidentia definiri solent, id verò est compositum physicum
comparatione materialium accidentium, vt ex definitionibus, quas
Aristoteles, alijque philosophi tradiderunt, planum est; igitur subie-
ctum

Etum inhaesionis ipsorum non est aliud, quàm compositum physicum. Item accidentia, quæ sunt idem re cum cōposito, vt est relatio identitatis specificæ, quæ est inter Socratem, & Platonem simul existentes, & actio, qua Deus cœlum Empyreum creauit, ac nunc etiam conseruat, necessariò fatendum est in ipsomet composito physico inhaerere; qui enim fieri potest, vt sint idem re cum aliquo, & tamen in eo non insint? ergo saltem huiusmodi accidentia inhaerent primò, atque immediatè in composito.

Aduersus quartam. Materia, vt rectè ait Commentator initio lib. de substantia orbis, substantiatur per posse, eiusque essentia in ratione potentia cōsistit, vt in primo Physicæ auscultationis, cap. 9. quæst. 3. art. 1. tum argumentis, tum auctoritate Platonis, & Aristotelis, aliorumque philosophorum ostendimus: ergo cum nihil à propria natura decidere queat; siue materia coniuncta sit cum forma, siue non; in nullo statu desinet esse ens in potentia; atqui subiectum alterationis, & aliorum motuum est ens in actu, vt Aristoteles hoc in libro cap. 4. text. 24. docuit. Igitur saltem motus non inhaerent in materia, etiam cōstituta sub actu formæ. Secundò. Generatio substantialis vel inhaeret in materia nuda, vt Aristoteles loco proximè citato, & cap. 1. lib. 3. Physic. text. 7. asserit; vel potius in forma, cum qua est idem re, vt cæteræ actiones cum suis terminis. Non igitur omnia accidentia inhaerent in materia, supposita causalitate formæ substantialis.

Superiora argumenta hunc in modum soluenda erunt. Ad primū contra primam conclusionem concessa maiori neganda est minor; & ad eius confirmationem dicendum, licet sustentare accidentia in rebus creatis ad materialem causam spectet, & imperfectionem includat; quia illæ sustentant vt subiecta: in mysterio tamen incarnationis aliter se habere; quia Verbum Diuinum eatenus tantum accidentia humanitatis, sibi dumtaxat mediatè vnita dicitur sustentare, quatenus ipsorum dependentiam vltimò terminat; non quia simul inhaerent in ipso, aut in natura, cum qua sit idem realiter, idest diuina, quod vocamus hoc loco sustentare vt subiectum, sicuti sustentant supposita creata. Illa autem dependentia à Verbo, prout est præcisè à Verbo, ad nullius causæ genus propriè pertinet, vt lib. 2. Physic. cap. 7. quæst. 1. art. 3. diximus. Lege Scotum in 3. dist. 1. quæst. 1. art. 1. Capreolum ibidem art. 1. & in 2. dist. 5. quæst. 2.

Quod ad secundum argumentum attinet, multorum opinio est, vt octauo Physic. lib. retulimus, creationem non esse actionē; idque nō nulli, præsertim è recentioribus philosophis, eo potissimum argumento nituntur suadere, quia si creatio esset actio, cum hæc requiratur subiectum, id non aliud esset, quàm res ipsa, quæ creatur; quod tamen ne vtiquam videtur esse posse, quia subiectum est prius accidente, quod recipit; creatio verò, cum sit actio productiua, necessariò antecedit rem productam: atque ita subiectum esset prius creatione, & rursus creatio prior subiecto, quod repugnat. Responderi tamen solet creationem esse natura priorem re creata in genere causæ efficientis; rem

Obiecta aduersus 4. cōclusi.

Plato.
Aristot.

Solutio 1. argum. aduersus 1. cōclusi.

Solut. 2.

Ratio existimantiū creationem non esse actionē.

Solutio propositæ rationis.

verò

Lib. 8. Phys.
c. 2. q. 1. a. 3

D. Thomas.

De relatione
creaturæ.Contra datā
solutionē in-
stant aduer-
sarij.Occurrit
aduersarijs.Instantia na-
turæ quid sit.

verò creatam in genere materialis, seu subiectiuæ causæ antecedere creationem. Nec esse incōmodum vnam, eandemque rē diuerso causæ genere esse alia tum priorem, tum posteriorem. Quod concedit D. Thomas de potentia quæstione 3. art. 3. vbi cū statuisset creatio- nem passiue acceptam esse relationem quandam, videlicet crea- turæ ad creatorem, significatam per modum mutationis ratione noui- tatis incæptionisvè importatæ, in responsione ad 3. argumentū, ita scripsit, Relatio illa accidens est, & secundum esse suum considerata, prout inhæret subiecto, posterius est, quàm res creata; sicuti accidēs subiecto tum intellectu, tum natura posterius est; quamuis non sit tale accidens, quod causetur ex principijs subiecti. Si verò confide- retur secundum suam rationem, prout ex actione agentis innascitur prædicta relatio; sic est quodammodo prior subiecto. Hæc D. Thomas, quibus verbis perspicuè admittit prioritatem illam, quam diximus, in accidente, & subiecto; licet non putet creationem actiuam esse actionē mediam inter rem creatam, & Deum; vti nos esse arbitramur. Sed vrgent aduersæ partis defensores argumento, vt ipsi putant, irrefraga- bili, quo probare nituntur rem creatam, etiam in ratione causæ mate- rialis, esse posteriorem actione creandi, eamq; modis omnibus suppo- nere; atque, ita non posse nos illis prioritatibus argumentum diluere. Subiectum, inquiunt, vt exerceat causalitatem recipiendo accidens, debet prius natura existere; cū omnis eiusmodi causalitas supponat existentiam causantis: vt autem existat, debet produci, & accipere esse; hoc autem accipit per creationem: ergo subiectum, siue res creata etiam in ratione causæ subiectiuæ, est quid posterius creatione. Præ- terea potest eadem assertio deduci ad aliud incōmodum hoc modo. Creatio spectata vt est actio productiua, prius natura existit, quàm exerceat causalitatem in rem creatam: sed in illo naturæ momento nō dum existit res creata, quæ est subiectum creationis; cū nondum sit producta: ergo tunc existet creatio sine subiecto, quod saltem naturæ viribus fieri non potest.

Sed hæc negotium exhibent ijs, qui non satis aduertunt quidnam sint illæ prioritates & instantia naturæ, & quidnam ex illis possit colli- gi, quid non possit. Certè huiusmodi instantia, vt alibi ex Durando cōmonuimus, non sunt mensuræ durationum; sed potius signa quædā indicantia è duabus, aut pluribus rebus aliquam inter se dependentiā, aut ordinem habentibus, posse vnam consideratione præintelligi alte- ri; quo modo creatio, vt est via ad conferendum esse, præconcipitur Angelo, qui creatur; & Angelus, prout creationem potest recipere, præconcipitur creationi. Ex quo non sequitur aut creationem re ipsa, & à parte rei, vt loquuntur, existere sine Angelo, aut contra; cū illæ prioritates non sint veræ mensuræ, vti diximus, durationum, sed ante- cessiones naturæ, & mutux dependentiæ, quæ in causa est, vt vnum alteri præconcipi queat. Ita liquet quidnam proposito argumēto respondendum sit. Negandæ enim sunt omnes illæ consecutiones, subiectum est prius natura creatione; ergo existit sine creatione, siue ante-

Lib. 4. Phys.
c. 14 q. 3. a. 2.vbi dicitur
q. 3. a. 2.

ante-

Legē de his
prioritatibus
Herizum qd
lib. 4. q. 10.

antequam sit creatio: item creatio est prior naturā re creata; ergo existit sine re creata, siue re creata non existente: Item prius est accipere esse, quā causare; ergo res prius existit, quā causet, siue existit non causando: sicuti nec probē colliges, animal est prius natura homine, & bellua; ergo existit non existente homine, & bellua, siue antequam hæc existant. Sunt enim omnes istiusmodi consequentiæ à secundum quid ad simpliciter: quia à prioritate illa naturæ, & à præconceptione, & existentia obiectiua in intellectu, quæ est existentia secundum quid, arguunt realem existentiam, quæ est existentia simpliciter. Quod si pronunciata illa; subiectum, ut exerceat causalitatem, debet prius existere: actio prius existit, quā exerceat causalitatem, seu prius quā per eam aliquid causetur, aliaque his similia, usurpent verbum, existit, ut importat existentiam realem, ita ut sit sensus subiectum, aut actionem (in re proposita) sine suis causalitatibus, vel ante illas in naturarum rerum existere, neganda sunt, quia naturæ prioritatibus, realis existentia antecessione falsò attribuunt.

Prioritates
naturæ quā
vim habeāt.

Libuit ad hanc difficultatem enodandam hoc loco digredi, non solum ut argumenti solutio exactior esset, ac plenior; sed quia hæc ipsa explicatio in hoc opere non semel nobis vsui futura est. Igitur ad argumentū respondendum creationem materiæ esse actionem, ut octauo libro Physicorum ex professo ostendimus, dicendumque istiusmodi actionem sustentari à supposito, non à materia; quia hæc non habet propriam subsistentiam; sed producitur, existitque dependenter à forma, & est in toto tanquam in eo, ad quod ultimò suam dependentiam terminat: (vnde & minus propriè creati dicitur) atque hoc sat est ad tuendam veritatem nostræ conclusionis, qua asseruimus subiectum sustinens ut quod materialia accidentia, esse totum compositum. Nihil verò obstat quod lapis, cuius materiam creari dicimus, non denominetur creari: quia licet vocetur subiectum quod omnium accidentium, non tamen oportet, ut ei omnium appellatio conveniat, etiam eorū, quæ ipsi repugnant: quo modo sese habet in proposito exemplo creatio respectu huius lapidis. Sic etiam in mysterio incarnationis licet anima Christi incœperit esse, nō ideo tamen suppositum, id est, Verbum Diuinum, aut Christus dicitur incœpisse esse, ut est cōmunis Theologorum assertio, definita, ut ait Caietanus 3. part. quæst. 16. art. 9. ab Alexandro Sexto. Nimirum quia cum esse, quippiam cōmune sit omne esse cōprehendens, siquid incœpisse esse perhibeatur, sensus erit, id antea nullum habuisse esse, quod de Verbo Diuino, & de Christo non verè dici, planè constat.

Creatio materiæ
est actio

Occurritur
tacitè obiecto

Christus nō
dicitur incœpisse
esse.

Ad tertium respondendum est etsi anima Christi non subsistat per propriam subsistentiam, ut rectè probat argumentū, denominari tñ ut quod ab actionibus sibi proprijs, quia est quid subsistens per subsistentiam Verbi sibi propriè, imo & prius natura, quā humanitati applicatā: atq; ita non pendet aliunde sicuti pendet materia, & formæ materiales, & humanitas ipsa, ut dictū est. Atque hac ratione intelligi debet id, quod diximus, videlicet nō sustentare ut quod, nisi id, quod propriā obtinet

Solut. 3. arg.
contra 1. cō-
clus.

H subsisten-

subsistentiam; propriam inquam, idest, vel sibi naturalem, vel sibi propriè applicatam.

Solutio. 1. arg.
gum. contra
2. conclu.

Ad primum contra secundam conclusionem negandum est antecedens, & ad eius probationem dicendum formam ignis, ceterasque formas recipi in materiam extensam extensione quantitatis: licet enim forma, cum materiâ subit, in genere causæ formalis, & efficientis antecedit quantitatem, & ita quantitas hac consideratione non inhæreat nisi in materia supposito actu formæ: tamen in genere causæ dispositivæ, & materialis quantitas nostro intelligendi modo utcumque formam præit. Ad secundum negandum est antecedens, quia forma humana, cum subsistat per se, potest recipere, & sustentare simul propria accidentia; materia verò non subsistit per se, ut dictum fuit.

Solut. 2.

Solut. 1. arg.
contra 3. cō-
clus.

Ad primum contra tertiam conclusionem dicito id, per quod accidentia à philosophis definiuntur, cum per attributionem ad subiecta explicantur, non esse subiectum inhætionis, de quo in argumento quæritur, sed subiectum quod, siue principale; id autem nos concedimus in materialibus accidentibus esse ipsum compositum physicum, ut ex prima conclusione initio controuersie tradita patet. Ad secundum fatemur accidentia, quæ sunt idem re cum toto, inhærere ipsi: neque de his nostra tertia conclusio intelligenda est, sed de alijs ordinarijs accidentibus, & quæ magis propriè materialia vocantur; quia per materiam, quasi per eorum radicem, compositis conueniunt.

Solut. 2.

Solut. 1. arg.
contra 4. cō-
clus.

Ad primum contra quartum dicimus materiam ex sua natura, & intrinseca ratione esse puram potentiam; id tamen non obstat, quominus prout est substantiali formæ coniuncta, accidentaria appellatione dicatur ens in actu, hoc est, actuata per formam: nam etiam tunc seruat rationem potentiæ, cum neque in se sit actus, neque ex actu, & potentia more compositi physici coalescat, ut in lib. 1. physic. capit. 9. quæstione tertia, articulo primo exposuimus. Ad secundum respondendum est, cum generatio substantialis sit via ad formam, peculiare illi esse inter alia accidentia, ut inhæreat in materia nuda, interuentu tamen formæ, cum qua est idem realiter, saltem si forma materialis sit, qua de re suo in loco. In materia, inquam, nuda, quia sicuti forma, vnitur nudæ materiæ in eo momento naturæ, quo subsequentes dispositiones præit; ita generatio interiectu formæ in eandem materiam nudam suo modo recipi dicenda est.

Solut. 2.

Obiectio.

Obijciat tñ aliquis. Generatio inhæret immediate in forma, & interuentu formæ in materia? ergo supponit formam, atq; adeò dicetur generatio recipi in materiâ supposito actu formæ; nullūq; supererit discrimen ex parte subiecti inter generationem, & motum, ceteraq; accidentia; quod ijs, quæ sæpe ex Aristotele retulimus, cōtradicit. Ut hæc obiecto diluatur aduerte, cum in eodē instati tēporis sit generatio, & forma actuet materiā, & subsequētes dispositiones inferatur, & resultet cōpositū, nō recipi generationem in materia, quæ re ipsa p aliquā verā, & realē durationē nuda

De subiecto
generationis

nuda sit, nullamque formam habeat; item non existere generationē, quin iam tūc sustentetur à supposito, id est, à cōposito physico, atq; adeo quin prærequirat tamquam prius natura in genere causæ materialis suppositum ipsum, & actum formæ substantialis, tamquam conditionem, sine qua materia nullum actum secundum admittit. Quare reliquum est, vt generatio eatenus tantum dicatur recipi in materiam nudam absque actu formæ, quatenus excipitur in materia non habente aliquam formam substantialem, quam ipsa non inuehat, siue producendo, siue eius vnionem duntaxat attingendo; quod tamen nec motui, nec alijs accidentibus conuenit; siquidem hæc omnia supponunt, inueniuntque formam generatione introductam. Adde quod generatio secundum rationem causæ agentis, formam antecedit, prout causa agens eius interuentu formam producit, aut saltem vnit, quæ tamen causalitas neque in motum cadit, vt planum est, neque in reliqua accidentia, quæ instanti generationis formam comitantur, vt progressu ostendemus.

Quo pacto dicendum sit generationē recipi in materiam nudā.

Ita patet ratum adhuc manere discrimen inter generationem, aliaque accidentia; hæc enim supponunt materiam sub actu formæ introductæ: illa sub actu formæ, quam ipsa introducit. Quo fit, vt generatio, & forma sumpta tamquam vnum quid (siquidem realiter idem sunt) nudam materiam inueniant, vtpote sine forma, & accidentibus; cum hæc prioris formæ abscessu pereant exceptis ijs, quæ sunt idem re cū materia, vt relatio creaturæ, & respectus similitudinis, vel identitatis specificæ inter duas materias simul existentes, aliaque id genus, quæ in materia perpetuo insident, neque à certa definitaque forma dependent, vt nec ipsa materia.

Discrimen inter subiectum generationis, & aliorum accidentium,

Superest adhuc in præsentī disceptatione exquirendum circa dependentiam accidentium à materia sub actu formæ, num saltem diuina virtute possit aliquod accidens inhærere soli materiæ omni substantiali forma destitutæ. Durandus in 2. sent. d. 13. quæst. 2. negat id fieri posse, quia ex forma, quæ materiæ primò aduenit, & ex materia fit vnum per se; quando quidem vbi non est nisi vnus actus, ibi est simpliciter vnum; vnum autem simpliciter, est vnum substantiale, ac per se. Quare si forma accidentaria nudæ materiæ inhæreret, ex accidente, & substantia fieret vnum per se, & substantiale; quod repugnat. Contraria tamen sententia tuenda est, quia materia nec vt existat, nec etiam vt recipiat accidentia, eget actu formæ necessitate absoluta, sed physica duntaxat, quæ suppleri à Deo potest, vt in primo physicae Auscultationis libro disseruimus. Deinde quia si Deus conseruat quantitatem absque omni subiecto, vt in diuina Eucharistia patet; non dubium quin eandem quantitatem in materia, vt in subiecto, licet imperfecto, absque adminiculo formæ conseruare queat: cum illud ex se maius, atque operosius sit, quàm hoc. Nec Durandi argumentū vim habet; non enim ex materia, & qualibet forma, quæ primò, etiam diuinitus, materiæ aduenire potest, vnum fiet; sed ex materia, & forma eiusdem generis, hoc est, quæ ambæ sint in genere substantiæ, namque;

Quæstio.

Opinio Durandi.

Responsio.

Non ex qualibet forma, & materia fit vnum

Cap. 9. quæst. 6. 2. 3.

hæ solæ inter se ordinem, & proportionem ad vnum per se componendum fortiuntur. Itaque non ubicumque est vnus actus, ibi est vnum simpliciter, quia si huiusmodi actus, accidens sit, non fiet nisi vnum per accidens, quod non vnum, sed plura absolute dicimus: si autem sit actus substantialis talem materiam suapte natura informans, ex eo, & materia vnum per se fiet.

Arist. lib. 2.
de an. cap. 1.
text. 7. & lib.
8. Metaph. c.
6. text. 15. D.
Th. 1. p. q. 76.
a. 7. Alenf. 3.
p. q. 7. m. 1.
art. 1.

Q V Æ S T I O. V.

V T R V M Q V O D L I B E T A C C I -
dens diuina virtute alieno subiecto inherere
possit, an non.

A R T I C V L V S. I.

A R G V M E N T A P R O P A R T E
negatiua.

Sensus pro-
positæ quest.

Primum arg.
pro parte ne-
gatiua.

Onstituto accidentium subiecto, in quæstionem vo-
camus num per diuinam potentiam possit quodlibet
accidens transferri à subiecto, in quo est, ad subiectum
alienum, id est, ad subiectum, in quo non est, vel etiam
denuò produci in subiecto, cui ex consueto naturæ
ordine non competit. In negatiuam partem hæc se se
offerunt. Quemadmodum accidens in commune es-

sentialiter respicit substantiam in commune, ita & hoc accidens hanc
substantiam singularem sibi propriam, cui ex ordine naturæ conuenit:
sed accidens non potest esse extra subiectum, ad quod essentialiter re-
fertur: quia iam respectum illum sibi intrinsecum amitteret. Nullum
ergo accidens potest alieno subiecto inherere. Item non minùs repu-
gnat vnum accidens existere per alterius existetiam, quàm esse in sub-
iecto alterius: vtrobiq; enim par difficultas occurrit; sed primum nō
videtur admittendum; ergo nec posterius. Tertiò, forma Socratis
non potest informare materiam Bucephali: ergo nec accidentia illius,
materiam huius; consecutio videtur perspicua: quandoquidem acci-
dentia, cum insint per inhæSIONem, magis pendent à proprio subiecto,
quàm forma à materia. Antecedens probatur, quia compositum co-
agmentatum ex illa forma, & materia, nec esset Socrates; quia compo-
neretur ex materia Bucephali, nec Bucephalus, quia constaret ex for-
ma Socratis, nec verò esset aliud indiuiduum alterius speciei, cum ea
nulla sit, daretur igitur aliquod animal singulare sub nulla specie ani-
malis contentum, quod nemo dixerit.

Præte-

Præterea, quod saltem accidentia materialia, & immaterialia non possint commutatis subiectis inherere, ita videtur concludi. Sensibile, & insensibile, siue materiale, & immateriale sunt rationes genericæ accidentium; repugnat verò aliquid amittere rationem sui generis: At hanc amitteret istiusmodi accidentia si commutatis subiectis inhererent: ergo & cæt. Probatur assumptio; quia si accidens sensibile esset in subiecto immateriali, careret extensione partium, sine qua nihil sensum mouere potest; atque ita non iam maneret accidens sensibile. Item si accidens immateriale esset in subiecto sensibili, & extenso, obtineret extensionem; quia omne, quod in aliquo recipitur, necessariò conditionem recipientis sequitur: quare iam accidens immateriale maneret extensum, & sensibile.

Lib. I. cap. 2.
q. 6 a. 5.

Deinde. Vt accidentia alicui subiecto per inhesionem vniantur, debent inter se ordinem, & proportionem habere; atqui subiectum materiale nullum habet ordinem aut proportionem ad accidens spirituale: similiter neque subiectum immateriale ad materiale accidens, cum sint omnino dissimilanea, & alterius ordinis: non possunt ergo istiusmodi accidentia per inhesionem ijs subiectis vniri, eisque inesse. Confirmaturque argumentum, quia sicuti ob defectum proportionis, & ordinis, forma cœli non potest, etiam diuina virtute, vt in libris de Cœlo diximus, informare sublunarem materiam, si ponamus hanc specie differre à cœlesti; ita ob eundem defectum nequibunt accidentia corporalia per inhesionem copulari subiectis immaterialibus, aut è cōuerso. Denique Angelus nullo modo potest informare materiam; unde neque dum mouet cœlum, neque dum corpus assumit, eis vnitur tanquam forma informans, sed tanquam motor: ergo pari ratione neque forma accidentaria spiritalis villo pacto poterit materiæ copulari.

Confirmatio argumēti

6. Argum.

ARTICVLVS. II.

QVID IN RE PROPOSITA sentiendum videatur.

POtest hæc controuersia intelligi de accidentibus, quæ sunt idem re cum subiecto, vel de ijs, quæ à subiecto realiter differunt. Itē de accidentibus materialibus, vel immaterialibus; ac de vtrisque ita vt fiat comparatio inter accidentia materialia, & subiecta materialia, & inter accidentia immaterialia, & subiecta immaterialia: vel ita, vt cōmutentur subiecta, & materialia accidentia cum subiectis immaterialibus; immaterialia cum materialibus conferantur.

Sit prima conclusio. Nullum accidens idem re cum vno subiecto potest in alio diuina virtute cōstitui. In hac conclusione nomine subiecti intelligimus tam subiectum inhesionis, quàm denominationis, tam subiectum quod, quàm subiectum quo. Est autem eius veritas

1. Conclusio

H 3

perspi-

Relatio creaturæ est idem re cum illa. perspicua. Nam quæ sunt idem realiter, ita se habent, ut nequeat utrumque disiungi ab altero (licet in horum nonnullis, id, quod est prius, interdum inueniatur sine posteriori, quoad eius formalem rationem, ut potentia generandi absque paternitate) si enim ambo ab se mutuò separata consisterent, necessariò essent diuersæ realitates, nec iam tale accidens, & subiectum idem re dici possent. Itaque nequit relatio creaturæ, quæ est idem re cum hac anima rationali, in alia anima constitui: nec figura, quæ est idem re cum hac quantitate, in alia quantitate poni.

2. Conclusio. Secunda conclusio. Quodlibet accidens materiale potest diuina virtute esse in quouis subiecto materiali, & quodlibet immateriale in subiecto, siue immateriale, siue materiale. Hæc probatur, quia si Deus conseruat humanitatem in supposito alieno, ut patet in mysterio incarnationis; & quantitatem extra omne subiectum, ut in diuina Eucharistia; certè non est, cur non possit conseruare istiusmodi accidentia in subiecto non suo: cum inde nulla sequatur repugnantia, ut ex argumentorum solutione constabit. Aduerte autem bifariam intelligi posse immateriale accidens constitui in subiecto materiali. Vno modo, ut ponatur in eo indiuisibiliter, siue quia ponitur in vno aliquo dumtaxat puncto talis subiecti, alioqui extensi; siue quia collocatur in eo subiecto redacto per diuinam potentiã ad indiuisibile sub puncto quantitatiuo, & positiuo: seu absque eiusmodi puncto. Altero, ut ponatur in subiecto extenso, & eius quantitate per accidens extendatur. Nostra ergo conclusio, de subiecto secundum priorem considerationem intelligi debet. Nam secundum posteriorem verisimilius est nullum accidens spiritale posse recipi: etsi contrarium defendat, præter alios, Capreolus in 2. dist. 31. quæst. 1. art. 3. ad 1. contra 3. conclusionem admittens qualitatem spiritalem habentem intentionale esse, posse absolutè recipi in subiecto quanto. Probatur tamen nostra sententia ex eo, quia nihil potest tali modo recipi, extendique, nisi constet partibus entitatiuis extensione subeuntibus: his autem nullum accidens spiritale constat, sicuti neque spiritualis substantia, cum sint ex sua quidditate indiuisibilia. Nec verò eas partes diuina virtus conferre illis potest, sicuti neque puncto; alioqui à propria natura deciderent. A qua tamen non decideret accidens extensum, si fiat actu inextensum in immateriale subiecto: adhuc enim ibi retinebit partes suas entitatiuas, etsi non extensas, sed ad punctum collectas: quemadmodum nec materia beneficio quantitatis per accidens extensa naturam propriam amittet, si remota quantitate ad indiuisibile reuocetur.

3. Conclusio. Tertia conclusio. Non omnia accidentia materialia possunt diuina virtute immateriale subiecto inherere; quædam tamen possunt. Prior huiusce conclusionis pars suadetur. Nam quantitas (quod pari modo intellige de cæteris accidentibus, quæ idem re sunt cum quantitate, eamque secum intrinsecè deferunt, ut figura) non potest diuina virtute inherere Angelo, aut animæ rationali: etenim licet quantitas (ut alibi docuimus) possit indiuisibili in ordine ad loci dimensionem

Lege Tolera
num lib. 3. de
anim. q. 2. 2.
2. Capr. in 2.
d. 3. q. 2. 2. 3.

Lib. 4. Physi.
c. 5. q. 4.

respon-

respondere; facta tamen comparatione ad subiectum, cui inhæret, necessario seruat extensionem; quia hæc ad eius essentiam pertinet, secundum quam extensionem non potest non subiectum, in quo est, extendere; proindeque oportet tale subiectum habere partes entitativas substantiales, quæ per quantitatem explicari, ac fundi queant: hæc verò, ut substantiæ materiali competunt (esto non nisi quantitatis beneficio actu extendantur, & ordinentur) ita immateriali, uti diximus, repugnant, ut lib. 5. Metaph. ex professo ostendemus. Quamquam verò proprium sit quantitatis extendere substantiam; tamen ea quoque accidentia, quæ sunt idem realiter cum illa, suo modo substantiam extendunt, non quidem per se, & ex officio; sed ob comitantiam quantitatis, cum qua eandem realitatem obtinent; ideòque asseruimus non solum quantitatem, sed accidentia, quæ idem re sunt cum ipsa, nullo modo posse spiritali substantiæ inhærere.

Proprium
officiū quan-
titatis exten-
dere substan-
tiam.

Posterior pars eiusdem tertiæ conclusionis, qua volumus omnia accidentia, præter quantitatem, ac præter illa, quæ cū ea idem re sunt, posse diuina virtute in subiecto immateriali recipi, iisdem rationibus stabilitur, quibus secunda conclusio probata est; licet utramque neget Ioannes Maior in primo d. 17. q. 10. & Gabriel super Canonem lect. 44. argumentis parum efficacibus; quorum præcipua art. 1. retulimus. Sunt autem duæ proximæ conclusiones intelligendæ de accidentibus realiter distinctis à subiecto, ut prima conclusio declarat. In quibus aduerte non omnem prorsus extensionem alienam esse à natura substantiæ spiritalis, sed extensionem magnitudinis, cuius est coextendere per se subiectum. Nam extensio motus spiritalis, ut eius, quo interdum habitus iustitiæ continuo voluntatis conatu intenditur, & augefcit; quia non subiectum, sed acquisitionem formæ, quæ successiuè acquiritur, coextendit, non est cur à substantijs immaterialibus remoueatur, ut alibi monuimus.

negat ut
ref. 20me.
fol. 95r.

Lib. 3. Phys.
c. 2. q. 1. a. 2.

ARTICVLVS III.

OCCVRRITVR PRIMI

articuli argumentis.

Respondeamus nunc ad argumenta initio proposita. Ad primū, quidquid sit de veritate maioris propositionis, quæ alibi examinanda erit, neganda est minor, dicendumque licet accidens ponatur à Deo in subiecto alieno, non ideò amittere respectum, & ordinem, quem suapte natura ad proprium subiectum vendicat: nec enim is pendet ab actuali inhærentia; sed, utcumque res se habeat, semper eam comitatur. Ad secundum neganda est maior; quia existētia est purus modus rei, ab illa realiter indistinctus, insitus ac proprius, qui proinde nequit rem aliam modificare: at subiectum non ita se habet ad

Solutio pri-
mi argumen-
ti.

Solut. 2.

Solut. 3. ad accidentia, quæ recipit. Ad tertium negandum est antecedens, cuius confirmationem facile dissoluet, qui dixerit compositum illud nec debere esse Socratem, nec Bucephalum, ut probat argumentum; oportere tamen esse individuum contentum sub specie hominis, quia materia prima est eiusdem speciei in omnibus corporibus sublunari-
 bus; forma autem particeps rationis trahit materiam illam ad consti-
 tuendum compositum speciei humanæ. Nec figura equina impedit quominus individuum illud re vera homo sit; quia figura, aliaque simi-
 lia accidentia, ut non constituunt quidditatem rei, neque illam abso-
 luta, sed physica tantum necessitate comitantur; ita neque essentiam variant, potestque res sine ijs, vel ipsis immutatis diuina virtute conseruari, ut in *Physicis* diximus cum *Argentinate* in 3. dist. 5. quæst. 1. art. 1. *Scoto* in 4. dist. 10. q. 2. *Bassolio* dist. 12. q. 2. & alijs contra *Henricum Gandauensem* quodlibet. 7. quæst. 17. *Aegidium* in 1. dist. 23. quæst. 2. *Soncinatem* 5. *Metaphys.* quæst. 22. *Maironium* in 4. dist. 12. quæst. 8. Fatendum tamen est eiusmodi individuum communi lo-
 quendi usu, & consuetudine non simpliciter appellari hominem ob defectum organorum, quæ nomen hominis quodammodo connotat.

Num cum
 externa effi-
 gie brui pos-
 sit humana
 species con-
 seruari.

Lib. I. cap. 9.
 q. 11. a. 4.

Solut. 4. Ad quartum admissa maiori propositione negandum est accidentia illa commutatis subiectis rationem sui generis amissura; quia licet acci-
 dens materiale in immateriali subiecto extensione partium, quanti-
 tatis beneficio exhibita, carere oporteat, proindeque in eo statu sub
 sensuum facultatem cadere non debeat: haud proinde tamen desinet
 esse accidens natura sua sensibile; cum non omnia, quæ actum impe-
 diunt, potentiam adimant; quod intellige de potentia remota essentiæ
 rei perpetuo comitante. Ita verò albedo in Angelo posita, esto, prout
 in Angelo est, careat potentia proxima, ut sentiatur; quia sic re ipsa
 mouere sensum nequit: adhuc tamen ad id potetiam remotam seruat,
 quatenus suo pte ingenio, & in subiecto naturæ suæ conuenientiæ ac de-
 bito, agere in sensum poterit. Pari modo accidens spiritale in mate-
 rialii subiecto, adhuc erit immateriale, id est, suapte natura conueniēs
 spiritali subiecto: & verò nec erit sensum mouens; tum quia nihil, nisi
 actu extensum, agit per contactum, & sui imaginem in sensum orga-
 na transmittit: tum quia accidentia spiritalia quocumque modo se habeant,
 non continentur sub obiecto sensuum, atque ut nec sonus videri potest,
 nec color audiri: ita nec illa sentiri queunt.

Accidens ma-
 teriale in im-
 materialii sub-
 iecto adhuc
 dicitur natu-
 ra sua sensibi-
 le.

Consule Da-
 randum in 4.
 d. 12. q. 1.

Solut. 5. Ad quintum concedendum est, ut accidentia alicui subiecto per in-
 hæssionem vniantur, debere inter illa aliquem dari ordinem, & pro-
 portionē accommodationis; sed cum hæc vnio non nisi diuinæ virtutis
 opera effici potest, ut à Deo fiat sufficere accommodationem secundū
 potentiam obedientiarum, qua inter se iungi queunt omnia, ex quo-
 rum copulatione nexu ve nulla contradictionis implicatio existit. Quæ
 non sequitur ex vnione prædictorum accidentium, cum illis subiectis;
 quātumlibet inter se naturæ conditione dissentiant: sequeretur tamen
 si forma coelestis informaret materiam inferiorem, & cum ea in vnus
 compositi substantialis naturam conueniret: esset enim eiusmodi com-
 positum

Forma celo-
 stis neutiquā
 potest infor-
 mare materiā
 sublunarem.

positum, ac non esset vnum per se : esset, quia ita dicitur : non esset, quia vnum per se in natura substantiali non constat, nisi ex substantijs ad id per se, ac suo pte ingenio coordinatis. Sicut enim vnum per se magis est vnum, quàm vnum per accidens, ita ad condendum vnum per se plura requiruntur, quàm ad vnum per accidens. Quo fit vt licet accidentia possint informare subiectum, quod ad ea recipienda naturalem potentiam, & inclinationem non obtinet : forma tamen cœlestis materiam sublunarem informare nequeat. Tandem ad id, quod de Angelo obijcitur, dicendum non posse Angelū vniri materiæ per inhætionem, quia id repugnat naturæ substantiali, vt progressu ostendemus; nec tanquam formam substantialem ad constituendum cōpositū vnus naturæ per se, quia, vt iam alibi disseruimus, nullo pacto id conuenire potest enti completo, & perfecto in sua specie, cuiusmodi est Angelus: Patet autem non eodem modo se habere formam accidentariam spiritalem respectu materiæ; quo Angelus; illa enim & per inhætionem coniungitur subiecto, & non faciet vnum per se, sed per accidens cum materia.

Solut. 6.

Lib 2. de cæl.
c. 5. quest. 5. a.
4. lege etiam
Scotum in
quodl. 9. 9.

QVÆSTIO. VI.

POSSIT NE ACCIDENS

diuina virtute conseruari extra subiectum.

ARTICVLVS. I.

QVÆ ARGVMENTA PROBARE

videantur non posse.

In partem negatiuam hæc se offerunt argumenta. Id, quod fieri nō conuenit, n̄ potest fieri à Deo, qui sūma prudentia, & sapientia omnia operatur; sed non cōuenit poni accidētia extra subiectū; n̄ possunt ergo extra subiectū à Deo poni. Minor, pbatur, quia si accidētia sint extra subiectū, dabitur occasio errandi sensib⁹. Nam cū externa accidētia sint naturalia signa latētis substātiæ (vnde philosophi per accidētia in substātiarū cognitionem venire) utique sensus communem, & ordinariam naturæ legem secuti iudicabunt subesse accidentibus separatis substantiam, cū re vera non sublit.

Primum argumentum.

Secūdò, De⁹ non potest rerū naturas euertere; atqui evertetur accidentiū natura, si per se cohæreāt extra subiectū; n̄ possunt ergo extra subiectū esse. Probatur assumptio, quia vt docet Aristoteles 5. lib. Metaph. c. 30. text. 35. accidētis esse est inesse, & accidēs natura sua est ens

2. Argum.

I

alte-

alterius, id est, substantiæ, sicuti substantia, est ens per se, ut ex utriusque definitione constat. Quare ut substantia à natura sua decideret, si esset in alio, ut in subiecto; ita & accidens, si per se existat extra subiectum.

3. Argum.

Tertiò, Ut in libro de causis dicitur, intelligentiæ sunt finitæ versus partem superiorem, infinitæ versus inferiorem; quia videlicet à Deo, ut à superiori, & prima causa suum esse accipiunt, quod proinde ad mensuram recipientis finitum, limitatūque est: & tamen eadem, cum non sint formæ in materia, minimè finiuntur, aut terminantur ad capacitatem alterius naturæ recipientis. Pari ergo modo accidentia, si non sint in subiecto, assequuntur infinitudinem quandam versus partem inferiorem more substantiarum materiæ expertium: hoc autem non est admittendum; sequeretur enim accidentia ob illam infinitudinem manere extra naturæ suæ terminos: non igitur accidentia extra materiam esse possunt.

4. Argum.

Quartò, Hic candor sortitur rationem singularitatis à subiecto, in quo est, ab eoq; natura candoris ad certum gradum, qui pluribus communicari non possit, definitur: ergo si hic candor extra omne subiectum, id est, extra substantiam, & quantitatem consistat, non erit quid singulare, sed commune, quasi una ex ideis, quas Aristoteles in disciplina Platonica, ut figmenta quædam naturæ, in pugnavit. Neque obstat quod quantitas extra subiectum conservetur à Deo cum propria singularitate; quia quantitas inter cætera accidentia id habet proprium, ut per se indiuiduetur, quatenus positio, quæ est ordo partium in toto, in eius ratione includitur; ubi autem concipitur diversitas partium eiusdem speciei, necesse est indiuiduationem intelligi. Vnde est quod plures candores concipi non possint nisi ut sunt in diversis subiectis; possint tamen multæ lineæ, quamquam secundum se considerentur, propter situs diversitatem, quæ etiam diversitas facit ad contribuendā singularitatē materialibus accidentibus, quæ in quantitate fundantur, quatenus in ea, etiam extra materiā, conservatur radix indiuiduationis. Quo iam liquet esto quantitas extra substantiam conservari queat, tamen saltem qualitatum naturæ repugnare extra substantiam, & quantitatem poni.

5. Argum.

Quintò, Nec motus localis potest esse extra quantitatem rei motæ, cum ab ea re ipsa non differat, ut libro tertio Physicorum decrevimus, nec item passio sine eo, quod patitur, cum sit actus patientis; & ex consequenti neq; actio, quæ est idem re cū passione; nec deniq; relatio creaturæ sine re creata, & omnino relationes absq; ijs subiectis, cum quibus idem re sunt: ergo saltem hæc accidentia nequeunt per se diuinitus conservari.

Cap. 3. q. 1.

art. 2.

6. Argum.

Sextò, Magis repugnat esse accidentia sine subiecto, quam subiectum sine accidentibus; cum magis dependeat posterius à priori, quam prius à posteriori: sed quædam sunt accidentia, sine quibus subiectum esse nequit: Ergo eiusmodi accidentia multo min⁹ extra subiectū esse poterunt. Minor suadetur, quia res non possunt consistere absque suis

Per
tit.
lect.
lib.
c. 37

suis natiuis proprietatibus, vt homo sine facultate ad ridendum, & ad capeffendas disciplinas: tum quia hæc certo, & ineuitabili quasi partu naturæ proueniunt, tum quia alioqui fieri etiam à Deo posset, vt id, quod vni naturale est, non sit ei naturale. Id verò quàm sit absurdum ex eo constat, quia sicuti repugnat mutari naturam, ita repugnat nõ congruere naturæ, quod ei antea congruebat.

Postremò, Aristoteles lib. 1. Physicorum cap. 4. à text. 39. reprehendit Anaxagoram, quòd asseruerit mentem rerum omniũ procreatricem fuisse conatam secernere à subiectis affectiones, vt habitus, colores, aliaque id genus, quæ tamen nullo pacto secerni queunt. Id quod etiam ibidem ex eo confirmat, quia alioqui daretur album, aut sanum, (separata nimirum albedine, & sanitate à subiectis) quod de nullo diceretur. Putat ergo Aristoteles non posse accidētia extra subiecta, quibus insident, à Deo collocari.

7. argum.

ARTICVLVS II.

CERTVM ESSE, POSSE
diuina virtute conseruari accidentia extra
subiectum.

IN hac disceptatione non defuerunt, qui affirmarint posse accidens naturæ viribus absque omni subiecto esse, vt Auicebron Maurorũ princeps in libro Fontis vitæ, & ex antiquioribus nonnulli, veluti Pythagoras, qui posuit numeros re ipsa per se cohærentes, quales Mathematici sola consideratione à materia abiungunt. Item Plato, qui, vt eius dogma interpretatur Aristoteles, asseruit quantitatem dimensionem, vt cæteras formas exemplares siue ideas, existere extra omnem substantiam. Sed hos refellit communis sensus, consensusque philosophorum; & conditio, ac natura ipsa accidentium, quæ ob tenuitatem sui esse ita pendent à subiecto, vt neque extra illud produci, neque conseruari, nisi ab eo fulciantur, possint. Hac ergo sententia reiecta, tota præsens disquisitio non de vi causarum naturalium respectu accidentium, sed de potentia diuina est.

Per vim natu-
ræ accidens
extra subiec-
tum posue-
re.
Auicebron.
Pythagoras.
Plato.
Sed refellan-
tur.

Sit verò conclusio, de qua Christiano Philosopho dubitare non licet, posse Deum conseruare accidentia extra subiectum. Hæc conclusio stabilitur auctoritate Ecclesiæ Orthodoxæ, quæ in Concilio Constantiensi Sessio 8. & in Lateranensi sub Innocentio 3. cap. Firmiter, & in Tridentino Sessio 13. can. 2. & de consecratione dist. 2. Can. Species, & Can. Nos autem; alijsque in locis docet in myste-
rio Eucharistiæ peracta cōsecratione manere diuina virtute accidentia panis, & vini extra subiectum. Quod etiā tradidēre Patres, D. Gregorius in homil. Paschali, Cyrillus Alexandrinus homil. de cœna Do-

Conclusio.

Cōcil. Cōsta-
ti. Laterane.
Tridentinũ.
De consecr.

D. Gregor.
Cyrill. Alex.
Cyrill. le.

Petrus Sot.
tit. d Eucha.
lect. 6. Altiſid
lib. 4. Alan9
c. 37.

Ierof.
August.
Theophil.
Machar.
Innocent.
Hugo.

minica, Ierofolymitanus catechesi 4. D. Augustinus apud Prosperū lib. sententiarum, Theophylactus Ioan. 6. Macharius Aegyptius homil. 27. Innocentius lib. 4. cap. 34. Hugo de Sacramentis lib. 2. parte 8. Quod vberius explicant doctores Theologi in 4. dist. 12. & D. Thomas 3. p. quæst. 77. & in opusc. 59. Alensis 4. p. quæst. 10. m. 7. art. 1. Vualdenſis to. 1. de Sacram. à cap. 76. Turrianus in priori parte tractatus de Euchar. cap. 5. à quibus refutantur, conuincunturque Vnithclephus, & Oecolampadius, alijque eiusdem farinae homines, propositæ conclusionis veritati temerè aduersantes, aientesq; nos dum asserimus conseruari diuinitus accidentia extra subiectum, cōmune ius naturæ, ordinemque violare, cū natura rerum ita à Deo ordinata sit, vt si auferantur substantiæ, accidentia deperire, & in nihilū redigi oporteat. Certè hi dum naturæ patroni esse volunt, veritatis desertores fiunt, ipsique naturæ principi, & rerum omnium auctori Deo iniuriam faciunt, eum ita naturæ decretis subiicientes, vt nihil supra vſitatum rerum cursum ab ipso fieri posse contendant.

Probatio cō
clus. ex D.
Thom.

Probat autem propositam conclusionem D. Thomas lib. 4. contra gent. cap. 65. & 3. p. quæst. 77. art. 1. quia idem iudicium ferendum est de rerum productione, & de earum conseruatione: diuina autem virtus potest effectus causarum secundarum sine ipsis causis secundis producere, sicuti potuit hominem efformare absque semine, & valetudinem ægrotis tribuere absque naturæ opera, ob suæ virtutis infinitatem; & quia ipsis causis secundis agendi vim impertit; magisque dependent effectus à prima causa, quàm à secunda. Quare & causarum secundarum effectus absque ipsis conseruare, atque adeo & accidentia absque adminiculo substantiæ per se fulcire, & sustinere poterit. Aduerte autem cum D. Thomas ait posse virtutem diuinam effectus causarum secundarum sine ipsis causis secundis producere, non esse id intelligendum de causis materialibus, & formalibus, quæ absoluta necessitate concurrunt ad effectus; vt materia, & forma ad totum componendum; sed de ijs, quæ ad illos physica tantum necessitate requiruntur. Quo modo concurrit ignis in genere causæ efficientis ad generandum ignem, & quælibet substantia in genere causæ materialis ad sustentanda sua accidentia, & forma in genere causæ formalis extrinsecæ ad actuandam materiam primam: etsi hunc concursum non putarit D. Thomas posse diuina virtute suppleri, ita vt materia valeat absque actu formæ consistere.

Quarū cau-
sarum effe-
ctus possit
Deus se solo
producere, aut
conseruare.

Quæ accidē-
tia possint à
Deo conser-
uari extra sub-
iectum.

Sciendum verò, licet fide constet accidentia panis, & vini in diuina Eucharistia extra subiectum manere: esse tamen controuersiam inter Theologos quæ nam accidentia non solum extra substantiam, sed etiā extra quantitatem per se diuinitus conseruari queant. Nam Aegidius theoremate 35. & Argentinas in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 1. alijque nonnulli id solis permanentibus concedunt, quod putent successiua necessario includere subiectum, saltem minus principale, quod est quantitas. Præterea Aegidius à theoremate 36. vsque ad 39. & in libro de esse & essentia quæst. 11. & Hernæus quodlibet. 8. q. 3. & quodlibet.

Lib. I. Phys.
c. 9. q. 6.

bet. 11. quæst. 29. alijque è sectatoribus D. Thomæ arbitrantur non posse qualitatem extra substantiam & quantitatem à Deo poni. Cui sententiæ adstipulatur D. Thomas libro 4. contra gent. c. 64. & quod libet. 7. art. 10. vbi negat posse plures candores concipi extra omnem dimensionem, adductus quarto superioris articuli argumento: etsi ipsū aliter interpretari conetur Capreolus in 2. dist. 3. quæst. 1. art. 3. & Sotus in 4. dist. 10. quæst. 2. art. 2. Nobis tamen asserendum videtur omnia accidentia, quæ à substantia re ipsa distinguuntur, posse extra substantiam; & omnia, quæ re ipsa differunt à quantitate, posse etiam extra quantitatem diuina virtute conseruari. Huiusce assertionis veritatem probat communis illa ratio, quod non sit diuinæ potestati subtrahendum id, ex quo nulla contradictionis repugnantia sequitur, quo modo se habet prædictorum accidentium conseruatio extra subiectum: præsertim cum accidentium quidditas nō sit inherere actu in substantia, vel quantitate, sed ad ea respectu transcendentem referri.

Præsertim verò quod non repugnet qualitatem, vt colorem, vel lucē extra substantiam, & quantitatem diuinitus seruari, vt probè asserūt Scotus in 4. dist. 12. quæst. 2. Durandus quæst. 1. Paludanus quæst. 2. art. 2. Sotus dist. 10. quæst. 2. art. 2. Capreolus in 4. dist. 12. quæst. 1. Marsilius quæst. 9. Ferrariensis 4. contr. gent. cap. 65. & alij, hunc in modum concluditur. Non magis, quin potius minus pendet calor à quantitate, quàm à materia quantitas: ergo sicut quantitas sine materia, ita & qualitas sine quantitate esse poterit. Antecedens probatur, quia quantitas pendet à substantia tanquam à subiecto simpliciter ac principali, calor verò à quantitate, vt à subiecto secundum quid, ac minus præcipuo, à quo proinde minorem esse dependentiam oportet. Accedit ad argumenti confirmationem testimonium D. Basilij homil. 2. & 6. de opere sex dierum, vbi docet lucem solis fuisse creatam prima die, mansisseque absque vehiculo, & sede, subiectouè tribus diebus, ac tandem quarta die cōditum solem, eidemq; lucem illam primigeniā insitam fuisse. Quibus similia scripsit etiā D. Damascenus lib. 2. de Fide Orthodoxa. cap. 7. Gregorius Nazianzenus in oratione de nouo die dominico, Theodoretus in quæst. super Genesim quæst. 14. & 16. Burgenfis in additionibus ad primum caput Geneseos, Lynconiensis in idem caput, Vualdensis lib. primo de Sacramentis cap. 77. Porro horū auctōrū testimonia adduximus non quod putemus lucem extra omne subiectū primò diuinitus fuisse creatam; sed vt eorū auctoritate refellamus eos, qui id fieri posse negant; cumq; fateantur posse manere quantitatem extra substantiam, req; ipsa manere in Sacra Eucharistia; contendunt tamen non posse qualitatem diuina virtute, etiam extra quātitatem seruari. Iam verò quod ens successiuū Dei potestate queat poni extra subiectum, à quo realiter differt, ex eo ostenditur, quia nō repugnat calorem, quē Deus potest extra omne subiectū constituere, ab eodē per continuum motum augeri, atque adeò existere continuū motum calefactionis, qui ens successiuus est, extra substantiam, & quantitatem.

Posse qualitatem conseruari diuinitus extra omne subiectum.

Probatio.

D. Basilij.

D. Damasc. Theodoret. D. Gr. Naz.

Posse ens successiuū diuinitus poni extra subiectū.

ARTICVLVS III.

ARGVMENTIS INITIO

adductis nihil contra ea, quæ proximo articulo asserta sunt, confici.

Solut. 1. arg-
menti.

Accidentia ex
tra substan-
tiam quæ pa-
ssiva sunt natu-
ralia eius sig-
na.

Diluenda nunc sunt argumenta initio proposita, quorum expli-
catione, ea, quæ diximus, illustriora euadent. Ad primum con-
cessa maiori neganda est minor, & ad eius confirmationem di-
cendum accidentia, etiam separata, esse naturalia signa substantiæ, atq;
ita adhuc significare naturaliter latere substantiam, nisi circa illa præter
ordinariam legem, cursumq; naturæ Deus aliquid molitur. Itaque
signis ipsis nulla inest falsitas. Quod si quis absque vlla limitatione, sal-
tem implicita, absolute iudicet subesse illic substantiam, is quidem de-
cipietur; at non signorum vitio, aut quod ei errandi occasio data sit à
Deo, qui in eo miraculo id, quod conueniens est, præstat: sed propria
temeritate, aut miraculi ignorantia. Et verò illos, qui cælesti disci-
plina imbuti sunt, in diuinæ Eucharistiæ mysterio fides haud quaquā
finit hallucinari, intellectum erudiens, docensque non subesse illis ac-
cidentibus substantiam.

Solutio. 2. ar-
gum.

Existentiæ v-
nius rei ne-
quit alteria-
ptari.

Secundi argumenti maior propositio vera est; sed falsa assumptio:
nec eius probatio robur habet. Namque accidentis quidditas non est
inesse actu substantiæ, nec esse actu ens alterius, hoc est alteri inhærēs;
sed esse id, cui secundum ordinariam naturæ legem conuenit non exi-
stere per se, sed inhærendo alteri. Aduerte tamen accidens imitatio-
nem quandam habere substantiæ, cū extra subiectū ponitur non quod
tunc amittat existentiam accidentis, & acquirat substantiā, siue exi-
stentiam substantiæ; quicquid velit Alensis 3. p. quæst. 40. m. 1. art. 1.
ad 6. Nam cū existentia sit purus modus, ac proprius cuiusque rei,
eidemque intrinsecus, vt supra docuimus, qui proinde rem aliam mo-
dificare nequit; certè nullo pacto aut existentia substantiæ, accidenti;
aut existentia accidentis, substantiæ accomodari poterit: alioqui eadē
res esset accidens, & non esset, similiterque esset substantia, & nō esset
substantia. Eatenus ergo accidens extra subiectum, imitari substan-
tiam dicitur, quatenus accidens manet per se, id est, non fultum ab ali-
qua substantia, cui inhæreat.

Repugnat ex-
istere acciden-
s per existentiam
substantiæ.

Quod igitur in argumento opponebatur, videlicet futurum vt ac-
cidens propriam naturam amitteret, si per se esset, quemadmodum &
substantiæ sua deperiret, si alteri inhæreret: id quidē partim verū est,
partim falsum. Verum, si esse per se sumatur pro existere per existe-
ntiam substantiæ: id enim ita repugnat, vt salua & incolumi rei quiddi-
tate stare non possit, ob rationem paulo ante adductam. Falsum, si
accipiatur esse per se, pro non inhærere actu.

Adhuc

Scotus in 3.
d. 2. q. 1. a. 1.
Gab. ibidem
Ochamus q.
9. post Orig.
2. Periat c. 6.
Damasc. lib. 3.
Fid. c. 11. B.
fil. homil. 25.

Adhuc tamen quæstio est vtrum vt accidens non inhærendo actu, retinet diuinitus propriam naturam, quia etiam tunc seruat aptitudinem, & propensionem ad inhærendum: ita & substantia non existendo per se, sed inhærendo in subiecto, naturam suam conseruare queat, quia licet actu non existat per se, potest tamen suo pte ingenio ita existere. Gabriel lect. 44. in Canonem, haud omnino à parte affirmatiua abhorret; sed negatiuam approbat communis sententia, in qua tñ explicanda illius assertores non cōueniunt. Sunt qui dicant ideo substantiam inhærerere non posse, quia inhærerere est effectus formalis accidentis, qui proinde sine accidente neutiquam dari potest. Sed hi nō omnino satisfaciunt; quia inhærerere non est effectus formalis accidentis, sed inhærentiæ. Quare dicendum potius congruenter ijs, quæ supra annotauimus, ideo substantiam non posse inhærerere, quia inhærentia est purus modus existendi ipsius accidentis sic illi proprius, vt implicet contradictionem modificare substantiam, cum sit incapax talis modi: esset enim, ac non esset substantia, vt ante argumentabamur.

Dubium.

Responsio
Gabrielis.Germana Sc
lut.

Verum contra superiora obijciat aliquis, subsistentia est proprius modus naturæ; & tamen potest alteri communicari, ita vt per eam aliena natura subsistat: ergo quauis existentia sit modus rei, nihil impedit, quominus rem aliam modifcet. Secūdo, natura humana existens in supposito diuino caret propria subsistentia: ergo res aliqua absq; modo illi proprio, & realiter indistincto, conseruari potest.

Obiectio. 1.

2.

Priori obiectioni occurrendum, si loquamur de subsistentia diuina, eam non esse modum. Si de creata, modum quidē esse: non tamen modum purum, vt est existentia. Nos verò non asseruimus ideo existentiam vnius rei non posse alteri cōmunicari, quia est modus rei; sed quia est purus modus illi proprius, & intrinsecus, vt suo loco planius, ac plenius explicandum erit. Adde probabilius esse subsistentiam creatam non posse alienæ naturæ communicari, ita vt per eam subsistat, & suppositetur, vt docet D. Thomas 3. p. quæst. 3. art. 1. Caietanus ibidem, Durandus in 3. sentent. dist. 1. quæst. 5. Paludanus quæst. 1. art. 2. Sotus in 4. dist. 9. quæst. 2. art. 2. alijq; D. Thomæ sectatores. Item Henricus quodlib. 11. quæst. 10.

Refutatio. 1.
obiectionis.

Posteriorem obiectionem facile diluerit, qui similiter dicet posse naturam conseruari sine propria subsistentia, quia hæc nō est purus modus, vt existentia. Quod si quis adhuc vrgeat accidens conseruari diuinitus extra subiectum absque inhærentia, quæ est purus modus existentie ipsius accidentis. Respondendum erit modum illum, quem inhærentia addit existentie, non esse purum modum existentie simpliciter intrinsecum rei; de quo tantum in præsentia loquimur; siquidē importat ordinem ad extrinsecum, videlicet ad subiectum; ideoque nihil mirum si existentia accidentis sine illo modo per diuinam potētiā retineri valeat: nec tamen res sine propria existentia conseruari queat. Accedit quod cum amissa existentia, res pereat, atque omnino esse desinat, fieri non potest vt res, amissa existentia, conseruetur.

Refutatio. 2.
obiectionis.

Pro solutione tertij argumenti aduertendum tria esse formarum gene-

Solut. 3. arg.
primi art.

Triplex ge-
neris formatū

genera. Est enim quædam forma, quæ est ipsum esse simpliciter; quia nec accipit esse ab alia causa superiori, nec recipitur in aliquo inferiori, & hæc forma est Deus, qui ideo omni ex parte, ac modis omnibus absolutam infinitatem obtinet. Aliæ formæ sunt, quæ accipiunt aliunde esse, & non recipiuntur in materia, nempe intelligentiæ à corporum concretionem abiunctæ, quæ partim dicuntur infinitæ, partim finitæ, ut in argumento explicatur. Aliæ denique sunt formæ unde quæque finitudinem habentes: quæ & esse hauriunt à causa superiori, & in materia, siue subiecto excipiuntur: istiusmodi sunt omnia accidentia, & formæ substantiales materiam informantes. Licet autem universæ formæ tam secundi, quam tertij generis re ipsa terminatam, ac certis limitibus conclusam naturam habeant: tamen quæ à materia, & subiecto liberæ sunt, dicuntur quodammodo infinitatem adipisci; quia earum perfectio ad mensuram, modumque recipientis non circumscribitur, & terminatur. Sed neque hanc qualemcumque infinitudinem simpliciter obtinebunt accidentia extra subiectum; quia tametsi non limitentur actu à substantia recipiente, debetur tamen eis ea limitatio, retinentque ad eam, insitam aptitudinem; quo fit ut nequaquam dici queant extra propriæ essentiae terminos divagari.

Solut. 4.

De qualitate
extra omne
subiectum.

Ad quartum dicimus hunc candorem non individuari per subiectum, sed per differentiam singularem sibi intrinsecam, quam, etiam extra substantiam, & quantitatem retinet. Quare non erit candor extra omne subiectum, commune quid, velut idea Platonica, ut D. Thomas censuit quodlibet. 7. art. 10. Sed erit individuum categoriæ qualitatis; poteruntque plures cadores concipi, si Deus plures extra omne subiectum conservare voluerit. Neque placet discrimen illud inter quantitatem, & qualitatem quoad principium individuationis: utraque enim ex differentia sibi interna, & incommunicabili singularitatem accipit, ut libro 5. Metaphysicæ differemus.

Solut. 5.

Possit ne da-
ri actio sine
passione.

Ad quintum, fatendum est lationem physicam non posse dari sine quantitate, & universim ea, quæ sunt idem re cum subiectis, non posse extra subiecta diuinitus constitui, ut supra monuimus. In quo numero censetur relatio creaturæ ad creatorem, & omnino respectus cum suis fundamentis comparati; & tam actio, quam passio collatæ cum rebus, quæ per actionem producuntur. Siquidem omnis actio est idem re cum termino, & passio non distinguitur realiter ab actione; cum ambæ simul concurrunt. Et verò potest dari actio extra omnem substantiam, & quantitatem; si nimirum Deus separatim ab his calorem producat, quod fieri potest. In quo eventu num danda sit actio sine passione controuersia est alibi à nobis ex professo tractanda. Respondi tamen interim potest, neque tunc dandam actionem sine passione; eadem enim caloris productio, ut progreditur à Deo, dicetur actio; ut in ipsomet calore recipitur, passio vocabitur. Nec mirum quod calor suæ productionis subiectum fiat, cum Angelus actionem, qua creatur, recipiat, ut superius diximus. Quanuis illud in calore maiorem ingerat difficultatem, quod calor dicatur recipere, cum alioqui non sit sub-

subiectum natura sua aptum ad recipiendum, sicuti est Angeli substantia. Verum id totum ad diuinæ potentiae vim referri debet.

Postulat Sextum argumentum ut explicemus num subiecta possint absque natiuis suis proprietatibus, à quibus realiter differunt, virtute diuina conseruari. Quod non possint opinio est Capreoli in 1. dist. 3. quæst. 3. & distinct. 4. quæst. 1. Caietani 1. par. quæst. 54. art. 3. & ad cap. 7. libri de ente, & essentia, Soncinatis lib. 8. Metaphys. quæst. 1. idemque nominatim de substantia materiali respectu quantitatis asserit Heruæus quodlibet. 8. quæst. 3. Adducuntur autem hi, alijque eiusdem partis defensores ea potissimum ratione, quod, ut argumento obijciebamus, eiusmodi proprietates naturali fluxu ab essentia dimanent. Contraria tamen sententia vera est, cum negari non debeat, quantumvis loco citato repugnet Capreolus, & Caietanus, quoties duo aliqua inter se realiter distincta ita sunt affecta, ut neque vnum ex altero componatur, sicut totum ex partibus; neque alterum contineat totam alterius essentiam, ut materia & forma unitæ essentiam compositi Physici; posse vtrumvis ab altero seiungi, quandoquidem nulla inde contradictionis repugnantia existit. Hanc partem secutus est præter alios Ferrariensis ad cap. 65. lib. 4. contra gentes, pro eademque stetisse contendit S. Thomam prima par. quæst. 66. alijsque in locis: qui tamen quæstione vltima de spiritalibus creaturis, & in quæstionibus de anima quæstione 12. ait subiectum existere sine propria passione, nec possibile esse, nec intelligibile.

Dubium.

Sententia quorundam.

Dubij explicatio.

His positis ad argumentum respondendum est, licet ordinariè ex se maius sit conseruare accidentia extra subiectum, quam subiectum sine accidentibus; neutrum tamen contradictionis repugnantiam inuoluere, nisi interueniat identitas vnius cum altero, tunc enim nequit vtrumvis ab altero separari. Deinde ad reliquam eiusdem argumenti confirmationem dicendum, esto proprietates necessitate physica dimanent ab essentia; posse tamen diuinitus impediri subtrahente Deo generalem, communemve concursum, quo ad earum ortum siue emanationem, vnà cum subiectis è quibus fluunt, concurrunt. Nec proinde concedendum fieri posse, ut id, quod alicui naturale est, naturale ei non sit, uti probat ratio in argumento adducta: præsertim cum inter proprietates secundum suam entitatem à proprijs subiectis diuulsas, & inter earum subiecta per mansura sit naturalis conuenientia, cuius merito adhuc Socrates, exempli gratia, intellectrici vi destitutus, suoque ingenio particeps intellectus dicitur.

Solut. 6.

Qua necessitate proprietates ab essentia dimanent.

Vltimo argumento concedendum est Aristotelem negare eo loco posse mentem diuinam separare accidentia à subiecto. Quod eius dictum erit fortasse, qui explicare velit de potentia Dei ordinaria, non de absoluta, ad quam miraculorum editio spectat. Verum huic interpretationi obstat, quod Aristoteles nullam videtur in Deo agnouisse potentiam, præter ordinariam. Quin vero in nulla parte

Solut. 7.

K philo-

Aristotelis
error circa di-
uinam potē-
tiam.

Philosophiæ turpius errauit, quàm in ea, quæ de diuina potentia est; cum asseruerit Deum necessitate naturæ mundū procreasse, nec posse alium mundum, aliamvè materiam primam producere, vt colligitur ex ijs, quæ ab illo tradita sunt lib. 8. Physicor. cap. 1. text. 7. & cap. 6. text. 52. & lib. 1. de Cœlo cap. 9. text. 95. Quod verò contra Anaxagoram obijciebat, futurum nempe si accidens esset extra subiectū, vt album, & sanum de nullo dicerentur, facilem habet explicationem. Si enim album, & sanum concretè vsurpentur, vt ipsa nomina præferunt, negandum erit positis accidentibus extra subiecta fore vt esset album, & sanum, quod de nullo enunciarentur; nec enim tunc existerent album, & sanum: quandoquidem important accidentariam formam, eiusque formalem effectum subiecto cōmunicatum, qui effectus extra subiectum dari non potest; cum subiectum ipsum inuoluat. Quod si album, & sanum accipiantur abstractè, nimirum pro albedine, & sanitate; tunc fatendum posse hæc dari, etsi in nullo subiecto insint, aut de eo dicantur; ex quo tamen nulla sequitur contradictio.

De hac re in
nostris com-
ment. lib. 8.
Phys. c. 2.
q. 5.

Q V Æ S T I O. VII.

Q V I D N A M A C C I D E N S

amittere, aut acquirere debeat, vt diuinitus
extra subiectum maneat.

A R T I C V L V S. I.

Q V I D C I R C A V T R A N Q V E

partem controuersię sentiendum videatur.

IN accidente, quod ad priorem quæstionis partem attinet, hæc considerata occurrunt, Relatio transcendens ad substantiam, aptitudo vt in substantia existat, actualis inhærentia in eadem, itemque existentia, & relatio vnionis. Igitur dū accidēs diuina virtute cōstituitur extra substantiā, n̄ amittit respectū transcendētem ad illam, cum in hoc eius essentia consistat; nec item aptitudinē, vt substantiæ inhæreat, quia eiusmodi aptitudo nihil est aliud, quàm non repugnantia nexu prorsus indissolubili consequens naturam accidentis, sicuti & aliæ proprietates negatiuæ. Quod verò ad actualem inhærentiam spectat, duo ab ea importantur, existentia videlicet, & talis existentie conditio, modusvè: quia nimirum id, quod inhæret, existit in aliquo vt in subie-

subiecto, à quo actualem dependentiam in hæsuam habet. Si ergo nouam existentiam spectemus, dicendum eam non amitti ab accidente extra subiectum posito; quia existentia non distinguitur, nisi ut modus rei ab eo, cuius existentia est: sicque re superstita, & incolumi semper manet. Quod si de modo existentia sermo sit, planum est deperdi tunc illum ab accidente: cum iam non actu pendeat à substantia. Vnde etiam patet quid de relatione vnionis pronuntiandū sit. Nam ubi primum accidens à substantia disiungitur, nemo ignorat dissolui continuo prædictum respectum, qui ex mutuo vtriusque nexu, & copulatione resultabat.

Quid importetur nomine actualis in existentia.

Num verò oporteat accidens, ut extra subiectum conseruetur, aliud quod nouum esse acquirere beneficio diuinæ virtutis ipsum immediate sustentantis, quæstio est, cuius partem affirmatiuam sequuntur Henricus Gandauensis quodlibet. 4. quæst. 7. & 16. & 36. & quodlibet. 8. quæst. 36. & quodlibet. 10. quæst. 8. Ferrariensis 4. contra gent. cap. 66. Caietanus 3. p. quæst. 77. art. 1. & alibi asserentes Deū per actionem, qua tunc quantitatem quasi manu tenet, contribuere illi nouum esse, ratione cuius existat ut quod, fiatque idoneum subiectū ad reliqua accidentia materialia suscipienda. Huius opinionis præcipua ratio est, quia quætitas vi propria, & suo pte ingenio non potest sustinere accidentia: cum id sit officium substantia: quare si à Deo cum suo tantum esse conseruetur, nec illi quicquam amplius adijciatur, nō poterit in se accidentia recipere, aut sustinere. Secundo, Idem confirmari poterit hunc in modum. Accidentia seruata in quantitate extra substantiam exhibent effectus, quos præstarent, si adhuc interuentu quætitatis eidem substantia inhaereret, ut in speciebus diuinæ Eucharistia experientia docet. Vel igitur ad hos effectus edē dos supplet Deus causalitatem, influxumque substantia operantis per huiusmodi accidentia: vel conferteis ad operandum nouum esse, nouamque virtutem. Primum non videtur dandum, ne tot cumuletur miracula; ergo posterius, quod facilius compendiosiusque est. Tertio, Deus conseruat quantitatem extra subiectum non ingenere causæ materialis, sed efficientis, ut est communis Theologorum doctrina; cōseruat ergo illa per aliquam actionem; ea enim est causalitas, seu modus causandi efficientis causæ: sed omnis actio ad aliquod nouum esse terminatur; igitur quætitas extra subiectum accipit nouum esse.

Num accides debeat acquirere nouum esse extra subiectum.

1. Opinio.

1. Ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

2. Opinio.

Eius confirmatio.

Lege etiam
Sot. d. 10. q.
3. art. 2.

Nihilominus oppositum asserendum est cum Scoto in 2. dist. 12. quæst. 2. & in 4. dist. 12. quæst. 1. & 2. Paludano quæst. 1. & 3. art. 2. Marsilio quæst. 9. art. 4. ad 4. Richardo art. 1. quæst. 2. videlicet quætitatem non accipere tunc simpliciter nouum esse; sed retinere antiquū sub nouo modo. Namque vel acciperet nouum esse essentia, quod repugnat, cum essentia stabilis sit, nullumque ferat incrementum, aut imminutionem: vel existentia, quod super vacaneum foret; siquidem accidens, dum incolume est, propriam seruat existentiam, nec alia prætereā indiget, sed tantum, ut sibi sua conseruetur. Cæterum quod tunc nouum existendi modum sortiatur, inde perspicuum fit, quia

Nū quanti-
tas extra sub-
iectū posita
acquirat mo-
dū positiuū.

quantitas inerat antea in substantia, tunc cohæret per se: antea erat sub-
iectum quo reliquorum materialium accidentium, tunc fit subiectum
quod eorundem. Aduerte autem nouum hunc modum nihil positiuū
quantitati addere, sed negationem tantum vnionis, & actualis depen-
dentia à substantia. Etenim eo solū quod quantitas extra subiectū
manet, absque alicuius positiui accessu, è subiecto quo, redditur quod;
quia ad id sat est ita recipere, sustinereque accidentia, vt iam non sit id,
cuius interuentu substantia, vti principale subiectum, ea recipit ac su-
stentat.

Alij tamen putant quantitatem accipere tunc modum quendam po-
sitiuum; quod ita esse ex eo ostendunt, quia portio illa noui, & effica-
cioris concursus, quem tunc Deus adhibet, cum positiuum quidpiam
sit, necessariò habebit terminū positiuū, qui alius esse non potest, nisi
modus positiuus, seu quantitas sub illo modo. Cui hæc sententia
magis placuerit, is dicet non posse quantitatem retinere existentiam
sine subiecto, nec reddi capacem suscipiendi per se accidentia, nisi ei
per diuinum concursum accedat modus positiuus, qui per negationem
vnionis, & actualis dependentia à substantia declaratur, esto is non
in sola negatione consistat; vt contrariae partis defensores volunt,
aientes totū diuinum concursum terminari quidem ad positiuum, nēpe
ad existentiam quantitatis, ad quam antea terminabatur; sed quia tali
existentia deest sustentaculum subiecti, rependi hoc, & resarciri per
maiores eiusdem concursus efficaciam. Quo etiam pacto eundem ca-
lorem, quem Deus, & causa secunda producunt, potest Deus se solo
efficere absque vlla accessione noui modi ex parte termini producti.
Qua item ratione si Deus materiam absque actu formæ conseruet, non
opus erit positiuum quid formæ adijcere, sed dūtaxat potentiores im-
pendere concursus, quo formæ causalitas suppleatur.

Conseruatio
accidentium
extra substan-
tiam, & quā-
titatem.

Et hæc quidē de quantitate extra subiectū, dicta à nobis sunt. Quod
attinet ad lucem, candorem, cæteraque accidentia, quæ aliorum subie-
cta esse non solent, neque è subiecto quo, fiunt subiectum quod; erit
fortasse, qui putet multo minus ex diuino concursu tribuendum eis
modum aliquem positiuum, si extra substantiam, & quantitatem cō-
stituantur. Sed non ita est; nam cum accidens, quod extra omne sub-
iectum actione diuina ponitur, debeat eiusmodi actionē in se recipere,
vt supra decreuimus, proindeque exercere in illam, subiecti causalita-
tem, idque non suo pte ingenio, sed supra naturæ propriæ vim; certè
ad id munus obeundum conferetur illi à Deo, saltem modus aliquis
positiuius, idem re cum ipso accidente: quemadmodum & ordinaria
causalitas cuiuslibet subiecti sita est in quodā modo simili, positiuo, vt
in Phisicis differuimus.

Lib. 2: cap. 7.
q. 6. art. 2.

ARTICVLVS II.

EXPLI.

EXPLICANTVR DVO AR.

gumenta proximi articuli. Agitur de a^{ct}ione,
& interitu accidentium extra
subiectum.

Diluenda nunc sunt argumenta, quibus ostendi videbatur debe-
re accidētia, cū extra subiectum manent, nouū esse accipere.

Ac primi quidem solutio ex dictis conspicua est. Pro secundi
verō explicatione aduertendum posse nos loqui vel de productione
vnius accidentis ab alio posito per diuinam potentiam in quantitate
extra substantiam: vel de productione formæ substantialis ab eodem.
Si igitur de priori productione loquamur, non dubiū, quin ea possit
dari naturaliter absque vllō peculiari concursu Dei suppletis influxū
formæ: si enim aqua calefacta ab igne producit calorē, non concurrēte
ad id forma ignis per aliquē seu totalem, seu partialem concursum sibi
propriū; cū talis forma ibi non detur, cur calor separatus egebit
eo formæ concursu, quem proinde suppleri à Deo oporteat?

Quod si de posteriori productione sermo sit, aiunt nonnulli debe-
re tunc Deū supplere concursum formæ substantialis; quia arbitra-
tur substantialem formam non produci nisi vel à sola substantia per-
actionem ipsi propriam, & quæ non simul ab accidente eliciatur; vel
certē non produci, nisi pariter à substantia, & accidente; ita vt ex con-
cursu vtriusque fiat vnus integer, & totalis concursus. Quare cū po-
sito accidente extra substantiam, forma substantialis talem concursum
exhibere non valeat, siquidem non ibi existit; consequens erit, vt is
compensetur à Deo, si tunc aliqua forma substantialis producenda sit.

Opinio quo-
rundā de pro-
ductione for-
mæ substan-
tialis.

Verū prædicta sententia nobis in Physicis non placuit. Censui-
mus enim cū ignis V. C. ignem generat, non dari modum illum seu
propriū, & distincti, seu partialis concursus ex parte ignis, sed sufficere
vnā cū cōcursu primæ causæ eū, qui ab accidentibus ignis immedia-
tē elicitur, qui ipsi quoque igni attribuitur, eiusque est, quatenus ta-
lia accidentia sunt virtus ignis, eiusque instrumentum.

Ita porro non minor, nec minus efficax est concursus accidētis sepa-
rati, quam dum substantiæ inhærebat. Proindeque ad argumentum
respondemus neq; Deum separatis accidentibus conferre nouum esse,
aut virtutem; neque vt illa operentur, opus esse, vt suppleat in eis
Deus actiuam causalitatem, influxum ve, quem substantia præsens cō-
ferebat. Quidquid in contrariam partem asseruerit Scotus in 4. dist.
12. quæst. 3. Durandus quæst. 2. D. Bonauentura art. 2. quæst. 3.
Ochamus quæst. 7. Alensis 4. p. quæst. 40 memb. 2. Gabriel lect. 45.
in Canonem.

De concursu
accidentis se-
parati.

Quod de actiuitate separatorum accidentium diximus, pronunti-
andum similiter est de amissione, interituque eorundē: possunt enim
vi naturæ amitti, & aboleri. Vtrunq; de cōmuni Theologorum con-

De interitu se-
paratorū ac-
cidentium.

sensu tradit D. Thomas 3. p. quæst. 77. At enim Durandus in 4. dist. 12. quæst. 2. art. 2. existimat quantitatem extra substantiam non naturali, sed diuina virtute destrui posse. Quod ita probat; Quantitas illa non corrumpitur corruptione subiecti, cum ibi nullum sit: nec contrarij appulsu, quia quantitati nihil est contrarium, vt docet Aristoteles in categorijs cap. de quantitate: nec per diuisionem, quia quantitas natura sua in infinitum diuidua est: non sunt autem plures modi, quib⁹ ea per facultatem naturæ corrumpi valeat; non potest ergo ita corrumpi. Adde quod quantitas extra subiectum immediatè à Deo conseruatur, proindeque vt esse desinat, oportet Deum peculiarem illum concursū subtrahere, ad quem inhibendum, aut retardandum nulla vis naturæ videtur sufficere. Ad hæc tamen dicendum posse quantitatem corrumpi quoties in ea datur alteratio, aliaue mutatio, quæ secundum naturæ ordinem sufficeret ad corruptionem substantiæ, si ibi esset. Nam quod hæc, aliaque ijs similia, perinde se habent accidentia, ac si eis substerneretur propria substantia. Cum verò talis mutatio euenit, ex lege ordinaria, subtrahit Deus peculiarem illum concursum, quo quantitatem seruabat, vltro cedendo actiuitati causarum naturalium.

Verum nonnulla adhuc aduertenda hoc loco sunt. Primum est, ea, quæ de actione, & corruptione accidentium extra subiectum asseruimus, intelligenda esse cum accidentia sunt extra substantiā; sed tamen in quantitate. Si enim extra quantitatem sint, tunc nec agere, nec pati naturæ viribus possunt; quia ad omnem actionem, & passionem agentium corporalium requiritur contactus, qui ministerio quātitatis fit. Secundum est, cum dicimus accidentia administrare easdem actiones extra subiectum, non pronuntiari id à nobis de actionibus vitalibus: de his enim quid affirmandum sit, vt an facultas videndi speciebus visibilibus consignata ex se visionem edere queat extra subiectum, in libris de anima statuemus. Nec item de manationibus, quibus species panis, & vini refrigeratæ, aut aliter affectæ se se vltro ad tēperiem naturæ suæ conuenientem reuocant. Nam cum hæc, quarum præcipua causa est generans, non fiant interuentu qualitatis alicuius, quantitatisve, sed à forma substantiali immediatè proficiantur, vt lib. 8. Phisicorum cap. 4. quæst. 1. ostendimus. Cum etiam in diuina Eucharistia forma panis, & vini esse desierint; asserendum erit (quod loco citato, aliorum sententijs omisis, monuimus) eiusmodi fluxus manationesve præstari illic immediatè à solo Deo ex lege huius mysterij ineffabilis, & ex vi prioris, præcipuique miraculi, quo substantia panis, & vini in corpus, & sanguinem Christi conuersa sunt: præstari, inquam, vt dictæ manationes eo modo procedant, ac si adhuc ibi panis, & vini substantia maneret. Atque ita sentiendum esse, vt diximus, de ijs manationibus affirmant tum alij priuatim, tum communiter illi, qui omnes specierum sacramentalium actiones ad diuinam virtutem referunt, è quorum numero sunt Ochamus in 4. quæst. 7. Scotus distinct. 12. quæst. 1. Durandus eadem dist. quæst. 2. Gabriel super Canonem lect. 45. Alensis 4. p. quæst. 40. memb. 2. art. 2. Quò etiam propen-

Lege etiam
Och. in 4. q.
7.

Lege D. Th.
3. p. q. 77. a. 8.
Capr. in 4. d.
12. q. 1. Palu-
dan. quæst. 4.
Carrh. q. 2.
Rich. a. 2. q.
2. Aegidium
theor. 44.

Non placet
Durandi opi-
nio.

Sine quantita-
te non datur
actio agentis
corporei.

Emmanatio-
num præci-
pua causa ge-
nerans.

det D. Bonaventura distinct. cit. artic. 2. quæst. 3. & Paludanus quæst. 4.

Tertium est, cum ex speciebus sacramentalibus aliqua substantia aggeneratur, ut in nutritione; vel de integro gignitur, ut cum ex ijs putrefactis vermes enascuntur, solere Deum materiam subijcere, vel eandem, quæ per transubstantiationem panis defierat, vel aliam de nouo creatam, ne nutritio absque accessu nouæ materiæ partialis; vel generatio absque integra materia detur; quod, ut attendenti planum erit, repugnantiam inuoluit.

De generatio-
ne substantiæ
ex speciebus
Sacrae Eucha-
ristiæ.

ARTICVLVS III.

DILVITVR TERTIVM ARGV-
mentum primi articuli. Ostenditur causalita-
tem subiecti respectu accidentium non
suppleri à Deo in genere causæ
materialis.

Postulat tertij argumenti difficultas, ut exponamus quo causæ genere suppleat Deus causalitatem subiecti respectu accidentiū, cum illa extra omne subiectum conseruat. Sunt qui putent supplere in eodem causæ genere, hoc est, in genere causæ materialis, siue subiectiue, dempta tamen omni imperfectione. Aiunt enim causalitatem subiecti duo importare; sustentationem, & receptionem. Deum verò subire sustentationem, quia sustentat; & quasi manu tenet accidentia; non subire autem receptionem; quia non ita ea sustentat, ut ipsi inhæreant; alioqui imperfectionis notam haudquaquam euaderet. Quod autem asserendum sit Deum non in genere causæ efficientis, sed materialis accidentia fulcire, eo potissimum argumento probant, quia ut causa efficiens, & materialis inter se specie distinguuntur, ita & earū causalitates. Quo fit ut causalitas vnius per alterius causalitatem suppleri non possit.

Quorundam
opinio.

Præterea cum huius sententiæ auctores opinentur causalitatē causæ materialis, seu subiectiue consistere in modo quodam positivo non transeunte in effectum, sed manente in re, quæ denominatur causa; ut nos etiam in Physicis constituimus, aiunt quoties Deus supplet causalitatem causæ materialis, imo & dum ordinariè concurrit cum materia, ut causa vniuersalis cum sua particulari (quod similiter volunt præstari à Deo in eodem causæ genere) aduenire ei nouum modū positivū, qui in ipso Deo insideat; quod item inquirunt accidere in cōcursu Dei dum in quolibet alio causæ genere concurrit: siquidem arbitrantur omnes prorsus causalitates in ijs modis consistere.

Modus cau-
sandi causæ
materialis.

Verum hæc sententia nequaquam admittenda est. Primum quia cum

Cōfutatio su-
perioris sen-
tentia.

cum ij modi non fuerint ex æternitate in Deo, sed ei de nouo accedat; sequeretur dari in Deo potentiam passiuam ad illos recipiendos, & ex consequenti Deum non esse actum purum, ac simplicem. Deinde vel ij modi incipiunt inesse Deo per actum intellectus, aut voluntatis; vel resultant in essentia diuina: quorum neutrum dici potest; si quidem per actum intellectus nihil producitur manens in Deo præter Verbum Diuinum; & per actum voluntatis nihil præter Spiritum Sanctum. Ponere autem in Deo illas resultantias absurdum est, & inauditum in Theologia; nulla ergo ratione tales modi possunt Deo aduenire. Postremo id, quod ex non habente aliquid, fit habens aliquid, haud dubie mutatur; si quidem aliter afficitur nunc, atque antea: sed Deus ex non habente hos modos, fit habens illos; cum ijs ab æterno caruerit; & hi modi sunt aliquid, quia non sunt nihil, alioqui causalitas causæ materialis in nihilo sita esset; igitur Deus mutatur, contra illud Malachiæ 3. Ego Deus, & non mutor; & Iacobi 1. Apud quem non est transmutatio, neque vicissitudinis obumbratio; & illud in cap. Firmiter de Summa Trinitate, & Fide Catholica, ex Concilio Lateranensi 2. Vnus solus est verus Deus, æternus, immensus, & incommutabilis. Neque satisfaciunt qui respondent accessionem talium modorum non fat esse ad veram rei mutationem. Est enim triplex gradus eorum, quæ aduentu suo rem mutant. In primo continentur illa, quæ ab eo, cui denuò adueniunt, realiter differunt, vt candor à Socrate. In secundo, quæ differunt essentialiter, & non realiter, vt relatio à suo fundamento. In tertio, quæ differunt tanquam modi à rebus, quarum modi sunt, vt materiæ, vel formæ causalitas ab ipsa materia, & forma; & existentia rei ab essentia. At enim licet quæ in tertio consistunt gradu rem minus mutant; negari tamen non potest eam reuera mutare, cum eorum interuentu res aliter, atque antea, positiue se se habeat. Siue ij modi sint absoluti, siue respectiui, dummodò ponantur non per solum intellectum aduenire, aut extrinsecus tantum denominare, sed à parte rei in ipsa diuina substantia inesse.

Sanè cum Deus non solum immutabilis sit; sed omnino immutabilis, ita vt immutabilitas ex Patrum, & scholasticæ Theologiæ professorum doctrina proprium Dei attributum sit: qui tamen prædictos modos Deo attribuunt, Deum si non reali, aut formali; modaliter tamen mutatione cunctis rebus creatis mutabiliorem faciunt. Cum enim Deus ex eorum sententia in omnibus quatuor causarum generibus secundum modos illos sibi ex tempore accedentes concurrat; oportebit ipsum innumerabiles modos partim stabiliter sustinere, partim singulis horum quadrantibus, singulisque momentis de nouo subire. Siquidem quot in mundo existunt substantiæ separatae, quot animæ rationis compotes, quot materiæ, quot denique entia, quæ per creationem producta fuere, quibus etiam nunc Deus idem esse confert: similiter quot inueniuntur in rebus creatis operationes, seu fixæ, vt sunt visiones beatificæ; seu transcurrentes, vt nostrates cogitationes, vt calefactio ignis, aliæque id genus (ne omnes sigillatim percurramus) totidem modi ad effectri-

Malachias.
Iacobus.
Cap. Firmiter.

Triplex gradus eorum, quæ suo accessu re mu-

Nulla prorsus mutatio in Deum potest cadere.

Adhuc Deus rebus a se creatis idem esse confert.

effectricem causam pertinentes Deo conuenient. Idemque in cæteris causalitatû generibus accidet; ita vt quot numero sunt causalitates materierum, & subiectorû, substantiales, vel accidentarias formas sustinentium; quot formarum, finium, & exemplariû; totidem numero modi ad hæc causas spectâtes Deo insint. Quin & simul quot causalitates ex iisdem generibus cessant quotidie circa creaturas, cû quibus Deus secundû illos modos necessariò cõcurrit; totidem modi perpetua varietate desinant in Deo existere. At quis non videat hæc modorum accedentium, & recedentium turbam, & colluionem à syncerissima diuinæ naturæ simplicitate omnis potentialitatis, & mutationis experte, omnino alienam esse?

At dissoluamus ea, quibus aduersarij potissimû nituntur. Aiunt posse Deum mun⁹, & officiû causæ materialis, de qua hic loquimur, ab omni nota imperfectionis liberare. Nõ ita est: quia causalitas materiæ ex sua natura, & essentia, est causalitas passiuæ; quæ proinde ita imbibitam habet imperfectionem, vt ab ea eximi nequeat. Vnde illud D. Thomæ lib. 2. cõtra gētes cap. 25. quod cõmunis Theologorû consensus approbat. Non potest ea Deus, quæ posse, est potentia passiuæ. Cû verò obijciunt posse Deû sustentare non recipiendo; aduerte sustentare in cõmune, esse quid indifferēs ad sustentare absque receptione, & cû receptione: sed contrahi ad diuersas species per aliam, & aliam differentiam, vt, exempli gratia, ad sustentationem, quæ fit per terminationem dependentiam à supposito: quam sustentationem omnis imperfectionis experte subit Verbum Diuinû respectu humanitatis: & ad sustentationem, qua Deus dicitur sustentare res omnes conferendo illis esse actiuè, quæ similiter nullam inuehit imperfectionem: & ad eam, qua quodlibet subiectû sustinet accidentia recipiendo illa, similiterque materia formas ab ipsa dependentes: quæ receptio est specifica differentia, seu quasi differentia contrahens sustentationem in cõmune ad eam, in qua subiecti, & materiæ causalitas sita est. Quare vt homo absque propria suæ speciei differentia esse nequit, ita nec causalitas materiæ absque receptione. Vnde cû receptio imperfectio sit, repugnat sustentare Deum accidentia in genere causæ materialis, sicuti repugnat ea in se recipere.

Sed opponat aliquis. Materia recipit animam rationalem, neq; tamen eam sustentat; ergo recipere non est differentia contrahēs sustentationem in cõmune ad sustentationem materialem. Respondetur recipere, dici analogicè d receptione materiæ cõparatione accidentiû, formarûq; ab ea dependentiû; & de receptione eiusdem, collatione animæ rationalis, quam materia nequaquam sustentat, vt pote independentem à corpore quoad suum esse: ideoque nihil mirum si posterior hæc receptio seorsim à sustentatione abiuncta inueniatur.

Dicendum ergo est cû Deus conseruat accidentia extra subiectû, supplere causalitatem causæ materialis per concursum causæ efficientis, vt est cõmunis Theologorû sententia in 4. dist. 12. alijsque in locis. Licet enim causa secunda vim alterius causæ in diuerso causæ genere supplere n̄ possit; prima tamen ob suam eminentiam, & infinitatem potest.

Dilurio arg.
pro sententia
initio art. p.
posita.

sustentatio
varijs modis
sumitur.

Obiectio.

Dilutio.

Veræ senten-
tiæ explica-
tio.

L

Præstat

Responsio ad
3. arg. primi

Præstat verò id Deus adhibendo potentiorē, & efficaciorē concurrum, quo, absq; sustentatione passiva, conservet esse accidentis cōpensando concurrum, quem ad id subiectum ante præstabat. Atque ut antea, dum accidentia inhærebant subiecto, impertiebat illis Deus esse effectivè, & ad esse, quod eis subiectū passivè dabat, ipse in genere causæ agentis concurrebat: ita & nunc idem esse effectivè cōfert, sed actione valentiori, ac miraculosa, qua causalitatem subiecti supplet. Quib; ita expositis ad argumentū, cuius occasione hæc differuimus, respondū est conservare Deum per aliquam actionē accidentia extra subiectum, nec oportere omnē actionem terminari ad novum esse rei.

Q V Æ S T I O. VIII.

DE TVR NE SVBSTANTIALIS generatio, an non.

A R T I C V L V S. I.

ET SI EAM VETERES negarint; negari tamen non posse.

Falsa veteris
Philosophiæ
opinio de ge-
neratione re-
rum.

Differuimus hætenus de natura alterationis, de quæ eius, & aliorum accidentium materialium subiecto; proximū est, ut de generatione substantiali, quæ alterationē sequitur, disputemus. Ac primū quod ad propositam quæstionē spectat: Rudioris seculi philosophia nullā in rebus natura lib⁹ substantiam, præter materiam, agnovit; & quod hui⁹ erroris cōfecta riū erat, omnē substantiā generationē ē medio sustulit. Non ita Plato, & Aristoteles, horum quæ alumni Academici, & Peripatetici, quilibet rem naturalem ex materia, forma quæ; substantiali, cōposuere, asserentes elementa omnia, & ex his concreta corpora, secundū substantiā gigni, & interire; gigni quidē accessu formæ; interire eiusdē abscessu, occasuē. Licet verò Aristoteles tum superioribus capitibus, tū alijs in locis longa disputationū serie veteres Philosophos cōfutarit, ostēderit quæ dandam esse substantialem generationē; nos tamen id in præsentia breviter cōmonstrabimus hunc in modum.

Constat ex
Arist. lib. I.
Metaph. c. 2.
& ex Lact.
lib. 7.

Plato in Ti-
mæo. Arist.
lib. 2. huius
op. c. 9 & 1.
Phys. c. 7. &
lib. 2. de an.
c. 1. & lib. 7.
Metaph. c. 4.
& lib. 12. c. 2.

Affertio, & cō-
probatio for-
mæ substan-
tialis.

In rebus physicis, quæ sub lunæ orbe continetur, ut in igni, alijs quæ elementis, & in mistis, præter materiā, dantur formæ substantiales, ac circa huiusmodi formas accidit mutatio ab una ad aliam sub eadē cōmuni materia, ut à forma aquæ ad formā ignis; hæc aut mutatio est generatio substantialis. Negari ergo non potest dari talem generationem. Maior propositio huiusce argumentationis mēbratim ostēditur, ac prima eius pars, videlicet dari in rebus physicis formas substantiales, ita suadet.

Passim

Materia nullā
habere actiui-
tatem Arist. hoc
lib. c. 7. text.
33. Alcin. lib.
de doct. Plat.
cap. 11. Ploti.
c. 18. lib. 7.
non. 3. Dia.
Aug. lib. de
nat. boni. c.
18.

Leged. Th. 1.
p. 9. 76. a. 3.
Caiet. 2. de
ani. c. 5.

at ex
b. 1.
n. c. 2.
Lacit.

in Ti-
Arist.
huius
9. & 1.
c. 7. &
de an.
lib. 7.
ph. c. 4.
12. c. 2.

Lib. 1. cap. 7.
9. 1. a. 2.

Passim experimur aliquas peculiare operationes rata cōstātia quibusdā rebus conuenire, quæ alijs non cōpetūt, vt igni calefacere, aquæ refrigerare. Cū igitur huiusmodi operationes nō sint à materia, quæ vt nullū ex se habet actū, ita nullam agendi vim possidet, consequēs est, vt sint à forma substāciali. Nec huiusce rationis vim effugiet, qui respōderit esse illas à formis accidētarijs, nec ab vltiori alio fonte dimanare. Quærimus enim cur hæ ipsæ formæ accidētariæ quibusdā rebus cōueniant, alijs non; vt cur igni calor, nō aquæ; cur aquæ frigus, non calor, competat? Sanē cū huius rei causa non sit materia, tum quia est pura potētia, tum quia ex se nō magis hanc, quā illam qualitatem poscit; cū in omnibus rebus sublunaribus sit eiusdē infimæ speciei; reliquū est, vt sit forma substācialis, quæ eiusmodi qualitates primò ex se fundit, tum earū interuentu actiones edit. Idē quoque priuatim in mistis Peripatetici quidam ostendūt. Nāque in ijs aliquid datur, quod quatuor primas qualitates in sua proportionē continet, & coerces: hoc autem nō esse aliud, quā formam facillē conuincitur. Nō enim est materia, cū hæc nihilo magis hanc, quā illam qualitatum intensiōem exigat. Nec sūt ipsæ primæ qualitates, vt quæ sibi aduersentur, & interitū vicissim moliantur. Nec vero est qualitas aliqua ex earundem qualitatum permistione orta. Nam potius ea à primis qualitibus penderet, quā primæ qualitates ab ipsa. Restat igitur, vt sit substantia aliqua ijs, prior, ac nobilior, quæ toti composito præsit, & potentiorū qualitatum vim dominatu suo cohibeat, ac refrenet, id est, forma substācialis. Idēque videtur Pythagoræis occasionem dedisse appellādi formam harmoniā; videlicet, quia contrarias qualitates, quoad eius fieri potest, ad concētum, & amicitiam redigit. Quare perspicuum manet singulis compositis physicis suam formam substantialem competere.

Materia om-
nis admuta-
tis expers.

Fecunditas
formę substā-
cialis.

Forma cū
Pythagoræis
harmonia.

Quod autē circa huiusmodi formas, hoc est, ab vna ad aliam, mutatio detur, ex eo constat, quia cū ignis lignumurit, consumpto ligno prodit, remanetque eius loco quippiam easdem habēs proprietates, & operationes, quas ignis; siquidem lucet, sursum nititur, calefacit. Cū igitur hæc à forma oriantur, vt paulò ante ostendimus, & non ab alia, quā à forma ignis, vt tanta affectionum conuenientia, & similitudo declarat; manifestum relinquitur fuisse denuò introductam formam ignis in materiam ligni; atque adeò ab huius ad illius formam mutationem esse factam; quod similiter de alijs eiusmodi transmutationibus pronuntiandum erit.

Iam quod hæc mutatio, sub eadē materia cōmuni accadat, ex eo cōcluditur, quia vel materia, quæ prius sub forma ligni extiterat, manet sub forma ignis; vel non: si manet, habetur propositū: si non manet, sed omnino perit, vel ergo alia à generāte ignē producit, vel sola forma ignis residua est; quorū neutrum dici potest. Nō primū, quia materia, vt in Physicis ostendimus, à solo Deo accipit esse per creationem: non posterius; quia, vt alia absurda prætereamus, sequeretur cōpositū naturale constitui ex sola forma. Reliquū est igitur vt eadē materia singularis sub vtroque termino perseverans prædictam mutationē sustineat.

Materia à so-
lo Deo acci-
pit esse per
creationem.

Perpetuitatis
appetitus.

Sed alia etiam ratione probari potest dari substantialem generationem. Namque omnia composita sublunaria se tuendi, ac perpetuandi ingenitum habent a natura appetitum, ut (quod Aristoteles lib. 2. de anima cap. 4. text. 34. & 35. animaduertit) hac ratione, quoad fieri possit, primam causam, quæ immortalis est, imitetur. Cum igitur se se eadem numero cōseruare nequeant, quia corruptioni sunt obnoxia, consequens est, ut nitantur se cōseruare in propria specie, perenni aliorum, atque aliorum singularium successione; hoc verò non aliter assequuntur, quam per generationem, quæ de nouo genita in intereuntium locum subrogantur. Datur ergo in rebus physicis talis generatio, alioqui natura, quæ nihil incassum efficit, appetitum illud frustra indidisset.

Lege Arist.
lib. 2. de ge.
ner. an. c. 1.

ARTICVLVS II.

OCCVRRITVR ARGVMENTIS,

quibus substantialis generatio op-
pugnari potest.

Primum arg.

Explicanda hoc loco sunt aliquot argumenta, quæ quis afferret ad substantialem generationem è medio tollendam. Primum est; Id, quod non est per se, non debet produci nisi ab eo, quod per se est: atqui formæ rerum naturalium non sunt per se; quia non per se cohærent, & sunt participationes quædam formarum absque materia per se existentium: ergo ab ijs debent effluere in materiam, non autem ab agente naturali per generationem. Nulla ergo datur substantialis generatio, saltem quæ naturalium agentium virtute fiat.

Aristoteles.

2. Secundum est. Cum totum ex suis partibus coagmentetur, & constet, non potest aliquid dici totum produci, nisi tunc omnes eius partes efficiantur: sed id, quod substantiali generatione fit, dicitur totum produci, ut docuit Aristoteles cap. 4. huius libri text. 23. aiens generationem esse mutationem totius, siue ad totum: ergo eius, quod ita gignitur, necesse est partes omnes tunc efficij: at hoc impossibile est, cum materia à nullo agente creato vnquam fiat, ut supra diximus; sed à solo Deo initio mundi creata sit: ergo nulla generatio substantialis re vera datur.

Essentia inest
rebus ex æter-
nitate.

3. Tertium. Generatio terminatur ad esse, teste Aristotele 8. Physicor. cap. 7. text. 62, hoc autem esse non est ipsum esse substantiæ, seu essentiæ (quia id non ex tempore, sed ex æternitate unicuique rei inest, unde & Aristoteles 7. Metaph. cap. 8. text. 27. scripsit essentiam, siue substantiam non fieri) est ergo esse existentia: sed hoc esse est accidentarium rei creatæ; siquidem existere, ut Theologi vno consensu docet, ad solius Dei essentiam pertinet. Igitur nulla generatio habet pro termino substantiam, sed esse accidentarium; proindeque omnis generatio est accidentaria, nulla substantialis.

D. Hil. 6. de
Trinit. Boet.
de ebd. c. 3.
D. Thom. d.
ente & ess. c.
4. & lib. 1.
contr. gent.
c. 22.

Quar-

Quartum. Si vlla esset substantialis generatio, id, quod per eam fieret, caperet esse in instanti, vt est communis philosophorum vox aientium generationem substantialem esse momentaneam actionem; atque ita id, quod gignitur, dum fieret, iam esset: sed hoc palam negat Aristoteles multis in locis, vt 6. lib. Physicor. cap. 6. text. 59. & 8. lib. Physicor. cap. 8. text. 69. vbi ait nihil simul esse, & fieri: ergo & cæt.

Quintum. Si daretur generatio substantialis siue generatio simpliciter, sequeretur posse aliquid generari ex nō ente simpliciter; sed hoc fieri nequit, quia non ens simpliciter est nihil: ex nihilo autem per naturam nihil fit: ergo nulla datur generatio simpliciter. Consecutio probatur, quia sicut se habet generatio secundum quid ad nō ens secundum quid; ita generatio simpliciter ad non ens simpliciter: sed generatio secundum quid fit ex non ente secundum quid, vt generatio albi ex non albo: ergo generatio simpliciter fit ex non ente simpliciter.

Hæc tamen argumenta paruo negotio diluuntur. Ac primum quidem attingit dogma Auicennæ existimantis formas physicas illabi in sinum materiæ ex influxu, & virtute intelligentiæ, sublunarium corporum, vt ipse aiebat, gubernatricis. Quem errorem refellit D. Thomas 1. p. quæst. 65. art. 4. & lib. 3. contra gent. cap. 69. eundemq; nos confutauim⁹ lib. 1. Phys. Nunc igitur ad argumentum dūtaxat respondentes, negamus formas, quæ non existunt per se, debere produci à formis, quæ per se existunt absque materia. Habent enim suas causas physicas per se existentes, à quibus comproducantur, videlicet agentia naturalia. Eaque vi carent intelligentiæ, vt loco citato ex cōmuni Aristotelis, & Theologorum sententia demonstrauimus.

Ad secundum respondendum est licet totum ex suis partibus coalescat; tamen, vt aliquid dicatur totum produci, non oportere tunc omnes eius partes fieri: sufficit enim per earum vnionem incipere esse illud compositū, quod antea non existerat, vt Socratem; esto aliqua eius pars antea extiterit; imo licet ambæ præcesserint, nō tamen vnitæ vt fiet in resurrectione corporum, quæ erit quædam regeneratio, qua totum iterū producet, & reuiuifcet ex partibus iam antea existentibus, sed diuulsis, ac tunc iterum copulatis.

Ad tertium, generationem terminari ad esse, hoc est, ad substantiam rei sub esse existentia, ita vt substantia sit terminus qui, existentia vero terminus sub quo, quæ existentia licet accidentario rebus creatis competat, non ideo generationes substantiarum accidentariæ vocandæ sunt; cū principalis terminus, vnde generationum species, & appellatio sumi debet, substantia sit. Quod autem obijcitur substantiam, & essentiam non habere causam (quidquid sentiendū sit de connexionibus essentialibus, & alijs, quæ perpetuam habere veritatem, ac nunquam coepisse dicuntur, qualis est inter animal, & substantiā, inter hominem, & disciplinæ particeps, de quibus alibi) dicimus substantiā, & essentiam quoad sui productionem in rerum natura, habere causam efficientem; quia cū Socrates gignitur, eius substantia, & essentia accipit à generante esse existentia, sub quo incipit esse, cū antea nō

4.

5.

Ex nihilo nā
hil per natu-
ram.

Dilutio 1. ar-
gum.
Error Auicē-
næ.

Dilut. 2.

Resurrectio
regeneratio
quædam.

Dilut. 3.

Quo pacto
essentia non
habeat causā

Cap. 9. q. 12.
art. 3.

De hac re D.
Thom. 1. p.
q. 10. a. 3. &
de verit. q. 1.
art. 5. ad 7.
Cap. in 1. d.
8. q. 1. Cæter.
c. 4. de ente,
& ess. Alb. in
postpræd. c.
9. ex Auic.
Alg. & Al-
phar.

Formæ non
propriè dicū
tur produci,
excepta tamē
rationali.

Dilat. 4.

extaret. Neque hoc negat Aristoteles lib. 7. Metaphys. loco citato: ibi enim, ut ex contextu orationis liquet, tantum docet nec formam, nec essentiam abstractè sumptam propriè, ac simpliciter dici produci; sed comproduci, quatenus in præcipuo generationis termino, qui totum compositum est, continetur. Cum audis formam non propriè dici produci, excipe animam rationis participem, quæ ut est per se existēs, ita per se propriè effici dicitur, nimirum per creationem.

Ad quartum, Id, quod incipit esse per generationem substantialem propriè dictam, quæ est actio momentanea, in instanti accipere esse, & cum gignitur, iam existere: Aristotelem verò locis in argumēto adductis loqui partim de generatione accidentaria, partim de substantiali, non per se tamen sumpta, sed vnā cum præcedente alteratione; quæ alteratio dum est, dicitur aliquo modo res gigni, quatenus tenditur ad re generandam, ut ad terminum ipsius alterationis, licet externum: cum verò res hisce modis gignitur, nondum existit, ut manifestū est: quia quod albescit .v.c. nondum ex integro album est, & id, quod substantia-
tialiter generatur, id est, ad cuius substantialem generationē tenditur, non est, nisi in instanti introductionis formæ.

Lege Hera.
quodl. 8. q. 7.

Dilat. 5.

Non ens du-
pliciter acci-
pi.

Ad quintum dicito, non ens simpliciter, bifariam sumi. Vno modo, ita ut particula, non, neget ens in actu tantum: & ita concedendū est generationem simpliciter fieri ex non ente simpliciter; quia fit ex materia, quæ est non ens in actu; cum sit pura potentia. Altero, ut neget absolutè tam ens in actu, quam potentia; quo pacto negari debet generationem simpliciter fieri ex non ente simpliciter. Nec similitudo illa inter generationem simpliciter, & secundum quid, admittenda est: licet enim generatio secundum quid, fiat ex non ente secundum quid; non ideo generatio simpliciter erit ex non ente simpliciter, id est, neq; ex ente actu, nec potentia.

Q V Æ S T I O. IX.

AN GENERATIO SVBSTANTIALIS
rectè ab Aristotele definita sit.

A R T I C V L V S I.

EXPLICATUR DEFINITIO
generationis substantialis.

Triplex acce-
ptio genera-
tionis.

Generatio in doctrina Aristotelis trifariam sumitur, fusè, stri-
ctè, medio modo. Fusè comprehendit tam substantialem, quam
accidentariam generationē, sicque de illa agit Aristoteles lib. 11.
Meta-

Metaphys. cap. 10. & libro 5. Physicor. cap. 1. text. 7. vbi generationem definiit, mutationem ex non subiecto in subiectum, id est, vt ibidem interpretes declarant, à termino negatiuo ad affirmatiuū, siue is substantia sit, siue accidens. Sic quoque de generatione locutus est Aristoteles hoc in libro cap. 3. text. 11. cum dixit tam substantias, quam accidenti generationem subire. Strictè verò accipitur generatio pro sola viuientium productione, vt in libro de vita, & morte cap. 1. vbi generatio dicitur participatio animæ vegetatricis in calido. Denique medio modo spectata omnem, solamque generationem substantialem complectitur. Ac secundum hanc tertiam notionem disputauit de ea Aristoteles lib. 12. Metaphys. cap. 1. text. 7. & hoc in libro cap. 4. text. 23. vbi docuit, cum res gignitur, non manere idem sensibile subiectum.

De qua generatione differet hoc lib. Arist.

Igitur de generatione hoc tertio modo considerata, quæ ad huiusce operis disciplinam ex instituto pertinet, priori loco differemus. Eius verò quatuor potissimum definitiones, quæ tamen re ipsa in vnam, eandemque recidunt, ex Aristotele colliguntur. Prima ex libro 3. Physicor. cap. 1. text. 14. Generatio est via ad naturam. Secunda ex 8. libro eiusdem operis cap. 7. text. 62. Generatio est mutatio ex non ente ad ens. Tertia ex hoc libro cap. 4. text. 23. Generatio est mutatio totius nullo sensibili subiecto manente. Quarta ex hoc etiā libro cap. 5. text. 25. Generatio est mutatio à substantia potentia in substantiam actu.

Quatuor definitiones generationis.

Cum autem generatio mutatio sit, habeatque subiectum, cui inhaereat, itemque terminum à quo, & terminum ad quem. Hæc omnia in hisce definitionibus, etsi non in singulis expressa, inueniuntur. Nam via, quod in prima definitione est, idem valet, ac mutatio, quod in cæteris definitionibus ponitur. Subiectum autem generationis, quod est materia prima, notatur in tertia definitione, cum dicitur in generatione non manere sensibile subiectum, hoc est compositum, sed materiā; idemque traditur in quarta, illis verbis, substantia potentia; siquidem materia dicitur ens potentia, siue substantia potentia, vt alibi exposuimus. Terminus à quo, qui est priuatio formæ introducendæ, significatur in secunda definitione, appellatione non entis. Terminus ad quem principalis, quod est compositum, indicatur in tertia definitione vocabulo totius; minus principalis verò, qui est forma, in prima, nomine naturæ. Namque vt docet Aristoteles lib. 2. Phys. cap. 1. text. 12. & 1. de partibus animalium cap. 1. alijsque in locis, forma est præcipuum naturæ significatū, pro quo accipitur natura cum absolutè ponitur. Idem etiam vterque terminus ad quem, indiscretè explicatur in secunda definitione nomine entis.

Quæ in qualibet generatione reperiuntur.

Lib. 1. Phys. c. 9. q. 3. a. 1.

Lege d. Th. 4. contr. gē. cap. 63.

Cæterum omnes superiores particulæ possunt in vnam definitionē explicatè colligi, hoc modo. Generatio est mutatio à priuatione formæ substantialis ad formam substantialem in materia. Locum generis habet mutatio, quæ vt D. Thomas. 1. p. quæst. 45. art. 2. & in 2. dist. 1. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula 3. & 2. contra gentes cap. 17. &

Apta generationis definitio.

Quid requi-
rat propria
mutatio.

& 18. alijque auctores animaduertūt, si propriè sumatur, requirit sub-
iectum, quod duratione antecedit formam, quæ per ipsam mutationē
inducitur. Nihil enim mutari dicitur nisi ab vno termino, & statu, in
quo erat, ad aliū transeat. Quare nec creatio, nec transubstantiatio in
mysterio Eucharistiæ, neque cōuersio, qua Deus potest totam vnā
creaturam in aliam conuertere, vt totum hominem in lapidem, muta-
tiones dicuntur; quia non eis subest cōmune aliquod subiectum manēs
sub vtroque termino. Igitur per particulam, mutatio, reijciuntur à
definitione generationis, tum hæc; tum, vt semel dicamus, quæcunq;
alia, quibus ratio propriæ mutationis non conuenit. Verba illa, à pri-
uatione formæ substantialis ad formam substantialem, excludunt mu-
tationes accidentarias, quæ non tendunt ad substantialem formam, sed
ad accidentariam, cuiusmodi est calefactio. Porro licet omnis mutatio
ad formam substantialem, sit in materia, sitque generatio; atque adeo
nihil per vltimam definitionis particulam denuo reijciatur: eā tamen
adhibuimus ad maiorem explicationem, vt in definitione tradita enu-
cleatè apparerent tria illa principia, quæ ad conceptum quidditatiuū
generationis substantialis requiruntur, materia, nimirum, forma, & pri-
uatio, vt lib. 1. Physicor. cap. 7. cum Aristotele docuimus.

Quæst. 1. a. 4.

Tria princi-
pia requisita
ad generatio-
nem.

ARTICVLVS II.

OBIECTA, ET EORVM confutatio.

Primū arg.

AD demoliedas tñ singulas particulas, ppositæ definitionis singu-
la se se offerunt argumenta. Ac primum quod generatio n̄ sit
mutatio, hunc in modum ostenditur. Si generatio esset mu-
tatio, quidquid gignitur, mutaretur; sed non ita est: ergo generatio nō
est mutatio. Probatur assumptio. Nam Verbum Diuinum genitum
est ex Virgine Matre, & tamen non fuit mutatum, cū in Deum
nulla mutatio cadat; igitur generatio non est mutatio.

2. Argum.

Deinde. Quod non sit mutatio ad formā, probatur. Terminus gene-
rationis non est forma, sed compositum: ergo generatio est mutatio ad
compositum, non ad formam. Antecedens ostenditur. Nam cū
generatio tendat ad esse rei; id tantū dicetur generari, quod per se
existit; nulla autem forma, rationali excepta, existit per se, sed dun-
taxat compositum, quod in suo esse subsistit.

3. Argum.

Tertiò. Quod non sit mutatio in materia, ita cōcluditur. Si genera-
tio in materia esset, posset ipsam denominare; cū omne accidēs ap-
pellet subiectum, cui inest; sed generatio non denominat materiam vt
perspicuū est; siquidem materia non dicitur generari; sed creari. Igitur
generatio non est mutatio facta in materia.

Solutio pri-
mi argum.

Ad primum horum concessa maiori propositione, ad minorē res-
pondendum, Verbum Diuinum dici mutari ratione temporariæ ge-
nera-

nerationis: non esse tamen absolutè pronuntiandum aut Deum, aut Verbum diuinum mutari, sed cum adiectione, videlicet per communicationē idiomatū, & ratione naturæ assumptæ, ne videamur ipsi naturæ diuinæ in se mutationem tribuere.

Cum Arist.
lib. 4. Physic.
9. text. 84. lib.
7. Metaph. c.
8. text. 26. &
lib. 8. c. 5. text.
14. D. Th. I.
p. q. 45. art. 1.
& alij.

Ad secundum respondendum est terminum generationis principalem, esse compositum, idque tantum propriè dici generari, vt probat argumentum; minus præcipuum verò, qui tamen per se formaliter speciem tribuit generationi, esse formam; ideoque generationem rectè definiri mutationem ad formam, vt exprimat id, quod eam per se specificat: quamquam eadem non incongruè etiam definiatur per respectum ad totum, vt quoniam sit eius principalis terminus, innotescat.

Solutio. 2.

Compositum
propriè gene-
rari.

Ad tertium dicito generationem denominare materiam secundum commune nomen mutationis: dicitur enim materia propriè mutari: non eam tamen appellare secundum peculiarem notionem ipsius generationis; etsi contrarium scripsisse videatur Auerroes. 1. lib. Physicor. comm. 6. Iandunus. 5. quæstione 2. & Saxonia 1. huius operis quæstione 2. & alij de grege Auerroistarum. Nec oportet omne accidens absolutè appellare subiectum, cui inhæret, præsertim cum appellat subiectum principale, vt in re proposita euenit, in qua v. g. Socrates, qui est subiectum principale generationis, dicitur generari.

Solutio. 3.

Materia dici-
tur propriè
mutari, non
tamen gene-
rari.

QVÆSTIO X.

AN DEFINITIO GENERA-

tionis viuientium rectè se habeat.

ARTICVLVS I.

EXPLICATVR DEFINITIO

generationis viuientium.

Explicata natura generationis substantialis in commune, proximum est vt quidnam generatio viuientis sit declaremus. Generatio viuientis, vt de substantiali generatione dicebamus, tripliciter sumi consuevit, amplè, medio modo, pressè. Amplè, pro productione viuientis à quocūque. Quo pacto non solum productio equi ab alio equo generante, sed etiā muris, qui ex putri materia à Sole fit, generatio viuientis appellatur. Medio modo, p productione viuientis ab alio viuente, seruatis certis conditionibus, de quibus mox dicemus. Pressè, pro productione

Triplex no-
tio generatio-
nis viuientiū.

M viuente

viuentis ab alio viuento, non quolibet, sed per cognitionem operante.

Definitiones
generationis
viuentium,

Aristoteles,
D. Damasc.

Quod ergo attinet ad generationem viuentis primo modo acceptam, facile est eam definire, nimirum ita, Generatio est productio, seu processio rei viuentis ab aliquo. Generatio autem secundo modo sic definitur à D. Thomaprima par. quæstione 27. artic. 2. conuenienter ijs, quæ tradidit Aristoteles lib. 7. Metaphysic. capit. 8. text. 28. & lib. 8. Ethic. capit. 12. & in problematis sect. 4 problemate 14. & Diuus Damascenus lib. 1. Fid. Orth. capit. 8. Generatio est processio viuentis à principio vitæ coniuncto secundum rationem similitudinis, saltem in specie infima. Per illa verba, processio viuentis, reijcitur productio rerum vitæ expertium, vt aquæ, & lapidis. Per illa, à principio vitæ, remouetur productio viuentium à non viuento, vt ranarum à Sole. Vt autem pateat quid per particulam, coniuncto, excludatur; sciendū est viuens, cuius hic generatio definitur, debere esse initio productionis coniunctum producenti; ita vt ei quodammodo internum sit, in eoque maneat, saltem quoad suum principium. Quo pacto leo fuit in leone generante ratione seminis, quod generans ex parte quadam alimenti defæcatori intra se efformauit, & seminali virtute imbuit, vt deserui- ret tam ipsi vt instrumentum generandi, quàm foetui vt materia, ex qua illius corpus partiatim coagmentaretur, vt suo loco fusiùs explicabitur. Igitur per particulam, coniuncto, remouetur à definitione generationis emanatio Angelorum, & aliarum creaturarum viuentium, à Deo. Neque enim hæ fuerunt Deo creanti prædicto modo coniunctæ. Per illa verba, secundum rationem similitudinis saltem in specie infima, excluduntur, præter alia, capilli, si ponamus hos viuere, & informari alia anima distincta ab anima viuentis, cui in sunt; qua de re in progressu.

Creatiōi An-
gelorum cur
non conue-
niat definitio
generationis
viuentium.

Discrimina
inter tres su-
periores de-
finitiones.

Quod ad generationem tertio modo sumptam spectat. Eius definitio sic habet. Generatio est processio viuentis à principio vitæ cōiuncto, & per cognitionem, atque amorem operanti, secundum rationem similitudinis saltem in specie infima. Vbi verba illa, per cognitionem &cæt. quæ nihil aliud significant, quàm tale generans debere esse præditum cognitione, atque adeò & amore, remouent generationem eorum viuentium, quæ citra cognitionem operantur, vt arborum, quæ ex alijs arboribus gignuntur. Differunt autem hæ tres definitiones, quod prima latius pateat, quàm secunda; & secunda, quàm tertia. Nam quibuscumque conuenit tertia, conuenit secunda; & quibus competit secunda, competit prima: non tamen contra; siquidem prima competit generationi ranæ ex putri materia; non tamen secunda. Secunda competit generationi vnus arboris ab alia; non autem tertia. Præterea generatio tertio modo omnibus est absoluta numeris, omniumque perfectissima. Ideoque quidquid per eam gignit, nomen patris; quod per eam gignitur, nomen filij obtinet. Et quidem meritò; non enim hæ appellationes rite accommodantur nisi ijs, quæ se mutuo diligunt, quod solis viuētibus cognitione prædi-

præditis conuenit, vt annotauit S. Thomas 3. p. quæst. 32. art. 3. & ad tertium caput epistolæ ad Ephesios lect. 4. Item Almainus in 3. dist. 8. & Maior dist. 13. quæst. vnica.

Eadem definitio cōmuni Theologorum consensu competit etiam generationi Filij in diuinis: quia Filius procedit à Patre, vt à principio vitæ coniunctissimo, & ex vi. intellectiōis, per quam procedit, habet vt sit imago Patris, ei que omnino similis; atque adeo, vt propriè Filius dicatur. Qui modus procedendi cum non conueniat Spiritui Sācto, qui non per intellectiōem, ad quam spectat ratio imaginis; sed per actum amandi producit, ideo Filius vocari non potest. Quare & illius processioni definitio generationis minimè cōpetit. Verum hæc fusius persequi non est huius loci, nec instituti.

Generatio
Filij in diuinis.

Ex dictis facile quis intelliget definitionem illam generationis substantialis in cōmune, quam supra attulimus, nempe, generatio est mutatio &cæt. non conuenire omnibus, quibus traditæ uiuentium generationes competunt, vti monet D. Thomas. 1. p. quæst. 27. art. 2. quandoquidem Verbi diuini generatio neutiquam dici potest mutatio, seu via à non esse, ad esse; quia eius vita non prodijt à non esse, nec de potentia ad actum, vt manifestum est, cum Deus sit omnis potentialitatis expers, & actus purissimus, ac simplicissimus, in quem nulla cadit mutatio.

D. Th. 1. sent.
d. 4. q. 3. a. 1.
Cap. 9. l. 2. d.
Hent. Gen.
in summa ar.
38. q. 1. Rich.
in 2. d. 8. q. 6.
circa 1. princ.

ARTICVLVS II.

RESPONSIO AD ARGVMENTA
contra superiorem definitionem.

Contra ea, quæ in explicanda definitione generationis uiuentiū asseruimus, opponet quis hæc. Efformatio Eux ex costa Adam, de qua 2. cap. Geneseos, nō fuit propriè generatio uiuentis: vnde nec Adamus Eux pater vocatur, neque inter Euam, & Adamum vlla ratio cōsanguinitatis intercessit, vt docet S. Thomas 1. p. quæst. 92. art. 2. ad 3. & tñ tota definitio generationis propriè sumptæ illi cōuenit. Nō igitur ea definitio rectè se habet. Secundo Aues, quæ incubatu suo ex alienis ouis foetus educunt, vt non raro fit, sunt parentes eiusmodi foetuum; & tamen hi non eis coniunguntur, vt vitæ principio; sed ijs, quæ oua concipiunt, & pariunt. Igitur cum hæc propriè generatio uiuentium sit, non videntur rectè adhibitæ in definitione illæ particulæ, principio vitæ coniuncto. Maior probatur, quia parentes sunt, qui materiam disponunt, & formam inuehant: id verò præstant incubantes aues, quæ oua tepesciunt, & fouēt, quoad pulli oriantur.

Primum arg.

Tertio. Eandem generationem, qua vna arbor aliam generat, potest Deus se solo præstare; & tamen arbor genita non procedet à Deo, vt à principio vitæ coniuncto; ergo ea conditio, saltem absoluta necessitate, ad generationem uiuentis non requiritur. Antecedens probatur;

M 2

quia

Omnis cau-
salitas causæ
efficientis po-
test à Deo sup-
pleri.

quia non est negandum posse Deum per se edere omnem effectū, quē exhibent causæ secundæ efficientes: id quē adeo verum putat D. Thomas prima p. quæst. 105. art. 2. ut oppositam sententiam erroris nota coarguat.

4.

Quartò. Quod ad prædictam generationem non requiratur similitudo speciei inter sobolem, & progenitores, ostenditur, primum quia generatio muli ex equa, & asino; siue ex asina, & equo, est propriè generatio viuentis, qualis est etiam ea, quæ ex leæna, & pardo leopardus; ex lupo, & cerua lynx oritur: & tamen in ijs proles differt specie à parētibus. Secundò, quia ex congressu dæmonis, & fœminæ potest per veram generationem humana soboles oriri, imo & sæpe ortam graues auctores asserunt: at humana soboles distinguitur specie à dæmone, ut planum est.

Responsio ad
1. argum.

Hæc tamen facilè diluentur. Ad primum concessa maiori propositione negetur minor, tū quia Eva non processit ab Adamo, ut à principio actiuo, quo pacto ea particula intelligi debet; tum quia nō processit secundum rationem similitudinis, saltem in specie infima. Enim verò licet Adamus, & Eva eandem specie infima naturam sortiātur; non tamen ea similitudo collata est Eux ex vi illius productionis; cum potuerit Deus ex costa Adami, sicuti Euam, ita & leonem pari modo efficere, ut obseruatum est à D. Thoma. 1. p. quæst. 42. art. 2. ad tertium, & in 4. sent. dist. 40. quæst. vnica art. 3. ad primum.

Ad 2. arg.

De procrea-
tione pullo-
rum ex ouis.

Ad secundum dic parentes pullorum, qui ex ouis nascuntur, haud dubiè esse tum auem fœminam, quæ oua in vtero concipit, & parit, tum alitem marem, qui pariter cum fœmina seminalem virtutem ouis imprimit, (nam hæc virtus ab utroque parente deriuatur, ut progressu ostendemus) esse autem hos veros parentes; non eos, qui incubationis beneficium tantummodo exhibent, aliquot argumentis palam conuincitur. Primum, quia non incubantibus, sed illis, uti vitæ principio, iunguntur ad modum superius explicatum. Secundò, quia illos similitudine referunt, ut videre est, cum gallina pauonum oua excludit. Tertiò, quia illi pullorum corporibus formadis de suo materiam præbent: quandoquidem, ut docet Aristoteles lib. 3. de generatione animalium cap. 2. Plinius lib. 10. Naturalis historiæ cap. 53. pullorum membra ex albo oui effinguntur, vitellus autem, dum intra testam continentur, eis in pabulum & nutrimentū cedit. Postremò, quia si aues incubantes propterea quod oua ad exclusionem decoquunt, pullorū parentes dici deberent, idem ius sibi vendicarent quæcūque id ipsum absque incubatu præstant, ut terra, fimus, & quædam alia, teste experientia, referenteque Aristotele lib. 3. de generatione animalium cap. 2. & lib. 6. de hist. anim. cap. 2. vbi ita scripsit, Incubitu auium foetum excludi naturæ ratio est; non tamen ita solum oua aperiuntur, sed etiam sponte in terra, ut in Aegypto obturata fimo pulliciem procreant. Et Syraculis potator quidam ouis sub storea in terra positus tandiu potabat, donec oua ederent foetum. Hæc ille. Ac nunc etiam Aegyptij ad urbem Cayrum, & Cinæ multas ouorum centurias supra fur-

Albū oui, &
vitellus diuer-
sa præstāt mu-
nia.

Aristoteles de
incubatu aui-
um.

Idem refert
Plinius lib. 10
cap. 34. Ioui-
usto. 1. hist.
lib. 18.

furni tectum leui subiecto igni disponunt, vnde compendio intra paucos dies erumpit numerosa soboles pullorum.

Denique quod legitimi pullorum parentes non sint qui oua tantum excludunt, satis indicat illud, quod de perdice ex Aristotele, Theophrasto, & Plinio referunt D. Ambrosius 6. Exam. cap. 3. & D. Hieronymus ad decimum septimum caput Ieremiæ in illa verba, Perdix fouit, quæ non peperit; videlicet perdicem aliena oua fouere, vt sacer vates inquit; sed pullos vbi eius, quæ oua peperit, cantum audierint, ad illam confestim aduolare, vt pote quam mirabili naturæ instinctu veram sibi matrem ouorum generatione cognouerint, significantes aliam nutricis functam esse officio, hanc parentis.

Aristoteles.
Theophrastus
Plinius.
D. Ambrosius.
D. Hieronymus.

Ad id verò, quod pro aduersaria parte afferebatur, dicendum aues, quæ tantum ouis incubant, aliquo modo pro sua parte iuuare dispositionem materiæ ad pullorum formam introducendam; non tamen id sat esse, vt eorum parentes dicantur, cum non disponant principaliter, vt faciunt alites, qui oua generant, eisque seminalem vim imprimunt. Ita patet solutio secundi argumenti, cuius maior propositio neganda est, & eius confirmatio refutanda ijs, quæ diximus.

Aues, quæ tantum incubant, non disponere principaliter materiam.

Pro explicatione tertij argumenti aduertendum cōtrouersiam esse num vitalem actionem creaturæ possit Deus se solo producere absque concursu viuentis. Negant Caietanus 1. p. quæst. 26. art. 3. & 3. p. quæst. 9. art. 1. Conradus prima secundæ quæst. 51. art. 4. Sotus in 4. sentent. distinct. 49. quæst. 2. art. 3. conclusionem 1. & alij arbitantes vitalem actionem pendere essentialiter à principio vitæ coniuncto, proindeque non posse eiusmodi dependentiam à Deo suppleri. Contrariam partem tuerentur Gregorius in 1. dist. 3. quæst. 1. art. 2. Maiorinus dist. 1. quæst. 7. Aliacensis quæst. 3. art. 1. Ochamus quæst. 2. conclusionem 2. & in 4. sentent. quæst. 13. art. 5. ad sextum. Gabriel in 3. dist. 14. quæst. 1. & supplem. in 4. dist. 49. quæst. 2. art. 3. dubio 2. Paludanus eadem dist. quæst. 1. art. 2. conclusionem 3. Capreolus quæst. 5. art. 2. Marsilius in 3. quæst. 10. art. 2. cōclusionem sextam, Ferrariensis 4. contra gentes cap. 59. Soncinas 9. Metaphys. quæst. 20. Olcott. quodlib. 8. art. 3. ac cæteri fere auctores communi consensu, vt testatur Gervasius in tract. de notitijs. His adstipulatur tum ratio ex doctrina D. Thomæ in argumento adducta: tum quia nihil conuincit dependentiam actionis à principio vitæ coniuncto, cum sit à causa pure efficiente, maiorem esse, quàm physicam. Quare cum physica dependentia diuina virtute suppleri queat, licet essentialis nequeat, sit vt non videatur negandum posse quamlibet actionem vitalem à solo Deo produci. Quod ex eo etiam confirmatur; quia non arctiorem nexum habet actus generandi cum anima, quàm potentia ipsa generatiua, nec maiorem potentia generatiua, quàm aliæ naturales facultates cum rebus inanimis, quarum propriæ sunt. At parum omnino (quantumuis non nulli reclamant) parum, inquam, verisimile est non posse Deum huiusmodi rerum vita carentium facultates per se producere in subiectis, inhibito prorsus concursu formarum, à quibus dimanant.

Ad 3. argum.

Quæstio de dependentia vitaliū actionum à principio vitæ.

Dependentia actionis vitalis à principio vitæ, non est maior, quàm physica.

In hac tamen dubitatione aduertendū dupliciter excitari posse præsentem quæstionem. Vno modo, an actio vitalis quoad substantiam, id est, quoad suam absolutam naturam, & entitatem à solo Deo produci possit. Altero, an ita possit produci, vt tunc dicatur vitaliter elicita. Quo posito asserimus priori modo posse illam produci, vt probant rationes, quibus eam partem stabilimus; posteriori modo non posse. Etenim quando conditio producendi aliquem effectum apposta ex parte causæ efficientis, etiam creatæ, ipsam causam includit, certum est non posse illum effectum cum ea conditione produci non concurrente eiusmodi causa: talis verò est conditio illa, vitaliter, quæ intrinsicè importat, atque includit principium vitæ, à quo actio vitalis oritur. Nostra ergo sententia est eandem speciem, & numero generationem, quæ fit à principio vitæ coniuncto, posse à solo Deo effici; non ita tamen, vt tunc dicenda sit vitaliter elicita. Sed quæres num talis generatio in proposita definitione generationis comprehendatur. Respondemus non comprehendi; quia arbitramur definiri in ea non qualemcunque generationem viuentis; sed eam duntaxat, quæ vitaliter elicatur, quæque communi philosophorum usurpatione propriè vitalis appellatur; etsi hæc, & illa, quam Deus produceret, eandem essentiam obtinerent. Nimirum definitio illa non omnes, quæ eandem essentiam, nisi eundem quoque productionis modum vendicent, complectitur; etsi is modus accidentarium tantum discrimen inducat. Ita constat quid ad tertium argumentum respondendum sit. Potest enim Deus eandem generationem, qua vna arbor aliam gignit, se solo præstare; ex quo sequitur ad exhibendam illam met generationem quoad substantiam, physica tantum necessitate requiri, vt sit à principio vitæ coniuncto; licet vitalis productio talem conditionem absolute exigat. Cum verò dicitur posse Deum per se edere omnem effectum causæ secundæ actiue, id de effectu in se, non de effectu secundum quemlibet modum, & conditionem spectato, intelligi debet.

Solut. 4. arg.

Ad quartum argumentum respondendum, est cum dicimus generationem viuentis requirere convenientiam in specie infima, intelligendum id esse de generatione ordinaria, ac secundum naturam; non de ea, quæ præter naturam est, cuiusmodi habetur illa procreatio muli, & aliarum rerum, quæ in argumento afferuntur. Atque hæc responsio desumpta est ex doctrina Aristotelis lib. 7. Metaph. cap. 8. text. 28. & Cyrilli Alexandrini lib. 7. in Ioannem cap. 10. Vel (quod eodem fere recidit) dicendum sat esse prædictam generationem ex instituto, sineque agentis tendere in simile secundum speciem infimam; licet ob impedimentum ab ea similitudine deciscat. Impediunt enim se duorum animantium natura differentium semina, quorum mixtio in causa est, vt proles in tertiam speciem degeneret; retenta, quantum fieri potest, inter illam, & parentes similitudine citra convenientiam in specie. Lege Aristotelē lib. 2. de Generatione animalium cap. 6. D. Thomam quæst. 3. de veritate art. 8. ad 4. Magnum Albertum lib. 16. de animalibus cap. 15. tract. 1. Auerroem, & Alensem ad text. illum septimi

Lege D. Th.
7. Metaphys.
text. 28.

Nihil posse
vitaliter pro
duci, nisi à
principio vi
tæ coniuncto.

Dub.

Resp.

Solut. 3. arg.

Aristot.

Cyrill. Alex.

Aristotot.

D. Thom.

M. Albert.

Alens.

septimilibri Metaphysi. Porro quod diximus de generatione muli, aliorumque animantium à duobus parentibus inter se specie diuersis, similiter dicendum de ijs, quæ à duobus parentibus inter se convenientibus specie ita gignuntur, vt ab vtroque specifica natura distinguantur; sicuti accidere perhibent in quibusdam auium generibus. Nam ex aquilinis pullis Haliaetus à patribus specie differt, & hic n̄ Haliaetos, sed phenas gignit; ex phenis autem milui nascuntur; nec milui aues suæ speciei procreant, sed diuersæ; atquæ hic demum sistitur, & fit de generandi modus.

De aquilarum pullis.

ARTICVLVS. III.

SOLVITVR POSTERIOR

pars quarti argumenti. Disquiritur num
ex congressu dæmonis, & foeminæ
humana soboles gigni possit.

Lege quoque
Eugub. lib. 8.
de perenni.
Phil. c. 32. &
38.

Quod aliud
fuerit Ange-
lorum pecca-
tum docto-
res in. 2. d. 5.

Th.
hys.

Circa posteriorem partem eiusdem quarti argumenti aduertendū est ex D. Augustino lib. 8. de ciuitate Dei cap. 17. Apuleio in lib. de Socratis Dæmone, Psello in lib. de Dæmonibus, Maximo Tyrio sermone 26. Plutarcho in libro de Iside, Platoniorū fuisse dogma Dæmones natura sua præditos esse aërio corpore, & perturbationibus, atque obscœnis voluptatibus, vt homines, affici. Sciendum prætereà quosdam alios auctores adductos verbis illis cap. 6. Genesios, Ingressi sunt filij Dei ad filias hominum, illæque genuerunt; existimasse Dæmones, vel Angelos (ob id nimirum è dignitate, & gratia deiectos) proprijs, vel assumptis corporibus foeminarum concubitu liberos procreasse. Ita sensit Philo in libro de Gigantibus, Iosephus lib. 1. Antiquitatum cap. 5. Clemens Alexandrinus lib. 3. Stromatū, Lactantius lib. 2. cap. 15. Tertullianus in libro de habitu muliebri, & de velandis virginibus, Iustinus Martyr in priori Apologia pro Christianis, vbi ita scripsit. Deus eorum, quæ sub cœlo sunt, curam cōmisit designatis ad hanc functionem Angelis, qui ab officio decedentes, victique foeminarum amore susceperunt ex eis progeniem, quam vulgus vocat Genios: & prouecti ad maiorem audaciam, genus humanum sibi subdiderunt partim Magicis litteris, partim incusso metu poenarum, partim cōmonstratis sacris, quæ constant victimis, odoramentis, atque libaminibus, quorum tenebantur cupidine; deuinētisq; per hos affectus animis, passim miscuerunt omnia maleficijs. Quapropter poetæ, ac fabulatores nescientes, Angelos, & ex ijs prognatos Genios ré habuisse cum masculis, & foeminis; ciuitates, gentesq; à se memoratas retulerunt ad ipsum Iouem, eiusque, ac fratrum eius Neptuni, Ditisque filios, & horum progeniem. Hæc D. Iustinus.

D. August.

Platonicum
dogma d. De
monibus.

Philo.
Iosephus.
Clem. Alex.
Lactantius.
Tertullianus
Iustinus M.

De Genijs.

1. Pronuntiatio.

Præsens tamen cōtrouersia duplici pronūtiato decidenda est. Pri-
mum

Dæmones
esse incorpo-
reas substan-
tias.

Concil. Later.

num sit. Dæmones virtute sua non possunt concubitu foeminarum generare. Quod ita probatur. Dæmones sunt substantiæ corporis expertes; & à materia abiunctæ: sed nulla eiusmodi substantia potest propria vialiquam formam inducere in materiam, vt lib. 1. Physicorū ostendimus; igitur Dæmones nequeunt virtute propria generare. Maior probari solet tum alijs argumentis, tum quia cōstat Lucæ cap. 8. fuisse in vno homine Dæmonum legionem, quæ continet sex mille sexcentos sexaginta sex: at si Dæmones corporei essent, non possent in eodem corpore simul consistere, cum penetratio corporum sola diuina virtute dari queat. Adde quod Angelos, siue Dæmones corporibus esse præditos, etsi non sit sententia erroris nomine condemnanda, est tamen parum tuta post decretum Concilij Lateranensis secundi cap. Firmiter de sūma Trinitate, & fide catholica, in quo dicitur Deū ab initio temporis vtramque de nihilo condidisse creaturam, spiritua-lem, & corporalem, Angelicam & mundanam; deinde humanam quasi communem ex spiritu, & corpore constitutam. Cum igitur concilium Angelos, è quorum ordinibus Dæmones ceciderunt, appellet creaturam spiritualem, prout à corporali distinguitur; palam docet tã Angelos, quàm Dæmones incorporeos esse.

Quin verò nec si Dæmones essent naturā suā præditi corporib⁹, vt quorundam sententia fuit, possent ex foeminis vi sua liberos suscipere; quia generatiuum teste Aristotele lib. 2. de anima cap. 4. text. 34. supponit vegetatiuum: omne autem corpus, quod vegetatur, & nutri- tur; corrumpitur; vt docet etiam Aristoteles lib. 1. de Cœlo cap. 3. text. 21. & hoc in libro cap. 3. text. 26. quare si Dæmonibus vis ge- nerandi competeret, haud dubiè essent corruptioni obnoxij, quod falsum est.

2. Pronunt.

Secundum pronuntiatum. Probabile est Dæmones corpore extrinsecus assumpto, & ad humanam effigiem conformato, posse foe- minarum congressu, virtute seminis virilis aliunde arrepti, humanam sobolem procreare. Huiusce pronuntii veritas, quam tuetur D. Thomas in 2. dist. 8. quæst. 1. art. 4. & Richardus in 1. dist. 9. quæst. 1. circa primum principale, inde suadet, quia, vt ex D. Augustino, alijsque Theologis 1. libro Physicorū ostendimus, Dæmones possūt edere effectus naturales applicando ad idoneam materiam naturalia actiua, ad quos illa ingenitam vim habeant. Virtus autem generandi ex parte viri est in semine, quod Dæmon succubus potest à viro ac- cipere, deinde factus incubus in vterum foeminæ transfundere.

D. August.

Ac quod aliquando improbi Dæmones cum foeminis ita concu- buerint multi graues auctores testantur. Quare de re ita scripsit D. Au- gustin⁹ lib. 15. de Ciuitate Dei cap. 23. Creberrima fama est, multiq; se expertos, vel ab eis, qui experti essent, de quorum fide dubitandū non est, audisse confirmant, Syluanos, & Faunos, quos vulgò incubos vocant, improbos sæpe extitisse mulieribus, & earum appetisse, ac peregisse concubitum; & quosdam Dæmones, quos Dufios Galli nū- cupant, hanc assiduè immunditiam, & tentare & efficere, plures, talesq; asseue-

Cap. 9. q. 12
art. 3.

Dæmones, &
Angelos esse
in corporeos
affirmat D.
Diony. c. 4.
d. diuin. nom
d. Greg. Nys.
in lib. d. orat.
D. Chrys. ho-
mil. 22. i Gen.
D. Cyril. lib.
4. in Ioan. c.
10 D. Greg.
lib. 4. dial.

Dæmones
esse incorru-
ptibiles docet
Cōcil. Later.
sub Leone de-
cimo Sess. 8.
& Conci. sex-
tum. Constā-
tinopolita-
num act. 11.

Cap 10. q. 12.
art. 3.

Lege Dur. in
2. d. 7. q. 4.
D. Th. 1. p. q.
91. art. 2.

Ciratur hic lo-
cus à D. Th.
1. p. q. 31. a. 3.
ad 6.

asseuerant, vt hoc negare impudentiæ videatur. Hæc Diuus Augustinus.

Idem constat ex epistola decretali Innocentij Papæ huius nominis Octauj, vbi statuitur, vt fidei Inquisitores in maleficas mulieres cum Dæmonibus turpiter consuetudinē habentes, vti par est, animaduertant. Idē affirmat etiam Abulensis quæstione 6. ad caput sextum Geneseos aiens ex ijs conceptib⁹ robustissimos, & procerissimæ staturæ homines nasci, propterea quod vt etiam D. Thomas in 2. dist. 8. quæst. 1. art. 4. ad 3. & Durandus quæst. 2. aduertit, Dæmones nouerint vim feminum, & opportuniora tempora ad generandum, quib⁹ admirandi, & inusitati partus obuēniant. Additque Abulensis ex quorundam opinione Merlinum vatem in Anglia celebrem eo modo fuisse generatum: idēque de Homero poeta refert in eius vita Plutarchus ex Aristotele lib. 3. Poeticæ, & Politianus in sua præfatione in Homerum: quod tñ poeticū videtur. Aduerte autē eos, qui à Dæmonibus ita gignuntur, ñ dici eorū filios, sed illorū potius, à quib⁹ semen decisum capiunt, & à quibus gignendi virtus femini imprimitur. Quemadmodū neq; ij, qui ignem vrendis lignis admouent, propriè dicuntur ligna vrere, sed ignis, cuius calore lignorum materia ad formā ignis disponitur.

Porro secundum hoc pronuntiatum non certa, sed probabili duntaxat assertione constituimus; quia etsi non videatur dubitandum posse Dæmones applicando naturalia actiua passiuis producere animalia, quæ ex putri materia oriuntur, quo pacto eorum ope Magi Pharaonis veros serpentes exhibuerunt, vt D. Augustinus 20. lib. de Ciuitat. Dei cap. 19. & lib. 3. de Trinitate cap. 7. & 8. alijque auctores affirmant: tamen num ad generationem humanam semen aliunde assumptum ita accommodare valeant, vt proles concipiatur, ambigū est; idque fieri posse negant nonnulli ex schola Medicorum; propterea quod virtus feminalis infideat in partib⁹ seminis tenuissimis, hoc est in spiritib⁹, qui hinc illuc transferri non possunt, quin euanescent. Quod minimè mirandum est, cum neque Dæmones possint corpora ex elementis formare adeo humanis similia, vt si quis ea diligenter, & cōsideratè attretaret, non posse facile deprehendere non humana, sed fictitia esse, ob discrepantiam mollitudinis, & duritiæ, ac reliquæ tēperaturæ, quam exactè effingere in potestate Dæmonū non est. Id quod affirmat, & exemplis comprobatum fuisse memorat Caietanus in commentarijs secundæ secundæ quæst. 95. artic. 3. Caterum D. Thomas in 2. distinct. 8. quæstione 1. artic. 4. arbitratus, vt supra retulimus, posse Dæmones modo illo humanam prolem edere, ait facile ijs esse (cū magna celeritate moueantur, moueantque corpora eis quoad lationem obsequentia) adhibitis externis fomentis calorem, & spiritus in semine assumpto ad breue illud tempus conseruare.

Quod verò attinet ad locum illum Geneseos, videntes filij Dei filias hominum, &c. quem, vt supra retulimus, multi ita interpretati sunt, vt asseruerint Angelos, vel Dæmones propria vi

N huma-

Decretū Innocentis

De Merlino, quæ ferunt ex cōgressu Dæmonis generatum.

D. August. de serpentibus Magorum.

Dæmonū imbecillitas in efformandis corporib⁹.

Opinio D. Thom.

Explicatur locus cap. 6. Geneseos.

D. Th. 1. p. q. 1. a. 3. ad 6.

Idē negat Ioannes Lucid. lib. 1. de emendatione temporis. c. 4.

Stirps Seth.
Deū colebat.

humanam prolem genuisse; dicendum nomine filiorum Dei non significari ibi Angelos, aut Dæmones, sed ortos ex sancta stirpe Seth; nomine autem filiarum hominum eas, quæ erant de familia Cain; ut explicat D. Clemens lib. 1. Recognit. D. Cyprianus sermone 5. D. Athanasius lib. de quæstionib⁹ script. quæstione. 19. D. Augustinus lib. 15. de Ciuit. Dei cap. 23. D. Chrysostomus homil. 22. in Genesim, D. Cyrillus lib. 9. contra Iulianum, Cassianus collatione 8. cap. 23. D. Thomas 1. p. quæst. 51. art. 3. ad 6. Eucherius, Theodoretus, Genadius, Rupertus, Albinus in explicatione eius loci. Alij nomine filiorum Dei, secundum phrasem Hebræam, & sacræ paginæ consuetudinem significari inquit filios iudicum, principum, ac potentum. Quæ de re D. Hieronymus in quæstionib⁹ Hebraicis. His non obstat, quod ubi vulgata editio habet, filij Dei, alia versio habet, Angeli Dei. Primum quia lectio illa communis non est. Deinde quia adhuc appellatione Angelorum non Angelici spiritus; sed homines indicantur. Nam & Dei cultores, iusti ve in sacris litteris interdum Angeli nuncupantur. Lege D. Augustinum quæst. 3. super Genesim, & 15. de Ciuitate Dei cap. 23. & D. Chrysostomum homil. 21. in Genesim.

Altera eiusdē
loci interpr.

Q V Æ S T I O X I.

V T R V M G E N E R A T I O

fit conuersio.

A R T I C V L V S I.

D E C O N D I T I O N I B V S

ad conuersionem requisitis.

Prima cō-
ditio.

D. August. de
poeticis trās-
formationi-
bus.

IN hac diceptatione aduertendū primò est ad rationem conuersionis quinque conditiones requiri. Prima est, ut id, quod conuertitur, desinat esse. Probat, quia in omnibus conuersionibus ita fieri videmus. Nam v. g. cum aer conuertitur in ignem, desinit esse aer; cum panis in diuina Eucharistia trās- substantiatur, & conuertitur in corpus Christi, desinit esse panis; similiter cum vxor Lot Geneseos 19. in statuā salis cōuersa fuit, extincta est. Deinde ratione confirmatur; quia quod conuertitur, transit in aliud; id enim nomen ipsum, & notio conuersionis indicant; quod autem in aliud transit, proprium esse amittit. Vnde D. Augustinus lib. 18. de Ciuitate Dei cap. 18. ait non fuisse veras conuersiones illas, quas Ethnici poetæ prædicabant à Magis, aut Dijs effectas; ut Arcadam in lupos, sociorum Diomedis in aues; comitū Vlyssis in diuer-

Homerus O-
dyss. 10. Virg.
7. Aen. Ouid.
14. & 12. Me-
tam. Itē Boe-
tius lib. 4. de
consol. Phil.
metro 3.

diuerſi generis beſtias, Iphigeniæ in ceruam. Non enim per eas, qui conuerſi dicebantur, deſinebant eſſe; ſed Dæmonum præſtigijſ humanæ aſpectui ſubtrahebantur. Non eſt tamen neceſſe, vt res conuerſa quoad omnes ſuas partes, ex quibus conſtat, pereat. Nam conuerſio vxoris Lot in ſtatuam ſalis, vera fuit conuerſio, & tamen remanſit eius materia. Quod pari modo accidit in conuerſione aquæ in vinum Ioann. 2. Nec enim opus fuit aliam in ijs materiam de nouo creari, aut aliunde aſciſci. Sat ergo eſt per interitum, abſceſſum ve ſolius formæ deſinere eſſe compoſitum, ſi id, quod conuertitur, compoſitum ſit. Nonnunquam tamen omnes compoſiti partes eſſe deſinunt, vt in ſacræ Eucharistiæ myſterio; vbi fit conuerſio tam formæ, quàm materiæ panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti, vt docet Concilium Tridentinum Seſſ. 13. cap. 8. can. 2. Vniuerſim autem iſtiusmodi conuerſiones, in quibus tam forma, quàm materia deperit, ſolius diuinæ virtutis ſunt. Etenim vt natura in omni actione, & mutatione ſupponit materiam, ſolamque formam inducit; ita ſolam formam ſaluam materia poteſt expellere: Deus autem vt vtrumque in ſua poteſtate cohibet, & vtrumque valet producere; ita non minus vnum, quàm alterum poteſt extinguere, & in aliud mutare, vt animaduertit S. Thomas 4. contra gent. cap. 63. & in 3. p. quæſt. 75. art. 4. ad 3.

Ex dictis facile quicuiſ intelliget non eoſdem loquendi modos in omnibus conuerſionibus, verè, ac propriè uſurpari poſſe. Etenim in conuerſionibus accidetarijs verà, propriaque habentur hæc pronuntiata, candidum fit nigrum, molle fit durum; in ſubſtancialibus verò non item: hæc enim, aer fit ignis, homo fit cadauer, minus propria ſunt. Ratio discriminis eſt, quia non ritè dicitur vnum fieri alterum, niſi quando manet idem cōmune ſuppoſitum; ſiue idem ſingulare per ſe ſubſiſtēs; hoc autem manet, cum mutatio penes ſola accidentia contingit, non cum fit penes ipſam ſubſtanciam. Multo minus autem uſurpari ſolēt eiufmodi propoſitiones in conuerſionibus ſupernaturalibus, in quibus nulla pars rei, quæ conuertitur, manet, vt in diuina Eucharistia. Ideoque Theologi docent ſi proprietatem verborum ſpectemus, neque ea ad alium uſum transferamus, vt interdum accidit, falſam eſſe hanc propoſitionem, panis fit corpus Chriſti: in ijs tamen, quæ naturæ uerificiuntur, veriſimilior eſt ea loquendi ratio; propterea quod in illis eadem communis materia ſubiſciatur vtriſque termino, vt diximus, ſed neque in ijs ſimpliciter admittitur à Philoſophis.

Siquis autem petat num in conuerſionibus ſubſtancialibus aptè uſurpentur particula, de, vel, ex. Vt liceat ne dicere de aere, vel ex aere fieri ignem. Reſpondemus in conuerſionibus naturalibus vtrūque verè proprieque dici. Nam particula, de, indicat ſubiectum ſubſtancialē, ſeu materialem cauſam vtriſque termino cōmunem. Particula verò, ex, non neceſſariò importat habitudinem cauſæ, vel principij, vt cum dicimus homo fit ex corpore, & animo; ſed etiam ſucceſſionē, vel ordinē cuiuſlibet termini à quo; vt cum creatio deſinitur pductio ex nihilo; & cum nox dicitur fieri ex die. Patet autem ex dictis ſen-

De cōuerſio-
ne vxoris Lot

Conci. Tride

Natura in
omni actio-
ne, & muta-
tione ſuppo-
nit materiam.

Quædam ob-
ſeruanda cir-
ca modos lo-
quendi in cō-
uerſionibus.

Particula, ex,
vt latiſſimè
pateat.

Idē aſſerit D.
Th. 3. p. q. 75.
a. 6. & in 4. d.
11. ibidē D.
Bon. a. 1. q. 2.
Hugo Viſt.
lib. 2. p. 8. c. 9.
Innoc lib. 4.
de myſt. c. 8.
& 19.
Lege etiam
Concil. Lat.
c. Firm. Cō-
ſtant. Seſſ. 8.

Lege Soarū
3. p. q. 75. diſ-
put. 31. Seſſ. 9.

us O.
Virg.
Ouid.
Me.
Boe.
4. de
Phil.
3.

sum utriusque particulæ, aptè conuenire in conuerſionem ſubſtantialem naturalem. In ſupernaturalibus autem, in quibus nihil ſubſtantia, eius, quod conuertitur, remanet; uſus particulæ, de, locum non habet: quia talis loquendi modus falſus eſt, ut ſatis conſtat, niſi ea particula, ſumatur pro particula, ex, uſus uerò particulæ, ex, utrobique communis eſt, quia in omnibus conuerſionibus inuenitur ſucceſſio, vel tranſitus ab vno ad alterum.

2. **Conditio.** Secunda conditio requiſita ad veram conuerſionem, eſt, ut id, in quod fit conuerſio, aliquo modo accipiat eſſe, vel nouam depēdentiā, aut aliudqd ſimile. Probat, quia alioqui ſi res, in quā alia cōuertitur, eodem proriſus modo ſe habeat, atque antea; nihil cauſæ erit, cur ea, quæ conuertitur, in illam potiſus, quam in aliam conuerti dicatur. Itē quia conuerſio, cū non fit pura deſitio, alioqui eſſet annihilatio, vel corruptio; cūque non fiat per ſolam ſubtractionem concuſſus cauſæ agentis, ſed per influxum poſitiuum illius, atque adeo per actionem; conſequens eſt ut tendat in rem aliquid ei conferendo eo modo, quo diximus. Et hoc quidem planum eſt tam in naturalibus conuerſionibus, quā in ijs, quæ ſupra naturæ vim peractæ fuerunt, quibus noua forma in materiā introducta eſt, ut in conuerſione vxoris Lot, & aquæ in vinum, de quibus ſupra. Siquidem id, in quod aliud ita conuerſum dicitur, re vera generatur, accipitque de nouo eſſe. Sed idem quoque in diuina Euchariftia ſuo modo contemplari poſſumus; ubi corpus Chriſti per actionem, qua panis in ipſum conuertitur, accipit eſſe ſubſtantiale, non quaſi tunc de nouo productum; cū iam id à parte rei habeat; ſed illud idem eſſe ſub nouo modo ſupernaturali cum dependentia à ſpeciebus. Sic enim ſub ijs latet, ut eas ex lege ſacramenti, quocunque deferantur, comitetur, & ijsdem corruptis ſub eis eſſe definat.

3. **Conditio.** Tertia conditio, quæ ex duabus ſuperioribus colligitur, eſt ut verſetur inter duos terminos utrinque poſitiuos. Nam cū conuerſio fit tranſitus quidam, & in omni tranſitu detur vnum, à quo, & aliud, ad quod tenditur; oportet in omni conuerſione dari terminum à quo, & terminum ad quem. Debere autem hos, eſſe duas res poſitiuas inde conſtat, quia nihil amittit eſſe, niſi quod eſſe habet, atque adeo quod eſt quidpiam poſitiuum: & nihil terminat veram, poſitiuāque actionē, niſi quod verum, & poſitiuum eſſe obtinet. At id, quod conuertitur, amittit eſſe: & conuerſio eſt vera, ac poſitiua actio terminata ad id, in quod fit conuerſio.

4. **Conditio.** Quarta conditio eſt, ut ſit connexio quædam, & dependentia inter deſitionem termini à quo, & ſucceſſionem termini ad quem: ita ut ille definat, quia hic ſubſequitur, & vi deſitionis ſucceſſio fiat: alioqui nō dicetur vnum conuerti in aliud: ſed erit pura deſitio vnius, & ſimplex productio alterius.

5. **Conditio.** Quinta conditio eſt, ut ſit aliquid utrique termino commune; alioqui non dabitur connexio, & ordo inter terminos conuerſionis. Quod autem tale quid in omnibus conuerſionibus inueniatur, inductione

cōſpi-

Scot. in 4. d.
II. q. 3.

D. Th. 3. p. q.
75. & 4. cōrr.
gēt. c. 63. Scot.
in 4. d. 9. q. 2.
a. 2. ad 3. Du.
rad. d. 11. q. 2.

conspicuum fiet: siquidem cum per conuerſionem noua forma materiã ſubit, interuenit communis materia: & in myſterio Eucharistiã manet Christi corpus ſub eiſdem ſpecieb⁹, ſub quibus panis fuerat; idẽq; ſuo modo cõtinget in cæteris cõuerſionibus, quæ diuinit⁹ fieri poſſũt, ſi modò propriè conuerſiones fuerint. Obijciẽt tamen aliquis, Deus ex cõmuni ſententia Theologorum poteſt conuertere lapidem in Angelum v. c. & quamlibet creaturam in aliam: atqui nulla pars lapidis, nec aliquod eius accidens poteſt manere in Angelo. Igitur ad veram conuerſionem non neceſſariò dandum eſt aliquid cõmune vtrique termino. Occurrendum poſſe in Angelo diuinitus ſeruari aliqua accidentia, quæ in lapide extiterant, & viceuerſa, vt alibi oſtenſum à nobis fuit, idque ad rem propoſitam fat eſſe

Obiectiõ.

Reſponſio.

ARTICVLVS II.

DISPV TATIO QVÆSTIONIS,
eiufque dilutio.

HIs ita explicatis, erit qui probet generationem neutiquam eſſe conuerſionem. Primum, quia terminus à quo generationis, eſt priuatio; conuerſionis autem poſitiuum quid, vt diximus. Secundò, quia in generatione manet eadem materia: in conuerſione autem interdum manet, vt de virga Aaronis affirmat D. Chryſoſtomus in Ioannẽ homil. 21. & D. Thomas in 2. diſt. 18. quæſt. 1. art. 3. & 4. At non ita res habet in diuina Eucharistiã v. g. vbi neque forma, neq; materia panis manet. Tertiò, quia conuerſio importat duplicem actionem, alteram negatiuam, qua res, quæ conuertitur, euaneſcit; alteram poſitiuam, qua ponitur id, in quod fit conuerſio: generatio autem nõ eſt niſi vna ſimplex actio: neque obſtat, quod tam generatio, quàm cõuerſio poſſunt ferri in eundem terminum, vt cum generatur ignis, in quem aer conuertitur. Non enim vnitas ſpecifica actionis ſumenda eſt præciſe à termino ad quem materialiter ſumpto, ſed ſecũdum modũ & rationem formalem, ſub qua terminat: at ignis terminat generationem, vt quid generabile, conuerſionem autem vt quid conuertibile (liceat enim inopia vocabuli ſumere conuertibile pro eo, in quod fit conuerſio) conſtat autem diuerſam eſſe rationem generabilis, & conuertibilis. Generabile enim dicit producibile ex priuatione, vt termino à quo, ſeu potiùs ex priuatione formæ rei, quæ gignitur ſub eadem communi materia. Conuertibile autem, producibile ex alio poſitiuo, in cuius vicem ſuccedit, ſeruatis cæteris conditionib⁹, quas paulò ante reſcenſuimus. Itaque vt productio hominis per creationem, & generationem, eſto in eundem materialem terminum ferantur, omniũ conſenſu diſtinguũtur ſpecie; quia creatio terminatur ad hominem, vt producibilem ex nihilo; generatio autem vt producibilem ex alio iuxta modum, quem diximus: ita generatio, & conuerſio, licet ha-

Primũ arg. p
parte negat.
quæſt.
2.

3.

Cõſutatio reſ
ponſionis.Creatio, & ge
neratio eius-
dem vt diffe-
rant.

Scot. in 4. d.
11. q. 1. a. 2. & 1
quodl. q. 10.
Rich. d. 10. a.
3. q. 1. Palud.
d. 11. q. 3. Capr
a. 3. ad 1. Dur.
cõtra 2. cõcl.
Mai. q. 1. a. 3.
Sot. d. 9. q. 2.
art. 4. Gabr.
lect. 40. in
Can. Belar.
lib. 3. de Eu-
cha. c. 13.

4. d

p. q.
cõtr.
Scot.
3. q. 2.
3. Du.
1. q. 2.

beant eundem terminum ad quem materiale; ob diuersitatem rationis formalis, natura, specieque inter se different.

Primum pronuntiatum.

Hæc controuersia duplici pronuntiato enodabitur. Primum est, Omnis generatio, quæ naturæ viribus fit, est conuersio: non tamen omnis, quæ diuinitus dari potest. Prior pars ostenditur, quia cum natura aliquid generat, semper vnū in alterū cōuertit, vt cū ex aere generat ignem, vel ex aqua terram. Idemque in cæteris eiusmodi videre licet. Posterior pars suadetur, quia si Deus nunc creet materiam, & eam præuijs accidentibus disponat, deinde formam ignis in ea producat: talis productio erit generatio, vt liquet ex ijs, quæ à nobis in hoc libro, & in primo Physicorum tradita sunt: & tamen ea generatio non erit conuersio, quia tunc nihil dabitur, quod dici possit in ignem conuerti: ergo non omnis generatio, quæ diuina virtute effici potest, conuersio est.

Cap. 7. q. 1.
art. 4.

2. Pronuntiatum.

Secundum pronuntiatum. Cum generatio, & conuersio in productione alicuius rei simul concurrunt; sunt vna, & eadem actio realiter; non tamen eadem essentialiter. Huius pronuntii veritas, quoad priorem partem, ex eo ostenditur; quia conuersio est actio positua & realis; nec enim est sola desitio rei, quæ conuertitur, vt ex dictis constat. Non sunt autem ponendæ in generatione duæ actiones; vna, quæ dicatur conuersio; altera, quæ vocetur generatio, cum eam multiplicationem nulla ratio, aut necessitas persuaदेat: ergo generatio, & conuersio cum simul concurrunt, sunt vna, eademque actio realiter.

Probatio prioris partis.

Confirmatio posterioris.

Deinde quod non sit eadem actio essentialiter, quæ erat posterior pars eiusdem pronuntii, probatur; quia conuersio in suo conceptu quidditatiuo includit terminum à quo posituum: generatio autem non nisi priuatiuum. Præterea idem ostendunt aliæ differentiæ, quas diximus inueniri inter conuersionem, & generationem. Idem confirmant rationes initio huius articuli à nobis adductæ; planè enim cōcludunt dari intrinsecam distinctionem inter generationem, quæ generatio, & quæ conuersio est; non tamen maiorem, quàm essentialē. Vbi aduerte conuersionem esse quid cōmune comprehendens sub se varias species, vt conuersionem panis in corpus Christi, conuersionem vxoris Lot in statuam salis, conuersionē aeris in ignem, cum ex aere ignis generatur, aliasque huiusmodi. Verum cum ex aere fit ignis, licet ibi interueniat species quædam conuersionis eadem re cū generatione eiusdē ignis; ea tamen conuersio distinguitur specie à generatione ignis, vt prædicta argumenta conficiunt.

Responsio ad arg. pro parte negat.

Igitur ad ea, quæ initio huius articuli proposuimus, dicendū ijs tantūmodo concludi generationem, & conuersionē distingui inter se essentialiter, intellige cum simul concurrunt: alioqui cum vna absque alia inuenitur, vt adductis exemplis ostendimus, planum est illas re ipsa differre. Aduerte autem circa tertium argumentū nomine conuersionis non ex æquo importari actionem posituam, & negatiuam; sed illā primò, hanc secundaria ratione, & vt quid connotatum.

QVAES.

QVÆSTIO XII.

VTRVM GENERATIO SIT

vera actio momentanea; an non.

ARTICVLVS I.

OPINIO EXISTIMAN-
tium non esse.

Ernaeus in tractatu de vnitae formarum quæst. 17. Caietanus 1. p. quæst. 54. art. 3. & in libello de ente & essentia quæst. 17. alijque nonnulli negatiuam partem amplexi sunt aientes ubi primum materia accidentibus ad recipiendam formam necessarijs præparata, ac disposita est, resultare in ea formam (si modo ex ijs sit, quæ de materiæ potestate educuntur) resultare, in quam, vi antecedenti dispositioni sine vlla noua actione, similiterque in generatione hominis, momento, quo à Deo anima corpori disposito infunditur, nullam dari neque ex parte Dei, neque ex parte generantis actionem, qua unio animæ cum materia attingatur, vel qua producatu compositum. Quod si his auctoribus opponas Aristotelem numerantem generationem inter mutationes, actionesque positivas. Occurrunt non loqui tunc Philosophum de generatione nuda, hoc est, de introductione formæ per se, sed vnâ cum præuia alteratione, prout extrinsecus terminatur ad esse rei in instanti genitæ.

Videtur autem hæc sententia hisce argumētis comprobari. Primum, quia si generatio pro introductione formæ esset vera actio momentanea, vnum è duobus incommodis sequeretur; vel aliqua substantia foret immediatū principiū suæ operationis, quod admittendum non esse ostēdimus in Physicis; vel aliqua substantia ageret interuentu accidentium, quæ non existunt, quod est contra Aristotelem 1. lib. Poster. cap. 4. ubi ait, id quod non est, non posse esse causam eius, quod est, & lib. 2. Phys. cap. 4. text. 37. & lib. 5. Metaph. cap. 2. text. 3. ubi docet effectum in actu, & causam in actu esse simul. Sequi verò ex his alterum, patet. Nam eo puncto temporis, quo forma materiam subit, nullum iam est in ea accidens à generante productum, facta videlicet resolutione usque ad materiam primam. Quare vel generans eiusmodi actionem immediatè eliciet è sua substantia; vel certè ex accidentibus, quibus antea materiam apparauerat, quæ tamen iam euanuere.

Secundò, Omnis actio est accidens, & omne accidens recipitur in singulari per se existente, vt docet Aristoteles lib. 1. Metaphys. cap. 1.

atqui

U. lib. 5. Phy.
cap. 1.

lib. 1. Phys. c.
7. q. 18. a. 6.

Primum arg.
p. parte neg.

Id, quod non
est, non posse
esse causam
eius, quod est.

2. Argum.

atque generatio sumpta pro introductione formæ nō ita se habet; quādoquidem eius subiectum est materia prima, asserente eodem Aristotele hoc in libro capit. 4. text. 24. ergo talis generatio non est vera actio.

3. Argum.

Tertiò. Hæc sententiam probant multa loca Aristotelis. Nam in libro categoriarum cap. 13. generationem numerat inter species motus. Quod etiam facit lib. 3. Phys. cap. 2. text. 6. alijsq; in locis. Præterea lib. 5. eiusdem operis cap. 1. text. 7. asserit in omni mutatione dari prius & posterius & lib. 6. c. 3. tex. 22. pbat vniuersum id, quod mutatur, partim esse in termino à quo, partim in termino ad quem; & cap. 6. text. 54. & 55. ait omne, quod mutatur, tēpore mutari, nec fieri posse, vt quicquam in instanti mutationem subeat. Et denique lib. 7. cap. 4. text. 34. comparat inter se generationes quoad tarditatem, & velocitatem. Quibus perspicuum videtur non dari in disciplina Aristotelis generationem, quæ sit vera mutatio positiua, actioque momentanea, proindeque veram generationem nihil aliud esse, quam alterationem, quæ formæ introductionem præcedit.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR VERA

Sententia: diluuntur argumenta
aduersariorum.

Assertores par-
tis affirmati-
uæ, quæ de-
fenditur.

Contraria tamen opinio, & veritati, & Peripateticæ doctrinæ consentanea est, eamque amplectitur D. Thomas in quæst. de potentia quæst. 3. art. 3. Henricus Gandauensis quodlib. 9. q. 4. Scotus in 2. dist. 2. quæst. 9. Capreolus in 2. dist. 13. quæst. 1. art. 3. Alensis 3. p. quæst. 7. memb. 6. Auerroes lib. 4. Physic. comm. 129. & lib. 5. comm. 8. Simplicius lib. 5. eiusdem operis ad text. 8. ac cæteri fere tam Græci, quam Latini interpretes. Nam quod nonnulli pro contraria sententia D. Thomam, aliosque graues auctores citant, quia interdum in eis legunt generationem esse terminum extrinsecum alterationis; leui planè indicio id colligunt. In neutra enim sententia inficiandum est alterationem terminari extrinsecus ad generationem, cum ad eam ordinetur. Nec quicquam impedit, quominus vna actio sit terminus extrinsecus alterius, vt calefactio illuminationis.

Eius rationes

Generatio
nō est altera-
tio.

Primum igitur quod generatio sumpta pro momentanea formæ introductione distinguatur intrinsecè, & essentialiter ab alteratione, ostenditur, tum quia generatio ita spectata habet pro termino substantiam; alteratio qualitatem; talis verò differentia ex parte termini intrinsecum, & essentialiale discrimen ponit inter mutationes, vt alibi docuimus. Secundò quia cum introductionem formæ non antecedit vna alteratio, sed multæ; tot videlicet, quot accidentia generans in-

mate-

Soncinas lib.
8. Met. q. 14.
ad 1. Abul. in
c. 1. Math. 7.
52.

Lib. 5. Phys.
c. 4. q. 1.

materiam inuehit, vt eam recipiendæ formæ idoneam reddat: vel generatio consistit intrinsecè in vna aliqua dumtaxat earum alterationū: vel in collectione omnium; quorum neutrum dici potest: non primū, cum nulla sit maior ratio, cur in vna, quàm in alia ponatur. Non secundum, quia sequeretur generationem non esse vnā simplicem mutationem; sed plures, contra communem sententiam Philosophorum, præsertim Aristotelis lib. 5. Physic. cū de vnitāte mutationū disserit. Igitur inter generationem prædicto modo consideratam, & inter alterationem necessariò constituendum est essentiæ discrimen; quod nōnulli contrariæ partis auctores negant.

Generatio est
mutatio vna,
simplexque.

Deinde, quod generatio pro momentanea introductione formæ sit vera, & realis actio, ostenditur; quia generatio ita accepta, est mutatio, vt in confesso est apud omnes; cum per eam materia in instanti generationis aliter se habeat secundum formam, quàm recipit, ac se se habebat tempore generationem antecedente. Deinde hæc mutatio est realis, vt satis indicat eius terminus, tum proximus, & immediatus, qui est forma; tum medius principalis, qui est compositum. Item verò talis mutatio infertur ab agente, hoc est, à generante, siue ab introducente formam: est ergo actus agentis: atqui actus agentis, vt agens est, nihil est aliud, quàm actio: igitur prædicta introductio formæ, est vera, & realis actio momentanea. Præterea cum leo leonem gignit, datur vera actio, quæ generans formam geniti, saltem vt terminum minus principalem producit, vnitque cum materia; siquidem producere, & vnire, est agere: atqui istiusmodi actio re ipsa generatio est, vt quæstione proxima ostendemus; igitur generatio est vera actio. Denique aggeneratio, quæ datur dum viuens nutritur, est vera actio: siquidem est motus continuus, vt progressu demonstrabim⁹, & omnis motus realiter est actio, vt lib. 3. Physicor. cap. 3. quæst. 1. art. 2. docuimus: ergo & totalis generatio, vera actio dicetur; cum vtrobique eadem sit ratio.

Generatio est
vera, & realis
actio.

Postremò, quod hæc nostra sententia Peripatetica sit, ex eo probatur, quia Aristoteles multis in locis facit generationem mutationem realem, diuersam ab alterationis motu, formæ introductionem præeunte, vt lib. 5. Physicorum capit. 1. vbi mutationem in generationem, & in motum, vt in distincta membra partitur. Et hoc in lib. capit. 4. textu 24. & rursus lib. 5. Physicorum capit. 1. textu 8. vbi docet aliud esse subiectum generationis, aliud alterationis; & eodem lib. capit. primo text. 9. & capit. 5. text. 51. cum affirmat generationem non esse motum, propterea quod hic inter terminos contrarios, illa inter contradictorios versetur: & eodem lib. cap. 1. text. 10. cum ait ad substantiam non esse per se motum, atque ita generationem motum non esse.

Quod hæc
opinio sit Ari-
stotelis.

Quoniam igitur argumenta alterius opinionis, & si in speciem probabilia sint, non tamen institutum probant; ea diluemus. Ad id, quod initio propositū fuit, respondendū est è duobus illis incōmodis

Responsio ad
argumenta su-
perioris art.

O

pri-

Ad. 1. primum non rectè colligi; secundum in tali euentu reuera incommodū non esse. Etenim substantia non attingit generationem, nisi interuentu accidentium, quæ licet in eo instanti pereant; adhuc tamen eorum vi generans actionem generandi elicere potest: sat enim est perseuerasse illa usque ad instans generationis extrinsecè; neq; in eo, nisi ratione subiecti intereuntis, desisse. Quæ enim ita desinunt censentur quodammodo adhuc esse, cum inter momentum generationis, & antecedens tempus, quo extiterunt, nulla duratio interiecta sit.

Generatio sustinetur à supposito.

Ad. 2. Ad secundum concessis ijs, quæ in eo assumuntur, respondendum est, licet generatio in materiam recipiatur, id non esse impedimento, quominus dicatur à supposito, siue singulari per se existente sustineri, & in eo recipi. Nam cum materia sit pars suppositi, dicetur quidem generationem sustentare, ut quo; ipsum vero suppositum, ut quod. Siquis verò urgeat generationem tum forma, tum supposito priorem natura esse; quare non videri quo pacto in illo originis momento sustentari queat à supposito. Respondemus, quod supra, esse quidem priorem in genere causæ agentis, posteriorem in genere causæ materialis.

Duplex acceptio generationis.

Ad. 3. Pro solutione tertij argumēti, quod Aristotelicæ doctrinæ testimonijs innititur, repetendum est, quod alibi monuimus ex Simplicio lib. 5. Physicor. text. 8. & Auerroe lib. 6. Physicor. comm. 59. & lib. 8. comment. 55. M. Alberto 1. huius operis tractatu 1. cap. 21. & alijs, generationem apud Aristotelem (quod etiam aduersarij fatentur, ut initio quæstionis præfati sumus) interdum sumi pro alteratione præuia vnâ cum suo termino extrinsecò, qui est formæ substantialis introductio: nonnunquam pro sola introductione eiusdem formæ. Igitur cum Aristoteles generationes motibus annumerat, easve quoad velocitatem, & tarditatem comparat; generationis nomen in priori sensu accipit, non in posteriori. Item locis alijs in argumento adductis, ubi de mutatione loquitur, non agit de mutatione in toto suæ significationis ambitu, prout motum, generationemque comprehendit; sed pressius, ut interdum solet, prout de mutatione successiua duntaxat, siue de motu dicitur. Atque ita cum ait in omni mutatione dari prius, & posterius; perinde est ac si dicat, in omni motu. Et in hunc sensum alia his affinia testimonia accipienda sunt.

Q V Æ S T I O XIII.

IN QVA NAM ACTIONE
generatio propriè consistat.

A R T I C V L V S I.

DE:

DECERNITVR CONSISTERE

in actione, qua generans vnit formam cū materia. Disquiritur num in humana generatione talis actio detur.

Via superiori disputatione conclusum à nobis fuit generationem esse veram, germanāque actionem, proximum est vt quæ nam actio ea sit, scrutemur. Hæc difficultas, vt explicatè enodetur, aduertendum est cū quippiam generatur, præter antecedentium dispositionum productionem, in qua generationem propriè sumptā minimè sitam esse ostē-

dimus; dari productionem formæ, siue introductionem, vñionem ve eiusdem cum materia; itemque productionem totius. Quærimus ergo in quonam ex his generatio formaliter constitui debeat. Quod nō in productione totius, ex eo suadetur; quia, vt inferius à nobis probabitur, totum non efficitur per aliquam veram actionem sibi propriā distinctam ab ea, qua forma gignitur, seu vñitur cum materia. Quare cū generatio sit vera actio, non consistet in ea, qua totum peculiari- ter fiat. Deinde quod non consistat absolutè in illa, qua producitur forma, probatur, quia vt rectè ait Caietanus 1. p. quæst. 118, art. 2. & Hispalensis 1. sentent. dist. 5. quæst. 1. art. 3. & Soncinas 8. Metaph. quæst. 14. productio formæ non pertinet per se ad rationem formale, & intrinsecā generationis (intellige nisi productio formæ, & eius vñitio in eandem formaliter actionem recidant, qua de re infra.) Nam in resurrectione, quæ iterata quædam generatio est, nō producitur forma, sed vñitur. Et si aliud quoduis agens productā iam ab alio formam cū materia copulare posset; haud dubiè diceretur generare, si eam tantum cum materia coniungeret; quemadmodum parieti calcem admouens, parietem dealbare perhibetur; cū tamen candorem ipse non producat, sed calci inhærentem parieti ad moueat, iungatque. Superest ergo, vt generatio cōsistat formaliter in actione, qua forma in materiam inducitur, seu cum ea copulatur.

Verum quonam pacto id in humana generatione constet, grauis dubitatio est; in qua duæ occurrunt celebriores sententiæ. Prima est D. Thomæ 1. p. quæst. 118. art. 2. ad 4. & lib. 2. contra gentes cap. 89. alijsque in locis, Scoti in 1. distinct. 17. quæst. 3. Richardi in 2. distinct. 17. quæst. 3. Capreoli dist. 15. quæst. vnica, Bassolij distinct. 19. quæst. vnica art. 3. Ferrariensis ad caput citatum contra gentes, & aliorum complurium, qui ex parte hominis generantis nullam ponūt actionem, quæ intrinsecè attingat animam rationalem, eam cum materia vniendo; aiuntque, vt homo hominem gignere dicatur, iuxta celebre illud pronunciatum Aristotelis lib. 2. Physic. cap. 2. text. 26.

Quod gene-
ratio nō con-
sistat in pro-
ductione to-
tius.

Nec in prod.
formæ.

Sed in vñitio-
ne cum ma-
teria.

De generatio-
ne humana.

1. Opinio.

Aristot.

Abulen-
sis ad
c. 22. Math.
9. 238.

sol, & homo generant hominem; sat esse præparari ab eo materiam, in quam, ubi primum perfectè disposita est, Deus animam infundit, vnit- que corpori.

2. Opinio.

Secunda opinio est Caietani 1. p. quæst. 18. art. 2. Soncinatis lib. 8. Metaph. quæst. 14. aliorumq; arbitrantium in generatione humana dari ex parte hominis generantis actionem terminatam intrinsecè ad animam rationalem, non secundum se, vt absolute accipit esse, siue prout est creabilis (sic enim terminus est creationis) sed quatenus accipit esse in materia, & cum ea copulatur, siue prout est corpori vni- bilis.

Præsertim re-
centiū Philo-
sophorum.

Prioris senten-
tiæ fundamē-
tum.

Prior sententiā ex eo probatur, quia superuacanea videtur talis actio à generante elicitā; cum Deus, dum animam creat, infunditque; eam simul vniat; esto id non præstet per eandem formaliter actionem, sed per actionem re ipsa eandem, formaliter tamen diuersam, quatenus crea- tio terminatur ad esse animæ absolute; vnitio verò ad inesse, hoc est, ad esse eiusdem prout inest in materia, eamque informat, ac sibi coniun- git. Secundò, quia non posse dari talem actionem ex parte generā- tis, videtur manifestum. Nam cum illa debeat esse spiritalis (vt quæ pro termino habeat immaterialem substantiam, reque ipsa idem cum ea sit, quemadmodum & cæteræ actiones cum suo termino intrinse- co) utique non poterit à potentia gignente, quæ materialis, & corpo- rea est, ac nullo pacto aliunde eleuatur, efficienter proficisci.

Rationes pro
secunda opi-
nionē.

Posterior opinio ex eo suadet, quia cū generatio, vt supra osten- dimus, consistat in actione, qua forma materiæ copulatur, cumque a- nima rationis particeps, sit formalis terminus, à quo humana genera- tio speciem sortitur; non videtur quo modo talis generatio constare queat, nisi detur actio, quæ circa animam versetur, eamque vti pro- prium terminū intrinsecè attingat, & materiæ vniat. Nec satisfaciūt, qui ponunt actionem illam ex parte solius Dei creantis simul animā, copulantisque cum materia. Nam si homo ad eam eliciendam non concurrat, cum in ea formaliter, proprièque generatio consistat; haud propriè dicetur hominem gignere, vel certè humana generatio cum aliorum vinentium generatione non vniuocè conueniet; quorum pri- mum etsi concedat Henricus Gandauensis quodlib. 3. quæst. 16. & Marsilius 1. huius operis quæst. 2. art. 2. Posterius verò Abulensis super lib. Geneseos cap. 2. Neutrum tamen Peripateticæ doctrinæ consentaneum est. Non primū, cum Aristoteles loco illo Physicorū, quem antè citauimus, communi philosophorum consensu absolute pronuntiet hominem à sole, & homine generari, & lib. 2. huius operis cap. 6. text. 39. & lib. 12. Metaph. cap. 3. text. 13. hominem generare hominem. Non secundum; cum idem lib. 2. de partibus animalium cap. 1. dicat hominem gignere hominem, vt stirps stirpem ex subiecta sibi materia. Nec probanda est responsio Ochami quodlib. 2. quæst. 10. & 11. vbi ait ex eo quod homo productionem, vniōemque ani- mæ sensitiuæ, quæ cum anima rationali permaneat, simul attingit, dici hominem generare; esto circa animam rationis participem nullam edat

Henric. Gād.

Aristot.

Reijcitur opi-
nio Ochami.

In quæst. utrū
in homine
plures sint
animæ, an v-
na tantum.

edat actionem. Hæc enim sententia preterquam quod ponit in ho-
mine plures animas, quod progressu confutabimus, quod ad præsen-
tem disputationem attinet; ex eo refellitur, quia ut homo non consti-
tuitur in esse hominis per animam sensitivam; sed per rationalem; ita
ut quis dicatur hominem generare, non sat erit solam formam sensiti-
uam producere, aut unire materiæ.

Præterea, quod ut homo dicatur generare hominem, non sufficiat
induci ab illo dispositiones, quibus perfectis Deus animam creat, ex eo
convincitur, quia si dispositiones, ut generantis instrumenta ipsam
actionem generandi non edunt; sed obseruiunt duntaxat ad reddendā
materiæ suscipiendæ formæ idoneam; profecto ut tales dispositiones
non concurrunt actiue, sed habent se se ex parte materiæ; ita nec gene-
rans dicetur per eas actiue concurrere, proindeque nec merito illarum
dicendus erit homo generare, cum generare sit agere.

Ex doctrina
Aristot. lib. 1.
Metaph. c. 15

Denique idem ex eo concluditur, quia relatio paternitatis, qua So-
phroniscus refertur ad Socratem, habet pro fundamento proximo ali-
quam actionem; non aliā, quā eam, qua Sophroniscus attigit unio-
nem animæ Socratis cum eius materiā: siquidem productio antecede-
tium dispositionum non est vna actio, sed plures specie differentes, ut
alibi docuimus. Quare inficiandum non est dari talem actionem à ge-
nerante editam.

Quod sit fun-
damentū pro-
ximū paterni-
tatis

ARTICVLVS II.

PROBABILIVS VIDERI

etiā in generatione hominis dari ex parte ge-

nerantis actionē, quæ animā intrinsecè

atingat, eam corpori uniendo.

HI Ita disputatis quauis vtrāq; pars controuersie admodum
probabilis sit, & nos priorem alibi secuti fuerimus: nunc tamen
re diligentius considerata posteriorem, quam scimus in philo-
sophantium schola indies magis probari, quæque Aristotelis doctrinā
magis sapit, eligendam iudicamus: iuxta quam dicendum erit cum Sco-
to in 4. dist. 43. quæst. 3. art. 3. & Capreolo eadem dist. quæst. 2. art.
3. contra Henricum Gandauensem quodlib. 11. quæst. 14. & alios, nō
posse animam separatam propria virtute unire se materiæ diuinit⁹ dis-
positæ: siquidem indiget prædicta actione unitiua. Quare ad primum
argumentum aduersariorum respondemus, cum Deus animam ratio-
nis participem creat, eam simul unire, non tamen se solo, sed simul cū
generante; concurrento videlicet cum eo per communem concursum
ad eam actionem unitiuam, quam generans seminariæ virtutis inter-
uentu elicit: habet enim humana proles ex naturæ ordine talem à suis
parentibus dependentiam, quemadmodum & cætera cōposita natu-
ralia

ralia à suis. Quanquam posset Deus, si vellet, absque opera generantis, efficaciorum concursum adhibendo, animam corpori perfecte unire, ut faciet in resurrectione, quæ, ut paulò post dicemus, generatio quædam est.

Solut. 2. arg.

Quo in euentu possit actio spiritalis elici à potentia corporea.

Anima rationalis quo ad officium informandi pendet à corpore

Ad secundum respondendum, actionem, qua generans attingit unionem animæ rationalis cum materia, esse idem re cum anima, esseque immaterialem, quanuis eliciatur à potentia corporea non eleuata; nec id pro absurdo reputandum esse. Primum, quia non est actio productiua rei spiritalis, sed eius unitiua dumtaxat. Secundò, quia non per se, ex vi agentis causæ; sed quasi ex accidente spiritalis est, quatenus videlicet incurrit in spiritalem terminum, à quo immateriale esse fortitur. Tertiò, quia licet tendat in animam rationalem, quæ quoad substantiam supra materiæ conditionem eminet; versatur tamen circa illam, quatenus habet quodammodo esse materiale, & dependens à corpore, ut loco citato primæ partis, rectè dixit Caietanus; siquidem esto secundum se à corpore non pendeat; nihilominus quoad officiū informandi, actuandique materiam, quo pacto in eam fertur uniuersi actio, ab illo dependet. In quam sententiam lege D. Thomam in questionibus disputatis, quæst. vnica de anima art. 1. & Henricum Gandauensem quodlib. 6. quæst. 14. Sanè in aggeneratione hominis, ut supra annotauimus, similis actio datur, qua animus materiæ denuò accedenti vnitur: alioqui aggeneration non esset motus, cum omnis motus sit idem re cum actione mouentis: & tamen ea actio spiritalis est; licet à virtute nutriente, siue augente, quæ materiæ inhæret, proficiscatur. Quare nihil mirum si cum homo de integro generatur, idem eueniat.

Proxima questione,

In nostris
Physicis lib. 3.
c. 3. q. 1. art. 2.

Q V Æ S T I O XIII.

V T R V M H V M A N Æ G E.

nerationes supra naturæ vim editæ propriè,
vniuocèque generationes sint: an non.

A R T I C V L V S I.

A R G V M E N T A P A R - tis negatiuæ.

Quatuor humanæ generationis modi.

Vtior eius opusculi, cui titulus est, sermones ad fratres in eremo. (circunfertur inter opera D. Augustini) D. Anselmus lib. 2. cur Deus homo. Alensis 3. p. quæst. 8. m. 1. D. Bonauentura, & Richardus initio lib. tertij sent. alijq; nonnulli quatuor humanæ generationis modos recensent. Primus

Lege D. Gre.
Naz. orat. in
sanctū baptis.

Primus est absque mare, & foemina, vt productio Adami. Secundus absque foemina, sed interueniente mare, vt productio Euæ, cuius corpus Deus ex Adami costa efformauit. Tertius absque mare, sed concurrente foemina, cuiusmodi fuit humana Christi generatio ex Virgine. Quartus ex mare, & foemina, qualis est ordinaria, & communis aliorum hominum generatio. Ad primum membrum reuocari potest resurrectio. Nam & Christi resurrectio, generatio appellatur verbis illis Psalmi 2. Dominus dixit ad me filius meus es tu, ego hodie genuite. Quæ etiam de Christi resurrectione intelligenda esse docuit D. Paulus actorum 13. sumpto inde argumento ad astruendam fidem resurrectionis Christi. Et Matthæi 19. communis corporū resurrectio, dicitur à Christo regeneratio.

Resurrectio
in diuinis lit.
generatio,
vel regenera-
tio vocatur.

Est ergo non leuis controuersia, an vt generationi quarto modo sumptæ, ita & reliquis tribus propriè, vniuocèque conueniat physicæ generationis definitio, quam superius inculcauimus. Pro parte negatiua hæc sunt argumenta. Primum, quia cum tres illæ generationes naturæ vim excedant, miraculosæ sunt; miraculosum autem, & naturale videntur distingui inter se, nec in vnā definitionem conuenire. Secundò, quia generatio, vt superiori quæstione statuimus, consistit formaliter in vnitione formæ cum materia, ad quam generans vnā cum Deo concurrat: & tamen ad nullam illarum trium generationum concurrat generans. Item, quia prima, & secunda generatio non sunt actiones vitales, cum non procedant à principio vitæ coniuncto; at vitales actiones à non vitalibus videntur genere distingui. Præterea, generatio exigit in materia naturalem potentiam, siue aptitudinem ad recipiendam formam (siquidem generatio est progressio à priuatione formæ in subiecto natura apto) sed re intereunte non manet iam in materia talis potētia, seu aptitudo ad illius rei formam; quemadmodū nec in natura datur potentia actiua, quæ illam possit introducere: ergo si illa met forma rursus in materiam diuinitus inferatur, vti fiet in resurrectione corporum; non poterit ea introductio, generatio appellari. Deniq; generatio humana Christi habet pro termino Personam Verbi, cum actiones non nisi ad supposita terminentur, & ibi nullum sit suppositum humanum, sed diuinū dumtaxat, quod est Persona Verbi incarnati: atqui persona dicitur de persona diuina, & humana analogicè: ergo generatio humana Christi non cōuenit cum alijs generationibus nisi analogicè. Ex quo sequitur illi, cæterisque generationibus prædictam definitionem, quæ vna, & vniuoca habetur, non ritè accommodari.

Primum arg.
pro parte ne-
gatiua.

2.

3.

4.

5.
De termino
generationis
humane
Christi.

De analogia
inter Personā
diuinā, &
creatā D.
Th. 1. p. q. 29
art. 4.

ARTICVLVS II.

EXPLANATIO CONTROVERSIÆ;
& dilutio argumentorum superioris articuli.

Ad

Multiplex cō-
sideratio ge-
nerationis.

Responsio ad
quæst.

Discrimen in-
ter Physicas
& supernatu-
rales genera-
tiones.

D. August.
D. Gregor.
D. Chrysost.

Inc. 1

Quot dierū
spatio mēbra
infantiū mas-
culorū effor-
mentur.

AD difficultatem hanc explicandam aduertendum est posse nos considerare generationem, vel quoad essentiam, & ea, quæ per-
tinent ad conceptum quidditatum illius; vel quoad extrinse-
ca, & quasi connotata. Quo posito dicimus in primis si generatio prio-
ri modo sumatur, omnes illas generationes eandem communem ratio-
nem generationis sortiri: si secundo modo, tres priores à quarta non pa-
rum differre. Huius assertionis prior pars ex eo ostenditur, quia quæ
spectant ad naturam, & quidditatum conceptū generationis, prout
mutatio est, sunt transitus à priuatione formæ ad formam in materia,
vt sæpe diximus; prout verò est actio, sunt vnitio formæ substantia-
lis cū materia. At hæc omnia in generationibus illis cernuntur, vt erit
consideranti perspicuum, & ex argumentorum solutione apertius
euadet.

Posterior pars ostenditur. Quia in generationibus physicis prius
materia ab agente naturali successiuè disponitur: at in illis tribus non
ita res habuit. Namque in ijs, esto Deus formam materiæ non nisi dis-
positionibus aptæ, paratæque intulerit; dispositiones tamen haud pe-
detentim, sed instanti introductæ fuerunt. Præterea in ordinaria ho-
minum generatione licet solus Deus animam creet; eius introductio-
nem, & vnionem cum materia attingit agens physicum, cum quo ad
id generali concursu concurrat Deus: in productione verò Adami, &
Euæ nulla circa id generantis, imo nec alterius agentis creati, vt do-
cet D. Thomas 1. p. quæst. 91. art. 4. interuenit actio; nec etiam in-
terueniet in resurrectione: in qua cineres quidem ab Angelis erunt
colligendi, vt asserunt scholasticæ Theologiæ professores in 4. dist.
43. cum D. Augustino 3. de Trinitate cap. 4. & D. Gregorio 4. lib.
dialogorū cap. 5. & D. Chrysostomo homil. 8. in 1. ad Thessal. alijsq;
patribus: verum nec corpora distinguenda organis, & reliquo accide-
ntium apparatu instruenda; nec animæ ijs copulandæ erunt, nisi solius
Dei virrute, vt est etiam communis theologorū doctrina loco citato.

Quod verò ad humanam Christi generationem attinet, præstitit
circa eam beata Virgo omnia, quæ ad veram generationem humanam
à matre necessariò exhibēda sunt; cū vera Christi mater sit: sed quod
ex parte viri actiuè præstandum erat, suppletum fuit opera Spiritus
Sancti iuxta illud Lucæ 1. Spiritus Sanctus superueniet in te, & vir-
tus altissimi obumbrabit tibi. Qua etiam virtute vitalis facultas, &
concurfus Virginis ad celerrimè euocandum, attrahendumq; purissi-
mum sanguinem ad locum conceptionis, excitatus fuit, & ad deline-
andum, efformandumque pro sua parte, momento temporis, corpus
Christi. Sicque præparatio materiæ, & organorum distinctio, quæ ad
introductionem animæ rationalis infantium masculorum quadraginta
circiter diebus perficitur, in generatione Christi absque successione
vno instāti absoluta fuit; vt scripsit D. Damascenus lib. 3. fide. ortho-
doxæ cap. 2. D. Thomas 3. p. quæst. 33. att. 1. D. Bonaventura in
3. distinct. 3. quæstione vltima. Paludanus quæst. 3. Richard. artic. 3.
quæst. 2. Gabriel distinct. 4. quæst. vnica art. 2. Alensis 3. p. quæst.
8. memb.

Legit D. Chry-
sost. homil. 13
in Genesim.

Idē sentit A-
lenfis 2. p. 7.
78. m. 2. a. 1.

Beata Virgi-
nē verè ac p-
priè esse ma-
trē Dei defini-
tū est in cōcil.
Ephes. et Chal-
ced. et in 6. Sy-
nod. aet. 4. &
11. habeturq;
in 7. Synod.
aet. 4. & 7. in
concil. Later.
sub Martino
1. cap. 3. & in
alijs.
De spatio for-
mationis fa-
tus M. Alb 9.
de anim. c. 5.
tract. 1.

Legit
in 4.

Lib.
9.

8. memb. 2. & quæst. 9. membro 4. & 4. p. quæst. 34. memb. 3. alijque Theologi communi assensu.

Ita patet si hæc, quæ retulimus, aliaque huiusmodi, quæ naturæ generationis extrinseca sunt, & ab ea quali connotantur, perpenderimus, vulgarem hominum generationem, & tres illas, de quibus agim⁹, non eandem habere rationem. Cæterum quia hæc non variant substantiam, & assentiam, ut pote cuius identitas nec à modo faciendi, nec à principio actiuo per se pendet; dicendum erit prædictas omnes generationes propriè, & vniuocè generationes esse, & in vnius speciei naturæ eandemque essentialem definitionem, qualis est ea, quæ à nobis ex Aristotele tradita fuit, conuenire; quæ est multorum Theologorum sententia, ut testatur Capreolus in 1. distinct. 5. quæst. unica art. 2. Certè nō minus generationes naturales, & supra naturæ vim editæ, in vnam quidditatem, & rationem consentiunt; quàm illuminatio aeris à sole deriuata, & ea, qua Deus se solo, si velit, eundem aerē collustrabit.

Quæstionis
propositæ di-
lutio.

Idēitas esse
tiq̃ nō pēdet
per se à prin-
cipio actiuo.

Ad primum igitur argumentum superioris articuli, dicendum est, etsi miraculola distinguantur modo, & ex parte principij actiui ab ijs, quæ per naturam fiunt; non tamen ab eis essentia differre, cum cætera consentiunt, ut in re proposita accidit. Ad secundum respondemus generationem consistere in formæ cum materia vnitione, ad quam in ordinarijs generationibus concurret simul agens creatum; in extraordinarijs verò, ad quas illius consortium non admittitur; id, quod ab eo præstandum erat, diuinitus cōpensatur. Ad tertium dicito ex eo præcisè, quod vna operatio sit vitalis, alia non vitalis, nō colligi inter eas discrimen essentiæ, ut ex ijs, quæ superius disseruimus, constat. Enimverò eandem prorsus intellectionem, quam Socrates elicit, potest Deus se solo producere. Et tamen illa vitalis dicetur, ut pote à principio vitæ coniuncto orta; hæc autem non vitalis.

Solutio pri-
mi arg. pro
parte neg.

Solut. 2.

Solut. 3.

Pro solutione quarti argumenti animaduertendum est potentiam materiæ, quod ad præsentem locū attinet, duobus modis sumi. Nimirum vel pro respectu transcendentis, & ordine ipsius materiæ ad formā, à quocūque, & quouis modo illa inducatur: vel pro aptitudine materiæ ad recipiendā formam ab agente naturali. Si potentia priori modo spectetur, cum nō sit aliud, quàm ipsa met substantia, & essentia materiæ, ut in Phisicis exposuimus; non dubium, quin corrupto composito adhuc illa maneat in materia. Ac de huiusmodi potentia intelligēdus est D. Th. 1. q. 104. ar. 4. ad 3. vbi ait etsi cum forma interit, nihil ei⁹ residuū sit, non dici formam annihilari, quia adhuc manet in potētia materiæ. Si aut potentia posteriori modo sumatur, re intereunte non iam relinquitur in materia huiusmodi potentia; quia sicut in natura non existit aliqua potentia actiua, à qua semel corruptum reparari queat; ita nec in materia datur ad formam corruptam, vel à materia separatam potentia illa passiua talem vim actiuam recipiens: datur tamen potentia obedientialis in ordine ad Deum. Hinc ad argu-

Solut. 4.

Materiæ po-
tentiā dupli-
citer sumi.

Explicatur lo-
cus D. Tho.

P. men.

Lege Capr.
in 4. d. 43. q. 1.

Lib. 1. cap. 9.
q. 2. art. 1.

mentum respondebis, ut sit vera generatio quoad substantiam, sat esse dari in materia potentiam priori modo cum prædicta aptitudine obedi-
dentiali: quia cum generatio dicitur procedere à priuatione, ut à ter-
mino à quo; & priuatio definitur negatio formæ in subiecto natura
apto; ea aptitudo, siue potentia non debet limitari ad potentiam in or-
dine ad agens naturale, sed indiscriminatim accipienda est: quanquam
in ordinarijs generationibus vtriusque potentiæ ratio in materia simul
inueniatur.

Solut. 5.

Ad quintum, humanam Christi generationem terminari ad perso-
nam Verbi, non secundum se; sed ut cum humanitate, ineffabili com-
positione, componit hunc hominem, siue ut subsistit in humanitate,
ita ut terminus principalis sit suppositum ipsum, formalis autem, à
quo generatio sumit speciem, sit forma humana, quæ non solum est
eiusdem speciei cum formis aliorum hominum, sed & homo ille Chri-
stus in eandem naturam specificam cum cæteris hominibus conue-
nit, ut est Patrum, & scholasticæ Theologiæ professorum communis
doctrina, de qua suo loco. Ita patet analogiam inter personam di-
uinam, & personas aliorum hominum nihil ob stare, quominus gene-
ratio humana Christi cum aliorum hominum generationibus vniuocè
conueniat; cum vniuocatio generationis non à persona, sed à forma
petenda sit.

Vniuocatio
generationis
vade.

Q V Æ S T I O XV.

V T R V M F O R M A, A N
compositum sit terminus per se
generationis.

A R T I C V L V S I.

D I V E R S Æ A V C T O R V M
sententiæ.

Omne formæ non intelligimus hoc loco eam, quam vo-
cant formam totius, cuiusmodi est humanitas; sed formam
informantem, quam appellant formam partis, qualis est
anima hominis, vel equi. Porro terminari generationem
ad formam, & ad compositum, inter Philosophos liquet.

Quo tamen pacto, & ad quod nam horum primò, ac per se terminetur,
controuersum est. Quidam arbitrantur generationem terminari
intrinsecè, & per se ad totum; ad formam autem non nisi ex concomi-
tantia, quatenus in toto includitur. Quæ sententia ex eo ostendi potest,
quia

Prima opi-
nio.

De hac dupli-
ci notione
formæ 3. p. q.
13. art. 1.

Ex his vide-
tur Scoti lib.
7. Metaph. q.
10. Tróbeta
lib. 2. eiusdè
op. q. 5.

De hactenus Sō
cin lib. 7. Me
taph. q. 12.

quia terminari per se, & intrinsecè generationem conuenit supposito: id verò compositum est, non forma. Item quia idem est terminus per se generationis, qui postea erit corruptionis; corruptio autem non nisi ad compositum terminatur, vt patet in hominis interitu, vbi non ex-tinguitur forma, sed compositum. Quare non forma, sed compositum erit terminus per se generationis. Præterea cum nulla forma, excepta humana, sit per se subsistens; nulla potest obtinere esse; nisi id à toto mutuetur; atque adeò nulla, nisi productione totius, in quo inest, efficitur.

Anima hu-
mana est per
se subsistens.

Alij censent in qualibet generatione duplicem actionem dari, quarū vnaquæque suum terminum per se primò vendicet; altera formam, altera compositum. Quæ opinio eo potissimū stabilitur argu-mento, quia vt forma, & compositum re ipsa inter se distinguuntur; ita distinctas realiter actiones poscunt; cum actiones realiter distinctæ non sint aliud, quàm res diuersæ in fieri. Alij postremò in generatione vnā duntaxat ponunt actionem, quæ primò, & intrinsecè in formā, in compositum verò secundariò, & extrinsecè, sed vt in præcipuū ter-minum feratur. Huius opinionis fundamenta proximo articulo iaci-enda erunt.

Secunda opi-
nio.

Tertia opi-
nio.

ARTICVLVS II.

QVID IN RE PROPOSITA
asserendum videatur.

Lege D. Th.
in 1. d. 5. q. 3.
& 3. p. q. 6. a.
1. Ferr. 1. cō-
trag. c. 26.

PRæfens quæstio aliquot assertionibus explicanda est. Prima sit. Terminus generationis primus primitate intentionis, est com-positum. Hæc assertio ex eo perspicua est, quia vt forma nobi-litate præstat materiæ, ita compositum formæ, quod alibi docuimus: & vt materia est propter formam, ita forma est propter compositum: cum ergo generans in id, quod excellentius est, & cuius gratia reliqua sunt, præcipuè contendat, ad idque primò, tanquam ad scopum, actio-nes suas dirigat, necessariò compositum in eius intētionē primum erit: esto forma, & materia executione priora sint; quatenus materia tem-pore quamlibet formam; forma verò origine compositum antecedit.

Prima asser-
tio.

Lib. 2. Physic.
c. 7. q. 5. a. 1.

Secunda assertio. Terminus generationis, qui vt quod producit, non est forma, sed compositum. Hæc est Aristotelis lib. 1. Metaph. cap. 1. & lib. 7. eiusdem operis cap. 8. text. 26. & lib. 12. cap. 3. text. 13. & lib. 4. Physic. cap. 9. text. 84. & lib. 1. cap. 7. text. 67. nec nō & aliorum auctorum communis: D. Thomæ. 1. p. quæst. 45. art. 1. & in 1. sentent. distinct. 5. quæst. 3. art. 1. Capreoli ibidem quæst. 1. art. 3. ad argumenta contra primam conclusionem, Scoti in 2. distinct. 2. quæst. 7. & in 3. distinct. 4. quæst. vnica. Argentinatis distinct. 19. quæst. 1. art. 1. Ferrariensis 1. contra gentes cap. 26. Soncinatis 7. Metaph. quæst. 23. Magni Alberti 1. huius operis cap. 21. & aliorū.

2. Assertio.

D. Thom.
Capreol.
Scot.
Argent.
Ferrar.
M. Alberti

Eam verò ratio illa ostendit, quia cùm productio terminetur ad esse; ut vnum quodque est, ita producit. Quare id, quod per se est, per se producit. Cùm igitur nulla materialis forma sit per se, siue ut quod; sed tanquam id, quo aliud est; compositum autem per se sit, & ut quod; planè sequitur non formam, sed compositum ut quod, siue ut principalem terminum produci. Item per generationem accidentariam non fit per se forma, ut albedo; sed compositum, id est, album; neque fit musica, sed musicus, ut docet Aristoteles lib. 7. Metaphy. cap. 8. text. 26. & 27. ergo neque per substantialem generationem fiet per se, siue ut quod, forma, sed compositum naturale.

3. Assertio.

Tertia assertio. Terminus formalis, & proximus generationis est forma. Hæc & Aristotelis, & aliorum auctorum, quos supra citauimus, etiam communis est; ostenditurque hunc in modum. Generatio, ut docet Aristoteles lib. 2. phys. cap. 1. text. 14. est via ad naturam, id est, ad formam; & ut in primo eiusdem operis libro concluditur, est principium generationis, non nisi quia formaliter generationem terminat, ut demonstrat illius definitio, nempe, Generatio est mutatio à priuatione formæ ad formam in materia; ergo forma est terminus formalis generationis. Deinde generatio consistit in introductione, siue vnitione formæ: ergo proximus illius terminus est forma, atque adeo forma est terminus formalis, & proxim⁹ generationis: minus tamen præcipuus, ut ex confirmatione proximæ assertionis manifestum est:

De hac re Iā-
donis lib. 7.
Metaph. q. 16.

4. Assertio.

Quarta assertio. Forma, & compositum in generatione non terminant diuersas actiones: sed vnā duntaxat, quæ intrinsecè terminetur ad formam, extrinsecè ad ipsum compositum. Hanc assertionem, etsi magni nominis philosophi non sine probabilitate impugnent, ex eo veram putamus, quia nulla ratio, aut necessitas cogit istiusmodi actiones multiplicare, cùm post vnitionem formæ cum materia, quæ intrinsecè attingit formam (siquidem hæc est immediatus eius termin⁹, ut ex superiori assertionem patet) cū inquā possit absq; noua actione resultare totum: maxime quia non apparet à quo tunc eiusmodi actio elici debeat. Nam quod à materia, & forma geniti nō oriatur, inde constat, quia materia, & forma non causant totum per aliquam actionem: siquidem, ut à nobis in physicis ostensum fuit, sola causa efficiens p causality, seu modo causandi, actionem vendicat. Meliori specie probabilitatis dicet quis elici prædictam actionem à virtute seminali; sed neque id placet: non enim probabile videtur duas ab ea simul actiones proficisci; vnā, qua forma cum materia vniatur; alteram, qua producat totum. Adde quod Aristoteles cū de generatione disserit, nullam in ea agnoscit actionem, quæ ad substantiam tendat, præter illam, quam in materia nuda recipi ait, quæ certè non est nisi formæ introductio, quæ idem subiectum, quod forma ipsa, vendicat. Quis enim dicat productionem totius recipi in materia?

Causalitas
formæ, & ma-
teriæ non est
actio.

Lib. 2. cap. 7.
quest. 7.

5. Assertio.

Quinta assertio. Generatio est idem re cum forma, non autem cū toto, seu composito. Probatur quoad priorem partem, quia actio est idem cum termino, quem proximè attingit: is autē, ut ex dictis patet, non

non est totum, sed forma. Deinde quoad posteriorem; quia si generatio esset idem cum toto, cum ea sit idem cum forma, ut nunc ostensum fuit; utique pars, & totum essent inter se idem, ex vulgato illo axioma, quæ sunt eadem in vno tertio, sunt eadem inter se.

Obijciat aliquis, quemadmodum per generationem forma vnitur materiæ, sic materia vnitur formæ. Non igitur maior ratio est, cur generatio sit idem potius cum forma, quam cum materia. Item in generatione hominis creatio est idem cum anima rationali; ergo si vnitio eiusdem animæ cum corpore, profecta, uti diximus, à generante, est etiam idem cum anima; certè generatio, & creatio erunt inter se idem, iuxta pronuntiatum illud, cuius ante meminimus, quæcunque sunt eadem in vno tertio &c. Ad primum horum concessio antecedente, neganda est consecutio. Quia actio vniendi debet esse idem cum ea parte, quæ trahitur ad vniionem cum altera; forma autem, dum introducit, quodammodo ad materiam trahitur, non ad formam materia: cum hæc vna, eademque manens, sit abeuntiū, & succedentium formarum quasi cōmune receptaculum, ut scripsit plato in Timæo. Ad secundum concedendum est, quod probat, videlicet vniionem animæ rationalis, & creationem eiusdem, esse idem re ob identitatem termini; non tamen idem quoad formalitatem, & essentiam.

Sexta assertio. Actio, qua materialis forma producitur, & vnitur, est vna, eademque actio, non solum re, sed essentia. Hanc statuunt Scotus in 2. distinct. 17. quæst. 1. & in 4. distinct. 12. quæst. 1. Soncinas 7. lib. Metaph. quæst. 23. & lib. 8. quæst. 14. ac cæteri fere auctores. Suadetur autem ex eo, quia cum esse formæ materialis non sit esse per se, sed esse in materia; consequens fit, ut talis forma per eandem actionem recipiat esse, & illud esse recipiat in materia, eique vnatur; sicuti candor per eandemmet actionem gignitur, & subiecto copulatur.

Obiectio. 1.

Obiectio. 2.

Dilut. 1. obi

Dilut. 2.

6. Assertio.

Esse formæ
materialis.

ARTICVLVS III.

RESPONSIO AD PRIMI
articuli argumenta.

EXplicanda nūc sunt argumēta initio quæstionis proposita, quæ ex parte superiores conclusiones oppugnant. Ad primum dicimus licet ad supposita, hoc est, ad singularia per se existentia, spectet terminare per se, ac principaliter generationem, sicuti & cæteras actiones: non tamen oportere, ut terminent intrinsecè; id enim formæ proprium est. Ad secundum respondemus eundem esse terminum principalem generationis, qui corruptionis, videlicet totum; sed quemadmodum proximus terminus generationis est forma; ita proximum corruptionis esse formam: non quasi omnis forma toto intereunte pereat; siquidem humana immortalis est; sed quia omnis, cum to-

Responsio ad
1. arg. pro 1.
opin.

Ad. 2.

Ut forma per
accidens cor-
rumpatur ex-
plicat D. Th.
lib. 2. contra
gēt. c. 55.

Ad. 3.

Etiam materia snā habet existentiam.

Ad arg. pro 2. op.

Totum absq; noua actione emergit.

tum perit, definit informare corpus; atque ita etiam ea, quæ manet, quodammodo amittit esse, non simpliciter, sed in materia. Ad tertium negandum est formam existere per existentiam totius, id est, à toto deriuatam. Habet enim non solum forma, sed etiam materia existentiam sibi propriam, ac peculiarem, vt lib. 1. Physic. ostēdimus. Quin verò cum materia, & forma prius natura habeant esse, quàm compositum, & illius causæ sint; potius partes toti, quàm totum partibus existentiam comunicant.

Cap. 9. q. 4. a. 2.

De hac re Heru. tract. d. vnitatis form. q. 2.

Ad argumentum pro secunda opinione dicendum, non omnia, quæ re ipsa distinguuntur, produci actionibus realiter diuersis. Sunt enim non nulla, quæ licet ita differant; non tamen plures actiones vendicāt; quia vna duntaxat ad eorum productionem sat est, vt in re subiecta accidit. Sufficit enim formæ vnitio, quam totius resultatua absque noua actione confestim sequitur. Neque actiones realiter distinctas nihil esse aliud, quàm res diuersas in fieri, absolutè verum est; sed tunc solū, cum quælibet earum rerum per se fit, & vna alterius effectione non producit, vt nonnunquam euenit.

Q V Æ S T I O XVI.

Q V I B V S R E B V S G E N E R A -
tio, & corruptio inter se conueniant, & differant: & de quibusdā earū affectionibus.

A R T I C V L V S I.

EXPLICATVR CORRVPTIO
nis definitio.

Definitio corruptionis.

Corruptio nō est actio positiua.

Antequam generationem cum corruptione conferamus, corruptionem definiemus, sicuti & superius generationē. Reiecta eorum sententia, qui arbitrati sunt corruptionem esse latentiam rerum apparentium; generationem verò esse exitum rerum latentium, vt Anaxagoras, Anaximander, alijque non pauci, de quibus primo Physicæ Auscultationis libro: ampletenda est ea corruptionis definitio, quam interpretes ex ijs, quæ docuit Aristoteles cap. 4. & 5. huius libri, colligunt, videlicet, Corruptio est mutatio totius, id est, ex toto, sub eadem communi materia. Mutationis nomen sic erit hoc loco accipiendum, vt tam posituias, & reales, quàm negatiuas mutationes cōprehendat. Nec enim corruptio, vt paulo post dicemus, positiuum quid est, sed negatiuum

Quo-

Quoniam autem in mutatione propriè dicta semper manet commune aliquod subiectum; id enim mutationis nomen, vti supra monuimus, secum affert; reiicienda erunt per hanc particulam ea, quæ non sunt mutationes, vt annihilatio v. g. sicut enim actio creandi, mutatio non est; ita nec annihilatio; quia in neutra oportet dari cōmune subiectū, quod transitū a non esse ad esse, vel ab esse, ad non esse in se recipiat. Particula, toti⁹, id est, ex toto, indicat terminum à quo corruptionis, esse totum, & ex consequenti terminum ad quem eiusdem debere esse non totum, cum omnis mutatio docente Aristotele 5. lib. physic. cap. 1. text. 7. inter extrema opposita versetur. Ponitur ergo hæc particula ad discrimen generationis tam accidentariæ, quàm substantialis; quia licet vtræque sit mutatio; neutra tñ est ex toto, id est, ex tota substantia: siquidem generatio accidentaria non est mutatio ex substantia; substantialis autem non est mutatio ex tota substantia in non substantiam, vt ex Socrate in non Socratem, sed è conuerso ex non tota in totam, vt ex non Socrate in Socratem. Additur, sub eadem communi materia, vt apertius maneat quoddam subiectum corruptionem sustineat, ac sub vtroq; illius termino perseueret. Itaque si placeat corruptionem enucleatius definire, sic definienda erit: corruptio est mutatio totius in non totum sub eadem communi materia.

Nec creatio,
nec annihilatio
mutatio-
nes sunt.

Lege Arist. lib
2. Metaph. c.
2. text. 7. & in
terpretes, &
c. 3. huius lib
text. 18.

Duo hic aduertenda sunt; imprimis nomen corruptionis interdum impropriè à philosophis usurpari, videlicet non pro formæ defitione, quam paulò ante definiuimus, sed pro introductione formæ, cum nobilior forma abiicitur, & deterior introducitur, vt, exempli gratia, cum ex viuente fit cadaver; id enim corruptionem potius, quàm generationem vocamus. Cuius rei causa est, quia plus attendimus ad amissionem formæ præstatoris, quàm ad introductionem eius, quæ ignobilior est.

Duplex usur-
patio corru-
ptionis.

Scot. in 4. d.
11. q. 4.

Deinde aduertendum ea, quæ corrumpuntur, & generantur, non dici propriè mutari, quod iam facile quiuis ex dictis colliget: siquidem id, quod propriè mutationem subit, necessariò prius existit sub termino à quo, deinde sub termino ad quem; at id, quod corrumpitur, sub termino ad quem iam non existit, quia desijt esse; & id, quod generatur, non fuit sub termino à quo; quia nondum erat: non igitur hæc propriè, ac philosophicè loquendo dicenda sunt mutari, intellige per se primò, sed duntaxat ratione materiæ, quæ sub vtroque termino manet.

Quæ corru-
puntur, & ge-
nerantur, nõ
propriè dici
mutari.

ARTICVLVS II.

MULTIPLEX CONVENIENTIA,
& discrimen inter generationem,
corruptionemque.

Mul-

Prima con-
uenientia.

Multis autem modis inter se conueniunt, ac dissident genera-
tio, & corruptio. Conueniunt primò; quia vtraque pro sub-
iecto habet materiam primam: vt enim cum res generatur, ita
& cum interit, fit vsque ad materiam primam resolutio; proindeque
nullum manet subiectum sub vtroque extremo, præter materiam.
2. Secundò, quia vtraque alteram perpetuò comitatur, quod significauit
Aristoteles cap. 3. huius lib. text. 17. cum dixit generationem vnius
3. esse corruptionem alterius, vt suo loco seorsim explicabimus. Ter-
tiò, quia vtraque in eodem momento datur: nam eodem puncto tem-
poris, quo res corrupta definit per primum sui non esse, incipit res ge-
nita per primum sui esse. 4. Quartò, quia vtraque materiæ, & rebus
5. dissolubilibus naturalis est, vt progressu exponemus. Quinto, quia,
vt generatio, teste Aristotele lib. 1. physic. cap. 7. text. 67. alijsque in
locis, non est propriè nisi compositi, ita & corruptio; vt enim sola per
se substantia propriè accipitur esse, sic ea tantum propriè esse amit-
tunt, vt sæpe diximus.

Sola per se
substantia p-
priè accipitur
esse.
Primum dis-
crimen.

Dissident quoque eadem inter se, primum quod generatio sit mu-
tatio realis, ac positua: corruptio verò negatiuum quidpiam, vt ex
vtriusque termino ad quem satis patet. Generatio enim tendit in sub-
stantiam, quæ antea non erat; corruptio in negationem substantiæ
quæ antea fuerat, vt 5. Physic. cap. 1. text. 7. & cap. 3. huius lib. tex.
16. & lib. 2. de generatione animalium cap. 4. docet Aristoteles. Sed
enim, vt ad rationem generationis necesse est produci cõpositum; non
tamen est necesse produci formam; sed vniri denuò materiæ, siue tunc
producatur, siue non: ita ad corruptionem necessarium est, vt com-
positum intereat; non tamen oportet, vt forma aboleatur; sed vt desi-
nat informare materiam, siue corrumpatur, siue non. Vt cunq̃ue ta-
men res habeat, semper corruptio, etiam ex parte formæ, terminatur
ad negatiuum; quia semper tendit ad non esse informationis, siue ad
non esse formæ in materia, vt iam supra monuimus.

Corruptio-
nis terminus
negatiuum qd.

2. Difer.

Differunt etiam, quia per corruptionem itur ab actu in potentiam;
per generationem à potentia in actum: siquidem materia, intereunte
cõposito, actum formæ, quæ habebat, amittit; per generationē, actum, quæ
n̄ habebat, recipit. Præterea, quia licet tã ad generationē, quàm ad cor-
ruptionē materia cõcurrat, peculiari tñ modo dicitur apud Philoso-
phos corruptio à materia proficisci. Vnde materia ab Aristotele lib. 7.
Metaph. cap. 7. tex. 22. vocatur principium non essendi; nimirum quia ra-
tione priuationū, quibus referta est, semper cõposito interitū machi-
natur, vt 1. Physic. cap. 4. quæst. 4. art. 2. exposuimus. Postremò,
quia corruptio est malum naturæ; generatio autem bonum: quo fit,
vt hanc natura per se, illam verò non nisi per accidens intendat.

Materia prin-
cipium non
essendi.

4.

Opinio exi-
stimatiū cor-
rupt. esse quid
positiuum.

Sunt tamen, qui contra id, quod statuimus, opinentur corruptio-
nem non esse mutationem negatiuam; sed positiuam. Quod videtur
posse ostendi, primum quia lib. 5. Physic. cap. 2. numeratur ab Aristotele inter mutationes positivas, ac reales. Deinde, quia non minus
videtur corruptio aliquid positiuum, quàm annihilatio; cum vtraque
termi-

D. Th. opusc.
32. c. 3. De po-
tēt. q. 3. Calet.
3. p. 935. ad 1.

D. Th. 1. 2. q.
113. a. 7. & in
1. d. 32. q. 4.
art. 3.

D. Th. in 2.
d. 19. q. 1. a. 1.
ad 2. vt corru-
ptio non sit
propriè nisi
composita.

terminetur ad non esse rei; at quod annihilatio positivū quidpiam sit, ea ratio probat, quia vt creare, ita & annihilare solius Dei est, non ob aliam sanè causam, nisi quia requiritur ad id infinita virtus; virtus autem infinita erga creaturas in agendo, atque adeò in aliquo positivo cernitur. Igitur annihilatio non est aliquid negativum.

Ad primum horum dicendum, Aristotelem loco citato non solas mutationes reales, & positivas, sed etiam negativas promiscuè numerare. Ad secundum tam corruptionem, quàm annihilationem esse quid negativum; annihilationem verò non arguere in annihilante infinitam virtutem, propterea quod si Deus rem quampiam in nihilum velit reducere, id p̄ aliquā actionē præstiturus sit; sed quia debet cessare ab actione, qua tanquam primum essendi principium, esse rei influit, & conseruat, quod est solius primæ causæ infinitam potentiam habentis. Lege D. Thomam 1. p. quæst. 104. art. 3. & 4.

Annihilatio
est quid nega-
tium.

ARTICVLVS III.

QVONAM MODO CORRVPTIO
dicenda sit naturalis.

EX ijs, quæ superiori articulo posuim⁹, tria sunt à nobis accurat⁹ expēdenda. Primū est, num corruptio sit naturalis. Secundum, vtrum natura feratur per se in generationē. Tertiū, an natura ex accidente dūtaxat corruptionē intēdat. Quod ad primū attinet, in partē negatiuā ita obijcitur. Id, quod rei contrarium est, nullo modo potest ei dici naturale: corruptio est contraria tam naturæ cōpositi, quàm formæ; nō potest ergo dici naturalis respectu eorū. Minor probatur, quia corruptio destruit compositū, & formam caducā; formam verò immortalem, idest, humanam, etsi n̄ destruit, expellit eam tñ à corpore, ad quod informandū naturalē habet propensionē. Id autē, quod rē euer- tit, aut remouet ab eo statu, ad quem suo pte ingenio inclinatur, haud dubiè contrariū naturæ est. Præterea, Naturale & violentū, vt tradit Aristoteles lib. 5. physic. cap. 6. tex. 57. distinguuntur inter se, vti mēbra opposita; sed est quoddam genus mortis, atque adeò & corruptionis violētæ: ergo saltem ea corruptio nequaquā erit vocanda naturalis. Deinde, Id, quod in natura non habet principia, & causas, non potest esse naturale, atqui ita se habet corruptio; cū sit quid negativum, vt ex dictis constat; ergo &c.

Argumentū
partis negati-
uæ.

Naturale, &
violentum.

Non est tñ ob hæc recedendū à cōmuni placito Philosophorū, quī corruptionē appellāt naturalē affectionē. Sed aduertendū naturale tri- fariā sumi. Primū, vt artificioso, & supernaturali opponitur. Secūdo, p̄ eo, ad quod res, vt ad suā pfectionē, ppendet. Tertiō, p̄ eo, quod sequi- tur rei naturā, vt cūq; se se ad illā habeat. Deinde aduertēdū corruptio- nē posse conferri cū materia, cū forma, cū toto, seu cōposito. Sit igitur primū pronuntiatum. Si naturale primo modo spectetur, corru-

Naturale tri-
pliciter sumi.

Primum pro
nuntiatum.

Q
ptio

ptio est naturalis tam respectu materiæ, quàm formæ corruptibilis, & compositi. Patet, quia corruptio competit hisce tribus; materiæ tanquam subiecto, quod recipit corruptionem; formæ caducæ, & eius composito, tanquam ijs, quæ corrumpi dicuntur: non conuenit autē ijs ab arte, nec supra naturæ vim: atque adeo respectu illorum nec artificiosum, nec supernaturale quidpiam est; erit ergo naturale secundū primam vsurpationem.

Secundū pronuntiatum.

Si verò naturale secundo modo sumatur, alterum pronuntiatū sit. Corruptio est naturalis respectu materiæ, non tamen respectu formæ, aut cōpositi. Probatur quoad priorē partem; quia cū materia inclinatur ad recipiendam quālibet mutationem, vt ad propriū actum perfectionemque, inclinabitur etiam suo modo ad recipiendam corruptionē, quæ mutatio quædam est, etsi non positua; sed negatiua. Item quia cū materia formas, vt suam maximā perfectionem, expetat; & ijs, quas non dum actu possidet, non nisi interueniente corruptione potiri queat; certē ipsam etiam corruptionem expetet, & ad eam inclinabitur; etsi non per se, sed ex accidente; quandoquidem nihil propendit per se nisi ad bonum: corruptio verò, malū quidpiam est. Huiusce probationis vis ijs, quæ sequenti articulo dicemus, apertior fiet.

Lege Fer. lib. 3. cōtra gent. c. 94.

Corruptio malum quid.

Posterior autē pars eiusdem pronuntiatī inde liquet, quia cū forma, & cōpositum insitam à natura propensione habeant ad tuendum, perpetuandūque suum esse; nequaquam ad interitum, vti ad suam perfectionē, propendere queunt, sed eum potius toto conatu effugient; & in hoc sensu scripsit Aristoteles primo lib. de cōel. cap. 6. text. 37. senectutē, aliasque eiusmodi affectiones, quæ rei perniciem moliuntur, cōtra naturam esse.

Lege D. Th. 2. cōtra. gēt. c. 31. & i. disp. quæst. 1. d. 2. lo ar. 3. ad. 18. arg.

Tertium pronuntiatum.

Postremò si naturale sub tertia consideratione expendatur, sit tertiū pronuntiatū. Corruptio est naturalis respectu formæ corruptibilis, & ei⁹ compositi, atq; etiā materiæ suo modo. Probatur quoad formā, & compositū; quia quoties potentia, siue aptitudo aliqua comitatur rei naturā; actus, qui tali potētia, siue aptitudini respōdet, eamq; necessariò cōsequitur, etiā rei naturā sequi dicitur: cōstat autē corruptibilitatē esse potētia, siue aptitudinē, quæ res caducas comitatur; & corruptionē esse actum, seu quasi actū, qui eam necessariò sequitur. Quare planū fit corruptionē in prædicto sensu naturalē esse respectu formæ, & compositi interitum subeuntiū; & hoc pacto mors est naturalis homini. Qua de re D. Thomas in 2. sent. dist. 30. quæst. 1. art. 1. Durādus eadē dist. quæst. 1. Capreolus ibidē ar. 1. Richardus dist. 29. quæst. 2. Aegidius quæst. 3. Est aut corruptibilitas homini, sicuti & cæteris mistis ingēnita, tū quia cōponuntur ex materia contrariorū susceptrice, quæq; alias, & alias formas subinde appetit, & nouæ formæ desiderio priorē dimittit; tū quia, saltem viuentia, cōstāt ab intrinseco ex contrarijs, quæ rei interitū pariūt. Formæ verò caducæ ideò corruptibiles sunt, quia vt materiā informēt, certas requirūt dispositiones, quibus amissis seruari amplius in ea nō possunt; cumque extra materiā coherere nō valeant; quia ab illa quoad suum esse dependent, euanescent.

Lege Scot. in 2. d. 19. q. 1. & in 4. d. 11. q. 3.

Mors naturalis homini.

Vnde pronuntiat corruptibilitas mistis

Vnde formis

Quod

Quod ad materiam spectat, dici etiam potest corruptio eius naturā sequi, proindeque hac notione respectu illius naturalis iudicari, quatenus materia suo pte ingenio commune ortus, & interitus subiectū est.

Igitur ad primum argumentum eorum, quæ initio articuli proposuimus, dicendum erit id, quod alteri propria contrarietate opponitur, vt calor frigori, non eidem naturale esse: at corruptionem non ita opponi rei intereunti, sed eatenus ei contrariam appellari, quatenus per illam amittit esse, ad quod ingenitam habet propensionem. Nihil verò obstat, quominus id, quod ita aduersariū est, naturale esse possit, si naturale sumatur pro eo, quod rei naturam sequitur.

Responsio ad
arg. initio ad
ducta.

De morte vio-
lenta.

Quomodo
corruptio cau-
sas habeat.

Lege Theo-
phrastū lib. 5.
de causis plāt.
c. 15. & 16. A-
rist. lib. de vi-
ta, & mort. c.
1. 5. & 7. Gal.
lib. 1. de sanit.
tu. Auic. Fen.
1. primi doct.
3. c. 3. Scot. in
2. d. 19. q. 1.

Ad secundum respondendum est, mortem violentam (vt alias acceptiones omittamus) propriè vocari eam, quæ per externam vim infertur, vt cum quis ferro perimitur: hanc autem contrariam esse naturali, hoc est, ei, quæ absque externa vi provenit, marcescente videlicet calore ob temporis diuturnitatem. Sedenim mors quoque illa, & corruptio violenta, potest naturalis vocari, quatenus ipsam rei naturā sequitur, vt corrumpi possit, siue hinc, siue inde, siue intempestiuè, siue aliter ei mors obueniāt. Ad tertium dic licet corruptio negatiuū, seu priuatiuum quippiam sit; suo tamen modo causas habere. Itaque causa subiectiua illius, est materia, quæ ipsam in se recipit; causa efficiēs est id, quod naturale compositum dissoluit; finis autem proximus, generatio; quatenus naturæ instituto ideo res vna interit, vt altera gignatur. Quia tamen corruptio non est ens, huiusmodi causas non per se, sed per accidens vendicat, vt probat S. Thomas lib. 3. contra gent. cap. 13.

ARTICVLVS III.

QVOD GENERATIO

intendatur per se à natura.

Circa id, quod secundo loco examinandum proposuimus, num videlicet generatio intendatur per se à natura, erit qui partem negatiuam probare contēdat hunc in modum. Natura, vt Auicenna 1. suffic. cap. 1. asserit, fertur per se in conseruandam speciem, non autem in multitudinem singularium corruptibilium, hæc enim abit in infinitum, à quo natura abhorret, cum semper finitum querat, vt ait Aristoteles 1. de generatione animalium cap. 1. ergo natura non curat per se ortum singularium corruptibilium. Deinde, Natura non per se intendit imperfecta, cum semper id, quod optimum est, spectare soleat, vt Aristoteles affirmat lib. 2. de cœlo cap. 5. tex 34. & de iuuentute, & senectute cap. 2. & lib. 2. de generatione animalium capit. 14. & tamen non pauca efficit imperfecta, & obliqua, teste ipso Aristotele in Problematis sectione. 10. problemate 44. ergo saltem horum generationem minimè intendit. Corroboraturque

Auicenna.

Natura ab-
horret ab in-
finito.

Natura non
pauca efficit
imperfecta.

Q²

vis.

Idem asserit
D. Thom. 2.
contra Gent.
c. 89.

ot. in
q. 1. &
q. 3.

Formina mas
occasionat9.

vis argumenti exemplo foeminae, cuius productionem non intendi à natura, sententia est Aristotelis lib. 2. de generatione animalium cap. 3. ubi foeminam appellat marem occasionatum, id est, occasione magis, quàm intentione naturæ productum; quibus similia scripsit etiam lib. 4. eiusdem operis cap. 2. & lib. 7. politic. cap. 16.

Immortalita
tis appetitus.

Nihilominus asserendum intendi per se generationē à natura. Nam cum omnibus rebus creatis, ut supra diximus, innatum sit vehemens se perpetuandi desiderium, entia verò naturalia corruptioni subiecta non nisi interuentu generationis perennitatem assequi valeant; consequens est, ut generationem per se maxime intendant. Ad superiora verò argumenta ita respondemus. Ad primum, cum bonum speciei sit vniuersalius, atque adeò appetibilius; naturam ferri per se, ac primaria intentione in speciem: verum cum non nisi per singularia speciem conseruare possit, etiam in eorum multitudinem per se tendere; licet non primaria intentione, de qua interpretandus erit Auicenna, sed secundaria, ac minùs præcipua. Nec obstat, quod singularia corruptibilia nō contineantur certo numero, & ex se alia alijs in infinitum succedant. Non enim istiusmodi infinitum natura refugit; sed maximè quidem infinitum actu in quocunq̃ genere; deinde infinitum, etiam syncategorematicum, in multiplicatione specierum; de qua infinitudine discretis verbis loquebatur Aristoteles primo de generatione animalium loco citato.

A quo infini-
to abhorre-
at natura.

Bifariā entia
naturalia dici
imperfecta.

Pro secundi argumenti solutione aduerte duobus modis, quod ad præsentem locum facit, entia naturalia dici imperfecta: altero, quia inter reliquas species sui generis imperfecta sunt, ut mures inter species animantium: altero, quia deformitatem aliquam, aut alium defectum suæ speciei aduentitiū habent, ut monstra. Si igitur de priori entium naturalium genere loquamur, manifestum est intendi illorum generationem per se à natura; quia, tametsi aliorum comparatione imperfecta sint; obtinent tamen omnem perfectionem suæ speciei conuenientem, ac debitam; atque ita quoties ea gignit natura, facit optimum in ea specie. Si de posteriori, sciendum posse à nobis spectari vel solam causam particularem, quæ impeditur ne effectum absque imperfectione producat; vel eandem simul cum causa impediēte, siue cum impedimento, ex quo potissimum oritur defectus in re producta. Si de causa particulari iuxta primam considerationem sermo sit, fatendum talium rerum ortum non intendi per se ab illa; quia ita sumpta ab eo defectu abhorret: si iuxta secundum sensum, inficiandum est non intendi ab ea, ut lib. 2. physic. cap. 9. quæst. 6. ex instituto probauimus, non parum firmis argumentis, quæ non est cur hoc loco à nobis repetantur. Itaque ratum ad huc manet generationem intendi à natura per se, etsi non à qualibet natura, siue à quolibet agente quonvis pacto, sed ab alijs hoc, ab alijs alio modo sumptis.

De causa im-
pediente per
fectionem.

D.Th. de in-
tentione natu-
ræ in produ-
ctione foemi-
næ.

De intentione autem naturæ in productione foeminae ita scripsit D. Thomas 1. p. quæst. 92. art. 1. ad 1. Dicendum quod per respectū ad naturam particularem, foemina est aliquid deficient, & occasionatū; quia

quia virtus actiua, quæ est in semine maris, intendit producere sibi simile perfectum secundum masculinum sexum. Sed quod foemina generetur, hoc est propter virtutis actiuae debilitatem; vel propter aliquam materiæ indispositionem: vel etiam propter aliquam transmutationem ab extrinseco: vt à ventis Australibus, qui sunt humidi, vt dicitur in lib. de generatione animalium: sed per comparisonem ad naturam vniuersalem foemina non est aliquid occasionatū, sed est de intentione naturæ ad opus generationis ordinata. Intentio autem naturæ vniuersalis dependet ex Deo, qui est vniuersalis auctor naturæ, & ideo instituendo naturam, non solum materiam, sed etiam foeminam producit. Hæc D. Thomas, quæ etiā docuit in 2. sent. dist. 20. quæst. 2. art. 1. & lib. 3. contra gent. cap. 94. idemque sentiunt D. Bonaventura in 2. dist. 20. quæst. 6. Richardus quæst. 10. circa 2. principale, Egidius ead. dist. Ferrariensis ad caput citatum lib. 3. cōtra gent. Aiunt quippe licet foemina intendatur per se à natura vniuersali, non tamen intendi per se à particulari. Durandus tamen in 2. dist. 20. quæst. 3. asserit cum productio foeminæ provenit ex influxu ventorum Australium, quos ad id multum conferre experientia constat, vel ex imaginatione parentum, quæ in delineatione prolis, & effingendo sexu miram vim habet, tunc generationem foeminæ etiam à causa particulari per se intendi. Hæc tamen limitatio aut probanda non est, aut explicationem desiderat. Nam quod ad Australium ventorum influxum spectat; siue ij, siue alij venti spirent, semper generans, vt ex inclinatione propriæ naturæ agit, intendit id, quod perfectius est, atque adeo masculinum. Item verò cum generans, foeminam cogitatione percipit, vt opitulante imaginatricis facultatis vi foeminam gignat; licet tunc dicatur produci foemina ex instituto generantis, quatenus per electionem agit; nō tamen dicetur intendi per se ab illo, vt operatur ex intentione naturæ: hæc enim ex se, vt cunq̃ue agentis voluntas se habeat, in masculini generationem perpetuò incumbit.

Hoc igitur dubium congruenter ijs, quæ à nobis superius tradita sunt, sic explicandum erit, vt dicamus à progenitore in se sumpto nō intendi per se generationem foeminæ, intendi tamen ab illo, si spectetur simul cum ijs, quæ maris productionem inhibent, foeminæ autem inducunt. Et verò cum sexus foemineus non sit imperfectio peregrina speciei, sed quid ordinarium, etsi minus perfectum; cumque agens particulare nitatur conservare speciem, & hanc non nisi concurrente foemina conservare possit: existimandum non est progenitorem, etiā secundum se consideratum, ita à foeminæ, vt à mōstri productione abhorre; sed dari in intentione per accidens quasi gradus quosdam, & foeminæ ortum minus per accidens intendi, quàm monstrum. Quoniam verò foeminæ productionem, & primi agentis cura ac providentia, & intentio particularis agentis secundum eam considerationem, quam diximus, per se spectant; cum Aristoteles foeminam marem occasionatum vocat, foeminam comparat cum progenitore per se sumpto duntaxat.

Intētio natu
ræ vniuersalis

Opinio Du-
randi de in-
tētionē natu
ræ in produ-
ctione fœm
næ.

Quo pacto
fœminæ ge-
neratio intē-
datur à natu
ra.

De hac ima-
ginationis vi
D. Th. in 2. d.
20. q. 2. ar. 1.
Auic. lib. 5. de
anim. Galen.
lib. de Theri-
ac. ad Pil. Fer-
nel. 7. lib.
Physi. c. 12.
Liuin. lib. 4.
de occult. nat.
mir. c. 7. & c.
19. lib. 1.

ARTICVLVS V.

QVOD CORRVPTIO NON

intendatur à natura per se.

SVperest tertia dubitatio, an natura, siue agens naturale intendat per se corruptionem. Nam quod eam sic intendat videtur hisce argumentis concludi. Id, quod per se intendit finem, etiam per se intendit media ad finem; sed agens naturale per se intendit productionem compositi, ad quam corruptio via, seu medium est. Igitur agens naturale intendit per se corruptionem. Deinde, Naturæ auctor intendit per se pulchritudinem vniuersi; atqui, vt docet Aristoteles in lib. de mundo ad Alexandrum (si eius est illud opus) & D. Augustin⁹ lib. 11. de Ciuitate Dei cap. 18. vniuersi pulchritudo efflorescit ex oppositione contrariorum, vt atrii, & candidi; magni, & parui; boni, & mali; generationis, & interitus. Negari ergo non potest interitū per se intendi ab auctore naturæ, ac proinde etiam à natura, quæ illius est instrumentum. Item, si corruptio non intenderetur per se à natura; ideò esset, quia corruptio est naturæ ipsius malum: sed quod non sit ostenditur, primū quia malum naturæ non potest fundari in bono naturæ: alioqui vnum oppositum stabiliretur in alio; corruptio autē recipitur, fundaturque in materia; quæ in genere naturæ bonum quid est. Item, quia corruptio non magis naturæ malum est, quā annihilatio; hanc verò non esse malum appellandam docet D. Thomas in quæstionibus de potentia, quæst. 5. art. 3. ad. 14. Postremò, esto corruptio malum sit; tam ea, quā quoduis aliud malum habet causam per se; ergo per se intenditur. Probatur antecedens, quia si malum nō haberet causam per se, sed per accidens; sequeretur malum, vt cætera, quæ per accidens sunt, nō in pluribus, sed in paucioribus euenire, quod falsum est.

Ex quibus efflorescat mundi pulchritudo.

Solutio da
bij.

Dupliciter in
tendi aliquid
per se.

Ad hoc dubium respondet S. Thomas 3. contra gentes cap. 94. & 1. p. quæst. 19. art. 9. & quæst. 49. art. 2. Caietan⁹ ibidem, Capreolus in 2. sent. distinct. 4. quæst. 1. art. 3. & distinct. 34. quæst. 2. ar. 1. Henricus in sua summa ar. 41. corruptionē non intendi per se à natura. Verū vt rem enucleatē explicemus obseruandum erit bifariam posse quippiam dici intendi per se. Vno modo, quia non intēditur propter aliud, hoc est ob aliud quid assequendum; quo pacto sanitas dicitur ab ægroto intendi per se, nō autem deambulatio; quia hæc quæritur gratia alicuius, nempe sanitatis; illa verò non item. Alio modo dicitur quid per se intendi, quia in se est obiectum terminans actum intentionis, appetitionis ve alicuius; siue ad aliud quid vltius referatur, siue non: quo sensu deambulatio dicitur per se intendi, quia in se est obiectum electionis ægroti; licet ægrotus deambulationem ipsam ad obtinendam valetudinem ordinet.

His

His positis quod corruptio à nullo agente intendatur per se priori modo, in confesso est apud omnes philosophos. Cum enim finis cuiusque actionis semper sit aliquod esse, quod per eam acquiritur, aut conseruatur; & corruptio priuet rem suo esse, neutiquam fieri potest, ut per se spectata sit finis intentus ab agente. Vnde Aristoteles lib. 2. physic. cap. 2. text. 23. negat mortem, quæ corruptio quædam est, posse dici finē. Quod verò nec posteriori modo possit corruptio intēdi per se (intellige ob aliquā præstantiā sibi intrinsecā) simili argumēto ostenditur. Etenim malum non potest sic obiectum esse intentionis, aut appetitionis alicuius; corruptio est malum, sicuti & generatio eius oppositum, est bonum quid: ergo. Maior patet ex doctrina tum D. Dionysij 4. cap. de diuinis nominibus asserentis malum esse præter intentionem in rebus; nihilque ad malum respiciendo operari; tum Aristotelis 1. Ethic. cap. 1. vbi ait omnem actum, intentionemve ferri in bonum. Quod tam de appetitu naturali, quam de animali, & rationali intelligendum esse ostendit S. Thomas. 1. p. quæst. 19. art. 9.

D. Dionys.

Malum esse
præter inten-
tionem.

Dilut. 1. arg.

Diluamus igitur aduersariæ partis argumenta. Primi difficultate permoti quidam manus dedere, concedentes generans etsi non primaria, secundaria tamen intentione per se corruptionem intendere. Nihilominus dicendum si ij auctores intentionem per se aliter, quam à nobis explicata fuit, usurpare velint, ita nimirum, ut etiam perhibeatur intēdi per se quicquid necessario exigitur ad obtinendum finem, licet in se malum sit, non esse negandum posse dici eo pacto corruptionem intēdi per se secundaria intentione. Persistendo autem in nostra doctrina, & loquendi modo, qui probatior, & communior est apud philosophos; respondemus non omne, quod medium ut cumque dicitur, intēdi per se ab expetente finem; sed oportere, ut tale medium non sit expers omnis bonitatis, ut est corruptio, quæ sicuti est non ens, ita nullam bonitatem participat.

Ad secundum concessa maiori respondendum est ad minorem, vniuersi pulchritudinem resultare ex oppositis; non tamen per se ex omnibus, quia ex malis, & defectibus, ut docet D. Dionysius 3. cap. de diuinis nominibus, & D. Thomas 1. p. quæst. 19. art. 9. ad 2. per accidēs tantum sequitur, quatenus bona, formæ, perfectionesque, illorum vicinitate, & comparatione illustriora fiunt, ac magis commendantur. Lege D. Augustinum 17. de ciuit. Dei cap. 8. & lib. 3. de libro arbitrio cap. 9. & lib. 1. de ordine cap. 7.

Dilut. 2. arg.

Ad tertium concedendum est prius pronuntiatum, dicendumque corruptionem esse malum, & ad primam rationem, quæ id oppugnat, negandum est malum naturæ, quod est priuatio boni naturalis, non posse fundari in eo, quod naturaliter bonum quid est; videlicet in materia. Ad id verò, quod obijcitur, vnum oppositum non posse in alio esse, respondet D. Augustinus in Ench. circa existentiam mali in bono fallere dialecticorum regulam negantem contraria posse coherere simul. Quod D. Thomas in quæstionibus de malo quæst. 1. art. 2. ad 5. interpretatur de fallentia ymbratili, seu quoad primum aspectum.

Dilut. 3. arg.

Dicitur Aug.
de existentia
mali in bono.

Viden.

Lege. M. Alb.
2. p. sum. tra-
ctat. 11. q. 62

videtur enim malum priuationis, & bonum subiecti, in quo est inter se opponi; re tamen vera non opponuntur; quia malum (intellige priuatiue sumptum) tantum opponitur bono, cuius est priuatio, vt cæcitas aspectui; non autem bono, quod conuenit rei, in qua priuatio recipitur, vt annotauit idem Sanctus Doctor articulo citato ad tertium, & lib. 3. contra gentes capit. 11. ibidemque Ferrariensis. Neque his obstat quod D. Dionysius 4. cap. de diuinis nominibus ait malum neque esse existens, neque in existenti; tantum enim significat malum sicuti non est aliquid positium; ita nec in subiecto positiuè existere. Deinde ad secundam rationem, quæ etiam probare nitebatur corruptionem malum non esse, negandum est eodem pacto se habere annihilationem quoad rationem mali, quo se habet corruptio. Annihilatio enim malum esse nequit, vt explicat Sanctus Thomas loco in argumento adducto; quia omne malum, cum priuatio quædam sit, fundamentum obtinet in aliquo bono: annihilatio verò, quia rem omnino destruit, nihil in ea relinquit, quo ea priuatio niti possit: ideòque, vt ante rerum creationem malum nullum erat; ita nec malum vllum foret, si Deus cuncta in nihilum relabi sineret. Vbi aduerte obiter cum D. Thoma in quæstionibus disputatis, quæst. 5. de potentia art. 4. in solutione 6. argumenti ideò Deum creaturam intellectualem in se peccantem non redigere in nihilum, licet ex iustitia posset; quia cum in re annihilata vt nihil mali, ita nihil boni remaneat; sequeretur in tali iustitia nihil esse misericordiæ admixtum, cum tamen, vt dicitur in Psalmo 24. vniuersæ viæ domini misericordia, & veritas.

Annihilatio
non est malū
quid.

Cur Deus in
se peccantes
non annihilet.

Dilut. 4. arg.

Cur in homi-
nib. maiori
ex parte inue-
niatur malū
morale.

Ad vltimum respondetur inficiando antecedens, & ad eius confirmationem dicendo, in primis cum D. Thoma 1. parte quæst. 49. ar. 3. ad 5. non in omnibus rerum generibus malum maiori ex parte euenire; quia generabilia, & corruptibilia, in quibus duntaxat naturæ malum contingit, sunt exigua pars totius vniuersi. Item, quia si de particularibus singularum specierum defectibus loquamur; ij paucioribus in sunt: licet in hominibus maiori ex parte malum morale sit ob inferioris appetitus ad sensibilia procliuatatem; & quia, vt Aristoteles lib. 2. Ethic. cap. 6. ait, multifariam contingit deflectere à medio, in quo virtus consistit. Sed quod multa, quæ causas per accidens habent, vel vt plurimum, vel semper eueniant, ostendit D. Thomas in disputatis, quæstione 1. de malo art. 3. in responsione ad 17. argumentum exemplo eius, qui in forum emptionis gratia tendit, & vel semper, vel vt plurimum inuenit in foro hominum multitudinem, cuius tamen inueniendæ gratia forum non petit; & eius, qui voluptatis gratia aliquam edificationem, cum qua semper coniuncta est peccati deformitas, quam ille per se non querit. Quibus patet esto corruptio non nisi causas per accidens vendicet; id tamen non impedire, quominus in omnibus rebus caducis reperiatur.

QVÆSTIO XVII.

AN CORRVPTIO VNIVS

sit alterius generatio.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA, QVÆ

pro parte negatiua afferri possunt.

Iertio huius libri capite, textu 17. & 20. docuit Aristoteles semper corruptionem unius esse generationem alterius; idemque scripsit lib. 3. Physic. cap. 8. text. 73. & lib. 12. Metaph. cap. 2. text. 7. Verum quia effatum hoc non nihil dubitationis continet, discutiendum hoc loco est. Nec desunt argumenta, quæ id oppugnent. Primum sit. Generatio est verum,

1. Argum.

& positivum ens; corruptio negativum quid, ut ex ijs, quæ superius disputata sunt, constat. Igitur corruptio non est generatio: nisi quis dicat unam, eandemque rem & esse ens, & non ens; quod nemo recte dixerit.

Respondeat aliquis huiusmodi pronuntiatum non esse capiendum in sensu, qui identitatem, sed qui nexum, vel causam indicet; id est, generationem unius dici corruptionem alterius, non quod generatio re ipsa idem sit, atque corruptio; sed vel quia hæc duo mutuo connexa, & complicata sunt; ita ut alterum sine altero non detur, vel quia unum alterius causa est; quatenus corruptio saltem dispositivè causat generationem; generatio quodammodo effectivè corruptionem, qua loquendi figura eclipsis dicitur interiectio terræ inter Solē, & Lunam: putrefactio, interitus caloris; ira, feruor sanguinis circa cor; quia eclipsis fit interiectione terræ, aliaque eiusmodi similiter.

Responsio.

Verum quod hæc responsio non satisfaciat, hunc in modum suadetur. In divina Eucharistia, cum primum species panis desinunt esse in ea temperie, in qua conservaretur forma panis, si ibi esset, desinit sub illis esse corpus Christi, & generatur aliquod compositum physicum, per rationem dispositionum, quæ in quantitate præcesserunt, ut est communis doctrina Theologorum in 4. sent. dist. 12. At in hoc eventu datur generatio, supponente Deo speciebus materiæ vel illam eandem, quæ in consecratione evanuerat, vel aliam denuo creatam. Præterea intereunte homine gignitur forma cadaueris, nec tamen interit forma hominis. Item dum vivens nutritur, corrumpitur alimentum, neque nova forma, aut novum animal denuo gignitur. Ergo nec semper generatio unius cum alterius corruptione, nec unius corruptio cum alterius generatione copulata est. Item ortum unius accidētis non semper antecedit alterius amissio: ergo saltem in formis accidētarijs non datur prædicta conexio. Antecedens conspicuum est in lumine, in saporibus, in odoribus, in speciebus, quæ sensui & intellectui

Confutatio
responsionis
ex alio argu-
mento.

R

impro-

De istiusmo
disensu cau-
sali dixerit
Arist. lib. 6.
Topic. c. 3.

D. Th. 3. p. q.
77. a. 5. & lib
4. contra gent.
c. 66.

3. Argum.

Animal,
quod ex terre
fit, fit aquati-
le.

imprimuntur, alijsq; cōpluribus, quorū ort⁹ aliorū interitū nō deposcit.
Ad hæc. Certum est apud lapones in insula, quam Gotū vocāt, ani-
mal quoddam esse corporis magnitudine, & figura simile cani, vel, ut
alij narrant, lupo. Quod primò quidem in terra viuit, deinde certo tē-
pore mare incipit frequētare in eoq; se natatu assiduo excercēs paula-
tim efformatur in piscē; ac tandē mēbris iā in piscis figurā cōpositis pe-
lago se dat, fitque marina bellua, vna de squamigero grege. Cū igitur
animantes, quæ in aquis degunt, specie differre videātur à terrestribus,
nequibit istiusmodi animal ē terrestri in aquatile commutari, nisi aliam
formam substantialem capiat; & tamen non amittit eam, quam ante
habuerat; alioqui interiret: induit ergo nouā formam superstitē priori,
& quod inde consequēs est, datur generatio sine corruptione.

ARTICVLVS III.

STATVNTVR ALIQVOT
assertiones, quibus tota quæstio explanatur.

Planum est generationē vnius non idē re esse, atque alterius cor-
ruptionē, ut euicit primū superioris articuli argumentū. Restat
ergo, ut Aristotelica propositio in vtrouis duorū sensuum, quos
ibidē subiecimus, vera sit. Sed adhuc ea sub priori sensu bifariā intelli-
gi potest, nimirū vel ut sermo sit de forma, siue substantiali, siue acci-
dentaria; dicaturque nunquā exoriri nouam formā, quin prior corrū-
patur, & contra. Vel de cōposito; sic ut affirmetur non posse cōpositū
vnum sine præeunte alterius corruptione gigni; similiterq; vice versa.

Prima con-
clusio.

Confirmatio

His prænotatis sit prima conclusio. Non semper ortus nouæ formæ
substantialis, antecedentem alterius obitū requirit; tñ semper extinctio-
nem, discessum ve prioris, nouæ successio consequitur. Prior pars hu-
iusce conclusionis patet in morte hominis, vbi, ut supra argumenta-
bamur, introducitur forma cadaueris, & tamen anima, & si recedit à
materia, non tamen interit. Posterior verò ex eo ostenditur, quia si
vna forma intereunte, alia in materiam non succederet; cū in materia
non sit, nisi vna forma substantialis, ut suo loco ostendemus, relinque-
retur materia absque omni substantiali forma. Diximus, succederet, nō
aut produceretur; quia cū vna forma interit, nō necesse est, ut in ei⁹ ma-
teria producat alia de nouo, sed sufficit, ut antea producta eam tunc
denuo subeat, ut in hominis v. g. nutritione accidit.

2. Conclusio

Probatio.

Secunda conclusio. Semper vnius compositi substantialis productio
cum alterius occasu, seu totali, seu partiali: semper vnius occasus cum
alterius productione, vel saltem aggeneratione coniunctus est. Hæc
quoad priorem partem inde ostenditur, quia si aliquod substantiale cō-
positum in lucem prodiret, quin aliud nec ex toto, nec ex parte occū-
beret, sequeretur in eandem materiam, duplicem formā substantialem
coire posse, videlicet eam, quæ præextiterat, & illam, quā noua genera-
tio

D. Th. opusc.
37. Caiet. 1. p.
q. 76. ar. 4.

tio inuehit. Diximus, seu totali, seu partiali; quia non necesse est quod
 ties aliquod cōpositum naturale gignitur, totū aliud corrumpi, vt pa-
 tet cum per actionem natui caloris in humidum deperit pars viuentis,
 in cuius partis materiam inducitur forma alterius corporis: tunc enim
 gignitur quoddam totum, & tamen non perit totum aliud, sed illius
 pars. Deinde probatur conclusio quo ad posteriorem partem; quia si
 quod substantiale cōpositum interiret, quin aliud nasceretur; id sanē
 fieret, quia agens naturale non aliam formam substitueret loco eius,
 quam depulit. In quo euentu maneret, vt proximē dicebamus, materia
 absque omni substantiali forma; & agens physicum, quoad eius fieri po-
 test, mortalitati non succurreret; sed interitum, atque adeo naturæ ma-
 lum per se intenderet, quorum vtrumque à naturæ prouidentia, & bo-
 nitate alienum est. Addidimus, vel aggeneratione, quia in nutritione,
 corruptio alimenti non est coniuncta cum generatione alterius rei, sed
 cum aggeneratione viuentis, quod nutritur. Observat autem Scotus in
 2. dist. 12. quæst. 1. ideò generans patientis formam excludere, ipsum
 quæ interimere; quia cum generationem intendat, & totam rei genera-
 dæ essentiam in sua virtute non cohibeat; siquidem eius materiam effi-
 cere non potest, opus fuit aliunde materiam quærere, nimirum à subie-
 cto intereunte, eamque quodammodo suam facere, ac genito attribuere.
 Aduerte autem circa hanc Scoti rationem generans in productione ho-
 minis non solum non continere in sua virtute materiam, sed nec formā,
 vt patet: siquidem hanc solus Deus creat, nisi habere in sua virtute su-
 matur admodum latè, ita vt etiam dicatur de eo, quod, etsi nequeat
 formam producere, habet tamen in sua potestate materiam disponere,
 qua disposita Deus animam creat, cuius introductionem, & vnionē id,
 quod materiam disponit, simul attingat.

Actio natui
caloris in hu-
midum.

Cur generans
patientis fo-
mam exclu-
dat.

Lege Capr.
in 2. d. 13. q. 2.
ar. 3.

Aegd. quodl.
4. q. 11.

Tertia conclusio. Generatio vnius accidentis interdum amissionē
 alterius coniunctam habet; interdum non. Prior pars huius conclu-
 sioni patet in quatuor primis qualitatibus. Nec enim V. G. calor
 vnquam acquiritur, quin frigus, vel ex toto, vel ex parte in eodē sub-
 iecto depereat. Posterior liquet in productione luminis, & aliorum
 complurium accidentium, vti superius ostendebamus.

3. Conclusio.
Probatio.

Argumenta verò initio quæstionis adducta nihil contra superiores
 conclusiones efficiunt. Ac primo quidem rectè occurrebatur. Ca-
 teris ita respondendum. Imprimis cum definit esse corpus Christi sub
 speciebus panis, non dari ibi corruptionem, licet detur generatio com-
 positi Physici. Verum id non ex naturæ ordine, sed ex vi facti mira-
 culi euenire. Quæ verò sequuntur de ortu cadaueris, & de productio-
 ne accidentium soluta iam sunt. Ad illud de Iaponensi animali, dic-
 cum eiusmodi animal è terrestri fit natatile, nec nouam formā asciscere,
 nec antiquam speciem deferere: sed externam tantum effigiem ad
 natatum accommodare. Itaque negandum est omne aquatile à quouis
 terrestri specie distingui. Quod ex eo etiam confirmari potest, quia
 teste Cicerone 2. de natura deorum quædam serpentes oriuntur ex-
 tra aquam, quæ simulac primū nati possunt, nihil mutata natura, aquā

Solutio argu-
mentorū pri-
mi articuli.

Philosophi-
cum axioma
est de casu
lib.

De aquatili-
bus, & amphi-
bijs.

prosequuntur. Et, ut docet Aristoteles lib. 1. de histor. anim. cap. 1. quædam primum in aquis degunt, deinde foris viuunt. Item, ut idem refert lib. 8. cap. 2. eiusdem operis quædam sunt bestię ancipites in utroque elemento, terra, inquam, & mari viuentes, ut genus testudinum, & tamen non propterea pertinent simul ad duas species. Quare neque quæ ex terrestribus omnino aquatiles fiunt speciem mutabunt.

Q V Æ S T I O XVIII.

A N I N C V I V S L I B E T R E I

naturalis interitu fiat vsque ad materiam
primam resolutio; nec ne.

A R T I C V L V S I.

Q V I B V S A R G V N E N T I S

negatiua pars quæstionis ostendi videatur.

Ieri vsque ad materiam primam resolutionem, est nullum accidens eorum, quæ in re corrupta fuerant, nullamque eius substantialem formam in re genita permanere. Quia verò in præsentia sumimus, quod progressu ostendimus, in qualibet re naturali vnā tantum dari formam substantialem, ac proinde re dissoluta nullam eiusmodi formam in materia superesse; tota hæc quæstio circa accidentia versabitur.

Assertores
partis negati-
uæ

I. Argum.

Auicenna 1. suff. cap. 7. Auerroes in lib. de substantia orbis cap. 1. & in epitome Metaph. Henricus Gadauensis quodlib. 15. quæst. 7. Gregorius in 2. dist. 12. quæst. 2. art. 1. Gabriel dist. 16. quæst. vnica. Ochamus quodlib. 2. quæst. 11. alijque non pauci negatiuam partem tuentur, quæ hisce argumentis ostendi potest. Primo, si in puncto illo temporis, quo res gignitur, nullum manet accidens eorum, quæ prius materiam disponebant; sequitur induci formam in materiam non dispositam, quo enim pacto disposita sit, quæ accidentibus, per quæ disponitur, destituta est? sequitur relinqui materiam indifferentem ad quālibet formam; siquidem nuda materia non magis ad vnā, quā ad aliam formam determinata est. Sequitur materiam in instanti, quo receptura esset formam aeris, ad quam tempore antecedente disponebatur, posse formam ignis recipere, si ei in eodem instanti ignis applicetur; maximè cum ignis actuosior sit, & efficacior ad agendū, nec eius actioni quicquam in eo puncto resistat. Cum igitur hæc omnia absurda sint, relin-

Theophilus
lib. 2. de ani-
ma. tex. 5.

relinquitur huiusmodi positionem, ex qua ea sequuntur, minimè probandam esse.

Secundò, Alienū est à philosophica veritate spernere fidem sensuū, à quibus omnis nostra cognitio ortum capit: atqui sensus iudicat in homine mortuo eandem esse cicatricem, eandem figuram, & calorem, cæteraque eiusmodi quæ in viuento fuerant. Non igitur alia accidētia numero distincta; sed eadem omnino, quæ erant in re corrupta, manent in re genita.

2. Argum.

Tertiò, Non minùs, quin potius multò magis pendet materia à forma substantiali, quàm accidentia; cum materia sit pura potentia, accidentia verò actus: atqui eadem materia, abscedente vna forma, permanet sub alia. Ergo & idem accidens. Confirmaturque hæc ratio; quia si lumen ab vno corpore lucido productum, potest ab altero conseruari, cur non & idem calor in eadem materia sub diuersis formis conseruabitur?

3. Argum.

Quartò, Accidentia, quibus materia ad nouam formam accipiendā redditur perfectè disposita, cum sint certa quoad gradualem latitudinem, & in subiecto certo; oportet vt incipiant in materia per primum sui esse; atque adeo in instanti, vt ex ijs, quæ 8. Physicorum libro docuimus, manifestum est; atqui hoc fieri nequit, si in eo momento, quo forma in materiam infertur, omnia accidentia pereunt; quia tunc dandum esset complementum latitudinis gradualis talium accidentium. Nullo igitur pacto ea perire dicendum est.

4. Argum.

Quintò, Si omnia accidentia rei corruptæ momento generationis euanescerent, aliquid interiret sine corruptente; aliquid gigneretur sine generante; aliquid produceretur à suo contrario; aliquid sibi ipsi perniciem moliretur; aliquid ageret quando non esset; quæ omnia à veritate longè absunt. Prima huius consecutionis pars suadetur, quia cum, exempli gratia, aqua in aerem vertitur, si aquæ humor corrumpitur, à nullo corrumpitur; non enim ab humore aeris; siquidem vnū accidens non extinguit alterum eiusdem speciei; non à siccitate, cum aer humidior sit, quàm aqua; non à calore, aut frigore, quia hæc humori non aduersantur: à nullo ergo interimitur. Secunda pars ostenditur, quia cicatrix, & candor, quæ in Socratis cadauere visuntur, neque à corruptente, neque ab alia effectrici causa videntur produci. Tertia probatur, quia in visceribus eius, qui frigore interiit, manet aliquandiu calor; qui denuò gignitur, certè non nisi à frigiditate, atque adeo à suo contrario. Quarta demonstratur, quia id, quod est causa generationis, est etiam causa eorum, quæ generationem necessariò consequuntur, iuxta illud commune proloquium ex libro de causis propos. 1. quicquid est causa causæ, est causa causati. Quare cum accidētia, quæ disponunt ad formam recipiendam, sint causa generationis, si hæc necessariò consequitur eorundem accidentium interitus, utique fatendum erit ipsa accidētia sibi interitum machinari. Quinta ex eo cōcluditur, quia dispositiones, quæ formā antecedunt, attingunt introductionē formæ in instanti generationis, & tñ in eo iam n̄ sunt, vt aduersarij volunt.

5. Argum.

Philosophi-
cum axioma
ex lib. de cau-
sis.

R 3

Postre-

6. Argum.

Postremo, Aristoteles hoc in libro cap. 4. tex. 24. affirmat cum ex aere aqua gignitur, manere in genito eandem perspicuitatem, quæ fuerat in corrupto. Et libro 2. cap. 4. text. 25. docet ideò elementa symbolica, id est, quæ symbolum seu conuenientiam in aliqua qualitate habent, facilius inuicem transmutari; quia minus operosum est, vnam, quam duas qualitates è contrario expellere. Sentit ergo Aristoteles cum res interit non omnes qualitates ab illa expelli, sed aliquas in re, quæ de nouo generatur, permanere.

De quantitate
interminata
opinio Pytha-
goræ, Plato-
nis, & alio-
rum.

Præter superiora argumenta possent ad idem institutum confirmandum adduci ea, quibus probare aliqui nituntur quantitatem interminatam esse materiæ coæquam. Quam sententiam post Pythagoram, & Platonem, ac Platonice disciplinæ alumnos secuti sunt ex Peripateticis non pauci. Est aut quæritas interminata, quæ etiam dicitur dimensio simplex, & dimensio in potentia, vt explicat Gregorius lib. 2. sent. d. 12. quæst. 2. art. 1. ad 5. nihil aliud, quam triplex dimensio quantitatis in se spectata absque vlla certa figura, & termino; n̄ quod ea sic actu existat, sed quia non nisi merito formarum hanc aut illam figuram, seu terminum vendicat: quæadmodum materia ex se informis dicitur, quia natura sua non magis ad hanc, quàm ad illam formam præfinita est, licet re ipsa nunquam omni forma careat. Itaque terminata, & interminata quantitas re idem sunt, modo tantum & ratione differunt. Cæterum quia præcipuæ rationes pro hac sententia, alibi à nobis inculcatae, & solutæ iam sunt; non est, cur hoc loco à nobis repetantur. Legat, qui volet, Gregorium in 2. dist. 12. quæst. 2. Bassolium ibid. quæst. 3. Iandunum ad lib. de substantia orbis quæst. 17. Aureolum apud Capreolum in 2. dist. 13. quæst. vnica. art. 2. Vtrum autem Auerroes dicat in corruptione non solum manere quantitatem, sed alia accidentia, controuersum est inter eius sectatores. Quæ de re Caietan⁹ in lib. de ente, & essentia q. 17. Soncinas lib. 8. Metaph. q. 9. Niphus cap. 4. huius lib.

Lib. 5. Phys.
c. 2. q. 1. a. 4.

De opinione
Auerrois.

ARTICVLVS II.

DEFENDITVR PARS

affirmatiua controuersie.

2. Argum.

Nemo, vt nobis quidem videtur, superiora argumenta, & ea, quæ pro aduersaria parte afferemus, expendet, qui, si æquus æstimator esse velit, non fateatur admodum esse probabilem eorum sententiam, qui negant in interitu rerum naturalium fieri resolutionem, usque ad materiam primam. Placet tamen contrariam assertionem, quæ magis Aristotelica videtur, tueri cum D. Thoma 1. p. quæst. 76. art. 6. cum Isidoro quæst. illius magistro, Alense 4. p. quæst. 57. m. 4. & Magno Alberto, 2. parte summa de homine, cū Aegidio lib. 2. huius operis ad textum, 25. cum Heruæo de vnitæte formarum quæst. 16. & 17. & quodlib. 4. quæst. 10. Caietano ad caput. 7. libri

Conclusio
affirmatiua.

D. Tho. in
tract. de for-
mis q. 6. &
lib. 4. Sent.
d. 11. q. 1 a. 1.
questiun. 3.
ad 4.

de

de ente & essentia quæst. 17. Iauello 8. Metaph. quæst. 7. Soncinate ibidem quæst. 9. Hispalensi in 1. dist. 5. quæst. 1. art. 4. Capreolo in 2. dist. 13. quæst. vnica. art. 3. vbi ait, etsi olim D. Thomas contrariū scripserat secutus placitum Auerrois de quantitate interminata; postea tamen seipso factum doctiorem, hanc, quam sequimur, opinionem docuisse, præsertim in summa Theologiæ, qui est quasi liber retractationum illius.

Porro qui arbitrantur subiectum inhætionis accidentium esse totū compositum, ij sententiam hanc ea potissimum ratione confirmant, quod dissoluto subiecto necesse sit omnia illius accidentia fundit⁹ interire; alioqui posset accidens de subiecto in subiectum migrare. Verum istiusmodi fundamentum labefactatum à nobis fuit in quæstione de subiecto accidentium, vbi ostendimus non esse id totum compositū, sed materiam, prout formæ subest. Alia igitur ingressi via sic institutum comprobabimus. Accidentia materialia inhærent in materia interuentu quantitatis; sed in corruptione non manet eadem quantitas; igitur neque alia accidentia materialia. Minor probatur, primum, quia si in materia maneret eadem quantitas, sequeretur firmiorem esse vnionem materiæ cum quantitate, quàm cum forma substantiali; siquidem illa esset dissolubilis, hæc autem perpetua. Absurditatem verò consequentis id declarat, quia cum forma, & materia pertineant ad idem genus, hoc est, suo modo ad eandem categoriam substantiæ, multò aptiora sunt ad mutuum nexum, & vnionem, eiusque diuturnitatem seruandam, quàm materia, & quantitas; vnde & illa faciunt compositum per se, hæc per accidens; quæ autem sunt per se firmiora esse consueuerunt, vt in cæteris rebus videre licet, quàm quæ sunt per accidens. Deinde confirmatur eadem minor hūc in modum. Idem est ordo in recipiendo, qui in respiciendo; nec enim est, cur is perueri, aut variari debeat: atqui materia prius respicit formam substantialem, ad quam vt ad finem ordinatur, vt cum ea in vnus compositi naturam associetur; igitur prius substantialem formam, quàm accidentariam recipit: sed non illam prius reciperet, si in omni generatione eadem quantitas permaneret, ergo &cæt.

Præterea sublato vinculo, & causa vnionis dissoluitur vnio, sed act⁹ secundus, quemadmodum supponit actū primum, qui est forma substantialis, ita vnitur materiæ per eandem formam; ergo soluta vnione inter materiam, & formam substantialem, soluetur vnio inter materiam, & actum secundum, inter accidentia & eorum subiectum; atque adeo re corrupta omnia accidentia interibunt.

Item subiectum accidentium, vt supra ostēdimus, est materia prout subest formæ. Ergo sicuti accidentia absolutè sumpta pendent quoad sui conseruationem à materia, vt subest formæ absolutè spectatæ: ita hæc singularia accidentia pendebunt ab eadem materia quatenus huic certæ formæ subest; proindeque huius formæ abscessu, vel occasu omnia singularia accidentia delebuntur, alioqui trasmearent ab vno subiecto ad aliud.

Quorundā
fundamentū
in hac sen-
tentia tuēda.

Prima ratio.

Ordo idem
in recipiendo
qui in respi-
cendo.

2. Ratio.

3. Ratio.

Deni-

Ultim.

Denique teste Aristotele cap. 4. huius libri text. 23. corruptio est mutatio totius nullo manente sensibili subiecto: si autem re intereunte non omnia illius accidentia pereunt, manet idem sensibile subiectum. Necessse est igitur omnia interire. Item subiectum generationis, ut ex Aristotele sæpe retulim⁹, est materia nuda: ergo forma adueniens nullū accidens in materia inuenit.

ARTICVLVS III.

DILVITVR PRIMVM

argumentum primi articuli. Agitur de
concurſu dispositionum reſpe-
ctu formæ.

Duo genera
dispositionū.

Accedamus nunc ad diluenda argumenta contrariæ opinionis. Quoniam autem in primo agitur de dispositionibus materiæ, amplioris doctrinæ gratia explicabimus, quoniam pacto illæ ad introductionem nouæ formæ concurrant. Aduertendum duo esse dispositionum genera: quædam enim antecedunt introductionem formæ, & in ipſo generationis momento pereunt, ut proximo articulo statuimus: aliæ formam origine ſubequuntur, & cum ea in eodem instanti incipiunt. v. g. calor, quem ignis in aquæ materiæ producit, dum propriam formam inducere in eam molitur; dispositio est introductionem formæ ignis antecedens: calor verò, qui priore intereunte formam ignis in ipſo generationis puncto conſequitur, & cum ea manet, dispositio conſequens dicitur. Igitur circa priores dispositiones nulla est hoc loco difficultas. Nam cum ſint instrumenta, quorum interuentu efficiens rem gignit, ipſamque generandi actionē elicit, conſtat eas ad formæ introductionem actiue concurrere: at circa poſteriores nonnulla dubitatio est, quæ aliquot pronuntiatibus enodabitur. Primū ſit. Dispositiones conſequentes non concurrunt efficienter ad introductionem formæ. Pronuntiatum hoc ſtatuit Caietanus ad cap. 7. libelli de ente & eſſentia quæſt. 17. & Hiſpalenſis in 2. diſt. 13. quæſt. 1. memb. 2. probaturque. Nam v. g. forma ignis eſt cauſa effectrix ſui caloris; ſi igitur ille met calor, qui eſt dispositio ipſam formam conſequens, ad introductionem formæ ignis efficienter concurreret, eadem forma ſui ipſius cauſa eſſet; ſiquidem quidquid eſt cauſa cauſæ, eſt item cauſa eius, quod ab ea fit. Item dispositiones antecedentes præparant quantum ſat eſt materiæ, ſufficiuntque per ſe ad effectiue introducendam formam. Igitur ſuperuacaneus erit conſequentium dispositionum concurſus in eo cauſæ genere.

Primū pronū-
tium.2. Pronūtia-
tum.

Secundum pronuntiatum ſit. Dispositiones conſequentes concurrunt aliquo modo ex parte materiæ, ſeu in genere cauſæ materialiſ ad formam, eamque origine vtcumque antecedunt. Hoc pronuntiatum appro-

approbat, edisseritque Sanctus Thomas in quæstionibus de Veritate quæstione 28. artic. 8. hisce penè verbis. Dispositio, quæ necessaria est ad formam, quodammodo formam substantialē præcedit, nimirum secundum rationem causæ materialis: hæc enim dispositio ex parte materiæ se habet; sed alio modo, ex parte videlicet causæ formalis, substantialis forma prior est, in quantum & materiam, & materialia accidentia perficit. Idem asserit Capreolus in primo dist. 3. quæstione 3. artic. 2. Soncinas 8. Metaphys. quæstione 9. & 17. Ferrariensis 2. contra gentes ad caput. 71. & alij. Quod autem prædicta antecessio nequaquam ijs dispositionibus neganda sit, ex eo ostendi potest; quia illæ habent se se ex parte materiæ, quatenus eam ut congruentiæ vinculum reddūt aptam ad copulationem cum forma; adeo ut sine ijs non posset vi naturæ talis nexus dari; siquidem, ut Aristoteles lib. 2. de anima. capit. 2. textu 24. docet, actus non nisi in agente apto, idoneoque recipiuntur. Quoniam igitur tales dispositiones eo modo respectu materiæ se habent, sicut materia prior est, quàm forma, sic illæ dici poterunt materiam antecedere.

Sed contra prius pronuntiatum iam aliquis obijciat. Agens principale per consequentes dispositiones tanquam per instrumenta conseruat formam rei genitæ. Ergo nihil impedit, quominus per eas attingat productionem eiusdem formæ; si modo ea sit è numero illarum, quæ de potestate materiæ excitantur. Probatur conclusio, quia agens conseruare eo pacto formam nihil est aliud, quàm post primum instans generationis continuare collationem esse iam præhabiti; sed agens dedit esse formæ in primo illo instanti, & in eo iam erant dispositiones, nec quicquam eis deerat, quominus per eas ageret. Igitur iam tunc per eas contulit esse formæ (et si nondum ipsas diceretur conseruare, quia non eis conferebat esse iam præhabitum) atque adeo potuere consequentes dispositiones effectiue attingere productionem formæ. Item contra secundum pronuntiatum. Excepto fine nihil causat antequam existat, sed dispositiones non existunt ante formam, quia nihil in rerum natura cohæret ante suam causam efficientem, causa autem efficiens dispositionum consequentium est forma: ergo hæ dispositiones nullam rationem causæ fortiuntur comparatione formæ.

Ad primum horum respondendum, cum dispositiones, quæ per se consequuntur formam rei genitæ, actiue oriantur ab eadem forma, ut calor, & siccitas à forma ignis, temperamentum à forma mixti; non dici agens per eas conseruare formam rei genitæ actiue, quod ipsæ agant in formam, sed quia forma per eas agit, suumque bonum procurat, & se tuetur, ut per virtutem motricem quærendo locum conuenientem; per nutritiuam, conuertendo alimentum: per calorem, resistendo externo frigori: similiterque per alia. Quare non rectè in argumento colligitur dispositiones consequentes posse attingere productionem formæ, eo quod agens per eas formam conseruat, cum eiusmodi conseruatio actiua non sit per actionem in formam,

Obiectio cōtra 1. pōnūt.

Obiectio cōtra 2. pōnūt.

Solut. 1. obiect.

Obiectio cōtra 2. pōnūt.

Dispositiones
per se conse-
quentes for-
mam rei ge-
nitæ conser-
uare formam
dispositiue.

sed à forma. Adde etiam dispositiones per se consequentes formam rei genitæ conseruare formam dispositiue, quatenus requiruntur ad tuendam vnionem inter materiam, & formam; siquidem forma non copulatur materiæ nisi aptè dispositæ, vt supra diximus; adeo vt si materia contrarijs dispositionibus omnino occupetur, mox compositum dissoluatur. Cum autem hic alter modus conseruandi non pertineat ad conseruationem actiuam, nec detur propriè nisi post instans generationis, sicuti nec prior, quia conseruare supponit esse iam præhabitum à re, quæ conseruatur; manifestum est ex hac conseruatione, quæ per dispositiones consequentes fit, non rectè sequi posse agens earum vi attingere productionem formæ, cum per eas vt sic non agat. Locuti autem sumus in hac solutione de dispositionibus, quæ per se consequuntur formam rei genitæ; quia quæ ad illam ex accidente se habent, vt cicatrix ad formam cadaueris, eæ neutro modo obseruiunt ad conseruandam formam. Ad secundum maiori concessa dicendum est ad minorem, dispositiones non simpliciter existere ante formam; quia sic illam in genere causæ materialis origine antecedunt, vt eandem in genere causæ efficientis supponant.

Responso ad
1. arg. primi
articuli.

His ita explicatis veniamus ad primum argumentum initio quæstionis propositum, cuius occasione hæc disseruimus. Respondemus ergo negandam esse consecutionem, & ad primam eius partem dicendum, formam induci in materiam dispositam; primum quia accidentia, quæ secum forma inuehit, sunt priora origine in genere causæ disponentis, & materialis, vt diximus, atque ita forma inuenit materiam prius natura dispositam: tum quia materia censetur in eo instanti præparata virtute earum dispositionum, quas tempore proximè antecedente habuerat: præsertim cum hæc dispositiones non prius exuat, quàm veterem formam deponat: earum siquidem corruptio prioris formæ amissionem consequitur, quam amissionem ingressus nouæ formæ in genere causæ formalis antecedit. Ad secundam, & tertiam partem eiusdem consecutionis liquet ex dictis, quid dicendum sit. Est enim materia in eo puncto temporis determinata ad certam formam vi tam præcedentium, quàm consequentium dispositionum. Nec si ignis in eo instanti, materiæ ab aere dispositæ applicetur, suam ei formam inducet, quantumlibet actuosior sit, quàm aer, propterea quod aer per proprias dispositiones materiam omnino pre-occupauit, & ad recipiendam in eo instanti suam formam prius tempore, & natura præfiniuit.

Aliorū solu-
tio, quæ im-
probat.

Sunt etiam, qui opinentur esto materia à nullo agēte ad certam formam determinata sit, nullumque in se habeat contrarium, sed absque omni forma diuinitus consistat, adhuc ignem eam sibi momēto dispo-
nere, & accommodare non posse; quia nimirū cum calorem vniformiter difformiter in materiam explicet; necessariò temporis moram requirit, vt eum pro ratione, ac mensura suæ formæ perfectè intendat, atque adeo vt formam introducat. Nec quod ignis, inquiunt, nullam contrariam qualitatem, quæ ipsius actionem retardet, in materia
offen-

Capr. in 2. d.
11. q. vnica
art. 3.

Lib. I. de cō-
loc. B. q. 1.
art. 3.

offendat, iccirco legem illam, tenoremque agendi variabit: siquidem luci contrarium nihil est, quam tamen Sol non nisi dispari æquabilitate, siue vniformiter difformiter producit. Hæc tamen responsio est contra communem sententiam Philosophorum aientium posse ignem totam sui caloris latitudinem, & cum ea formam substantialem momento introducere in materiam, si illi nudæ cum sola quantitate applicetur. Ideo enim, cum fit resolutio vsque ad materiam primam, ignis totum suum calorem in eam momento infert, quia nullum inuenit contrarium, à quo detineatur. Nec illud de lege actionis vniformiter difformis vim habet. Namque eam legem non seruat calor nisi per accidens, nimirum inuento contrario, quod paulatim expugnet. Siquis autem interroget cur ignis ita se habeat, cum tamen lux, cui nihil est contrariū, semper agat vniformiter difformiter. Occurrendum discriminis rationem esse eam, quam alibi tradidimus, quia calor v. g. ab igni productus, est qualitas ex se disponens ad generationem ignis, proindeque debuit ita se habere, vt posset vniformiter diffundi ad materiam aptè, congruenterque disponendam. Lux verò non disponit materiam ad generationem, vt luce ipsa clarius est; ideoque nihil mirum si quantumvis luminosum in eodem spatio immoretur, non producat in eo lucem intensiorem, quam in primo instanti produxerat, sed perpetuò vniformem illam difformitatem seruet.

Calor quando nō seruet legem actionis vniformiter difformis.

ARTICVLVS III.

EXPLICANTVR CÆTERA

primi articuli argumenta.

AD secundum argumentum eorum, quæ in primo articulo continentur, respondendum est nec debere Philosophum cognitionem sensuum aspernari, nec verò ijs perpetuò fidem habere, cum interdum hallucinentur. Ac quod ad præsens argumentum attinet, iudicium de identitate, & diuersitate accidentium non spectare ad sensus externos, qui res simplici duntaxat notione apprehendunt; sed præcipuè quidem ad intellectum; aliquo modo ad sensus internos; quæ potentia si rectè æstiment, non iudicabunt aliquod accidens eorum, quæ in re corrupta extiterant, in re genita seruari.

Responsio ad 2. arg. 1. artic.

Ad tertium dicendum est licet materia sit pura potentia; magis hoc accidens, quam hanc materiam ab hac singulari forma pendere; quia materia suo pte ingenio est quasi gremium, & commune receptaculū à natura institutum, vt accedentium, recedentiumque formarum vicissitudinem sustineat. Quo fit vt eadem omnino sub diuersis formis necessario permaneat, non tamen idem singulare accidens. Ad argumenti confirmationem dicimus magis item vnumquodque accidens à suo subiecto, siue à materia, vt subest formæ, quam à sua causa efficiente

Ad 3.

Accidens nō
refertur res-
pectu transce-
denti ad suū
efficientis.

ente dependere, cuius rei indicium est, quod accidens relatione trans-
cendenti, ac secundum suam essentiam ad subiectum refertur, non ita
verò ad suum efficientis. Quare nihil mirum, si quod ab vna efficiēti
causa productum est, nonnunquam ab alia idem numero efficienter
conseruetur; nec tamen idem in diuersis subiectis, siue in eadem mate-
ria sub diuersis formis perseueret.

Ad 4.

Ad quartum dispositiones, quæ nouam formam inducunt, quoad
suam perfectionem, & complementum, & vt Philosophi loquuntur,
in esse quieto, incepturas fuisse per primum sui esse in instanti genera-
tionis. Verum quia in eo, intereunte subiecto, ipsæ quoque vnā cō-
cidunt, ex accidente esse, quòd prædicto modo non incipiant, quæ
tempore immediatè antecedente momentum generationis iam totæ
erant in fieri.

Ad 5.

Ad quintum vt quid respondendum sit pateat, obseruandum est ex
D. Thoma in disputatis, quæst. de charitate art. 11. ex Caietano in li-
bello de ente, & essentia cap. 7. quæst. 17. & Capreolo in 2. dist. 13.
quæst. vnica. art. 3. quadrifariam accidentia interire posse. Primò
ob conseruatricis causæ absentiam, sicuti lucido corpore remoto lu-
men euanesceat. Deinde, per alterationem, qua contraria qualitas in
subiectum inducitur, quomodo subeunte calore frigus corrumpitur.

Quatuor mo-
dis perire ac-
cidentia.

Quatuor itē
gigni.

Tertiò, occasu subiecti, quo pacto mortuo Socrate eius risibilitas pe-
rit. Quartò, corrupto termino, sicque vno simili intereunte alterum
simul interit. Et quia quot modis oppositorum vnum dicitur, totidē
alterum dici consuevit, quadrifariam quoque accidentia generari con-
tinget. Primò, ad præsentiam agentis, à quo eorum effectio, & cō-
seruatio dependeat, vt se habet lumen respectu Solis. Secundò, ab
iectione contrarij, vt cum in aqua depulso frigore calor gignitur.

Arist. lib. 1.
Topic. cap.
15. vel. 13.

Cū ex aqua
aer gignitur,
corrūpi aque
humorem.

Tertiò, ad generationem subiecti, quomodo homine genito risibilitas
oritur. Denique ratione termini reciprocantis, quo pacto vna tan-
tūm re alba, vt Cygno, existente, si res alia denuò albescat, cōsequitur
Cygnum relationem similitudinis, quam antea non habuerat. His ani-
maduersis neganda est prima pars consequentiæ, & ad rationem, qua
confirmatur, dicendum, cum ex aqua aer gignitur, corrumpi aquæ
humorem non per se, sed per accidens ad corruptionem subiecti. Ne-
ganda item secunda pars, & ad eius probationem respondendum aliā
cicatricem numero diuersam produci à genitore cadaueris non per se,
aut ex instituto generantis; sed quia materia tempore antecedente ita
secundum figuram affecta erat, vt in ipsa introductione formæ cada-
ueris aliter se habere nequiverit. Itaque non ea solum accidentia, quæ
per se, ac suapte natura formæ debentur, per naturalem consecutionē
oriri solent vnā cum subiecto; sed alia etiam multa, quæ ipsum ex ne-
cessitate materiæ; in qua antea radices egerant, consequuntur. Ad
tertiam partem dicendum, non esse incommodum aliquid effici per ac-
cidens à suo contrario, & ita in visceribus eius, qui frigore interijt,
gigni calorem interuentu frigoris, quod interitum attulit; gigni, inquā,
per accidens, quatenus eiusmodi calor, qui materiam occupabat, qua-
dam

Lege Capr. in
2. d. 13. q. vni-
ca art. 3.

dam naturali consecutione in nouo subiecto sibi similem producit. Similiter quartæ particedendum posse aliquid sibi ipsi damnum, & interitum afferre; non tamen per se, sed per accidens; præsertim si sit agens instrumentale à præcipuo agente directum ad alterius generationem; vt patet etiam in semine, quod cum sit instrumentum rei viuentis ordinatum à natura ad generationem proles, sui ipsius corruptionem per accidens molitur, dum intendit foetus productionem, quæ non nisi corrupto semine dari potest, vt suo loco fusiùs explicabimus. Sic ergo cum generans dispositiones inferat, ordinetque ad formæ introductionem, quæ nisi priori abeunte, atque adeo corrupto composito introduci nequit, mirandum non est si illæ sibi prædicto modo interitum pariant. Ad quintam, & vltimam partem quid respondendum sit, ex posuimus superiori articulo.

Non repugnat aliud sibi ipsi per accidens interitum moliri.

Ad id, quod postremo loco ex Aristotele obiectum fuit, dicendum est, cum ex aere fit aqua manere quidem perspicuitatem non eandem numero, sed specie. Item faciliorem esse conuersionem inter elementa symbolum habentia, quàm inter nō habentia; quia in priori generatione vna tantum qualitas expelli debet; in posteriori duæ. Loquitur verò ibi Aristoteles de expulsione antecedente, qua materia ad recipiendam formam disponitur. Debet enim tunc ignis à materia aquæ humorem, & frigiditatem remouere: à materia verò aeris solum humorem; quanuis in ipsa momentanea formæ introductione omnes qualitates, quæ in re intereunte extiterant, pariter deleantur.

Ad 6.

ARTICVLVS V.

QVOPACTODILVI

possint rationes eorum, qui negatiuam
quæstionis partem tuentur.

Q Via eorum sententia, qui putant non fieri resolutionem vsq; ad materiam primam, vt initio secundi articuli monuimus, admodum probabilis est, aduersariorum rationes diluemus, vt eam, qui volet, tueatur. Ad primam, concessa propositione, neganda est assumptio, & ad eius confirmationem dicendum nihil mirum, quod firmior sit vnio quantitatis absolutè sumptæ, quàm formæ cum materia. Quantitas enim sicut ad materiam officio proprius accedit, quatenus est medium, cuius interiectu materia corporalia accidentia recipit: ita materiæ permanentiam æmulatur. Nec verò ex maiori conueniētia in genere substantiæ, qualis cernitur inter formam, & materiam, arguitur diuturnior nexus; quanuis inde maior vnio eatenus colligi possit, quatenus ex materia, & forma fit magis vnum, nempe vnum per se; ex materia verò, & quantitate vnum per

Responso ad
1. rationem.
Quantitas
ad materiam
officio pro-
pius accedit.

accidens. Neque simpliciter verum est omnia, quæ in vnum per accidens conueniunt, magis fluxa esse, minusque diuturna, quam ea, ex quibus fit vnum per se. Nam, exempli gratia, ex anima rationali, & ex specie intelligibili fit vnū per accidens: & tamen species intelligibilis semel acquisita perpetuo manet; cum tamē anima ex qua, & materia fit vnum per se, à materia separetur. Ad confirmationem eiusdem argumenti dicendum materiam prius prioritate originis respicere accidentia, saltem ea, quæ formam inducunt, quam ipsam formam: atque ita prius illam, quam hanc, recipere; esto prioritate quasi intentionis, & ordine naturæ secundum perfectionem prius ad formam referatur.

Ad 2. Ad secundam concedenda est maior, & ad minorem dicendum, actū secundum supponere actum primum, à quo oritur, itemque hæc singularia accidentia, vt insint in materia, requirere formam; non tamen hanc determinatē, quasi soluta inter illam, & materiam vnione, oporteat quoque omnium accidentium cum materia coniunctionem statim dirimi.

Ad 3. Ad tertiam similiter respondendum horum accidentium subiectum nō esse materiam, vt subest huic determinatæ formæ, sed huic, vel illi; nisi sint accidentia ita propria tali formæ, vt cum sequenti minimē cohærere possint. Quo pacto se habet facultas ridendi ad formam humanam. Neque ex eo, quod calor, qui in aere fuit, idem in igne, qui ex aere genitus est, permaneat; sequitur calorem migrare ab vno subiecto in hæfionis in aliud: non enim migrat à materia, quæ est sub forma ad aliam materiam, quod in hæfionis subiectum est; sed transit ab aere in ignem, hoc est ab vno subiecto denominationis ad aliud, quod nullum est incommodum.

Ad 4. Ad vltimam ex Aristotele, respondetur nomine subiecti sensibilis intelligi compositum, vt Philoponus interpretatur. Item generationem recipi in materiam nudam, non quidem nuditate accidentium; his enim adhuc induta est materia; sed nuditate formæ substantialis, quia cum per generationem noua forma substantialis aduenit, prior abcedit; quod tamen in alteratione, cæterisque motibus, qui propriè motus dicuntur, non ita habet. Quo liquet etiam in hac sententia integrum manere discrimen inter subiectum generationis, & motuum. Sed ab alijs quoque assignari illud cōsuevit, quia subiectum, quod per generationem mutari dicitur, est materia prima; quod per motum, compositum. Materia enim manet sub vtroque termino generationis, non compositum, & tamen hoc etiam sub termino motus perseverat.

Lege Scot in
4. d. 11. q. 4.

Discrimen
inter subiectū
generationis
& motuum.

Id, quod nō
est, nō habet
vim agendi.

Circa defensionem huius sententiæ quæ statuit non fieri resolutionem vsque ad materiam primam, notanda est, vltima pars quinti argumenti: ea enim multū negotij exhibet aduersarijs: quia si in instanti generationis dispositiones non sunt, non apparet quo pacto possint tunc agere: cum id, quod non est, non habeat virtutem agendi: nec id, quod est, possit physicē, & realiter pendere ab eo, quod non est. Item quia si fieri nequit, vt res, quæ futura est, quicquam efficiat antequam sit: certē non min⁹ repugnabit rē, quæ præterijt, efficere aliquid postquam iam

iam non est nec per se, nec per aliquam virtutem ab ipsa derelictam. Nec sat est extitisse dispositiones toto tempore antecedente, si re vera in eo instati non sunt. Nihil enim refert multò, aut paulò ante desisse: cum repugnantia oriatur ex defectu entitatis, siue ex ipsa ratione non entis.

Occurrendum tamen his utcumque est: hæc argumenta, quæ in alijs rebus concluderent, non habere vim in subiecta materia, ubi id, quod esse definit, & quod nos nihilominus agere dicimus, perinde se habet, ut iam supra monuimus, ac si adhuc esset: quia per se quidè adhuc existere deberet in eo instanti, nec nisi ex accidente perit intereunte subiecto.

QVÆSTIO XIX.

NUM IN QVOLIBET

composito Physico tot insint formæ substan-
tiales re ipsa differentes, quot essentialia
Prædicata.

ARTICVLVS I.

QVI AFFIRMATIVAM

partem sequantur, & quibuseam
argumentis probent.

De hac sen-
tentia Auice-
bronis D.
Thomas hoc
loc. text. 24.

VIA forma est proximus, & formalis terminus, à quo generatio speciem, & unitatem sortitur: accuratæ doctrinæ ratio postulat, ut hinc de formarum in eodem composito unitate, seu multitudine differamus. Ac primum quod ad præsentem attinet quæstionem; Auicebron in libro, qui inscribitur fontis vitæ, Ioannes Gandauensis 1. de anima. quæst. 8. & 2. Metaph. quæst. 10. & Venetus lib. 7. Metaphy. affirmatiuam partem secuti, aiunt Socratem .v. g. per vnā formam esse hominem, per aliam animal, per aliam corpus animatum; atque ita deinceps vsque ad genus summum. Pro qua opinione hæc potissimum sunt argumenta. Ex varietate operationum, & munerum colligitur diuersitas, & multitudo formarum; cum formæ sint principia agendi, & vnaquæque per operationes sibi proprias ab alia differat; sed in quolibet composito naturali tot generatim notantur operationes, & officia, quod sunt prædicata essentialia in eadem recta serie; ergo & totidem erunt formæ. Pro-
batur

Primum arg.

batur minor, quia Socrati cōuenit ratiocinari, sentire, viuere, interire, distēdi corporaliter, & diuisibiliter, ac deniq; esse substācialiter: quę singulatim respondent naturę hominis, animalis, viuētis, corporis corruptibilis, corporis in commune, substantiæ. Nec satisfaciunt, qui dicunt hæc ab vna, eademq; forma proficisci. Nam pari ratione posset quis dicere proprietates, quę reciprocantur cum formis specie distinctis, vt hinnibile cum equo, discursuum cum homine, esse ab eadem forma secundum speciem. Quo nihil absurdius.

2. Argum. Secundo, Id, quod conuenit homini per formam, per quam est substantia, conuenit ei, quatenus substantia est, & quod eidem hoc modo competit, omni substantiæ est commune: ergo si homo per eandem formam est rationis particeps, & est substantia; omnis substantia erit particeps rationis.

3. Argum. Tertiò, Quę sunt ab eadem forma, non possunt ita se habere, vt vnū insit prius, alterum posterius: sed Socrates prius est substantia, quàm corpus; & corpus, quàm viuens, similiterque vsque ad infima prædicata. Igitur hæc non sumuntur ab eadem forma. Minor probatur, quia quidquid supponitur ab alio, quod vicissim illud non supponit, est prius illo, vt constat ex ijs, quę tradidit Aristoteles in postprædicamentis capite de modis prioris.

4. Argum. Postremo, Accedunt testimonia Aristotelis, qui lib. 7. Metaphy. cap. 10. text. 33. ait partes definitionis respondere partibus rei definitæ, & lib. 2. eiusdem operis cap. 2. text. 6. probat non dari progressum infinitum in causis formalibus, quia non datur in prædicatis quidditatis. Quę duo non ob aliam causam vera esse videntur, nisi quia quot sunt partes formales in definitione, & quot prædicata essentialia, totidem formę physice inueniuntur in composito naturali.

A R T I C V L V S II.

ASTRUITVR PARS NEGATIVA.

Diluuntur aduersariorum argumenta.

Asserto res
partis neg.

Contraria tamen sententia omnino vera est, quam communi assensione philosophi amplectuntur. D. Thomas. 1. p. quæst. 76. art. 3. Magnus Albertus 2. p. summæ de homine, Aegidius in 2. dist. 18. in 2. principali quæst. 2. & in theorematibus propositione 31. Gregorius in 2. dist. 16. quæst. 2. Capreolus in 2. dist. 15. quæst. unica art. 3. Argentinas in 4. dist. 13. art. 14. conclusionem 2. Soncinas 8. Metaphys. quæst. 12. Heruæus in tract. de unit. form. quæst. ult. & alij. Ostenditur autem huiusce opinionis veritas hoc modo. Id, cui plures insunt formę, non potest esse simpliciter vnum; ergo si cuilibet composito naturali plures formę insunt; nullum eorum erit vnum simpliciter in genere substantiæ; quod à philosophorum sensu abhorret.

Antece-

Theophil. 2.
de anim. ad
text. 5.

Antecedens probatur, quia ut forma dat esse, ita & unitatem docentē Aristotele 1. lib. Physic. text. 78. quare si forma nō sit vna, nec erit vnū esse, nec vnum compositum per se, sed per accidēs, ut item docet Aristoteles 7. Metaphysic. cap. 13. text. 49. aliens ē duobus entibus in actu, cuiusmodi sunt duæ substantiales formæ, non nisi plura simpliciter fieri.

Forma dat esse, & unitatē.

Secundō, Album per eandem formam habentem diuersos gradus formaliter tantum differentes, est & album, & coloratum, similiterque Angelus per eandem naturam continentē diuersos gradus solaratione distinctos obtinet diuersa prædicata essentialia. Ergo & Socrates per eandem formam includentem diuersos gradus, qui non re, sed ratione tantum inter se dissideant, est homo, animal, viuēs, &c. Consecutio non videtur quo pacto regari queat; cum utrobique æqua ratio sit. Antecedens præterquam quod communi philosophorum doctrina admittitur, ex eo suaderi potest, quia nec in Angelo sunt partes re ipsa distinctæ, cum id eius simplicitati repugnet: nec in accidentibus præter intensiōis, & extensiōis latitudinem, alia partium re ipsa differentium multitudo inuenitur. Corroboraturque huiusce argumenti vis; quia vel forma, per quam Socrates est homo, est accidentalis, vel substantialis: non accidentalis, alioqui cōstitueret accidēs; si substantialis, necessariō conferet esse substantiale: nō ergo opus est alia forma, quæ Socrati esse substantiale tribuat.

2. ratio.

Tertiō, Si in Socrate tot essent formæ re ipsa distinctæ, quot essentialia prædicata, posset Deus cæteris formis extinctis, eam, qua Socrates substantia est, seorsim in materia seruare. Hoc dato, compositum, quod coalesceret ex ea forma, & materia, esset singulare quoddam cōtentum sub genere summo in categoria substantiæ; nec tamen contineretur sub aliqua illius specie, quod est manifestē absurdum. Non igitur Socrates per vnā formam est substantia, per aliam homo.

3. Ratio.

Quartō, Vel omnes eiusmodi formæ distinctæ realiter à forma specifica equi v. g. inferuntur pariter in materiam eodem instanti, quo forma equi; vel antea, vel post. Si pariter, sequitur generationem equi (quod de alijs pari ratione dicendum erit) non habere vnum formalem terminum, atque adeo non esse generationem vnā, cum mutationes à terminis, in quos tendunt, unitatem habeant. Si antea, sequitur formam equi non conferre esse simpliciter: id enim quod rei in actu substantiali constitutæ aduenit, non tribuit esse simpliciter, sed tale esse, seu esse secundum quid, ut calor, qui accidit materiæ actuatæ forma substantiali aquæ, non dat illi esse aquam, sed esse calidam. Si postea, cum adueniant enti in actu, similiter sequitur eiusmodi formas nullum substantiale esse contribuere, sed tantum esse secundum quid, atque adeo non substantiales, sed accidentarias esse. Quare nullo pacto ea formarum turba admittenda est. Plura ad hanc sententiam confirmandam habes apud Heraclum in tractatu de unitate formarum quæst. 18. ubi centum argumentis probat vnā tantum dari formam in quolibet composito.

4. Ratio.

Solutio pri-
mi arg. pro
parte aff.

Quæ verò contrarium probare nitebantur, parum momenti habent. Ad primum dicite ex distinctione specifica munerum, & functionum in diuersis suppositis, vt ex actione ridendi, & hinniendi, quæ non nisi in suppositis natura diuersis, nimirum in homine, & equo inueniuntur, rectè colligi specificam differentiã formarum non tamen ex actionib⁹ specie distinctis, cùm reperiuntur in eodem supposito; tunc enim ab vna, eademque forma, virtute alias formas continente possunt illarū munia, atque operationes proficisci. Vt ab anima hominis, quæ eminenter continet formas brutorum animantium, & stirpiū aliorūque id genus, quod progressu enucleati⁹ explicabimus. Quippe, vt Alensis 3. p. q. 84. art. 1. ex libro fontis vitæ, & Boetius in tractatu de diuisione animaduertit, quò forma nobiliore habet essentiã, eo pluriū proprietatum, & operationum effetricem vim continet; consuevitque natura, quæ in min⁹ perfectis, min⁹que primæ vnitati coniunctis sparsit, ea in ijs, quæ excellentiora sunt, colligere, vt alibi etiam annotauimus, asseritque ex Simplicio Theophilus lib. 2. de anim. text. 5.

Solutio. 2.

Ad Secundum negandum est quidquid cōuenit homini per formā, per quam est substantia, conuenire illi, quatenus est substantia, si particula, quatenus, sumatur reduplicatiue, quo pacto accipi debet, cùm dicitur quidquid competit alicui, quatenus est substantia, competere omni substantiæ. Itaque ex eo quod rationale, & substantia conueniant homini per eandē formam, non sequitur hominē, quatenus substantia est reduplicatiue, esse rationale; quia reduplicatio exigit, vt forma reduplicata sit causa, cur prædicatū primò, & adæquatè insit subiecto. Quod in re proposita non accidit: nec enim ratio substantiæ eo pacto causa, est cur homo sit rationis particeps, vt satis liquet.

Solut. 3.

Tertium argumentum soluitur inficiatione maioris propositionis. Possunt enim ab eadem forma secundum aliam, & aliam rationem duci prædicata quidditativa, quorum vnum origine prius sit, aliud posteri⁹; cùm istiusmodi antecessio naturæ concedatur in prædicatis substantiarum separatarum, in quibus nulla est compositio realis, sed rationis tantum, ac Metaphysica, vt suo loco dicemus. Nam Michael v. g. prius natura est substantia, quàm Angelus.

Michael pri-
us natura sub-
stantia, quàm
Angelus.

Solut. 4.

Ad quartum respondendum cum Gregorio Ariminensi, Capreolo, Sôcinate, & alijs Aristotelem loco illo septimi libri Metaphysices agere tantum de definitionibus, quæ per partes rei definitæ in obliquo tradentur, cuiusmodi sunt definitiones Physicæ, quarum partes definientes diuersis rei definitæ partibus respondent, vt planum est. Quod spectat ad locum alium ex libro secundo eiusdem operis, dicendum, si rationis contextus perpendatur, non loqui ibi Aristotele, saltem expressè, de causis formalibus Physicis, nec probare has non esse infinitas, quia darentur infinita prædicata quidditativa; sed demonstrare non dari infinitudinem in prædicatis essentialibus, quæ more Metaphysico formales causæ appellantur, quia si talis infinitudo daretur, necessariò existerent absurda, quæ ibidem colligit. Nec si Aristoteles probatione illa vteretur, idcò putaret totidem dari for-

Explicatur
locus Arist.
ex lib. 2. Me-
taph.

formas, quot prædicata qdditativa: sed datis infinitis formis necessariò concedendam infinitatem eiusmodi prædicatorum; quia ex qualibet earum potest sumi aliquod prædicatum, esto non quodlibet distinctam formam requirat, sed ab vna, eademque forma multa prædicata desumi queant.

QVÆSTIO XX.

DANDA NE SIT IN REBUS

Physicis corporeitatis forma, an non.

ARTICVLVS I.

OPINIONES, ET ARGVMENTA

eorum, qui affirmatiuam partem tuentur.

Ntiqua Stoicorum opinio fuit, quam secutus est etiam Pericles quidam Iydius, vt testatur Simplicius lib. 1. Physic. in sua digressione de corporeitate materiae primæ, dari in qualibet re naturali formam quandam, quam vocant corporeitatis, quæ nimirum sit quasi præuia dispositio ad propriam, & specificam rei formam; quam sententiam amplexus fuit, & illustrauit Auicenna 1. suffic. cap. 2. Henricus Gandauensis quodli. 2. quæst. 2. & quodlibet. 4. quæst. 13. & 4. Scotus in 4. dist. 11. quæst. 3. Richardus in 2. dist. 17. in 1. principali. quæst. 5. Tametsi horum nonnulli in hoc placito tuendo, & explicando non parum inter se dissideant; etenim, vt de cæteris taceamus, Auicenna credit ex forma illa corporeitatis, & materia prima constitui corpus categoriæ substantiæ, esseque eiusmodi formam materiae coæuam, expertem ortus, atque interitus, & à formis specificis re ipsa distinctam.

Auicenna
Henricus
Scotus
Richardus

Eandem sententiam esse omnium doctorum Anglicorum, & aliquot Parisiensium asserit Argentinus in 4. d. 13. art. 1. concl. 2.

Cum Scoto sentit Antonius Andreas 7. Metaph. q. 17. Bassol. in 2. d. 17. Bachelus in 3. d. 19. q. unica Maior in 2. d. 16. q. unica.

Scotus verò censet ex prædicta forma, & materia prima effici incompletum quid, nempe corpus, quod est altera pars viuentis, proindeque corpus ita sumptum non poni directo in categoria substantiæ, sed ad eam reduci. Addit etiam formam corporeitatis non ubique, sed in rebus viuentibus duntaxat à specifica forma re ipsa differre, nec esse materiae coæuam, & à generatione atque interitu liberam; sed cum ex re non viuentis viuentis oritur, materiam primam omni substantiali forma, quam antea habebat, exui; ei que duplicem induci formam; vnā eius viuentis, quod generatur; alteram corporeitatis, ex qua simul cum materia corpus, quod altera viuentis pars est, coalescat. Quod si postea è re illa viuentis aliud oriatur, vt ex embryone homo, non

Opinio Scoti

utraq[ue] forma materiam priuari, sed manere prædictam corporeitatis formam, tantumq[ue] expelli formam specificam viuentis, quod interit, & induci aliam viuentis denuò generati. At si viuens intereat, indeq[ue] aliquod non viuens fiat, vt ex homine cadauer; abigi tunc formam specificam viuentis, quod interit, nec in eius locum aliam denuò succedere. Itaq[ue] nihil aliud esse cadauer, quàm compositum illud incompletum ex materia prima, & forma corporeitatis; ipsam autem corporeitatis formam tunc aboleri, cum cadauer in aliud mistum inanime, aut in elemēta conuertitur.

Ratio Auicē.
ne.

Probat igitur opinionem suam Auicenna hunc in modum. Antequam materia specificam formam recipiat, oportet habere partes inter se distinctas, & extensas: hoc autem esse nequit, nisi detur aliqua forma, quæ ante alias præsit materiæ, eamq[ue] idoneam reddat ad quantitatem, & partium distinctionem excipiendam. Danda est igitur ea forma. Maior propositio suadetur, quia forma specifica non recipitur in indiuisibili. Minor verò ex eo probatur, quia esse quantum, & extensum, cum sit esse accidentarium, ac secundum quid; necessario prærequirit esse substantiale alicuius formæ.

Ratio Scoti.

Scotus autem hoc fere modo pro opinione sua disputat. Quodlibet viuens, vt Philosophi omnes asserunt, cōpositum est ex corpore, & anima; aut ergo corpus, ex quo constitui dicitur, est sola materia, aut materia certis affecta accidentibus, aut materia cum anima, aut cum forma corporeitatis. Non primum, quia cum res physicæ inanimatæ ex materia, & forma constēt; concedendum esset eas componi etiam ex corpore, quod philosophi negāt. Non secundum, quia nullius substantiæ essentia ex accidentibus coalescit. Non tertium, quia anima est altera pars viuentis à corpore distincta, in quam, & in corpus diuiditur homo physica diuisione, vt in partes re ipsa diuersas. Dandum igitur erit quartum; atque adeò admittenda forma corporeitatis.

Ab unitate cadaueris.

Deinde, Interdum particula carnis ab animali decisa, iterum vnitur, & cohærescit cum reliqua carne, formamq[ue] viuentis recuperat: hoc autem esse non posset, nisi ea particula retineret formam aliquam substantialem sibi propriam cum dispositionibus, quæ animæ vnionem rursus conciliarent; habet igitur eam formam, quæ necessario distincta erit à forma totius, nec alia, quam forma corporeitatis.

Præterea, Si hæc forma non esset, sequeretur cadauera, quæ ex viuentibus eiusdem speciei, v. g. ex hominib[us] relinquūtur, posse inter se distinguī specie, & quæ relinquūtur ex viuentibus specie diuersis, vt cadauer hominis, & equi posse in eadem specie convenire, quod videtur absurdum. Consecutio probatur. Fieri potest, vt Socrates ex abundantia caloris, Plato ex abundantia frigoris intereat, quæ dispositiones cum specie differant, si cadauerum formas producant, necesse erit producere formas specie diuersas. Similiter fieri potest, vt eodem caloris excessu occumbāt Socrates, & Bucephalus. Igitur in huius, & illius materiam succedent formæ eiusdem speciei, quod tamen absurdum esse ex eo concluditur, quia in cadaueribus viuentium eiusdem spe-

speciei eadem apparet figura, eademque organa; quod apud philosophos magnum habetur specificæ unitatis argumentum.

Rursus, Qui hominem inflicto vulnere interficit, nullo pacto disponit materiam ad formam cadaueris. Non ergo eiusmodi formam inducit. Probatur antecedens, quia inflicto vulnere est carnis sectio, atque adeo motus localis, qui neutiquam materiam disponit; cum dispositio non nisi per alterationem fiat. Item à quonam quæso materia ad formam cadaueris determinatur? Certè non à figura, cum hæc viventis sit, non à calore, alijsue qualitatibus; cum eæ alias etiam formas inducant: à nullo igitur. Quare nullo modo ea forma in materiam Socratis de mortui novè succedet.

De eo, qui ex
vulnere infli-
cto moritur.

Postremo, Christi corpus mortuum erat idem numero, quod vivum: sed unitas, & identitas compositi, est ab unitate formæ: ergo Christi corpus mortuum habebat eandem formam, quam habuerat vivum; hæc autem non erat alia, nisi forma corporeitatis, quæ antea cum animo rationali pariter cohærebat. Non est igitur negandum talem formam dari. Maior probatur communi testimonio patrum, ut Athanasij in epistolâ ad Epictetum contra hæreticos, & in Rescripto ad Liberium, item Leonis Pap. sermone 1. de assensione, Augustini lib. contra Felicianum cap. 14. & sermone 3. de assensione, Gregorij homil. 29. in Evangelia, & aliorum. Deinde Christi corpus in triduo erat unitum Verbo. Licet enim per mortem fuerit soluta unio hypostatica inter Verbum, & humanitatem (propterea quod non existeret humanitas post partum, hoc est animæ, & corporis divisionem) tamen inter animam, & Verbum, itemque inter Verbum, & corpus mansit eadem unio. At quod hinc colligatur Christi corpus non accepisse in morte aliam formam, ex eo ostenditur; quia alioqui sequeretur Verbum divinum eam formam denuò tunc sibi copulasse in unitatem personæ, eandemque rursus in resurrectione dimisisse; cum tamen D. Damascenus lib. 3. fidei orthodoxæ cap. 26. asserat Filium Dei eorum, quæ semel assumpsit, nihil dimisisse. Et quidem meritò, cum gratuitum beneficium sine eius, cui tribuitur, culpa nunquam à Deo reuocetur. Adde quod si Verbum divinum formam cadaueris triduo mortis copulatam habuisset, sequeretur potuisse tunc de eo cadauer affirmari, quod dictu absurdum videtur.

De corpore
Christi in tri-
duo.

Testimoniū
Athanasij.
Leonis.
Augustini.
Gregorij.

D. Damasc.

ARTICVLVS II.

CORPOREITATIS FORMAM

esse fictitiā, minimeque necessariā.

Contraria tamen sententia existimantium non dari prædictam corporeitatis formam, & vera, & Peripatetica est. Eam sequitur D. Thomas in 2. sent. distinct. 18. quæst. 1. art. 2. & 1. p.

Aassertores huius
sententiæ.

quæst. 76. art. 4. Caietanus in commentarijs eiusdem loci, Hervæus tractatu de unitate formarum quæst. vltima, Gregorius in 2. distin. 17. quæst. 2. Marsilius in 3. quæst. 13. art. 1. Paludanus in 3. distin. 21. quæst. 4. art. 3. Argentinas in 4. dist. 13. quæst. 1. art. 1. Ferrariensis lib. 2. contra gentes cap. 58. alijsque complures, in quibus est etiam Auerroes, etsi alij oppositum scripserint. Nam in lib. de substantia orbis cap. 1. reprehendit Auicennam, quod formam corporeitatis posuerit, ostendens quam multa, & graua incommoda in philosophia ex ea assertione consequantur.

Abul. in Ma
th. c. 22. q
238. Zima-
ra theor. 20.
Iaucl. 7. Me-
ta. q. 19. &
lib. 8. q. 4.
Socin. ibi-
dem q. 8.

Primū arg.

Sunt verò pro ea parte, quam tuemur, argumenta omnia, quæ supra attulimus ad impugnandam multitudinem formarum. Deinde priuatim hæc; in primis contra Auicennam, quatenus ait formam corporeitatis constituere cum materia corpus categoriæ substantiæ. Nam forma specifica, vt anima hominis, quæ sufficit ad conferendos gradus intermedios, sat erit ad conferendum gradum corporeitatis; siquidem nulla ratio est, cur hunc etiam tribuere non possit; præsertim cum sit deterioris notæ, quàm inferiores; quare superuacanea est forma corporeitatis ad constituendum corpus in commune.

2. Argum.

Item, Corpus categoriæ substantiæ, est genus comparatione suorum inferiorum, atque adeo idem realiter cum illis; sed hoc esse nequit, si corporeitatis forma illud constituens, sit quædam peculiaris forma distincta realiter à formis specificis, ergo & c. Probatur assumptio, Nam quando aliqua ita sunt affecta, vt vnum contineat quidpiam realiter componens, quod alterum non continet, necesse est ea distinguere inter se realiter: sic autem se habent in opinione Auicennæ inferiora, siquidem obtinent proprias formas específicas, ex quibus physicè componuntur, distinctas re à forma corporeitatis.

3. Argum.

Deinde, Quod eiusmodi forma non sit indissolubilis à materia, eique coæua, ostenditur; quia omnes formæ inferiorum corporum sunt à materia separabiles; ideo enim materia sublunaris licet tot formas specie diuersas respiciat, est vna secundum speciem infimā; quia ad omnes illas refertur, vt habent vnum, eundemque specificum informandi modum, videlicet separabiliter. Quare etiam forma corporeitatis poterit separari à materia. Quod post Platonem in Timæo non obscure docuit Aristoteles primo libro Physic. cap. 7. text. 69. aiens materiam primam ita se habere ad formas naturales, vt se habet materia artefactorum ad formas artificiales; nimirum quia vtraque indiscriminatim se habet ad omnes suas formas, nec vlli certæ addicta, præfixaue est. Quod tamen secus accideret, si materia perpetuo, & inuariabili nexu formam corporeitatis vendicaret.

Plato.
Arist.

4. Argum.

omnis forma
aut est Meta-
phy aut Ma-
thematica
aut Naturalis

Præterea, Simul contra Auicennam, & Scotum ita licebit argumētari. Omnis forma vel est Metaphysica, vel Mathematica, vel Naturalis: forma illa, quam ponunt, nulla ex his esse potest; non est igitur ponenda. Minor probatur. Nec enim est Metaphysica; cum sit demersa in materiam; nec Mathematica, quia formæ Mathematicæ non sunt substantiæ; hæc autem numeratur à suis auctoribus inter substantias.

Nec denique Naturalis; quia, ut constat ex doctrina Aristotelis lib. 2. Physic. cap. 1. aliisque in locis, omnis forma naturalis est principium motus, & quietis: quod huic formæ non convenit, cum omnes motuum differentia habeant tam in mixtis, quam in simplicibus corporibus alias peculiare formas, à quibus proveniant. Ad nullum ergo formarum genus hæc forma pertinet.

Rursum, Hoc interest inter subiectum generationis, aliarumque mutationum, quod subiectum generationis sit materia prima, aliarum verò mutationum ens actu: atqui materia cum forma corporeitatis est ens actu; igitur nulli substantiali generationi subiicitur; quod tamen negant aduersarij. Huic argumento occurrit Scotus formam corporeitatis esse actum imperfectum, & incompletum, propterea quod sit via ad cæteras formas, ideoque non impedire quominus materia eo informata, ens in potentia dici queat. Verum hæc responsio non satisfacit, quia cum vniversum omnis forma sit actus substantialis, illa etiam corporeitatis forma si datur, talis erit; atque adeo constituet materiam in actu; alioqui alteratio cadaueris non esset verus motus, cum subiectum motus ens simpliciter in actu esset debeat.

5. Argum.

Refutatio solutionis.

ARTICVLVS III.

DISSOLVUNTUR CONTRARIÆ
opinionis argumenta.

Explicanda nunc sunt argumenta, quæ pro aduersarijs attulimus. Ad primum respondemus materiam secundum se, ac sine quantitate spectatam habere partes distinctas, & extensas non actu; sed potestate: item re ipsa semper habere eiusmodi partes cum actuali distinctione, & extensione; quandoquidem nunquam est destituta quantitate, cuius beneficio id obtinet. Et quidem toto tempore, quo ad nouam formam disponitur, id habet à quantitate, qua tunc affecta est; in ipso vero generationis momento à quantitate, quam secum inuehit noua forma, quæ proinde non est dicenda recipi in indistinctibili: præsertim cum dispositiones consequentes, in quibus numeratur quantitas, in genere causæ materialis nouam formam antecedant, ut supra statuimus. Ita verò cum singulæ formæ specificæ, dimensiones quantitatis sibi conuenientes secum afferant, superuacaneum erit ponere formam corporeitatis, quæ illas ex peculiari officio inducat.

Solut. 1. arg.

De extensione materie.

Ad secundum, Cum dicimus quodlibet viuens constare ex corpore, & anima, per corpus intelligi materiam affectam organis ad vitæ munia obeunda accommodatis, non quasi nomine corporis ipsa organa formaliter importentur, sed duntaxat tanquam adsignificata, seu connotata quædam, ex quibus viuens non constituitur, sed ex forma, & materia, cui eiusmodi organa accidunt. Ita, præter alios, Gregorius in

Solut. 2.

2. d.

2. dist. 16. quæst. 2. Argentinas in 4. dist. 13. quæst. 1. art. 2. concl. 3. contra Capreolum in 2. dist. 15. quæst. 1. art. 3. Hispalensem quæst. 1. art. 4. Caietanum 1. p. quæst. 76. art. 4. Soncinatē 8. Metaph. q. 11. & alios existimantes nomine corporis importari materiam primam simul cum anima, vt tantummodo confert esse corporeum. Quorum sententia ex professo à nobis confutatur in lib. de anima.

Solut. 3.

Ad tertium, Nonnunquam particulam carnis omnino diuulsam, iterum coire cum reliqua carne, rursumque informari anima, & vitales functiones exercere; non quod dum à corpore fuit abiuncta, retineat aliquam formam, qua prius informata erat; sed quia seruauit dispositiones similes prioribus, quarum interuentu, accedente artis industria eas con-temperante, veterem rei viuentis formam recuperat. Quod si quis obijciat facultate naturæ non dari regressum à priuatione vitæ ad habitum: occurrendum non dari huiusmodi regressum in tota materia, nec in præcipuis eius partibus. Nec enim anima viribus naturæ ad totum corpus, vel ad cor, aut cerebrum, quod dereliquerat, remeat; posse tamen dari respectu aliquarum partium minus principalium, interim dum reliquum corpus informat, vt in proposito exemplo.

Obiectionis
refutatio.

Pro solutione quarti argumenti sciendum in primis identitatē, aut distinctionem specificam inter formas cadauerum non esse æstimandā ex identitate, aut distinctione figurarum, membrorumvè; quanquam secus res habet in formis viuentium: ratio discriminis est, quia formas viuentium per se, cadauerum autem per accidens ea lineamenta consequuntur. Cuius rei præter alia id euidens est argumentum, quod organorum apparatus, & figura requiritur in viuentibus ad diuersa munia, & operationes administrandas; in cadaueribus autem minime. Notauit autem Capreolus in 2. sent. dist. 15. quæst. vnica. art. 3. ideo eam, quam videmus, artuum similitudinem cadauerum formas comitari, quia quemadmodum materia ad introductionem formæ viuentis, præsertim animalis, longo temporis tractu, varijsque transmutationibus disponitur, & delineatur; ita non confestim, sed multis alterationibus à membrorum effigie destituitur.

Cur mēbro-
rum similitudo cadaue-
rum formas
comitetur.

Solut. 4.
De formis ca-
dauerum.

Hoc posito respondemus ad argumentum cū Caietano 1. p. quæst. 76. art. 4. & lib. 2. de anima. cap. 1. quæst. 7. Gregorio Ariminensi in 2. dist. 16. quæst. 2. Capreolo in 2. dist. 15. quæst. vnica. art. 3. & alijs, cadauera distingui, aut conuenire specie pro diuersitate, vel conuenientia dispositionum, à quibus eorum formæ introducuntur; ita vt omnia cadauera genita potissimum excessu caloris v.g. sint eiusdem infimæ speciei, & distinguantur specie ab alijs, quæ proueniunt potissimum ex redundantia frigoris, similiterque res habeat in cæteris. Quod nequaquam absurdum videri debet, cum cadauerum lineamenta nihil per se faciant ad eorum distinctionem, aut conuenientiam in natura; faciant verò plurimum dispositiones inductæ à progenitore cadauerum, cum per eas determinetur materia ad hanc, & illam formam. Et verò probabile est etiā dispositiones, quæ ad interitum disponunt, ita modificari ab affectionibus viuentium eiusdem speciei, vt semper inuehant cadauera inter

Vt ab Astudi-
lio hoc loc.
q. 2. §. ult.

Legere
in tra-
vita
mat

inter se specie similia, & ab aliomm viuentium cadaueribus differētia. Quod ita esse ex eo apparet, quia inconueniens videtur concedere cadauer arboris, hominis, & bouis posse aliquando in eadem specie conuenire. Quāquā istiusmodi convenientiam probabilem quoque iudicat Caietanus loco citato aiens cū forma cadaueris imperfecta sit, & commune medium ad omnia elementa, nihil mirum quod eadem à diuersis agentibus produci possit. Prior tamen sententia magis placet.

Ad quintum, formam cadaueris non generari per se ab eo, qui vulnus infligit, vt probat argumentum; sed ab agente, quodcumque illud sit, quod in materiam induxit eas qualitates, quibus tempore generationem cadaueris proximè antecedēte affecta erat materia viuētis: sicut enim ex dispositiones introductionem formæ cadaueris, vt causæ instrumentariæ attingunt: ita cadaueris generatio ad id, à quo illæ productæ fuere, vt ad principem causam, ac progenitorem referenda est. Si tamen id, quod dispositiones produxit, imperfectius sit cadauere, ne admittamus causam æquiuocam principalem esse effectui suo deteriore, dicendum erit causam principalem cadaueris esse corpus cæleste, cuius tanquam primi alterantis ex qualitates instrumenta sunt.

Ad Sextum, Materiam viuētis determinari ad formam cadaueris non à calore duntaxat, aut vno aliquo accidente; sed à collectione dispositionū, quæ cadaueris generationem attingunt. Sed quo pacto dicet quispiam, aer, verbi gratia, frigiditate animal interimens formam cadaueris inducit; cum vnumquodque, simile sibi, vt ignis ignem, aer aerem generet? Respondendum aerem quidem niti formam suæ similem in materiam inducere, aeremque progignere, quemadmodum & vnumquodque cæterorum agentium particularium, quæ cæteras dispositiones inuexere, nitebatur producere sibi simile. Verum æquiuoca generatione interijci formam illam cadaueris, quia antequā materia ad aeris v. g. formam disponderetur, fuerunt in ea dispositiones, quæ ad cadaueris formam inducendam sufficerent.

Ad vltimum respondendum est corpus Christi viuum, & mortuū fuisse idem, vt partes aiunt, idem, inquam, secundum identitatem materiæ, & suppositi, cui erat vnitum, vt in argumēto probè asseritur, & probatur; non tamen fuisse idem quoad vnitatem formæ, quia re vera aliquam formam accepit mortuum, quam viuum non habuerat, nempe formam cadaueris. Nam quod Marsilius affirmat in 3. quæst. 3. art. 1. & quæst. 13. art. 1. & probabile iudicat Henricus quod li. 1. quæst. 4. nēpe mansisse Christi corpus in triduo absq; omni substāiali forma; n̄ placet, quia sine necessitate, aut causa nouū miraculū fingūt. Itaq; dicendū cum D. Thoma 3. p. quæst. 50. art. 5. cæterisq; eiusdē disciplinæ alūis Christi corp⁹ ab excessu animæ vsque ad resurrectionē fuisse sub forma cadaueris, nec esse absurdū Verbū diuinū eam formā denuò sibi in vnitate psonæ asciuisse. Non per vnionē simpliciter nouā, sed ex vi atiquæ absorptionis, quaten⁹ eiusmodi forma post separationē aīe quadā naturali cōsecutione materiā ante vnitā subijt. Nec est incōmodū filiū

V. Dei

Solutio. 5.

Solutio. 6.

Dubij cuiusdam explicatio.

Lege Hera.
intra Sa. de
vnitate for-
marum.

Marsilij opi-
nio refellitur

Verbū diui-
nam vnuit
sibi in triduo
formā cada-
ueris.

Explicatur
dictū D. Da-
masцени.

Dei naturam illam, & formam cadaueris non per se, & ex primaria intentione; sed veluti in via, & ob aliud assumptam, in resurrectione dimisisse: quemadmodum & dum mortalem vitam ageret, hinc partes quasdam materiae, actione caloris humidum consumentis resolutas dimittebat; inde alias denuo per continuam nutritionem sibi copulabat. Illud autem D. Damasceni dictum, intelligendum est de ijs partibus, quae ad naturae humanae integritatem, quas Christus primo assumpsit, requiruntur. Neque propterea quod natura cadaueris, atque eius forma Verbo diuino vnita esse desijt, humana Christi natura alicuius beneficij dispendium perpeffa est; quin verò per eam dissolutionem instauratum illi fuit beneficium vnionis totius humanitatis cum Verbo; siquidem copulata rursus anima rationali cum corpore, redintegrata est humanitas, simulque antiqua eius vnio cum Verbo, quae pereunte humanitate euauerat. Denique ad id, quod vltimò obijcitur, respondendum, non debere absurdum reputari, quod natura cadaueris per illud triduum mortis Christi de Verbo diuino per communicationem idiomatum enuntiaretur. Nam qui se se ad naturae nostrae abiectionem, & ad mortem demisit, simul quod deinde consequens erat, non exhorruit.

Q V A E S T I O XXI.

V T R V M I N H O M I N E
plures insint animæ; an vna tantum.

A R T I C V L V S I.

D I V E R S A V C T O -
rum Sententia.

Manichæorum
dogma.

IN hac controuersia reiiciendum in primis est stultum, impiumque dogma Manichæorum, qui, vt refert Diu⁹ Augustinus lib. 10. super Genesim ad lit. capit. 13. & lib. 6. contra Faustum capit. 8. & in libro. de duabus animabus capite 12. duas in homine animas posuere, alteram omnino culpa vacuum, vt pote diuino satū editam, &

Damnati ab
oſtaua Syno-
do generali.

Dei particulam; alteram vitiorum labe concretam, & à principio quodam malorum omnium auctore productam. Quem errorem anathemate damnauit cōstaua Synodus generalis actione 10. can. 11.

Porro ex antiquis philosophis Plato in Timæo, alijsque in locis

tres

Aliquos Phil.
in hac fuisse
sententia refe-
re Aulic. lib.
6. nat. p. 5. c. 7
Lego Plutar.
de plac. lib. 4
cap. 4.

Themistius
in sua para-
ph. 1. de an.
c. 2. Platon.
ab hac calu-
nia vindicare
nititur.

tres homini animas tribuit ex triplici operatione vitæ, cognitione, ira, nutritione, quarum primam in cerebro, secundam in corde, tertiam in hepate collocauit: easdemque libro 9. de Republica similes fecit tribus ciuitatis partibus, consulari, militari, quæstuosæ, & tribus hominum generibus, philosopho, contentioso, auaro. Probauit autem quarto de Republica suam hanc sententiam de triplici anima eo argumento, quod sæpè in homine aliud ratio, aliud iracundia, aliud libido suadet. Quare cum hoc intestinum bellum non videatur ab eadem anima excitari posse, tres animæ in homine ponendæ erunt. Sunt tamen, qui velint Platonem hasce animas non re; sed potestate, seu viribus duntaxat distinctas posuisse. Cui interpretationi fauet id, quod in eius Theæteto legitur, videlicet non esse putandum plures esse animas in homine quasi milites in equo Troiano. Verum Platonem, uti diximus, interpretatus est Aristoteles libro primo de anima cap. vlti. Auerroes lib. 3. de part. anim. cap. de corde, & D. Thomas 1. p. quæst. 76. artic. 3. videturque id haud obscurè colligi ex Timæo, ubi totius naturæ princeps Deus creato à se animo rationis compote, dijs iunioribus curam delegat tornandi humani corporis, aliasque duas animas producendi. Nec obest illud ex Theæteto; non enim ibi Plato negat esse in homine plures animas, sed esse tanquam in equo Troiano, hoc est, acernatim, & perturbata, atque indiscreta confusione.

Sic etiam Platonem intellexit, & secutus est Galenus in libro, qui scribitur, Quod animi mores corporis temperaturam sequantur, & lib. 7. de decretis Hippocratis, & Platonis, ubi ternarium numerum animorum se contra Aristotelem demonstrasse gloriatur. Eius autem demonstratio ita ferè concluditur. Dissectione constat singulas partes corporis per neruos à cerebro vim animalem, ac sensitiuam recipere, eamque cerebrum non aliunde, sed à seipso obtinere. Igitur anima cognoscens, & rationalis in cerebro sita est: irascibilem vero esse in corde, nemo non fatetur; concupiscibilem in iecore venarum origo monstrat. Sunt igitur separatæ locis animæ tres; quod si locis, etiam substantia, idem enim distinctis sedibus contineri non potest. Ita Galenus.

Deinde, quod negari non debeat esse in homine tres animas, vegetatiuam, sensitiuam, intellectiuam, hinc in modum videtur ostendi. Foetus, ut Aristoteles docet 2. de generatione animalium cap. 3. dum vtero fingitur, & conformatur, primò vivit vitam stirpis, deinde animalis, postremò hominis. Igitur cum anima sensitiua producitur, iam insidet in materia anima vegetatiua, & cum anima rationalis creatur, iam præest anima sensitiua. Sed nec prima accessu secundæ, nec secunda ingressu tertię interit. Manent ergo in homine hæ tres animæ. Probatur minor, tum quia non est à quo animæ illæ in vtero delitescerent interimantur; tum quia superuacanea fuisset earum productio, si eo pacto extinguendæ forent.

Item, si anima vegetatiua, sensitiua, & intellectiua essent in homine vna anima secundum substantiam; oporteret in quacumque parte

Sententia Platonis de triplici anima.

Ut eam Aristoteles, Auerroes, & D. Tho. intelligunt.

Platonis sententiam defendit Galenus.

Probatio Galeni.

Primum arg. pro triplici anima.

vna earum est, etiam reliquas esse: sed non ita res habet; quia in ossibus est anima vegetatiua, siquidem nutriuntur, & aulescunt; nec tñ est sensitiua, quia ossa vim sentiendi non obtinent, vt docet Aristoteles lib. 3. de anima cap. 13. text. 66. igitur illæ tres animæ substantia, & re inter se distinguuntur.

altera opinio,
quæ statuit
in homine
duas animas

Eius confir-
matio.

D. Paul.

Caducum, &
immortale dif-
ferunt gene-
re.

Præter superiorem sententiam de triplici anima, est alia huic proxima, quæ non tres, sed duas tantum constituit in quolibet homine, vnam sentientem, alteram intellectricem; quod teste Clemente Alexandrino lib. 2. Stromatum, & Theodoro lib. 5. de curatione Græcanicarum affectionum, secuti fuere ex priscis philosophis nonnulli. Item Philo Iudæus in libro, cui titulus est, Quod deterius potiori insidietur; & ex Peripateticis nō pauci, vt Ochamus in 4. sent. quæst. 7. & quodlibet. 2. quæst. 10. Maironius in 2. dist. 17. quæst. vnica. Mirandulanus lib. 33. de euerfione singularis certaminis, lect. 2. idemque probabilius censet Thomas Garbius lib. 1. tractat. 5. quæst. 49. quib⁹ hæc potissimū sūt argumenta. Duo actus inter se pugnantes nequeunt eidem animæ simul inesse; sed, vt patet experientia, docetque Aristoteles lib. 3. de anim. cap. 11. text. 53. idem homo, eodemque tempore appetitu sensitiuo amplectitur voluptatem, & rationali eandē reijcit, qui actus inter se pugnant iuxta illud Pauli in epist. ad Rom. cap. 7. Video aliam legem in membris meis repugnantem legi mentis meæ: ergo appetitus sensitiuus, & rationalis non in vna insunt anima; sed in diuersis; ex quo sequitur duas esse animas in homine. Idem ostendi potest argumento ducto ab operationibus sensitiuis, & intellectiuis. Nam cum hæ omnes, sint actiones vitales, & immanentes; debent recipi in anima, à qua oriuntur; sed operationes sensitiuæ; quia materiales sunt, non possunt recipi in anima rationali; recipientur ergo in anima sentiente, eaque diuersa à rationali. Præterea caducum, & immortale differunt genere, vt Aristoteles docet lib. 10. Metaphysic. cap. 13. text. 26. sed anima sensitiua hominis est caduca; quia est eiusdē speciei cum anima sensitiua brutorum, particeps verò rationis est immortalis: ergo in homine non est vna, eademque anima sensitiua, & particeps rationis. Adde quod incorruptibile non potest conferre esse corruptibile; cū igitur homo corruptibilis sit, & anima rationalis incorruptibilis; utique ab alia forma obtinebit homo corruptibilitatem, videlicet ab anima sensitiua. Nec satisfaciet qui dixerit animam rationalem, potestate, ac virtute continere gradū corruptibilis. Nam cum homo formaliter corruptibilis sit, oportet accipere id ab aliqua forma, quæ talem gradum non virtute; sed actu, ac formaliter in se habeat.

ARTICVLVS II.

OMNINO ASSERENDVM VNAM

tantum esse animam in quolibet homine.

Longe tamen absunt à veritate, qui in quolibet homine plures animas constituunt, quàm vnā rationis, & intelligentiæ cōpōtem; quæ, vt D. Gregorius Nyssenus in libro de hominis opificio cap. 12. ait, totum humanum corpus instar musici instrumenti fabricatum connectat, regat, ac moueat, omnesque illius functiones per diuersa organa, & facultates administret, ad eum modum, quo vnus idemque citharædus varietate fidium diuersos pariter sonos in vnum concentum edit.

D. Gre. Nys.

Itaque vna, & eadem anima in homine est nutritiua, sensitua, & intellectiua; ab vna proueniunt actiones nutriendi, sentiendi, & intelligendi, cæteræque id genus, vt docet Aristoteles lib. 1. de anima cap. 5. text. 91. & cap. 4. text. 66. & libro 2. eiusdem operis cap. 3. text. 31. Quod vt planius euadat, aduertendum erit rerum species, & formas differre inter se, vt quid perfectius, & minus perfectum. Sunt enim in rerum ordine v. g. viuētia perfectiora non viuētibz, animalia plantis, homines brutis: atque in singulis etiam horum generum diuersi existunt gradus. Vnde Aristoteles lib. 8. Metaph. cap. 3. text. 10. ait species esse veluti numeros, qui adiectione, vel detractiōe unitatis differunt: & lib. 2. de anima cap. 3. text. 31. comparat diuersas animas speciebus figurarum, quarum ea, quæ perfectior est, continet minus perfectam, & aliquid amplius, vt figura pentagona tetragonam, & aliquid præterea. Sic igitur anima intellectiua, quæ cæteras animas nobilitate longè superat, virtute cohibet quidquid continet anima sensitua brutorum animantium, & nutritiua plantarum: & vt superficies, quæ figuram pentagonam obtinet, non per aliam figuram tetragonam est, per aliā pentagonam, quia figura tetragona superflua esset, vt quæ iam in pentagona inclusa sit; ita nec per aliam animam Socrates est homo, per aliam animal, per aliam viuens; sed per vnā, & eandē, quæ à potiori gradu, quem homini vna cum materia tribuit, rationalis appellatur.

Similitudo animæ cum figura.

Illud tamen hic aduerteret animam sensituiam, & vegetatiuam dupliciter spectari posse, vel in commune, vel vt sensitua componit brutū, vegetatiua plantam. Præterea bifariam dici rem vnā continere aliam virtute; nimirum aut quia potest eā producere, quo pacto Deus creaturas, & lux calorē cōtinēt; aut quia etsi nō possit eam producere, potest tamen exercere operationes, & officia, quæ ab illa exercētur. Hoc posito si anima sensitua, & vegetatiua priori modo sumantur, tūc anima rationalis non dicetur eas virtute continere, sed actu, & formaliter, quo pacto omnia superiora in recta serie in suis inferioribus continentur, vt notum est. Si autem posteriori modo spectetur, dicitur eas continere virtute, accepta tamen virtuali continentia iuxta secundam considerationē duntaxat: quandoquidem anima rationalis nequit animam brutorum, plantarūve producere: valet tamen operationes, quæ ab his oriūtur quatenus vegetatiuæ, & sensitivæ sunt, administrare: esto nequeat exercere illas, quæ formas específicas brutorum, & plantarum cōsequuntur. Non enim potest edere actionē hinnendi, quæ consequitur formam equi, v. c.

Duplici consideratione animæ sensitivæ, & vegetativæ.

Vnius anime
assertores.

Hanc de animæ unitate sententiam, ut à nobis explicata est, edisserit probatque S. Thomas 1. p. quæst. 76. art. 3. Magnus Albertus tract. 2. de homine, cap. 1. & in lib. de origine animæ. Alensis 2. p. quæst. 62. memb. 2. Henricus Gandau. quodlibet. 2. quæst. 2. & 3. Aegidi⁹ in opusculo de gradibus formarum, & in 1. dist. 16. quæst. 1. Scotus in 2. dist. 15. quæst. unica. & in 4. dist. 11. quæst. 3. art. 2. Durandus dist. 11. quæst. 2. Argentinas dist. 13. art. 1. conclusionem. 2. Plutarchus, & Alexander apud Philoponum ad text. 13. lib. de anima, Auerroes 1. de anima cap. 7. Auicenna 6. naturalium p. 1. cap. 3. & denique nobilissimi quique Theologi, & philosophi cōmuni consensu, apud quos plurima ad hanc veritatem confirmandam, atque illustrandam argumenta leguntur. Nos pauca duntaxat afferemus.

Pro unitate
animæ 1. arg.

Primum hoc esto. Si cuiusque hominis plures forent animæ, non esset quilibet homo animal vnū: hoc aut falsum est; ergo & illud. Probatur maior; quia, ut superius argumentabamur, vnaquæque forma tribuit esse, & unitatem, & est actus primus, atque adeo quælibet constituit per se hoc aliquid, ex quo sequitur non posse esse compositum vnum per se, nec animal vnum, vbi plures sunt animæ, ut rectè colligit Aristoteles lib. 1. de anima cap. 5. text. 91. contra plurium animarum assertores; nec sat est huiusmodi animas ordine quodam connexas esse in eodem homine; cum perspicuum sit ordinem in multitudine non efficere vnum absolutè, sed vnum secundum quid, ut exercitum.

2. Argum.

Secundum, Animæ functiones, ut testatur experientia, mutuò se retardant, ac nonnunquam omnino impediunt, ut actiones sensuum, contemplationem; & e conuerso contemplatio, si vehemens sit, non modo sensuum, sed & stomachi ipsius operam, ac nutritionem: huius autem rei non alia causa est, nisi quia vniuersa hæc munia perficiuntur ab eadem anima, quæ si se ad vnum vehementius applicuerit, ad cætera exercenda non sufficit. Igitur in homine vna tantum est anima horum

Obiectio.

munium opifex, ac moderatrix. Quod si quis obijciat non videri argumentum aptum ad unitatem formæ asserendam, quod vna vehemens operatio aliam impediat, cum id proueniat ex concursu spirituum, qui si ad vnius potentiæ organum frequētes cōfluant, alia sensiteria destituūt, uti fit cum anima in operationem facultatis tali organo insidentis acrius incumbit. Occurrendum, licet ita accadat propter confluxum spirituum, adhuc tamen eiusmodi confluxum attribuendum esse animæ, quæ quia vna est, tanquam totius corporis, omniumque virium domina, & dispensatrix, ab vna parte ad aliam pro rerum opportunitate spiritus euocat, sinens interim aliam partem defraudari; quod præstare utique aut ægrè, aut nullo modo posset, si non vna, sed plures essent animæ, quarum quælibet pro se ageret, suæque munia tueretur.

Dilatio.

3. Argum.

Tertium, Forma illa sensus particeps distincta ab anima rationali, quam contrariæ partis defensores homini attribuunt, ante aduentum animæ rationalis constituebat indiuiduum quoddam sub specie bruti: Ergo cum adhuc naturam suam speciemque conseruet, idem nihilominus indiuiduum constituet. Quare Socrates ex bruti, & hominis

Lege Scotum
in 3. d. 1. q. 1.
& D. Tho. 2.
2. q. 173. a. 3.
& de verit. q.
12 a. 9. ad 4.

nis natura componetur, eritque partim homo, partim bellua.

Quartum, Vel anima illa sensitiva in morte Christi superstes mansit in corpore, vel interitum subiit (extra corpus enim non emerfit, cum sit dependens à materia). Primum falsum est, quia alioqui Christi corpus fuisset in sepulchro viuum. Secundum etiam verum non est, quia debuisset postea Deus eandem animam in resurrectione producere, si bi que vnire, quod certè fictitium est. Non ergo in Christo eiusmodi anima sensitiva fuit, ac proinde nec in nobis.

Accedunt prostrems ad refellendam animarum multitudinem plurima, eaque illustria testimonia. Nam patres, vbicumque de hac re sermo incidit, vnam esse in quolibet homine tantum animam disertis verbis docent, vt D. Augustinus in lib. de quantitate animæ cap. 3. D. Damascenus 2. de fide orthodoxa cap. 12. D. Gregorius Magn⁹ homil. 12. in Ezechielem. D. Gregorius Nyssenus de creatione hominis cap. 15. Hugo Victorius in lib. de spiritu & anima, & in explicatione canticci beatæ Virginis, Lactantius in libro de ira Dei cap. 11. & alij.

Idem confirmant aliquot sacræ paginæ loca, vt cum capite 2. Geneseos, anima rationalis, cuius ibi creatio traditur, spiraculum vitæ appellatur, idest, spiraculum vitale, seu viuificans. His enim verbis vni animæ rationali attribuitur vita absolutè, hoc est, triplex vita, intellectiua, sensitiva, vegetatiua. Imo & in Hebræo non legitur singulariter, vitæ, sed pluraliter, spiraculum vitarum, ad significandum, vt Caietanus eo loco annotauit, animam rationis compotem omnem vitæ gradum vi sua homini conferre. Ad idem ostendendum valent etiam illa Christi domini verba apud Matthæum. cap. 10. Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Quæ non solum animæ humanæ immortalitatem testantur, sed simul indicant vnam tantum esse animam in quolibet homine. Nam cum dicitur, animam non possunt occidere, monstratur immunitas aîæ humanæ ab interitu. Cum dicitur absolutè, animam, non verò animam rationalem; significatur nullam esse in homine animam, quæ interitum subire possit; at si esset in eo anima sensitiva, cū hæc sit morti obnoxia, non fuisset simpliciter verè affirmatum, animam autem non possunt occidere.

Huc etiam spectat, quod habetur titulo de summa Trinitate & fide Catholica, vbi duæ solum traduntur partes humanæ naturæ, spiritus, & corpus; spiritus autem solum de anima rationali prædicatur: & planius in Clementina de summa Trinitate, cum asseritur Christum verè factum hominem per hoc, quod assumpsit partes naturæ nostræ simul vnitas, scilicet corpus, & animam intellectiuam. Item de celebratione missarum. C. in quadam ex Genes. 2. vbi dicitur, per idem est intellectiuum, & viuens homo.

Quæri hoc loco solet quam censuram mereatur assertio, quæ plures animas constituit in eodem homine. Respondendum si eas constituat vt Manichæi, de quibus initio quæstionis diximus, vel vt Plato, qui putabat animam rationalem non esse veram formam corporis, sed vniri ei tanquam motorem, vel nautam; vtramlibet harum assertionū

bon. 2. 3
4. Argum.
in V. hono.
numm.

Patrum testi-
monia.

D. August.
D. Damasc.
D. Greg. M.
D. Greg. Ny.
Hugonis.
Lactantij.

Loca sacræ
paginæ.

Capnt Fir-
mities.

Clementina,
de sum. Tri-
nitat.

C. in quadā.

Dubit.

Resp.

hæc.

8. Synod.
Cōcil. Later.
Concil. Vie.
Clement.

hæreticam esse. Priorem, quia repugnat decretis fidei, & condemnata est in octava Synodo generali; posteriorem, quia similiter condemnata est in Concilio Lateranensi tertio sub Leone decimo sess. 8. & in Viēnensi sub Clemente quinto, & in Clementina de summa Trinitate, & fide Catholica, ubi definitur animam intellectiuam esse verè, & essentialiter formam humani corporis.

Præsumptum
monia.

D. August.
D. Chrysost.
D. Greg. M.
D. Greg. N.
Hugon.
Iacobi.

Censura opi
nionis attri
buenris ho
mini plures
animas.

Quod verò attinet ad sententiā, quæ unicuique homini plures animas dat eo modo, quo Nominales, & alij nonnulli catholici auctores, quos supra memorauimus; controuersum est quidnam de ea pronuntiandum sit. Heruæus in tractatu de vnitāte formarū quæst. 18. vocat eam erroneam, eandemque ei notam inurunt quidam è recentioribus, præsertim ob decretum illud octauæ Synodi, quod etiam de huiusmodi positione intelligunt. Alij contra affirmant, videlicet nec de illa Synodum aliquid statuisse, nec iure damnari posse, cum sit res pertinet ad philosophicam discepcionem, & quæ nulla ex parte religionem attingat. Nobis media quædam via placet, ita vt dicamus prædictā assertionem non esse iudicandam hæreticam, aut erroneam; habendam tamen pro minus tuta, proindeque nullo pacto in philosophia admit- tendam. Huius nostri pronūciati prior pars ex eo suadetur, quia nulla apparet idonea ratio, nec ab ijs, qui contra opinātur, vlla affertur, cur eo nomine damnanda sit hæc sententia; præsertim cum octaua Synodus, cuius potissimum auctoritate cōdemnata videri posset, non videatur de illa quicquā decreuisse; sed de Manichæorum dogmate, vel etiam de errore ponentium in eodem corpore humano plures animas rationales, alteram informantem, alteram a se identem duntaxat. Posteriorem partem eiusdem pronūciati suadet argumentum illud à nobis propositum de anima sensitua in morte Christi, & loca, quæ ex sacra pagina, & patrum, ac Pōtificum dictis, retulimus: quæ tamen non probant sententiam illam grauiori censura esse afficiendam.

ARTICVLVS III.

OCCVRITVR PRIMI

articuli argumentis.

Ad Arg. Plat.

Ad arg. Gale
licōtra Arist.

Diluamus nunc argumenta initio proposita. Ac primum ad id, quo Plato ternarium numerum animarum suadebat, dicimus ex eo quod homo eandem rem simul velit, & repudiet, aut actus alia ratione quasi pugnantes exerceat, non colligi esse in eo multas animas, sed diuersas potentias, à quibus ij actus proficiantur. Similiter ad id, quo Galenus magnam plagam se Aristoteli imposuisse gloriabatur, respondendum eo tantum concludi quasdam animæ functiones certis locis, ac sedibus contineri, atque adeò facultates, è quibus oriuntur, re ipsa inter se distingui, quod libenter damus. Inde autem multitu-

multitudo animarum non rectè arguitur; cum vna, eademque anima naturali sua fecunditate plures ex se potentias, organorum apparatu, officio, reque distinctas parere possit. Aduerte tamen circa illam sediũ, & organorum distinctionem, quam Galenus tradit, vim intelligendi, eiusque operationes non affigi certo organo, cum non hæreant in materia. Item vim concupiscendi non esse in iecore, sed in corde, vt ex Aristotele, alijsque auctoribus in Ethicis docuimus.

De qua con-
trouersia D.
Tho. 1. p. 118.
art. 2. Alensis
2. p. q. 93.
Henr. quodl.
3. q. 8. Marf.
lib. 1. huius op.
q. 6. Alber. in
sum. de ho.
Philoponus
c. 3 lib. 2. huius
op. Greg. in
2. d. ib. q. 2.

Ad aliud ex Aristotele, omissa interim controuersia, quæ circa progressum foetus in utero existit, de qua in libris de Anima disserimus, respondendum est accessu animæ sensitivæ aboleri vegetatiuam, quæ iam foetum animabat, similiterque ingressu rationalis extinguere sensitivam. Nec ideo priores animas superuacaneas fuisse. Poscit enim ordo naturæ, quæ ab imperfectis ad perfectiora incedit, vt materia sensim, & quasi per gradus ad melioris formæ susceptionem promoueatur: corrumpuntur verò illæ formæ, vt D. Thomas 1. p. quæst. 118. artic. 1. & 2. contragentes cap. 89. explicat, ab ipso generante tum per virtutem formatricem in spiritu seminis inhaerentem, quæ materiam effigiat, ac præparat ad sequentem formam; tum per alias dispositiones, quibus sic materia afficitur, vt prædictæ formæ nõ nisi ad certum tempus in ea seruentur, eoque peracto intereant, & tandè animæ rationali locum dent. Ex quo patet embryonem haud sibi ipsi interitum moliri, cum virtus illa formatrix, cæteræque dispositiones nõ agant, nisi vt instrumenta generantis, cuius finis, ac primarium institutum est ultimæ formæ introductio, & hominis ipsius generatio: non autem corruptio embryonis, etsi hæc, tanquam conditio sine qua nõ, ad nouam generationem requiratur.

De successio-
ne animarũ
in utero.

D. Thom.

Ad vltimum pro eadem sententia dicendum est in omnibus partibus, quibus inest anima vegetatiua hominis, inesse sensitivam, & intellectiuam, cum sit vna, eademque substantia: sed non oportere inesse omnibus actum sentiendi, cum non nullæ sint ad talem actũ ineptæ ab improprietatem temperamenti, vt ossa ob nimis terrenam concretionem, quæ tamen eis necessaria fuit, vt sua duritie, & firmitate reliquum corpus stabilirent, aliosque vsus præstarent, de quibus Aristoteles libro secundo de partibus animalium capit. 8. & 9. & Galenus lib. de vsu partium.

Ad primum eorum, quæ attulimus pro assertionem ponentium in singulis hominibus duplicem animam, liquet iam quid dicendum sit ex ijs, quæ tradidimus in responsione ad argumentum Platonis; videlicet tantum eo concludi esse in homine duplicem facultatẽ appetendi, nimirum voluntatem, & appetitum concupiscibilem inhaerentẽ corpori, quorum appetitũ vnus interdũ id appetit, quod alter reijcit. Vnde etiam patet eos actus non propriè contrarios dici, cum non recipiantur in eadem potentia; etsi aliquo modo repugnantes vocari queant, quatenus feruntur in idem obiectum opposito modo.

De duplici
hominis ap-
petitu.

Ad secundum respondendũ est tam operationes intellectiuas, quàm sensitivas in homine oriri ab anima rationali: sed intellectiuas, cum

imma-

X

Lege Capr.
in 3. d. 16. q.
vnic. 1. 3. D.
Th. 3. p. q. 18.
a. 3.

imateriales sunt, inhærere in ipsa anima; sensitiuas autem in corpore, quia materiales sunt, & extensæ, atque à potentia organica efficiuntur. Nec propterea quod hæ operationes sint immanentes debent insidere in ipsa anima: sat enim est manere in potētia, à qua immediatè oriuntur.

De corrupti-
bilitate ani-
mæ sensitiuæ.

Ad tertium dicendum illud, immortale, & caducum differunt genere, propriè intelligi de compositis, non autem de formis, ut aduertit D. Thomas hoc in lib. ad text. 51. Quod si ad formas extendatur, concessa maiori propositione, dices ad minorem, animam sensitiuam in commune, prout sub se rationalem & sensitiuam brutorum animantium comprehendit, non vindicare sibi definitè corruptibilitatem, sed indifferentem esse ad illam; sicuti animal ad hominem, & belluam: animam verò sensitiuam hominis, cum sit vna, eademque substantia cum rationali, non esse eiusdem speciei cum sensitiua brutorum, neque mortifubiacere, ut illam. Ad reliquam partem eiusdem argumenti dicendum erit corruptibile, cæterosque gradus metaphysicos non desumi à sola forma; sed simul etiam à materia; & licet anima rationalis in se immortalis, & incorruptibilis sit; posse tamen ab ea partiatim desumi gradum corruptibilis, prout materiam separabiliter informat. Sicut enim non repugnat formam esse incorruptibilem, & informare separabiliter; ita neque repugnabit corruptibile desumi à forma incorruptibili. Atque in hoc sensu dicitur anima rationalis continere virtute eiusmodi gradum, quem tamen ita virtute continet, ut actu cōferat: nec enim pugnat hæc virtualis continentia cum actuali collatione, ut notum est.

Q V Æ S T I O XXII.

VTRVM PARTES ORGANICÆ

animalium diuersas specie formas vendicent, an non.

ARTICVLVS I.

OPINIO EXISTIMANT.
tium vindicare.

D. Greg. Nyss.
D. Thomas.

Aristoteles.

T. D. Gregorius Nyssenus in lib. de hominis opificio cap. 12. & S. Thomas in 4. sent. dist. 44. quæst. 1. art. 2. explicat, habet se se aīa ad corp⁹ nō solū ut forma, & finis; sed etiā tanquā ars teste Aristot. lib. 1. de aīa cap. 3. tex. 53. Quare sicuti ars ad perficiendū opus; ita anima ad functiones vitæ administrandas organis, siue instrumentis utitur. Hinc orta est partium animalis diuisio in organicas, siue officiales, instrumentariasuè, & in non organicas.

Et

D. Greg. Ny.
lib. de elem.
cap. 1. D. Ne-
mes. lib. de
nat. hom. c.
4. Fernel lib.
de elem. c. 2.
D. Tho. in
disp. q. vnic.
de anim. a. 1.
ad 1.

De hac re A-
ristot. lib. 2.
de part. ani.
c. 7.

Galen. etiam
3. de causis
symptomatum
ait cerebrum
non sentire.

Ex quibus organica propriè dicuntur, quæ peculiari alicui officio de-
stinata sunt, veluti cor, cerebrum, manus, ut luculentè explicat Aristo-
teles libro primo de partibus animalium cap. 1. & Galenus in lib. de
usu partium. Quærimus igitur hoc loco num partes organicae, præ-
ter communem formam totius, peculiare formas specie diuersas habeant.
Pars affirmatiua hunc in modum videtur ostendi. Quælibet pars orga-
nica habet propriam definitionem distinctam à definitione alterius.
Igitur cum definitio præcipuè sumatur à forma, quælibet pars organi-
ca obtinebit suam formam diuersam à forma alterius. Deinde ex
actionibus specie distinctis colliguntur formæ specie differentes; sed
diuersa organa habent actiones distinctas specie; cor enim v. g. calefa-
cit, & exsiccat; cerebrum refrigerat, & humectat, ergo &c. Tertio,
partes organicae non sunt inter se continuatae; sed contiguae tantum,
ergo non conueniunt in eadem cõmuni forma. Consecutio probatur;
quia alioqui eadem forma rebus simpliciter distinctis, ac supposito dif-
ferentibus inesset. Antecedens autem ex eo ostenditur, quia Aristoteles
2. de partibus animalium cap. 7. affirmat cerebrum non esse continua-
tum cum alijs partibus, idque tum aspectu patere, tum vel maximè in-
de constare, quod cum tangitur, nullum efficit sensum quemadmodum
nec sanguis. Præterea quod caro, ossa, atque nervi non seruent cum
alijs partibus continuitatem, monstrant Anatomicae artis periti in artuum
dissectione, auctore etiam Galeno lib. 2. de anatomicis administratio-
nibus. Postremo partes, quæ diuersum temperamentum sortitæ sūt,
agunt in se mutuò, & à naturali statu se se deiciunt; vnde nonnunquã
totius compositi dissolutio, & mors sequitur: sed hæc pugna non po-
test ab vna, eademque forma totius provenire, ut quæ partium harmo-
niam, & concordiam conciliare studeat; provenit ergo à peculiaribus
formis ipsarum partium.

Quæ propriè
dicantur par-
tes organicae.

Arg. partis
aff. 1.

2.

3.

Aristoteles d
cerebro.

4.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS

negatiua controuersia. Diluuntur tria prio-
ra argumenta superioris articuli.

Proposita argumenta Medicorum nonnullos in affirmantem
quæstionis partem adduxere aientes esse illam Medicæ artis
theorematis admodum consentaneam. In eadem quoque fuisse
Pythagoram memorant, & eam Scotus 7. Metaphys. quæst. 20. sub-
tilem, ac veram esse contendit; sed nobis contraria & verior, & subti-
lior videtur cum Sancto Thoma 2. contra gentes cap. 64. Alense 2. p.
quæstione 59. memb. 2. Gregorio in 2. distinct. 16. quæst. 2. con-
clusionem 3. Durando in 4. distinct. 42. quæstione 2. Caietano. 2. lib.
de anima cap. 1. & alijs, quos supra pro vnitæ formarum citauimus.

Scoto assen-
tiuntur Bar-
gius in 1. d.
30. Antonius
Andr 7. Me-
taph. q. 17. &
ex parte Sa-
xonæ 1. hu-
ius op.

Conclusio

Solutio. arg.
p parte affir.

Solut. 2. arg.

Solut 3. arg.

Omnia mē-
bra artusque
animantium
inter se con-
tinuari.

Locus Aristo-
telis explica-
tur.

Valent autem ad hanc sententiam confirmandam argumenta, quæ ibi attulimus; tum illud privatim, quod ad organorum, & dissimilium partiū, ex quibus animal integratur, varietatem constituendam, earumque munia obeunda sufficit vna forma totius cum diuerso temperamento, situ, & figura: quæ omnia in ijs partibus accidentarium tantū discrimen ponunt. Quare ad primum aduersæ opinionis argumentum respondendum est sicut partes dissimilares, & organicæ, quibus animal integratur, ex accidente solum differunt; ita accidentarias tantū, non intrinsecas definitiones diuersas habere. Alij aliquanto luculentius respondent, nimirum partes organicas dupliciter considerari. Vno modo absolutè, quatenus partiales quædam substantiæ sunt ex parte materiæ, & forma tota, vel ex parte, si diuisibilis sit, constitutæ. Altero, ut has, vel illas complexiones, & figuras vendicant. Priori modo nec definitione differre, nec aliter, quàm partem eiusdem rationis à parte vnius eiusdemque totius. Posteriori differre inter se definitione, qualē habent composita per accidens convenientia in natura, & forma substantiali, & accidentibus inter se differentia. Ad secundum ex similis, argumenti solutione, quàm superius attulimus, patet quid respondendum sit; sed rursus ad maiorem explicationem negandum est, ex actionibus specie diuersis argui semper formas specie distinctas. Licet enim vnaquæque forma specie differens ab alia, obtineat aliquam peculiare actionem distinctam specie ab ijs, quæ cæteris formis competunt; non tamen quælibet actio specie diuersa requirit formam specie distinctam; cum perspicuum sit actiones discrepantes specie eidem formæ conuenire, ut formæ aquæ refrigerare, & humectare, & formæ equi actionem audiendi, & nutriendi. Lege Heruæum in tractatu de vnitæte formarum quæst. 18. ad 4.

Ad tertium argumentum respondemus cū Auerroe. 5. Phisic. text. 26. Richardo in 2. dist. 17. quæst. 4. circa 2. principale, & Abulense paradoxo 2. cap. 26. & alijs, quantumlibet Anatomicae artis professores reclament, membra omnia, artus, & partes, ex quibus simpliciter, ac per se compactum animal dicitur (de his enim duntaxat in hac disputatione loquimur) musculis, nervis, aut fibris tenuibus, alijsque iuncturis perpetuo nexu inter se vinciri, & continuari, quanuis interdum huiusmodi ligamenta, ut in suo libro de anima Fracastorius aduertit, non dignoscantur sensu. Alioqui nisi ex partes continuatæ essent, quantumlibet in eiusdem compositi structuram, & coagmentationem conspirent, non posset ex eis vnum numero simpliciter effici, ut rectè probat argumentum: semper enim discontinua, & discreta, numero distinguuntur docente Aristotele lib. 5. Metaphysic. cap. 6. text. 12. Ad locum verò ex lib. de part. anim. erit qui respondeat, nihil mirum quod Aristoteles ita de cerebro iudicarit; cum alia quoque de eodem scripserit, quæ, ut alibi dicemus, communis philosophorum sententia reijcit. Sed occurrendum potius, Aristotelem non illic absolutè negare cerebrum esse continuatum cum alijs partibus animalis; sed negare continuatum esse proximè cum partibus, quæ actu sentiunt, ut ipse mox subiicit.

D.Th. in 2. d.
18. q. 1. a. 2. &
opule. 41. Ga-
br. in Can.
lect. 42. Mar-
fil. hoc lib q.
6. Sancti. 8.
Metaph. 1. 10
Cap. in 2. d.
15. q. vnic.

lege D.Th.
p. 9. 76. a. 5.
ad. 3.

Oppositū sen-
tit Marcella.
2. de ani. c. 5
138.

Offa non se-
ntire per se, af-
ferit Vega lib.
2. de loc. af-
fect. c. 1. Ve-
salus lib. 1. de
fabri. corp.
hum. c. 2. qui
tamen de res
excipit.

subijcit. Vnde & paulò inferiùs ait continuari ipsum cū medulla dor-
si, quæ non sentit. Idemque affirmat Vesalius lib. 7. de fabrica huma-
ni corporis cap. 4. Cum ergo Aristoteles probat cerebrum non con-
tinuari cum alijs partibus; quia non sentit, de partibus actu sentienti-
bus tantum loquitur. Nec oportet omnes partes, quæ anima informā-
tur, actu sentire, vt patet in ossibus, aut cum ijs, quæ actu sentiunt,
immediatè coherere, vt liquet etiam in carne ossibus continuata.

ARTICVLVS III.

EXPLICATUR QVARTVM

argumentum; differitur de partium
dissimilariū actione.

Postulat quārti argumenti difficultas, vt de organicarum, dissi-
milariūque partium actione aliquid dicamus. Omisissis verò
hac de re controuersijs, quas videre est apud Fulgineum in tract.
de actione partium organicarum, Thomam Garbium in summa lib. 1.
tract. 4. quæst. 33. Thomam à Vega in lib. artis Medicæ cap. 40. &
alios, duplici pronuntiato respondebimus. Primum sit. Partes dis-
similares, etiam dum natiuam temperiem retinent, agunt in se mutuò.
Hoc pronuntiatum, etsi à quibusdam negetur; asseritur tamen à Gar-
bio loco cit. à Vallesio lib. 4. contr. Med. cap. vlt. à Peramato in lib.
de temperamentis cap. 10. & alijs, estque de sententia Aristotelis, qui
lib. 2. de part. anim. cap. 7. arbitratur cor perpetuò calefacere cerebrū,
& ab eo vicissim refrigerari: sed quidquid dicit de hac cerebri actione in
cor, de qua suo loco, constat certè à corde in cerebrum, & in alias par-
tes corporis, tanquam à fonte calorē deriuari. Quod similiter par est,
vt cætera membra secundum varietatem, & vim sui temperamenti in
cōmune totius corporis bonum alijs præstent, calefaciendo, refrigerā-
do, humectando, desiccando: vt hac discordi amicitia, alia alijs profint,
cunctaque in officio sint.

Secundum pronuntiatum. Dum vnumquodque membrum natu-
ralem statum seruat, quantumlibet alijs potentius sit, nō solet ea à na-
tiua sua temperie deicere; solet tamen, si extra naturalem statum con-
stituatur. Prior huiusce pronuntiatii pars ex eo suadetur; quia alioqui
nunquam membra animalis debitum sibi temperamentum seruarent.
Item quia cū naturales membrorū functiones sint per se à forma toti;
sequeretur formam & sibi, modò corruptibilis sit, & toti composito
interitum per se moliri, quod absurdum est. Quid ergo, dicet aliquis
partem valentiorē cohibet, ne in vicinam effusè agat, eamque contra
ipsius naturam, similem sibi reddat? Nimirū quodlibet membrū agit
vniformiter difformiter; & ita, quantumlibet potentius sit, non trans-
fundit in alia propriam qualitatem nisi sub minori intensiōe; & in eo

1. Pronuntia-
tum.

Sententia
Aristote.

2. Pronuntia-
tum.

Dub.

Resp.

gradu, in quo eorum temperamentum non simpliciter lædat, vt mox dicemus, præsertim cum eis natura, prout cuiusque necessitas postulat, aliunde consulat per appulsum aeris, spirituum, cibi, sanguinis, & partium vicinarum auxilia, alijsque modis. Quod si v. g. membra cordi vicina, eius æstu præ alijs ab eo calefiunt, id à temperie ipsis conuenienti non simpliciter alienum existimari debet. Iam verò posteriorem partem eiusdem pronuntiati demonstrat experientia; siquidem videmus membrum affectum sua contagione alterum peruadere, & à manu in brachium, à brachio in pectus paulatim morbum serpere. Et verò, vt medici docent, febris, quæ est calor immodicus operationem lædens, à corde in reliquum corpus comunicari consuevit.

Febris, cuiusmodi calor.

Dubit.

Sanitatem dupliciter sumi.

Non est tamen adhuc explicatu facile quonammodo vnum membrum in aliud agere possit, quin illud à sua temperie removeat, si eam tunc obtineat: vt si membri alicuius temperies exigat quinque gradus caloris, & tres frigoris, qua ratione à magis calido pati queat, quin ultra quintum gradum calefiat, & à temperie destituatur. Ad explanationem huius dubij aduertendum est temperiem, sanitatemque membri dupliciter accipi, nimirum pro temperie exactissima, vel pro minus exacta. Item exactissimam consistere in insectili; minus exactam, habere latitudinem, intra quam potest membrum ad maiorem, vel minorem qualitatis intensiorem alterari; & tamen adhuc sanum, & temperatum dici: v. g. fieri potest, vt exactissima alicuius membri temperies requirat tres gradus frigoris, & quinque caloris ad amussim absque ulla varietate; minus verò exacta contenta sit quatuor gradibus & dimidiato caloris, & reliquam intensiorem vsque ad octauum gradum expleat frigus; ita vt quando membrum mouetur à tertio gradu frigoris vsque ad medietatem alterius gradus frigoris; vel à quarto gradu, & dimidiato caloris vsque ad alteram medietatem eiusdem gradus; adhuc membrum intra terminos sanitatis, & temperamenti consistat. His animaduertis cum dicimus vnum membrum posse agere in aliud, quin passum à sua temperie deturbet, intelligendum est id de temperie non priori, sed posteriori modo accepta. Sed quid si membrum habeat completos gradus caloris, quos natium eius temperamentum secundo modo spectatum postulat, aget ne tunc in illud, membrum calidius? aget non tamen actione noui caloris productiua, sed conseruatiua eius, quæ iam possidet.

Responsio ad propositum dubium.

Solutio quartæ arg.

Ex his perspicua iam est solutio quartæ argumendi, cuius gratia hæc præmisimus. Respondendum est enim partes, quæ diuersum sortitæ sunt temperamentum, licet in se mutuò agant, non se tamen à naturali statu dimouere, dum secundum naturam habent. Quod si prauè affectæ sint, tunc posse quidem & sibi mutuò, & toti incòmodum afferre: quod tamen non alicui peculiari formæ partium, aut totius compositi ascribi debet. Qua de re in progressu.

QVAES.

QVÆSTIO XXIII.

SINT NE CAPILLI,

& vngues animati.

ARTICVLVS I.

DIVERSA PHILOSOPHORUM placita.

IN hac controuersia tres præcipuæ occurrunt sententia. Prima D. Thomæ in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 2. quæstiuncula 3. Iauelli lib. 2. de anima quæst. 10. Thomæ à Vega de art. Med. cap. 9. Viguerij de institut. cap. 21. & aliorum, eademque videtur fuisse Scoti in 4. distinct. 3. quæst. vnica art. 7. Hi existimant vngues, & capillos eadem forma totius

1. Opinio.

animari, vt in homine anima rationali, non quidem secundum omnes gradus, hoc est, non quasi ibi exerceat operationes, quæ singulis gradibus attribuuntur, cum eæ partes sensum non habeant, vt experientia notum est; sed quoad gradum vegetandi tantum. Huius placiti fundamentum statuit loco citato D. Thomas, quia cum, inquit, capilli, & vngues nutriantur, & augeantur, atque adeo functiones animæ administrent; in homine verò vna tantum anima sit, nimirum particeps rationis, consentaneum est, vt ipsi etiam eadem anima informentur. Pro hac quoque sententia est, quod vngues, & capilli easdem subeunt affectiones, quas & reliquum corpus. Nam vngues plerumque cutis similem habent colorem; ac pueris cum digitis versus omnes dimensiones crescunt, & decursu ætatis duriores, crassioresque fiunt, vt reliqua membra. Idem pariter obseruatum est in capillis; prouectioribus enim vt longiores, ita crassiores, durioresque fiunt; & ijs, qui tenuiorē habent cutem, exiliores nascuntur, vt testatur Aristoteles 3. lib. de hist. animal. cap. 9. & 5. de generat. animal. cap. 3. Cum item calore animal destituitur, ipsi eundē sentiunt defectum; vnde senes canescunt defectu caloris non valentis decoquere humidum; quod & interdum accidit ijs, qui per ægritudinem caloris inopia laborant, teste eodem Aristotele cap. 4. libri paulò ante citati.

Fundamentū.

Vngues versus omnem dimensionē crescunt.

Aristot.

Canities vna de.

Secunda opinio est D. Bonauenturæ in 4. dist. 44. quæst. 2. Durandi ibidem quæst. 1. & aliorum asserentium vngues, & capillos animatos quidem esse; quia nascuntur, & crescunt; nō tamen informari anima ipsius animalis; sed alia sibi propria, quæ sola vegetandi facultate prædi-

2. Opinio.

Lege Aristot.
in probl. sect.
10. probl. 65.

Quod vngues, & capilli uiuunt, D. Augu.
lib. 6. Music.
cap. 5. idēque
asserit de vngui-
bus Theop.
3. de ani. ad
text. 28.

prædita sit, habereque se ad corpus, non secus, atque herbas ad terram, quæ illi quidem radicibus inhærescunt; sed vnaquæque suam animam vegetatricem obtinet. Quod verò animantis ipsius forma haud quam animentur, ex eo suadetur; quia cum animal incrementi sui metam statò tempore definitam habeat; vngues tamen toto vitæ decursu præcisi crescunt. Deinde, quia, vt testatur Aristoteles 3. de historia anim. cap. 10. & Plinius lib. 11. Nat. hist. cap. 39. hecicis, & tabidis, quibus reliquum corpus non modò non augetur, sed consumitur, & liquefcit; diffunduntur, & vberius se se proferunt. Item, quia corporibus vita functis succrescunt, vt passim deprehenditur, docetque Aristoteles loco proximè citato, & Plinius lib. 11. historiae Nat. cap. 45. Præterea, quia absurdum videtur existimare in capillis à capite ad terram vsque defluentibus contineri animam rationalem.

Aristot.
Plin.

Capilli fun-
dis vita suc-
crescunt.

3. Opinio.

Galen.
Concil.
Fernel.
Garb.
Achil.
Fracast.

Pilorum, &
vnguium ge-
neratio.

Pili fiunt ex
recrementis
siccis, & va-
pore fuligi-
noso.
Aristoteles.

Alimentum
quadam iusti-
tiae medio-
critate dispé-
latur.

Tertia opinio est existimantium vngues, & capillos neutiquam esse animatos, nec propriè nutriri & augescere, videlicet attracto, susceptoq; intus alimento, & in eorum substantiam conuerso; sed materia illis ad radicem paulatim congesta, quod vocant accrementum per iuxta positionem. Ita sentit Galenus in libro artis medicæ (etsi de vnguibus sui fortasse oblitus contra opinetur lib. 2. de anatomic. administ. circa finem) Conciliator differ. 34. Fernelius lib. 2. Physiolog. cap. 2. Thomas Garb. lib. 1. tract. 4. quæst. 53. Achillinus lib. 2. de elementis quæst. 1. art. 5. Fracastorius in suo libro de anima, Peramatus lib. de hominis procreatione cap. 8. Probatur autem hæc sententia ex ipso progressu generationis capillorum, & vnguium, qui haud dubiè ex materia superflua, & reiectanea fiunt, & augescunt, proindeque nec animantur, nec propriè nutriuntur, cum nutritio propriè dicta non fiat ex ijs, quæ natura negligit, sed quæ seligit. Quippe vnguium procreatio in hunc modum se habet. Nerui, ligamenta, tendines, arteriæ, venæque digitorum crassius, ac magis concretum recrementum, quam aliæ partes carneæ, relinquunt: hoc verò ob crassitiem non resoluitur, sed ab expultrice facultate in externam digitorum partem effunditur, vbi magis exsiccat, maioremque duritiem, ac soliditatem comparat, sicque in vngues euadit. Pilorum etiam generatio eadem fere ratione progreditur: fiunt enim ex recrementis siccis, nempe crasso & fuliginoso vapore, qui in angustis spiramentis impactus, & in meatibus cutis detentus, vltusque oblongam eorum formam assumit, & hunc quidem alius rursus è profundo veniens impellit; hic alterum, atque illud alius, sicque paulatim ab radice exeunt, vt etiam ait Aristoteles lib. 3. de historia anim. cap. 11. Vnde quod antea in capillo radix erat, postea medium, & tandem extremum efficitur, similiterque accidit in incremento vnguium. At enim in ijs, quæ viuunt, & vera nutritio ne increfcunt, non ita accidere consuevit; sed cum alimentum quadam iustitiæ mediocritate quoquoersum dispensetur; nulla pars designari sensu potest, cui sua alimenti portio non accedat. Et hæc quidem ratio ad confutandam tam primam, quam secundam opinionem valet. Priuatim autem contra secundam illud est, quod si quilibet vnguis,

Degener. vngu-
guum Arist. 2.
de gen. an. c.
4. Galen. 2.
de adm. Aph-
rod. lib. 2.
probl. q. 18.
Plutarch. de
plac. lib. 5. c.
22.

De ortu capilli
loru Auicenn.
Fen. 1. tra 2.
1. Aer. 2. Col-
lig. Halyabas
2. Theor. c.
vit. Garb. lib. 2.
tract. 4. q. 34.
D. Gr. Nyss.
lib. de creat.
hom. c. vlti.
Gal. 1. de tēp.
c. 5. Theris. 10.
Mier. cap. 12.
Arist. probl.
12. sect. 20.

aut

aut pilus vnum per se viuens esset; sequeretur vnum quemlibet eorū esse corpus organicum; siquidem anima, teste Aristotele 2. de anima cap. 1. est actus primus organici corporis. At quæ nam quæso organa, quæ dissimilariū partium varietas, & distinctio in vngue, aut pilo apparet? certè nulla.

Nec officit, quod pili, & vngues non in immensum luxurient, sed ad certum incrementi terminum progrediantur, quod viuentium proprium videtur, vt primo physicae auscultationis libro statuimus. Non inquam officit; quia non per se; sed ex accidēte duntaxat fit, vt certo limite finiantur; quatenus videlicet necessum est ad eam magnitudinē peruenire; quæ partes, quæ ab radice vrgent, impellere alias n̄ possint, & ita ccrementum impediatur. Atque hinc etiā est, quod derafi, & præcisi citius, & cum ampliori crassitie subnascuntur, videlicet ob minorem in propellendo resistentiam.

Nec item obstat, quod Aethiopum filij, etsi in regione temperata nascantur, pilorum crispitudine parentes imitentur; quod non videtur aliunde prouenire, quā ex formatrice virtute à parentibus etiam in pilos demandata; at si in ijs virtus formatrix, quæ viuentium propria est, operam suam præstat, minimè negandum erit eos viuere. Non inquam obstat, quia crispitudo, vt alibi ex Aristotele, & Galeno docuimus, oritur ex certa conditione fuliginosæ materiæ, quæ pili cōstāt, & ex obliquitate meatuum, per quos exeunt. Quæ causæ ad temperamentum, & alias affectiones à parentibus communicatas, non autem ad virtutem formatricem, quæ ipsi capilli eo modo componantur, referendæ sunt.

In lib. de iu-
uent. c. 7.

Occurrit
obiectioni.

Capilli præ-
cisi citius
enascantur.

Dilatio ob-
iectionis.

ARTICVLVS II. DISSOLVNTVR ARGVMENTA pro superioribus sententijs adducta, vt quam quisq; magis probarit, tueri possit.

QUoniam tres sententiæ articulo proximo explicatæ æquā fere probabilitatē habere videntur (& si ad D. Thomæ opinionē libētius accedam⁹) earū omniū argumēta diluemus, vt promptū cuiq; sit earū quamlibet defendere. Ad primū pro prima opinione dicendum est capillos, & vngues aut nutriri, & auferre vi facultatis nutritiæ profectæ n̄ ab anima totius viuentis, sed ab alia ipsis ppria, vt secundæ opinionis auctores inquirunt: aut non nutriri nisi impropria nutritione, & cumulata ad radicem materia, vt in tertia opinione asseritur. Item vngues, & capillos subire affectiones similes, ijs, quas reliquum corpus; non quod eadem anima informetur; sed quia suggeritur eis materia talibus imbuta accidentibus, qualia reliquum corpus obtinet ad eum modum, qui in argumento explicatur. Pueris autem vngues, & capilli crescunt versus lōgum, latum, & profundū,

Responso ad
primum arg.
pro 1. opi-
nionē.

X
eisdem.

Pueri vngues præcisi citius regenerantur.

eisdemque præcisi citius regenerantur propter abundantiam materiæ. Est enim naturæ consentaneum, ut corpora, quæ plurimum alimenti accipiunt, ut corpora puerorum, plurimum quoque afferant excrementi. Sentiunt verò pili defectum, & inopiam caloris pariter cum corpore, cui adhærescunt, non quod habeant cum eo continuitatem, sed ob mutuam coniunctionem, qua ab illo materiam, cognatamque accedentia recipiunt, ut diximus. Denique progrediente ætate capilli, & vngues duriores fiunt propter siccitatem fuliginis, quæ in pabulum eis cedit.

Responsio ad arg. pro 2. opinione.

Aristoteles.

Aphrodisæus

De incrementis capillorum, & vnguium in cadaueribus.

Responsio ad arg. pro 3. opin.

Ut vngues, & capilli nutrantur.

Ad primum pro secunda opinione concedendum est capillos, & vngues totius vitæ decursu renasci, & crescere, quia etsi iuxta primam opinionem informantur eadem anima, quæ totum; non tamen omnes partes totius eadem incrementi lege tenentur, cum etiam dentes tota vita crescant, ut in libris paruorum naturalium ex Aristotele tradidimus. Contra eos autem, qui capillis, & vnguibus vitam prorsus negant, nihil probat hoc argumentum, ut liquidò constat. Ad secundum respondendum est cum Aristotele lib. 2. de generat. anim. cap. 4. ægrotantium corpora, quæ alimentum minus probè decoquunt, minusque sibi agglutinant, plus suppeditare recrementi ad vnguium, & capillorum confectionem. Ad tertium respondet Aphrodisiæus lib. 1. problem. quæst. 140. capillos, & vngues videri in cadaueribus augeri; quia emacerata, consumptaque carne partes imæ, quæ antea operta latebāt, deteguntur, ac patēt, ac ita videtur vnguibus, & capillis aliquid auctum, cum nō ita sit. Vel dicendum crescere illos reuera per iuxta positionem, præsertim cum interdum post attenuatam, & depressam cutem adhuc extendatur, sed incrementi causam esse calorem aliquandiu in cadaueribus seruatum, qui, licet virtus expultrix animalis, seu viuētis, euanuerit; ipse tamen aliquāto tempore concretionem fumidi vaporis ad radicem vnguium, & capillorum relictam, & recrementa, in quæ mortua corpora per cariem resoluuntur, foras eicit, & capillos, vnguesque protendit.

Reliquum est, ut argumentis pro tertia opinione adductis occurrā. Ad primum concedendum cum Aristotele, cæterisque philosophis capillos, & vngues coalescere ex materia recrementitia: negandum tamē fieri ex ea, alijs partibus iuxta alias positis, & congestis per impropria nutritionem: gignuntur enim ministerio altricis virtutis, vel ab anima toti corporis, ut opinio prima asserit, vel à propria ipsarum anima, ut secunda affirmat. Nec absurdum est id, quod à membris potioribus negligitur, repudiaturque; per vim expultricem, eligi, siue cooptari ab infima notæ partibus, quales sunt vngues, & capilli, per attrahentem, & per alentem facultatem, quæ in eis quoque infidet. Ita verò quælibet pars vnguium, & capillorum transmissa sibi alimenti portiuncula nutritur, & augetur: licet in capillis, ut plurimum vix sensu deprehendi queat accrementum; nisi versus longitudinem. Diximus, ut plurimum; quia in ætate puerili versus omnem dimensionem notatur.

Ad id, quod subinde opponebatur, respondendum est etiam capillos, & vngues suis constare organis; etsi hæc saltē in capillis, sensu non perci-

Ita Vallesius lib. 2. controuers. med. & phil. c. 5.

Lege Aristot. lib. 2. de generat. anim. cap. 4.

pèrcipiantur, quemadmodum neque in acaro, alijsque minutis bestio-
lis, quarum corpora nemo organica esse negat. Prætereà ad id, quod
de termino magnitudinis vnguium, & capillorum additur, dicendū
siue anima totius, siue alia sibi propria informetur; non ex accidente,
sed per se limitibus claudi, esto eis non desit fuliginum copia, quam
ebibant, sicuti & alia viuientia, eorumque partes magnitudine circun-
scribuntur, vt libro primo Physicorum cap. 4. quæst. 1. art. 2. osten-
dimus: quod tamen non obstat quominus præcisi recrecant, quando
quidem nunquam eo recremento excedunt sui crementi metam.

De termino
magnitudi-
nis vnguium,
& capillorū.

Vingere vngu-
es affirmat
Theophil. 1.
d anima tex.
32. cōtra Phi-
loponum.

Illud postremò in hac controuersia animaduertendum censuimus,
cū probabile sit tam capillos, quàm vngues viuere: id tamen de vn-
guibus cum maiori probabilitate affirmari. Vnde non nulli, in quibus
est Vallesius lib. 2. controu. medic. & phil. cap. 5. cū vitam capillis
negent, vnguibus concedunt, nec nutrientem solum, sed & sentientē;
eo indicio, quod in vnguibus apparent fibræ, seu venulæ deferentes
alimentum, quales in arborum frondibus. Deinde, quia interdum in eis
acri doloris sensu afficimur. Quanquam ad hæc etiam responderi po-
test eas venulas non veras, sed umbratiles tantum esse, quales in qui-
busdam lapidibus visuntur. Item dolorem non sentiri in vnguibus, sed
in carne, quæ ipsis contigua est.

Lege Vesal.
lib. 1. c. 1. Ce-
lium lib. 4.
cap. 4.

Siquis autem petat quid de dentibus pronuntiandum sit. Respon-
demus eos esse animatos anima totius; quia eandem rationem obtinēt,
quam ossa docente Aristotele 2. de generatione animalium cap. 4. cōstat
autem hæc totius anima informari; cū sint partes tam insignes in cor-
poris fabrica. Quod intellige siue ponamus dentes sentire, vt videtur
existimasse Galenus in lib. de ossibus, & lib. 5. de medicam. compos.
siue non, vt credit Vega lib. 2. de loc. affect. cap. 1. sect. 2. vbi ait do-
lorem dentium in vicinia, non in ipsis sentiri. Videlicet ex defectu sen-
tiendi non semper arguitur absentia animæ sensitivæ: cū hic obueni-
re possit ex crassitudine terrenæ materiæ, cum qua nihilominus anima
ipsa sensitiva coherere valet.

QVÆSTIO XXIII.

NVM QVATVOR HUMORES,
& spiritus tam vitales, quàm animales vita
præditi sint, an non.

ARTICVLVS I.

QVIBVS ARGVMENTIS PARS
affirmatiua quæstionis vera videatur.

Illud etiam hoc loco discutiendum occurrit, num sanguis, phlegma, atra & flava bilis, & spiritus, qui in animantium corporibus dantur, quorum alij vitales, alij animales dicuntur, de quorum ortu in progressu dicendum est, anima informantur. Pro parte, quæ affirmat, in primis quod ad humores attinet, hæc argumenta occurrunt. Quatuor hu-

Primum arg.
pro parte af-
firmatiua.

mores sunt verè partes animantium. Igitur informantur anima. Consecutio ex eo ostenditur, quia in omnibus animantium partibus, si verè, ac propriè partes sint, est vna, eademque anima, vt ex ijs, quæ superius conclusa sunt, liquet. Antecedens probatur; quia quatuor humores non solum ad conseruandam, & tuendam vitam requiruntur; sed etiam ad naturæ integritatem, non secus ac quatuor elementa ad vniuersi coagmentationem; vnde communis est Theologorum sententia eos in resurrectione corporum vnicuique homini reddendos, ac redintegrandos esse.

D. Th. 4. d.
44. q. 1. ar. 2.

2. Argum.

Deinde quod sanguis anima præditus sit, proprijs rationibus ostenditur. Primum ita, sanguis oberrat huc, illuc versus omnes partes corporis, frequenterque imaginationis, & appetitus impulsu in diuersa agitur. Nam cum pudore afficimur, ad faciem se se refundit; cum timore, ad intima conditur; cum irascimur, efferuescit; cum lætamur, spargitur à corde ad alias partes; est igitur animatus. Consecutio probatur, tum quia moueri ab se versus omnes loci differentias, proprium est viuentium; tum quia animæ imaginationi, & appetitui ea tantum videntur obtemperare, quæ ab ipsa anima informantur.

Moueri ab se
proprium vi-
uentium.

3. Argum.

Item effuso sanguine confestim moritur animal, absque alimento aliquot dies viuit. Igitur sanguis non est tantum à natura loco nutrimenti datus, sed tanquam pars ad integrandum totum, ex quo sequitur eum vitæ participem esse. Præterea, adeps ex cōmuni medicorū sententia viuit: & tamen adeps non differt natura à sanguine: ergo san-

Lege Plinid.
lib. 11. c. 38.

4. Argum.

guis viuit. Assumptio probatur, quia adeps, vt inquit Galenus lib. 2. de temperamentis, est sanguis concretus frigore: vel potius, vt ait Aristoteles lib. 1. de generatione animalium cap. 19. & lib. 2. de partibus animalium cap. 5. est sanguis concoctus per bonam nutritionem. Rur-

Adeps quid.

5. Argum.

sus, idem confirmatur testimonio Aristotelis. Nam 2. de part. anima. cap. 2. sanguinem partium animalis appellatione comprehendit, & lib. 3. de hist. anim. cap. 2. vocat sanguinem vnā partium similariū, & eodem libro cap. 19. conceptis verbis ait sanguinem animari. Palpitat, inquit, intra venas sanguis omnium animalium, pulsuque simul vndique mouetur, & semper, quandiu vita seruatur, sanguis vnus animatur, & feruet. Præterea D. Augustinus in lib. quæst. veteris & noui testamenti, affirmat, & repetunt decreta Can. in cap. Moyse 32. q.

D. Agustin.

D. Epipha.

2. animam in sanguine habitare. Quod & ante scripserat D. Epiphanius lib. hæres. 1. to. 1. sect. 9. & lib. 2. to. 1. sect. 56. Quin & hoc ipsum nos sacræ literæ docere videntur; quandoquidem legimus cap. 17. Leuitici animam omnis carnis esse in sanguine. Negari ergo non potest sanguinem anima præditum esse.

Leuit.

Postre-

A D. Thom.
3. p. q. 3. ar. 2.
& quodlib. 5. a.
5. Alb. de sa-
crific. Miss.
Turrecr. C.
inuitat. de cō-
secr. d. 2. Ca-
pr. in 4. d. 11.
q. 1. a. 3.

Postremò, sanguis in Christo fuit vnitus immediatè diuino suppo-
sito: hoc autem non ita esset, nisi sanguis informaretur anima rationali:
igitur fatendum est sanguinem viuere, & totius compositi anima infor-
mari. Maior propositio asseritur à Theologiæ scholasticæ professori-
bus communi consensu, & à sanctis patribus, eliciturque ex decretis
Conciliorum, præsertim Ephesini Can. 5. & Chalcedonensis actione
1. & 5. Synodi generalis actione 6. fuitque expressè definita à Cle-
mète 6. & à Pio eius successore, vt refert Syluester in Rosa aurea tract.
3. quæst. 30. & 31. Minor probatur, quia ex opposito sequeretur Ver-
bum diuinum duas naturas integras, & completas sibi copulasse; vnâ
hominis, alteram sanguinis. Quo dato admittendum foret non min⁹
Deum posse, debereque dici sanguinem, quàm hominem.

Iam verò quod spiritus animati sint; hisce argumētis videtur con-
cludi: spiritus nutriuntur, vt princeps medicorum Hippocrates in lib.
de alimento ait; nutriri autem solis rebus animatis conuenit; ergo spi-
ritus sunt animati. Secundò, species seu rerum imagines, quibus sen-
sus functiones suas administrant, inhaerent spiritibus: hoc autem fieri
non posset, nisi spiritus animati essent; ego &cæt. Minor non vide-
tur neganda, qui enim fieri posset, vt anima in eo, ex eoue corpusculo,
quod cum toto non continuatur, quòdque ipsa non animat, ac viuifi-
cat, vitalem edat actionem? Maior suadetur primò, quia spiritus sunt
vehicula, quibus ab vno sensu ad alium species transmittuntur, exem-
pli gratia, ab oculo ad sensum communem, & in somnijs ab vno sensu
interno ad alium. Nec sanè apparet, quo alio modo sensibilibus ima-
ginum transuectio fieri queat. Cuius etiam rei argumentum est, quòd
si via, qua spiritus ad sensuū officinas traiciuntur, præpedita sit, omnis
sensio confestim emoritur, ac cessat. Deinde probatur eadem maior,
quia nisi prædictæ species in spiritibus insint, intelligi vix potest, qua
ratione dæmones internis sensibus illudant, varia rerū simulachra obij-
ciendo. Quod tamen facile explicatu est, si dicamus eos huc, illuc
imagines transferre, & inuertere ministerio spirituum, qui substantijs
materiæ expertibus, vt cætera corpora, obediunt. Tertiò confirma-
tur eadem maior auctorum testimonijs. Nam Aristoteles in libro de
insomnijs, cap. 3. ait rerum imagines sanguine deferri, vtique sangui-
ne spirituofo, vt vocant, seu spiritibus. Præterea Auicenna 6. natur.
parte. 3. cap. 8. Auerroes lib. de sensu & sensibili, Hugo Victorius in
sententijs cap. de vnione corporis, & spiritus. D. Thomas 1. parte
quæst. 111. art. 3. Aegidius quodlib. 6. quæstione 16. Maironius in
1. distinct. 3. quæstione 10. Richardus in 2. distinct. 8. quæstione 3.
circa 2. principale: Capreolus eadem distinct. quæstione vnica artic.
2. Hispalensis quæstione 2. artic. 4. Ambrosius Pareus in libro de ca-
pitis anatome, Fracastoribus lib. 1. de intellectu, & alij, species
externis sensibus haustas in spiritibus sensitiuis, seu animalibus collo-
cant.

Est etiam aliud argumentum ad probandum spiritus esse animatos,
ex decretis videlicet medicorum, præsertim Auicennæ, & aliorum

6. Argum.
Sanguis in
Christo vni-
tus immédia-
tè personæ di-
uinæ.

Cōcil. Ephe.
Cōcil. Chal.
Synod. 6. ge-
neralis.

Argumenta
quod spiritus
sint animati.

Spiritibus vehi-
cula imagi-
num.

Vt dæmones
internis sen-
sibus illudant.

Aristot.

Auicenn.

Hugo Vict.
D. Thom.
Aegid.

Virtutes in-
fluentes Me-
dicorum.

Arabum, qui passim affirmant virtutes influentes, cuiusmodi sunt po-
tentia sensitiva, & eam, quæ localem motum exequitur, derivari à ce-
rebro interuentu, operaque spirituum. Quare cum istiusmodi virtutes,
seu potentia non nisi in corpore animato insint, concedendum erit
spiritus animatos esse.

Legit Galen.
lib. art. Med.
c. 9. Vallerio
lā lib. 1. loc.
com. c. 12.
Peram. lib.
de ani. fūct.
ā cap. 2.

ARTICVLVS II.

CONCLVDITVR PARS

negatiua controuersia.

Putasse quos-
dam sangui-
nem esse ani-
mam,

Tota fere proposita quaestio difficultas circa sanguinem, &
spiritus versatur. Nam quod pituita, & vtraque bilis vita ca-
reant, communis est philosophorum sententia; de sanguine ve-
rò, & spiritu non parum inter se dissident. Vt refert Hippocrates 1.
de natura humana, Aristoteles lib. 1. de an. cap. 2. tex. 32. Lactantius
lib. de opif. Dei cap. 17. D. Nemefius in lib. de nat. hom. D. Gregori⁹
Niss. lib. de anim. cap. 1. Nonnulli veterum tantum abfuit ne vitam,
sanguini negarint, ut ipsum vitam animamque esse dixerint. Quod si-
militer de spiritibus affirmarunt Stoici, ut refert Galenus 5. libro de sim-
plicibus, cap. 9. sed omisso nunc istiusmodi errore, quem in libris de
anima confutamus, Conradus in commentarijs primæ secundæ quæst.
64. art. 1. Caietanus 1. p. quæst. 119. art. 1. & 3. p. quæst. 54. art. 2. &
alii affirmant sanguinem perfecte decoctum viuere, animarique; anima
totius compositi, quod etiam in vtrâque partem probabile iudicat Sylue-
ster in Rosa aurea tract. 3. quæst. 30. 31. & 32.

Consule D.
Tho. quodlib.
1. art. 5.

Prima con-
clusio.

Sit tamen prima conclusio. Neque sanguis, neque alij humores in-
formantur anima. Ita sentit Galenus lib. 2. de elementis, Seneca lib.
2. natural. quæst. D. Thomas 1. p. quæst. ult. art. 1. ad 3. & quodlib.
5. quæst. 4. Magnus Albertus lib. 3. de animalibus, Alensis 2. p. quæst.
29. memb. 7. Durandus in 4. dist. 44. quæst. 2. Scotus quæst. 4. D. Bo-
nauentura dist. 44. prima parte distinctionis, quæst. 1. Richardus ibidem
in 1. principali, quæst. 2. Paludanus quæst. 1. art. 2. Scotus distinct. 10.
quæst. 1. art. 2. Capreolus in 2. dist. 15. art. 3. & in 4. dist. 10. quæst.
2. art. 3. ad 4. contra 1. concl. & denique maior theologorum pars.
Quorum nonnulli licet de sanguine duntaxat expresse loquantur; idē tū
haud dubie de cæteris humoribus, in quibus minor ambigendi ratio
est, pronuntiarent.

Galen. lib. 4.
de usu part.
Fernel. lib. 2.
de elem. c. 2.
Abulens. Pa-
radox. 2. c.
40. Ledesm.
in 4. d. 44. q.
7. Theophil.
lib. 2. de an.
ad textū. 122.
Maior in 4.
d. 43. Conci-
liator diff. 3.

Quod igitur nullus quatuor humorum anima sibi peculiari infor-
metur, ex eo ostendi potest; quia omne corpus animatum, est affectū
organis, habetque vim nutriendi, & ab interno principio augetur; quod
nulli quatuor humorum conuenit. Deinde quod neque animentur
anima totius, ita probatur. Ea, quæ sibi continuata non sunt, neque
sub vnius formæ unitate coalescere; cum numero inter se distinguan-
tur; sed sanguis, alijque humores non sunt continuati cæteris parti-
bus

bus animalis. Non possunt igitur cum ijs coalescere sub vnitatem eiusdem formæ, nempe animæ; atque adeo non informantur anima totius. Minor suadetur, quia humores continentur in corpore, conceptaculis, tanquam vasculis quibusdam; à quibus proinde, & à reliquo corpore discreti sunt. Quod Aristoteles lib. 2. de partibus anim. cap. 3. quod ad sanguinem attinet, hisce verbis docet, Non enim sanguis continuus carni, neque cognatus est; sed in corde, ac venis, quasi vasis concluditur; idemque repetit lib. 3. de hist. anim. cap. 2. 19. & 20.

Humores continentur in corpore quasi vasculis. Aristot.

Præterea, sanguis est vltimum alimentum sanguine præditis animalibus: ergo non est pars informata actu forma eorundem animalium. Antecedens traditum est ab Aristotele lib. 2. de partibus anim. cap. 3. & de iuventute, & senect. cap. 2. & de somno & vigilia cap. 4. Nec est probanda distinctio sanguinis in nutrimentalem, qui est imperfectè decoctus, & non nutrimentalē, qui iam perfectam decoctionem est assecutus, quasi hic non sit etiam alimentum rei viventis. Re enim vera nullus est in animali sanguis, qui ad nutritionem non ordinetur. Nec eam distinctionem aut Aristoteles, aut medici, cum de sanguine disputant, vlllo modo agnoscunt. Consequentia probatur; quia alioqui sequeretur animal ex suis met partibus nutriri, quod satis per se absurdum videtur. Deinde quia cum sanguis vertitur in carnē, aut formā aliquā substantialē abiicit, aut nullā; si abiicit, ea non potest esse anima ipsius rei viventis, cui vnitur, quia simul amitteret, admitteretque eandem formam. Sed neque alia anima, cum sanguis animam sibi peculiarem non vendicet, ut probatum est: Ergo &c. Si verò nullam abiicit, utique nutritio erit tantum mutatio penes qualitates, atque adeo alteratio, non aggeneratio; quod à Peripateticæ scholæ doctrina, & veritate planè abhorret. Item cum aperitur vena, sanguis, qui fluit; continuatur ei, qui in vena est, & is, qui vase excipitur, ei, qui fluit. Nemo autem dixerit sanguinem, qui in vase est, informari anima rationali. Quare neque illum, qui vena continetur; siquidem quæ continua sunt, eandem formam habent.

Sanguis vltimum alimentum animalium.

Nihil ex suis met partibus nutriri potest.

Denique, Si sanguis esset præditus anima rationali, essetque actu pars humani corporis, sequeretur in diuina Eucharistia contineri sanguinem sub panis specie, haud aliter, quam nervos, & ossa ex vi consecrationis; non autem ob solam concomitantiam; cuius oppositum statuit Concil. Tridentinū sess. 13. cap. 3. Probatur consecutio; quia ex vi verborum est ibi integrum corpus Christi, & ex consequenti omnes eius partes, atque adeo ex eadem vi esset etiam sanguis, si est actu pars corporis.

Ratio à mysterio diuinæ Eucharistiæ.

Concil. Trid.

Accedit testimonium Aristotelis lib. 2. de partibus animalium cap. 10. vbi ait sanguinem nullam esse partem animalis: quod etiam docet Galenus lib. 2. de elementis, & in 1. de nat. hum. Seneca lib. 2. natur. quæst. Quod de sanguine hætenus asseruimus intelligendum est tam de sanguine venali, hoc est, per venas influente, quam de arteriali, id est, qui salit in arterijs, cuius origo est cor: cum vterque eandem obtineat naturam, eandemque rationem, ut anima, & functionibus vitæ careat.

Secun-

Idem asserit
D. Th. 3. p. q.
3. a. 1. 5. ad 1.

2. Concl.

Spiritus quid
nam sint.Discrimen in
ter sanguinē,
& spiritus.

Secunda Conclusio. Neque spiritus vitales, neque animales infor-
mantur anima. Hæc conclusio ex eo ostenditur, quia spiritus quoad
substantiam non differunt à sanguine; cum nihil aliud sint, quam te-
nuissimæ defæcati sanguinis particulæ, vt suo loco enucleatius dice-
mus. Quare si sanguis, vt probatum est, non informatur anima; idem
quoque de spiritibus affirmandum erit. Deinde, quia vt sanguis, ita
& spiritus neque propriè nutriuntur, neque cum alijs partibus viven-
tibus continuationē habent. Quanquam id, præter cætera, inter illos,
& sanguinem est discrimen, quod sanguis est animali nutrimentum;
spiritus autem minimè, vt qui tantummodò propter iuuandas, perfici-
endasque operationes instituti, & efformati sint à natura.

Animatos
esse spiritus
defendit Sea-
liger exercit.
280. in Card

ARTICVLVS III.

EXPLICATIO ARGVMENTO-
rum primi articuli.Solutio 1. ar-
gumentiTriplex ge-
nus partium.Humores in
resurrectione
cuiusque cor-
pori reddendos.

Solut. 2.

Sanguinē in
corpore non
moueri à se.

Nunc aduersariæ partis argumēta diluamus. Pro solutione pri-
mi aduertendum est ex Durādo in 4. dist. 44. quæst. 2. alijsque
auctoribus tria esse genera partium in animali; quædam enim
dicuntur essentielles, vt materia, & forma. Aliæ integrantes, vt pedes,
& caput. Aliæ tantum necessariæ ad seruandam vitam. Ad argumentū
igitur dicendum quatuor humores, non esse partes animalis primo, aut
secundo modo, sed tertio dūtaxat, & hoc præsertim sanguinē. Quod ge-
nus partium non oportet, vt animatum sit. Ad eam verò rationē, qua
probatur quatuor humores integrare propriè naturam animantium;
respondendum, est etsi aliqua inueniatur similitudo inter illos respectu
animalis, & quatuor elementa comparatione mundi corporei; esse tñ
discrimen, quia mundus corporeus, cum sit aggregatum quoddam, nō
nisi ordine vnum, potest è quatuor elementis, alijsque corporibus tan-
quam ex partibus, licet discreta, & discontinuata sint, constitui; ani-
mal verò, quia est simpliciter vnū substantialiter, & quodlibet animal
est corpus absolutè vnum, nequit coagmentari ex pluribus continui-
tatem nō habentibus, quomodo sese habent humores. Nec refert, quod
hi in corporum resurrectione cuilibet homini redhibēdi sint, vt priua-
tim de sanguine testantur etiam D. Ambrosius in sermone de martyri-
bus, & D. Augustinus ad Orosium. Non enim ea solum, quæ anima in-
formantur, sed etiam, quæ ad ornatum, aut qualencunque perfectio-
nem pertinent, communi illo regenerationis beneficio restituentur.

Circa secundum argumentum pro certo in primis haberi oportet
sanguinem, dum toto corpore versus omnem loci differentiam diuaga-
tur, non moueri ab se. Nam quæ ita mouentur, sensu prædita sunt; si-
quidem loco motuum inferius quidpiam est ad sensitiuū; ac sensu ca-
rere sanguinem nemo ignorat, docetque id Aristoteles lib. 3. de anim.
hist.

Lege D. Th.
in 4. d. 44.
q. 1.

Lege D. Th.
in 4. d. 44. q.
1. a 2.

Lege Galen.
lib. 2. de nat.
facult. c. 9.

hist. cap. 19. & lib. 2. de part. anim. cap. 10. Quare respondendum est ad argumentum, sanguinē non à se moueri, sed ab anima, quæ illum tū ad opus nutritionis per virtutem attrahentem, & expellentem; tum ad alia diuersa ministeria his, & alijs modis pro occurſu rerum, affectuumque varietate per imaginationem, & appetitum huc illuc ciet, tanquam instrumentum, non quidem coniunctum, vt manum; sic enim ea tantum agit, quæ informat; sed vt separatum, quo modo eadem anima ex ore in ventriculum per motum localem deiecit, & interdum ex ventriculo in os reuomit alimentū, quod constat ab ea nō informari.

A quo cietur.

Consule D.
Tho. 3. p. q.
14. 2. ad 3.
Plin. lib. 11. c.
38.

Tertium argumentum concludit, quod non inficiamur, videlicet sanguinem esse partem animalis, eo sensu, quo partes animalium dicuntur quæcumque ad eorum vitam tuendam necessaria sunt. Est verò sanguis necessarius non solum quia alimentum est, vt probat argumentum, sed etiam quia ex eo spiritus efformantur, & quia maxime fouet natium calorem, quo deficiente animal extinguitur; quandoquidem vita consistit in calido, & humido.

Solut. 3.
De necessitate sanguinis.

De hac re
Alb. lib. 13. de
Animalib. c.
6. 5. text. 2.

Ad quartum omiſſa controuersia (siue earum sit, seu verborum tantum) inter Galenum, & Aristotelem de confectione, & temperamento adipis, siue pinguedinis alijs membris adnatæ, de hac enim loquimur, respondemus re esse dubiam, num adeps viuat; probabilius tamen esse non viuere; cum sola accidentium differentia videatur distinguere à sanguine, nimirum quia est sanguis optimè concoctus & ad crassitudinem redactus, estque excrementum, vt semen teste Arist. lib. 1. de generatione anim. cap. 18. & 19. Adde quod vrgente fame nonnunquam alijs partibus viuentis cedit in pabulum, vt affirmat Rondeletius 3. libro de piscibus cap. 14.

Solut. 4.

Pinguedo adnata membris an viuat.

Ad quintum dic Aristotelē vocare sanguinē partē animalis, accepto partis nomine secundum tertiam usurpationem, de qua supra: reponere verò illum inter partes similes; quia non constat alijs partibus dissimilium rationum, vt caput, quod constituitur ex carne, ossibus, nervis, alijsque huiusmodi. Item cum ait (si tamen ait, nec enim verba hæc in Græcis codicibus, qui nunc extant, inuenimus) sanguinem palpitare & viuere, nihil aliud velle, quam sanguinē ebullire, & agitari, dum spiritibus incalescit. Qui etiam in causa sunt vt sanguis in cadaueribus animalium recēter occisorum aliquandiu palpitet. Dicitur ergo sanguis viuere impropria, & translata locutione. Quo pacto aqua viuat, & argentum viuū nominamus ob perennem agitationem. Nam cum motus quasi vita quædam sit; quæ sic mouetur, viuere dicimus. Ideo autem cap. 17. Leuit. & à patribus quibusdam dicitur anima in sanguine esse; quia, vt D. August. q. 17. in eundem lib. Leuitici exponit, animantium vita à sanguine pendet, ob eas nimirum causas, quas ante retulimus.

Solut. 5.

Ad sextum concedenda est maior propositio, neganda minor, & ad eius probationem dicendum licet non hominis solum, sed sanguinis etiam natura ad personæ diuinæ unitatem assumpta fuerit; dici tamen Verbum diuinum vnā duntaxat completam naturam sibi copulasse; quia sanguis quantumlibet in sua specie perfectum quippiam sit; est tamen incompletum, quatenus partiatim confert ad compositionem humani corporis modo

Solut. 6.

Sanguis affu-
ptus à Verbo
diuino non
predicatur d
illo.

superius explicato. Neque rectè colligebatur debere sanguinem enū-
tiari de Deo; sicut enim partes physicæ, & integrantes humanæ naturæ
non prædicantur de Deo per cōmunicationem idiomatum; nec enim
Deus dicitur anima, vel materia, caput, vel manus: ita nec illa, quæ mi-
nus propriè hominis, vel corporis humani partes vocantur, vt sanguis,
de Deo affirmari debent.

Responsio ad
rationes quod
spiritus sint
animati.

Ad 1.

Ad primam verò earum rationum, quæ ostendere nitebantur spiri-
tus animatos esse, respondendum est dici spiritus ab Hippocrate nutri-
ri non propria, quæ viventibus tantum conuenit, sed impropria nu-
tritione, quatenus auræ tenuissimæ afflatu sustentantur, ac reficiuntur,
vt suo loco fusiùs dicemus.

Ad 2.

De receptio-
ne imaginū
in spiritibus.

Ad secundam respondendum bifariam intelligi posse rerum imagi-
nes excipi, deferrique spiritibus. Vno modo, ita vt in spiritibus tantum
insint, ac per eas inibi existentes potentiæ sensitiuæ functiones suas
edant. Altero, vt à spiritibus tanquam baiulis in sensuum officinas
transportentur; deinde organis sensuum imprimantur, non eadem; cū
idem accidens nequeat à subiecto in subiectum cōmeare; sed aliæ nu-
mero distinctæ, quibus potentiæ ad sensiones vtantur. Si igitur ima-
ginum in spiritibus inhæsiō secundum priorem sensum intelligatur,
improbanda, ac reiicienda omnino est. Namque si solis spiritib⁹ species
inhærerent, non posset anima, vt argumentū concludebat, ex ijs actū
sentiendi elicere; siquidem species, & potētia sensitiua eidem subiecto
inesse debent; potentia verò sensitiua in ipso organo residet, non in spi-
ritu. Deinde quia cū spiritus admodum instabiles sint, ac passim
diffluent, & euanescent, non possent rerum imagines nisi ad breue tē-
pus in memoriæ thesauro asseruari, proindeque rerum, quas multis ab
hinc annis sensu percepimus, nulla esset recordatio, quod experientiæ
repugnat. Si autem intelligamus species recipi, vehique spiritibus se-
cundum posteriorem illum modum; admittendum id quidē erit, quod
ad summum probant rationes in argumento adductæ; negari quanuis
non possit admodum intellectu difficile esse, quo pacto illa rerum si-
mulachra spiritibus insidentia, siue cū inter dormiēdum ab vno sen-
su ad alium regrediūtur; siue cū dæmonum studio huc illuc cientur,
& turbantur, quo pacto, inquam, potentiam sensitiuam ad cognitionē
laceffant.

Ad 3.

Reiicitur quo-
rundam me-
dicorum sen-
tentia de vir-
tute influēte.

Ad tertiam ex medicorum placitis desumptam respondemus, si per
virtutem influentem significant potentias ipsas videndi, audiendi,
cæterasque eiusmodi, vt quidam intelligunt, nequaquam nos eorum
sententiam probare; quia pro certo habendum est in doctrina Peripa-
tetica facultates omnes tam sensitiuas, quàm motiuas, & vitales suis or-
ganis infixas, atque inhærentes esse. Si autem velint influentem vim,
id est, calorem quendam certa moderatione temperatum, & ad po-
tentiarum operationes iuuandas ac promouendas necessarium, spiri-
tibus ad potentias deferri; fatemur quidem ita esse; sed negamus colli-
gi inde spiritus esse animatos.

QVÆSTIO XXV.

VTRVM LAC, ET

femen viuant.

ARTICVLVS I.

QVA RATIONE LAC

procreetur: & quod vita careat.

Consule Ga-
lenum lib. 1.
de sanit. tu-
enda.

D priorem quæstionis partem explicandam, scien-
dum ex Aristotele libro 4. de generatione animalium
cap. 8. Magno Alberto lib. 18. de animabus cap. 7.
tractatu 2. D. Thoma in decimum cap. 106, Cle-
mente Alex. lib. 1. Pædagogi cap. 6. Abulensi in
cap. 12. Leuitici quæst. 23. Aponensi differentia
148. Mathiolo initio lib. 6. in Dioscoridem, Plu-

Aristot.
M. Alb.
D. Thom.
Clement.
Alex.

Plutarch.

tarcho libro de amore parentum erga liberos, lac effici ex sanguine
menstruo (intellige secreta ab eo facere, & sordibus) quod ex eo patet,
quia defluxus mēstrui sanguinis cessat in foeminis post conceptum, vt
eo nimirum fætus coagmentetur, & alatur; deinde prole edita adhuc
cessat maiori ex parte, quandiu lac manat. Eum quippe sanguinem
vbera attractrice virtute ad se per venas alliciunt, & innata sibi ad id fa-
cultate rursus decoquunt; candore, & dulcedine, alijsque affectioni-
bus lacti conuenientibus imbuunt. Extinguitur verò lac post alterum
conceptum in foeminis docente Aristotele lib. 7. de historia animalium
cap. 11. videlicet quia tunc prouida natura necessitati fætus in vtero
efformandi, alendi que opportunè consulit. Quauis etiam post se-
cundum conceptum lac fluat in non nullis, quæ videlicet ad vtrumque
præstandum sanguine abundant.

Lege Plin.
lib. 1. c. 41.

His non obstat, quod interdum edulijs quibusdam extra tempus
vbera lactescant, & quod non nunquam pastores capreis ante vterum
lac exprimant. Id enim præter ordinariam naturæ consuetudinem
euenit: sicuti & maribus gigni lac. Qua de re ita scripsit Aristoteles
lib. 3. proximè citati operis, cap. 20. Vbera etiam caprarum, quæ
coitum non patiuntur, pastores montis Oetæ vrtica perfricant vehe-
menter, vt dolorem infligant. Itaque primùm cruentum humorem
eliciunt, mox purulentum, postremò lac non minus, quàm ex ijs, quæ
conciunt. Maribus magna ex parte nec bestiis, nec hominib⁹ gigni-
tur lac. Fieri tamen potest, vt aliquibus interdum gignatur. Nam &
in Lemno insula capro ex mammis, quas geminas gerit, tantum lactis
emulgebatur, vt colostrā inde conficerent. Quod idem etiam proli-

Remotio ta-
citæ obiect.

Aristoteles.

Lege Aristot.
1. probl. scilicet.
10. probl. 6.

masculinae capri illius euenisse accepimus. Sed hæc ostentis annumeranda potius ducunt. Hactenus Aristoteles. Ferunt tamen in India Orientali eiusmodi capros inueniri. Vnde intelliges etsi lac ordinariè fiat ex sanguine menstruo; posse tamen etiam ex alio interdum fieri, cum in maribus quoque non nunquam gignatur.

Lege Vesal.
lib. 5. de fabr.
cap. 18.

Quæstio de
discrimine
inter lac, &
sanguinem.

Quæri autem solet utrum lac à sanguine specie distinguatur. Vallesius libro 1. Controversiarum cap. 22. & Thomas à Vega libro 6. Galeni de locis affectis sect. 4. lac à sanguine distinguunt, & ut videtur, specie; etsi id palam non affirmant. Fauet huic parti diuersitas affectionum, pinguedinis, coloris, dulcedinis, aliarumque huiusmodi. Vnde & sanguis è corpore missus facile congelascit, non autem lac. Alteri parti adstipulantur verba Aristotelis lib. 4. de Generatione animalium cap. 8. appellantis lac sanguinem bene concoctum, & non corruptum, ut Empedocles falso aiebat. Quo etiam nomine vocatur ab Auicenna, Magno Alberto, Abulensi, Mathiolo, & alijs. Atque hanc opinionem disertis verbis amplectitur Clemens Alexandrinus loco citato, aiens lac esse sanguinem secundum substantiam, variato duntaxat colore à vehementi spiritu. Et Favorinus apud Gellium lib. 12. Noct. Attic. An quia, inquit, spiritu multo, & calore exalbuit, non idem sanguis est nunc in vberibus, qui in utero fuit? Cui prior sententia magis placuerit, dicet Aristotelem appellare lac sanguinem non in sensu formali, sed causali; quia nimirum lac fit ex sanguine; negare verò lac esse sanguinem corruptum, id est, purulentum, ut credebat Empedocles. Qui in posteriorem, quæ nobis verisimilior videtur, inclinarit, respondebit ad rationem prioris, diuersitatem illam affectionum tantummodò accidentariam esse; nec ex ea discrimen essentiae necessario colligi.

Responsio ad
quæstionem
propositam.

His positis dicimus lac non informari anima; quia si conuenit specie cum sanguine; idem, quoad hanc quæstionem, de illo, ac de sanguine pronuntiandum est, ut patet. Si autem differt, idem nihilominus dicendum, quia, ut rationes alias omittamus, vbera nutriuntur lacte, quo haudquaquam nutriri possent, si eadem anima informaretur: cum nutritio sit aggeneratio, in qua necesse est alimentum corrumpi, & propria forma dimissa in rei viventis substantiam conuerti.

De lactis vi.

Illud hic postremo admonendum censuimus, esto lac neque animam, neque virtutem formatricem obtineat; sæpe tamen ob qualitatum cognitionem infantibus affectiones, propensionesque nutricum imprimere. Cuius rei celebre est exemplum, quod Iustinus lib. 44. suæ historiæ scripsit, videlicet in ea Hispaniæ parte, quæ Callectia vocatur, Habbidem infantem feris expositum, & ceruæ vberibus educatum, tanta fuisse pernicitate pedum, ut, montium iuga, saltusque inter cervorum greges non inferior velocitate peragraret. Neque verò lactis interuentu aliæ tantum proprietates communicantur, sed interdum etiam inclinatio ad vitia, aut virtutem. Vnde Favorinus apud Gellium lib. 12. Noct. Attic. cap. 1. inuehitur in matres, quæ infantes foeminis barbaro, & agresti ingenio præditis nutriendos tradunt; cum constet illos non carum

Iustinus de
Habride in-
fante.

earum tantum lac, sed mores etiam vnà cum lacte fugere. Quò alludens Mithridates apud Iustinum lib. 38. de Romanis loquens, ait ut ipsi ferunt conditores suos lupæ vberibus alitos; sic omnem illum populum luporum animos habere inexplebiles sanguinis, atque imperij, diuitiarumque auidos. Addit quoque loco citato Fauorinus nō in hominibus duntaxat, sed in pecudibus quoque animaduersam lactis efficacitatem. Nam si ouium lacte hædi; aut caprarum, agni alantur; constat ferme in his lanam duriores, in illis capillum gigni teneriores. Columella etiam lib. 7. de re rustica. Nec eos, inquit, canes, quorum generosam volumus indolem conseruare, patiemur alienæ nutricis vberibus educari: quoniam semper & lac, & spiritus maternus longè magis ingenij, atque corporis incrementa auget. Lege Plutarchum in lib. de educandis liberis.

Iustinus.

Columella.

ARTICVLVS II.

SEMEN POTESTATE,
non actu viuere.

Circa alteram controuersie partem, aduertendum primò est ex Aristotele lib. 1. de generatione animalium cap. 17. & 18. semen esse recrementum quoddam, siue superfluum alimenti, hoc est effici ex parte quadam sanguinis ad tertiam, exactissimamque decoctionem perducti, quæ relinquitur à natura ut superflua nutritioni, sed tamen ut necessaria generationi. Cum enim quodlibet viuens nutritur & se, & suam speciem conseruare: ad se conseruandum conuertit alimentum in propriam naturam; ad perpetuandam speciem, partem quandam alimenti seponit ad generationem; quæ pars in loco ad id destinato accipit vim generandi, perficiendique aliud indiuiduum simile in specie; eaque semen dicitur. Quod autem seminis ratio ita se habeat, hoc est, quod semen sit ex superfluo alimenti probat Aristoteles loco citato aliquot indicijs, quæ inibi legi possunt. Eandemque sententiam amplexus est Pythagoras teste Plutarcho libro 5. de placitis Philosoph. cap. 3. Galenus lib. 2. de semine cap. 4. D. Thomas 1. part. quæst. 119. art. 2. M. Albertus lib. 15. de animalibus tract. 2. cap. 5. & 6. Soranus Ephesius in Isagoge cap. 16. Durandus in 2. sent. dist. 30. quæst. 5. Scotus dist. 20. quæst. 2. Maior dist. 13. quæst. 6. Bassolius dist. 33. quæst. vnic. art. 3. Abulensis in Exodum cap. 12. quæst. 24. & plerique alij.

Appetitus viuenti ad se, suamque speciem conseruandam.

Semen ex superfluo alimenti.

Lege Ferne. lib. 7. Physi. ol. c. 2.

Item Forli. uienfis super 32. can. Auic.

His animaduersis; quòd semen actu uiuat credidit Plato in Timæo, Themistius 1. de anima cap. 21. Galenus in lib. de Marasmo cap. 5. & recentium medicorum non nulli, ut Peramatus in lib. de semine, Vallesius lib. 2. controu. cap. 9. Theophilus Zimara 2. lib. de anima ad text. 43. Nituntur autem hisce potissimum argumentis. Sanguis per nutritionem non conuertitur in partem rei viuientis, nisi à viuente alteretur,

Semen actu viuere opinio Plat. Themist. Galen.

Primū arg.

- teretur, & decoquatur; ergo multo minus sanguis, seu quæcūque alia materia in integrum animal efformari poterit, nisi semen, cuius opera
 2. efformatur, viuum sit. Præterea stirpium semina, dum matri inhaerescunt, nutriuntur; atqui nutriri viuere est, igitur viuunt. Item solius
 3. viuentis est determinatam habere figuram: hanc habent semina; sunt igitur viuentia. Rursum tamen artis, quàm in naturæ operibus nihil
 4. fit actu, nisi ab eo, quod actu tale est: atqui semen componit materiam foet⁹ in effigie viuentis, eamque membris delineat; est igitur viues actu.
 5. Denique semen habet in se vim generatiuam; siquidem genitor eius interuentu factum producit, & viuificat. Negari igitur nō potest semen re ipsa animatum esse.

Cōclusio ex sententia. Aristotelis. D. Thom. Scoti. M. Alb.
 Vera tamen est Aristotelis sententia lib. 2. de anima cap. 1. text. 10. & lib. 2. de gener. anim. cap. 1. vbi de hac re expressè quæstionē mouet, itemque cap. 3. eiusdem libri, quam secuti fuere D. Thomas lib. 2. contra gent. cap. 89. Scotus in 4. dist. 44. quæst. 1. Magus Albertus. 2. p. sum. de homine, Thomas Garbius lib. 1. tract. 5. quæst. 5. Iandunus 7. Metaphy. quæst. 19. Conciliator differ. 48. Ferneli⁹ lib. 7. suæ physiologiæ cap. 13. & alij: nimirum semen non viuere. Quod sic intelligendū est, vt nō viuatactu; viuat tñ potētia: quia quando propriam formam retinet, non constat actu anima, habet tamen proximam aptitudinem, vt animetur; quod obtinebit, vbi primum ex eo, & reliqua materia, fetus coaluerit; perinde atque sulphur potestate ignis dicitur, quod suo pte ingenio facillimè ignescat.

Valleriola lib. 1. loc. cōmun. c. 17. Thomas à Vega lib. artis med. c. 47. Christophorus 2. de an. c. 102. Ferrarius 2. contr. gēt. cap. 57.

Prima ratio.

- Non habere igitur semen actu animam ex eo primum ostenditur, quia semen, vt superiori articulo probauimus, est superfluum alimentum, quod vita caret. Deinde, quia si anima præditum esset, vel haberet eandem animam, quam totum viuens, cuius est semen, vel aliam sibi peculiarem: si eandem, oporteret toti continuatum esse, quod non ita est. Si aliam, iam esset per se integrum viuens, atque ita vel animal, vel planta, quod absurdum videtur. Præterea omne viuens nutritur; semen autem non nutritur, cum non augeat nisi solo accessu, & appositione partium absque attractione, & conuersione: Non ergo viuunt.
 2. Adde, quod experientia ipsa manifestum videtur, herbarum, & stirpium semina domi seruata non frui vita, cum minimè nutriantur; quæ nihilominus veram obtinere seminis rationem inde patet, quod si ferantur, herbas, & stirpes gignent.

Solutio arg. partis contrariæ.

Solut. 2.

Ad primum verò eorum, quæ pro aduersaria parte adduximus, respondendum est, etsi nihil tanquam præcipuum agens vllam substantiam conuertere possit in rem viuentem, nisi ipsum etiam viuat; posse tamen id præstare tanquam agentis instrumentum, quo etiam modo calor animalis cibum in eius substantiā mutat. Ad secundū concedendū est herbarū, & stirpiū semina, quæ ita semina sunt, vt fruct⁹ quoque sint; (semina enim dicuntur, vt sunt id, qd aliud; fruct⁹, vt sūt quod ex alio) dū matri adhærēt, viuere; non quia semina, sed quia fructus, partesque viuentium, At animantium semina, cum istiusmodi differentiam non subeant, haudquaquam oportere actu viuere. Ad tertium dicendū est

Solut. 3.

est non omnia semina vindicare certam figuram, sed ea, quæ duriora existunt, idque non ex se; sed ratione viuentium, è quibus, orta seu quæ in ipsa conuersa fuere; sicuti etiam cadauer, merito viuentis demortui, certam effigiem retinet. Ad quartum dic tam in operibus artis, quæ naturæ posse quidpiam fieri tale per instrumentum, quod non sit actu tale: quandoquidem per asciam, quæ mensa non est, mensa fit; & per calorem, qui caro non est, gignitur caro: semen autem instrumentum est, per quod generans factum delineat. Imo nec agens præcipuum necessariò debet esse in actu formali tale, qualis est eius effectus, vt patet in ijs, quæ per æquiucam generationem producuntur, vt cum à sole coitu radiorum ignis efficitur; fat ergo est habere agens actu vim producendi talem effectum. Vltimi verò argumenti solutio ex ijs, quæ proxima quæstione dicenda sunt, patebit.

Solut. 4.

Solut. 1. in sequenti quæstione.

QVÆSTIO XXVI.

VTRVM IN SEMINE GENERATIUA, & formatrix virtus infideat.

ARTICVLVS I.

QVID IN PROPOSITA difficultate sentiendum sit.

Lege Arist.
lib. 1. de gen.
an. c. ult. & 12.
Metaph. c. 6.
text. 30.

Voniam huc nos disputationum cursus prouexit, adhuc quæstiones nonnullas pertractabimus ad viuentium generationem spectantes, quarum explanatio ad vberiore intelligentiam eorum, quæ dicta sunt, & progressu dicentur, necessaria est. Quod ad præsens dubium attinet, sciendum primò virtutem gignentem, & formatricem (siue sint re ipsa

Diuersa officia gignentis, & formatricis facultatis

vna, eademque facultas, siue non, qua de re suo loco) diuersa obire munia: namque ad gignentem facultatem pertinet introductio formæ in materiam: ad formatricem congrua foetus delineatio, & partium eius in situ, cavitare, connexu, & ordine ad cuiusque usum, & dignitatem compositio. Est ergo quæstio num istiusmodi vis re vera in semine resideat, vel in solo generante, an alibi.

Quidam præcipuæ auctoritatis philosophi viuentium corporum structuram, & artificium admirati in eam sententiam venere, vt diceret nec in generante, nec in semine talem facultatem inueniri, nec esse hoc naturæ opus, sed principij cuiuspiam nobilioris. Non enim fieri posse existimabant, vt causa citra rationis ductum agens, id moliretur, quod magnæ

De hac re luculè. Cic. 2. de nat. Deor. Lactantius in lib. de opific. Dei. Tris megist. in lib. de potestate & sap. Dei dial. 3.

magnæ artis consilium, ac solertiam deposcit; id, inquam, opus, quod tam admirabili partium contextu, varietate, consensu, & apparatu constat, ut nihil vel ad usum accommodatius, vel ad speciem elegantius spectetur. Atque insuper, cum foetus maturitatem, & absolutionem prolixam, indefectamque serie tot motus præeant; necessarium iudicabant, ut ijs obeundis causa aliqua superior assisteret, ac præesset.

Sententia
Arabum de
virtute for-
matriæ.

Igitur Arabes, ut legere est apud Auerroem 7. Metaph. com. 31. formatricem virtutem diuinam appellant, eamque rationis, & intelligentiæ compotem faciunt. Galenus verò in libro de formatione foetus nondum sibi constare inquit an mundi anima per se ipsam corpora viuientia architectetur; tametsi dignam censeat, cui id muneris demandandum sit. Ex altera verò parte minimè decere ait, ut ea anima, quæ cæteris dignitate præluet, in effingendis muscis, & formicis, alijsque id genus bestiolis occupetur. Itaque statuit satius esse in tam ardua, & ancipiti quæstione nihil asseuerare, etsi ratum esse iubeat vim formatricem, quæcunque ea sit, summam esse sapientiam.

Legit Auic.
Fon. 2. pr.
doct. 6. c. 2.

Auicenna fin-
xit intelligē-
tiā corporū
formatricē.

Verum quod istiusmodi artificium non possit attribui mundanæ animæ constat ijs argumentis, quibus eam lib. 2. de celo cap. 1. quæst. 1. art. 3. vanam, fictitiāque esse demonstrauimus. Quod verò nec alicui intelligentiæ ascribendum sit, ostensum à nobis est lib. 1. Physi. cap. 9. quæst. 12. art. 3. ubi reiecta Cholcode, quam Auicenna sublu-
narium formarum effectricem prædicabat, probauimus nullam substā-
tiam creatam à materiæ societate abiunctam sua vi aliquam formam in
materiam inducere. Sed quod neque ad primam causam, ut ad particu-
larem, integrumque eius opificem referri debeat, ex eo conuincitur;
quia non assolet Deus opera naturæ absque secundarum causarum in-
teruentu per se efficere; esto, si vellet, posset. Deinde, quia cum Deus
à summæ artis regula, & præscripto nunquam aberret; omnemque ma-
teriam sibi obsequentem habeat, si ipse esset per se corporum formator,
nullus vnquam in ijs error, aut monstrum eueniret, quod experientiæ
repugnat. Adde quod si corporum formatio non fieret ministerio vir-
tutis à parentibus deriuatæ, nulla esset ratio, cur filij parentes suos si-
militudine referrent.

Vis forma-
trix, & gige-
ntis in gene-
rante.

Quapropter reliquum est, ut virtus formatrix, & generatiua insit in generatæ, à quo ut à principali causa factus producit; insit, inquam, in eo primaria ratione, ut & cæteræ potentiæ vitales. Deinde ab illa deriuetur, imprimaturque in semen alia consimilis virtus, eius quasi vicaria, quæ materiam foetus tractet, & confingat. Nec existimandum est viuientium corporum fabricam ultra naturæ vim esse. Quin potius mirari par est infinitam potentiam diuini artificis, qui ad eam perficiendam concretæ, materiali que naturæ facultatem attribuit. Nec item ut semen rectæ ordinis constantia in opus incumbat, & seriem illam generationis obeat, atque ad certum perueniat finem; rationis aut consilij eget: sat enim est quibusdam veluti numeris, & mensuris dirigi ab auctore naturæ, à quo ad id propensionem accepit, & virtutem quodammodo vim artis habentem. qua de re plura diximus in physicis.

Vim seminis
dirigi ab au-
ctore natu-
ræ.

Consule M.
Alb. 2. p. sum.
de hom. D.
T. lib. 2. cō-
tra gent. c. 80
Alb. lib. ib.
de an. c. 8. &
11. lib. 2. cap.
3. ad 8. Fern.
lib. 1. de abdi-
tis rerū cau.
c. 6. & 7.
De seminis
vi D. Aug. lib.
22. de ciuit.
c. 14. D. Gre.
Nyss. orat. 3.
de resur. Chri-
sti, & Theo-
sem. 9. de
pauca.

Porro

Porro virtus formatrix ideo tantam vim obtinet, quia per illam vivens se se quodammodo repræsentat in semine, quod ad id præstandum vivifico spiritu, & calore perfundit; cum ei insuper accedat calor ætherius, à sole præsertim dilapsus, magnam cōferens efficacitatē gignendis rebus. Quod pertinet illud Aristotelis lib. 2. Phys. cap. 2. text. 26. fol, & homo generant hominem; & illud Latini poetæ, Igneus est ollis vigor, & cælestis origo feminibus.

Cur tanta vis
in sit in virtu-
te formatrice.

ARTICVLVS II.

DILVTIO VLTIMI ARGVMENTI

superioris controuersię; & aliarum quarundam dubitationum explicatio.

VRget tamen difficultas eius argumenti, cuius solutionem ex superiori quæstione in hunc locum reseruauimus, nimirum quæ fieri possit, vt semen gignentem, & formatricem facultatem, quæ viuientium propria esse videtur, obtineat, nec tamen viuat. Sed occurrendum istiusmodi virtutem semini in hærentem non esse de numero earum, quæ à viuientium formis, vt earum proprietates manant, quæq; propriè vitales dicuntur; sed esse alterius rationis, nec propriè vitalē, nec eiusdē speciei cū generatiua, & formatrice, quæ in patre remanet.

Iege D. Th.
de potent. q.
3. a. 11. ad 7. &
1. p. q. 118. a. 1.
M. Alb. 2. p.
sum. de hom.
q. de nutriment.
art. 3.

Siquis verò obijciat productionem viuientis, quæ fit interuentu seminis, omniū cōsensu esse operationē vitalē, p̄indeq; debere à potetia vitali proficisci, atque adeo potetia generatiua, quæ est in semine, à qua generatio viuientis immediatè oritur, oportere propriè vitalē esse. Respōdendū ad rationē vitalis operationis sat esse proficisci à principio vitæ coniuncto ad eum modum, quem supra exposuimus; licet proximè non oriatur à potetia, quæ sit propriè vitalis, quæ tamen propriè vitali cognata sit, eiusque vicem subeat.

Obiectio.

Refutatio.

Quærit etiam solet nū virtus, quæ mēbra foetus generat, & delineat, in foetu permaneat. Ratio dubitandi est, quia si maneret, nulla esset causa, cur mēbra solida præcisa n̄ possent regenerari, & in priorē formam restitui. Quod tñ negat Hippocrates multis in locis, præsertim 6. Aphorismorū cap. 19. alijq; auctores, & philosophiæ magistra experiētia. Si enim os cōfrigatur, n̄ solet nouæ partis generatiōe coire, & coalescere; sed callo vniūtur partes dissociatæ. Ad hanc dubitationē sunt qui respondeant prædictam virtutem, vbi semel formationis munere perfuncta est, non manere in prole. Alij dicūt manere in membris, vt eorum necessitati possit occurrere.

Dubium.

Quorūdam
responsio.

Asserendū tñ in primis est post cōpletā foetus generationē dari in eo potetia, quæ mēbra generatione partiali generet, effingatq; & esse eā eiusdē speciei cū illa, q̄ in generatē est, non tñ cū, ea quæ fuit in semine: (hec enī, sicuti dixim⁹, n̄ est potetia vitalis, nec à forma rei viuētis tāquā

Solutio dubij.

eius proprietas oritur, ut illæ). Est autem prædicta facultas, quæ videlicet generanti, & genito inhæret, ut in libris de anima ostendimus, eadem re cum nutriente: quia una eademque virtus sufficit ad præstandam generationem totalem, cum foetus denuò gignitur, & ad continuandam partialem ministerio nutritionis, atque ad partes, quæ de nouo accedunt, apta compositione, situque agglutinandas; cum eiusdem sit facere, & reficere.

Cur solida
non regene-
rentur.

Aristoteles.
Hippocrates.

Galenus.

Cur autem solida non regenerentur, nonnulli causam esse volunt, quia membra illa ex feminis materia coalescunt, atque ita si perierint, ob materiæ defectum redintegrari nequeunt. Sed hi non satisfaciunt: nam si, ut Aristoteles lib. 8. de hist. anim. cap. 1. & lib. 4. de generatione anim. cap. 8. post Hippocratem docuit, ex eisdem fumus, ex quibus nutrimur, membraque omnia ex similibus aluntur, & generantur, cur si virtus nutriendi potest ex sanguine in medullam verso ossa nutrire, non possit quoque ex eadem materia, præcisa ossa reparare? Adde quod in adultis membra solida interdum regenerantur, & in infantibus non rarò. Vera igitur, & germana causa est, quam tradidit Galenus lib. de semine cap. 17. quia virtus illa non tam vehemens est in prole genita ad eius membra, præsertim solida, quæ plus operæ exigunt, reficienda, quam extitit in semine ad illa de integro coagmentanda, ideoque nihil mirum si quæ ante generare valuit, postea regenerare non possit.

Q V Æ S T I O XXVII.

AN VTERQVE PARENS PER
vim seminariam actiue concurrat
ad generationem.

A R T I C V L V S I.

QVÆSTIONIS IN VTRAMQVE
partem disputatio.

Ontrouersiam hæc pertractant non solùm medicæ artis professores tum alibi, tum apud Hippocratē in libello de genitura, & Galenū præsertim lib. 6. de locis affectis, & in lib. de semine; sed etiā Physiologi varijs in locis, & Theologi cum de admirabili diuini Verbi in vtero Virginis conceptione differunt.

In 3. dist. 3.

Questionis
difficultas in
quo præcipue

Aduertendū primò totā ambiguitatē versari circa concursū foemine. Nam quod vir actiue concurrat, inter omnes cōstat. Nec est etiam dubiū, quin foemina ad nonnulla officia generationem antecedentia per vim actiuam influat; qualia sunt decoctio, & cōfectio sanguinis, è quo foetus, saltē partiatim, componi debet, item euocatio eiusdem sanguinis
ad

Leg.
lib.
Pie.
27.

D. Th. in 3.
d. 3. q. 2. art.
1. Rich. q. 2.
circa 2. pñc.
Sone. 8. Me-
taph. q. 16.

ad locum generationi destinatum, & concalefactio, conseruatioque illius, atque alia eiusmodi. Tota ergo quæstio est, vtrum foemina actiue concurrat ad ipsam introductionem formæ: & quia eiusdem est materiam vltimò disponere, & formam introducere, atque vna ex vltimis, & præcipuis dispositionibus est membrorum conformatio, quam exequitur vis formatrix in semine residens: qui negant foeminam actiue concurrere ad introductionem formæ, negant quoque disponi ab illa vltimò materiam, aut delineari pervim semini in hærentem: & qui hoc cōcedunt, illud etiam admittunt.

Item idem
Auer. 5. Me-
taph. c. 1. &
lib. 8. Eth. c.
12. 5. Thom.
in 3. d. 4. q.
2. a. 1.

Igitur in hac disceptatione negatiuam partem quæstionis amplexi sunt Auerroes 2. Collect. cap. 10. Auicenna lib. 9. de anim. cap. 3. D. Thomas 3. p. quæst. 32. art. 4. Caietanus ibidem, & in 2. 2. quæst. 154. art. 12. Durandus in 3. dist. 3. quæst. 1. Capreolus dist. 4. quæst. vñc. art. 3. Paludan⁹ quæst. 2. Marsilius quæst. 5. art. 2. Alensis 5. Metaph. text. 29. si eius est illud opus, Soneinas 8. met. quæst. 16. Heruæus in tractatu de vñtate formarum quæst. 18. Magnus Albertus lib. 15. de animalibus cap. 11. tractatu 2. & lib. 16. tract. 1. cap. 14. alijque nonnulli, secuti Aristotelem lib. 1. de gener. anim. cap. 19. & 20. sæpeq; alibi. Præcipuum Aristotelis fundamentū est, quod pro certo habeat foeminas non conferre verum semen, in quo, vti diximus, inest facultas ad procreandum, sed materiam duntaxat. Omisissis autem hoc loco cæteris argumentis, quibus ipse fundamentum hoc stabilire conatur, illud è potioribus vñum est, quod oporteat officium agendi, & patiendi, quod ad generandam sobolem exhibetur, subiecto distinguui. Quare cum masculi sit agere, vt omnes fatentur, foeminæ erit tantū pati. Nec obstat, quod vtrumque in fruticibus, & arboribus indifferente sexu inueniatur. Id enim ob earum imperfectionem accidit; in animalibus autem, quæ dignitate longè præstant, alia ratio est. Secundò idem ex eo ostenditur, quia cum foemina generationi materiam subministret, si eadem agendi haberet facultatem, posset vtiq; per se citra viri opem concipere. Quod negat experientia, non solum in homine, sed etiam in piscium genere, teste non solum Aristot. 1. de gener. anim. cap. vlt. sed etiam Plinio lib. 9. cap. 50. & Rodeletio lib. 4. cap. 3. quādoquidem foeminæ oua, quæ masculum semen nō attigit, irrita manēt, atque infæcunda; videlicet quia masculum duntaxat actiuam facultatem ad generandum possidet. Hoc tamen, quod de piscibus dicitur, non ita accipiendum est, quasi in vñuersum ita se habeat, sed vt plurimum, & ordinariè. Nam in ijs, quos rubeliones vocant, mas nullus adhuc visus est, sed foeminæ omnes fœtu plenæ inueniuntur, similiterque hiatulæ. Quare vtrum in ijs mas detur ambiguum esse ait Aristoteles lib. 6. de hist. anim. cap. 13. Rodeletius quoque loco citato affirmat Erythrinos, & Chānos, qui ex ouis gignunt, ōnes esse foeminas. Sed nihil mirum accidere hoc in quibusdam animantibus minus perfectis, quod in fruticibus, & arboribus ordinarium est. Nam quod D. Ambrosius lib. 5. Exameron cap. 20. D. Basilus homil. 8. & orat. 19. de prouidentia, Origines contra Celsum lib. 1. Suetonius

Affertores
partis negati
uæ.

Occurritur
obiectioni.

Lege Isidorū
lib. 12. cap. 7.
Pierium lib.
27.

lib. 2. cap. 95. Blondus Flavius lib. 1. alijsque referunt, nempe vultu res absque mare concipere, iure optimo Aegyptiorum fabulam appellat Plutarchus. Nec verò id patres ut certum, sed ut vulgatum apud auctores, memorant.

Defensores
affirmatiuæ
partis.

Eorum fun-
damentum.

Oppositam sententiam, nimirum quod foeminae concurrunt actiue ad generationem, tuentur Medici duce Hippocrate in libello de genitura, & Galeno lib. 6. de locis affectis cap. 5. alijsque in locis; neque Medici tantum, sed & Theologorum complures, ut Scotus in 3. dist. 4. quaest. vnica D. Bonauentura quaest. 1. num. 31. Maior quaest. 3. art. 4. Ocham⁹ q. 3. Lichet⁹, Gabriel, 91. Bassol. Mairones, quibus ad stipulatur quoque; Auicenna Can. 3. p. 20. et si 9. de animalibus Galeno repugnarit. Idemque censuisse Democritum, Pythagoram, & Hipponem refert Mirandula lib. 1. de examine vanitatis cap. 16. Nititur autem hæc sententia contrario fundamento, nempe etiam foeminas verum semen edere; et si minus perfectum, minusque efficax. Hoc verò citati auctores, præsertim Medici, multis manifestis indicijs ab anatomica experientia ductis conuincunt, quæ in hunc locum afferre nolimus. Ea tamen scriptis mandarunt Galenus lib. 2. de semine cap. 4. & è iunioribus, qui eandem opinionem defendunt, Fernellius cap. 6. lib. 7. suæ Physiologiæ, Leuinus cap. 6. libri primi de occultis naturæ miraculis, Thomas à Vega in 6. librum Galeni de locis affectis, Vesalius lib. 5. de fabrica corporis humani cap. 15. Vallesius lib. 2. controu. medic. & Phil. cap. 7. Valleriola 1. lib. locorum communium cap. 17.

Prima ratio.

Ut igitur argumenta à dissectionibus, & quarundam affectionum experimento desumpta omittam⁹; quod etiam foemina ad generationem actiue concurrat, hunc in modum ostenditur. Formas eiusdem speciei consequi solent potentia eiusdem rationis; sed mas, & foemina habent formas conuenientes in eadem specie, ut satis constat, docetque Aristoteles libro 10. Metaphys. cap. 12. text. 25. & lib. 2. de generat. anim. cap. 2. item mas habet potentiam generandi, quæ ad producendam sobolem actiue concurrat; ergo eandem obtinebit etiam foemina, & eundem cōcursum præstabit, licet minus perfecte. Secundo, proles non solum patrem, sed matrem similitudine refert: Ea verò similitudo oritur à virtute formatrice: ergo non tantum pater; sed mater quoque eam virtutem obtinet, eamque semini indit. Tertiò, foemina inuito calore agit in materiam, in quam introducenda est forma foetus, eiusmodi autem calor est vna è dispositionibus, quæ formæ introductionem efficienter attingunt; igitur foemina per calorem à se productum attingit actiue introductionem formæ; atque adeò productionem foetus. Quod quid aliud est, quam actiue concurrere ad generationem? Corroboraturque argumentum. Nam si sol dicitur vnà cum homine hominem generare, atque adeò ad generationem actiue concurrere, idque non ob aliam rationem, nisi quia materiam foetus cælesti calore imbuat, promouetque ad recipiendam formam: non est cur mater, quæ in vtero eandem materiam calore animali, id est suo afficit, eoque illi fomentum diu præbet, non censeatur ad eandem generationem actiue concurrere.

Secunda.

Tertia.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIONIS CONCLUSIO.

Explanatio argumentorum vtriusque partis.

QVI alicuius philosophi, quantumvis excellenti ingenio, & doctrina præditus sit, ita sententijs inhæret, vt ab eis nec latum discedat vnguem, is occasionem præbet existimandi ipsum nõ tam veritatem doctrinæ, quàm præiudicatam doctoris auctoritatem sequi. Quod à vero Philosopho, id est, veræ sapientiæ studioso, cui veritas amicior esse debet, quàm Plato, vel maximè alienum est. Eam ob causam fas erit nobis tum in hac controuersia, tum in aliquot earum, quas infra subiiciemus, interdum Aristotelem relinquere, vbi id per suaserit experientia, maximè artis anatomicæ, quæ post Aristotelis tēpora plus viguit, magisque in vfu fuit. Quia igitur argumenta, quæ à membrorum dissectionibus medici afferunt, planè comprobant gigni verum perfectumque semen à foeminis, etsi minus perfectum, quàm à viris: quia item verum semen, actiuum est, vt fatetur Aristoteles lib. 1. de partibus anim. cap. 1. non videtur negandum; matrum semen actiuè concurrere ad generationem; ita vt ex vtroq; semine, tanquā ex duab⁹ causis instrumentarijs, partialib⁹, altera magis, altera minus perfectā; quarum tamen vtraque alterius consortium, & operam ad generationem prolis necessariò requirat, fiat vna causa totalis instrumentaria. Nec placet nobis sententia Caietani in secunda secundæ ad quæst. 154. art. 12. qui post longā disputationē conuictus argumentis partim ab anatomie, partim etiam à morali consideratione petitis, concedit contra Aristotelem necessariò edi à matribus verum semen, sed negat habere id vim actiuam, propterea quod foetus componatur tanquam ex subiecto ex materno semine, fierique non possit, vt agens, & patiens siue subiectum, idem sint. Quæ ratio si vim haberet, probaret etiam non cõstitui foetum ex paterno semine, cuius contrarium medici planè ostēdunt, vt patebit proxima quæstione, vbi hæc ratio à nobis diluetur.

Igitur ad fundamentum Aristotelicæ opinionis dicendū est id, quod circa generationem agit, & id, quod patitur, distingui inter se. Nam quod primò patitur est materia, è qua semen conficitur, videlicet superfluum alimenti, in quod vterque parens agit decoquendo ipsum, ei que seminale virtutem imprimendo: quanuis postea ipsum quoque semen agat per virtutem sibi à genitoribus inditam. Patitur quoque subinde materia, ex qua formatur foetus, in quam similiter agit vterque parens eam delineando, cæterisque idoneis qualitatibus imbuendo. Item in ipso semine, vt sequenti quæstione exponemus, quædā partes agunt, aliæ patiuntur. Postremò id, quod patitur, est proles, quæ

Philosopho
charior veri-
tas, quàm Pla-
to.

Improbatur
Caietani sen-
tentia.

Eueritur Ari-
stotelicæ opi-
nionis funda-
mentum.

cum gignitur pati dicitur, quia generari est pati: agit verò uterque parens, quia generare, agere est. Quo liquet officium agendi, & patiendi distingui subiecto, nec probari ab Aristotele sequi ex opposita sententia idem eodem modo sumptum simul agere, & pati. Quo pacto intelligendum est philosophicum illud theorema, Non potest idem simul esse agens, & patiens.

Cur sola mater non gignat.

Ad secundum, & tertium argumentum respondemus licet mater concurrat actiue, non posse tamen per se solam generare; quia eius virtus imperfecta est, uti diximus. Quod si quis urgeat cum duæ causæ eiusdem speciei ad eundem effectum concurrunt, nihil repugnare quominus virtus eius, quæ imperfecta est, adeo crescat, ut eundem effectum per se solam queat producere, ut si duo saxum vehant impulsu decem graduum, quem ambo partialiter integrant, nullam esse repugnantiam, quominus impulsus unus usque ad decimum gradum intendatur, sic ut absque ope alterius lapidem possit impellere. Quare similiter vim actiuam matris, si eam habeat, perfici posse, ut per se solam procreet. Occurrendum non posse dari eiusmodi virtutis incrementum in causis partialibus instrumentarijs, quarum una necessario, & ex naturæ lege quoad suum concursum ab alterius consortio, & virtute dependet: quo modo se habent vis actiua utriusque parentis, ut supra monuimus.

Solutio argumenti pro parte negativa.

Quia tamen Aristotelis sententia suam habet probabilitatem, eamque magni nominis philosophi, Theologi que defendunt, quo pacto in contrariæ partis argumenta diluere nitantur, exponemus. Ad primum respondet S. Thomas 3. p. quæst. 32. art. 4. & Capreolus in 3. dist. 4. quæst. unica art. 3. formas eiusdem speciei consequi potentias eiusdem rationis, hoc est, eiusdem naturæ specificæ, non semper tamen eiusdem perfectionis. Itaque etiam foemina conuenire facultatem generandi; sed quæ imperfecta sit in genere potentia actiua (sicuti foemina est quid imperfectum in specie humana) & quæ non concurrat efficienter ad ipsam formæ introductionem, licet ad eam remotè præparet. Namque ut in artibus ars inferior disponit materiam, superior verò formam inducit, uti Philosophus 2. Physic. cap. 2. text. 24. ait, ita virtus foeminae præparat materiam, ut loco citato D. Thomas ait, quod intelligere non de integra, sed de partiali præparatione; ut in progressu ostendemus: virtus autem maris format materiam præparatam. Itaque actus, ad quos per vim actiuam mater influit, sunt illi, quos initio quæstionis retulimus, nempe concoctio sanguinis, eius euocatio ad locum generationis &cæt. non autem organizatio, quæ est proxima, præcipuaque dispositio ad formam.

Ferrariensis lib. 3. contr. gent. cap. 11.

Ars inferior materiam præparat, superior formam inducit.

Ad secundum respondent similitudinem inter matrem, & prolem remotè nasci ex illa vi actiua, quam dicimus matri erga materiam conuenire, qua nimirum per antecedentes dispositiones sic afficit materiam, ut talia sortiatur lineamenta, à virtute formatiua patris, cum hæc ad sobolem ipsi patri magis assimilandam non præualeat, uti frequenter accidit. Itaque fatendum est similitudinem provenire immediatè à virtute formatrice, non tamen foeminae, cum hæc illi non competat, sed viri

De similitudine inter matrem, & sobolem.

viri, quæ tamen à dispositionibus materiæ variè inflectitur, & modificatur ad hanc potius, quàm illam effigiem exprimendam. Sed hæc ex occurſu dicta. Nam de causa adæquata prædictæ similitudinis inferius agemus.

Ad tertium dicendum licet fœmina per suum calorem agat in materiam, ex qua fœtus componitur; non tamen concurrere ad membrorum delineationem, nisi remotè, vti nunc exposuimus. Itaque eo argumento solum ostenditur concurrere fœminam aliquo modo actiue ad generationem; sicuti & Sol, vt causa vniuersalis, ad eandem actiue concurrat: non tamen probat exhiberi à fœmina eam actiuitatem, de qua controuersia est.

Postremò ad experimenta, quibus Medici nituntur, dicendum ijs tantum conuinci edi à fœminis quidpiam semini admodum afine, non tamen verum semen, quod duntaxat prolificum est.

Aduerte circa opinionem hanc, eius defensores existimare relationem, qua pater refertur ad filium, & eam, qua mater eundem respicit, distinguere specie inter se, vt expressè asserit D. Thomas 3. p. quæst. 35. art. 5. ad 3. Eorum ratio est, quia cum mater non concurrat actiue, nequit eius, & patris relatio idem habere fundamentum proximum; proindeque oportet inter illas speciei discrimen dari. Sed non videtur ijs auctoribus, si probabiliter loqui velint, hac via necessario incedendum. In primis enim cum mater contineatur in diuisione illa relationum, quam tradidit Aristoteles lib. 5. Metaphys. cap. 15. & non in alio membro, quàm in eo, ad quod pertinent relata, quæ fundantur in actione, vel passione, vt consideranti planum erit: negari non potest relationem maternitatis fundari in aliqua actione: nec enim fundatur in generatione passiua; cum mater, quæ mater, non generetur. Et verò non est cur non dicant fundari in actione ipsa generandi, ad quam, etsi mater non concurrat proximè, organizando materiam per vim formatricem semini insitam; concurrat tamen remotè; ita vt ad eam suo modo talis actio pertineat. Quare etiam relatio maternitatis in ea fundabitur, eritq; eiusdem speciei cum relatione paternitatis, accidentario tantum discrimine ab ea differens. Quod si prædicti auctores omnem actiuitatem matri denegent ad actionem generandi; admodum improbabilis manet eorum sententia.

Quod fundamentum proximum habeat relatio maternitatis.

QVÆSTIO XXVIII.

EX QVA MATERIA

coagmentetur fœtus,

ARTI.

ARTICVLVS I.

PROPOSITVR DVPLEX

sententia, vna Aristotelis: altera Medicorū, quæ verior, communiorq; habetur.

Opinio Aristotelis.

Aristoteles lib. 1. de gener. anim. cap. 20. & lib. 2. eiusdē operis cap. 3. docet materiam, ex qua foetus componitur, esse foemineum sanguinē; masculum verò semen quasi artificem sanguini occurrere, ei que vim, & energiam conferre, ac demum ex eo singula membra efformare; quod munus ubi præstiterit, censet euanesce-
re illud in spiritum, flatumue, aut aliò dilabi, nec aliquid ex eo magis in rei genitæ substantiam abire, quàm ex fabro quicquam secedit ad statuat materiam.

Lege D. Aug. lib. 83. quest. q. 56. D. Th. 3. p. q. 31. ar. 3. Cai. 2. 2. q. 154. a. 12.

Refellitur à medicis.

Huic sententiæ acerrimè contradicit Medicorum schola firmissimis argumentis ab experimento ductis, quæ apud eos legi possunt; quibus etiam ostendunt non resolui paternum semen eo modo, quem Aristoteles tradidit. Itaque ex Medicorum, & aliorum complurium doctrina, quæ verior, communiorque habetur, vtriusque parentis semen vnà cum sanguine foemineo in materiam foetus transit: ita tamen, vt ex semine fiant solidæ corporis partes, vt ossa; ex sanguine autem carnosæ partes. Sicut enim post formationem, & animationem foetus, eius ossa magna ex parte nutriuntur sanguine conuerso in medullam, quæ sanguine densior, & spissior existit; ita consentaneum videtur, vt ex compactiori, & densiori parte materiæ, coalescant ossa, extenuiori verò partes carneæ.

Hippoc. lib. de nat. hum.

Lege Arist. lib. 3. de hist. ani. cap. 20.

Ex quo sanguine foetus materia coalescat.

Aduerte autem foemineum sanguinē, ex quo foetus partiatim componitur, non esse impurum, & incoctum; sed optimæ notæ, qualem cōuenit suppeditari à natura nouæ proli generandæ. Licet hic idem sanguis, cum non impenditur ad procreationem, sed statis, definitisque temporibus expellitur, deterior fiat, & ad corruptionem tendat; in quo statu cum est, menstruus appellari consuevit. Aduerte etiam cum dicimus foemineum sanguinem, & vtriusque parentis semen in materiam foetus venire, non esse id intelligendum in ortu animantium, quæ sponte absque maris, & foeminæ congressu nascuntur, cuiusmodi sunt anguillæ in genere aquatiliū, & in genere terrestriū lumbrici, aliaque plurima. Non enim hæc materno sanguine cōstare possunt, cum matre careant; nec semine, cum ex putredine oriantur. Est ergo illis pro materia potissimū cōcretio terrea, & aquea, pro facultate autem formatrice, quam parentes semini imprimunt, virtus elementaris, & cælestis, maximè à sole, & luna tum luminis, tum aliarum latentium qualitatum influxu deriuata. Similiter nec omnia animalia, quæ à mare,

Arist. lib. 2. de gener. ani. c. 4. Abulen. in cap. 12. Leuit. quest. 14. & Math. c. 1. q. 51.

&

& foemina procreantur, sanguinem in sua prima formatione pro materia habent; siquidem ea tantum ex sanguine formantur, quæ postea sanguine aluntur; liquet autem multa esse in omni genere exanguia, de quibus Aristoteles lib. 4. de histor. animalium cap. 1. Tribuit nihilominus ijs natura aliquid sanguini proportionem respondens, ut sepia atrum liquorem: quemadmodum & ijs, quibus cor, aut hepar negavit, aliud quid, quod harum partium vices obiret, elargita est.

Materia animalium exanguia.

ARTICVLVS II.

DVBI A QVÆDAM

Soluuntur.

DVO se se in præsentia offerunt, quæ explicationem desiderant. Alterum est, quid fieri possit, ut foetus ex toto semine tanquam ex materia, licet partiali, constet; si semen per virtutem formatricem sibi inhaerentem agit in totam materiam, & efficiens necessario à materia, subiectoque distinguitur, nec potest idem secundum eandem partem in se ipsum agere.

Primum dubium.

Alterum est cum in productione humanæ sobolis, ut docet Aristoteles lib. 2. de gener. animal. cap. 3. foetus primò obtineat vitam plantæ, deinde animalis, tandem hominis, quoniam pacto semen in materiam illius plantæ transire queat. Si enim ita sit, oportet ortu plantæ semen ipsum corrumpi, atque adeò vim formatricem, quæ in eo insidet, pariter interire. Quo dato non iam supererit facultas, quæ alterius materiæ delineet, accommodetque ad receptionem subsequentium formarum, quæ tamen ut specie differunt à prioribus, ita aliud membrorum officium, aliaque organa requirunt.

2. Dubium.

Ad primum horum respondet Ferrariensis capit. 57. libri 2. contra gentes conuenienter ijs, quæ tradit S. Thomas in eodem libro cap. 89. & de potentia quæst. 3. art. 9. & 11. in semine alias esse partes concretæ, crassæque substantiæ, alias spirituosas, & tenues; in his tantum esse vim formatricem, non in illis; has, non illas cedere in materiam foetus; denique has solum agere, illas pati. Quo fit, ut non idem adæquatè sit subiectum, & efficiens; nec idem secundum eandem partem, sed ratione diuersarum agat, & patiatur.

Responsio ad 1. dubium.

Iuxta hanc partium seminis differentiam censet Fernelius in libro de hominis procreatione cap. 13. interpretandum esse Aristotelem, dum ait non componi foetum ex materia seminis; nimirum loqui illum de semine non quoad omnes eius partes, sed quoad eas, in quibus inest virtus formatiua. Quæ interpretatio ex eo potest suaderi, quia Aristoteles lib. 2. de generat. anim. capit. 4. affirmat ossa in prima constitutione gigni ex residuo seminis, & paulo post, nervos eodem pacto, quo ossa, & ex eodem seminis recremento constitui. Itaque non omnino excludit Aristoteles semen à compositione foetus nisi cum de

Interpretatio Fernelij in sententia Aristotelis.

Responsio ad
2. dub.

D. Thomas.

Refellitur o-
pinio Caie-
tani.

Quo forma
excellenter,
eo pluribus
eget organis.

Obiectio.

Dilatio.

illo loquitur præcisè secundum illam considerationē, quam diximus. Ad secundum respondetur ex D. Thoma quæst. 3. de potētia art. 9. in solutione 16. argumenti & 1. p. quæst. 118. art. 1. & lib. 2. contra gent. cap. 89. & Ferrariense in cōmentarijs eiusdem capituli, partes feminis subtiliores, in quibus est virtus formatiua, ut diximus, post introductionem formæ vegetātis adhuc superstites manere, in ijsque seruari eiusmodi virtutē, quæ progrediente tempore materiā paulatim effingit, distinguitque organis ad formas, quæ post inducuntur, accommodatis. Aduertit autē S. Thomas loco citato contra gentes mēbrorū delineationē non esse à virtute formatrice, ut à principe causa, sed ut ab instrumento animæ generātis; itē eam virtutē, ubi suo munere perfūcta est, euanescente spiritu desinere. Quod non repugnat ijs, quæ tradiderat quæst. 3. de potentia art. 9. in solutione 16. argumēti, ubi docuit virtutē, quæ est in semine, remanere etiam post aduentū animæ rationalis; in priori enim loco intellexit non manere eandem numero; in posteriori manere aliam, quæ in eius locū succedat. Non placet autē quod Caietanus annotauit ad articulum primum quæstionis 118. primæ partis, nempe virtutē illam, quæ succedit, esse eiusdem speciei cum ea, quæ in semine fuit. Nam quod alterius speciei sit, ex eo conuincitur, quia virtutes generantis, & geniti sunt vitales, & ab essentia viuientium, ut eorum proprietates fluunt, quod virtuti in semen deriuatæ, ei que inhærenti non competit, ut superius diximus.

Monet quoque S. Thomas non esse mirandum, quod hominis corpus & tam longa præparatione, & ante ortū aīæ rationalis delineetur; primum quia quo forma est excellentior, eo maiorem organorum apparatus, qui non nisi sensim perficitur, requirit. Deinde quia minime inconueniens est, ut corpus, seu materia, quæ est in potentia ad formā, eiusque gratia disponitur, tēpore formam antecedit; licet nequeat prius tempore existere, si sumatur ut est actu formæ perfectæ: sic enim est simul cum forma. Quare nec antequam informetur anima, dicitur corpus humanum actu, sed potestate solum; quia corpus humanum actu appellatur id, quod iam re ipsa per animam rationalem perfectum est.

Obijciēt tamen aliquis. Id, quod configuratur alicui, constituitur actione eius, cui configuratur, ut cera, cui sigillum imprimitur, accipit effigiem ex impressione sigilli. Liquet verò corpus humanum, & cuiuslibet alterius animalis, esse propriæ animæ configuratum: talis est enim organorū descriptio, qualis ad animæ functiones administrandas conuenit: vnde Aristoteles lib. 2. de anima cap. 4. text. 36. ait animam esse corporis sui causam: ergo anima humana efficit proprium corpus, nec id ante eius creationem existit. Huic obiectioni occurrendum est animæ configurari corpus, ei que accommodari; non tamen ab anima geniti, sed ab anima generantis per vim semini demandatam, ut in superioribus declaratum fuit.

QVAES.

QVÆTIO XXIX.

AN COR ANTE ALIA

membra efformetur.

ARTICVLVS I.

REFVTANTVR, QVI OMNIA

membra æquè primò confingi credidêre.

Varias de hac
re opiniones
refert. Ar. lib.
3. Metaph. c.
1.

IN hac dubitatione occurrit in primis eorum sententia, qui (referente Galeno in lib. cui titulus est, an omnes particulæ animalis, quod in vtero est, simul fiant) nullum corporis membrum cæteris prius gigni arbitrati sunt eo potissimum argumento, quod, ut aduertit Hippocrates ad initium libri de alimento, membra omnia indissolubili nexu inter se cohareant,

Prima opinio.

& ad mutuam opem consentiant, ac veluti gubernatione quadam politica in commune totius corporis bonum conspirent. Quod si his opponas aborsu, & dissectione parturientium exploratum esse quædam membra prius consistere, videlicet hepar, cor, cerebrum. Respondent prius quidem horum delineationem conspiciendam exhiberi, non tamen re vera priorem esse. Alioqui, cum hepar cordi, & cerebro alimentum; cor cerebro, & hepatis vitam; cerebrum, hepatis. & cordi sensum impertiat; si horum aliquod prius extaret; id interim otiosum esset contra naturæ decretum, quæ nihil magis, quam inertiam, odit.

Vt membra stent mutuis auxilijs.

Hæc opinio parum verisimilis est. Primum, quia à communi Philosophorum sensu abhorret, ut constat ex ijs, quæ scribit Plutarch⁹ lib. 5. de placitis cap. 17. Deinde quia, ut docet Aristoteles lib. 2. de generat. anim. cap. 1. cum per initia conformationis foetus, quorundam membrorum effigies perspicue visatur, aliorum non; futile est contra oculorum fidem asserere orta iam esse omnia; sed latere. Item quia in stirpium procreatione non omnes partes simul expressam figuram accipiunt; sed ex conceptu visceribus terræ semine, ubi id cõputruerit, iaciuntur primum huc illuc fibræ, & radices; deinde assurgit truncus, explicantur rami, frondes, folia, ac tandem fructus. Quare cum stirpes, & animantes altricem animam cõmunem habeant; verisimile est talem progressum in animantium descriptione seruari.

Confutatio superioris sententiæ.

Progressus in procreatione stirpium.

Deinde, quia sicut naturæ consuetum est totum animantis corpus sensum prouehere, & elegantiori in dies artificio expolire, donec ipsum

Ars naturæ
emulæ.

ad perfectam absolutionem deducat; ita consentaneum videtur, ut quædam membra citius, alia tardius conformentur; uti etiam facere videmus artem naturæ æmulam, quæ in ædibus primò fundamentum, in naui carinam effingit, in pictura prius lineas rudes, & umbratiles ducit, & dum statuem ex ære conficit, non omnes simul partes elaborat, sed membratim eam coaptat à capite v. g. ducto exordio.

Politia mem-
brorum.

Nec propterea natura inertiae incusari poterit, quod aliquod membrum existat, antequam alijs, ut pote nondum genitis, quorum tamen causa gignitur, utilitatem afferat. Quin potius providentiæ nomine commendanda erit, quòd ne præsentì necessitati desit, futuram antevertit. Nec necesse est, ut omnia membra statim à principio politicam gubernationem repræsentent; sed postquam omnia iam producta in vnum corpus coaluerint. Ita scilicet, ut inter conformationis exordia, prout vnumquodque primò genitum fuerit, ita alteri profit; postea verò, ubi omnia simul apta, & connexa erunt; omnibus singula, singulis omnia officij vicem præstent, uti ciues in Republica, & in concen-
tu fides.

ARTICVLVS II.

SENTENTIA HIPPOCRATIS,

& Aristotelis, quorum ille hepar, hic cor
primò effingi putat.

DEcreuimus articulo superiori non omnia animalium mēbra simul oriri; sed alia alijs prius. Nunc cuinam huiusmodi primatum deferre oporteat, videam⁹. Est igitur hac de re, ut pote, quæ in obscuro causam habeat, magna dissensio, ut præter alios Aristoteles lib. 5. Metaphysic. cap. 1. Lactanti⁹ in libro de opif. Dei cap. 12. & Plutarchus lib. 5. de placitis Philosophorum cap. 15. referūt. Empedocles teste Galeno in lib. de histor. philos. cap. 122. existimauit spinam primò quasi carinam in naui construī. Democritus, referente Plutarcho in libro de amore parentum erga liberos, credidit vmbilicum primò formari modo anchoræ ne iactetur foetus in vtero; Alchmeon primò caput; alij magnum pedis digitum.

Sentētia Hip-
pocratis, &
aliorum me-
dicorum.

Sed iam tota fere controuersia ad duo membra, cor videlicet, & hepar deuoluta est. Plerique medicorum secuti Hippocratem in lib. de natura pueri, & Galenum lib. de foetuum formatione cap. 3. primam delineationem hepatis ascribunt, docentque primis statim diebus con-
flari in vtero tres quasi bullulas; tum à septimo die vim formantem se-
mini insitam rudimentum quoddam viscerum exhibere. Deinde ex
crassiori materia primò iecur conflari; ex paulò tenuiori cor: denique
ex humore, qui altiore locum obtinet, cerebrum coalescere. Addūt
quoque medici huius sententiæ auctores licet ex tres principes partes

Pro hac sen-
tētia lege Fer-
lib. 7. sup. Phy-
sio. c. 10 Do-
natum c. 2. de
vtero genera-
tibus.

cor,

De ne-
te con-
lib. 3.
an. c.
J. de
an. c.

cor, iecur, cerebrum, priusquam vmbilicus, aut cæterorum quicquam procreationis initium capiat; omnium tamen primum vmbilicum integre consistere, & absolui.

Quod igitur ante alia membra iecur efformetur, probant tum alijs experimentis; tum eo, quod scriptum reliquit Hippocrates lib. de natura pueri, vbi testatur se in genitura sex dierum vidisse rubrum, ac rotundum quiddam venularum lineamentis interlitum, quod procul dubio hepar erat; cum interim nulla appareret cordis delineatio. Deinde idem rationibus stabiliunt hunc in modum. Fœtus quandiu est, etiam antequam in lucem prodeat, nutritur, idque primò, cum prius viuat vita stirpis, cuius est tantum nutriri, deinde vita animalis: atqui fœtus non nutritur sine hepate: ergo nec sine hepate cohæret. Probatur assumptio. Namque, vt in progressu demonstrabitur, hepar est officina sanguinis, & commune promptuarium, à quo alimentum post secundam concoctionem per venas, quæ ab ipso oriuntur, in totum corpus dispensatur, vt tandem per nutritionem in substantiam rei alimentæ commutetur. Adde cum natura, quæ paulatim proficit, à facilioribus ordiatur, & generatio hepatis multo facilior, ac promptior sit; quandoquidem, vt eius color testatur, gignitur ex sanguine absque magna commutatione, videri naturam ab hepate membrorum formationem auspicari.

Experimentū
ab Hippocra-
te sumptum.

Prima ratio
pro sententia
Hippocr.

Secunda ra-
tio,

Nihilominus Aristoteles in lib. de iuuentute, & senectute cap. 1. cor ante alia membra efformari censet, idque tum experimento, tum rationibus demonstrare contendit. Cor, inquit, animantium sanguine præditorum primò gignitur; quod etiam per ea constat, quæ fuim⁹ speculati in ijs, quæ dum adhuc fierent, nobis vidisse contigit: quare & ijs, quæ sanguine carent, id primò fieri necesse est, quod vice cordis subrogatur. Idem etiam docuit lib. 3. de part. anim. cap. 4. & lib. 2. de generat. anim. cap. 1. & 4. Cum Aristotele sentit Auicenna Fen. 21. tert. Can. tract. 1. cap. 2. D. Basiliius homil in Psal. 1. D. Thomas in secunda secundæ quæst. 122. art. 2. & de potentia quæst. 3. art. 18. Magnus Albertus lib. 13. de animalibus. cap. 4. Aphrodisæus in suo primo libro de anima. Dinus relatus à filio lib. 1. summæ tract. 4. quæst. 39. Guevara lib. 3. defens. Galen. cap. 4. Garbius lib. 1. tract. 4. quæst. 49. Plinius de hist. nat. lib. 11. cap. 37. & alij. Quæ opinio hunc in modum suadetur, Nullum corporis membrum sine calore nativo sustentatur, adeo vt eadem sit & caloris, & animalis extinctio: sed nativus calor dimanat à corde, vt à fonte, indeque in totum corpus influit; ergo cæteris membris efformandis, tuendisque necessarium est cor; ex quo sequitur id primò effici.

Opinio Ari-
stotelis.

Seçtatores A-
ristotelis.

Prima ratio
p Aristotele.

Deinde id primò constat, quod postremò deficit, sicut & in artefactis videmus: sed cor vltimò deficit; quandoquidem omni tum hepatis, tum sensuum functione abolita, adhuc cor palpitareprehenditur, at vbi primò cordis motus cessat, emoritur animal, vt & medici ipsi fatentur, & experientia docet: ergo cor primò constat.

Postremò idem sic confirmatur, Ad hepar spectat nutrimentitij sanguinis

Bb 3

sanguis

De necessitate
cordis Arist.
lib. 3. de part.
an. c. 7. & lib.
5. de gener.
an. c. 2.

fen.
Fer.
Phy
Do
2. de
an.

sanguinis confectio, ad cor arterialis sanguinis, & spirituum generatio; sed foetus in primo illo vitæ exordio non requirit confectioem sanguinis nutrimentitij factam ab hepate, cum interim ei à matre alius sanguis ad alimentum suggeratur; requirit tamen arterialem sanguinē, & spiritus, quibus potissimum vita continetur, quique non nisi à corde generantur; potest igitur foetus sine hepate vitam exordiri; non tñ sine corde. Hæc tamen ratio, quatenus sumit confectioem sanguinis nutrimentalis esse ab hepate, repugnat doctrinæ Aristotelis existimantis, vt progressu magis patebit, in corde confici tam arterialem, quam nutrimentalem sanguinem. Vnde & lib. 2. de generat. anim. cap. 1. probat cor primò generari; quia nutriendi, augendi que principiū est.

ARTICVLVS III.

PROBABILE ESSE COR;

probabile item iecur primò gigni: vtriusque
partis argumenta probabilia
tantum esse.

Nonnulli cum superiora argumenta perpendissent, in eam venire sententiam, vt existimarint neque hepar, neque cor prius; sed vtrumque simul delineationem capere; eo quod neutrum sine altero cohærere, aut propria munia obire possit: quod fuerat olim Galeni iudicium primo libro de spermate cap. 7. idque præter rationem nequaquam videri scripsit Fernellius lib. 7. suæ Physiologiæ cap. 10. Quia tamen duæ aliæ sententiæ, quarum argumenta superiori articulo retulimus, communiores sunt, & vtraque magnam habet probabilitatem, earum rationes diluemus, vt quam quisque voluerit, tueri possit.

Opinio Galeni.

Responsio ad experientiam Hippocratis

Solutio primi arg. pro sententiâ Hippocratis.

Ac primū ad Hippocratis experientiam, dicimus Aristotelem quoque testari contrarium se fuisse expertum, cui eo maior hac in re fides haberi potest, quod perlatis ad se iussu Alexandri regis ex toto Asiæ, Græciæque tractu animalibus, id multò frequentius, ac in pluribus animantium speciebus explorare potuit. Ad primam verò rationem dicimus licet foetus dum viuit, nutritionis munus obeat; non tamen necessarium esse, vt sanguine, quem ipse virtute hepatis confecerit, nutriatur; sat enim est alio eo, quem ad id per vmbilicum à matre accipit; dicitur autem foetus primò stirpis, deinde animalis vitam viuere, non quod postquam formam animalis obtinet, ante omnem cordis functionem nutriatur; sed quia prius habet formam plantæ, cuius est tantum nutrirī, & aulescere. Auicenna Fen. 21. tertij Canonis tractu primo, cap. 2. ait foetum per primos dies, dum adhuc informis est, & delineari tantum partes incipiunt, nullam substantiæ defluxum pati

pati, qui aliunde compensari debeat, proindeque non illi opus esse alimento, aut nutritione. Non tamen placet hæc sententia, quia ut suo loco ostendemus, omne viuens dum viuit, nutritur, & à primo vitæ exordio materiæ dispendium subit.

Ad alteram rationem respondemus naturam ordinariè progredi à facilioribus, sed interdum illa, quæ magis operosam confectionem requirunt, prius moliri, cum videlicet ea magis necessaria sunt; quandoquidem ordo prouidentia postulat, ut necessitatis potius, quam facilitatis ratio habeatur.

Ad ea, verò, quæ pro altera quæstionis parte adducta sunt, respondendum est in primis quod ad experientiam attinet, fuisse quoque in ea genitura hepatis delineationes, sed præ exiguitate non conspicuas. Ad primam rationem dicendum, foetum, etiam sub forma animalis, duplicem habere statum; vnum primo vitæ exordio imperfectum, & inchoatum; alterum decursu temporis perfectiorem. Et in priori quidem, quia tunc solum nutritur, non egere respiratione, quæ ministerio pulmonum fiat, nec arteriali sanguine, aut spiritibus vitalibus, caloreque influenti; sed calore infuso duntaxat, quem à parentibus communicatum & singulis membris à primo ortu inesse constat. Nam quod eiusmodi calor absque alio, qui à corde influat, ad imperfectum illum vitæ gradum, & ad nutritionem pro tempore obeundam sufficiat, arguimento sunt stirpes, quæ ope solius infusi caloris, hoc est, absque calore eis ab aliqua ipsarum parte communicato, opitulante tamen ætherio calore, qui etiam animantibus subuenit, viuunt, nutriunturque. Et verò licet principio mater sanguinem ad alimentum foetus suppeditet; adhuc nihilominus foetus proprii iecoris officina indiget, tum ut maternum illum sanguinem sibi accommodet, tum ut inde ipsum per venas distribuat, quæ sine iecore constare non possunt, cum ab illo ortum capiant. Nec propterea quod vltimò cor deficit, necesse est, ut primo oriatur. Nam cum vita initio imperfecta sit, ut animal vitam inchoet, tenuia exordia satis sunt; ubi autem ad perfectiorem statum euasit; plura, ut cōtinuetur, requiruntur. Quo fit, ut animal sine corde vitam auspicietur; non tamen sine cordis beneficio vitam seruet; atque adeò deficiente corde moriatur. Ait quoque Galenus 2. de placitis Hippocratis, & Platonis ex eo quod primū omniū particularū moueri cor incipiat, atque vltimū cesset, rectè colligi id motus initium esse; non tamen omnis, sed eius, qui in pulsibus inest.

Solutio 2.

Responso ad arg. pro opinione Aristotelis.

De calore infuso, & influente.

Cor vltimò deficit, non tamen primò oritur.

Galenus.

QVÆSTIO XXX.

CUR FILII PARENTIBVS,

alijs ve similes, aut dissimiles nascantur.

ARTI.

Hæc intelligenda cum ea moderatione, quæ traditur cap. 5.

ARTICVLVS I.

TRADVNTVR NONNVLLÆ
huius rei causæ.Triplex simi-
litudo.

Riplex, vt alia omittamus, similitudinis genus est: vnum in specie; alterum in sexu; tertium in effugie. Primæ similitudinis causa, est natura ipsa agētis vni- uoci, quod ita suam determinat actionem, vt singula- re eiusdem naturæ specificæ producat. Secūdæ causa est ea, quam ex Aristotele, & D. Thoma superius tradidimus, de qua etiā Galenus lib. 2. de semine cap.

4. & 5. Lactantius lib. de opificio Dei, cap. 12. M. Albertus lib. 16. de animalib. tract. 1. cap. 14. & lib. 18. tract. 1. cap. 2. Alensis 2. p. quæst. 89. memb. 4. Marsilius in 2. sent. quæst. 13. art. 1. Aegidius dist. 20. Maior eadem dist. quæst. 1. Quænam autem tertiæ similitu- dinis causa existimāda sit, quæstio est per obscura, quam, præter alios, ex professo tractat Aristoteles lib. 4. de generatione anim. cap. 3.

De admirabi-
li facierū va-
rietate, & dif-
ferentia.

Sciendum autem in primis est dissimilitudinem in vultu, & illam prope infinitam, ac mirabilem formarum, seu facierum varietatem, quam videmus, vnum esse ex ijs, quæ diuini numinis prouidentiam demonstrant, vt D. Nemestius in lib. de animæ facultatibus cap. 42. ait: aliter enim neque familiarem ab inimico, neque vxorē ab aliena, neque filium à seruo internoscere quis posset; ex quo magna vitæ incommo- da, & ingens humanarum rerum perturbatio sequeretur.

Vnde colorū
diuersitas.

Deinde aduertendum quod ad similitudinem ipsam attinet, eam in duobus potissimum consistere, in colore, & membrorum figura, ac lineamentis. Communis autem causa, è qua proximè colores nascun- tur, est temperamentum quatuor primarum qualitatum, ex quarum permissione colorum varietas existit. Qua de re Aristoteles in lib. de coloribus, si eius est illud opus. Communis item causa delineationis, & figuræ membrorum, est virtus formatrix à parentibus semini im- pressa, vt supra docuimus. Princeps verò causa temperamenti efficiēs sunt progenitores, qui vt compositum gignunt, ei que esse conferunt, ita quæ ad illius conseruationem requiruntur, quorum vnum tempe- ramentum est, tribuere debent. Ijs quoque accedit soli, cæliq; natura, & conditio, atque influxus corporum cælestium, quæ vt ad hominum ingenia; ita & ad qualitatum compositionem immutandam, modificā- dam uè non parum conferunt, vt testatur experientia, docentq; Plato 5. Dialogo de legibus, Aristoteles 7. Polit. cap. 7. Ptolomeus in 2. tractatu quadripartiti, Plutarchus 5. lib. de placitis cap. 5. Cicero. 1. de diuinatione, & alij.

Causa simili-
tudinis in co-
loribus.

Igitur causa principalis proxima, & ordinaria, ob quam filij paren- tes colorū similitudine referunt, sunt ipsi parentes, immediata verò, & minus

De tertia simi-
litudine Arist.
9. de anim.
Gal. lib. de
ther. ad Piso-
nem cap. 14.
Aphrod. sect.
8. probl. 20.
Mirand. 1. de
Exam. van. c.
16. Alb. loc.
sit.

Legem Alb.
lib. 8. de ani-
malib. tract.
1. c. 4. & lib.
22. tract. 1. c.
3.

hac
Med
in
lib.
lib.
cul.
mic.
neus
intel
caus
fect.
duol
huu

Huius rei
exēpla Solin.
in Polyh. c. 5.
Legē etiā D.
Tho. in 2. d.
30. q. 2. a. 2. ad
4. Aeg. ead. d.
Rich. q. 2. cir-
ca 5. princ. ad
7. Maiorem
quæst. 6.

minus præcipua, est conueniētia natui tēperamenti, in quo nūc pater-
na, nūc materna vis ad p̄priū colorē imprimendū excellit; nūc ambæ ex
æquo influunt. Sed quia prædicta qualitatum complexio non semper
talis est in sobole, qualis in parentibus; sed qualis in auo, aut extraneo;
quia ob causæ alicuius incidentis concursus, ad cognatam, aut exter-
nam personam inflectitur; inde est quod non semper filij parentes; sed
alios colore reddunt. Cuius rei illustre fuit exemplum Nicæi nobilis
Pyctæ Byzantij geniti, qui, vt refert Plinius libro 7 Naturalis hist.
cap. 12. adulterio Aethiopis nata matre, nihil à cæteris colore differē-
te, ipse atricoloris filium genuit.

Qui ex utro-
que parente
candido in
auū Aethio-
pem de gene-
rauit.

Similiter quod ad membrorum figuram spectat, eius præcipua
causa sunt parentes; instrumentaria verò, & immediata est virtus for-
mativa, cuius ministerio parentes delineationem similem suæ in foetu
consignant, vt ij, qui sigilli interuentu suam imaginem in cera expri-
munt. Nonnunquam verò ad id alter parentum maiorem, nonnun-
quam ambo parem efficacitatem conferunt, vt de coloribus diceba-
mus, & hæc est causa ordinariæ similitudinis secundum membrorum
effigiem inter natos, & parentes. Sed interdum filij, quasi neglecta pa-
rentum specie, proauum v. g. æmulantur: quod ita nonnulli fieri ex-
plicant, vt quemadmodum imaginatrici potentiæ importunè se se in-
gerit imago, quæ multo ante inusta fuerat, oblitescēte ea, quæ recē-
ter obsignata est: ita vis formatricis facultatis à proauo in posteros
propagata (quæ cum genitoris similitudinem intenderet, neque
in filij, neque in nepotis ortu id assecuta est) in pronepotis gene-
ratione quasi reuiuiscat, & excitetur, eumque proauo similem red-
dat. Denique non rarò accidit, vt virtus formatiua aliunde inter-
polata digrediat̄ ad omnino extraneam, & ad monstrosam mem-
brorum effigiem exprimendam, vt in Phisicis exposuimus.

Causa simili-
tudinis in ar-
tū compo-
sitione.

Lib. 2. cap. 9.
q. 5. art. 2.

ARTICVLVS II.

QVANTAM IN RE

proposita imaginatio vim
habeat.

hac̄re Mich.
Med. d. c. 5.
in Deū fide
lib. 2. i. e. in
lib. 1. de oc-
cult. naturæ
mir. c. 1. Cata-
neus lib. de
intellectu, &
caus. mir. ef-
fect. Mirad.
duobus lib.
huius, arg.

IA M verò plurimis euentis deprehensum est parentum imagina-
tionem ad temperamentum, & ad vim formatricem modifcan-
dam, atque inflectendam, mirabilem vim habere; adeo vt si nimis
vehemens, & intenta sit; nonnunquam rei cogitatae figuram, etiam
alienam, & peregrinam, foetui inducat. Sic accidit aliquando, vt
ex utroq; parente albo ater filius gigneretur, quod mater Aethiopem,
quem in cubiculo depictum habebat, imaginatione versaret. Quin

Cc

&

Plinius.

& gallinam, quæ inter concipiendum aspectu milui territa fuit, pullū ferunt exclusisse miluino capite. Huc pertinet illud Plinij cap. 12. libri 7. naturalis histor. hausta sub ipso conceptu imago, similitudinū reputatio est. Cogitatio enim vtriusque parentis animo, subito trās- uolans effingere similitudinem existimatur. Hinc nonnunquam videmus ex albis parentibus in Aethiopem partum ipsum degenerare. Suntque plures in homine, quàm in cæteris animalibus, differentiæ, quoniam velocitas cogitationum, animique celeritas, & ingenij varietas multiformes notas imprimit, cùm cunctis animalibus immobiles sint animi, & similes omnibus, singulisque in suo cuique genere. Hæc ille, quæ partim videtur accepisse ex Aristotel. in problem. sect.

D. Thomas.

10. problem. 12. D. etiam Thomas in 2. sent. distinct. 20. quæstione 2. artic. 1. asserit in statu innocentia nunc mares, nunc foeminas pro parentum arbitratu fuisse procreandos; quia tunc, inquit, corpus animæ perfectè obediret. Idemque repetit prima parte. quæst. 99. art. 2.

Lege Aeg. in 2. d. 20

Prima opin.
d. modo, quo
imaginatio
rem transmu-
tat.

At enim quonam pacto imaginatio tantam vim exerceat, difficile explicatu est. Quidam ita opinantur. Apprehendit mater intenta cogitatione v. g. formam Aethiopis, eiusque imaginem imprimit in spiritibus, quibus cerebri meatus referti sunt: ea deinde imago spiritibus quasi vehiculo ad conceptionis locum perlata, materiam fetus nigro colore in futurum imbuat, vimque formatricem semini inhærentem ita modificat, ut quæ foetum parentibus similem fictura esset, non nisi qualem prædicta imago repræsentat, effigiet; sicque accidit ut foetus in Aethiopis formam degeneret. Itaque admittunt huiusce opinionis auctores posse imaginationem qualitatem aliquam, ut colorem & figuram per se producere. Quibus adstipulatur D. Augustinus 3. de Trinitate cap. 7. ubi exponens quomodo oues Iacob ex contuitu virgarum conciperent diuersi coloris foetus; Ut de varietate, inquit, virgarum, pecorum conceptorum color aliquid duceret, fecit hoc anima gravidæ pecudis per oculos affecta forinsecus, & interius secum pro modulo suo formandi regulam trahens. Eandemque sententiam inculcat lib. 11. eiusdem operis cap. 2. hisce verbis. Voluntas circa imaginem sensui impressam tantam vim habet, ut, si admodum violenta sit, ubi non resistit durior, pigriorque materies visibilem speciem, coloremque commutet.

Secunda opi-
nio.

Cæterum D. Thomas lib. 3. contra gent. cap. 103. disputans contra Auicennam, qui animam sola imaginatione non modo suam, sed alienū etiam corpus alterare aiebat, statuit potentiam imaginatricem per se, ac visua nullam producere qualitatem, sed eatenus dici alterare; quatenus spiritus, & sanguinem, ac humores ciet, ex quorum vario motu, & coitione variæ in corpore qualitates existunt. Illud verò pro hac D. Thomæ opinione est, quod non admodum verisimile videtur imaginem coloris, in qua color diminutum, & imperfectum, & tantum, uti vocant, intentionale esse habet, verum colorem posse gignere; alioqui cur non semper imago coloris expressa ab anima idem præstet?

Dubium.

Dicen-

De hac Auic.
& Arabum o-
pinio Ficini
lib. 11. de im-
mortalitate
cap. 4.

Lege M. Alb.
lib. 23. de ani-
malib. tract.
1. c. 5.

Dicendum tamen quod nonnulli inquirunt, ut substantia interuentu accidentis substantiam gignit, ita non debere mirum videri, si anima per intentionale, & adumbratum esse rei, verum ac perfectum eius esse producat, non quidem semper; id enim negat experientia, sed nonnunquam, & certis quibusdam subiectis ad id aptis, ut in foetuum materia, quæ tenuis, & flexibilis est. Præsertim quod si imaginatio, ea duntaxat ratione, quæ a D. Thoma assignatur, corpus immutat, non apparet quo pacto effigies, & color, aliaque eiusmodi accidentia præconcepta in materiam foetus inducantur; quæ tamen re vera induci, testis est experientia. Quare hæc opinio nobis magis arridet, maximè cum eius auctorem, præter alios, habeamus D. Augustinum loc. cit. ubi ait imaginem sensui impressam colorem commutare. Quod non ita est accipiendum quasi imago coloris, quæ in oculo recipitur, immediate similem gignat colorem, sed mediatè; quatenus videlicet illius interuentu, seu per aliam speciem ab illa derivatam imaginatio (ut primo loco eorum, quos citauimus idem Augustinus indicat) colorem illum apprehendit, quem subinde in materiam foetus imprimit modo ante explicato.

Solutio du-
bii.

Capitis quinti Explanatio.

Estat de accretione a) Differunt hæc de generatione, & alteratione: aggreditur nunc ad disputandū de accretione, & decrectione; duoque tractanda proponit. Alterū, quo differant a generatione, & alteratione; alterū, quo pacto res augeantur, & diminuatur. Quod ad primū atinet, in dubium vocat, num prædictæ mutationes solo termino ad quē, an aliter quoque, hoc est, modo, quo perficiuntur, inter se dissideant; aitq; utroq; differre. Terminum ad quē, quia generatio tendit in substantiā; alteratio in qualitatem; accretio, & decrectio in quantitatem. Modo quia cum res gignitur, non necessariò locum mutat, ut cum ex homine cadaver fit. Similiter etiam quod alteratur, potest enim nihil mutato loco alterationem subire, ut

Quo pacto accretio & decrectio a generatione, & alteratione differant.

C A P. V.

Text. 25.

Restat a de accretione dicamus, quoniam a generatione, & alteratione differat, & quo pacto vnumquodque eorum, quæ suscipiunt incrementum, augeatur: & quædeus eorum, quæ decrescunt, diminuatur. Primo itaque considerare oportet vtrum mutua earum inter se differentia in eo solum sita sit, circa quod versari solent, verbi gratia, vtrum eo solum inter se dissideant, quod ea mutatio qua ex hoc in hoc tendit, puta ex substantia potentia

cum Socrates eodem vestigio consistens exalbetur. At quod augeatur, ut in ampliorem molem funditur, ita maiorem loci capedinem exposcit; atq; adeo locum mutat. Quod item ei, quod minuitur, suo modo accidit.

Vt locum mutant quæ augentur, & decrescunt.

in tu recto, aut circulari. Nam quæ feruntur motu recto totum locum relinquunt, quæ circulari, non variant locum, nisi ratione partium, cum ipsam totum non aliò demigrent; sed in eodem circulo versentur: at quod accretionem, vel decrectionem subit, neque ex toto mutat locum, neque in eodem semper manet; sed cum accrescit, maiorem, cum decrescit, minorem locum vendicat.

c. At id circa quod) Accedit ad alteram partem præpositæ disceptationis; atq; in primis summat accretionem versari circa magnitudinem; tum quærit an res sumant incrementum per id, quod est potentia magni-

Accretio ne versari circa magnitudinem

magnitudo, ita ut id actu magnitudinis expers sit; an per aliud quidpiam. Quod autem primum dici non possit, ostendit, quia id vel esset materia separata, vel in alio existens. Non posse esse materiam separatam probat, quia tunc vel nullum haberet locum, quasi punctum, aut vacuum: vel esset corpus sensum omnem fugiens. Quæ duo à veritate quam maximè sunt aliena. Nam si id, quod augetur, & gignitur, locum vendicat, etiam id, ex quo incrementum sumit, & generatur, in loco erit, siue per se, siue ex accidente. Item si datur corpus, id in aliquo ente naturali erit, tale autem corpus necessario monet sensum.

d At verò si sit in aliquo > Refellit alteram partem, probans illud magnitudinis expers non posse esse materiam existentem in alio; ita tamen, ut nihil eius sit, nec pars, neque accidens.

Si enim aliquid foret, tunc non potentia, sed actu esset. Quod ergo non ita in alio existat, probat ex incommotis, quæ inde sequerentur. In primis enim posset dari generatio unius ex alio non corrupto. Nam cum v. c. aer ex aqua gignitur, fieret aer ex materia existente in aqua; quæ materia, cum neque esset pars, neque accidens aquæ, oportet aquam integram atque incolumem remanere, utpote cui neque forma, neque aliquid aliud adimeretur. Secundò, possent in uno composito esse infinite materie, cum nihil eius sint, nec una alteram excludat, siquidem non sunt actu corpora. Tertiò, deberet id, quod gignitur, exire ab eo, ex quo gignitur, ut aer ex aqua, tanquam ex vase, nullam prorsus mutationem aqua subeunte. Quæ omnia cum maximè absurda sint, planè concluditur non dari materiam separatam, sed existentem in compositis physicis, ut earum partem, quæque in genito, & in corrupto eadem remaneat, ratione tamen diversâ.

in substantiam actu, generatio sit: quæ verò circa magnitudinem versatur, accretio & decretio: quæ autem circa affectum alterationis atque earum, quæ posteriore loco dictæ sunt, utraque etiam ex hisce, quæ potentia sunt, ad ea, quæ sunt actu mutatio sit: an etiam mutationis modus differat? Nam nec id, quod alterationem subit, nec id, quod generatur, necessario mutari loco cernitur quod autem accrescit, aut decrescit, cernitur. b At alio, quàm quod fertur, modo: quod enim fertur tota mole locum mutat: quod autem accrescit perinde atque quod distendi, produci solet: hoc enim manente, partes alio, non sicuti globi partes, migrant, suumque deserunt locum: nam globi partes, toto manente equali in loco, locum ex loco mutant: at partes eorum, quæ augetur, semper in ampliorem locum vergere solent, & eorum, quæ decrescunt, in minorem. Generationem igitur, alterationem & accretionem non solum obiecto, sed ipso item mutationis modo differre, perspicuum est. c At id, circa quod accretio, decretio ve versari solet (versari autem videtur circa magnitudinem) utro modo accretionem, decretionemve subire existimandum est: utrum, inquam, ex potentia quidam magnitudine, ac corpore, sed actu nec corpore, nec magnitudine corpus fieri, an non putandum est? Atque cum hoc bisariam dici cōtingat, utro modo sit accretio? utrum ex separata ipsa per se materia, an existente in alio corpore? an neutro modo fieri queat? nam si separata sit, aut nullum occupabit locum, veluti punctus quidam, aut vacuum, vel corpus non sensibile erit. Horum autem alterum non contingit, alterum necesse est in aliquo esse: quod enim ex eo oritur, id semper alicubi erit, quare & illud aut per se, aut per accidens. d At verò si sit in aliquo, & ita quidem seiunctum sit, ut nihil illius, aut per se, aut per accidens sit, multa profectò vel quæ fieri nequeant, evenient. Dico autem, ut si ex aqua fiat aer: non id erit aqua mu-

tatio-

Text. 26.

Text. 27.

Text. 28.

Materia incrementi quæ sit.

e At verò neque puncta > Ostendit superioribus argumentis probatum etiam relinqui neque puncta, neque lineas esse materiam corporum, à qua fiat augmentum. Oportet enim hæc aut separatim per se consistere, aut in aliquo corpore esse; atque ita colligerentur eadem prope incommoda, quæ superius. Non igitur isthæc sunt materia incrementi, quam quaerimus, sed potius id, cuius hæc ultima, seu termini sunt, hoc est, in quo inherant puncta, & superficies, ut in subiecto, id est, materia affecta quantitate.

f Quæ nec sine affectu > Materiam, qua res incrementum suscipit, esse quantitate præditam ex eo confirmat, quia cum materia nec sine qualitatibus, nec sine forma substantiali coherere valeat, sit ut nequaquam existat sine quantitate, cuius interiecta qualitates recipit, &

cuius

cuius etiam interuentu ad diuersas formas substantiales excipiendas opus est. Quod verò absque forma substantiali consistere non possit, ex eo suadet, quia quicquid gignitur, fit ex aliquo corruptionem subeunte, quod formam substantialem obtinebat; fitque ab aliquo agente actu, quod formam inducit (siue id sit eiusdem speciei, aut generis cum re producta, vt cum leo leonem generat; siue non; sed tantum habeat vim ad id efficiendum, vt habet piper ad calorem generandum, quo actionis modo potest calidum fieri à non calido, durum à non duro, hoc est, à non habente actu calorem, aut duritiem formalem) Ex his autem necessario consequitur nullius agentis actione materiam omni forma exui, sed vni formę alteram succedere. Itaque quod materia absque omni qualitate non sit, ea ratione ostendit; quia, cum idem Platonice non

Quicquid gignitur è re corrupta fit.

Nō dari de-
as Platoni-
cas.

tationē subeunte; sed quia in aqua, vt in vase, materies eius est. Nihil enim vetat, infinitas esse materias, quare & actu fieri. Adde quod nec ita aer ex aqua oriri videtur, vt permanente aqua aer inde egrediatur. Satius igitur fuerit inseparabile omnibus materiā tribuere: vtpotē quę vna numero, eadēq; sit, ratione nō vna. c At verò nec puncta, nec lineas, corporis materiā ponere iisdem de causis oportet; sed cuius vltima sūt hæc, id materies est, & quę nec sine affectu vnquā nec sine forma esse potest. Gignitur igitur absolutē aliud ex alio, id quod alio quoq; loco iam definitū est. Atq; ab aliquo actu existente, quod eiusdem sit aut generis, aut speciei, vt ignis ab igni, aut ab homine homo. Aut ab actu durū enim à non duro fit. Cum autē & corporeæ substantiæ materies sit corporis iā talis (nullū enim est cōmune corpus) eadē & à

Text. 29.

Text. 30.

Text. 31.

magnitudine, & ab affectu, ratione quidē, non itē loco separabilis est: nisi & ipsi quoq; affectus separabiles sint. Et atet igitur ex his, quę addubitauimus, accretionē nō esse mutationē ē potentia quidē magnitudine, actu verò nullā habēte magnitudinē: quādoquidē quod cōmune est, separabile esset: hoc autē esse nō posse, dictū iam est. g Præterea talis mutatio accretionis propria nō est, sed generationis. Nā accretio magnitudinis, quę in quopiā inest, augmentatio est. Decretio verò, eiusdem diminutio. Quāobrē id, quod accrescit, magnitudinē quandā habeat oportet. Proinde nequaquam cōuenit, accretionē ē materia, quę magnitudinis sit expers, ad actū magnitudinis esse: potius enim esset generatio corporis, nō accretio. h Potius itaq; sumamus oportet quasi tractates ab initio quęstionē, qualis accretio, decretioq; eius causas querim⁹, existat. Igitur eius, quod accremētū suscipit, pars quęuis augeri videtur. Atq; pari modo in decretione minor euadere. Præterea accedente quopiā accrescere, &

Text. 32.

cunt, pariq; modo decretionem fieri aliquo abeunte.

i Itaq; aut incorporeo; Vberioris explicationis gratia redit ad superiorē dubitationē de materiā quāta, petitque nū id, quo res augetur, incorporeū sit, id est expers magnitudinis, an corporeū. Quod primū dici nequeat, inde cōprobat, quia admittenda esset materia absque omni forma, vt superius deductum fuit. Obijcit tamen in contrariam partem; quia si res quanta re quanta augetur, cum secundū omnem sui partem aliquo de nouo adueniente augetur, vt paulò ante suppositum⁹, erunt simul duo corpora, sequę duę magnitudines permeabunt, quod fieri nequit.

k At verò nec accretionē) Diceret quispiam cū ex aqua gignitur aer, augeri aquam nullius nouę partis accessu: quod secūde hypothēsi repugnat. Occurrit Aristoteles negandū id, quod assumitur. Etenim quod augetur non interit, sed idem perseverat, aqua verò, cū in aerem

Obiectio.

Diffutio ob-
iectionis.

mutatur, interit. Quare minimè augebitur: sed neque aer; siquidem non existit in progressu huius mutationis; sed in eius termino duntaxat. Itaque nihil in ea clementum sompfit, nisi forte corpus aliquod manens sub utroque termino. Verùm quod hoc dici non possit ostendit, quia esto tale corpus in natura rerum existeret, non verè tamen augeri diceretur, aut imminui; quia inter alia, quæ ad hoc requiruntur, vnum est, ut rei aliqua pars materię quantæ denuò accedat, vel recedat, quod tamen qua ratione tali corpori eueniat non cernimus. Notandæ sunt autem tres conditiones ad accretionem necessariæ quas Aristoteles proponit.

Dubium.

1 Sed quæret aliquis. Quia corpus corpore augeri docuit, quæstionem excitat: quidnā augeri dicendū sit; id ne cui aliquid adijcitur, id est, vivens ipsum; an id, quod adijcitur, id est alimentū.

Nam quod utrūq; augeatur, ex eo videtur, quia utrūque maius euadit: ut cū aqua admiscetur vino; utrūque enim videtur incrementum sumere. Quæstioni respondet augeri vivens, non alimentum, quia illud manet, hoc autem corrumpitur, & in substantiam viventis convertitur: quemadmodum & in aquæ cum vino mixture, si vinū præualeat, & aquam in propriā substantiam commutat; non aqua, sed vinum augetur; quia id re vera permanet, ut eius functiones, nēpe, calefactio, corroboratio, aliæque eiusmodi testantur.

Similitudines inter id, quod accrescit, & id quod alteratione subit.

In alteratione quæque) Geminam statuit similitudinem inter id, quod accrescit, & quod alteratur. Prima est, quod ut id, quod accrescit, permanet, ita & id, quod alteratione subit, facta duntaxat penes affectus, seu qualitates mutatione. Monet autem duo esse genera alterantium: quædam enim dum agunt, nihil repatiuntur, ut sol dum in sublimatem mundum influit: alia repatiuntur simul, ut inferiora corpora inter se: verbi gratia, cū aqua calida in frigidam infunditur: hæc enim dum refrigerat, calefit; illa dum calefacit, refrigeratur.

Dubium.

Verùm quod altera) Altera similitudo est, quod ut in eo, quod augetur, est virtus auctrix; ita & in eo, quod alteratur est virtus alteranda. Illa enim insidet in vivente, quod incrementum sumit: hæc in aqua, v. c. quæ dū ab aere calefit, ipsū etiam per innatā frigiditatem alterat. De hac tamē Aristotelis assertionem quærent interpretes, an ita se habeat. Non enim videtur absolute pronuntiandum alteratricem virtutem esse in eo, quod alteratur, ut patet, cū lignum ab igni calefit; & cū vivens ipsum ab alimento patitur. Sunt qui velint Aristotelem locutum duntaxat de alteratione, quæ accretionem præcedit, cuius, sicuti & accretionis, virtus in ipso vivente residet. Alij respondent cum Alexandro & Philopono duplicem esse virtutem alteratricem;

Quorūdam responsio.

ab eunte decrescere. i. Itaq; aut incorporeo, aut corporeo augeri illud necesse est. Si igitur incorporeo, quod commune est, separabile erit. At à magnitudine materiæ esse separabile, quemadmodū prius est dictū, impossibile est. Sin vero corporeo, duo corpora, id in quam, quod augetur, & quod auget, in eodem erunt loco; quod etiā fieri nequit. & ut verò nec accretionē, decretionē vè perindē fieri, atq; cū ex aqua fit aer (tunc enim moles fieri maior adsclet) dicere contingit: non enim id accretio, sed eius quidem, in quod mutatio fit, generatio; contrarij vero corruptio erit; neutrius autē accretio. Imò aut nullius, aut quid, si quid utriusq; ei inquam, quod oritur, & ei, quod interit, commune est, veluti corpus eius erit. Et nec aqua, nec aer accrescit. Verū illa interit, hic oritur: sed corpus, siquid augeatur. At hoc quoq; fieri nequit. Nā ea servare oportet, quæ, ei quod accrescit, decrescit vè, ratione cōpetunt. Hæc autē tria sunt: quorū primum est magnitudinis, quæ accrescit, partē quālibet maiorem effici; v. g. si caro, carnis. Alterū accedente quopiā. Tertiū, servato pariter, atq; manente eo, quod accretionē subit. Nam cū quippiā simpliciter, absoluteq; gignitur, aut interit, non permanet. At cū alteratur, aut accrescit, decrescit vè; quod alteratur, aut incrementa suscipit, id permanet: verū illic affectio, hic magnitudo, eadem nō manet. Quod si mutatio illa, quā diximus, esset accretio, contingeret profectō quippiam nulla re accedente, permanente vè accrescere, nullaq; ab eunte decrescere, & id non manere, quod suscipit accretionem. At hoc servare oportet: quippè cū accretio talis esse supponatur. 1 Sed quæret aliquis, quid est, quod accrescit; utrū id, cui nōnihil additur; v. c. siquid crus augeat, crus vè maius euadit: quod autē incrementū præstat, ipsū, inquā, alimentū, minimè? sed cur nō ab eo incrementa susci-

Text 33.

Text. 34

vnam

vnā formalem, aliam virtualem. Ac formalem quidem non oportere esse in alterato, ut videtur est in manu, quæ ab igni calefit. Ad virtualem autem inquirunt duplicem potestatem requiri, vnā effectricē alterationis respectu alterati; aliam, à qua alterans ad actū excitetur. v.g. in pipere est virtus calefactiua, quæ tamen non operatur, nisi prouocetur, & quodammodo actuetur à calore ventriculi. Dicitur ergo virtus piperis effectricē alterationis, quia calefaciendo ventriculum alterat: virtus autem ipsius ventriculi, qua illa excitatur, dicitur alteratiua alterantis. Hæc igitur est, inquirunt hi auctores, quam Aristoteles docuit esse in alterante, non autem alia. Facilius solutio erit si dicamus Aristotelicam assertionem non limitari ad certum aliquod genus alteratorum, sed esse indefinitam, quasi diceret in eo conuenire accretionem, & alterationem,

Virtus piperis ut prouocetur.

Solutio facilius dubij superioris.

suscipiunt? Nam tam quod additur, quam cui additio fit, maius reddi affolet: baud secus atque cum aquæ vinum miscueris, pari enim ratione vtrūque maius est. An quia huius substantia maneat, illius verò puta cibi, baud quāquā? Quando & illic quoque quod euincit, ac superat, in ipsa mixtione augeri dicitur, seu vinū. Nā vniuersa mixtura vini non aquæ functionē exercet. M. In alteratione quoque similiter si caro & substantia ipsa maneat, eorum verò affectuū, qui per se cōpetunt, quispiā insit, qui prius nō inerat, hoc sanè alteratū est. Id autē, quo alteratū est, interdū nihil patitur, interdū & illud quoque pati solet. v. Verū quod alterat, atque motus principium, in eo est, quod alteratur, & eo, quod accrescit: quod enim mouet, in hisce est. o Quandoquidē & quod ingeri solet, fieri aliquādo maius potest & corpus, quod eo fruitur, ut si quod ingeritur, spiritus fiat. Verū cum hoc patitur, corūpi solet, nec in eo est id, quod mouēdi vī obtinet. p Cū autē de hisce sit abūde addubitātū, dubitationis solutionē inuenire enitamur oportet, illud seruātes, permanente, inquā, eo, quod augetur, atque adueniēte aliquo fieri accretionē, & abeūte decretionē: & insuper quoduis sēsibile signū maius, minūve reddi: q. & neque corpus esse inanē neque eodem in loco duas esse magnitudines: neque incorporea re quicquā augeri: r sumēda autē erit causa vno quidē prius à nobis definito: dissimilariā, inquā, augeri, cum similia accrescūt: ex his enī quodque cōponitur. (Deinde carnem, & os, & id genus partiū quāque perinde atque ceterarū, quæ formam habent in materia, duplicē esse: nā materies atque forma caro dicitur, aut os. Partem igitur quamlibet augeri, & accedēte aliquo secundum formam quidem, est possibile: at secundum materiam, baud quāquam. Intelligere autem perinde oportet, atque si quis aquam mēsurā eādē metiatur: quod enim sit aliud atque aliud semper est. Ad hunc itaque modū & carnis materies augetur: & nō cuius

quod quēdammodum virtus auctrix est in re, quæ augetur, ita virtus alterans in re, quæ alterationem subit, frequenter inuenitur.

o Quandoquidem & quod ingeri solet) Obijciat aliquis. interdū alimentum posteaquā haustum fuit, excrescit, cum conuertitur in spiritum, idest, in substantiam subtiliorem, ut in sanguinē. Non igitur viuens duntaxat, sed ipsum quoque alimentum augetur. Occurrit Aristoteles, ut supra, videlicet nō propriē dici alimentum augeri cum pereat, sed viuens, quod manet, eoque fruitur quodque cōuertēdi vim habet, qua alimētū caret.

Obiectio.

Dilutio.

p Cū autē de hisce, Principem quæstionem de modo, quo accretio fit, dissoluturus, repetit quæ superius docuit in ea perficiēda seruari oportere. Nimirum opus esse, ut maneat id, quod augetur, ut incrementū fiat aliquo extrinsecus adueniente, decrementū verò aliquo abeunte. Ut quælibet pars, quæ sensu notari potest, crescat, diminuaturve.

Q Et neque corpus esse) Talem oportere inquit modum tradere, ut in accretione, & decretione vitetur tria potissimum incommoda, quæ vigere videbantur, idest, ut intra corpora ad recipiendum cibum non admittatur vacuum; quod dari non posse demonstratum est in Physicis. Ut non ponantur in eodem loco duæ magnitudines, vna cibi, altera viuētis: cum penetrationem corporum non ferat natura, ut in eodem quoque opere ostensum fuit. Ut denique incrementum non fiat appulsu rei in corpore: siquidem corpus nequit fieri per accretionem nutritoriam maius, nisi accessu rei quantitatem habentis.

r Sumenda autem erit) Ad rem propius accedens duo supponit. Alterū est, Accretionē prius terminari ad partes similes, quā ad dissimiles, & has merito illarum augeri, cum ex ipsis cōponantur. Sunt autē partes similes, ut docet Aristoteles libro 1. de hist. anim. cap. 1. quæ constant ex partibus

Text. 35.

Text. 36.

ex particulis eiusdem rationis & nominis cum ipso toto, id est, cum parte totali, quam componunt, ut caro; quælibet enim pars carnis obtinet naturam carnis, & caro appellatur. Partes dissimilares sunt, quæ ex similaribus coalescunt, ut caput, pedes: harum autem non quælibet particula est eiusdem rationis cum ipsa: nec enim pars capitis caput est. Igitur quia dissimilares constant ex similaribus, ait Aristoteles illas per has augeri.

Partes viuentium dupliciter spectari.

s Deinde carnem, & os) Supponit etiam partes viuentium spectari posse, vel secundum materiam, vel secundum formam, quemadmodum & partes cæterarum rerum materia, & forma constantiam. Tum ait id, quod augetur, dici augeri secundum formam, siue secundum partes formales; non autem secundum materiam, seu secundum partes materiales: quia quod incrementum sumit, non manet idem quoad materiam, manet tamen idem quoad formam; quemadmodum & mensura v. g. qua aliam, atque aliam portionem aquæ metimur, eadem perseverat nihil eam variante aquæ diversitate. Quid Aristoteles hoc loco, formæ, & materiæ, siue formalium, & materialium partium appellatione significare voluerit, controuersia non parua est, quæ à nobis in quæstionibus decidetur.

t Adhuc itaque modum) Solutio propositæ quæstionis de modo, quo res augentur, ea tandem est. Viuentia augeri accessu alicuius corporis, videlicet alimenti, & id, quod augetur, manere idem secundum formam; licet hæc identitas magis conspicua sit in partibus dissimilium rationum, quàm in similaribus; quia in illis apertius notamus compositionemque eandem: quemadmodum & e contrario siqua ipsa varietas, & diuersitas contingat, eam quoque facilius deprehendimus. Ita fit ut accedente secundum prædictum modum alimento, eoque con-

uerso in naturam rei viuentis, incremento partium totum augeat, atque idem maneat, cibo duntaxat substantiæ mutationem subeunte, qui initio quidem viuenti contrarius, ac dissimilis est; postea vero alteratione viuentis, ei similis cognatusque fit.

Quod accrescit, manere idem secundum formam.

v Dubitauerit autem) Disquirat quale nam esse debeat alimentum: respondet tale esse oportere, ut potestate sit id, quod accrescit: quia simile non nisi simili nutritur, eoque tali, ut postquam fuerit corruptum, in rei, quæ augetur, substantiam commutetur: actu tamen debere esse aliud quiddam: siquidem nihil ab eo, quod omnino simile est, pati solet. Deinde constituit discrimen inter generationem, de qua superioribus capitibus disseruerat, & eam, quæ accretionis comes est, quod per illam gignatur aliquid seorsim, ac per se consistens: per hanc vero non nisi pars, quæ denuo rei generatur agglutinatur. Vnde illa simpliciter generatio, hæc non nisi aggeneratio vocatur.

Alimentum cuiusmodi esse oporteat.

Nihil ab omnino simili atitur.

At

cuius parti eius quippiam additur, sed alia dilabitur, alia accedit. At cuius figuræ, ac formæ parti, fit accessio. Id autem magis constat in hisce, quæ dissimilium sunt partium, ut in manu, quod iuxta proportionis rationem aucta sit: quàm doquidem materies, cum diuersa est, facilius dignoscitur hic, quàm in carne, & hisce, quæ similium sunt partium. Idcirco, & cum mortuum est quippiam, magis adhuc caro, & os, quàm manus, & brachium esse videtur. Quare partim augetur carnis quælibet particula, partim non augetur. Nam secundum formam quidem, cuius parti quippiam adiungitur: secundum materiam vero haudquaquam. Totum tamen maius euadit, accedente quopiam, quod nutrimentum atque contrarium nominatur, & in eandem formam transeunte: ut si humidum sicco accedat, & cum iam accesserit, mutationem subeat, fiatque siccum. Nam partim simile simili, partim dissimile dissimili accrescit. v Dubitauerit autem quispiam, quale id esse oporteat, quo quid augetur. Palam itaque est, hoc potentia illud, quod augetur, esse oportere; ut si caro accretionem subeat, id, quo illa accrescit, potentia carnem esse, actu autem aliud: quod sanè ubi corrumpitur, caro fieri solet. Non igitur ipsum per se, solūque est (nam alioqui generatio esset, non accretio) sed id, quod augetur, cum eo est. x Qualiter igitur hoc affecto, illud augeri solet, an misto, haud secus, atque si quis aquam vino infundat, & idem, id, quod admixtum est, efficere vinum possit? An sicut ignis tactum cremabile adurit: sic & id, cui augendi facultas delegata est, in eo existens, quod accrescit, quodque actu caro est, quod accessit est potentia carne actu carnem facere consuevit. Illo igitur simul existente id ipsum accidit: quoniam si seorsum esset, generatio sanè foret. Nam ignem ad hunc facere modum contingit: videlicet iniectis in eum, qui iam est, lignis: verum ita quidam accretio est.

Text. 37.

Text. 38.

Text. 39.

expar-

x Qualiter igitur hoc) Debere id, quod augetur, alimentum commutare, sibi que vnire declarat exemplo vini, & ignis. Nam vinū aquā iniectam in se conuertit, sibi que copulat, nisi aquæ vis, & quantitas excedat. Item ignis ligna sibi apposita vrendo consumit, & in se transfert. Quæ tamen ligna, si separatim ignem conciperent, non aggenerari ignis, sed generari dicendus esset. Aduerte hæc non ad veræ accretionis, de qua hic disseritur, exempla attinere, cum neque vinum, neque ignis, neque alia corpora vitæ expertia subeant accretionem nutritionis comitem, de qua sola in his libris agitur. Admonet sabinde Aristoteles accretione nullam cōmunem quantitatem effici; sed singularem duntaxat, sicuti generatione non animal a singularibus abstractum, sed Bucephalus, aut Socrates generantur.

Similitudo a
conuersione
aque in vinū.

Text. 40. At cum ligna ipsa incenduntur, generatio. Quantitas autē vniuersalis nulla fit, sicuti nec animal, quod nec homo fit, nec singularium aliquod: sed vt hic vniuersale, sic & illic quantitas. z Caro igitur & os, & neruus, & similes partes, accedente, quidem quanto aliquo, sed non carne quanta augeantur. Quo igitur potentia simul vtrumque existit, videlicet caro quanta, hoc quidem auget: nam carnem quantam fieri oportet. Quo verò solum caro, hoc alit: hac enim nutritio, & accretione differunt. Quo circa quandiu saluū manet animal, & si decretionem, subeat, alitur; sed non semper accrescit. Atque nutritio idem, quod accretio, existit; ratio tamen est diuersa. Quod enim id, quod adiungitur, atque additur potentia caro quanta est, hoc carnē augere potest: quod verò caro potentia solum, hoc nutrire. a Hoc autem forma sine materia est: vt tibia, potentia quedam in materia est: similiter quoduis aliud instrumentum. Quod si materies aliqua accedat, quæ potentia sit tibia, & potentia quantitatem habeat, hæc tibie maiores euadunt. b Sin verò nihil prætereā agere possit, sed res perinde habeat, vt cum vino subinde plus aquæ imiscetur, quæ tandē vinū aqueū reddit, facitque aquam, tum quantitatis decretio fit, forma autē remanet.

Text. 41. Quo igitur potentia simul vtrumque existit, videlicet caro quanta, hoc quidem auget: nam carnem quantam fieri oportet. Quo verò solum caro, hoc alit: hac enim nutritio, & accretione differunt. Quo circa quandiu saluū manet animal, & si decretionem, subeat, alitur; sed non semper accrescit. Atque nutritio idem, quod accretio, existit; ratio tamen est diuersa. Quod enim id, quod adiungitur, atque additur potentia caro quanta est, hoc carnē augere potest: quod verò caro potentia solum, hoc nutrire. a Hoc autem forma sine materia est: vt tibia, potentia quedam in materia est: similiter quoduis aliud instrumentum. Quod si materies aliqua accedat, quæ potentia sit tibia, & potentia quantitatem habeat, hæc tibie maiores euadunt. b Sin verò nihil prætereā agere possit, sed res perinde habeat, vt cum vino subinde plus aquæ imiscetur, quæ tandē vinū aqueū reddit, facitque aquam, tum quantitatis decretio fit, forma autē remanet.

Text. 42. Quod si materies aliqua accedat, quæ potentia sit tibia, & potentia quantitatem habeat, hæc tibie maiores euadunt. b Sin verò nihil prætereā agere possit, sed res perinde habeat, vt cum vino subinde plus aquæ imiscetur, quæ tandē vinū aqueū reddit, facitque aquam, tum quantitatis decretio fit, forma autē remanet.

z Caro igitur & os)

Quia in qualibet accretione duplex interuenit mutatio: vna, qua materia alimenti rei auctæ formam suscipit, quæ nutritio appellatur: altera, qua viuens maiorem acquirit quantitatem: docet quo pacto hæc duæ mutationes inter se conueniant, & differant. Conueniant, quod vtraque fiat accessu rei quæque differunt, quod res augeant alimento quanto, quatenus quantum est, seu prout affert secum nouam quantitatem: nutriantur verò eodem, quatenus potentia caro est, seu prout in rei viuensis substantiam conuertitur potest, eique vniri. Est & alia differentia: nam animal quandiu viuit, nutritur: non tamē quandiu viuit, incrementum capit.

Conuenientia, & discriminē inter nutritionem, & accretionem.

Animal nutritur quādiu viuit.

a Hoc autem forma) Locus obscurus, varietate ab interpretibus explicatus. Alexander, & Philoponus aiunt Aristotelem nomine materie significare quantitatem; nomine formæ, ipsam rei substantiam, atque ita docere alimentum esse potentia formam, cum nutrit; potentia verò materiam, cum auget. Quia ergo paulo ante dixerat, quod nutrit esse potentia carnem, addit hoc esse formam sine materia, idest, respicere substantiam, non quantitatem. Quod verò addit, vt tibia, & cæter. nihil aliud significat, quàm vt in tibia datur potentia, quæ est quasi forma, & præter hanc materiam, ita & in alimento. D. Thomas inquit docere Philosophum virtutem rei viuensis non præfinire materiam omni ex parte certam, & determinatam; cum eadem virtus perseveret dilabente materia (sicuti & in tibia potentia) & hac ex parte esse illam quodammodo immaterialem; licet non eundem semper vigorem obtineat, sed progressu temporis hebescat, & debilitetur.

Quo pacto fiat decretio.

b Sin verò nihil) Qua ratione decretio fiat exponit. Quemadmodum, inquit, si quis in vinā amphoram paulatim aquam infundat, primò quidem vinū augebit, quia eius vis aquā superat; deinde cum plus aquæ fuerit iniectum vini potestas deterior fit, donec tandem totum vinum in aquam degeneret: ita quandiu virtus nutriendi acrior est, plus alimenti conuertit; postea cum iam fracta, & collapsa fuit; plus materie elabi sinit, quā reparet. Aduerte cum Philopono hanc vini similitudinem non quadrare ad omnia, vt planum est, sed ad explicandam imminutionem nutriendi facultatis,

Dd

QVÆ

Q V Æ S T I O I.

DE FACVLTATE NATVRALI,
vitali, & animali.

A R T I C V L V S I.

FACVLTATEM NATVRALEM,
ad quam nutritio, & accretio spectant,
partim in iecore cōtineri, partim nō.

Tea, quæ ab Aristotele in hoc capite de nutri-
tione, & accretione tradita sunt, apertiora, illu-
strioraq; euadant, pauca de facultate naturali,
ad quam hæc pertinet, disseremus: & quia facul-
tis naturalis doctrina cū vitalium, & animalium
virium tractatione coniuncta est; de his quoq;
breuiter disputabimus, maximè vt explicemus
id, de quo inter Philosophos magna disceptatio
est, videlicet vbi nam istiusmodi potētia resi-

deant. Porro constat facultatū, quibus nostrū corpus administratur, &
regitur, tria esse genera, nimirū vī naturalē, vitalē, animalē, vt tradidit
Plato in Timæo, Aristot. 3. de part. anim. c. 4. alijsq; in locis, Galen⁹ 2.
Prælag. c. 37. & lib. 9. Meth. c. 10. D. Nemesci⁹ in lib. de natura homi-
nis cap. 26. D. Damasc. lib. 2. fidei orth. cap. 12. D. Gregor. Nyss. lib. 4.
philosophiæ cap. 18. & alij. Ad vim naturalē spectat potētia alēdi, au-
gēdi, gignēdi. Ad vitalē virtus pulsatrix, itemq; vis spirituum vitalium cō-
fectrix, & officina caloris. Ad animalē sensus ōnes, & potētia, à qua oritur
mot⁹ volūtarius, idest, qui apprehensionē, seu iudiciū sequitur; tū præ-
terea influx⁹ quidā in organa istiusmodi viriū, de quo infra. Hisce tri-
b⁹ facultatib⁹ tres veluti duct⁹, seu riuuli deferuiūt: naturali, venæ: vi-
tali, arteriæ, animali, nerui è quibus venæ sanguinem cōmunē; arteriæ
eum, quem arterialem vocant; nerui, spiritum animale, deferunt.

Est autē sententia Aristot. lib. 3. de part. anim. cap. 4. & in lib. de iu-
uēt. & senect. c. 2. alijsq; in locis tres prædictas facultates, vel in corde
residere; vel ab eo pproximè oriri influxū non solū cōmuniter, sed etiam
propriè, ac priuatim necessariū earū functionibus obeūdis, indeq; non
modò arterias, vt oēs consentiūt; sed etiā venas, & neruōs originē cape-
re. Censuit enim quēadmodū in tota naturæ vniuersitate vn⁹ est mode-
rator ac princeps, ita in microcosmo (quia vbiq; fieri potest, principiū
vnū esse, quā plura, meli⁹ est; natura autē semper quod melius est, facit)
vnū esse præcipuū mēbrū, videlicet cor tāta dignitatis prærogatiua, vt
sicuti magistratus in provincijs vicariam habent gubernandi potestātē

à re:

Plato.
Aristot.
Galen.
D. Nemesci.
D. Damasc.
D. Greg. Nyss.

Venæ.
Arteriæ.
Nerui.

Opinio Ari-
stotel. de pri-
cipatu cordis

Homo, par-
tus mundus.

Galenus lib.
1. de vlu part.
cap. 16.

à rege commissam; ita cætera ab eo penderent, non tantum quatenus eis spiritus vitales, arterialem sanguinem, & calorem influentem impertit; sed etiam modo alio peculiari, vti mox patebit.

Sit tamen prima conclusio. Facultas naturalis quoad vim sanguinis confectricem residet in iecore. Hæc est contra Aristotelem 2. de partib. anim. cap. 4. & lib. 3. de hist. anim. cap. 19. & lib. de iuvent. & senect. cap. 2. vbi cor sanguinis officinam esse, & ab eo non à iecore commune alimentum per venas diffundi statuit. Licet verò Alexander 1. de anima. cap. vlti. Themistius in lib. de som. cap. 13. & Auerroes 2. Collig. cap. 9. alijque nonnulli Aristotelis placitum defendere conati sint: nos tamen iccirco discedendum ab eo putauimus, quod contraria sententia in scholis philosophorum communior sit, & (quod acrius vrget) manifestis medicæ, & anatomicæ artis observationibus atque indicijs comprobetur.

Prima conclusio contra Aristot.

Venas à iecore non à corde oriri docet Galen. 8. lib. de placitis Hippo. & Plat. & lib. 1. de vsu part. c. 16. Tho. à Veg. lib. artis Med. c. 38. Vall. li. 2. c. 14. tr. med. cap. 14.

De vena vmbilicari Vesal. lib. 3. de fabr. cap. 12. Gal. lib. 6. de vsu part. c. 21.

Itaque nostram conclusionem statuit Plato in Timæo, Galenus lib. 6. de placitis cap. 7. alijsque in locis, Philo Iudæus in lib. de victimis, Niceta apud D. Clementem lib. 8. recog. D. Gregorius Nyssen? in lib. de creatione hominis cap. vlt. D. Nemefius in lib. de nat. hominis cap. 23. Theodoretus sermone 3. de prouidentia, Lactantius in lib. de opificio Dei cap. 14. Richardus in 2. dist. 3. quæst. 2. circa 5. princ. Maior eadem dist. quæst. 5. & medicæ artis professores cõmuni consensu. Ac quod ita sentiendum sit, inde primò ostenditur, quia, vt ex anatome constat, venæ, quæ sanguinis ductus, & quasi canales sunt, è iecore propagantur, & inde in corp⁹ vniuersū proferuntur. Itē quia iecore malè affecto ægre corpus alitur, nūc atrophiam extabescēs, aliās hydro-pico humore turgēs; cūq; ei visceri curatio adhibetur, altrix facultas corroboratur, & ad pristinā redit valetudinē; sanè non nisi quia eo in loco corpori alēdo sanguis cōficitur, ac præparatur. Deinde quia, vt etiā dissectione conspicuū fit, foetus maternū sanguinē ad nutritionē sibi de mādātū excipit vmbilico, ad quē pertingit vena, quā vmbilicariē vocāt, quæ eiusmodi sanguinē recta ad hepar, videlicet ad secundæ coctionis locū defert. Præterea, quia edito in lucē animali, constat item dissectis mēbris cibū conuersum iam calore ventriculi in chylum, tendere per venas meseraicas ad hepar, ibique in sanguinē mutari, qui inde in totū corpus per venas ipsi iecori adhaerentes dispertitur.

Affertores primæ conclusionis.

Concl.

Refutatio secundæ conclusionis.

Quod si quis dicat gigni quidem sanguinem in hepate; sed desiderare adhuc vltimam decoctionem, nec eam nisi in corde adipisci. Is facillè coarguetur ex eo quod hepar, vt anatome commonstrat, neutiquam totum sanguinem cordi transmittit; sed quandam eius partem; reliquum verò aliorum per venas distribuit. Nec in corde aliquod vas ostenditur, quod sanguinem absolutè perfectum educat, & in corpus deriuat. Vnde referente Galeno 6. de placitis Hippocratis rectè à Platone dictum est, cor non cuiuslibet sanguinis originem esse, sed eius, qui impetu ruit, ac salit. Nimirum quia tantum quandam sanguinis partem ex læuo venæ cauæ latere allicit ad se, quæ pulmōni nutriendo, spiritibus, & arteriali sanguini

Cuius sanguinis origo sit cor.

Quatuor hu-
mores ubi ge-
nerentur.

conficiendis sit satis. Adde quod à corde nulla datur via, per quam san-
guis nutritorius toti corpori distribuatur. Rursus confirmatur conclusio
ex eo, quia omnes humores eodē loco generantur, cum simul ex vno chylo
omnes fiant: at neque pituita, neque atra, aut flaua bilis in corde gignū-
tur; sed in hepate, tum quia nonnisi in hepate apparent, nec nisi pro-
pe hepar habent receptacula, nempe fel, lienem, renes; tum quia cor
eiusmodi recrementum, & fecem nullo pacto admittit. Accedit pos-
tremo, quod vnumquodque suū principium refert, & æmulatur: san-
guis verò naturam iecoris exprimit, ut potè quod adeo sanguinolentū
est, ut concreti sanguinis speciem præbeat.

Facultas natu-
ralis non est
tota in ieco-
re.

Patet itaque superioribus argumentis sanguinis officinam non esse
cor, ut Aristoteles credidit, sed potius iecur. Nec mirum est latuisse id
Aristoteli, sicuti & alia nonnulla ad corporum fabricam spectantia,
quæ post eius tempora diligenti anatomicæ artis obseruatione com-
perta sunt. Non asseruimus verò in conclusione vniuersam facultatē
naturalem in iecinore esse, sed quoad vim conficiendi sanguinis; quia
licet vniuersa inde ortum capiat, non ibi tamen tota includitur, liqui-
dem alendi vis toto corpore fusa est; cum nulla pars corporis nutritio-
ne vacet, & virtus generatiua alium vendicat locum à natura sibi desti-
natum, de quo Galenus libro de semine, & lib. 14. de vsu part. cap.
10. Plato in Timæo, Vesalius 5. de corporis hum. fabr. cap. 13.

ARTICVLVS II.

FACULTATEM VITALEM

in corde sedem habere.

2. Concl.

Eius assertio-
res.

Secunda conclusio. Facultas vitalis residet in corde. Hæc est
Platonis in Timæo, Aristotelis lib. 3. de partibus animalium
capit. 4. Galeni lib. 7. de placitis cap. 9. & lib. 1. de locis affe-
ctis cap. 7. Auicennæ prima primi, doct. 6. cap. 4. & aliorum omnium
philosophorum communis, probaturque in hunc modum. Cor est
fons, & principium vitæ: ergo in eo insidet vitalis facultas. Antecē-
dens ostenditur; primū quia cum vita consistat in calido, & humido, à
corde communicatur calor, atque adeo vita cæteris membris (modò
hepar excipias, saltem quoad primam formationem, si id primò
effingi putes.) Item quia affecto corde, ordinariè animal confestim
interit; non ita verò affecto hepate, aut cerebro, aliavè corporis parte.
Nimirum quia, ut docet Aristoteles lib. 3. de partibus animalium
capit. 4. corrupto principio nihil est, quod cæteris, quæ inde pen-
dent, præbere auxilium possit. Præterea idem ostenditur ex se-
de, quam prouida, solersque natura cordi in corpore humano
attribuit, ut pote mediam, aut ferè mediam vndique circumualla-
tam, & ab externis iniurijs tutam. Observant autem anatomi-

Arist. lib. 4.
de part. anim.
cap. 2. Galen.
lib. 5. de loc.
aff. c. 1. D. Th.
in 3. d. 3. q. 4.
a. 1. ad 4. Alb.
Mag. lib. 13. d.
animalib. c. 4
tract. 1.

cæ

De sede cor-
dis Arist. lib.
3. de partib.
anim. c. 4. &
2. de hist. c.
17. Galenus
lib. 6. de vsu
part.

æ speculationis periti ossa, quæ cor custodiunt, gladij cuiusdam effigie referre, vt videatur natura quasi armata manu vitæ thesaurum continenter defendere. Huc spectat illud Plinij lib. 11. nat. hist. cap. 37. Cordi præcipuus calor, palpitat certè, & quasi alterum mouetur animal, intra præmolli, firmoque opertum membranæ inuolucro, munitum costarum, & pectoris muro, vt par erat præcipuam vitæ causam, & originem.

Cor vitæ
thesaurus.

Iam quod vis pulsatrix in corde insit, tum ex perenni illius agitatione manifestè deprehenditur, tum ex arterijs, quæ ab ipso oriuntur, quarum pulsus ad modulos certos, legesque metricas compositus, index ferè morborum est, & obseruatione crebri, aut languidi ictus gubernacula vitæ temperat. Quod item in eo sit virtus spirituum vitalium effectrix, liquet ex sinistro ventriculo, qui, dissecto animali, subtili, ac prætenui sanguine oppletus inuenitur. Ille enim sanguis insito cordis calore decoctus, atque exquisitè elaboratus, tandem in spiritus vitales abit, vt progressu exponemus. Est etiam in corde fons caloris, vtpote à quo calor in reliquas partes corporis dimanat. Lege Aristotelem lib. 3. de part. anim. cap. 4. lege quoque caput quintum in libro de spiritu, qui circumfertur inter opera Aristotelis, vbi ostenditur quanta sit vis prædicti caloris in fabrica operum naturæ, facta comparatione ad artem. Cætera, quæ hoc loco de cordis situ, & figura, deque eius vi pulsatili dici poterant, explicata à nobis fuere in libris paruorum natur. ac de cordis etiam motu scripsimus lib. 7. Physic. cap. 1. q. 1. art. 4.

Vis pulsatrix
in corde.

Et vis cōfec-
trix spirituum
vitalium.

Et fons calo-
ris.

ARTICVLVS III.

QVID DE ANIMALI FACULTATE asserendum sit.

Tertia cōclusio. Facultas animalis quoad potentias, quæ ad ipsam pertinet, partim est in cerebro, partim extra illud: ones verò eiusmodi potètiarū operationes à cerebri influxu pendent. In priori huiusce conclusionis parte statuimus facultatē animalē partim cōtineri in cerebro, videlicet quoad internos sensus; partim extra illud, nempe quoad externos, & quoad vim effectricem motus arbitrarij. Hæc pars, cuius probatio ex instituto spectat ad libros de anima, magno consensu à philosophis, medicisque recepta est: licet Aristoteles libro de iuuent. & senect. cap. 2. & lib. de somno, & vigil. cap. 2. & lib. 2. de part. anim. cap. 10. & lib. 3. eiusdem operis cap. 4. sensum communem in corde collocarit. Quain re à veritate eum deflexisse suo loco ostēdemus.

3 cōcl.

Aristoteles
sensum com-
munē in cor-
de statuit.

Posterior pars eiusdem conclusionis non minori auctorum consensione defenditur, à Platone in Timæo, à Galeno lib. 7. de placitis. D. Gregorio Nysseno lib. 4. philosophiæ cap. 16. est tamē contra Aristotelem.

Nervi à cerebro oriuntur.

Minora ex maioribus nascuntur.

Morbi, qui ex offensione cerebri procedunt.

telē lib. 2. de generat. anim. cap. 4. & lib. 2. de partibus anim. cap. 7. & lib. 3. eiusdem operis cap. 4. & lib. de progressu animalium, ubi influxū illum cordi duntaxat ascribit, & cerebrum tantummodo cordis refrigerandi causa datum esse putat. Porro nomine influxus, omissis de hac re controuersijs, intelligimus hoc loco communicationem animalium spirituum, qui ad prædictas functiones obeundas necessarij sunt, de quorum ortu, & vi, proxima quæstione agendum erit. Suadetur autem nostra sententia hunc in modum. Istiusmodi influxus, quem dari omnes fatentur, ab ea parte corporis esse debet, à qua oriuntur nervi, per quos spiritus animales influunt; atqui nervi oriuntur à cerebro, ergo. Maior propositio in confesso est, tū apud cæteros penē philosophos, tum apud ipsum Aristotelem, qui instrumenta à parte, in qua facultas viget, oriūda existimauit; vnde cū sanguinis auctorem cor faceret, venas ab eo deduxit. Minor probatur; quia dissectione constat nervos à cerebro descendere vel proximè, vel saltem interiectu spinalis medullæ, quæ cerebri soboles est, & eisdem meningibus obuoluta profunditur, è qua, tanquam rami ex arboris stipite, plurimi hinc inde nervi distribuuntur; omnes autem eum seruant progressum, vt quò à prædicta medulla, aut cerebro longius abeunt, eo tenuiores sint; quo magis cerebro appropinquant, eo sint latiores. Quod indicat eos à cerebro ortum capere; siquidē, quidquid Auicenna 3. de anim. cap. 1. dicat minora ex maioribus nascuntur, vt in stirpium, arborumque generibus videre est, quarum truncus omnium amplissimus deorsum radices agit, tum ex his fibras diffundit, sursum verò ramos explicat, inde ramusculos deducit, ac denique tenuium frondium propagine gracilescit.

Secundo, ex cerebri offensione oritur obliuio, phrenēsis, & deliratio, aliaque eiusmodi, ad quæ curanda non cordi, sed cerebro remedia adhibentur. Item animal obstructo cerebro fit sensus, motusque expers, vel ex toto, vt in apoplexia; vel ex parte, vt in paralyfi. Præterea, si nervus medius ligetur, pars versus cerebrum mouetur, ac sentit; versus cor nec sentit, nec mouetur. Denique refrigerato capite, & occlusa vaporibus via à cerebro ad sensus externos, oritur somnus, qui otium est animalium functionum. Hæc verò omnia manifestè ostendunt sensuum operationes, motumque arbitrarium, requirere virtutem è cerebro influentem. Igitur hæc virtus à cerebro est.

ARTICVLVS III.

ARGVMENTA ADVERSVS EA, quæ superioribus articulis conclusa sunt.

Primum arg. contra 1. conclusu.

Contra singulas conclusiones superius propositas occurrunt argumenta. Cōtra primā hæc; Multæ venæ iecur peruadunt, multæ sese in aliorum membrorum substantiam insinuant; nulla verò

Ratio est Arist. ex lib. 3. de hist. anim. c. 3. pro qua lege Vesaliū lib. 6. c. 3. contra Gal.

intra cor apparet; ergo venæ radicem habent in cordis superficie, indeque alimentum ad totius corporis nutritionem hauriunt. Ex quo sequitur non in hepate, sed in corde sanguinem generari. Secundò, cōfectio sanguinis requirit magnam caloris vim: hæc autem non in hepate est; sed in corde; igitur sanguis in corde conficitur. Tertiò, Plato in Timæo scripsit cor esse venarum originem, fontemque sanguinis; non verè igitur à nobis dictum fuit hepar ex Platonis sententia esse officinam sanguinis.

Contra secundam hæc sese offerunt. Si à corde reliquorum membrorum vita penderet, maximè esset, quia à corde ministerio spirituum diffunditur in ea viuificus calor; sed non ita est: ergo & cæt. Probatur assumptio; quia singula membra habent calorem sibi innatum, quo tueri vitam possunt, non minùs, quàm arbores, quæ absque influxu aduentitij caloris viuunt, suisque operationibus ritè funguntur. Itè quædam animalia multis secta partibus, adhuc in ijs vitâ seruât; & loco, vt antea, mouentur: & tamen non in omnibus ijs partibus cor manet, vt planū est: ergo vita non necessariò à corde pendet. Quod etiam ex eo confirmari potest, quia Aristoteles in lib. de iuent. & senect. cap. 1. fatetur testudinē exēpto corde moueri: & Galenus lib. 1. de plac. Hippoc. & Platonis cap. 1. & 2. testatur se aspexisse victimas, quæ auulso corde per aliquot horas currerent, & vociferarent: immo & in ijs sæpe nō inuentum fuisse cor memoriæ proditum est. Nam, vt cætera exempla omittamus, quo die Cæsar dictator primū veste purpurea processit, & in sella aurea sedit, sacrificanti bis in extis opimi bouis cor defuisse narrât Plinius lib. 11. Nat. hist. cap. 37. Suetonius, & Plutarchus in vita eiusdem Cæsaris.

Contra tertiam hæc obijci possunt. Id, quod est natura frigidum, nō potest esse idoneum instrumentum facultatis sensitivæ; nec valet aptè influere ad animales functiones, cū has frigus magis impediat, quàm iunet. Vnde Galenus de locis affectis docet ad animi ignauiam inducendam primum locum frigus habere: atqui cerebrum est natura frigidum, adeò vt cordis æstum insita frigiditate moderetur, & temperet. Non est ergo idoneum instrumentum internorum sensuum; nec potest commodam vim habere ad influendum in operationes facultatum animalium. Præterea, cū sensus internus subita, & vehementi apprehensione malum quidpiam, aut bonum percipit, nulla fit commotio in cerebro, in corde autē magna: ergo sēlio illa in corde potius fit, quàm in cerebro. Adde quod in syncope, deficiente in membris vitali spiritu, cessant animales functiones, quantūlibet cerebrum in se non lædatur: quod argumento est animalia opera ab influente cordis vi immediatè pendere.

Postremò quod vnum tantū sit proximum principium facultatum naturalium, vitalium, & sentientium, probatur argumento illo Aristotelis ex lib. 3. de partibus anim. cap. 4. alijsque locis. Quemadmodū in regno præstat vnum esse principem, quàm multos: ita par est in membrorum Republica vnum esse præcipuum membrum, cuius ope reliqua vigeant.

2. argum.

3. argum.

Primū argum.
cōtra 2. cōcl.

2. argum.

Primū argum.
cōtra 3. cōcl.

2. argum.

3. argum.

Aristoteles de
principatu cordis.

Monocratia
Polocratia
preferatur.

vigeat, cuius vicætera administretur, cuius influxu facultates omnes
suis muneribus probè fungantur, ipsum verò à nullo pendeat: hoc autè
non est aliud, quàm cor, vt cõmonstrat sedes ei à natura data, vt potè in
medio pectore tanquam regi aula; ergo cordi attribuendum est huius-
modi principium; nec cerebro, & iecori impertiri debet; alioqui cor-
poris, membrorumque gubernatio non regni, sed Triumviratus speciè
referet; cùm tamen, vt in ciuitate, ita & in corpore monocratia policra-
tia præferri debeat.

ARTICVLVS V.

SOLVUNTVR OMNIA

proximi articuli argumenta, exce-
pto vltimo.

Solutio pri-
mi arg. cõtra
1. concl.

HÆC tamen argumenta non concludunt, possuntque haud
magno negotio dilui. Ad primum contra primam conclusionem
dicendum est, siue cor venæ penetrent, siue non (qua de re lege
Vesalium libro 3. de corporis humani fabrica à capite 5. Fernelium in
libro de partium humani corporis descriptione cap. 11.) id non sat esse,
vt venarum origo cordi tribuatur; cùm sint alia multo firmiora argu-
menta, quæ illam iecori ascribendam esse demonstrent. Ad 2. cõfectio-
nem sanguinis non requirere maximum calorem, qui in corpore sit,
qualem habet cor, sed magnum, cuiusmodi est in iecore. Ad 3. respõ-
det Galenus prope calcem lib. 6. de placitis, Platonem venarum no-
mine arterias significasse; quod fecit etiam Hippocrates secundo vul-
garium morborum libro: erat enim veteribus vsitatum, vt vno, eodèq;
vocabulo arterias significarent, & venas. Fontem quoque sanguinis
cor Plato appellauit, non omnis, sed eius, qui per arterias influit, vt
diximus.

Solutio pri-
mi contra 2.
concl.

Ad primum contra secundam conclusionem, concessa maiori, ne-
ganda est minor, & ad eius probationem dicendum, esto singula mē-
bra à prima origine calorē sibi conuenientē sortiatur; egere tamen per-
petuo caloris influxu à corde ad resarcienda huiusce caloris dispendia,
quæ tum contrariorum occurso, tum dilapsu materiæ, inuehuntur.
Nec obstat quod stirpes intra se similem influxū non habent, tum quia
minus caloris exigunt ad tuendam vitam; tum quia ijs, vt statò anni
tempore efflorescant, fructusque producant, Sol suo accessu vberiorē
calorem iniicit. Vnde non abs re mūdi cor vocatur, quod his, alijsque
rebus similibus vice cordis subueniat. Ad secundum respondendū est
ex doctrina Aristotelis lib. 4. de generat. anim. cap. 4. & lib. de
iuent. & senect. cap. 1. & 2. nullum animal sine corde, vel aliquo vi-
cem cordis habente gigni. Verū imperfecta quædā, in quibus testudo
numeratur, absque corde viuere; quia videlicet horum sustentatio nō
tan-

Sol cõmun-
di.

Solutio. 2.

tanta necessitate à corde pendet, quanta eorum, quæ perfectioris naturæ sunt. Quod verò spectat ad victimas, quæ perfecta erant animantia, ut oves, & tauri, dicimus licet ea proximè post cordis euulsionem adhuc palpitent, immo & interdum vociferentur, edente eum motum impulsu spirituum, qui non cōfestim pereunt: tamen non posse illa diutius sine corde vivere, nec antequam eo vixisse, esto id non rarò in victimis desideratum scriptores tradiderint. Nimirum in ijs impiorum hominum sacrificijs nonnunquam Dæmones præsentium aspectum, & auditum falsa rerum imagine deludere, aut aliter maleficam operā interponere solebant, ut hominum mentes in impietate confirmarent.

Cerebrum esse frigidum temperamenti scriptum Aristot. lib. 2. de part. anim. Averroes. 2. Coll. Cōcil. diff. 24.

Ad primum contra tertiam conclusionem respondendum est esse quidem cerebrum frigidum; non eo tamen gradu, ut ad animales operationes exercendas, suovè influxu iuvandas inutile sit, immo valde accommodum; siquidem innato temperamento spiritus vitales à corde sibi demandatos ad eam caloris moderationem deducit, ut è vitalibus fiant animales, id est, animalibus functionibus promouendis apti, & idonei. Neque verò natura tantum frigoris cerebro contulit, ut cordis æstum mitigare possit; nec item eiusmodi opera cor eget, cum appulsu aeris à se, & à pulmonibus attracti abundè ventiletur; nec denique ea est inter hæc duo viscera aut viæ commoditas, aut loci vicinitas, ut à cerebro ad cor frigus transmitti queat, præsertim quod pari ratione etiam cor vim caloris cerebro inferret, quem cerebri frigus eo minus arcere posset, quo calor frigore actuosior, atque efficacior est: quanvis non sit negandum aliquid caloris à corde in cerebrum transfundi, ut in cæteras partes corporis: verum id caloris minus est, quàm foret posita utrinque in se mutuò agendi commoditate. Ad secundum dicito ex subita apprehensione turbari cor; non autem cerebrum; quia non in cerebro; sed in corde insidet appetitus concupiscibilis, & irascibilis, cuius est ex boni, vel mali ad ipsum pertinentis notitia commoveri. Quo autem modo phantasia, quæ est in capite, agat in appetitum cordi inhærentem; cum interagens, & patiens mutuū contactum dari oporteat, declaratum à nobis fuit lib. 7. Physic. capit. 2. quæst. 1. Ad tertium, in syncope, & deliquio intermitti operationes animales; quia ad has etiā requiritur cōmunis beneficētia, & influxus cordis, qui contrahente, & recipiente se ad intima spiritu, & calore nec capiti, nec membris alijs, quantum opus est, impenditur.

ARTICVLVS VI.

DILVITVR VLTIMVM QVARTI

articuli argumentum. Quæritur quod

nam sit in animali membrum

dignitate primum.

Ec

Postu

De dignitate
cordis veterū
opinio.

Postulat vltimum argumentum quarti articuli, vt quod nam mēbrum in corpore animalis dignitate præstet, statuamus. Zeno, Chrysippus, Posidonius, cæteri que eiusdem scholæ alumni; Item Aristoteles, & eius auditor Theophrastus, Auicenna, Aphrodisæus, alijque nonnulli principatum cordi detulere, in hanc opinionem adducti eo potissimum argumento, cuius nunc solutionem quaerimus.

De cerebri
præstantia
D. Gregori⁹.
Augustinus.
Chrysost.
Greg. Nyss.
Ambrosius.
Lactantius.

At Plato, Hippocrates, Galenus, Plutarchus, & complures alij cerebro potiore partem dedere, quam sententiam permulti è patribus amplexi sunt, vt D. Gregorius Magnus in caput. 9. libri Iob, D. Augustinus in Psal. 29. D. Chrysostomus in cap. 4. Epistol. ad Ephes. ser. 10. D. Gregorius Nyssen. in lib. de creatione hominis cap. 2. D. Ambrosius lib. 6. Hexam. cap. 9. & Lactantius lib. 6. cap. 9. Præcipua verò huius sententiæ ratio est, quod illud membrum cæteris nobilitate præferri debet, cui altiores potentia cōpetunt; at ita se habere caput, liquet ex eo, quia in ipso sensus omnes tam externi, quàm interni insunt; qui tanto illi plus dignitatis conferunt, quanto ad intellectū vim, omniū videlicet facultatū, & officio & secretionē a materia nobilissimā propius accedūt, quàm cæteræ corporis vires. Pro eodē etiam facit situs, quē caput in corpore humano obtinet. Nam cū humani corporis mēbra teste Aristotele 1. de hist. anim. cap. 15. ad similitudinē partium vniuersi collata sint; cūque videamus partes vniuersi, quod ex quatuor elemētis, & cælestibus corporibus cōstat, eo perfectiores esse, quo locū habent altiorē: fit vt caput reliqua mēbra nō minus nobilitate vincat, quàm cælū elementa. Vnde D. Ambrosi⁹ loco citato. Primū omniū, inquit, cognoscamus humani corporis fabricā instar esse mūdi: siquidē vt cælum eminet aeri, terræ, mari, quæ velut membra quædam sunt mundi: ita & caput inter reliquos artus nostri corporis cernimus eminere, præstantissimūque esse omniū tanquam inter elementa cælū: arcem inter reliqua vrbs mænia. Quibus similia scripsit Theodoret⁹ ser. 3. de providentia in hunc modum. Caput arcis instar in summo ciuitatis huius (humani videlicet corporis) fastigio situm conspice, in quo opulentissimus quoque hominis thesaurus, nempe cerebrū quasi in munitissimo castro custoditur.

D. Ambrosi.

Theodoret⁹.

Solutio dubi
tationis pro
positæ.

Nobis hæc dubitatio ita videtur explicanda, vt si membri dignitas communitate, & necessitate influxus æstimetur, primus dignitatis locus cordi tribuatur, vt benefica, summeque necessaria eius vis ad omnia membra pertinens ostendit. Si verò dignitas ex facultatum, & operationum perfectione, ac nobilitate pensetur, cerebro principatus deferatur. Quia tamen posterior hæc prærogatiua priori absolutè præponderat; ideo simpliciter statuendum videtur cerebrum cordi, cæterisque membris nobilitate præstare. Quod autem in argumento obijcitur oportere dari vnum membrum, à cuius peculiari vi, atque influxu omnes tres principes facultates immediatè pendeant, falsum est; etsi non sit negandum cerebrū reliquis mēbris esse nobilius, cuius merito seruetur in politia humani corporis, quan-

Humani cor
poris politia.

De cordis ne
cessitate Gal.
1. de loc. aff.
c. 2. ibidem
Vega, Tho.
Gaibius lib. 4.
tract. 4. q. 49.
Vallesius lib.
2. controu.
med. c. 12.

quantum potuit ac debuit, adumbrata quædam imago seu imitatio monarchiæ, & excellentia vnius principis, ac moderatoris. Quod itē cordi nobilissimam sedem à natura datam inquirunt, hand ita est. Licet enim illa ad cordis influxum, & securitatem percommoda habeatur; ea tamen, quæ cerebro obtigit, nobilior est, atque aulæ regiæ similior, ut potè in summo constituta, vbi ei cætera membra famulantur; & ut D. Ambrosius loco citato ait, ipsum seruili gestamine sicut numen, atque in sublimi locatum vehunt, vnde censoria potestate dirigit obsequia seruulorum, & præcepta singulis obeunda decernit. Quod item aiūt cor non pendere ab alijs membris, nec illorum ope indigere, à verò abest: eget enim hepate, ut sibi sanguinem ministret; eget pulmonibus, ut attracto ab eis aere ventiletur. Denique, ut semel dicamus, nullum est in animali membrum, quod citra aliorū subsidiū cohæreat.

Sedes nobilior cerebri, quam cordis.

QVÆSTIO II.

DE TVRNE SPIRITVS

in animante, an non.

ARTICVLVS I.

DARI SPIRITVS VITALES,

& animales, & ut quidam volunt, etiam naturales.

Galenus lib.
2. de facult.
nat. Aphoris.
lib. 1. & 2.
lib. 3. & lib. 2.
ad Glauc.

Via in superioribus persæpe fecimus, & in ijs etiam, quæ sequuntur, non rarò faciemus spirituum mentionem; postulat accuratæ doctrinæ ratio, ut semel de illorū vi, necessitate, ortuque agamus: id quod hoc loco opportunè præstandū erit. Constans est philosophorū sententia experimento satis comprobata animantiū vitam, & functiones calore sustentari, ac

Caloris necessitas.

foueri. Vnde Aristoteles, (quod ex eo nō semel inculcauim⁹) in lib. de iuuent. & senect. cap. 2. mortē caloris extinctione definiuit, quia videlicet dum calor viget, vita sustentatur, eodē intereūte concidit. Quæ etiam causa fuit, ut Heraclitus dixerit ex igne, cuius soboles calor est, nata fuisse omnia; & alij in duabus mūdi partib⁹, meridionali, & septentrionali, quarum altera calida est, altera frigida, vitæ & mortis figuram contineri pronuntiarint, ut videre est apud Lactantium lib. 2. cap. 10. Sed quia animantium calor assiduè dissipatur, necessum fuit iacturam hanc aliunde refarciri.

Vitæ & mortis figura in duabus mundi partibus.

Ad hunc igitur finem prouida, ac sempiternitatis auida natura spiritus efformauit, (id est corpuscula quædam ex puro, & detocato

Finalis causa spirituum.

Et 2

sanguis

sanguine mira tenuitate, qui spiritus nuncupatur, siue quod obtutum effugiant, siue quod velut aura quædam suauissima mulceant, pulsant, spirent) efformauit, inquam, huiusmodi spiritus, vt calorem ab ipso fonte, id est, à corde haustum toti corpori inuehant, & impertiant; atque ita insitum calorem aduentitio instaurent, simulque membris omnibus ad munia sua obeunda vim conferant. Quod videtur significasse Aristoteles lib. 5. de generatione anim. cap. vlt. cum ait sic se habere spiritum in rebus à natura institutis, vt in arte fabrili malleum, & incudem, quæ ad multas actiones edendas obseruiunt. Et in libro de comuni animalium motu cap. 6. inquit animalia omnia habere natium spiritum, eoque vigere. Hinc etiam Alexander Aphrodisiensis lib. 2. probl. quæst. 63. spiritum animæ, & corporis vinculum appellauit, quod viuifici caloris beneficio vtrumque conciliet, & coniungat; atque adeo vitam tueatur. Nec verò aduentitius calor alia ratione melius in omne corpus effundi, & subsidio aduenire potuit, quam per huiusmodi spiritus, qui tenuissimi sunt, maximèque agiles, ac proinde huc illuc facillè discurrunt, ac totum corpus breui traijciunt.

Quid sit spiritus, Argenter. lib. 2. de somno, & euangilia c. 6.

Alexander.

Da: lex spiritus; insitus, & influens.

De insito.

De influente qui in vitalem, & animalem diuiditur.

An sit ponendus spiritus naturalis.

Responsio.

Diuiditur autem spiritus in insitum, & influentem. Insitus, qui etiam ingenitus, seu complantatus dici consuevit, est, quem generans unicuique membro virtute seminis ab exortu inserit. Nec enim foetui vitam impertisset; nisi id, quo potissimum vita continetur, id est, spiritum communicasset. De huiusmodi spiritu loquens Aristoteles cap. 3. lib. 2. de generatione animalium. Inest, inquit, in semine omnium, quod facit vt foecunda sint semina, videlicet quod calor vocatur: idque non ignis, non talis facultas aliqua est, sed spiritus, qui in eo continetur. Vbi aduerte spiritum dici ab Aristotele calorem, sicuti & à Platone interdum calor, interdum ignis appellatur, non quod re vera calor, aut ignis sit, sed quia calore abundat, adeo vt Galeno, & Auicenna auctoribus omnium calidissimus in animali habetur. Quod tamen an ita sit, infra statuendum. Influens spiritus dicitur, qui à principe aliquo membro in reliquas corporis partes continenter influit. Diuiditur autem hic in vitalem, & animalem. Vitalis est, qui ab ipso vitæ fonte, id est, à corde per arterias decurrit: animalis, qui à principio animalium operationum, hoc est, à cerebro manat.

Lege Auicennam, prima 1. cap. de virtutibus Fernel. in lib. de spiritu, & innato calido c. 7. Actuarij lib. de spirit. Galen. 2. prælag. aphor. 37.

Sunt etiam, qui tertium membrum adijciant, videlicet naturalem, qui ab hepate deducatur, vt quemadmodum vniuersum corpus tres principes facultates gubernant, ita & tres sint differentiae spirituum, quæ iisdem facultatibus obseruiant, è proprijs fontibus per suos canales distributæ. Sed naturalem spiritum plerique minimè ponendum censent ea maximè ratione, quod nulla in iecore insignis cauitas sit, perinde atque in corde, & cerebro, quæ huiusmodi spiritus officina esse possit. Verum, reiecta opinione Actuarij in libro de spiritibus, vbi pene infinitos sine ratione confingit: hæc controuersia ita videtur componenda, vt si nomen spiritus propriè, atque ex usu

usu philosophorum sumatur; quo pacto spiritum dicimus substantiam tenuem, pellucidam, exquisitè elaboratam, & ad obeundas functiones necessariam: tunc negemus dari spiritum naturalem: si verò nomen spiritus fusè, ac minus propriè vsurpetur pro particulis quibusdam sanguinis minus crassi, quæ vnà cū reliquo sanguine è iecore transmittuntur; tunc esse spiritum naturalem non inficiemur. Eius autem munus erit concoctionem singularum corporis partium iuuare.

Esse autem in animali spiritus conuincunt plurima argumēta, quorum nonnulla iam ante perstrinximus. Nam si quis mortuo animali in cordis, & cerebri ventriculos introspeciat, eos sine vllō fere humore inueniet: quare cū non frustra à natura conditi sint, optima coniectura est illos, dū adhuc animal viueret, prætenui aura, seu spiritu fuisse occupatos; qui tamen eo intereunte, cū fluidæ, ac leuissimæ substantiæ sit, euanuerit. Præterea quod dentur spiritus vitales, liquet ex eo; quia si arteriæ crasso humore oppletæ fuerint, pulsu, micationeque orbantur; utique traiectione eiusmodi spirituum, qui à corde mittuntur, impedita. Similiter dari spiritus animales inde constat; quia propterea, qui in gyrum aguntur, concidunt, quia spiritus recta per nervos deducendi, circulari illo flexu aliō vergunt. Item quia eiusmodi nervis obstructis, sensus, motusque perit. Vnde etiam spirituum necessitas deprehenditur: quandoquidem animal nec sine pulsu viuit, nec sine motu, & sensu: hæc autem citra spirituum opem non constant.

Quibus indicijs, deprehendatur dari spiritus.

Circumvolati cur consulant.

ARTICVLVS II.

QVO NATVRÆ ARTIFICIO
spiritus procreentur, foveanturque.

Nunc de spirituum ortu, fomentoque paucis dicendum. Purior quædam pars sanguinis in iecore confecti per venam cauam, & communes quosdam aditus in cor inuehitur, ac primum dextro, deinde læuo eius sinu excepta ibi recalescit, & vitalem quandam vim ab ipso vitæ fonte haurit; à qua vitalis dicitur, quasi vitæ auctor, & conseruator. Huius spiritus pars quædam per arterias toto corpore diffunditur. Altera per anfractus, & flexuosam ambagem sursum viā capessit, ac tandem in cerebri ventriculos euadit & proprietate virtutis cerebro inditæ magis attenuatur, & quasi ætherius redditur, fitque ex naturali animalis, adeptus videlicet temperationem quandā, cuius merito ad motum, sensum, & omnes denique animales functiones administrandas idoneus est animæ administer. Tum verò in particulas diuisus per nervos dispensatur. Vnde iam intelligitur, quemadmodū spiritus innati, stabiles, fixique sunt; sic influentes, errantes esse, ac vagos, cū hi à corde, & cerebro egressi huc illuc oberrent.

Spiritus vitales in læuo cordis ventriculo generantur.

De hac re
Fer. lib. 2. de
abditis rerū
causis, & in
lib. de spiritu
& calid. The
ophilus lib. 3.
de anima. ad
text. 13 O.
Garb. lib. 1.
tract. 4. q. 31.
Valles. lib. 2.
contr. med.
6. 4.

Lege Aphro-
disium sect.
1. probl. q.
14.

De hoc du-
plici ventri-
culo Lactan-
tius lib. de
opif. Dei. c.
6. Galenus in
lib. de for-
mat. fct.

A quo ram
eiantur spi-
ritus.

Virtus re-
atrix medi-
corū super-
uacanea.

De spiritu
sustentatione.

Siquis autem petat à quonam huiusmodi spiritus regantur, vt in hanc potius, quā in illam partem corporis tendant. Respondebunt medici regi, duci quē à virtute quadam rectrice, quam ipsi omnibus facultatum muneribus, ac toti corpori præsidentem faciunt. Nos, qui virtutem hanc superuacaneam, ac fictitiam credimus; respondemus regi, ac moueri à virtute impellente, & attrahente, qua cor, & cerebrū, cæteræ quē partes donatæ sunt, vt alibi monuimus. Nec mirandum est inesse viuentibus huiusmodi expultrices, & attractorias virtutes; cū alias his similes, ac multò etiam admirabiliore in rebus inanimatis, vt in rhebarbaro, in magnete, in succino, in adamante, alij quē compluribus passim experiamur.

Quod ad spirituum sustentationem, pastum quē attinet, res sic habet. Quemadmodum lucernæ flamma, ne extinguatur, duo requirit, nempe oleum, & ambientem aerem; oleum quidem, vt eo tanquā pabulo alatur; aerem, vt ab ipso item incrementum, fomentum quē accipiat: ita spiritus, vt seruentur, duo exigunt. Alterum est humor quidam persimilis oleo, quem nonnulli primigenium vocant, quod à prima statim origine suscipiatur; alij radicalem appellant, quod eo, quasi radice, animantiū vita sustentetur. Alterū est, prætenuis aura, quæ spiritum foueat, vt explicat Aphrodisæus lib. 2. probl. probl. 63. Atque hinc est, quod etiam in gratiam spirituum vitalium cor, arteriæ, & pulmones aerem identidem recipiendo ducunt, ac reddunt; quod itē narium ministerio in gratiam spirituum animalium cerebrum præstat. Qua de re Hippocrates in lib. de alimento, Galenus in lib. de vtilitate respirationis cap. 5. & 1. Aphor. 14. & 7. de vsu part. cap. 8. & 9 & Auicenna Fen. 11. 3. tract. 2. Est & communis auctorum opinio foueri eos odorifero halitu. Consule Galenū sect. 2. Aphor. 11. & lib. 6. Epidē, Conciliatorem diff. 155. Valleriolam lib. 2. de locis comm. cap. 2.

Q V Æ S T I O III.

Q V A R A T I O N E A L T R I X F A-
cultas circa alimentum negotietur.

A R T I C V L V S I.

D E N E C E S S I T A T E V E G E T A-
triciū facultatum, deque prima ali-
menti concoctione.

E tri.

TRIBVS facultatibus, quas supra retulimus, naturali, vitali, animali; naturalis, seu vegetans in disputatione hoc loco adducenda est, non absolutè, sed quoad vnam eius partem. Constat nimirum ex doctrina Aristotelis lib. 2. de anima cap. 4. text. 34. & 37. tres esse vegetatricis animæ facultates, alentem, augentem, generantem; tot enim viuentibus (& si non omnibus tertia) necessariae sunt, de quarum distinctione, seu reali, seu formali alibi ex instituto differendum. Porro altrix facultas ideò necessaria est, quia vniuersi corporis substantia tum ab insito nobis calore, tum ab aere circumfluo, alijsque causis assidue carpitur, ac diffluit, proindeque vi aliqua eget, quæ eius dissolutioni occurrat, ne præproperè extabescat, & absumatur; hæc autem est potentia alens, seu nutriens. Secunda item necessaria est, quia cum viuens in ortu imperfectum, ac magnitudine paruum sit, utpote è semine exiguo progeneratum, accretionem ex postulat, qua ad iustum magnitudinis terminum prouehatur; id verò munus auætrici facultati demandatum est. Denique requiritur etiam tertia, quia viuentium corpora, cum ex contrariorum permissione consent, fato cedunt; atque adeò ut quod numero seruari nequit, perpetua saltem posteritatis successione maneat, ac secundum speciem perseveret, gignentis potentiae beneficio opus est.

Triples facultas vegetantis animæ

Arist. lib. 2. de generatione animalium.

Cic. lib. 2. de nat. Deorum Galenus lib. 4. de vitiis partium.

Non habere omnia linguam docet Arist. lib. 4. de part. animalium. c. 11. & lib. 2. de hist. animalium. cap. 10.

De officio, & dissimilitudine ventriculi Arist. lib. 3. de part. animalium. c. 14.

Quod ad altricem facultatem attinet, corporis nostri fabricam sic naturæ auctor Deus constituit, ut certis in locis residerent partes quædam ad eiusmodi facultatis officia destinatae. Aliter neque membra aliter commodè, neque artuum corporis administratio constare posset. Primum ergo cibus ore exceptus dentibus comminuitur, conficiturque, & ad ventriculi decoctionem accommodatur. Vnde sic se habet os ad ventriculum, ut cocus ad lebetem, in quæ carnes non integras, sed concisas mittit; atque adeò non propriè fit cibi concoctio in ore, sed præparatio quædam ad concoctionem in ventriculo faciendam, ut docet Aristoteles lib. 2. de part. anim. cap. 3. Deinde cibus præmansus, tum crebra agitatione, & motibus linguæ, quæ tanquam manus quædam est ventriculi, ijs, quæ linguam habent, tum gulæ attractione œsophago deorsum pellitur (procurante interim natura ministerio epiglottidis ne quid ex esca incidat in arteriam vocalem & respirandi viam intercludat) Tum ventriculus, ut communis officina, siue promptuariū, cibum recipit, complexuque suo inclusum in vnum cogit, atque arte comprehendit, aliòquin in tam ampla capedine huc illuc fluitans decoqui non posset, & ante legitimum tempus elaborètur.

De fabrica humani corporis.

Ut nutritio fiat.

Ministerium lingue, œsophagi, Epiglottidis.

Ventriculus communis officina.

Substantia ventriculi.

Forma ventriculi.

Porro ventriculi substantia, nervosa, membranaeque est, & fibris coccinè intexta, ut facile possit diduci, ac rursus contrahi; quod exigente usu præstat; nam cum ei multa offeruntur, ampliatur; cum pauca, colligitur. Est etiam intus accuratè lævis, ac lubrica; constat enim duplici tunica, interna, & externa; quarum interna cavitatem respiciens, & si nervosa; tenuior tamen est, ac plurimis donata fibris, quæ manuum instar ciborum attractioni famulantur. Habet ventriculus formam aliquantulum variam quandoquidem & rotundus est; & à dextro in

sinistrum oblongus. Rotundus, quia hæc figura omnium capacissima, minimèque iniurijs obnoxia habetur. Oblongus, quia id sedes, quam obtinet, & gemina eius orificia, alterum, quo cibos recipit; alterum, quo eosdem in cremorem mutatos ad intestina demittit, postulare videntur. Qua de re multò plura enucleatius Anatomicae artis professores, Galenus lib. 4. de usu part. cap. 7. Vesalius lib. 5. de corporis humani fabrica cap. 3. Oribasius lib. 24. cap. 18.

Prima cōco-
ctio.

Cōctrix ergo facultas ventriculo insidens toto conatu in alimentisibi commissi decoctionem incumbit, ipsumque amplexu, & calefactu suo immutat tum proprio, ingenitoque calore, & spiritu; tum eo, quem vicinæ partes, videlicet iecur, lien, cor, diaphragma, ut lebeti circumiectus ignis, eidem conferunt. Sic demum perficitur ea, quæ è tribus præcipuis concoctionibus prima est, generaturque ex cibo massilla, seu cremor, quem Medici chylum vocant. Cuius certè confectio, & elaboratio non alteratrici duntaxat virtuti ascribi debet, sed etiam, ac multò magis ipsi formæ substantiali, cuius est instrumentum.

Chyli confe-
ctio.

Postquam ventriculus suo munere circa alimētum perfunctus est; per infernum orificium (græci πυλωρόν, latini ianitorem vocant) expellentis facultatis ministerio chylum, de cætero pro onere futurum, abijcit, ac deorsum trudit, qui flexuosa intestinorum circuitione deductus in ea præteruentione, venæ Mesaræi, seu Mesenterij, quas Mesaraicas vocant, id, quod præstantissimum est, per oscula, & foramina combibunt, & quasi hirudines sugunt, atque in iecur transmittunt. At quod superuacaneum, & excrementitium est, in crassiora intestina deiectum exturbatur. Ita verò natura in corpore animalis vias quam plurimas distribuit, ait Galenus initio libri quarti de usu partiū, alias quidem velut publicas, & communes omnium nutriendorum, alias ut angiportus quosdam ad singulas partes nutrimentum perferētes. Communis, & maxima, primaque omnium est ab ore ad ventriculum; secunda à ventriculo ad hepar, & cæt.

Venæ mesen-
terij, seu me-
saraicæ.

ARTICVLVS II.

DE SECUNDA

concoctione.

Substantia ie-
coris.

QUod ad secundam concoctionem attinet, substantia iecoris, quæ illius est officina, rubra est, & mollis, sanguini paulò ante concreto similis, nisi quod duritiem maiorem vendicat. Ut aut sanguis, sicuti oportet, ad exactā elaborationē in ipso moram traheret, non dedit ei natura vnum aliquem ventrem; sed eam tamen compositionem, ut facilè possit impleri sanguine, quem confestim in venas fundit. Iecur hominis, pro sui corporis magnitudine, per quam amplum est. Quā parte attingit septum transversum (vnus hic est è thoracis

Figura ieco-
ris.

Vesal. lib.
5. de hum.
corp. fab. c.
3.

Lege Auer. 3.
collig. cap.
de agit. Cō
cil. diff. 39.
Garb. lib. 1.
tract. 4. q. 35.

De figura ie-
coris Aristo-
tel. lib. 3. de
part. anim. c.
12.

De his M. Alb
lib. 3. de ani-
malib. tract.
2. c. 3.

Conciliator
diff. 29.

Aegid. in 2. d.
30.

Plato in Ti-
meo, Hippo-
lib. 4. de mor-
bis. Auer. 2.
Colliget. c. 8.

Galen. lib. 4.
de usu part. c.
6. ex sententia
Hip. in libel.
de nutritim.
M. Alb. lib. 13.
de animal. c.
& tract. 1.

thoracis musculis, quem diaphragma vocant) gibbum est, ac læue; qua-
ventriculum, inæquale & sinum. Licet vero non vnam figuram ha-
beat; magis tamen ad rotundam accedit, estque in homine simile bubu-
lo, vt ait Aristoteles lib. 1. de hist. anim. cap. 18. Item maiorem sui
partem in dextrolatere extensam obtinet; esto aliquando, referente
Aristotele loco proximè citato, in nonnullis quadrupedum cum
liene, qui à læua est, locum permutasse obseruatum sit, quod ta-
men prodigij loco est habitum.

His ita positis, vbi iam alimentū per angustas mesenterij vias multi-
plici lapsu & erratico partim impellentibus venis, partim ad se iecore
ipso inuitante, in hepar per venā, quam portā dicunt, inuectū est; inibi
nouā, id est, secundam concoctionē subit vi caloris & spiritus, quo offi-
cina hæc abundat. Hic verò chylus in massam quandam euadit, quæ
Χυμὸς dicitur, in quo quatuor simul humores visuntur, sanguis, pitui-
ta, flaua bilis, & melancholia. Horum autē permistionē, ortūq; Gale-
nus lib. 2. de naturalibus facultatibus cap. 9. & lib. 4. de usu part. cap.
3. alijsque è recentioribus medicis declarant exemplo vini nuper ex
vuis expressi, & in dolia infusi, quod innato calore adhuc efferuescit,
concoquitur, secernitur. In eo quippe substantiæ quatuor inter se
distinctæ apparent. Nam vini flos, qui leuis, & aerius est, supernatat;
fæx grauis, ac terrestriis deprimitur, & subsidit; crudus quidā humor,
& aquosus vnā cum vino permistus circumfertur. Flori respondet
bilis flaua, quæ in sanguinis superficie ebulliens aureo colore splēdet.
Fæci, humor melācholicus, qui terrea grauitate deorsum vergit. Cru-
dæ, & aquosæ portioni, pituita. Vt enim cremor ille, nisi admodum
rebellis, & contumax sit, innato vini calore in vini substantiam cōuer-
titur; sic pituita, quæ sanguis inchoatus est, calore sanguini insito in
sanguinem commutari potest. Denique vino respondet syncerus, &
perfectus sanguis, quod istiusmodi humorum vterque in sua congerie
cæteris laudabilior, excellentiorque sit.

Licet autē omnes ij humores in cōmuni illa nutritionis officina pro-
creentur, nō omnes tamen ad alendū corpus idonei sunt. Quare natura
id, quod ex ijs superuacaneū est, segregat, & flauam bilem in folliculū
fellis, qui ad iecoris portas situs est, conijcit; atram ad splenem procul
amandat: pituitæ verò nullum conceptaculum dedit, in quo priua-
tim consistat; tum quia sanguinem per vniuersum corpus deuchit, tū
quia, cum sit sanguis ex dimidio coctus, facile expressam, ac perfe-
ctam sanguinis rationem adipiscitur, & in alimentum cedit; tum de-
nique quia artus omnes humectari possunt ab hoc succo, ne frequen-
ti agitatione inarescant. Sed est etiam aliud recrementum, à quo san-
guinem expurgari oportet, humor quidam tenuis, & copiosus, quo
chylus è ventriculo per intestina, & mesenterij venas in iecur tanquā
vehiculo perducitur (is in lotiū euadit) Hippocrates *ὄχημα τροφῆς*,
id est, vehiculum nutrimenti appellauit, eo quidē nomine usum eius
indicās. Hic igitur humor postquā vehēdi munere est perfunct⁹, quia
nec alēdo corpori aptus, nec ad alia deinceps utilis est, per quarundā ve-

Ad quam par-
tem iecur ver-
gat.

Secunda cō-
coctio.

Quatuor hu-
morum geno-
ratio.

Apra simili-
tudo ad de-
clarandā qua-
tuor humorū
differentiam

Quatuor hu-
morū vñs,
utilitas, & se-
cretio.

Pituitæ nullū
in corpore cō-
ceptaculum.

Vehiculum
cibi.

narum, quas emulgentes appellant, ductus, in renes attrahitur, & discernitur, vnde mox in vesicam profunditur. Quod similiter accidit pituitæ: nam quod absoluto opere ex ea relinquitur, & non exudatur, per emunctorias venas in vesicam defluit.

Obiectio.

Erit tamen, qui obijciat non videri duas superiores decoctiones omnino necessarias; quia, vt medicorum nonnulli docent ex Hippocrate in lib. de alimentis, interdum cum æger per os cibum capere non valet, apponuntur extrinsecus supra ventriculum, aliasvè partes corporis res esculentæ, vt ijs per euaporationem poros subeuntibus nutriatur. Respondemus alimentis in eum modum adhibitis aut non nutriri ægrotum; sed tantummodò succi quadam irrigatione perfundi, & foueri; sicque iuuari: vel certè eiusmodi halitum excitatum à cibo prius ad decoctionum officinas, membrorum attractione deduci, ibique concoqui, atque ita alere. Galenus tamen 6. de placitis credit concoctionem ventriculi non esse necessariam absolute, sed cum solida capiuntur alimenta; in cæteris verò perfectionis tantum gratia.

Obiectio.

Deinde opponet quispiam videri hepar superfluum. Nam cum huius membri duo sint officia, expurgare, & decoquere alimentum, vtrumque potuit à ventriculo præstari. Nec satisfaciet qui dixerit vtrumque ab eo fieri; quandoquidem ibi cibus primam decoctionem subit, & purgatur; sed hanc decoctionem, & expurgationem inchoat, imperfectasque esse. Non, inquā, satisfaciet, quia cum natura stu-

Natura amica cõpendij.

deat cõpendio, debuisset ventriculo attribuere vim ad ea munia absque accessorio iecoris ministerio perfectè exequenda. Occurrendū tamen cum Galeno lib. 4. de vsu part. cap. 3. sicut triticum in area à paleis, postea verò pistorum opera ab alijs tenuioribus corpusculis superfluis mundatur: ita alimentum in stomacho à maioribus recrementis, in iecore à minori fæce purgari: quia conueniens fuit, vt natura more suo paulatim à minus perfectis ad perfectiora progredieretur. Præterea membrum, quod alimentum excipit, membraneum facilisque distensionis, & contractionis esse oportet, vt pro cibi quantitate & porrigi, & coarctari queat: at nullum membraneum nimis calidum est.

Ventriculus nature membranæ.

Quare ob hanc causam non potuit ventriculus calore proprio admodum abundare, quanuis membrorum calentium vicinitate eius decoctioni commodè prouisum sit. Oportuit ergo aliud membrum calidi⁹ esse, in quo alimentum crassiori fæce liberū, & mediocriter decoctū, perfectiorē decoctionē adipisceretur. Quo patet non fuisse expediens, vt absoluta decoctio ventriculo demandaretur. Quod verò aiunt naturam studere compendio, ita est; sic tamen, vt non tale quid faciat, quale

Natura necessaria concedit, superuacanea negat.

statuarij gladium Delpicum ob inopiam: sed vnum ad vnum: tunc enim optimè instrumenta proficient, si eorum singula non multis, sed vni obseruiant, vt docet Aristoteles 1. lib. Polit. cap. 1. Itaque natura & necessaria, conuenientiaque concedit, & superuacanea, atque inutilia negat: nec solet pluribus committere, quod æquè benè, & prodignitate ab vno fieri potest: sed hoc in re præsentī locum non habuit.

De excellenti calore hepatis Vega in cap. 61. art. Med. Fernel. lib. de anim. facult.

De gladio Delpico Manutius in Adagij.

ARTICVLVS III.

DE TERTIA CONCOCTIONE,

& conuerfione alimenti, deque fa-

cultatibus adiutricibus.

IS, quæ diximus, recrementis; expurgatus sanguis ampla quadam vena excipitur, quæ caua magna appellatur. Ea in superiorem, & inferiorem partem, & quoquo versum ducta, ac primum furculis propagata, deinde varijs diffusa ramulis, hinc in bilis vesiculam, ventriculum, lienem, intestina, mesenterium, & omentum: inde in cor, aliasque partes corporis excurrens, alimentum diuidit. Quia tamen id sponte sua perlabi non poterat, primum quidem à vicinioribus venarum partibus; deinde à cæteris longo tractu, suæque allicitur, ac simul pituita vehiculi vicem subeunte in omne corpus influit, ac dimanat. Et in hac sanguinis traiectione, dum vnumquodque membrum per flexuosos venarum anfractus, id, quod sibi vtile, & commodum est, vendicat; seruata quadam iustitiæ mediocritate, spectataque conditione cuiusque partis, commoda fit alimenti distributio; adeo ut nihil fere in naturæ officijs admirabilius videatur; vbi summa inæqualitas, summa est æqualitas. Quod Aristoteles lib. 2. de generatione animalium cap. 4. exemplo patrisfamilias in hunc modum explicat; Natura perinde ac paterfamilias prudens nihil solet omittere, ex quo facere aliquid commodi possit. Dispensatur autem cura rei familiaris, ita ut cibus optimus detur liberis, deterior seruis, vilissimus socijs animalibus.

Caua magna.

Pituita alimenti vehiculū.

Iustitiæ æqualitas in distributione alimenti.

Natura quasi paterfamilias.

Igitur postea quam alimentum distributum, minutissimas corporis partes, porosque subiit; in ijs perfectam concoctionem assequitur, & pro natura cuiusque membri duritiæ, mollitudinē, calorem, frigus, & innati temperamenti modum, cæterasque dispositiones accipit; & tandem in substantiam rei viuētis conuertitur; eaque conuersio, propriè nutritio appellatur; ac tunc fit, cum materia alimenti, propria forma abiecta formam rei alitæ suscipit, & materiæ totius continuatur.

Nutritio quando fiat.

Sed aduertendum adhuc est antequam alens facultas alimentum ad nobilissimum hunc actum prouehat; à quibusdā facultatibus, quasi operis famulis, & ministris iuuari. Quæ à Galeno lib. 5. de locis affectis cap. 7. & ab Auicenna 6. Natur. parte 1. cap. 5. comuni fere Medicorum assensu quatuor in primis numerantur; nimirum attrahēs, concoquēs, retinēs, expurgās. Nā cum alimentum oēs partes animalis pervagari debeat, nec per se, ac vi sua ferri queat; necesse est ut virtus aliqua membris insit, quæ illud ad se inuitet, & alliciat; hanc verò attrahentem vocant. Præterea cum alimentum à viuētis natura diuersum sit, nequam potest in illius substantiam verti, nisi prius multiplici alteratione cum eo similitudinem, & cognationem assequatur; proindeque requiritur ad id virtus concoquens, seu, ut Galenus vocat, alteratrix.

Facultates administræ nutritionis.

Facultas attrahens.

Concoquēs.

Et a

Item

Lege Galenū
3. de causis
symptomatum.
Auicenna 2.
Fn. doctr.
6. cap. 2.

Retinens. Item quia huiusmodi concoctio tempus efflagitat; nec enim peragi momento potest, necessaria est vis continens, seu retentrix, quæ alimentum contineat, ne dilabatur. Postremo quia oportet ab alimento concocto expelli sordes, & excrementa alitioni inepta, requiritur ad id virtus expurgans.

Appetens. Præter has virtutes adduntur alibi à Galeno tres aliæ: appetens, quæ
Distribuens. ponit primo de causis symptomatum: distribuens, cuius meminit ter-
Secernens. tio eiusdem operis: secernens, quam exprimit in 2. Aphorism. comm. 13. Videntur autem colligi hæ facultates è tribus munijs, quæ obeunt. Primæ enim respondet appetentia alimenti in venis, & alijs partibus, quam subsequitur attractio. Secundæ, dispensatio alimenti per membra corporis. Tertiæ, separatio utilis ab inutili. Et hanc ait Auerroes libro 2. Colliget, capite 7. & 9. & libro 3. cap. 16. accepisse se ab Albumazar. Habemus igitur septem virtutes, vel etiam plures, si scrutari minutius velimus, nimirum attrahentem, concoquentem, retinentem, expurgantem, appetentem, distribuentem, secernentem. De quibus lege, si placet, quæ scripsit Valleriola libro 1. locorum communium cap. 13. Peramatus libro de animæ functionibus cap. 7. Fernellius lib. 5. Physiol. cap. 4. Vallesius lib. 2. contr. medic. & Phil. cap. 21. Alexander lib. 1. probl. quæst. 57.

Septem virtutes. Quæri solet quonam pacto prædictæ virtutes inter se differant. Omilla disceptatione, sic habeto. Virtus secernens non distinguitur à distribuyente. Enim verò distribuens non quodlibet alimentum, sed cum delectu, & secreto per eundem actum inutili, membris impertit. Item distribuens non est diuersa ab attrahente, nec ab appetente. Nam distributio fit, dum quælibet pars alimentum sibi conveniens attrahit: & membrorum appetitio non est, in re subiecta, nisi attractio. Similiter expurgans, & concoquens non differunt; quia in decoctione idem calor, qui decoquit, seiungit, expurgatque partes utiles ab excrementitijs, ut aurum à fæce. Denique attrahens, & retinens, eadem facultas sunt; quemadmodum in magnete eadem est virtus, quæ ferrum trahit, tractumque affigit, & retinet. Ita patet ex toto illo numero duas tantum relinqui virtutes inter se realiter differentes, attrahentem, & concoquentem. Quin verò, si propriè loquendum sit, concoquens nutritoriæ famula non est: cum non videatur ab ea distingui siquidem eiusdem est materiam disponere, quod facit concoquens; & formam introducere, quod præstat nutriens. Quo autem modo nutriens à calore differat, alibi perpendemus.

Eorum distinctio. Aduertendū prætereà, licet tres tantum esse dixerimus concoctiones, quarum prima fiat in ventriculo: secunda in hepate: tertia in singulis partibus, ubi alimentum in rei alitæ substantiam convertitur; tamen unicuique harum suam anteire præparationem; vnamque suam absolutionem subsequi. Preparatio ad primam fit in ore, dum cibus teritur, & nonnulla subit alteratione: eius verò absolutio in intestinis, quæ ad chylum etiam coquendum vim habent. Rudimentū

Ex Gal. 4. de sanit. tuenda c. ult. lego etiam Hippocr. in lib. de alimēto.

secun-

secundæ existit in venis meseraicis, vbi iam chylus adumbrationem quandam sanguinis accipit; perfectio in caua, alijsque grandioribus venis, per quas sanguis è iecore decurrit, magisque elaboratur. Tertia initium capit à venis tenuibus, vbi iam sanguis à vicinis partibus, quibus tandē cohærere debet, immutatur: atque hæc nutritione ipsa, quæ omnium concoctionū finis est, absolvitur. Quidam plures numerant concoctiones; sed his tribus, vt à nobis explicatæ sunt, res tota continetur. Ac primæ quidem respondet chylus: secundæ potissimū sanguis: tertiæ vult Auicenna, alijsque Arabes respondere quatuor humores alimentitios, qui inter sanguinē, & quodlibet membrum, quod nutritur, necessariō medijs sint, quos vocant humores secundos. Sed hi non videntur semper dari, esto nonnūquam saltem vnus aliquis detur, vt progressu dicemus, qui medius sit inter sanguinem, v.g. & ossa, quæ aggeneratur, siue is distinguatur specie à sanguine, siue accidentibus & appellatione duntaxat. Lege, si placet, pro Arabum sententia Conciliatorem differentia 33.

Secundæ.

Tertiæ.

Quatuor humores alimentitios, quos Arabes ponūt.

Ve M. Alb.
lib. 3. de a-
nim. tract. 2.
c. 4. Auicenna
prima. doc-
& Actua-
rius.

QVÆSTIO IIII.

VTRVM OMNES QVATVOR
humores in hepate gignantur.

ARTICVLVS I.

CONSTITVITVR
pars affirmatiua.

Dari hos qua-
tuor humo-
res demon-
strat Hippoc.
in lib. de nat.
hum.

PROXIMA quæstione asseruimus quatuor humores gigni in hepate, nunc an res ita habeat, expendemus: dubitandi ratio ex eo oritur, quia non videtur qua ratione possit fieri, vt hepar eiusdem temperamenti vi, & ex vna eademque massa tantam humorum varietatem proferat; cum quodlibet agens particulare vnum sibi que specie simile efficiat. Sunt qui respondeant, hepar vnā duntaxat chyli portionem asciscere naturæ suæ magis conuenientem, & idoneam, in cuius materiam formam suæ consimilem, nempe sanguinis (est enim hepar admodum sanguinolentum) inducat, cætera verò excrementa à proprijs conceptaculis attrahi, ibique diuersas illas formas adipisci. Nobis tamen vera omnino videtur sententia Galeni lib. 2. de naturalibus facultat. cap. 1. & Auicennæ 1. primi doct. 4. quos communis medicorum schola sequitur, videlicet omnes quatuor humores in hepate simul procreari, maxime

Quorundā placitum.

Communis opinio.

Lege Ferre-
lium lib. 6.
Physiol. c. 4.
Vallesiū lib.
2. contr. Me-
dic. & Phil.
c. 13.

Confutatio
responsionis.

Ex qua parte
chyli singu-
li humores
procreantur.

Dubitatio de
pituita.

Quatuor hu-
mores distin-
gui specie.

Obiectio pri-
ma.

cum dissectione compertum sit, omnes in eodem chylo ante secretio-
nem contineri. Nec aduersariorum ratio, & si non nihil habeat difficul-
tatis, oppositum concludit. Enim verò facultas, innataque proprie-
tas iecoris licet actu vnafit; virtute tamē multiplex est, sicuti calor
cælestis vnus specie, nihilominus vim habet ad gignendas diuersarum
specierum animantes ex putrescente materia. Quod si quispiam oc-
currat hoc non ad solius caloris ætherei virtutem, & efficacitatem, sed
pariter ad subiectæ materiæ dissimilitudinem referendum esse: is in-
telligat hanc ipsam differentiam, & diuersitatem ex parte materiæ non
deesse in prædicta massa, vtpote, quæ ex diuersarum partium mutua
permistione concreascit; vt ex ea omnes quatuor humores eliciantur:
sicuti ex eodem vuarum succo omnes illi quatuor liquores, quos supra
retulimus, emergunt. Itaque iecur innatæ virtutis beneficio sangui-
nem, vtrâque bilem, & pituitam efficit, actione non vniuoca; sed æqui-
uoca; & ex eodem chylo, non tamen ex eadem chyli portione. Nam
bilim ex calida, & tenui; pituitam ex frigida, & cruda; sanguinem ex
mediocri; melancholicum humorem ex frigida, & terrena portione
effert. Nimirum particularis causa non semper gignit vnum sibi simile
in specie (& si id primariò, ac per se intendat) quia non semper id af-
sequi potest ob conditionem subiecti, in quod agit; vel ob defectum
virtutis actiue, aliamvè causam eiusmodi. Quo in euentu non vniuo-
ci, sed æquiuoci agentis rationem obtinet.

Peculiaris tamen de pituita apud medicos dubitatio est, num in vē-
triculo gigni soleat. Parti affirmatiue ad stipulatur tum auctoritas Ga-
leni in libello de atra bile, & in primum de nat. hum. comm. 39. tū ex-
perientia ipsa; quandoquidem non rarò ventriculus pituita abundat.
Dicendum, licet proprius locus gignendæ pituitæ sit iecur, vt ex eodē
Galeno supra docuimus; interdum tamen illam, vel saltem humorem
quendam ad ipsam proximè accedentem, ex cibis pituitosis anticipa-
tione quadam in ventriculo effici. Itaque non est Galeni sententia ge-
nerari semper in ventriculo pituitam, sed interdum.

Quæret aliquis an prædicti quatuor humores distinguantur inter se
specie, & natura Respondemus cum communi schola Medicorum di-
stingui. Id testantur diuersæ eorum affectiones, colores, sapes, ope-
rationes, effecta, fines; de quibus à nobis nonnulla in progressu dicen-
tur; à Medicis verò ex instituto multò plura pertractantur.

A R T I C V L V S II.

ALIQVOT OBIECTIO. num dilutio.

Verum contra superius dicta opponet aliquis. Natura nihil fru-
strà molitur, sed omnia alicuius finis, & boni gratia præstare
solet; atqui nullus apparet finis, aut bonum, cuius causa duo
recre-

recrementa, nempe bilem, & phlegma certis receptaculis condant. Nō debuit igitur ea seruare, sed confestim excludere.

Præterea, vt docet Aristoteles lib. 3. de part. anim. cap. 12. & lib. 4. cap. 2. & Plinius lib. 11. nat. hist. cap. 37. fel non omnibus inest animantibus; nam eo carent mulus, asinus, ceruus, caper, camelus, delphinus, & alia quædam. Immo & apud Chalcidem Eubœæ, parte quadâ agri, in pecore nullum inuenitur. Adde quod fel non parū videtur bonæ valetudini incommodare. Vnde, vt Aristoteles lib. 4. de part. anim. cap. 2. ait, dictum fuit à veteribus fellis vacuitatem causam esse vitæ diuturnioris, argumento ex solipedum, ceruorumque genere deducto. Non ergo omnibus animantibus in iecore hic humor generatur; vel certè non in omnibus ad vesiculam secernitur, immo & in nullo manere expediens fuit.

Idem similiter de melancholico humore ostendi potest. Nā neque id cūcta animalia obtinent, cum exanguia lienem non habeant, neque AEgocephalus, aliæque aues nonnullæ, & quidam etiam pisces, vt testatur Magnus Albertus lib. 13. de animalibus tract. 1. cap. 6. & Plinius lib. 11. nat. hist. cap. 37. Quin & animal, cui lienem natura dedit, eo per vulnus exempto, adhuc viuere tradunt; & inuenta remedia sunt, quæ ipsum cursoribus extinguerent. Nec verò vlla eius vtilitas esse videtur, nisi quis ita sit ridiculus, vt vtilitatem putet quod eius magnitudine, vt quidam aiunt, risus intemperantia constet; lienosi enim ad risum procliuiiores esse dicuntur, vt refert Celsus lib. 3. Quo alludit Persius Satyr. 1. Sed sum petulanti splene cachinno. Quanquam non apparet, quopacto id eueniat, cum melancholicus humor, vt colore ater est, ita & tetricum vultum reddat, ac mærorem inducat.

Tertiò, non solum pituita, sed vtræque bilis feruntur per venas vna cum sanguine, siquidem cum vena ægrotis scinditur non tantum sanguis sed reliqui etiam tres humores permixti emittuntur. Non ergo flaua, & atra bilis è iecore ad certa loca sibi destinata secedunt.

Ad primum horum concessa maiori neganda est minor, dicendūque flauam, & atram bilem non frustra, aut sine vtilitate esse in corpore, quemadmodum nec frustra in eo sunt quatuor complexionēs, biliosa, melancholica, sanguinea, phlegmatica. Nam supposita vtilitate sanguinis, & phlegmatis, quæ apud omnes in confesso est, & de qua iam supra diximus, cum cōplexio biliosa aduersetur phlegmaticæ, hæc enim est frigida, & humida, illa calida, & sicca: cum item melancholica repugnet sanguinæ, quādoquidem illa frigida, & sicca est; hæc calida, & humida: conueniens fuit dari in corpore bilem, & melancholiam, à qua biliosum, & melancholicum temperamentum sumitur. Tum quia ex doctrina Aristotelis lib. 2. de cœlo cap. 3. text. 18. ad naturæ perfectionem spectat, vt si vnum contrarium sit, alterum quoque existat: tum quia ne complexio, quæ in animantium corpore dominatur, (semper enim è quatuor vna aliqua in eorum corpore præualet) ultra modum exiret, oportuit dari contrariam, quæ illius vim, & licentiā refrenaret.

Præter hæc, alia commoda non pauca inuehit corporibus vtræque bilis,

Obiectio 2.

Animantia
felle carētia.Carentia li-
ene.Lienosi ad
risum faciles.

Obiect. 3.

Dilutio pri-
mæ obi.Si vnum cō-
trarium sit in
natura, alterū
quoque dari
conuenit.Vtriusque bi-
lis cōmoda.

bilis. Primum quia sanguini, praesertim sub exigua quantitate, misce-
etiam nutriunt. Deinde, quia ut sanguis vi morbi interdum in alios tres
succos; ita illi, si non toti, saltem ex parte in sanguinem mutari solent.
Item quia melancholia, quae acerbis saporis est, cum è liene in os ven-
triculi influit, quod non raro facit, famem prouocat, non secus, atque
acidi cibi appétitionem edendi acunt. Item quia interdum flauabilis
è vesicula, qua continetur, per venulam quandam subiens se se ventri-
culo quasi supponit, ipsumque calefacit, & cibi concoctionem iuuat.
Eademque dilabens sua mordacitate intestina ad celeriores recremen-
torum deiectionem impellit. Praeterea ad mores quoque non nihil
conferunt atra, & flauabilis: nam haec animositatem, illa maturitatem
conciliat: unde biliosi ad pericula strenue subeunda promptiores; me-
lancholici ad iudicia de rebus ferenda aptiores habentur. Qua de re suo
loco plura.

Pro explicatione secundi argumenti aduertendum ex Aristotele
lib. 2. de hist. anim. cap. 15. Plinio lib. 11. naturalis hist. cap. 37. & alijs,
quædam esse animantia, quæ licet fel habeant; non tamen id in hepate
gerunt, ut cætera, sed alibi. Nam coruis, coturnicibus, phasianis, in
renibus, & parte tantum altera intestini iungitur. Quibusdam iecori
simul, & ventri, ut capricipiti. Quibusdam intestino tantum, ut acci-
pitri, & murenis. Similiter quædam & si lienem sortiantur, is adeo
exiguus est, ut prope sensum effugiat, quod in magna parte animum
compertum fuisse perhibent, ut in miluis, accipitribus, noctuis; & in
quadrupibus ouiparis, ut in testudine, mure aquatili, rubeta, lacerta,
crocodilo, rana. His positis, secundo argumento concedendum est quæ-
dam esse animantia, in quibus flaua, aut atra bilis non inuenitur, idque
ob diuersas causas. Quarum prima est, quia hos humores non generat:
vel propterea quod non utuntur bilioso, aut melancholico cibo; vel
quia licet eo utantur; tamen eorum temperamentum ordinaria vi ad
eos succos procreandos non pollet. Secunda causa est, quia tametsi
eiusmodi succos gignant, confestim eos repurgant (sicuti in Ponto ac-
cidit, ubi pecora, quæ absynthio vescuntur, felle carent, ut animaduer-
tt Theophrastus videlicet, quia absynthium biliosos humores re-
ijcit, docente Dioscoride lib. 3.) vel denique quia illos ad cornua,
cutem, alas, pilos, squamas, cæteraque eiusmodi coagmentanda con-
ferunt. Qua de re consule Aristotelem loc. cit. Ad id verò, quod obij-
citur de diuturniori vita animantium felle carentium, si ita sit (con-
ceditur enim à Plinio lib. 11. natural. hist. cap. 37. negatur à Mag. Al-
berto lib. 13. de animalibus tract. 2. cap. 4.) dicendum cum Auerroes ad
cap. 2. lib. 4. de part. anim. eam diuturnitatem non esse ad vacuitatem
fellis referendam, sed ad bonitatem temperamentum, quæ cum tali va-
cuitate in nonnullis animalibus coniuncta est. Nam & multa fel ha-
bent, quibus non minus longa vita contingit, ut annotauit M. Albertus
loc. cit.

Nec verò dictis obest, quod homines quidam exexto, aut extincto
liene vixerint, in ijs enim, præter vsitatum morem, quæsiuit natura

Lege Vesal.
lib. 1. de fabr.
viam c. 8.

Atrabilis ob
insitam acie-
dinem cibi
appétitione
excitat.

Dilat. 2. obie-
ct.

Cur quæ-
dam animan-
tes vtraque bi-
li careant.

Theophrast.
Dioscorides.

Plinius.
M. Albert.
Auerroes.

De ijs, qui
absque liene
vixerunt.

Ut melan-
cholia famem
prouocet Ga-
le. lib. de ple-
nit. & lib. 5.
de vsu part.
M. Alb. lib. 3.
de an. tract.
2. c. 3. De viri-
litate flauæ
bilis Vesal.
lib. 5. cap. 8.
Auer. lib. 4.
de part. anim.
c. 2. M. Alb.
lib. 3. de anim.
tract. 2. cap.
3. Gal. lib. 1.
de alim. fac.
c. 7.

viam ad melancholiam diiiciendam. Præsertim cum ea commoda, quæ utriusque bilis conseruatione importantur, non sint ad tuendam vitam omnino necessaria: quibus etiam perpetuo carent animantes illæ, quæ suo pte ingenio ijs succis vacant. Denique quod de liene adiectum fuit, nimirum eius magnitudinem parere maiorem ad risum facilitatem, ea tenus dici potest cum veritate congruere, quatenus lien, quia pessimi sanguinis purgamentum est, sæculentum crassumque humorem, quasi tristitiæ materiam, ad se recipit, & reliquum sanguinem puriorem, atq; agiliorem facit; ex quo proinde optimi procreantur spiritus, quorum quanto amplior est copia, tanto, cæteris paribus, maior promptitudo ad hilaritatem, & risum. Lege Aphrodisæum lib. 1. problematum, quæst. 19. & quæst. 136. Vesalius lib. 5. de fabrica corporis humani. c. 10. Cælius Rhod. lib. 4. lect. antiq. c. 18. vbi pro hac nostra explicatione affert Auicennam.

Ad tertium argumentum respondendum est licet plerumque in ægrotis corporibus multum utriusque bilis in venis reperiatur, vel quia morbo sanguis putrescit, vel quia tunc iecur de hisce humoribus plus gignit, vel denique quia ex defectu virtutum impellentium, attrahentium vè non fit apta humorum secretio: tamen integra valetudine non ita rem habere; etsi tunc quoque non nihil tam flauæ, quam atræ bilis per venas commeet; nec enim sanguis adeo exactè ab ea facie repurgatur, vt nihil omnino ex ea secum inuehat.

Cōsule Fer-
nelium lib. 2.
humoribus c.
8.

Procliuiores
ad risu quigrā
diote funclic
ne.

Dilat. 3. ob
iect.

QVÆSTIO V.

QVID NAM SIT FAMES, & SITIS.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA CONTRA FAMIS,
& sitis definitionem ab Aristotele traditam.

CTVRI proximis quæstionibus de alimento, prius de fame, quæ circa ipsum versatur, ac de siti etiam, quæ fami coniuncta est, differemus; Famem & sitim hunc in modum definiit Aristoteles lib. 2. de anim. cap. 3. text. 28. Fames est appetitus calidi & sicci: sitis est appetitus frigidi & humidum. Verum quod hæ definitiones, atque in primis definitio famis, non rectè se habeant, hisce argumentis videtur ostendi. Fames est dolor quidam, siquidem torquet, diuexatque, ac nonnūquam vsque ad interitum. Vnde & Galenus in libro de inæquali temperamento famem, & sitim inter dolorum species numerat;

Definitio fa-
mis, & sitis.

Primum arg.
contra defini-
tionē famis,

Gg

dolor

2. Arg.

Cor iræ, &
concupiscen-
tiæ domici-
lium.

3. Arg.

Aristor.

4. Arg.

5. Arg.

Hippocr.

6. Arg.

Contra defi-
nitionem si-
tis L. Arg.

2.

3.

4.

dolor autem non est appetitio, seu prosecutio; sed potius fuga præsen-
tis mali; Non ergo fames rectè definitur appetitus, siue appetitio.
Secundò, cum fames sit affectio corporis; si esset appetitio, pertineret
ad appetitum sensitivum; sed non pertinet: non est igitur appetitio.
Probatur minor: nam actus appetitus sensitivi resident in corde, quod
iræ, & concupiscentiæ domicilium est, ut alibi statuimus cum Aristo-
tele, Theophrasto, alijsque Peripateticis: atqui fames non est in cor-
de, sed in ventriculo; inde enim se premi sentiunt, quos fames urget: ergo
fames non est appetitio. Tertiò, actus appetendi, etià ij, qui oriun-
tur ab appetitu sensitivo, sunt in nostra potestate, saltem secundum
obedientiam politicam, ut docet Aristoteles lib. 1. Ethic. cap. ultimo:
sed fames nullo modo est in nostra potestate: alioqui liberum cuique
esset non esurire: ergo fames non est actus appetendi. Quarto, Sicuti
arbores utuntur alimento, eiusque defectu inarescunt: ita ad eas quo-
que spectare debet fames, quæ in alimentum fertur: atqui arboribus
non convenit appetentia, ut neque sensus, ergo & cat. Quintò,
Non omnia alimenta sunt calida, & sicca, sed quædã frigida, & humi-
da, ut lactucæ, pepones, & cõplura alia; ergo fames nõ debuit absolu-
tè definiri appetitus calidi & sicci. Imò quod neque siccum per famem
expetatur, ostendi ex eo potest, quia fames, ut testatur experientia,
docetque Hippocrates Aphoris. 59. sect. 7. reddit corpora sicca. Qua-
re potius per famem expetitur humidum pingue, quo calidum susten-
tatur, reparanturque dispendia facta continuo fluxu labentis materiæ.
Sextò, Alimentis non solum inest calor, & siccitas, sed etiam dulce-
do, qua animalia sic capiuntur, ut plerumque eius potissimum gra-
tiacibos quærant; ergo fames non magis est appetitus calidi & sicci,
quàm dulcis.

Iam verò contra sitis definitionem hæc possunt obijci. Sicut escu-
lenta pertinent ad famem, ita poculenta ad sitim; sed non omnia po-
culenta sunt frigida, ut patet in vino, quod est natura calidum: ergo
sitis non est appetitus frigidi. Deinde frigus non concurrit per
se ad opera vitæ, sicuti in libris Parvorum natur. docuimus: ergo fri-
giditas in potu non expetitur per se à natura rei viventis. Præter-
ea licet humidum aerium foueat, alatque nativum calorem, ut ole-
um lucernæ sustentat ignem: tamen humidum aqueum aduersatur
eidem calori, eumque destruit. Ergo sitis non potest simpliciter de-
finiri appetitus humidi, sed humidi convenientis; alioqui putandum
esset quæri à natura id, quod ei perniciem molitur. Denique si si-
tis esset appetitus frigidi, sequeretur animantia quo calidiora, eò plus
siti obnoxia esse: sed non ita est, ut patet in multis anibus, præfer-
tim è rapacium genere, quæ cum sint calidiores, minus potant; ergo
sitis non est appetitus frigidi. Quare videtur hisce argumentis conclu-
sum non rectè Aristotelem famem, & sitim definiisse.

In nostris Et-
hics ex sen-
tentiâ Hip-
pocrat. Ze-
nonis, Posido-
nij, Chrysippi.

In lib. de vita
& morte. c. 2.

Arist. c. 3. de
iuvet. & sen-
ct. Galen. de
causis morb.

ARTI-

ARTICVLVS II.

VNDE FAMES, ET SITIS

Oriatur; & in quo propriè consistat.

AD rei subiectæ difficultatem enodandam, & superiora argumenta diluenda, aduertendum primò est ex doctrina Aristotelis cap. 3. lib. 2. de anima cum animantia constent ex calido, & frigido, sicco & humido, etsi non æqualiter his omnibus; ad hæc tuenda, reparandaque, vt oportet, datam esse à natura famem, & sitim: famem propter calidum, & siccum; sitim propter frigidum, & humidum. Deinde, quod ad famem attinet, sciendum quinque potissimum ad eam concurrere, vt colligitur ex ijs, quæ tradit Galenus libro primo de causis sympt. cap. 7. Primum est, membrorum inanitio, deficiente alimento. Secundum, tractus membrorum conantium allicere ad se, & rapere, vndecumque valeant, nutrimentum, cuius inopia laborant. Tertium, diuulsio ventriculi cum acri quodam morfu, qui nascitur tum ex vehementi attractione; tum quia destituta alimento ventriculi cavitatem eius latera in se concidunt, & corrugantur. Quartum, sensio diuulsionis: nam cum hæc ventriculum grauiter afficiat, ipsumque lædat, consequens est, vt doloris sensum inuehat. Sentitur autem potissimum fames in ventriculo, ac præsertim in eius ore, quia membrorum suctio ad hæc vltimò terminatur, ijsque maior inest sentiendi acrimonia. Quintum, appetentia cibi, id est, actus appetitus sensitiui optantis externum alimentum, vt præsentim malo occurrat. Consurgit autem hæc appetentia in hunc modum. Percipit phantasia diuulsionem ventriculi ex alimenti penuria: deinde apprehendit alimentum, vt conueniens, & necessarium: tum proponit id appetitui sensitiuo, qui confestim in ipsum per actum appetendi fertur, vt vitæ cõsulat. Fuit verò necessaria animantibus hæc cibi appetitio, quæ tñstirpibus n̄ cõuenit, quia stirpes alliciunt radicibus præsens alimentum; animantia verò id quærunt aliunde, proindeque egent appetitu, qui virtutem motiuam ad quærendum impellat.

Quæri solet, in quonam ex his quinque consistat fames. Respondemus cum Galeno libro 5. de vsu part. cap. 9. alijsque medicis, si fames propriè sumatur, consistere in sensu diuulsionis ventriculi, Fames enim propriè dolor est, vt primum superioris articuli argumentum ostendit. Poterit autem eius definitio sic aptè componi, Fames est sensio diuulsionis ventriculi orta ex attractione alimentum. Dicitur sensio diuulsionis, id est, dolor, quem efficit diuulsio, & corrosio partium. Ventriculi, quia licet aliæ etiam partes diuellantur, tamen ea diuulsio potissimum fit in ventriculo. Ex attractione, & cæt. quia diuulsio efficitur per attractionem corro-

dentem cum deest alimentum; vel cum, etsi nō desit, attrahitur tamen præter

Aristoteles.

Ad famem
concurrunt
quinque.Gal. lib. 4. de
vsu p. c. 6.Terra stirpi-
bus alimentum
promptuariūPropria fa-
mis definitio

ordinem ab vna parte ad aliam, vt à iecore ad venas vi alicuius maligni noxijque humoris: licet ordinariè famem præcedat membrorum inanitio, & alimenti consumptio, vt ante monuimus.

De subiecto
famis.

Dubium tamen adhuc est in qua nam parte corporis, & in qua potentia, vt in subiecto inest famis. Videtur enim primò esse in tactu, & in ea ipsa parte, quæ læditur per diuisionem continui, aut solutionem temperamenti, (hæc enim sunt, quæ teste Aetio, & Galeno, tactu offendunt, & dolorem faciunt) Contra verò cum dolor sit vna è passionibus appetitus sensitivi, non videtur esse nisi in ipso appetitu. D. Thomas in 3. sent. dist. 15. quæst. 2. art. 2. alijsque in locis asseruerat dolorē esse in sensu tactus, tristitiam in appetitu. Sed. 1. p. quæst. 25. art. 1. & in 1. 2. quæst. 55. art. 1. ad. 1. (sententia mutata, vt Capreolus obseruat in 3. dist. 15. q. vnic. art. 3.) docet, etiā dolorē esse in appetitu, ad quē pertinet fuga, & persecutio mali, & boni: oriri tñ ex læsione facta in corpore. Iuxta hanc sententiā, quam amplectimur cū Capreolo loc. cit. Scoto in 3. d. 15. q. 1. alijsque auctoribus, dicimus famē esse in appetitu concupiscibili, vt in subiecto, quo: in ea verò parte corporis, in qua fit diuulsio, tanquam in eo, in quo est causa, & obiectum doloris: siquidem dolor est ex læsione corporis, & circa eam versatur: quatenus potentia cognoscēs apprehendit læsionem tactus, eāque appetitui proponit, isque dolore permouetur ex noxia affectione, & præsentim malo, vt supra attigimus.

Lege D. Th.
in q. disp. de
passionib. a.
nim. a. 9. Ca
iera. 3. p. q. 15
art. 3.

Cum ergo famis formaliter sit dolor, consequens est, vt definitio tradita ab Aristotele, nempe famis est appetitus calidi & sicci, non sit per causam formalem & internam, sed per finalem: siquidem famis datur à natura, vt per eam appetitus excitetur ad quærendum cibum, siue externum alimentum propter animantium vitam, & incolumitatem.

De siti.

Potus cōmo-
da.

Triplex con-
coctionis spe-
cies.

Quod ad sitim spectat, notandum primò est discrimen inter cibū, & potum. Nam cibus nutrit, potus autem non nutrit, nisi idem sit potus, & cibus, vt vinum. Prodest tamen nutritioni potus quadruplici potissimum officio. Primum est vehere alimentum, eique tenuitate sua per meatuum angustias, & venarum flexus viam aperire. Secundum est, iuuare concoctionem, præsertim eam, quæ in ventriculo fit. Nam cum tres sint concoctionum species, de quibus fuse Aristoteles lib. 4. Meteor. à cap. 2. nimirum elixatio, qualis est ea, qua carnes interuentu calidi liquoris ad ignem coquuntur: assatio, cuiusmodi est, qua carnes ad ignem torrentur: maturatio, qua, verbi gratia, poma maturescunt: cumque decoctio alimenti in ventriculo sit elixationi similis; eget proinde humore aliquo: hunc autem potus exhibet. Tertium est, elicere ex alimento vtilem succum, dum eius partes quoquouersum permeat; sicut torcularij artifices ad exprimendum oleum ab oliuis saccos oliuis tritis refertos perfundunt calida: vnde vt ab oleo amurca, aliæque fæces; sic ab alimentitio succo inutilis materia secernitur. Nec obstat, quod aqua frigida bibitur; cū mox calore ventriculi incalescat. Quartum est, temperare siccitatem mēbro-
rum,

De hisce cō-
coct. Aphrod
lib. 4. quæst.
c. 14.

rum, & feruorem sanguinis, simulque remorari celerem extinctionem humidi pinguis à calido naturali; quemadmodum sal detinet olei consumptionem à flamma: dum enim liquatur, eius humiditas oleo permista in causa est, ut oleum plus reluctetur, retardetque ignis voracitatem.

Cum igitur prædictus succus, quem potus inuehit, in corpore deficit, eoque exhausto inarescunt membra, oritur attractio similis ei, quæ in fame, carpens, ac vellicans præsertim ventriculum, œsophagum, & fauces. Deficit autem eiusmodi succus, vel consueta, & ordinaria eius consumptione, vel facta dissolutione ab æstu, & balneis, vel ex icteris, lienisve calida intemperie, aut inardetium febrium iactatione, vel ex esu cibi falsi, & meracioris vini potu, aliisque eiusmodi. Interdum etiam, ut de fame dicebamus, non deficiente potu vehemens sitis existit, propterea quod membranæ ventriculi, aut venæ humore falso imbutæ sint, uti accidit hydropicis, qui quantumlibet ventriculum, & venas aqua impleant, expleri tamen, & satiari non possunt.

Porro ut fames proprie consistit inensione, & dolore, ita sitis: utraque enim vexat, & cruciat. Poterit ergo sitis hunc in modum definiri, sitis est sensio vellicationis factæ potissimum in ventriculo, œsophago, & faucibus ex attractione potus. Huiusce definitionis intelligentia ex dictis perspicua est: illa verò Aristotelis, nimirum, sitis est appetitus frigidi & humidi, est per causam finalem, ut definitio famis tradita ab eodem. Quod similiter dicendum de illis, quas Plato 4. de Republica, alijque auctores celebrant, videlicet fames est appetentia cibi, sitis est appetentia potus.

ARTICVLVS III.

DILVTIO ARGVMENTORVM

primi articuli.

REspōdeamus nunc ad argumenta initio adducta. Ad primum concedendum est famem, si proprie sumatur, esse dolorem, nec esse actum expetendi, prosecutionemve; sed potius fugam præsentis mali, quod lædit. Ad secundum dicimus famem proprie, cum dolor sit corporis, pertinere ad appetitum sensitivum, eiusque interuentu recipi in corde, ubi appetitus ipse domicilium habet, esto læsio, unde oritur dolor, sit præcipue in ventriculo. Ad tertium licet actus appetitus sensitivi, absolute loquendo, suo modo sint in nostra potestate; quosdam tamen positos quibusdam circumstantiis non posse à nobis inhiberi, eiusmodi autem est dolor existente actu læsione corporis. Quis enim dicat dum corpus laniatur, liberum, atque integrum cuique esse non dolere? Ad quartum sicuti arbores nutriuntur, ita alimentum exigere, ipsumque attrahere: non tamen dici famescere, quia ad rationem famis non sat est quolibet modo tendere in alimentum, sed ita ut

Quo pacto sitis oritur.

Sitis definitio.

Dilutio primi argumenti contra de fin. famis.

2.

3.

4.

De causa hydropis Gal. lib. 2. de nat. facult. c. 8. & lib. 3. de locis aff. c. 6.

- ex illius attractione diuulsio ventriculi, eiusque sensio consequatur.
5. Ad quintum, Non omnia alimenta esse calida, & sicca: Itemque famem ex principali naturæ intentione non esse datam ad reparandum siccum sed humidum pingue, quod natiui caloris pabulum est; dici nihilominus famem appetitum calidi, & sicci; facta ad sitim comparatione, ut interpretes exponunt; quia si in commune loquamur, cibus, qui fame expetitur, calidior est, & siccior, quam potus, circa quem sitis versatur.
6. Ad Sextum, saporem & alimenti suauitatem non pertinere per se primo ad famem, sed tãquam cibi condimentum, ut docet Aristoteles lib. 2. de anima cap. 3. text. 28. ut enim natura in cæteris rebus ad actiones promptè exercendas voluptatum illecebram conciliauit, sic & in cibi usu saporum delectationem adhibuit. Nec obest, quod animantia plerumque delectationis gratia cibos confectentur: sat enim est ex primario, præcipuoque instituto auctoris naturæ non esse operationes propter voluptates, sed è conuerso voluptates gratia operationum, ut annotauit Ferrariensis lib. 3. contra gentes cap. 26.

Famem datã
ad instauran-
dum humi-
dum pingue.

Delectationes
operationũ
gratia.

Solutio pri-
arg. contra
defin. sitis.

- Ad primum eorum, quæ cõtra sitis definitionem allata fuere, dicen-
dum poculenta, nec omnia, nec quouis modo spectata pertinere ad si-
tim; sed ea, quæ frigida, & humida sunt, vel quæ saltem alterum eorum
vendicant, & quæ talia. Quomodo vinum non ut calidum est, sed qua-
tenus humidum ad sitim spectat, eamque extinguit. Ad secundum li-
cet frigus non concurrat per se ad opera vitæ, per se tamen expeti tan-
quam id, quod calorem modificat, & ea commoda, quæ supra recensui-
mus, præstat. Ad tertium, humidum aqueum, si modum excedat, na-
tium calorem perimere; si autem moderatè adhibeatur, esto eidem ca-
lori aduersetur, non parum emolumentum afferre animantibus, quatenus
efficit, ne humidum à calore præproperè absumatur. Ad quartum ani-
malia, quo calidiora, eò; cæteris paribus, siti vehementius vrgeri: aui-
bus autem rapacibus, quæ plus habent caloris, cõsultum fuisse à natura
contra sitis frequentiam, ac molestiam magnitudine pulmonis attracto
aere refrigerantis subiectum os ventriculi, à quo solo septo membraneo
dirimitur. Quia enim aues præda victitantes expeditiores ad volatum
esse oportebat, conueniens fuit hac illis ratione potum suppleri, ne li-
quoris assidue hausti pondere grauarentur.

Quod frigus
non concur-
rat per se ad
opera vitæ
Galen, 2. de
causa sympr.
c. 3. Auicenn.
Fen. 1. primi
doctr. 6. c. 3.
Valles. lib. 5.
Contr. Me-
dic. & phil.
c. 11. Veg. ad
cap. 6. libri
Art. Med.

Magnitudi-
ne pulmonis
consultum qui
busdam aui-
bus contra si-
tim.

Q V Æ S T I O VI.

C V I V S M O D I E S S E
oporteat alimentum.

A R T I C V L V S I.

P R O P O S I T I D V B I I
explanatio.

DE alimento latè differit Aristoteles lib. 8. de hist. anim. à cap. 1. vsque ad 13. & lib. 2. de gener. anim. cap. 4. & lib. 2. de part. anim. cap. 3. & lib. 2. de anim. à text. 44. Hippocrates in lib. de alimento. Galenus tribus libris de facult. aliment. & in lib. de attenuante victus ratione, & in lib. de bonis & malis succis. Albertus magnus opusculo de nutritione cap. 1. Theophrastus lib. 2. de causis plant. cap. 9. Rondeletius lib. 1. de piscibus. Auerroes lib. 5. colliget. Aduerte alimentum debere esse tum simile rei viuenti, quàm nutrit, tum dissimile. Quod duobus modis intelligi potest; vno, vt ante concoctionem dissimile sit, & per concoctionem fiat simile; quod tradit Aristot. lib. 8. Physic. cap. 7. text. 55. & hoc lib. cap. 5. text. 38. & lib. 2. de anima cap. 4. text. 45. Alterò, vt etiam antequam decoquatur, vtrumque horum ei conueniat, & partim simile sit, partim dissimile: si enim alimentum ante decoctionem esset omnino simile, non oporteret decoqui; quia inter omnino similia nō datur actio: si autem esset omnino dissimile, ita vt ab eo, propter affectionū discrepātiā, natura, & conditio viuētis prorsus abhorreret; decoqui ab eo non posset: quia id, quod tale est, nequid alteratrice facultate vinci, & ad conuersionem accommodari. Et verò cum non solum viuens agat in alimentum, sed etiam alimentum in ipsum viuens; docet Galenus lib. de simplic. medicam. facult. cap. 1. discrimen esse inter alimentum, & medicamentum, quòd hoc, quātale, magis agat, alteretque subiectum; minus autem patiatur, & nutriat; illud contra magis patiatur, & nutriat, quàm alteret. Vnde vt plurimum quanto aliqua plus agere possunt, quàm pati; tanto à ratione alimenti longius abscedunt.

ARTICVLVS II.

OBIECTA, EORVMQVE
refutatio:

ERit tamen, qui probare contendat inter alimentū antequam decoquatur, & rem, quæ nutritur, non exigere eam, quam diximus, similitudinem, & conuenientiam; quod multa sint omnino dissimilia, & contraria viuētib; quæ tamen in eorum alimentum cedunt. In primis enim struthio indiscreta auiditate quælibet sibi obiecta deuorat, ac ferrum ipsum decoquit. Deinde quædam animantia vescuntur cibis venenatis, vt viperæ scorpionibus teste Aristotele lib. 8. de histor. anim. cap. 19. & sturni cicuta, coturnices veratro, anates bufonibus, galinæ araneis, & scorpionibus, ciconiæ, sues, & species quædam pelicani serpentibus; itemque vespæ, quo alimento mortiferos ictus faciunt. Quin & foeminam quandam veneno nutritam commemorat Auicēna; & aliam in Colonia Agrippina se vidisse narrat M. Albertus, quæ araneorum

Animantes,
quibus vene-
nosa in fa-
bulo sunt.

Gal. 6. de fa-
nit. tuenda
2. Auer. 8.
Physic. com.
55. Athena-
goras in o-
rat. de resurr.

Cælius lib.
16. c. 11. Plin.
lib. 10. c. 1.
Fernelius lib.
2. de abditis
reum cau. &
in lib. de
fuct. & hum.
c. 1. Scaliger
exercit. 23.
in Card.

nearum aucupio mirificè oblectata aleretur. Fama est etiam à quodā Cambaia rege filium veneno educatum, qui adultus adeo factus sit venenosus, ut muscæ, quæ eius cutim suctu perstringerent, turgidæ interirent. Sed illud antiquius, & vulgatius, quod de Mithridate rege Pōti referunt Plinius lib. 25. nat. hist. cap. 2. & Aulus Gellius lib. 17. notitium Attic. cap. 16. videlicet eum sic veneno assueuisse, ut ei nullum postea nocuerit. Vnde illud Martialis lib. 5. epigram.

Celsus lib. 11. c. 13. Galenus de alimentorum facult. & 3. simpl. med. Matiholus super Diosc. lib. 3. c. 1.

Profecit poto Mithridates sæpe veneno
Toxica ne possent sæua nocere sibi.

Quod vni
alimentum,
alteri vene-
num.

Pro solutione horum aduertendum est alimenta, quæ vni viventium speciei conueniunt, sæpe alteri accommodata non esse; & interdum, quod vni est alimētum, alteri esse venenum ob temperamentorum diuersitatem. Immo & alimenta ipsa propter soli, regionisque dissimilitudinem nonnunquam ingenium, & conditionem mutare solent, ut obseruat Plutarchus in eo libro, quem inscripsit; de facie, quæ apparet in orbe Lunæ. Cuius rei celebre est exemplum malus Persica in natio solo, hoc est in Perside, venenata, quam Persæ, cum aduersus Romanos dimicarent, aliquot Italiae locis inseruerunt sperantes eius poma præsentaneo veneno hostibus interitum allatura. Sed multo secus accidit; quia soli mutatione venenum omne deposuere, ut refert

Auerr. in prologo lib. 3. Physic. lege quoque eundem 5. collig. get. c. 22.

Columella.

Columella de cultu horticorum lib. 10. hisce carminibus.

Ruellius 1. lib. de natura stirpium c. 111. Galenus lib. 2. de alim. facult. & 3. de symptomatum causis.

Quæ barbara Persis
Miserat, ut fama est, patrijs armata venenis,
Ambrosios præbent succos oblita nocendi.

Consuetudinis vis.

Deinde aduertendum consuetudinem, ut in cæteris fere rebus; ita in ratione victus, & alimenti miram habere vim teste Galeno in libro de assuetudinibus; adeo ut ab Aristotele 7. lib. Ethic. cap. 10. dicatur similis naturæ; & ab Eueno poeta, cuius carmina eodem loco in eam sententiam citantur, appelletur natura: à Galeno autem lib. 2. de motu musculorum, natura aduentitia. Ut ergo Aristoteles inquit in problematis sect. 21. problemate 14. consuetudine fiunt alimēta suauis gustui; & ut Hippocrates 2. de rat. vict. acutorum context. 33. ait, unusquisque eos cibos, quibus frequenter vititur, facile tolerat, & si haudquaquam boni fuerint natura, & è contrario cibos infuetos, licet mali non fuerint, ægrè fert. Ac non in alimentis solum hoc accidit, sed in venenis etiam, ut experientia comprobauit, adeo ut qui se ijs assuefacit, non lædatur.

De consuetudinis vi Plutarchus in lib. de liberis educ.

Obiectio.

Dilatio.

Quod si quis opponat non videri consuetudinem in hisce naturæ operibus vim suam exercere posse, quemadmodum neque lapidi, qui sursum proicitur, ullam indit facilitatem ad superiorem locum capeffendum, quantumlibet ea proiectio repetatur. Occurrendum diuersam esse utrobique rationem. Alimenta enim sic conuertuntur in substantiā

rei

rei viuentis, vt etiam agant in ventriculum, ipsumque suis qualitatibus afficiant, & ex parte sibi similem reddant. Quoniam vero à simili non fit læsio, postquam longo vsu, & assuetudine, ventriculus cū his, aut illis cibis, aut etiam cum veneno affectionum conuenientiam cognitionemque obtinuit; simul consecutus est, vt ab his alioqui natura sua contrarijs, & noxijs non læderetur. Non ita verò in lapide res habet, siquidem nullam motu accipit qualitatem, qua paulatim ad ascendendum inclinetur.

His ita cōstitutis facile est ad obiecta respōdere. Nam quod ad struthionem attinet, nihil mirum si insita vi, & proprietate ea decoquit, quæ ab alijs ob temperamenti dissimilitudinem seu talis proprietatis defectū decoqui non possunt. Venenosus autē cibus quædā brutæ animantes absq; noxa vescuntur; quia quæ alijs venena existunt, eis sunt alimenta. At quod in specie humana quidā veneno impunè vixerint, id ad consuetudinis vim referri debet. Quæ tamen cōsuetudo nō aliter ab eis induci potuit, quàm sūpto ad prima initia veneno in quantitate admodū parua, ita vt præoccupata virtute stomachi eius efficacia ad cor nō pertingeret: ve etiā præsumptis remedijs; quod Mithridatem fecisse auctores prodiderūt, vnde ex his antidotis vnū ab eo Mithridaticū dicitur. De quo Galenus lib. de theriaca ad Pisonē cap. 29. & lib. 1. de antidotis cap. 1. & lib. 2. eiusdē operis cap. 52. vbi etiā exponit, quæ ratione Mithridates à Romanis obsessus, cum potius mori vellet, quàm in eorū potestātē venire, bis venenū hauserit; nec tamen eo interierit, quo tñ epoto filia, quia assuetæ illi nō erant, cōfestim exanimatæ sunt.

Refutatio obiectionum.

De consuetudine venena sumendi.

Mithridates hausto veneno interire non potuit.

Gellius lib. 17
noct. Att. c. 16
Cælius lib. 11.
cap. 13.

QVÆSTIO VII.

AN ELEMENTVM, REI
viuentis alimentum esse queat, necne.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA IN PARTEM,
quæ affirmat.

Hippocr. lib.
de alim. Gale
nus lib. 2. nat.
facult. c. 14.

Alimenti nomen bifariam accipitur. Vno modo pro eo, quod iam rite decoctum est, vt in rei viuentis substantiam concedat. Altero, pro eo, quod per os, vel per id, quod oris vice fungitur, idoneam ad alendum corpus præparationem subiturum hauritur, vt panis, arborum fructus, aliaque id genus. Proposita controuersia de alimento secundum posteriorem notionem intelligenda est. Nam secundum priorem satis liquet elementum pro alimento esse non posse, cum nihil

Duplex accipio alimentum.

in viuentis substantiam commutetur, nisi alteratricis facultatis ministerio præeunte, quo scilicet alimentum cum re aucta cognitionem, & similitudinem assequatur.

Primū arg.

Videtur igitur affirmatiua pars quæstionis in singulis elementis ostendi posse. In primis nanque vniuersum stirpium genus terra nutritur, cum inde fibris, ac radicibus pabulum trahat. Quin & ex animalibus talpæ, & serpentum nonnulli terram edunt, proindeque ex ea nutriuntur, & gliscunt. Ac lupos etiam terra vesci docet Aristoteles lib. 8. de hist. anim. cap. 5.

Plinius lib. 10
nat. hist. c.
72.

2. Argum.

Secundò. Animalia in aquis degentia capiunt ex aqua alimentum, imò & terrestria, quæ aquam bibunt: igitur elementum aquæ cedit in rei viuentis nutrimentum. Quod & palam docet Aristoteles in probl. sect. 1. probl. 13. cur, inquit, mutationem aquarum grauem; aeris verò non grauem esse affirmant? An quod aqua corporibus alimentum est; aer autem nullum exhibet alimentum?

3. Argum.

De Chamæ-
leonte.

Tertullianus

Plinius

Plutarchus &
auicula Ry-
thace.

De Democri-
to.

4. Argum.

Tertiò. Compertum est quædam animalia aere vesci, ac viuere; igitur aer est alimentū. Antecedens ostenditur, quia perhibent Chamæleontē annum integrū in ediam tolerare, & vbi auram hiatu excepit, & occlusit malas, turgere ei vētrem. Quin & obuersum ad solem haurire radios, eosque conuersione hiantē sequi; videlicet quia cocto, quàm crudo aere libentiùs vescitur. Sunt etiam, qui eum non modò aere ali, sed etiam nullo prætereà cibo vti arbitrentur, vt Tertullianus in lib. de Pallio. Sic enim ait; Chamæleon ieunus semper & indefectus, oscitans vescitur, follicans ruminat, de vento cibos. Quod etiam cōfirmat Plinius lib. 8. nat. hist. cap. 33. solus, inquit, animalium nec cibo, nec potu alitur, nec alio, quàm aeris alimento. In vita quoque Artaxerxis scribit Plutarchus auiculā esse in Persis nomine Rythacē, quæ vento, & rore alitur. Item in Africa monstrū esse dicitur (vernacula lingua Haij nominant) quod esitare nemo vnquam aspexit. Secū enim mapalibus inclusum barbari periculum eius rei facturi detinuerunt. Itaque ventorum afluuio viuere credunt. Nec de belluis tantum, sed de hominibus etiam similia auctores prodiderunt. Affirmat enim Rondeletius lib. 1. de piscibus cap. 13. quendā Romæ annos quadraginta sola aeris inspiratione nutritum fuisse. Præterea Indorū quandam gentem narrat Plinius lib. 7. cap. 2. ad extremos fines Indiæ circa fontes Gangis absque villo cibo, potuq; halitu tantū & odore, quē ē pomis, floribulq; captēt, sustentari. Ferunt & Democritum Abderitanū philosophū mellis, seu panis calidi odore vitā quatrīduo sustētasse. Quod si odor sustētatur, cur non aer? Patet igitur aerem animalibus p nutrimento nonnunquā esse. Postremo, Vt tradit Aristoteles 5. lib. de hist. anim. cap. 19. & Plinius lib. 11. nat. hist. cap. 36. in ærarijs fornacibus Cypri insulæ penatæ bestiolæ paulò muscis grandioribus maiores per ignem saliant, quod si inde volatu paulò longiore absceserint, emoriuntur. Igitur cū hæc animalia in igne viuunt, eodem quoque alentur: atque adeò videtur ex dictis concludi nullum esse elementum, quod alicui viuentium generi pro alimento non sit.

De Haij: Ambrosius Patrus in lib. de monstris & prodigijs. De Astomis etiā Strabo ex O. nesci cito lib. 15. & Solinus c. 65. Boetius lib. 2. de moribus gentiū c. 8. Arstenius in Aphor. Celiū lib 24 c. 21. d. Democrito Oribasius 1. Aph. com. 2.

Idē scribit de Salamandris Aelianus lib. 2. c. 5. Plinius lib. 10. c. 67. Olympiodorus in 4. Meteo.

ARTI-

ARTICVLVS II.

DVBIISUPERIORIS

Explicatio.

Proposita dubitationi aliquot assertionib⁹ respondendū est. Prima sit. Omnia viuentia dici possūt aliquo modo ex elemētis nutriri, saltē remotē. Hæc probatur, quia viuētia aut ex elemētis, aut ex mistis nutriūtur: mista vero constāt ex elementis saltē virtute. Quare cū elemēta in mistis contineātur, etiam dū mista mistis nutriūtur, vt cumq[;] dicētur ex elemētis nutriri, licet non proximē, & immediatē.

Prima assertio.

Secunda assertio. Nullum elementum per se, & in suo naturali statu constitutum potest esse alicuius rei viuentis alimentum. Hæc assertio est Aristotelis lib. 2. huius operis cap. 8. text. 49. & lib. de sensu, & sensili cap. 5. & aliorum philosophorum communis; probaturque ex eo, quia cū alimentū debeat viuenti simile, cognatumque reddi, tale esse oportet, vt eius qualitates à viuento ipso infringi, & ad convenientem mediocritatem reduci possint: at elementa pura, & in suo naturali statu, non ita se habent; cū qualitates obtineant viuenti repugnantes, ac longē potentiores, vt ignis summum calorem, aqua summum frigus. Item quia vt Aristoteles in lib. de sensu & sensili cap. cit. ait, & ex ijs, quæ superius à nobis tractata sunt, iam liquet, in omni concoctione ex eo, quod nutrit, superfluunt recrementa. Hæc autem in elemento puro, quod vndique sibi simile est, esse non possunt.

2. Assertio.

Tercia assertio. Nihil prohibet aliqua elementa extra naturalem statum posita, & inuicem confusa effici quorundam viuentium alimentum. Huius assertionis veritatem probat experientia. Constat enim herbas, stirpesque terra, & aqua inuicem coniunctis enutrirī, vt superius argumentabamur, docetque Aristoteles libro de sensu & sens. cap. 5.

3. Assertio.

Quarta assertio. Licet quoduis mistum secundum potentiam remotam dici queat alimentum cuiuslibet viuentis; non tamen secundum potentiam proximam tale est. Hæc quoad priorem partem ostenditur, quia nulli misto ex parte materiæ, quæ ad omnes formas indiscriminatim se habet, repugnat assumere tandem formam, quam obtinet verum, propriumque alimentum cuiusque viuentis. Quo pertinet, illud Lucretij lib. 2.

4. Assertio.

Quippe videre licet cunctas res vertere se se:
Vertunt se fluij in frondes; & pabula læta
In pecudes: vertunt pecudes in corpora nostra
Naturam: & nostro de corpore sæpe ferarum
Augescunt vires, & corpora pennipotentum;

Lucretius.

Posterior pars assertionis inde patet, quia id tantum dicitur alimen-
tum alicuius viventis, quod ab eo immutari, & decoqui potest: hoc ve-
rò non omnibus mistis convenire, palam est.

Responsio ad
argumēta su-
perioris art.

Argumenta autem superius adducta nihil contra ea, quæ à nobis
asserta sunt, conficiunt. Tantum enim probant elementa non pura, sed
mutuò commista interdum nutrire, quod de herbarum, stirpiumque
genere monuit Aristoteles lib. huiusce operis secundo cap. 8. text. 49.
idemque suo modo de talpis, serpentibus, & aquatilibus intellige:
nempe non ex sola terra, aut aqua; sed ex terræ, & aquæ collunie, sal-
tem interdum, sustentari. Nam quæ vno simplici nutrirī videntur,
multis nutriuntur docente Aristotele loco citato, maximè cum ele-
menta apud nos nequaquam pura, & sincera existant, ut alibi aduer-
timus. Similiter dicendum animantia, quibus aerem pro alimento esse
perhibent, non ali puro, aut solo aere, sed aliorum corporum permi-
stione concreto; si tamen ita alantur. Nam Chamæleontem, quæ multi
solo aere nutrirī scripserunt, observatum iam est muscarū etiam aucu-
pio vivere. Qua de re Iulius Scaliger exercitatione 196. in Cardanum.
Ioannes, inquit, Landius in vltima Syria cum esset, ait se vidisse vnum
è quinque, quos emerat, Chamæleontibus, linguæ repentino, momen-
taneoque iaculatu muscam, quæ in eius esset pectore, legisse. Propte-
rea illius à se dissecti linguam narrabat inuentam palmi longitudine ca-
uam, inanem. In summa tanquam acetabulum, cum mucō, quo præ-
dam tolleret. Id nouum sanè ijs, qui solo vento vivere hætenus existi-
marunt. Hæc Scaliger. Quod autē Rondeletius memorat, si ita accidit,
non naturali sed diuina virtute accidit.

In problema-
tis ad lib. de
cælo.

Chamæleontē
aucupio mus-
carum vivere

Odores non
nutrire.

Quod attinet ad odorem, in primis, si is propriè fumatur, id est;
pro qualitate, quæ odoratu percipitur, certum est non posse esse ali-
mentum; cum alimentum ad substantiam reparandam comparatum sit;
proindeque substantiam esse oporteat, ut Aristoteles ait lib. de sensu,
& sensibili cap. 5. Si verò accipiatur pro fumida exhalatione, nec eo mo-
do potest in rei viventis nutrimentum cedere, ut Aristoteles loco citato
cōfirmat, Pythagoreos contrariæ opinionis assertores coarguens tum
alijs rationibus; tum ea, quia alimentum trahitur à ventriculo, odor
autem com meat in caput, vbi olfactus sensorium residet. Quare licet
odor reficiendo spiritus cerebrum foueat, & ad sanitatem, ac vires ali-
quid momenti afferat; non tamen nutrit; quidquid ea de re historici
prodiderint, existimaritque Guilielmus Parisiensis in suo Sacramen-
tali, vbi inquit fumidam exhalationem posse nutrire.

De pyraustis.

Argumenti autem à pyraustis desumpti duplex solutio est, altera,
quam in nostris problematis ad calcem librorum de cælo attulimus,
quæ negat pyraustas in igni vivere; asseritque Aristotelē id referen-
do tantum, non asserendo pronuntiasse, maximè cum idem Aristote-
les lib. 5. de hist. anim. cap. 19. tradat nullum animal in igne vivere:
altera, quæ id concedit, non ita tamen, ut eiusmodi bestiolarū puro,
solovè igni, sed lapidum, quæ ibi coquuntur, materia permisto alan-
tur.

Quod item
Salamandra
nondum vivat
in igne dixi-
mus in no-
stris probl.
post lib. de
cælo ex Dios-
coride, Gal.
& D. Th.

Q V Æ S.

QVÆSTIO VIII.

VTRVM ANIMALIA SANGVINE

prædita solo sanguine nutriantur.

ARTICVLVS I.

VRIVSQUE PARTIS

argumenta.

Lege Galenū
I. de tempera-
mentis.

Disseruimus supra de alimento remoto, nunc de proximo agendum erit. Non est autē quæstio de omnibus in vniuersum animantibus, cum notum sit, traditumque ab Aristotele lib. 4. de hist. anim. c. 1. alia prædita esse sanguine; alia non, sed de ijs tantū, quæ sanguinē habent. Quanquā id, quod de sanguine statuerimus, pronuntiādū; quoque sit de eo, quod in exanguibus sanguini proportionē respondet. Pro negatiua parte hunc in modum nonnulli argumentantur. In corpore animalis quædam membra sunt calida, vt cor: quædam frigida, & humida, vt cerebrum, & spinæ medulla: quædam sicca, vt ossa: quædam exanguia, vt cartilagines, arteriæ, & nerui. Item alia referunt naturam sanguinis, vt hepar, & caro; alia flauæ bilis, vt pulmo; alia atræ, vt splen: alia pituitæ, vt cerebrum. Igitur cum vnumquodque simili nutriatur, vt ex Aristotele hoc in lib. cap. 5. text. 38. alijsque in locis, superius docuimus: cūq; fieri non possit, vt vnus, idemque sanguis ad tantam membrorum varietatem se se effingat: alia danda erunt in animali nutrimenta, singulis partibus idonea. Secundo, Reliqui humores etiam nutriunt. Non igitur solus sanguis nutrimentum est. Antecedēs probatur: quia in venis, quæ sunt alimenti conceptacula, omnes humores continentur, vt in sanguine, qui ē venis elicitur, conspicuum est. Tertiō, Nihil trahit ad se nisi id, quo alitur, cum tractio sit propter membri allicientis vtilitatem, alioqui citra finem operaretur: atqui vtraque vesicula tam atræ, quā flauæ bilis, trahit ad se hos humores: ergo ijs alitur. Quarto, sanguis, docente Aristotele. 3. de hist. anim. cap. 19. nullibi præterquam in corde extra venas continetur. Igitur si solus sanguis nutrit, vel membra omnia erunt venæ, vel aliquod membrum nutritionis beneficio carebit, quorum vtrumque à vero abest. Quinto, Negari non potest ventriculus ex chylo nutritionem capessere; chylus autem sanguis non est, cum hic in hepate conficiatur. Ergo non omnia membra sanguine aluntur. Probatur maior, quia aut ventriculus aliquid sibi ex chylo retinet, & ad hepar reliquum transmittit, aut nihil; si aliquid, igitur eo nutritur; si nihil sequitur dum sanguinem à iecore expectat, famē

Primum argu-
pro parte ne-
ga;

2. argum.

3. argum.

4. argum.

5. argum.

non minus, quàm antea sentire; quod experientia repugnat, cū cibis ventriculo conceptus mox saturet, & appetentiam sedet.

Prīmū argu.
pro parte af-
6.

2. argum.

3. argum.

4. argum.

Pro altera verò parte, quòd sanguis sit commune alimentum, quo animantia nutriuntur, ostendi potest. Primum, quia id suadet ipsa corporum structura, & compositio, in qua videmus utrique bili, ut recrementis ad nutritionem inutilibus, propria conceptacula seorsum destinata esse; at sanguinis vasa per totum corpus fundi; utique ut inde omnia membra pascantur. Secundò, quia alimentum datum est à natura ad tuendam vitam, quæ cum in humido, & calido consistat, oportet alimentū calidum esse, & humidum; eiusmodi verò est sanguis. Tertiò, cū cibis nō sumitur, sanguis deficit; cū sumitur, augebitur: quod si alimenta bona sint, sanguis integer est; si prava, vitiosus; solum ergo sanguinē, ut cōmune alimentum ex cibo natura instituit. Quartò, ut docet non solum Aristoteles in lib. de sensu & sensibili cap. 4. sed etiā Galenus 1. de aliment. facul. alimentum debet esse dulce; sed ex omnibus humoribus solus sanguis dulcedinem obtinet; quia flegma insipidum esse dicitur, bilis amara, melancholia acida. Ergo ex omnibus humoribus solus sanguis nutrit.

ARTICVLVS II.

Q V Æ S T I O N I S explicatio.

Prima cōclu.

H Is in vtramque partem disputatis duplici conclusione controuersia decidenda est. Prima sit, è quatuor humoribus solus sanguis est commune membrorum alimentum, nec alius è reliquis tribus per se, ac seorsim acceptus nutrit. Hæc est non solum Aristotelis lib. 2. de partibus anim. cap. 3. & 4. & lib. 1. de gener. anim. cap. 19. & lib. 2. eiusdem operis cap. 4. Auerrois 2. Collect. Alexandri in suo primo lib. de anim. & aliorum Peripateticorum; sed Medicorum etiā communis, probaturque argumentis proximè adductis. Propter quæ tamen haud negandum est pituitam, quæ quandam sanguinis adumbrationem habet, facile continentium membrorum calore decoqui, & ad expressam sanguinis naturam deduci, atque ita alere: imò & nonnihil tam ex ipsa non dum in sanguinem versa, quàm ex flaua, & atrabili pariter cum sanguine in membra immediatè commutari, quasi per accidens ob admistionem, & coniunctionem cum sanguine, qui ab his recrementis, etiam integra valetudine, omni ex parte abiungi nequit, ut iam supra monuimus.

2. concl.

Secunda conclusio. Non omnia membra sanguine proximè nutriuntur. Hæc est non medicorum tantum, sed etiam Aristotelis lib. 3. de hist. anim. cap. 5. vbi ait certū esse nervos humore albedo, & glutinoso nutriri, & lib. 2. de part. anim. cap. 6. vbi inquit ossa ali medullis. Quod

Ioannes Gf-
dau. lib. de
morte & vit.
q. 14.

fcri-

scripserat etiam Hippocrates in libello de alimento. Quod item de quibusdam alijs membris tradunt medici. Peculiaris autem controuersia est de ventriculo vtrum ne chylo nutriatur, an non. Sunt qui id omnino negent, tum ob alias rationes, tum quia teste etiam Galeno lib. 3. de temperament. cap. 1. alimentum antequam conuertatur, necesse est obire prius tres decoctiones. Occurrunt tamen aduersarij negantes intelligendum id esse de membro primæ decoctionis, quod ex tota massa optimam sibi portionem seligere valet, & bonitate partis selectæ, si quid incommodi ex anticipata conuersione oriri posset, compensat. Quidam, è quorum numero est Dinus in suis quæstionibus, aiunt ventriculum propria, ac ingenta sibi vi, chyli partem in sanguinem vertere, eaque ali. Sed hi contra commune placitum negant formam sanguinis à iecore tribui. Auicenna prima primi doctrina 5. summa. 5. cap. 2. ait externam ventriculi tunicam sanguine, internam chylo, quem tangit, enutrir; argumento, quod ea facies magnam habet cum chylo temperamenti similitudinem, vt ex albenti vtriusque colore apparet. Hæc sententia, seu potius eius fundamentum à quibusdam ex eo refellitur; quia compertum est vtramque membranam, seu tunicam ventriculi eadem natura, & complexione præditam esse. Zoar lib. 2. tract. 5. cap. 1. & Auerroes 2. colliget. cap. 9. asserunt partem superiorem ventriculi chyloso succo; inferiorem, quæ crassior est, magisque sanguinea, transmissa à iecore sanguine ali. Sed hos anatomica inexperience fefellit; quandoquidem in ventriculo, saltem humano, constat imam partem nec magis sanguineam, nec magis crassam esse, imo tenuiorem. Alij ducti extremo argumento, quod proximo articulo pro negatiua parte attulimus, absolutè affirmant ventriculum ali chylo. In his sūt Galenus lib. 3. de facult. cap. 13. & lib. 6. de placitis cap. 14. Peramatus lib. de anim. facult. cap. 7. Vallesius lib. 2. cōtrou. Med. & Phil. cap. 3. alijque nonnulli.

Nobis in hac opinionum varietate statuendum videtur, primò quidem ventriculum aliquam chyli portionem vendicare, atque in propriam substantiam vertere, vt vltimum illud argumentum videtur cōcludere, sed eundem postea ex sanguine ab hepate remisso vberiore capere nutritionem. Habet enim ventriculus venas haud parum conspicuas ex iecinore ad se pertinentes, & directas, per quas eiusmodi sanguinem, vt reliqua membra, ad se alliciat, vt Auicenna decima tertia tertij cap. 1. Fernelius lib. 6. suæ Physiologiæ cap. 1. demonstrant. Nec natura eas venas aut frustra, aut ad alium finem, quam ad ventriculi nutritionem dedit.

ARTICVLVS III.

SOLVUNTUR ARGVMENTA

primi articuli.

Expli.

An ventricu-
lus chylo
alatur.

Dinus.

Auicenna.

Zoar.

Auerro.

Responso ad
dub.

Lege Vesaliū
lib. 5. d. hum.
corp. fabr. c.
3.

Solut. primi
arg. pro prio
ri parte que
sti.

D. Gregorius
Nyss.

Similitudo.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Responsio ad
alia argum.
eiusdem art.

Ventriculū
ali ex par-
te chyloso
succo.

EXplicanda nūc sunt vtriusque partis argumēta quatenus ijs, quæ a nobis cōclusa sunt, aduersari videbuntur. Ad primū dicimus nō debere impossibile existimari vnum, eundemque sanguinem tantam membrorum varietatem alere: præsertim cum illa non essentia, sed accidentaria solū ratione differant, & vnumquodque eā sanguinis particulam, quam ad se allicit, pro ratione sui temperamentī commutet, sibi que accōmodet. Quod D. Gregorius Nyssenus in lib. de hominis opificio cap. 30. declarat apta quadam similitudine aquæ, qua hortus varijs arboribus, herbisque consitus irrigatur. Nam quemadmodum idem aquæ humor in vitem, in pyrum, in platanum, in amaracum, in violā, in lilium, aliaque eiusmodi pro ratione & natura eius, ad quod perlabitur, conuerti solet: & in alijs quidem purpurascit, in alijs rubescit, aliove colore pingitur: in his amarorem, in illis dulcedinem concipit: in quibusdam ad vtilem, in alijs ad inutilem succum demutatur: sic idem sanguis ossi applicitus (inter media tamen medulla) in os durescit; carni iunctus carnis recipit mollitudinem. Atque ita suo modo res habet in cæteris. Quod verō quædam membra cū recrementitijs humoribus nonnullā cognationem habere videantur, non ex eo est, quod ijs alantur; sed quod cū ijs in aliquot accidentibus aliūde similitudinem contrahant. Quo modo lien, quia melancholiam continet, atro colore inficitur. Ad secundum negandum est antecedens cū ea tamen obseruatione, quam ad primam superioris articuli conclusionem adhibuimus, respondendumque, quod iam alibi diximus, nimirum in venis animantium integra fruentium valetudine parum admodum ex flaua, & atra bile contineri; atque adeo parum de ijs, etiā mistim cum sanguine, in substantiam rei viuentis cōuerti: morbi autē tēpore, cū ijs humoribus, in quos sanguis corrūpitur, venæ scatent, abstinere sese ab illis nutritiuam, vt à materia inutili ad conuersionem. Ad tertium neganda est maior, dicendumque vtriusque bilis vesiculā attrahere ad se humorem sibi peculiarem, non vt eo alatur, nec ob priuatam suam vtilitatem, sed ad repurgandum sanguinem, atque ob ea commoda, quæ supra recensuimus, proindeque eiusmodi attractionē non frustra esse, sed optimi finis gratia. Ad quartum dic cū venæ multiplici propagine, & ramulis diffusæ totum corpus pererrent; in oēs partes sanguinē trajicere, & distribuere posse; etsi nō oēs venæ sint, quandoquidem vnaquæque particula è vicina venula succum prolecat. Quintum argumentum concludit id, quod ad calcem superioris articuli decreuimus.

Quod attinet ad argumenta, quæ pro sententia Aristotelis adducta sunt, rectè probant commune, & ordinarium membrorum alimentū esse sanguinem: quod non obstat, quominus aliqua membra, vt ossa, & nerui proximè nutriantur humore quodam medio, in quem sanguis demutatur, qui humor dulcorem, & humiditatem, caloremque ad alendum conuenientem obtinet; & si hæc non ex æquo in omnibus membris requirantur. Nec itē obstat, quominus ventriculus chyloso succo alatur, tum quia dici potest non fuisse locutum Aristotelem de primæ conco-

concoctionis membro, quod propriae necessitati primū subuenire par erat: tum quia etiam ventriculus sanguine ab hepate per communem distributionem misso ex parte sustentatur. Neque dictis postremo officit, quod Aristoteles 2. de part. anim. cap. 4. alijsque in locis non solum docuit sanguinem esse alimentum, sed esse vltimum, proximūve alimentum: proximum enim appellavit non ad excludendum mediū humorem inter sanguinem, & nonnulla mēbra, sed ad discrimen inter cibum, qui ore capitur, qui non proximum, sed remotū alimentū est.

Explicatur
locus Arist.

Q V A E S T I O IX.

V T R V M S I T N E C E S S E

omne viuens nutriri, an non.

A R T I C V L V S I.

DISSOLVTIO CONTROVERSIÆ;

& argumenta, quibusea oppugnari possit.

Lege Arist.
sect 3 probl.
q. 5.

Gimus de alimento, nunc de nutritione, quæ circa ipsum versatur, disceptandum erit. Philosophorum omnium consensu receptum, firmatumque est naturalium rerum vitam, vt non semel diximus, in calido & humido accommodata qualitate, & quantitate sibi mutuo respōdentibus, contineri. In calido, quia calor est omnium vitalium functionum opifex; in humi-

Humidū cal-
loris pabulū.

Lege Arist.
lib. 4. de ge-
rat. anim. c.
10. & quæ de
hac rescripti
m. 9 in lib. de
logu. & bre-
uit. vii. q.

do, quia humor pabulum est caloris. Oportet autem hunc humorem pingue, ac viscosum esse, non tenue; quia pinguis bene cohaeret, & diutius calorem fouet; tenuis facile dissipatur, & resoluitur. Atq; hinc est, quod aquatilia, licet humoris copia præ alijs animantibus abundet, breuioris tamen vitæ sunt, quam terrestria, & volatilia: videlicet, quia illa humido aqueo, & tenui; hæc viscoso affluunt. Hinc etiam est, quod inter plantas oleaceæ, & quæ resinam fundunt, quia humido pingui redundant, viuaciores sunt; brevis autem æui cerasus, & malus persica, aliæque eiusmodi arbores. Oportet etiam calidum, & humidum proportionem quadam sibi attemperari: quia si calor nimirum excedat, confestim depopulabitur, ac resoluet humidū: si itē humiditas magno excessu vicat, calorem suffocabit, vt in lucerna videmus.

Aquatilia bre-
uioris cui.

Auer. 6. c. 1.
le. 7. c. 4. Ani-
c. 2. 1. doct.
2. c. 3. Gal. lib.
1. de sanit. tu-
90.

Porro cum calor ignea acrimonia humidum cōtinenter ad interitū rapiat, contemperationem illam, sine qua vita constare non potest, nisi aliunde provideatur, dissoluturus: cum præterea circūfluit aer, aliæque externæ causæ in viuentium corpora desæuiant, ac prædictum humidū frequenter exiccent, orta hinc est viuentibus necessitas alimenti,

Vnde neces-
sitas alimentū.

quo humidi iacturam, fluxumque materiae resarciant. Quod, quia per nutritionem fit, patet necessum esse omne viues nutriri. Et vero sic viues nutritione eget, ut nutritio proprie accepta ei duntaxat conueniat, docente Aristotele lib. 2. de anima cap. 4. text. 46. & 49. cæterisque philosophis; patetque ex eo, quia propria nutritio est conuersio alimenti in substantiam rei viuentis effecta virtute animæ. Quare neque ignis, neque lapides, aliavè eiusmodi, quæ apposita materia augescunt, proprie, sed translatitiè nutriri dicuntur.

D. Tho. lib.
2. de anim.
text. 46.

- Obiectio 1.** Verum obijciat aliquis. Calor non agit in humidum. Igitur humidum non diffluit actione caloris ipsum exiccantis, & absumentis. Probatur antecedens, primò, quia si calor ageret in humidum, dissolueret se ipsum, sui que interitum moliretur. Nam cum nimium exesa, & dissipata humidi substantia non sit apta calori fouendo; necesse est, ut dum sensim humidum atteritur, calor quoque pariter obsolescat, ac pereat;
- 2. Obiect.** non aliter quam lucernæ ignis consumpto oleo. Secundo, quia vel calor ageret in humidum efficiendo immediatè siccitatem, vel calorem, quem humidi exhalatio, atque adeo siccitas consequitur. Primum non est dicendum, quia calor non nisi à calore, siccitas à siccitate proximè oritur. Nec etiam secundum, quia cum calor, & humiditas non sint ab se disiuncta; sed in eadem subiecti parte confideant, pars actu calida seipsam calfaceret; atque idem in se, & in simile sibi ageret, quod fieri non posse progressu patebit. Tertiò, quia non videtur fieri posse, ut vnus, idemque calor præparet materiam ad formam viuentis, dum alimentum coquit; & aliunde quatenus humidum carpit, ad interitum siue abscessum eiusdem formæ materiam disponat.
- 4. Obiect.** Quartò, quia si calor humidum arefaceret, corpora calidiora breuioris essent vitæ; & maribus fœminæ magis longæuæ essent, & quæ minus exercentur corpora; cum calor viris acrior sit, idemque exercitis corporibus augeatur. At vero mares diutius vivere ostendit Aristoteles in lib. de longit. & breuit. vitæ cap. 2. & Medici corpora exercitatione vegetiora, firmioraque fieri testantur.

Mares diutius
vivunt.

ARTICVLVS II.

RESPONSIO AD SVPERIORA ARGUMENTA.

Diversæ opi-
niones de a-
ctione calidi
in humidum.

Recentium philosophorum nonnulli, quorum meminit Theophilus in 2. de anima ad text. 45. superioribus argumētis victi manus dedere, aientes humidum non à calore viuentium corporibus, aut eorum spiribus inhærēti, sed à causis externis absumi, præsertim ab aere circumfluo. Alij rati alimentorum formas manere actu in mixtis asserunt partes igneas agere in terrestres, & aerias, sicque humidum à calore, qui in diuersa subiecti parte insit, de populari. Alij, etsi putent elementa

Pro hac 2. op.
lege Gal. in
lib. de Maral.
cap. 31.

Teget
2. d. 1.
3. Hæ
d. o
form

elementa virtute duntaxat in mixtis residere; ponunt tamen duplicem calorem, vnum igneum, cælestem alterum, aiuntque humidum ab illo depasci, ab hoc foueri. Et hæc quidem omnes solutiones excogitatae ab ijs fuere ad tuenda diuersa munia, & effecta, quæ in viuentibus apparent, nec ab eodem calore videntur administrari posse. Sed nobis earum nulla placet. Non prima, quia communi philosophorum dogmati aduersatur, negatque viuentia interitus sui causam in se habere. Non secunda, quia, vt sequenti libro patebit, elementa potestate tantum in mixtis permanent. Nec denique tertia, quia distinguit in viuentibus duplicem calorem, quem in vnum, eundemque coire, progressu ostendemus.

Quare nostra sententia est calorem in spiritibus tam congenitis, quam influentibus, qui animati non sunt, confidentem agere in partes humidi animatas, quæ ab spiritibus situ distinguuntur, (& hæc prima causa vim habet in solis animantibus in quibus duntaxat spiritus inveniuntur) simulque calorem inhaerentem in vna portione humidi animati agere nonnunquam in vicinum humidum: & in idem quoque frequenter vsque ad dispendium sæuire tum fuliginem, & vapores excrementitios, qui in viuentium corporibus ex caloris nutritione remanent; tum alias causas externas, præsertim circumfusus aerem, vt aduertit Galenus libro 6. aphorif. cōment. 59.: nunquam tamen calorem, qui in eadem parte, ac situ cum humido est, in idemmet humidum agere; alioqui effugere non possumus, quin dicamus idem in sui omnino simile agere, vt secunda ratio, qua antecedens argumenti superius propositi confirmabatur, planè conuincit.

Vera opinio

Galenus

Obiter hic aduerte viuentia posse interire ab intrinseco, etiam absque actione agentis peregrini, quod ipsa à nativo temperamento deturbet, eisque necem moliatur, quia fuligines illæ, & vapores, quos diximus, in ipso viuente orti, ei que familiares, dum huc, illuc quasi liberè in corpore vagantur, partium temperiem mutare, atque euertere possunt. Quod præstant etiam non infrequenter quatuor vulgati humores orti in viuente, ei que similiter domestici. Vnde nobiscum hos, vt internam interitus causam circunuehimus. Neque obstat quod ij solis insint animantibus, cum reliqua etiam viuentia ab intrinseco extingui possint. Non, inquam, obstat, quia in alijs quoque viuentibus inueniuntur succi quidam ijs humoribus, vel eorum aliquibus proportionem respondentes, qui simili ratione perniciem afferre queunt: esto nulla pars informata forma viuentis, dum est in sua naturali temperie, ac nisi ab ea deiciatur, alteri parti noceat, vt alibi hoc in libro differuimus.

Quo pacto viuentia ab intrinseco intereant.

Nunc difficile non erit argumentis satisfacere. Ad primum respondet Fernelius in libro de spiritu & innato calido cap. 8. & Theophilus primo de anima ad textum 66. nihil mirum si calidum conseruare se desiderans, se ipsum interimat, non enim per se, & ex instituto in sui perniciem agitur, sed ex accidente, quatenus absumit pabulum, quo

Dilutio 1. ob rectionis.

li 2

exhau-

lege Capr in
2. d. 15. q. 1. a.
3. Hæc intra
et. de plur.
form.

Dilui. 2.

3.

c. 4.

Corpora, quæ
plus excercē-
tur, cur sint
viuaciora.

exhausto extingui vnâ cum eo necesse est. Adde etiam nō eandem partē
sibi interitus causam esse, vt paulo ante constituimus. Præterea
eam direptionem fieri etiam à partibus inanimatis. Ad secundum di-
cendum calorem agere in humidum primò calefaciendo, secundariò
per euaporationem desiccando, nec tamen idem in se, aut in simile age-
re, vt iam ex dictis constat. Ad tertium eundem specie calorem, qua-
tenus animæ instrumentum est, materiam disponere ad animæ intro-
ductionem, rursusque eundem non per se, sed vna cum alijs causis hu-
midum exoluentibus disponere ad interitum, abscessum vè animæ.
Quod minimè mirandum est; præsertim in accidentibus, quorū actio
propter concursum diuersorum agentium in effecta diuersa, atque etiā
repugnantia non rarò degenerat. Ad quartum corpora calidiora, &
quæ magis exercentur, viuaciora esse: illa, quòd ob innati caloris vim
melius decoquant alimenta, & maiorē humidi copiam reparent; hæc,
quia propter recrementorū vacuitatē, vberius etiam nutriuntur; quas
ob causas viri magis longæui sunt, quàm fœminæ. Ita verò licet calor
humidū consumat; non inde tamen sequitur, vbi plus est caloris, ibi
humidū ob assiduam resolutionē magis deficere: nisi forte id non res-
pondeat proportionē calido, vt antecedenti articulo præmonuimus,
quod tamen in viuacioribus respondet.

Consule Gir-
bi. in tract. de
restaur. humi-
di Zimaram
in theor. pp.
31.

Q V Æ S T I O X.

V T R V M V I V E N S

quandiu viuit nutriatur.

A R T I C V L V S I.

V I D E R I N O N

semper nutriri.

Argumenta
pro parte ne-
gatiua.Aristot.
Auicenna.
Albertus.

Vod viuēs nutritionis beneficio nō semper fruatur;
ostendi videtur, in primis multorū animantiū exē-
plis. Namq; vt refert Aristoteles lib. 6. de hist. anim.
cap. 30. & lib. 8. eiusdē operis cap. 17. vrsa dies cir-
citer quadraginta latet sine cibo, ac per id tempus
adeò pinguescit, vt mouere se facillè nequeat. Item
stelliones, & crocodili flumiatiles, ac nōnulli serpen-
tes teste eodē Aristotele 8. libro proximè citato cap. 15. & Auicenna.
7. de anim. & M. Alberto lib. 22. de anim. tract. 2. per hyemem nihil
alimenti capiunt. Quod etiam affirmat Aristoteles de gliribus, addēs
eos per id tempus multum pinguedinis comparare; quorū vnus apud
Martialem in xenijs ita de se canit,

Lege etiā Pl.
lib. 3. de Na-
tu. hist. c. 25.
M. Alber. in
sum. de homi-
n. tract. de nu-
tr. & lib. 7.
de anim. tra-
ct. 1. c. 8.

Tota

Lib. 13.

Tota mihi dormitur hyems, & pinguior illo
Tempore sum, quo me nil, nisi somnus, alit.

Item ferunt in Brasilia regione aniculam esse, quæ rostro ex arbo-
re suspenso sex integros menses sine pabulo degit, ijsque decursis quasi
è morte ad vitam redit, vnde indigenæ suscitata vocant. Nec de bel-
luis tantum; sed de hominibus etiam his similia leguntur. Albertus enim
lib. 7. de anim. ait vidisse se Colonia mulierem, quæ interdum totos tri-
ginta, interdum viginti dies in ediam toleraret: & in summa de homine
tract. de nutrit. inquit foeminam quandam quadraginta dierum spatio
à cibo abstinuisse. Et alium quendam similiter trimestri spatio nihil
sumpsisse alimenti refert Medina lib. 2. suæ Parænesis cap. 7. Portius
quoque puellam Germanam narrat per biennium sine cibo vixisse; &
Aponensis 10. problematum ad finem asserit se à viris probatæ fidei ac-
cepisse, foeminam in Normandia sua tempestate fuisse, quæ annos decem,
& octo nihil gustarit. Videtur igitur manifestum non semper vivens,
dum vita fruitur, nutriri, quandoquidem nutritio sine alimento non
est.

De Brasilia
auc.De quorun-
dam inedia.

Item qui morbo eo laborant, quem atrophiam, id est nutritionis
priuationem dicunt, carent nutritionis munere, ut asserit Galenus
lib. 3. de Symptom. causis. Ergo saltem hi non nutriuntur. Postremo,
Natura cæteris facultatibus per intervalla otium, & quietem largitur;
& quidem providè, ac sapienter; tum quia iucunda est rerum vicissi-
tudo. Tum quia, quod caret alterna requie, durabile non est. Verifi-
mile igitur videtur etiam altricem vim nonnunquam iusto otio potiri,
ac feriarum; alioqui brevi tempore defatigabitur, & languescet. Accedit
testimonium Aristotelis lib. de somno & vigil. cap. 5. ubi ait potentiā,
& instrumenta operandi, si diutius operi insistant, quiete indigere: &
lib. 2. de anima cap. 1. ubi docet, animam quandoque esse in actu primo,
qui est veluti somnus, & relaxatio ab opere; interdum in actu secundo,
qui est quasi vigilia & functionum administratio.

Galenus.

Iucunda rerū
vicissitudo.

Aristoteles.

ARTICVLVS II.

VIVENS QVANDIV VIVIT

nutriri; nec superioribus argumentis
oppositum concludi.

Nihilominus, ut rei viventis substantia vi caloris, & aliarum causa-
rum, de quibus supra egimus, perpetuò dissipatur: ita ne brevi
intereat, perpetuam esse eius instaurationem oportet: quod cum
ministerio nutritionis fiat, consequens est, ut vivens, quandiu vivit, nu-
triat. Quæ est assertio Aristotelis hoc in lib. cap. 5. text. 41. & lib. 2.
de anima cap. 4. text. 47. & lib. 3. cap. 12. text. 59. & de somno, &

Conclusio.

vigilia cap. 1. vbi ait facultati nutrienti non obrepere somnum. Item Aphrodisæi in suo primo lib. de anima vbi inquit vacationē à sensuū, officio, somnum; ab altrice facultate, mortem esse. Item Auerrois 8. Phys. com. 20. Auicennæ 6. de anim. Magni Alberti 2. part. sum. de homine in tract. de nutritione, D. Thomæ 2. contra gent. cap. 97. Ferrariensis in commentarijs eiusdem loci, & aliorum philosophorum communis.

Capr. in 4.
d. 44. quæst.
vnica. art. 3.
Aegid. quodl.
3 q. 12.

Aduertunt autem interpretes, cum vis nutritiua varijs modis, multiplicique decoctione prius alimentum præparet; deinde conuertat, non esse opus, vt quoad ipsam conuersionem semper in actu sit; quia non oportet quouis tempore habere iam dispositum, quod cōuertat: fat ergo est in opere versari, vel quoad aliquam ē tribus præuijs decoctionibus, vel quoad munus conuertendi in substantiam, vel etiā quoad actionem attrahendi, vel quoad eam, qua, deficiente alimento, calor si nihil aliud suppetat, in ipsammet substantiam viuientis conuertitur, eamque assiduo morfu vellicat, vt ait Aristoteles cap. 2. de longitudine, & breuitate vitæ.

M. Albertus
in sum. de
hom. tract.
de augment.

Solutio arg.
pro parte ne
gatua.

Ad primum verò argumentum pro contraria parte respondemus eiusmodi animates abstinere tunc ab externo alimēto; non tamē propterea nutritionem intermittere; quia, vt docet Auicenna, aluntur per id tempus pituita, seu concreti, & indigesti humoris colluie iam antea coaceruata, quam ob inertiam caloris admodum lentē decoquunt. Eamque inertiam fouet tum collecti humoris frigiditas, tum etiam quies diuturna; solent enim tunc ea, animantia penē mortua in latibulis decumbere, aut alibi sese continere; ideoque vrsi postea soluti quasi veterno segnitie, quam in speluncis contraxerant, Ari herbæ esu castigant, caloremque excitant, vt tanquam ex ferijs ad laborem redeat. Docet autem Magnus Albertus loco ante citato iccirco tunc prædicta animantia affluentius pinguescere; quia obtuso, & eneruato calore humorē, quo pascuntur, vix conficere & immutare valent proindeque ipsum in aruinam, & adipem conuertunt. Quod de horum animalium nutritione diximus, similiter pronuntiandum erit de illis foeminis, quas in argumento retulimus; si tamen vera narrant, idque naturæ vi accadat: quod tamen de Normandica foemina nequaquam verisimile est.

Vt ex his
multa frico.
re pereāt Ga
lenus in Aph.

Vt vrsi vētri-
culi segnitie
castigent.

De ijs, qui
atrophia seu
lienteria la-
borant.

Ad secundum argumentum dicendum est, eos, qui ex atrophiam, vel etiam ex lienteria male habent, non prorsus cessare à nutritione: dici tamē eius munere priuari, quod ægrè admodū cibum decoquant. Ad tertium naturā non tribuisse otium altrici facultati, propterea quod eius opus totius vitæ fundamētum sit, quo sublato viuens in occasum ruit. Cur autem hæc potentia non lassetur eo modo, quo pleræque aliæ corporis vires, ac proinde alternam requietem non deposcat: causa est, quia fatigatio, vt Albertus Magnus inquit, in eas tantum facultates corporis cadit, quæ agunt per applicationem agentis; quomodo se habet v. g. potentia, qua animal loco mouetur. Non autem, quæ operantur per modum naturæ, vt nutritiua: quanuis hæc etiam à contrarijs

Cur facultas
altrix nō las-
setur.

trarijs repatiendo debilitetur, progressuque ætatis frāgatur, & hebes-
cat. Lege D. Thomam. 1. p. quæst. 119. art. 1. ad 3.

QVÆSTIO XI.

VTRVM ALIMENTVM PER NV-
tritionem in veram substantiam rei, quæ
alitur, commutetur.

ARTICVLVS I.

MAGISTRI, ET ALIORVM
quorundam sententiæ.

Stans quæ-
stionis.

NON excitatur quæstio de toto alimento, quia vt ex ijs,
quæ à nobis superius disputata sunt, planū est, bona eius
pars in recrementa, & fœces abit. Igitur tantummodò in
controuerſiam adducimus, num saltem aliqua alimenti
portio conuertatur in substantiam rei viuentis, ita vt ve-
rè, proprieque ad illius integritatem pertineat. Magister sententiarum
libro 2. dist. 30. eiusque frater auctor historiæ Scholasticæ c. 73. & Hugo
Viêt. de sacramentis, parte 6. cap. penult. arbitrati sunt animum cu-
iusque hominis vindicare certam omnino, præfinitamque materiam,
quam solam tanquam partem naturæ humanæ informare possit, nè pe-
eam, quæ à prima mundi origine in Adamo extitit, & ab illo particu-
latim in posteros ducta, & propagata est: ita vt in quolibet homine sua
portiuncula accepta ex illa communi massa toto vitæ tempore eadem
permaneat, nulla externa, aut noua substantia in eam transeunte; sed
ita vt illa met in se ipsa augeatur & multiplicetur. Itaque alimentum
non adhiberi ad refarciendum materiæ fluxum, sed tanquam naturæ
fomentum, id est, vt actioni caloris resistat, sicuti aurifices cum aurum
igne liquefaciunt, admiscere ei plumbum solent, ne absumatur, & in
vapores abeat. Atque hoc modo volunt humanorum corporum mul-
titudinem à primi hominis corpore deriuatā fuisse; idque tantū, quod
ex Adamo lege propagationis accepimus, in cōmuni resurrectione ad
vitam esse reuocandum: quod autem ex alimento accreuit, tanquam
superfluum deponendum; quia tunc natura humana ad immortalitatem
traducta, nullo externo natiui caloris fomento ad conseruandam vitam
indigebit.

Explicatur
opinio Ma-
gistri & alio-
rum.

Probat autem Magister suam sententiam tum auctoritate, tum ra-
tione. Auctoritate; quia vt Christus Dominus Matth. 15. & Mar. 7.
docuit, omne, quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum

Ratio Magi-
stri.

emittit.

emittitur. Quæ verba indicant nihil alimenti in rei substantia manere. Ratione; quia is, qui in infantia moritur, resurget cum ea mole corporis, quæ esset in ætate perfecta habiturus. (Si enim ei aliunde supplementum quærendum foret, non cum suo, sed cum alieno corpore ad vitam rediret): hoc autem non aliter fiet, quam multiplicata diuinitus materia. Ergo simili multiplicatione per vim naturæ facta existimandū est humana corpora vitæ progressu dilatari & augeri.

Confirma-
tio.

De instaura-
tione humi-
di.

Potest quoque eadem Magistri, sententia inde probari, quia nisi Socrates eandem materiam fixam, perpetuamque seruaret; cum eius essentia ex materia, & forma coalescat; sequeretur assiduo materiæ dispendio in singulas horas essentiam mutare. Præterea, quia si alimentū succedit in locum humidi primigenij, quod effluxit; poterit aliud humidū æquè bonum, aut etiam melius reuocari. Cur enim non possit, hausto præsertim valde salubri, & vitali cibo? at hoc si admittamus, nihil iam erit, cur negemus posse illum, qui senio confectus est, in iuuentam efflorescere, & in multas seculorum ætates vitam producere. Item natura efficit vnūquodque faciliore modo, quo valet, simulque rerum dignitati obnixè consulit; atqui expeditius est, & ad hominis præstantiam magis appositum ex sola natiua materia, quam ex aduētitiā incrementum. Non igitur, hominis substantiam alimentum adauget, aut se illi in vnū corpus agglutinat. Postremo, quod humana corpora prius in Adamo extiterint, & ex illa quasi communi massa, decisa, successione generationū ad posteros traducta, sint, vt Magister affirmat, videtur planè significare D. Augustinus lib. 10. super Genesim ad litt. cap. 19. vbi ait nos non modo secundum seminalem rationem, sed tiam secundum corpulentam substantiam in Adamo fuisse.

D. August.

Sententia A-
lexandri.

Fundamētū
huius senten-
tiæ.

Magistri opinionē ante ipsum ex parte inuexerat Alexāder Aphrodisæus, referente Auerroe hoc in lib. ad text. 38. putauit enim & si rebus viuētibz noua portio materiæ per nutritionem accedat, priorique adhærescat; tamen eam materiam, quam à principio anima subiit, eandem omnino absque dispendio perseuerare, eamque potissimum ad essentiam rei pertinere. Differt autem hæc sententia à priori, quia (vt alia discrimina omittamus) non adhibet cibum ad retundendam solūmodò comprimendamue natiui caloris vim, sed etiam ad coagmentanda & augenda corpora. Item quia alimenti materiam denuò accedentem non facit omnino alienam ab essentia rei, quæ nutritur. Fundamentum Alexandri videtur fuisse, quod putaret animam necessarium & indissolubilem ordinem habere ad primæuam materiam, ita vt extra illam neque functiones suas administrare, neque in vnus compositi naturam coire possit. Quare oportebit semper talem materiam in eodem homine factam tectamque seruari.

ARTICVLVS II.

SUPERIORVM SENTENTIA- rum confutatio.

CAETERUM tam hæc Aphrodisæi, quàm illa Magistri positio à veritate deflexerunt, ac primum, quod alimentum in rei nutritæ substantiam verè cōmutetur, concedunt philosophi, & theologi communi assensu, Plato in conuiuio, Aristoteles hoc in libro cap. 5. & 2. de anima cap. 4. D. Augustinus in lib. de vera religione cap. 40. & de Genesi ad lit. lib. 2. D. Gregorius Nyssen. in libro de opificio hominis cap. 2. & lib. 4. de viribus anim. D. Damascenus cap. 7. suæ philosophiæ, D. Nemefius in lib. de natura hominis cap. 23. Lactantius in lib. de opificio Dei cap. 11. D. Thomas 1. part. quæst. 119. art. 1. D. Bonauentura in 2. dist. 30. quæst. 2. Alēsis 2. part. quæst. 8. memb. 2. art. 1. Magnus Albertus 2. part. sum. de homine quæst. de potentijs vegetatiuis, & in 4. dist. 44. art. 7. eiusque discipulus Vdalricus lib. 4. suæ summæ cap. de generat. & augment. Item Scotus in 4. dist. 44. quæst. 1. Durandus in 2. dist. 30. quæst. 4. Aegidius eadem dist. Maior quæst. 5. Henricus Gand. quodlib 2. quæst. 10. & alij. Idem quoque medici passim confirmant.

Plato.
D. Augusti.
D. Greg. Nys.
D. Damasc.
D. Nemef.
Lactant.

Omissis verò alijs argumentis, quæ in hanc sententiam auctores citati afferunt, hæc in præsentī sufficient. Quidquid sit maius absque nouæ materiæ accessu, aut sit maius per rarefactionem, quo pacto ex vno terræ pugillo gigni possunt decem aquæ, centum aeris, mille ignis; aut quia diuina virtute illa ipsa materia pariter in diuerso situ constituitur. Primo modo planum est non capere hominem incrementa; alioqui quod plus quisque augeretur, eo in maiorem abiret raritatem; sicque infantium, quàm virorum corpora, perfectiora essent. Neque secundo, quia nutritio, & accretio non essent naturales functiones, sed supra omnem naturæ vim; atque ita opus naturæ in miraculum verteretur. Non ergo humana corpora eo modo, quo Magister aiebat, nutriuntur, augentur; sed conuerso in eorum substantiam alimento; quod significauit Aristoteles capit. 5. huius libri textu 41. cū docuit alimentum nutrire, prout est potentia caro; augere autem quatenus potentia caro quantā est.

Prima ratio.

Aristoteles.

Præterea, alitrix facultas non minùs efficax est in homine, quàm in cæteris animantibus, & stirpiū generibus: atqui in his cōmutat alimentum in veram eorum substantiam; ergo & in homine. Item calidum, quod per totam viuentis materiam fufum est, continenter sæuit in humidum, ipsumque depascitur, vt lucernæ ignis oleum; vnde quo quis senio propior est, eo ei membra magis exiccantur, & inarescūt; ergo fieri non potest, vt materiam, quam quisque accepit à primæua origine, eandem perpetuò conseruet.

2. Ratio.

3. Ratio.

Postremo, actione caloris, & aliarum qualitatū, quarum interuētū fit nutritio, non minùs disponitur materia alimenti ad recipiendā animam, nec minus apta redditur, vt ex ea viuens partiatim cōstet, suasque in ipsa operationes obeat, quàm materia, in quā primò eadē anima virtute seminis introducta fuit (siquidem facultas actiua demandata semini, cū sit impressiō quædam deriuata ab anima generantis, vt

4. Ratio.

superius docuimus, non maiorem vim fortiri debet ad totum corporis opificium de integro architectandum, quàm anima rei, quæ nutritur ad reficienda membra ministerio potentiaë altricis.) Igitur anima non magis necessarium, aut dissolubilem ordinem habet ad materiam, quàm primo ortu ingreditur, quàm ad illam, quæ per nutritionem accedit, neque illius magis, quàm huius dispendia patietur, cuius oppositum Magister, & Alexander affirmabant,

ARTICVLVS III.

RESPONSIO AD ARGVMENTA
primi articuli.

Ex qua materia coagmenda sint in fantibus corpora in resurrectione.

Nunc argumētis initio adductis respondeamus. In primis verba illa Christi seruatoris, omne quod in os intrat, &c. ait D. Thomas 1. part. quæst. 119. art. 1. haud significare nihil cibi in rei substantia manere, sed ex omni alimento aliquid in secessum abire, quia nullum adeo purum est, quin ex eo recrementa, & fæces in aluū deiciantur. Quod item de infantium corporibus obijciebatur, nihil conficit; sunt enim in resurrectione coagmentanda eis diuinitus corpora ad idoneam magnitudinem, & in statu perfecto, non ex sola materia, quam à parentibus acceperant, sed aliunde. Dicentur nihilominus cum eisdem resurgere corporibus, tum quia totam materiam, quam habuerunt, recipient; tum quia id, quod eis ministerio nutrientis facultatis obuenturum erat, diuina virtus supplebit. Lege D. Thomam 4. contra gent. cap. 81. & in 4. dist. 44. quæst. 1. art. 2. quæstiunc. 4. ad 3.

Tripliciter compositum posse manere idem.

Pro explicatione secundi argumenti, quo disquiritur, quonam pacto identitas Socratis cum perenni effluxu materiae cohæreat, aduertendum est ex Magno Alberto, & alijs hoc loco, compositum ex materia, & forma trifariam posse manere idem numero. Primum, si nihil formæ, materiae uè abjiciat; quomodo corpus caeleste semper idem numero est. Secundò, si nihil amittat ex parte formæ; amittat tamen ex parte materiae per successionem labentis; & in locum eius, quod labitur, nouæ partes similiter succedant, non mutato situ, ordine, figura; quo pacto quilibet homo in tota vitæ periodo idem esse dicitur. Denique si partium tum materiae, tum formæ iacturam successiue patiatur, aliasque partes sibi identidem assumat, & prioribus annectat seruat eodem situ, ordine ac figura, ut proximè dicebamus: sicq; animantia imperfecta, quandiu viuunt, eadem censentur. Hoc posito dicendum, etsi materia Socratis continenter labatur, & interdum fortasse contingat, ut in extrema senectute nihil iam eius materiae, quàm in ortu acceperat, retineat: non proinde tamen dicendum Socra-

Consule D. Tho. 4. contra gent. c. 81.

De hac re feri-
pimus lib. 1.
Physic. cap. 2.
quæst. 5.

Socratem in singulas horas essentiam absolutè mutare, aut senem esse alium à se puero; quia etsi decursu vitæ non maneat omnino idem; manet tamen idem secundo modo. Enim verò præterquam quod eandem essentiam communē, & specificam perpetuò seruat; quod ad indiuidualem attinet, quæ ex hac forma, & hac materia singulari constat, licet ex parte materiæ mutationem subeat; manet tamen eadem continuatione; siquidem non raptim, ac simul ei partes adimuntur; sed per plures abiectiones sibi succedentes modò paulò ante explicato. Quæ de re plura diximus in physicis.

Quo pacto
Socrates tota
vita idem
perseueret.

De hac re feri-
pimus in lib.
de longit. &
breuit. vitæ
cap. 2.

Tertium argumentum attingit difficultatem de instauratione humidi primigenij, quam longa disceptatione Medici pertractant. Nos ut nunc rem paucis expediamus, respondemus cum Fernelio in lib. de spiritu, & innato calido, cap. 8. nulla viuendi lege, nec vllò quantunlibet exquisito, & salutari alimento posse reuocari humidum æquè bonum, atque id, quod nobis natura ab ipso ortu elaborauit. Nam cum cibis rei viuendi initio coctionis dissimilis sit, necessario datur inter illum, & rem viuentem reciproca actio, qua humidum à propria habitudine, & temperamento demutatur, & à seipso degenerat, atque in dies fit deterius; non aliter quam vinum permistione aquæ. Ita verò calor in humido existens dum alimentum decoquit, agendi assiduitate, & perpersione languescit, ac minuitur, quia simul repatitur. Quo fit, ut substantia rei viuentis pristinum vigorem ex alimento ab se conuerso recuperare non valeat.

Cur nō pos-
sit instaurari
humidū pri-
migeniū æ-
què bonū.

Ad vltimū dicendū D. Augustinū nihil amplius significare illis verbis, quam & materiā, quæ à parētibus factui suppeditatur (quā vocat corpulentā substantiam), & vim gignendi eorundē, quæ est propinqua ratio seminalis, ab Adamo originē habere, cū gen⁹ hominū ab illo fuerit propagatū, lōgaq; serie generationū ab illo naturā vnā cū eius proprietatibus posteriores acceperint. Ex quo tamen planū est non rectè colligi materiam omniū hominū in primis parentib⁹ re ipsa, atq; actu extitisse, sed virtute ac potestate solum, tanquam in principio effectiuo remoto, ut explicat D. Thomas 1. p. quæst. 119. art. 2. ad 4. & in 2. sent. dist. 30. quæst. 2. art. 2. ad 1. Aegidius eadem dist.

Explicatur
D. Augustini
dictum.

QVÆSTIO XII.

AN TOTO NVTRITIONIS

decursu idem subiectum perseueret, nec ne.

ARTICVLVS I.

QVID ARISTOTELES SIGNIFICARIT
nomine partium formalium, & materialium subiecti.

KK 2

Coma

Prima opi-
nio.

Secunda.

Tertia.

Quarta.

Superiorum
sententiarum
confutatio.

Duae proba-
biliores sen-
tentiae.

Commune est Peripateticæ scholæ decretum cap. 5. huius libri ab Aristotele traditū id, quod nutritur, manere idem secundum partes formales, non autem secundum materiales. Verū quid Aristoteles hisce verbis significarit, non parua est inter expositores dissensio. Marsilius hoc in lib. quæst. 13. & Albertus Saxonia quæst. 12. nomine partium formalium intelligunt partes porosas, hoc est, eas, quæ sinu suo alimentum

excipiunt, propterea quod secundum has potissimum fit nutritio virtute formæ, materiales verò compactas, ac solidas. Magnus Albertus tract. 3. huius operis cap. 8. Conciliator differentia 56. partes formales nuncupant organicas, ut oculum, manum; in his enim vis, & pulchritudo formæ magis elucet; materiales, non organicas, ut carnem. D. Bonaventura in 2. distinct. 30. quæst. 2. art. 3. Scotus in 4. dist. 44. quæst. 1. Aegidius quodlib. 4. quæst. 13. & in 2. sent. dist. 30. asserunt partes formales esse partes certæ extensionis, quæ per se agere possunt, quod proprium formæ munus est: partes autem materiales esse ijs minores, & quæ per se actionem edere non valent. Alexander apud Auerroem hoc in lib. ad tex. 38. partes formales inquit esse humidum primigenium, siue materiam, in quam primò anima introducit: hanc enim, ut superiori quæst. diximus, putavit fixam, stabilēq; manere, & ab anima semper informari; nomine autem partium materialium intelligit eas partes materiæ, quæ per nutritionem accedunt, quæque perpetuò labuntur.

Superiores omnes sententias vna communis ratio refellit, quod partes, quas ipsæ vocant formales, non magis, quam illæ, quas materiales appellant, eadem permaneant. Siquidem & partes porosas, & organicas, & partes certæ extensionis, & humidum primigeniū pari modo absument calor, cæteræque causæ, quæ fluxum materiæ continenter moliuntur. Quare cum Aristoteles dixerit subiectum, quod nutritur, manere idem secundum partes formales, non verò secundum materiales; patet eiusmodi interpretationes ab illius mente, & instituto alienas esse. Easdem coarguit aliud argumentum ex D. Thoma 1. part. quæst. 119. art. 1. & in 2. sent. distinct. 30. quæst. 2. art. 1. ad 1. nimirum quod omnes illæ explicationes, ut attendenti manifestum erit, notionem partium formalium, & materialium solis corporibus animantium accommodant, cum tamen Aristoteles cap. 5. huius libri etiam rebus animæ expertibus, ut lapidi, & ligno eiusmodi partes attribuerit.

Relictis ergo superioribus interpretationibus duæ sunt, quæ probabiliiores videntur, altera D. Thomæ locis citatis, & libro 4. contra gentes cap. 81. Ferrariensis in commentarijs eiusdem capituli, & aliorum existimantium partes formales dici ab Aristotele partes integrantes absolute spectatas secundum cōmunem essentiae rationē, materiales verò easdē partes cōsideratas quoad cōditiones individuales: solet

Varia d. hac
re opin. com-
memorat Ri-
chat. in 2. d.
30. q. 1. circa
punc. a. 2.

solet enim Aristoteles nomen formæ, & speciei pro communi essentia; nomē materiæ pro singulari natura vsurpare, vt in primo lib. de cœlo cap. 9. text. 92. Cum ergo cap. 5. huius libri scripsit rem, quæ nutritur, manere eandem quoad partes formales, seu quoad formam, nihil aliud voluit, quàm dum v. g. Socratis caro nutritur, seruire semper eandem communem naturam, & essentiam carnis; esto eius natura singularis fluxu materiæ mutetur.

Altera interpretatio est Auerrois cap. 5. huius libri ad text. 38. aliorumque complurium aientiu easdem partes dici formales, & materiales simul; formales, prout constât forma continente materiam; materiales, quatenus constant materia existente sub actu formæ: illas autē manere semper easdem, quia forma non mutatur: has non semper easdem perseverare, quia materia perpetuò resoluitur, hoc autem quo modo accipiendum sit, mox dicemus.

ARTICVLVS II.

Q V O P A C T O M A N E A T,
vel non maneat idem subiectum,
quod nutritur.

His ita constitutis ad quæstionem initio propositam respondendum est cum Aristotele cap. 5. huius libri, eiusque interpretibus subiectum, quod nutritur, toto vitæ tempore manere idem secundum formam; non tamen secundum materiā, siue quoad partes formales, non autem quoad materiales. Et verò si amplectamur explicationē D. Thomæ, quam superiori articulo retulimus, non difficile erit intelligere quanta sit harum partium identitas, vel diuersitas in tota vita, & quo pacto pronuntiandum sit manere idem subiectum, dum res nutritur. Vtique asserendum subiectum quoad partes materiales manere idē continuatione, quoad partes verò formales manere idem absolute: licet enim varietur quoad conditiones indiuiduantes, tamen communis essentia secundum quam præcisè, ita subiectum spectatur, semper est eadem, ac nullam per se mutationem subit. Quāquam ea ipsa communis essentia rerum viuientium minus est expers mutationis, quam essentia rerum indissolubilium: illa enim ratione singularium, in quibus continetur, ex accidente mutatur; hæc nec per se, nec ex accidente vllam varietatem admittit.

Conclusio
quæstionis.

Si autem Auerrois commentationem probemus, dicendum similiter erit nullum viuens, dum nutritur, manere omnino idem secundum partes materiales; sed duntaxat idem continuatione, vt fuit a nobis antea declaratum; quandoquidem eius materia aliarum, atque aliarum partiū accessum, & recessum perpetuò sustinet, proindeque mutatur. Quidquid in contrariam partem scripserit Durandus in 2. dist. 30. quæst. 4.

Partes materiales.

& in 4. dist. 44. quæst. 1. aiens dum eadem forma manet in composito nullo modo variari materiam, etiam quoad partem; quia tota eius identitas substantialis est absolute à forma. Quam opinionem in primo lib. physic. cap. 9. quæst. 5. art. 2. ex professo impugnaui.

Partes forma
les secundum
Auerroem.

At quod ad partes formales attinet, si agamus de viventibus, quorum animæ indiuisibiles sunt, ut anima hominis, & ut plerique arbitrantur, eliciuntque ex doctrina Aristotelis lib. 2. de anima cap. 2. text. 20. & in lib. de iuvent. & senect. cap. 1. omnes animæ perfectorum animantium v. g. equi, & leonis (quod à nobis suo loco probabitur) asserendum erit id, quod nutritur, quoad istius modi partes, hoc est, quoad partes integrantes præcisè prout anima constant, manere omnino idem.

Viventium im-
perfectorum
formæ diui-
duæ.

Quod ex eo planum est, quia animæ insectiles carent partibus, quarum accessione, & decessione subiectum variari possit. Si autem loquamur de viventibus, quorum formæ sunt diuiduæ, ut anima lacertæ, & aliorum animantium imperfectorum, arbitrantur multi hisce formis nullam particulam decedere, aut accedere de nouo, quæ portioni materiæ abeunti, siue aduenienti respondeat; proindeque subiectum ratione earum manere semper idem, quemadmodum de formis perfectorum animantium paulo ante diximus. Hanc sententiam amplexi sunt M. Albertus in opusc. de nutritione tract. 1. cap. 3. & tract. 2. cap. 1. Henricus Gandau. quodlib. 2. quæst. 10. & quodlib. 12. quæst. 36. Durandus in 2. dist. 30. quæst. 4. n. 9. Heruæus eadē dist. quæst. 2. Bur-læus de intentione formarum cap. 7. & alij. Quod nituntur suadere testimonio Aristotelis, qui, ut aiunt, cap. 5. huius lib. text. 35. docuit impossibile esse partem quanlibet augeri accedente aliquo secundum formam. Quod ex eo etiam potest confirmari, quia si partes formæ in animantibus imperfectis defluerēt, non verè dixisset Aristot. id, quod augetur, manere idem secundum formam, id est, quoad animam: nisi quis dicat philosophum non id de omnibus in vniuersum animantibus; sed de perfectis solum modo pronuntiasse. Quæ tamen responsio parum verisimilis est, cum in hoc lib. de nutritione viventium in tota sua amplitudine disputationem suscepit.

De anima
imperfectorum
animantium.

Oppositum tamen statuendum est cum Scoto in 4. dist. 44. quæst. 1. Bassolio in 2. dist. 30. quæst. unica. art. 2. Capreolo in 2. dist. 15. quæst. unica. art. 3. & alijs; nimirum in nutritione imperfectorum animantium abeunte particula materiæ abire simul cum ea portiunculam animæ, quæ illam informabat, similiterque accedente noua portiuncula materiæ aduenire cum illa nouam materiæ particulam. Quod ex eo breuiter concludi potest, quia cum forma animantis imperfecti sit diuidua, atque adeo tota in toto corpore, & pars in parte, accedente materia alimenti, quod conuertitur; aliqua pars illius animæ informabit talem materiā; non eadem, quæ iam aliam partem informabat, alioqui defereret priorem: ergo aliqua pars animæ de nouo producta per generationē partialem. Item cum materia à viuente defluit, vel pars animæ, quæ illam informabat, se se colligit ac replicat supra alias partes, vel perit. Primum non est dandum, quia manerent simul plures partes,

ergo.

ergo posterius; atque adeo nouæ particulæ formæ animæ imperfecti vnâ cum materia accedunt, & recedunt. Quo patet animantia imperfecta dum nutriuntur, nec secundum formam, nec secundum materiam manere eadem absolutè; sed eadem continuatione, tertio illo modo identitatis, quem superiori quæstione exposuimus. Cum igitur Arist. affirmavit id, quod nutritur, manere idem secundum formam, dicendū erit non posse id intelligi de animalibus imperfectis, si manere idem secundum formam sit retinere semper eandem prorsus animam sine vlla detractioe vel adiectione.

Ad ea, quæ pro aduersarijs adducta sunt, respondendum est, Aristotelem eo loco, quem pro se afferunt, non asserere esse impossibile; sed potius possibile esse rem augeri accedente aliquo secundum formam; non autem secundum materiam. Sic enim habent verba illius contextus. Partem igitur quamlibet augeri, & accedente aliquo secundum formam quidem est possibile; at secundum materiam haud quaquā; ideo verò ait Aristoteles rem augeri secundum formam, non secundum materiam; quia id, quod augetur, debet esse quid stabile, ac permanēs; tale autem est quoad formam subiectum, quod nutritur, si sit animal perfectū, de cuius nutritione potissimum in hoc libro agitur; tametsi ex ijs, quæ de illa dicuntur, etiam stirpium, & imperfectorum animantium, atque adeo nutritionis in commune cognitio habeatur. Quo patet quid ad alterū argumentum pro contraria sententia adductum respondendum sit. Quam solutionē qui minus probarit, sequatur D. Thomæ interpretationē de identitate subiecti secundum formam, id est, speciem, quæ omnem effugit calumniam. Iuxta quam sententiam dicendum erit non manere in nutritione idē subiectum quoad conditiones individuales, quia in animantibus perfectis non manet simpliciter eadē materia; in imperfectis autem nec eadē materia absolutè, sed cōtinuatione duntaxat, vti superius explicatum fuit.

QVÆSTIO XIII.

QVONAM MODO ACCRETIO, & decretio inter se & à nutritione differant.

ARTICVLVS I.

QVAM VARIE ACCRETIONIS, & decretionis nomen vsurpetur.

Inservimus de nutritione, proximū est, vt de accretione, & decretione, quæ nutritionem comitatur, disputemus. Aduerte accretionem, & decretionem multis modis sumi. Primum quidem laxiori significatu, quatenus accretio idē valet, atque acquisitio quantitatis in quavis re naturali, siue hausto, dispensatoq; intus alimento, vt in viventibus; siue accessione tantum, & appositione materiæ, vt in igni, cæterisque corporibus vita carentibus, quæ consortio tantum nominis nutriri, & augescere dicuntur. Decretio autem, vt accretioni in hunc modum spectatæ respōdet, non est, aliud, quā iactura, siue amissio quantitatis indiscriminatim sumpta. Secundò capitur accretio pro accessione quantitatis vberioris, quā sit ea, quæ à subiecto defluit. Decretio, pro abiectioe quantitatis maioris, quā sit illa, quæ eidem subiecto accedit, quocunque modo, & in quocunque subiecto talis accessio, & abiectio fiat, vt proximè dicebam⁹. Tertiò, sumitur accretio pro acquisitione quantitatis facta à viuento, id est, suscepto intus, digestoque alimento virtute animæ, siue ea quantitas æqualis sit, siue maior, siue minor, quā ea, quæ perit. Decretio autem pro amissione quantitatis similiter facta virtute animæ, vtcunque se habeat ea quātitas ad illam, quæ denuò aduenit. Quarto accipitur accretio pro ea mutatione, qua viuens ampliorē quantitatem, quam sit ea, quæ dilabatur, reparat. Decretio pro amissione maioris quātitatis, quā sit illa, quæ à viuēte comparatur. Quintò vsurpatur accretio pro mutatione, qua viuens in ampliorem molem porrigitur, ita vt subiectum secundum formam idem omnino permaneat toto accremēti sui cursu. Quo pacto sola perfectā viuentia nesciunt, vt superius docuimus. Decretio autem pro adiectione maioris quantitatis, quā sit ea, quæ tali viuenti accedit.

Differunt autem inter se prædictæ notiones, quia prima, vt attendenti planum erit, latius patet, quā secunda: & secunda, quā tertia; atque ita vsque ad quintam. Deinde quia accretio est motus positivus, decretio autem negativus, vt in Physicis lib. 5. cap. 4. quæst. 2. art. 2. statuimus, nisi forte decretio sumatur nō pro amissione, sed pro acquisitione quantitatis minoris, quā sit ea, quæ deperit, sic enim positivū quid est.

ARTICVLVS II.

EXPLANATIO controuersiarum.

Prima conclusio.

Quod spectat ad discrimen secundum naturam generis, aut speciei inter prædicta membra, sit prima conclusio. Decretio sumpta pro amissione quantitatis differt ab accretione quocunque modo sumpta, & à nutritione, plusquam genere. Hæc conclusio ex eo ostēditur, quia negatiuum & positivum in nullo genere cōueniūt, cum al-

cum alterum sit ens, alterum non ens: at decretio pro amissione quantitatis est quid negatiuum, vt loco ante citato decreuimus; accretio autem, & nutritio sunt mutationes positivæ, vt ex terminis, in quos tendunt, qui positiui sunt, liquidò constat.

Secunda conclusio. Accretio quocunque modo accepta, & vniuersim quælibet acquisitio nouæ quantitatis differt specie à nutritione. Probat, quia feruntur in terminos specie distinctos, nutritio quidem in substantiam, accretio in quantitatem; quod significauit Aristoteles hoc in libro cap. 5. textu 41, cum dixit, alimentum, vt quantum est, augere; vt substantia est, nutrire.

2. Conclusio.

Tertia conclusio. Accretio quocunque modo spectata, & vniuersim quælibet acquisitio quantitatis realiter differt à nutritione. Huic conclusioni aduersatur Marsilius hoc libro quæst. 10. & Albertus Saxonia quæst. 9. alijque nonnulli aientes eandem actionem dici nutritionem, siue aggenerationem, quatenus per eam substantiæ pars accipit esse, & accretionem, quatenus per eandem viuens nouam quantitatis portionem comparat.

3. Conclusio.

Sed nostræ sententiæ veritatem ea ratio confirmat, quia quantitas realiter differt à substantia, vt est communior, & verior philosophorum, theologorumque sententia: at cum aliqua inter se re ipsa distinguuntur, & vtrumque propriam acquisitionem vendicat, quomodo se habent substantia, & quantitas, dum rei, quæ nutritur, aduenit, vt libro 5. Physicorum capit. 2. quæstione 1. & capit. 4. quæstione secunda ostendimus, necesse est acquisitionem vtriusque realiter differre inter se.

Quantitas differt re à substantia.

Vt Vallesius
lib. 2. contr.
cap. 29. & lib.
5. Phys. c. 2.
& lib. 7. c. 2.

Sed obijciat aliquis. Si nutritio, & accretio realiter distinguerentur, unicuique inesset sua propria continuitas distincta à continuitate alterius: quod non videtur dicendum, tum quia non magis repugnant in eodem subiecto duæ quantitates permanentes, quam duæ successivæ: tum quia sicuti eadem continuitas materiam, calorem, & albedinem, cæteraque eiusmodi accidentia Socratis extendit; ita vna, & eadem extensio, seu continuitas videtur sat esse ad nutritionem, & accretionem extendendam. Sunt, qui respondeant nutritionem eadem numero continuitate extendi, qua accretio; ita vt extensio primò, ac per se accretioni competat, nutritioni verò secundariò, & per accidens. Tuenda tamen est contraria opinio aientium nutritionem obtinere suam, sibi que propriam continuitatem. Quod ita ostenditur. Continuitas est idē re cum forma, quæ acquiritur, seu cuius ipsa acquisitionem extendit. Igitur si acquisitio substantiæ, & quantitatis eadē continuitate extēderetur, iam substantia, & quantitas permanens, quæ per accretionem cōparatur, essent idē re ipsa inter se se. Nec effugiet, qui dixerit continuitatem esse idē re cū acquisitione dūtaxat, quā per se extēdit, id est, cū acquisitione quantitatis, non autē, cum ea, quam extendit secundariò, hoc est, cū nutritione. Non, inquam, effugiet; nec enim cōtinuitas secundariò extendit nutritionem, sicuti quantitas albedinem. Nutritio enim est acquisitio successiua, & continuata, imò & motus.

Obiectio.

Quorundam responsio, quæ non placet.

tus, tametsi minus propriè dictus, vt loc. cit. differuimus, quemlibet autem motum sua continuitas tanquam affectio propria comitatur. Argumentum verò, quod contrarium probare nitebatur, non probat. Ad priorem eius partem dicendum, est duas quantitates permanentes mole sua locum occupare, ac situm diuersum poscere, quod successiuus nullo pacto conuenit, ideòque illas mutuò se pellere, nec simul cohærere posse, has verò posse. Ad posteriorem quid respondendum sit, ex proximè dictis constat.

Dubium.

Solutio.

Quærat aliquis num motus ad quantitatem sit species infima, an subalterna comprehendens subse acquisitionē maioris, æqualis, & minoris quantitatis tanquam motus specie distinctos. Respondemus esse speciem infimam; quemadmodum & magnitudo, ad quam tendit, infima species est; nec enim ratio maioris, æqualis, & minoris faciunt per se ad distinguendam speciem, vt libro 5. Physicorum loco citato ostēdimus.

Q V Æ S T I O XIII.

FIERI NE POSSIT, VT VIVENS,
dum vita fruitur, semper auge-scat.

ARTICVLVS I.

ETSI VIVENS, DVM VIVIT,
nouam quantitatis portionem comparet;
augeri tamen perpetuò non posse.

H doctrina Aristotelis lib. 3. de anima cap. 12. textu 59. trifariam facultas nutriendi, vitæ nostræ decursu, & ætatum inclinatione se se habet. Namque à primo ortu vsque ad annū vigesimum primum, vt ait Hippocrates libro de carnibus; vel, vt alijs placet, vsque ad annum circiter vigesimum quintū ob insiti caloris vim firmior est, ac vegetior, plusq; versus omnē dimensionem reponit alimenti, quam è corporis substantia decedat: atq; interim mēbra in oēs partes fundūtur, & accrescūt, nisi ob defectū alimēti, aut valetudinis vitiū, aliudvè eiusmodi impedimentū, secus accidat. Sequitur deinde florida ætas, in qua calore ad mediocritatē quandā tēperato alitrix facultas veluti cōstantiā, & statū obtinet eo tenore, vt defluētis materiæ iacturā ex æquo resarciat, tunc vero

Media ætas
æquo Marte
agit.

De his Arist.
lib. de vita, &
morte D. Th.
1. p. q. 119. Dicit
in 2. d. 30. q. 4.
Gal. lib. de
opt. const. c.
4. D. Basil.
hom. 10. Exa-
me.

verò non iam ossa, nervi, aut membranae ulterius protenduntur; sed incrementum omne sistitur. Succedit tandem ætas extrema (nec enim libet hoc loco hominis vitam in minutiores partes concidere) in qua arefacto corpore calor, & nutrienda virtus contabescit, ac minus quam quod deperit, ex alimento restituit; donec tandem calore, & humiditate, quæ eo usque mutuas operas contulerant, omnino consumptis mors sequitur (nisi eam ante casus aliquis, aut morbus, uti ferè contingit, acceleraverit) sequitur, inquam, mors æquo pede pulsans pauperum tabernas, regumque turres. Atque hoc modo è vita excedunt, qui senio confecti naturæ necessitate mortem oppetunt. Vnde Aristoteles libro 5. de generatione anim. capit. 4. rectè, inquit, dixeris morbum esse adventitiam senectutem: quia nimirum morbi nonnulli idem faciunt, quod senectus. Lege Galenum lib. 1. de tuenda valetudine capit. 2. & lib. 2. de temperamentis capit. 2. & in secundum de natura hum. & in libr. de Marasmo, Ferneliû lib. 5. Physiologia cap. 3. Cælium lib. 22. lect. antiq. cap. 12.

Actas extre-
ma mater, æ
dil; edia non
ex æquo re-
parat.

Morbus ad-
ventitia sen-
ctus.

Sanè ex hoc decursu vitæ, seu potius ad mortem progressu, & ex hac, quæ per ætates incidit, natiui caloris imminutione, quam conspicuam facit experientia; planè constat fieri non posse, ut quis, quoad vivit, incrementa capiat; nisi incrementi nomine intelligamus accessum aliquem novæ quantitatis, qui perpetuus nutritionis comes est; cum fieri nequeat, ut viventi nova materiæ portio absque nova quantitate adiungatur. Quæ verò hic de humanorum corporum accretione dicimus, suo modo intelligenda erunt non solum de cæteris animalibus; sed etiam de herbarum, & stirpium generibus. Quæ de re disserit Theophrastus in lib. de causis plantarum, & auctor librorum de plantis, qui cum Aristotelis operibus circumferuntur.

Nonnulla hic breviter animadvertenda sunt. Primum est, hominem quinquennio ferè, ut docet Aristoteles libro 1. de gener. anim. capit. 18. habere circiter dimidium totius magnitudinis, quæ toto vitæ tempore comparatur. Plinius tamen lib. 9. capit. 16. trimatui id adscribit. In trimatu, inquit, suo cuique dimidiam esse mensuram staturæ certum est. Secundum est, ut advertit Divus Augustinus libro 15. de Civitate Dei capit. 26. humani corporis longitudinem à vertice usque ad vestigia sexies tantum habere, quantum latitudo, quæ est ab vno latere ad alterum latus: & decies tantum, quam altitudo, cuius altitudinis mensura est in latere à dorso ad ventrem, velut si iacentem hominem metiaris supinum, seu prorum, sexies tantum longus est à capite ad pedes, quam latus à dextra in sinistram, vel à sinistra in dextram, & decies, quam altus à terra. Docet autem Aristoteles in problematis scet. 10. problemate 10. mares ut plurimum maiori corpore esse, quam fœminas; quia mares naturam integram, perfectamque sortiuntur; fœminæ autem quasi mancā, & oblata: & quia mares fœminis calidiores sunt: constat verò calorem altricis facultatis instrumentum esse.

De incremē-
to humani
corporis, &
optima eius
proportione

Tertium est, optimam proportionem staturæ corporis humani qua-

tuor cubitis, sexuè pedibus definiri. Constat autem hic cubitus pede vno, & dimidio: pes quatuor palmis: palmus quatuor digitis secundum latitudinem inter se iunctis: digitus quatuor granis hordeaceis, quæ est minima mensura in demetiendo spatio. Lege Vitruvium cap. 1. libri tertij, eiusque interpretes ibidem. Maurolicum dialogo tertio, Vegetium lib. 1. de re militari cap. 5. Cælium lib. 3. cap. 21. Quartum est, præcipuam, & immediatam causam, cur aliqui infra iustam magnitudinem subsistant, alij ad eam perveniant, esse altricem facultatem, quæ in illis deficit, in his præstat. Dependet autem ea præstantia quoad usum, opusque exequendum à bonitate humidi primigenij, & temperamenti innati, ad quod concurrunt non solum progenitores; sed etiam sidera, & stellæ, quarum quisque in suo conceptu, ortuæ irradiationem habuit; itemque soli, & regionis natura. Iuvat præterea corporum incrementa alimenti copia; nam ob eius defectum proveniunt nonnunquam pumiliones, ut testatur Aristoteles in problematis, sect. 10. probl. 14. Iuvat item ciborum commoditas; siquidem homines augescunt dulcibus atque pinguibus; & aquæ, plusquam vini potu; minuuntur siccis, & aridis, ac frigidis, & siti. Iuvat tempestiva, & moderata membrorum exercitatio, quies opportuna, vacuitas laborum, & molestiarum, aliaque id genus, quæ decoctionem promouent. Consule Hippocratem in lib. de aere, aquis, & locis.

ARTICVLVS II.

SOLVUNTUR ALIQVOT

Obiectiones.

Prima obiectio.

Verum contra id, quod de calore diximus, opponet aliquis. Calor crescit, fortiorque efficitur aucta materia subiecti, cui inest, ut patet in calore ignis, qui in maiori igne, cæteris paribus, acrius urit, & in longiorem sphaeram actionem extendit. Igitur calor una cum corpore augetur, nec ætatum progressu degenerabit.

2. Obiectio.

Secundo, tanto plus alimenti in substantiam rei alitæ cedit, quanto plus ex eo decoquitur. Ergo si quis in ætate florida, & constanti utatur facilioris coctionis alimento, certe plus conuertet, quam amittet; atque adeo in ea etiam ætate incrementum capiet. Tertiò, non videtur calor maiorem habere vim ad primæuum humidum depascendum, quam ad conuertendum alimentum in rem nutritam. Ergo in nulla vitæ parte plus ingenti humidi deperibit, quam a scititij efflorescat.

4. Obiectio.

Postremo, multos videmus post annum quadragesimum è macilentis pingues, & obesos fieri, atque in molem ampliorem versus latera diffundi. Igitur fieri etiam poterit, ut ea ætate in longitudinem crescât, cum nulla videatur esse maior ratio, cur ad unam loci differentiam, quam ad alias dilatentur.

Lege Aristot.
3. de hist. an.
cap. 18.

Ad

Vallesius lib.
6. controu.
Medic. c. 1.
Marcellus 2.
de an. c. 69.
& 80. Garbi9
lib. 1. tract. 5.
q. 33.

Ad primum horum respondetur id, quod ex alimento aduenit rei nutritæ, non tantam sortiri perfectionem, quanta erat humidi primi genij, ob eas causas, quas supra exposuimus: quod tamen in igni secus accidit; ignis enim propter acrimoniam, & vim, qua ad agendum, & ad debellandam aduersariorum repugnantiam valet, potest materiam, quam corripit, compensato subinde omni detrimento, in se se perfecte conuertere sibi que vnire; atque ita quanto plus materiæ combustibilis occupat, tanto potentior, & actuosior fit. Quo patet non eandem esse rationem in calore ignis, & in calore rei, quæ suscepto intus alimento nutritur, & augetur. Consule D. Thomam in 2. dist. 30. quæst. 2. art. 1. ad 5. & Magnum Albertum 2. part. summæ de homine in tractatu de vi augmentatiua.

Dilutio primæ obiectio-
nis.

Discrimen in-
ter ignem, & re-
m viuente quo-
ad conuersio-
nem.

Ad secundum respondendum est licet in ætate consistendi vtatur quis facillimæ decoctionis alimento, non ideo posse id ab eo sic decoqui, vt plus sibi materiæ agglutinet, quam dilabatur; cuius rei causa est, quia facultas nutriendi, & augendi (sicut & cæteræ potentie actiuæ) terminantur quoad sua effecta intrinsece versus maximū: (etsi non omnes in singulis eundem terminum vendicent, sed pro ratione ac modo subiecti, hoc aut illo pacto se se habentis) quo fit, vt vbi harum potentiarum quælibet summum, quem potest, effectum sortita est, non vltius promoueat, esto ei materia offeratur.

Dilutio 2. ob-
iectio-
nis.

Nutriendi, &
augendi facul-
tas circūscri-
bitur intrinse-
ce versus ma-
ximū ex par-
te effectus.

Ad tertium, Calorem præcipitanti ætate facilius humidi partes dissoluere, quam alimentum conuertere, quia tunc minus ei obstitit humidum iam veterascens, quam alimentum: maxime cum ad diripiendum humidum iuuetur à cibo ipso, qui in substantiam viuents ob qualitatum dissidium agit, & ab aere circumfuso, alijsque causis exterius incidentibus.

Dilutio 3. ob-
iectio-
nis.

Lege M. Alb.
in lib. sum.
de hom. tra-
ct. 3. nutritio-
ne. Pæpona-
tiū in lib. de
nutr. c. 20.
Galen. lib. 2.
de natur. fa-
cult.

Ad quartum, Neminem propriè dici accrescere nisi secundum longitudinem augeatur; sic verò non augeri quenquam, nisi eius quoque ossa incrementum sumant: hæc autem non solere capere incrementum, nisi vsque ad consistendi ætatem. Videlicet quod eorum nutritio, & accretio morosior ac difficilior sit; tum quia nutriuntur ex medulla, in quam necesse est primò conuerti sanguinem; tum etiam, quia constāt sicco, ac frigido temperamento, quod nutritionis opus minus iuuat: contra verò cum caro mollitudine, & calore prædita sit, atque adeo cum sanguine magis conueniat, facilis est, ac prompta sanguinis in eam commutatio. Ita patet fieri interdum posse, vt quis versus latera fundatur, & pinguescat; non tamen in maiorem porrigatur longitudinem. Quod ideo à quadragesimo anno nonnunquam accidit; quia tunc refractus calor sic interdum afficitur, vt minus diripiat è substantia ob peculiarem illius dispositionem, ac plus alimenti in partes non solidas conuertat.

Dilutio 4. ob-
iectio-
nis.

Cur ossa post
consistendi æ-
tatem non ac-
crescant.

In Paris Na-
tural. de iu-
uent. & senec-
t. cap. 4.

Ijs, quæ diximus, non obstat, quod dentes, vt ex Aristotele lib. 2. de gener. anim. cap. 4. alibi docuimus tota vita crescunt (vt patet in ijs, qui mutuum tactum declinant) cum tamen inter ossa numerentur. Nam quia attritu consumuntur, eorūque necessitas ad cōmolliendum

Cur dentes
tota vita cres-
cant.

dum cibum perpetua est, perenni cremento egent; ideoque prouisum à natura fuit, ut facultas auctrix peculiarem, & quasi extraordinariam curam ad eorum dispendia refarcienda cōferret. Nec item officit quod magnitudo, & incrementa corporum, non semper calori ex æquo respondent: id enim, quod initio superioris articuli de calore asseruimus, intelligendum est modò cætera sint paria: modificatur enim sæpe calor vis ab humido, alijsque causis simul concurrentibus.

Q V Æ S T I O XV.

N V M E I V S, Q V O D I N.

crementum sumit, quælibet pars
augeſcat.

A R T I C V L V S I.

Astruitur pars affirmatiua quæſtionis.

Pororū cau-
sa efficiens,
& finalis.

Opinio Auer-
rois de poris
refellitur.

Xpendamus nunc an accretio per totum subiectū fa-
sa sit, ita ut nulla pars rei nutritæ non pariter capiat
incrementum. Prænotandū igitur primò est in cor-
poribus viuentium poros esse, id est, cavitates quas-
dā, & meatus, quos natura ministerio caloris, & alia-
rum causarum humidum extenuantium, & consu-
mentium continenter efficit; tum ut per eos excre-
mentitij, noxijq; humores exeāt, tum ut alimenti particula minutatim
concisa ijsdem excipiantur, & ad vltimam decoctionem elaborata in
substantiam rei alitæ concedant. Enimverò nisi huiusmodi pori essent,
vel alimentum rem, quam nutrit, cum doloris sensu diuideret, vel duo
corpora se se permearent, quorum vtrumque à vero abest. Putat au-
tem Commentator hoc in lib. com. 38. viuentium corpora sic esse hu-
iusmodi poris intersecta, ut quælibet pars minima porum vnum ven-
dicet, eiusque interpositu ab alia minima diuidatur. Fallitur tamen;
primū quia, ut fuit à nobis in physicis declaratum, in composito na-
turali non datur minima pars homogenea toti inhaerescens, hoc est, mi-
nimum carnis, aut ossis. Deinde quia videmus quorundam viuentiū
corpora solidiora esse, magisque compacta, alia minus; quo fit, ut quæ-
dam plures, alia pauciores poros habeant, & ut certa lege definiri ne-
queat, quàm ij rari aut frequentes sint, licet pro certo habeatur nullam
partem designari posse, quæ poris vacet.

Conclusio.

His animaduersis ad propositam dubitationem respondendum est
cum Aristotele hoc in lib. cap. 5. text. 32. eius, quod accrementū sus-
cipit, quælibet partem augeri. Quod ita ostenditur. Accretio semper
cum

lib. 1. cap. 4.
quæst. 1. 2.
7.

cū nutritione coniūcta est, sed quælibet pars viventis dum incrementum sumit, nutritur: ergo quælibet augetur. Minor probatur, quia calor sicuti per totum corpus funditur, ita è quælibet eius parte aliquid detrahit, atque adeò nulla pars est, quæ instauratione nō indigeat. Quod diximus de partibus eius, quod incrementum suscipit, ita accipiendum est, ut absolutè intelligatur verū esse tam de eo, quod in molem ampliorem funditur, quàm de illo, quod parem, aut minorem recipit quantitatem: in his enim omnibus æquaratio est: quandoquidem oportet quælibet partem eius; quod nutritur, nouam quantitatem recipere, & è conuerso, siue subiectum plus materiæ recuperet, quàm defluit, siue sit in statu, siue in decremento.

ARTICVLVS II.

Q V A R V N D A M O B I E -
ctionum dilutio.

Sed obijcietaliquis. Eæ tantum partes augescunt, quibus noua quantitatis portio adhærescit, & continuatur, hoc autem non cuiuslibet parti viventis accidit, sed ijs tantum, quas alimentum poris receptum proximè attingit. Non igitur quælibet pars eius, quod accrescit, augetur. Secundo, Pori sunt oppleti alijs corpusculis; igitur non possunt in se alimentum recipere. Si respondeatur ea corpuscula subeunti alimento locum dare, maximè cū etiam ab expultrici virtute abigantur. Est adhuc quod vrgeat. Nam cū animal in maiorem quantitatem excreseat, vel quælibet particula alimenti maior est poro, quem subintrat, vel minor, vel æqualis: si maior, nequibit ab eo poro excipi: si minor, vel æqualis, non angebitur viuens; ergo &c. Tertio, si quælibet pars rei aucta fieret maior, sequeretur viuens versus omnes dimensiones æquè porrigi, quod falsum est, alioqui non in proceram staturam homo assurgeret, sed in rotundam conglobaretur. Quarto, Eæ partes corporis, quæ morbo aruere, non augentur, ut videtur sensu manifestum; igitur saltem hæ communem illam legem non seruant.

Ad primum horum dicendum rectè concludere eas tantum partes immediatè nutriri, & augescere, quæ per se, ac sine aliarum interstitio alimentum attingunt, eoque potiuntur. Verum id non impedit, quominus cæteræ harum interuentu, siue mediatè, pariter increcant. Ad secundum respondendum inprimis est poros non semper ante ingressum alimenti alio corpore occupari. Interdum enim coniuncta, & cōtigua habent latera, & subintranti alimento sinus pandunt eo modo, quo vtres dum implentur. Deinde esto nonnunquam alijs corpusculis oppleti sint: ea tamen alimento cedunt, atque interdum maiorem copiam alimentitij humoris pori recipiunt, quàm de eiusmodi corpusculis habuerint, quia facile se se explicant, ac dilatant. Ad tertium neganda est consequentia. Altrix enim facultas dum viventium mem-

Prima obiectio.

2. obiectio.

3. obiectio.

4. obiectio.

Solut. 1.

Solut. 2.

Solut. 3.

bra quo-

Solut. 4.

bra quoque uersum porrigit, sequitur regulam formatricis virtutis, quæ hominem procerâ corporis effigie decorauit, & in sublime erexit. Quare sic homo incrementa versus omnes partes accipit, ut in prædictam figuram semper conformetur. Ad quartum dicendum membra, quæ morbo ita aruere, ut adhuc vivant, adhuc etiam nutriri; proindeque nouam quantitatis portionem acquirere, & interdum maiorem, quam sit ea, quæ defluit, si uiuens sit in ætate accrementi; licet hæc nutrientis & auctricis facultatis munia in membris ita affectis minus appareant. Quod si ariditas tanta sit, ut artus vita priuètur, tunc nihil mirum si istiusmodi muneribus, quæ uiuentium propria sunt, destituantur.

Q V Æ S T I O XVI.

S I T N E A C C R E T I O I N

quouis poro facta motus continuus,

an non.

A R T I C V L V S I.

D I V E R S A E A V C T O -

rum sententiæ.

Questionis
sensus.

On accipimus hoc loco accretionem pro sola acquisitione quantitatis maioris, sed pro acquisitione cuiuslibet quantitatis facta in re uiuente: nec adducimus in controuersiam an accretio, quæ fit in vno poro, cum ijs, quæ in alijs poris fiunt, continuetur. Nam cum inter quamlibet partem

Negatiue par
tis assertores.

porosam alia non porosa intercedat, satis liquet accretionem in eo sensu continuum motum nequaquam esse. Tantum igitur quærimus nū accretio illa, quæ in quolibet poro exercetur, per se sumpta, continua sit. Negantem partem amplexus est Auerroes lib. 3. Phisic. com. 8. Magnus Albertus 8. lib. eiusdem operis text. 23. Ferrariensis eodem lib. quæst. 6. Soncinas 8. metaph. quæst. 22. & 28. Capreolus in 1. dist. 17. quæst. 2. art. 2. Pomponatius lib. 1. de nutrit. & augmentatione cap. 9. alijque nonnulli. Horum sententia est accretionem fieri discretè per momenta; quia ita fit aggeneratio, seu nutritio: credunt enim disponi prius certam portionem alimenti, quam volunt esse minimam quoad generationem, deinde in eam puncto temporis induci formam rei, quæ nutritur; idemque accidere in cæteris partibus. Quod ergo nutritio fiat per momenta, hunc in modum concludunt. Ut forma substantialis in materiam alimenti recipiatur, necessaria est certa, ac præfinita dispositio: hæc autem non nisi per primum sui esse, atque

Prima opin.

Primum ar
gument.

adco

adeo in instanti incipit: ergo nec forma recipietur in materiam alimentum nisi in instanti. Probatur assumptio. Namque si aliter ea dispositio inciperet, nimirum per ultimum non esse, daretur aliquod instans, quo in materia alimenti non existeret tota, & immediate post illud tota existeret. Quod autem secus accadat, inde ostenditur; quia vel in eo instanti ad certam illius dispositionis complementum deest aliquid, vel nihil: si nihil, iam in eo tota dispositio constat, quod erat probandum: Si aliquid, cum id debeat esse divisibile, prius acquireretur dimidium, quam totum. Quare post illud temporis punctum dabitur adhuc aliud punctum, in quo nondum cohereat integra ac perfecta dispositio ad formam; & quod inde consequens est, prædicta dispositio non incipiet per ultimum non esse.

Secundo, si daretur aliquod instans, in quo nondum existeret nutritio, & immediate post futura esset; sequeretur alterationem, quæ eiusmodi nutritionem præit, desinere post illud instans: hoc autem esse non potest, cum motus, ut 8. Physicæ auscultationis libro docuimus, desinat per primum non esse. Non datur ergo tale instans. Probatur consecutio, quia cum forma substantialis non nisi in materiam perfecte dispositam inferatur; si forma rei nutritæ immediate post subiret materiam, utique immediate post esset materia perfecte disposita, atque adeo motus, quo disponebatur, omnino intercideret. Corroboraturque argumentum, quia cum in ortu cuiusque rei fiat usque ad materiam primam resolutio, necessum erit immediate post prædictum instans cum alijs accidentibus alterationem aboleri; quandoquidem tunc rem generari dicunt, atque ita immediate post erit simul, & non erit eadem alteratio: erit, quia immediate post introducet per illam ultima dispositio: non erit, quia oportet tunc materiam nudam esse ad recipiendam formam substantialem rei, quæ nutritur.

Tertio, Detractio partium materiæ, quæ actione caloris humidum depascentis fit, non potest esse continua. Igitur neque accretio. Consecutio perspicua est, cum utrobique par ratio videatur. Antecedens suadetur, quia cum diminutione, fluxuque materiæ necessario coniuncta est generatio alterius substantiæ, quæ ex ea materia coalescit. Ea verò generatio cum sit productio substantiæ per se, ac seorsim coherentis, momento perficitur, atque ita continua non est. Quarto, Animæ perfectorum animantium sunt indivisibiles, & inextensæ. Igitur non possunt introduci in materiam siue totalem, siue partialem per mutationem diividuam, & extensam, qualis est omnis motus. Postremo, Huic opinioni suffragatur Aristot. 8. lib. Physic. c. 3. text. 23. ubi conceptis verbis docet, nihil augescere, vel diminui continenter posse; sed mediam quietem interponi, sicuti cum lapis à gutta consumitur, non necesse est, ut si tantum gutta detraxit, iccirco mediam eius partem media temporis parte abstulerit.

Altera opinio est Scoti in 4. distinct. 44. quæstione 1. art. 2. Thomæ Garbij lib. 1. suæ summæ tract. 5. quæst. 54. aliorumque recentiorum philosophorum, qui arbitrantur conversionem alimenti discrete fieri

Secunda opi-
nio.

Eius confir-
matio.

fieri per puncta temporis; accretionem verò successivè, & continuè; aiunt enim nutritionis opus non simul cum accretione peragi; sed quā-
titatem, quæ rei alitæ vnà cum materia nutrimenti per instantia cohæ-
sit, postea vi natiui caloris in raritatem abire, continenterque exten-
di. Atque in hac extensione partium rei viuentis accretionem con-
sistere. Ducuntur autem hoc potissimum argumento. Prius ali-
mentū intra poros suscipitur, quàm in rei viuentis substantiam abeat;
igitur viuens non redditur maius per alimenti in propriam substan-
tiam commutationem. Probatur consecutio; quia huiusmodi com-
mutatione peracta non maiorem loci capedinem viuens occupat, quàm
antea, siquidem poris tam ante, quàm post conuersionem eodem mo-
do sunt nutrimento repleti; cum igitur dum viuens accrementum ca-
pit, ad maius spatium dilatetur, necessariò fatendum erit accretionem
fieri post conuersionem alimenti rarefacta, atque in ampliorem molé
diffusa ea quantitate, quæ denuò per nutritionem accessit.

ARTICVLVS II.

VERÆ OPINIONIS

Explicatio.

Prima con-
clusio.

Prima ratio.

Discremen
inter termi-
nū magnitu-
dinis ad ge-
nerationē, &
ad nutritio-
nē requisitū.

HÆC controuersia duplici assertionē enodanda est. Prima sit,
Accretio, quæ in quouis poro fit, est motus continuus. Hanc
tuetur Gregorius in 1. dist. 17. quæst. 2. art. 1. Burlæus lib. 3.
Physi. ad text. 6. Thienensis lib. 5. eiusdem operis quæst. 3. Sotus ibi-
dem quæst. 3. art. 2. Iandunus lib. 8. quæst. 7. Amadeus primo huius,
quæst. 2. artic. 1. Marsilius quæstione 14. Saxonia quæstione 13.
alijque complures. Quæ probatur in hunc modum; si accretio non
esset mot⁹ continuus; sed fieret per minima in diuersis instantib⁹, vt ad-
uersariæ partis auctores aiunt, ex eo esset, quia ita fieret aggeneratio,
seu nutritio, & quia forma viuentis nō posset subire prius medietatem
minimi, quàm totū minimū, proindeque deposceret totam medietatē
minimi vltimo dispositam, vt aggeneratio daretur. Sed non ita res ha-
bet. Igitur accretio est motus continuus. Probatur assumptio; acci-
piatur enim aliquod minimum ex ijs: vel illud dicitur minimum
quoad generationem; quia scilicet cum res de integro gignitur, po-
test in illud forma introduci, non autem in minus; vel quoad agge-
nerationem; quia nempe cū res nutritur, siue aggeneratur, potest for-
ma in illud, non autem in minus recipi. Primum admitti non debet,
quia in tam exigua materiæ portione, quanta vno poro excipitur,
nequit verbi gratia, anima rationis particeps seorsim cohærere, cum
Socrates denuò gignitur. Quod autem neque posterius admittendū
sit, ex eo cōcluditur, quia eiusmodi minima fictitia sunt, ac sine ratione
excogitata. Idcirco enim in prima cuiusque rei generatione dantur
minima

Isaue. in eph.
de gener. iii.
c. 2. c. 3.

Cap. 4. q. 2.

minima; quia res omnes physicae, ut per se ac separatim consistant, & ut commodè operentur definitam exigunt quantitatem, ut primo Physicorum libro exposuimus: at postquam genita res est, cum noua pars alimenti, quæ per nutritionem aduenit, materiae præexistenti adiungatur, totique inhærescat; nihil opus est certam materiae quantitatem definire, sed potius data quacunque portione alimenti, quæ habuerit qualitates omnes ad excipiendam formam viventis, confestim nutritio procedet. Ac cum qualitates ad quamlibet formam requisitæ incipiant esse in subiecto indeterminatè sumpto per vltimum non esse, ut 8. Physic. libro statuimus, nulla dabitur pars materiae alimenti informata formæ rei, quæ nutritur, quin detur alia minor, quam prius eadem forma subierit. Quare erit nutritio motus continuus, & ex consequenti accretio, quæ illius comes est, ut docuit Aristoteles cap. 5. huius libri, text. 41. Adde quod ut ignis continue aggeneratur, & crescit, si ei materia combustibilis suppetat, ut videre est in deflagratione papyri: ita & viuens adhibito alimento continue nutriri, & augeri poterit.

Cap. 8. 2.

Confirmatur præterea eadem assertio testimonio Aristotelis, qui lib. 5. Physic. cap. 2. text. 18. & lib. 8. cap. 7. text. 55. alijsque in locis accretionem inter motus connumerat, & 5. Metaphysic. cap. 13. text. 18. docet continuitatem cōmunem esse motuum affectionem. Et rectè quidem, cum motus, ut lib. 3. Physic. cap. 2. text. 6. definitur, sit actus entis in potentia, ut in potentia, id est, ut in cōtinua successione versatur. Adde quod, docente eodem Aristotele hoc in cap. 5. text. 25. dum res augefcit, pariter lationem subit: constat autem lationem motum continuum esse.

Confirmatio
conclusionis
ex dictis Arist.

Secunda assertio hæc sit. Accretio viventium non fit per rarefactionem alimenti in eorum substantiam conuersi. Hæc probatur, quia dum fit nutritio, si plus alimenti conuertitur, quam sit id, quod de materia viventis fluit, iam tunc viuens fit maius; quare non est expectanda rarefactio, ut viuens augefcit. Item quia alioqui cum per rarefactionem, ut sequenti quæstione planum fiet, non acquiratur noua quantitas, sequeretur motum propriæ accretionis non tendere ad nouam quantitatem, quod non videtur admittendum. Postremò sequeretur ventia, dum accrescunt, minus solida, minusque compacta euadere, ut cæteris rebus, cum in maiorem raritatem funduntur, accidere videmus; quod tamen haud ita se habere sensuum experientia testatur.

2. Conclusio.

ARTICVLVS III.

RESPONDETUR CONTRARIARUM OPINIONUM
argumentis.

Mm 2

Super

Solutio. 1.
arg.

De forma
uniformiter
difformiter
extensa.

De intensio-
ne formæ vl-
tra primā su-
perficiem.

Superest, ut aduersariarum opinionum argumenta diluamus. Ad primum concessā maiori propositione, neganda est minor; ut verò quid ad eius confirmationem dicendum sit pateat, animaduertendum est cum forma in aliquo subiecto vniiformi difformitate extenditur, in prima quidem superficie versus agens inesse certum gradum, at in partibus subiecti, quæ post primam immediatè sequuntur, non esse certum gradum intrinsecus terminatum. Exempli gratia, cum lignum calefit, perueniendum est ad aliquod instans, quo in prima superficie infideat calor intensus vsque ad quartum gradum; & in partibus subiecti, quæ proximè sequuntur, designari nequeat calor pari intensione; alioqui non seruaretur æquabilis difformitas; sic tamen ultra illam superficiem calor existet, ut quidquid infra quartū gradum esse potest, illic insit. Ex quo primum sequitur, si quispiam roget, num in partibus, quæ ultra primam superficiem proximè sequuntur, ad complementum caloris ut quatuor, sectile quidpiam, an insectile desideretur; respondendum sit deesse aliquid sectile, ita ut immediatè post designari non possit prima aliqua pars subiecti, quæ determinatum calorem possideat; sed in tali superficie desit tantum, in tali tantum pro ratione maioris, minorisue distantiae à prima. Sequitur secundo, si in eodem ligno post illud instans, calefactionis motus continuetur; iam tempore proximè insequente dandum calorem, ut quatuor ultra primam illam superficiem. Nam cum ipsa met prima superficies immediatè post habitura sit intensiorem calorem, quàm sit calor, ut quatuor, haud seruaretur difformis æquabilitatis tenor, si immediatè post minor caliditas, quàm ut quatuor ultra primā superficiem inesset. Verum ut tempore proximè insequenti non licet designare certam temporis partem, quæ post illud instans primò sequatur; ita nec fas est præfinire partem subiecti, quæ calorem ut quatuor primò recipiat; sed quo quæque pars primæ superficiei vicinior fuerit, eò citius calorem ut quatuor obtinebit; quia, ut diximus, tanto unicuique parti minus deest ad perficiendum calorem ut quatuor, quanto primæ superficiei propius accedit. Siquis ad huius difficultatis intelligentiā plura deprecet, legat ea, quæ 8. Physicæ auscultationis libro in quæstione de inceptione, & desitione rerum à nobis disputata sunt.

Cap. 8. q. 2.

Solutio pri-
mi arg.

His animaduersis admissa maiori propositione, neganda est minor, & ad eius probationem concessa item maiori, neganda assumptio, dicendumque dispositionem completam ad introductionem formæ viuentis incipere in certa parte materiæ, quæ sequitur post primā superficiem, incipere, inquam, per vltimum non esse, darique instans, in quo liceat dicere, nunc ultra hanc superficiem non est v. g. calor ut quatuor, qui requiritur ad formam viuentis, sed immediatè post erit, atque in hoc momento deesse quidpiam diuiduum, quod tamen, quia est minimum infra calorem, ut quatuor, ita se habet, ut quemadmodum in eo nequit assignari dimidiū; ita nec ei⁹ medietas prius acquiri possit, quàm totū.

Solutio 2. ar-
gum.

Ad secundū respondendū est, si in corruptione non fieret resolutio vsque;

ad

ad materiam primam, debuisse post instans, quo nutritio incipit, continuari simul cum ea alterationem illam singularem, qua materia ad recipiendam animam viuentis disponitur; in eoque euentu non disineret esse motus alterationis, nisi per primum non esse, nimirum in eo instati, quo cessaret dispositio materiæ in illo poro. Nunc vero cum tueamur, ut probabilior, sententiam existimantium re intereunte fieri resolutionem usque ad materiam primam; dicimus immediate post illud instans, quo nutritio subsequitur, non continuari iam illam singularem alterationem, quæ antea erat; quia immediate post corrumpitur alimentum, mutaturque subiectum, à cuius identitate pendet identitas huius singularis motus, ut lib. 5. Physic. cap. 4. quæst. 5. ex Aristotele docuimus. Itaque illa singularis alteratio definit per primum non esse in prædicto instati: sed in eodem incipit extrinsecus alia, per quam introducitur in materiam totum id, quod deerat ad complementum dispositionum: quæ dispositiones non recipiuntur iam in materia sub forma alimentum, sed sub forma rei nutritæ, prius natura in genere causæ dispositiue, quam forma: quemadmodum cum ignis de integro generatur ex aere, calor summè intèsus & intrinsecè in facto esse terminatus, non nisi in materiam sub forma ignis constitutam infertur. Itaque neque per vltimū sui esse definit motus; neque immediate post instans est, & non est eadem alteratio; quādòquidem prior desinit per primum sui non esse in eo puncto temporis, quod subsequuta fuit nutritio, posterior autem incipit eodem puncto per vltimum sui non esse, & desinit post finitam in illo poro nutritionem per primum sui non esse.

Corrupto
subiecto cessat
identitas
numeralis
motus.

Quo pacto
desinat motus
alterationis in
nutritione.

Aduerte tamen cum alimentum, sicuti & cætera corpora vitæ expertia certis limitibus quoad conseruationem versus minimum finiatur, ut in primo Physic. cap. 4. quæst. 1. art. 9. statuimus, necessario, ne alimentum, dum conuertitur, infra terminum sibi præscriptum maneat, momento introducendam formam rei nutritæ in aliquā materiæ portiunculam non dum vltimis dispositionibus affectam; nimirum cum peruentum fuerit ad eam quantitatem, in qua iam forma alimenti manere non possit, ut loco citato monuimus: proindeque tunc nec illam nutritionem, nec acquisitionem quætitatis continuam, & successiuam; sed momentaneam fore. Verum hoc non per se, sed ex accidente euenit, ratione termini, quem non viuentia postulant.

Quo in euentu
fiat pars
nutritionis
in instati.

Ad tertium respondendum est detractionem partium de materia rei viuentis interdum fieri continuè, interdum non. Continuè, cum portio materiæ, quæ defluit, alteri parti iam dissolutæ, vel cuiusque alteri vicino corpusculo eiusdem rationis, & naturæ continuè iungitur; quod nonnunquam eueniet: ac tunc necessario cum quantitas rei, in qua talis pars detracta, seu corrupta conuertitur, est infra minimum quod sic via generationis; similiter atque accidere videmus igni, cum continuè extinguitur, eiusque partes in aerem. v. g. conuersæ affuso aeri continuantur. Non continuè, cum aliqua item pars viuentis per se, ac seorsim corrumpitur, hoc est, ita à viuento diuellitur, ut non vniatur, aggenereturque alteri corpori; tunc enim cum detur integra substantiæ

Solut. 3.

Detractio
partis à viuente
quando
fit, vel non fit
continua.

productio, oportebit resolutionem, quam illa comitatur, momento cōfici, ut ipsa quoque productio momentanea sit. Porro autem licet imminutio, ut in propositis exemplis liquet, interdum continua non sit, aggeneratio tamen semper est continua, præterquam cum in conuersione alimenti peruētum est ad illam particulam, de qua paulò ante diximus, quia id, quod denuò in substantiam rei viuentis conuertitur, cum ipsare viuentem perpetuò vnitur, & continuatur. Vnde perspicuum relinquitur non eandem esse rationem, quoad continuitatem in aggeneratione, & in dissolutione partium, quæ aggenerationem comitatur, quasi oporteat quoties hæc momento fit, illam quoque momentaneam esse.

Solutio. 4.

Ad quartum respondendum est, ut aliqua forma per aggenerationem successiuè introducatur in materiam, non opus esse, ut ipsa in se extensa sit, & diuidua: sufficit enim occupare successiuè materiam per extensionem virtualē, tametsi eiusmodi introductio successiua non obtineat perfectam rationē motus ob eas causas, quæ lib. 5. Physic. cap. 2. quæst. 1. art. 3. à nobis explicatæ fuerāt. Ad testimonium ex octauo Physicorum dicendum, Aristotelem eo loco non negare accretionem in vno poro factam esse motum continuum, sed tantum similitudine guttarū lapidem excavantium, quæ non semper aliquid detrahunt, cum oporteat lapidē guttis sensim mollescere priusquam ei noua pars adimatur, tātum, inquam, docere accretionem animalis non ita continentem esse, ut membra perpetuò augeantur, cum omnia viuentia incrementi sui metam habeant. Vel dicendum coargui ibi ab Aristotele Heraclitū, qui omnia continēter labi, & in perpetuo fluxu ac motu versari aiebat, quæ est interpretatio D. Thomæ, & aliorum.

Explicatur locus Arist.

Responsio ad argumentum pro 2. opin.

Ad argumentum pro secunda opinione respondendum est licet viuentis cum primò alimentum poros tubit, nec dum conuertitur, accrescat per dilatationem partium, sicuti etiam cum tumescit, aut humorū copia abundat: non tamen augeri accretione viuentibus propria, nisi cum alimentum in suam substantiam mutat: tunc enim fit maius accessu nouæ quantitatis sibi inhærentis: constat autem posse tunc in ampliore molem fundi absque interuentu rarefactionis, quando videlicet plus alimenti accedit, quàm de substantia rei viuentis labitur.

De hoc Heracliti dogmate Aristoteles lib. 4. Metaph.

Q V Æ S T I O XVII.

AN CORPVS, QVOD RARESCIT, NOUAM ACQUIRAT QUANTITATEM,
nec ne.

ARTICVLVS I.

QVIDNAM SIT RARI-
tas, & densitas.

Vius excitandæ controuersiæ occasionem dedere, qui arbitrati sunt viuentia non nisi per rarefactionem incrementa sumere. Vt verò propositam difficultatem enodemus, inquirendum prius est, sint ne raritas, & densitas veræ qualitates. Omissio autem veterum quorundam philosophorum dogmate aientium rarū esse id, in quo vacua multa insunt, partibus inani interstitio ab se distātib; id verò densum, cuius partes constipatæ sunt, ac sibi omnino cohærent, nullis aut paucis vacuis insertis. Omissio, inquam, eo dogmate, quod ab Aristotele cap. 9. libri 4. Physic. refellitur; controuersum est num raritas, & densitas in numero qualitatum, an potius quantitatum reponi debeant. Inprimis nanque Aristoteles in qualitatis categoria, negat eas esse qualitates, aientis rarum, & densum quale quid videri; re vera tamen non esse. Quod item confirmat 8. Physic. lib. cap. 7. text. 55.

Secundò, idem suadet definitio rari, & densi tradita 4. lib. eiusdem operis cap. 9. text. 84. nempe rarum est, quod sub magnis dimensionibus parum obtinet materiæ; densum, quod sub paruis multum materiæ cohibet, quæ definitio situm potius, & extensionem, quam modum qualitatis innuit. Præterea in corporibus cœlestibus inest, raritas, & densitas; stellæ enim, vt lib. 2. de cælo explicatum fuit, sunt partes cæli densiores: & tamen raritas eiusmodi non videtur esse qualitas, quia neque prima est nec è primis orta, vt patet: cum igitur eadem ratio sit in sublunari, & cœlesti raritate, non videntur raritas, & densitas inter qualitates numerandæ.

Sic tamen huiusce dubitationis conclusio, raritatem interdum significare partium positionem, interdum veram qualitatem sensibus subiectam. Vtranque partem cōclusionis asserit D. Augustinus in suis categorijs cap. 12. Prior inculcatur ab Aristotele tum alibi, tum in libris Physicorum loc. cit. Posterior traditur ab eodem Aristotele 7. item Physicorum cap. 2. text. 11. & 2. de partibus anim. cap. 1. vbi densitatem, & raritatem inter qualitates tactui subiectas recenset. Idē approbat D. Damascenus in suis Physicis cap. 12. Auctor sex principiorum cap. de Situ, Boetius, & Albertus capite de quantitate. D. Thomas 1. huius operis, lect. 14. & 3. p. quæst. 77. art. 2. Auerroes, & Burlæus lib. 4. Physic. ad text. 84. Capreolus in 2. dist. 19. quæst. 1. art. 3. Argentinas in 2. dist. 18. quæst. vnica art. 4. Hispalensis, & Durandus quæst. 1. Soncinas 8. metaphysic. quæst. 27. & alij. Quid autē sint raritas, & densitas hoc secundo modo spectatæ, prout ad qualitatis categoriam pertinent, non aliter explicat D. Thomas 3. p. loco citato, quā dicendo esse qualitates quasdam consequentes corpora, ex eo quod multum, parum uē habeant materiæ sub dimensionibus.

Igitur ad primā earum rationum, quibus probari videbatur raritatem, & densitatem nunquam pro veris qualitatibus accipi, respondendum est Aristotelem eo loco vsurpare rarum, & densum secundum eā tantū notionem, qua partium situm, positionemque significant. Quo

pacto

Definitio rari, & densi.

Conclusio.

D. August.
D. Damasc.
D. Thomas
Boetius.

Bargius in
1. d. 6. q. v.
nic. Zimara
4. physic. cō-
tradict. 8. A
stodil. hoc
lib. 9. 17.

Et in 4. d. 12.
q. 1. a. f. q. 12.
3. ad 6.

Quia accep-
tione raritas
& densitas nō
sint qualita-
tes.

paſſo fatemur qualitates non eſſe. Ad ſecundum dicendum in vulgata illa definitione rari, & denſi non explicari formalem rationem denſitatis, & raritatis, prout qualitates ſunt; ſed id, quod à raro, & denſo connotatur. Quare nihil mirum ſi in ea nulla fiat mentio qualitatis.

Ad tertium omiſſis controuerſijs dicendum eſt cum Egidio lib. 2. hexam. cap. 35. alijsque nonnullis in eſſe cœlo raritatem, & denſitatē, easque nec primas qualitates eſſe, nec ex primarum commixtione oriundas, vt ſunt eę, quę in ſublunaribus corporibus inſident; ſed habere ſe vt lucem, aliasque cœleſtis mundi qualitates, quę alia originis ſuę primordia vendicant, neque ſunt qualitates primę, neque ſecundę, ideſt, ex primis ortę. Nec officit, quod Ariſtoteles 4. Phyſic. cap. 9. text. 85. ait raritatem cauſam eſſe leuitatis, & mollitudinis; denſitatem verò grauitatis, & duritię, quę affectiones à corporibus cœleſtibus longè abſunt; loquitur enim ibi de raritate, & denſitate non in toto ſignificati ſui ambitu; ſed duntaxat prout in mundo elementati ſunt. Nec vero oportet, vt quencunque effectum in ſublunari regione raritas, & denſitas pariunt, eundē in orbe cœleſti edant, quanuis vtrobiſque ſint eiſdem ſpeciei, vt eſt probabilior auctorem ſentētia. Videmus ſiquidem lucem apud nos calorem progignere, quem in ſphæris cœleſtibus nullo paſſo efficit. Nimirum ſic natura comparatum eſt, vt cauſę phyſicę pro ratione ſubiectę materię effectus ſuos aut promāt, aut inſubeant.

Raritas denſitasque cœleſtis & ſublunaris ſunt eiſdem ſpeciei.

ARTICVLVS II.

DIVERSAE OPINIONES

circa controuerſiam initio
propoſitam.

Primā opin.

His ita conſtitutis, vt ad propoſitę quæſtionis difficultatem accedam⁹, occurrit in primis ſentētia Godofredi quodl. 11. quæſt. 3. & aliorum, quos refert Scotus in 4. diſt. 12. quæſt. 4. item Marſilij in 4. quæſt. 9. art. 2. Pomponatij 2. de augmentatione cap. 10. exiſtimantium, cum quippiam rareſcit, nouam acquirere quantitatem, totamque præcedentem abijcere. Cuius ſententię prior pars hiſce argumentis perſpicua videtur. Id, quod rareſcit, nouam ſibi extensionem vendicat, vt eſt vel ſenſibus ipſis manifeſtum: atqui maior extenſio, eſt maior quantitas, cum extenſio ſit formalis ratio quantitatis. Igitur quod rareſcit, acquirit maiorem quantitatem: ſed fieri nequit, vt quantitas minor euadat in maiorem abſque nouę quantitatis accēſſu. Igitur in rarefactione acquiritur noua quantitas.

Primum argum. pro priori parte huius ſentētię.

2. argum.

Secundò, cū cera in vaſe liqueſcit, & in maiorem raritatem abit, oriuntur noua puncta, ergo & noua quantitas. Conſecutio perſpicua videtur, aſſumptum probatur; Sit vaſ uſque ad medietatem repletum
cera,

Consule A.
rist. in Me-
chan. q. 24.

cera, quæ paulatim rarefcens affurgat, ita vt externa eius superficies, quæ dimidiæ superficiei concavæ vasis respondebat, iam toti illius superficiei respondeat. Hoc in euentu vniuerfa puncta, quæ inerant in superficie ceræ, habebant antea alia sibi ex aduerso respondentia ex parte superficiei concavæ vasis; ita vt nullum omnino esset punctum, cui aliud non responderet: nunc autem puncta ceræ non his tantum respondent; sed alijs etiam infinitis eiusdem concavæ superficiei vasis, quæ in alia superiori medietate inerant. Igitur dum cera rarefacta est, noua puncta acquisiuit.

Tertio, si eadem numero quantitas nunc minor, nunc maior esset, 3. argum.
posset quantitas intendi, & remitti; quod negat Aristoteles in categoria quantitatis. Nec satisfaciet qui dixerit loqui duntaxat Aristotelem de quantitate certa, & præfinita, vt de bicubito, & tricubito. Nam si de ijs tantum loqueretur, pari ratione negasset qualitatem intensiorem, aut remissionem suscipere: quandoquidem qualitas certa, vt duum, triumvè graduum, qua eiusmodi est, nec intendi, nec remitti potest.

Quarto, Quæcunque Thomistæ reclament, in intensiōe qualitatum 4. argum.
acquiratur noua qualitas, ac nouus gradus re ipsa à præcedentibus differens; ergo & in extensione quantitatis comparabitur noua quantitatis portio, cum in utroq; sit æqua ratio. Quinto, Maior extensio, quæ 5. argum.
per rarefactionem aduenit, acquiritur successiua quadam mutatione, atque adeò per motum; sed motus, cum sit actus entis in potentia, est nouæ rei acquisitio. Igitur ea extensio, quæ aduenit ei; quod rarefit, noua quædam res est, nec alia, quam noua quantitas.

Hisce fere argumentis stabiliri solet prima pars propositæ opinionis. Secunda verò, quæ asserit in rarefactione totam præcedentem quantitatem abijci, ita ostenditur. Sit A. materia rei, quæ rarefit, quæ materia habeat quantitatem pedalem B. & vt proximè conclusum fuit, acquirat per rarefactionem nouam quantitatem pedalem, quæ vocetur C. non amissa tamen priori, vt aduersarij contendunt, aut igitur C. recipietur adæquatè in A. aut in aliqua eius parte. Neque enim recipitur in materia extrinsecus ascita, cum in rarefactione nulla recens materia accedat, vt est omnium philosophorum consensus: si adæquatè in A. perseverante B. erunt duæ quantitates se se inuicè permeantes in eodem subiecto: si verò recipitur in aliqua parte ipsius A. aut pars quantitatis præexistentis, quæ in ea materiæ parte insidebat, manet sine subiecto, aut inde ad aliquam materiæ partem abscedit; atque ita accidens ab vna parte subiecti ad aliam demigrabit; aut denique manet in eadem parte materiæ, sicque duæ quantitates in eadem parte subiecti erunt. Quæ omnia cum absurda, & impossibilia sint, perspicuum relinquitur totam priorem quantitatem deperdi; imo in nullo instanti rarefactionis vllam præcedentis quantitatis particulam dari posse.

Argumenta
pro postero
re parte eius-
dem opin.

Altera est opinio, quam Scot⁹ suatè pestate in scholis philosophorum 2. dist. 12. q. 4. Bassolius
cōmunè fuisse ait, quamq; ipse amplectitur in 4. dist. 12. q. 4. Bassolius

Secunda opi-
nio.

Nn

quæst.

quæst. 3. art. 2. & Caietanus in cōmentarijs 3. partis ad art. 5. quæstio-
nis 77. Hispalensis in 2. dist. 18. quæst. 1. alijq; nonnulli tam Scoti, quā
D. Thomæ sectatores; videlicet in rarefactione accedere nouā quanti-
tē; eam tamen, quæ præerat, non amitti. Huius prior pars iisdem niti-
tur rationibus, quibus prior pars superioris sententiæ. Posterioris ve-
rò confirmatio in sequentem disputationem reiicienda est.

A R T I C V L V S I I I.

R A R E F A C T I O N E N E Q V E

veterem quantitatem deperdi, neque
nouam acquiri.

NEutra earum opinionum, quas articulo superiori retulimus, ve-
ritati consentanea videtur; sed ea, quam sequitur D. Thomas in
1. 2. quæst. 52. art. 2. & in 2. 2. quæst. 24. art. 5. Gregorius in
2. dist. 12. quæst. 2. art. 1. Capreolus dist. 18. quæst. 1. Aegidius
quodlib. 2. quæst. 11. Soncinas lib. 8. Metaphys. quæst. 27. alijque
non pauci, videlicet in rarefactione neque præcedentem quantitatem
aboleri, neque nouam acquiri. Prior huiusce assertionis pars, in qua cū
secunda opinione conuenimus, hisce argumentis ostēdi potest. Omne
accidens absolutum vno ē tribus modis interit, vel conseruatricis cau-
sæ abscessu, vel aduentu contrarij, vel occasu subiecti, in quo insi-
det; sed dum quidpiam rarefit, nō potest eius quantitas interire primo
modo: siquidē absente eo, quod quantitatem produxit, manet quantitas.
Nec secundo, cū nihil quātitati sit contrarium: nec denique tertio,
quia subiectum, quod rarefit, toto rarefactionis decursu idem perseue-
rat. Nullo igitur pacto id, quod rarefit, quantitatem amittit.

Deinde aut quantitas præcedens amittitur in primo nō esse motus
rarefactionis, aut successiue, dum subiectū rarefit: sed neutrum horum
dici potest; ergo &cæt. Probatur minor quoad priorē partē, quia ante
primū non esse rarefactionis fuere transacta infinita instantia, quibus
materia iam rarior, maiorque erat; ergo iam in illis deperdi potuit quā-
titas præcedens. Quoad posteriorem partem ostenditur, quia id, quod
successiue amittitur, non totum simul, sed per partes labitur. Quare
in aliqua temporis portione erunt aliæ deperditæ, & aliæ nihilominus
remanebunt; proindeque si tunc cesset rarefactio, non erit amissa
tota quantitas: ex quo sequitur non in omni rarefactione fieri iacturā
totius quantitatis præcedentis.

Iam verò altera eiusdē nostræ assertionis pars, videlicet in rarefactio-
ne nullam nouæ quantitatis portionem acquiri, facile ostenditur.
Nam, vt articulo proximo pro confirmanda posteriori primæ opi-
nionis parte argumentabamur, vel illa noua quantitas reciperetur
adæquatē in tota materia, vel in aliqua eius parte, quorum vtrum-
que à vero abest: &cæt. Vt autem veritas magis eluceat, ad-
uertendū

Tertia opi-
nio.

Eius confir-
matio.

Leg
lib.
aric
leg
plac
scrip
6 Ph
quæ

uertendum est in eo, quod secundum se totum rarefit, omnes particulas quantunlibet exiguas, & minutas extensiores fieri, non quidē accessu nouarum partium quantitatis, quæ cum præcedentibus continetur, vti diximus (videturque docuisse etiam Aristoteles lib. 4. Physic. cap. 9. text. 84. aiens raritatem fieri nulla re de nouo accedente) sed quia eadem numero quantitas, quæ antea materiam minus perficiebat; nunc dum se se explicat, & quodammodo euoluit, eadem materiam magis perficit. Quippe continuæ quantitatis, de qua differimus, ratio in eo posita est, vt substantiam, cui inhaeret, extendat, quemadmodum albedinis, vt eam dealbet. Cum igitur eiusmodi quantitas materiam amplius dilatarit, ei que magis dominata fuerit, & potentiam, quam ad maiorem extensionem suscipiendam habebat, pro suo modo expleat; utique magis perfecta censebitur; non quidem adiectione noui gradus à priori quantitate re ipsa distincti; sed accessu nouæ perfectionis, ac noui cuiusdam modi, quo res manens eadem, quæ prius erat, aliter se se nunc habet, atque antea. Et adhuc modum, siue ad quantitatem sub hoc modo terminatur motus quidam, quem res subito dum rarefit; de quo infra.

ARTICVLVS III.

DISSOLVUNTUR CONTRA-

riarum partium argumenta.

Nunc aduersariorum argumenta diluamus. Ad primum eorum, quibus prior sententia nitebatur, dicendum id, quod rarefit, acquirere maiorem extensionem; itemque maiorem extensionem, esse maiorem quantitatem, sed non omne quantitatis incrementum fieri appulsu nouæ quantitatis. Potest enim reddi quantitas maior accedente ei noua perfectione, quæ nihil aliud sit, quam eadem quantitas sub nouo modo. Atque hinc patet quid respondendum sit ijs, qui mutato quantitatis in maioris extensionis nomine, quærunt ubi nam maior illa extensio, quam nouam perfectionem esse fatemur, recipiatur. Videlicet dicendum recipi in tota quantitate; nec inde vllū sequi absurdum, cum illa noua perfectio non sit noua quantitas, sed nouus modus, qui quantitatem à se ipsa non re, sed ratione tantummodo dissidentem facit.

Ad secundum, rarefactione non acquiri noua puncta, sed ea, quæ prius inerant, denuò respondere alijs, quibus non antea respondebant, quemadmodum & ipsa quantitas, cuius partes copulant, denuò coæquatur maiori quantitati, quam prius. Neque debet mirum videri id, quod hinc sequitur, nempe totidem esse puncta in minori, atque in maiori quantitate. Id enim absolute, atque extra huiusce quæstionis difficultatem admittendum esse constat, vt in Physicis docuimus. Si enim sumantur duo circuli concentrici, A. B. quorum maior, nempe A. includat minorem; omnes lineæ, quæ ductæ fuerint in centrum ab A. intersecabunt B. in puncto,

Solutio primi argum.

Noua perfectio quantitatis non est noua quantitas.

Solut. 2.

Non plura insunt puncta in maiori circulo, quam in minori.

Na 2.

Lege Euclidē
lib. 1. elem.
axiomate. 10
lege etiam, si
placet, quæ
scriptum est lib.
6. Physic. c. 2.
quæst. 1.

Et o, cum lineæ nullā vendicet latitudinē. Igitur nō plura puncta in sunt in A. quā in B. Patet cōsecutio; quia alioqui aliqua linea posset duci ab A. quæ nō inueniret punctū in B. atq; adeo, quæ nō pertrāfret per B.

Solutio. 3.

Suscipere magis & minus
latius patere,
quam intēdi
& remitti.

Ad tertium omnia accidentia, quæ nunc magis, nūc minus remperficiunt, dici suscipere magis, & minus, etiam quantitates: non tamen omnia, quæ eiusmodi sunt, ex vsu philosophorum dici intendi, & remitti; hoc enim qualitatibus duntaxat, vt candori, & nigredini; & ijs, quæ in perficiendo subiecto qualitatis modū obtinent, vt actionib⁹, & passionibus philosophi accommodarūt, aientes proprio vocabulo magnitudinē extendi, & contrahi. Ita q; suscipere magis, & min⁹ lati⁹ patet, suo q; ambitu cōprehendit nō solū intēdi, & remitti, sed etiam extendi, & contrahi. Quod autē Aristoteles in categorijs negat quantitātē suscipere magis, & minus, de solis præfinitis, & determinatis quantitātib⁹ intelligi debet, vt in argumēto dicebamus. Nec quod contra opponebatur, quicquā efficit. Licet enim qualitas præfinita, magis & minus nō suscipiat, sicuti nec determinata quantitas; id tñ de sola præfinita quantitate Aristoteles pronūtiavit, quia expēdebat eo loco quātitatē, put substantiā demetitur. Ratio autē mensuræ in aliquo certo potius, & præfixo, quā in incerto, & vago posita est. Vnde ad definitas quantitates nuncupādas simplicia nobis suppetūt vocabula, vt palm⁹, bicubitus, tricubitus: nō ita verò ad notandas qualitates certæ intensio nis. Lege D. Thomā 2.2. quæst. 24. art. 5. ad 1. Capreolū in 2. dist. 18. quæst. 1. Si hæc solutio minus placet, dic suscipere magis, & minus, cū strictē accipitur, quo modo ab Aristotele loc. cit. sumitur, idē valere atque intendi, & remitti, quod cū competat solis qualitatibus, quæ graduum intensione, & detractiōe augeſcunt, & minuuntur, nihil mirū si quantitātibus nullo pacto accommodetur.

Altera solutio
eiusdem arg.

Solut. 4.

Cur in intē-
sione acquira-
tur noua qua-
litas, non ta-
men in rare-
factione noua
quantitas.

Ad quartum respondendum est licet in intensiōe qualitatis noua qualitas acquiratur: in rarefactione non comparari nouam quantitātē: quia non est vtrobiq; eadem ratio. Namq; euolutione, & explicatiōe partium iam latentium absq; accessu nouarum realitatū potest quantitas magis extendi, magisq; in se perfici, quia eæ partes talis sūt naturæ, vt iam quoad suam realitatem, antequam se prodant, possint in quantitate esse. Qualitas autem intensiōi subiecta esto habeat etiam partes, ex quibus eius perfectiō intensiua confurgit; nō possunt tamen eæ, antequam intendatur qualitas, inesse illi actū quoad suam realitatem: alioqui lignum v. g. quod dicitur habere sex gradus frigoris, & duos caloris, & immediatē post hoc instans caleſcet vsque ad sextū caloris gradū, iā in hoc instanti haberet actū eos grad⁹ caloris quoad ipsorū realitatem, atque ita re ipsa clauderet in se sex gradus caloris, & sex frigoris, si nulla ei realitas, sed modus tantū ad horū graduū cōplementum desit. Quod tamen non est admittendū, quia realitas ipsa sex graduū frigoris nō patitur in eodē subiecto alios sex sui contrarij. At in quātitate facile est intelligere quomodo quātitas duorū palmorū quoad realitatē insit in quātitate vni⁹ palmi, quia videlicet illa quātitas ex materia defa ampliari potest sese euoluēdo. Quæ euolutio nō cernitur in qualitate.

Ad

Adde quod nihil repugnat nō solū gradus qualitatis eiusdē speciei realiter distinctos, sed qualitates & re, & natura diuersas inueniri simul in eodem situ; eademque parte subiecti; quod tamen de magnitudinibus realiter dissidentibus affirmari non potest. Vnde cogimur asserere non acquiri per rarefactionem nouam quantitatem, cum aliòqui nihil obstat, quominus intensiōis motu noua qualitas comparetur. Sed hæc lib. 8. Metaphysic. vbi quæritur num intensio qualitatum fiat additione graduū fusiū, & enucleatiū explicanda erunt.

Ad quintū quid respondendum sit, ex ijs, quæ proximo articulo disseremus, constabit. Quod vero attinet ad argumentum, quo aduersarij posteriorem suæ sententiæ partem confirmabant, dicendum recte concludere amitti totam præcedentem quantitatem, si per rarefactionem noua quantitas acquiratur; verū cum hoc nequaquam à nobis concedatur, patet totam eam probationem futilem esse.

Ad 5. proximo articulo.

ARTICVLVS V.

Q V O S M O T V S S V B E-

at corpus cūm rarefit.

VT ea, quæ in hac disceptatione pertractata sūt, apertiora euadāt, obseruādum erit subiectum, quod rarefcit, varijs affici motibus, quorum primus est calefactio. Nam calor præuia est, & appositā ad raritatem præparatio, cuius rei indicium habetur, quod duo superiora elementa, quæ calore magis abundant, rariora sunt. Item quod ea, quæ rarefiunt, prius incalescunt, vt videre est in puluere tormentario, qui calore correptus, accēsusque in raritatē sic abit, vt confestim erumpat liberiores quærens locum, atque interdum, vt compendio exeat, tormenta ænea discindit. Sæpe tamen sine præeunte calefactione rarefactio contingit, vt cūm aurum artificum opera in tenuissimas bracteolas, aut fila dilatatur.

Primus motus rei, quæ rarefit.

Alius est motus perpetuus rarefactionis comes, nempe latio, vt est concors philosophorum sententia. Etenim dum partes materiæ distenduntur necessariò acquirunt nouum locum, ac maiori spatio coexistunt. Obijciat tamen primò aliquis, latio respondet rarefactioni? ergo quæadmodum in latione vno vbi acquisito deperditur aliud (quādoquidem postquam mobile bipedale pertransijt spatium duorum pedum nihil iam de priori vbi retinet) ita acquisita noua quantitatis perfectione nihil omnino ex priori conseruabitur. Deinde, in eo instanti, quo ex aqua gignitur aer, materia rarefcit; siquidem oportet aerē aqua esse rariorem: & tamen in instanti non est motus localis: ergo aliquādo datur rarefactio, quā motus localis non comitetur. Ad primū horum dicito terminum motus localis non eodem modo se habere, quo se habet terminus rarefactionis; cum enim mobile pluribus locis adæquatis simul respondere nequeat, fieri non potest, vt acquirat vnū locū

Secundus motus.

Obiect. 1.

Obiect. 2.

Dilatio 1. obiecti.

Dilat. 2.

quin priorem deferat: at nō ita se habet subiectum, quod rarefit, ad terminum rarefactionis, vt planum est. Ad secundum respondemus in instanti, quo aer ex aqua gignitur, non dari rarefactionem, id est productionē maioris raritatis; quia tota raritas necessaria ad introductionem formæ aeris iam fuerat in materia aquæ tempore immediatē antecedente punctum generationis; fuerat inquam, tota saltem in fieri, vt philosophi loquuntur: licet in esse quieto non detur nisi in instanti, quo forma introducitur; latio autem non comitatur productionem raritatis nisi in fieri, quia tunc solum magis dilatatur subiectum. Quæri hic etiam posset num saltem in resurrectione, cum ex materia cinerum, corpora suis organis distinguenda, perficiendaque sunt; num, inquam, in eo instanti diuina virtute dāda sit latio momentanea rarefactionem, vel condensationem consequens. Sed hæc difficultas explicata iam à nobis fuit lib. 6. Physicor. cap. 6. quæst. 1. art. 2.

Quidnā quā
titatis immo-
tum maneat
in rarefactio-
ne, & condē-
satione.

Illud tamen hoc loco prætereundum non est, videlicet in rarefactione semper immobile manere illud indiuisibile, quod est quasi terminus à quo motus localis, & in condensatione illud, quod est veluti terminus ad quem eiusdem. Itaque cum cera vase inclusa rarefit, vltima superficies tangens vasis fundum non mouetur. Non enim deorsum com meat, alioqui penetraret vas; neq; sursum, quia vel alia superficies succedit in eius situm, vel non: si succedit, dū hæc ascendit, & descendit illa, necessariō in eo occursum se se aliquæ partes penetrabunt: si non succedit, oportebit dari vacuum inter imam superficiem ceræ, & fundum vasis. Quæ cum viribus naturæ esse non possint, fatendum erit prædictam superficiem immotam, atque fixam manere.

De media li-
nea.

Item si fiat rarefactio à medio alicuius corporis versus vtranque extremitatem, non mouebitur media linea. Peto enim quonam feratur, in dextram ne an sinistram partem? at nulla ratio est, cur potius in vnā, quam in alteram tendat, cum altera pars, quam copulat, hæc; altera illac feratur. Similiter neque in condensatione mouetur punctum centri, cum non sit maior ratio, cur in vnā, quam in aliam partem eat.

Obiectio.

Erit tamen qui obijciat. Si detur superficies, vel linea, punctum uē immobile in rarefactione, sequitur, cum subiectum rarefit, eius partes diuidi, ac diffecari continuitate amissa; hoc autem admittendum non est: ergo neque illud. Probatur consecutio, quia cū inter omnes partes, & illam superficiem, lineam, punctum uē, nihil medium sit, impossibile erit illas omnes moueri, quin vel hæc secum deferat, vel si ea, vt dicimus, immota manent, ab eis diuellantur. Corroboraturque argumentum, quia vt impossibile est moueri superficiem immotis omnibus partibus, quin ab eis separetur, ita & moueri partes omnes, quin à superficie abiungantur. Huic obiectioni neganda est consecutio, & ad eius probationem dicendum inter illam superficiem, lineam, & punctū, & omnes partes subiecti, quod rarefit, collectiuē sumptas nihil mediū esse: esse tamen medium inter illa, & quanlibet partem, quatenus vnaquæque pars diuidi potest in minorem, & procedēdo versus tale punctum v. g. post illam datur alia minor, atque ita progrediendo in infinitum.

Dilutio.

nitum. At cum ponamus totum subiectum rarefieri, admittendum erit omnes, & singulas partes vnà moueri: sed negandum debere illas propterea diuelli à prædicto puncto, linea, aut superficie; quia quemadmodum omnes ita mouentur, ut seruent continuitatem cum ijs, quibus communi termino copulantur: ita sic ultra eiusmodi indiuisibilia coextenduntur, & situm mutant, ut non oporteat ab eis separari. Alia tamen ratio est in superficie; si moueretur. Etenim cum illa non subeat motum ratione sui, sed ratione partiū, quarū est terminus; fieri nō potest, ut illa moueatur, quin partes motum subeant, esto partes moueri queant illa immota, ut pote quæ non illius beneficio mouentur.

De puncto,
linea, & super-
ficie.

Hunc ponit
D. Th. hoc in
110. le. 2. 4

Tertius motus, qui cum res quæpiam rarefcit, necessario datur, proprièque rarefactio dicitur, est motus tendens ad raritatem, prout est qualitas quædam subiecta sensibus, pertinens ad tertiam speciem qualitatis. Non enim probamus illorum sententiam, qui raritatem, & densitatē in quarta specie qualitatis collocāt; siquidē quæ in ea cōtinētur, cum sint terminus quantitatis, ut potè forma, & figura, in sola externa illius facie insunt: at raritas, & densitas etiam interius peruadunt. Esse verò dandum talem motum ad raritatem, constat ex conditionibus, quas lib. 5. Physic. ostendimus requiri, ac sufficere ad verā, germanāq; motus rationem; quæ omnes, ut consideranti planū erit, in acquisitione raritatis inueniuntur. Est autem is motus alteratio, ut indicat eius terminus, colligiturque ex ijs, quæ ab Aristotele traduntur lib. 4. Physic. à text. 84. ex quo etiam coarguitur eorum opinio, qui in raritate, & densitate nihil præter relationes excessus, & defectus, aut negationē, coniunctionis, vel abiunctionis partium agnoscunt, cum nec ad relationes sit motus, ut probatum est ab Aristotele lib. 5. Physic. à text. 10. neque etiam ad negationes, ut quæ sint expertes omnis entitatis, quæ motu comparari possit.

Tertius motus.

Cap. 2. quæst.
1. art. 3.

Ad raritatem
datur motus
alterationis.

Quartus motus est is, quo acquiritur eadem quantitas sub nouo modo, seu maior extensio eiusdem quantitatis: quandoquidem quantitas, quæ antea erat vnius palmi v. g. fit duorum palmorum. Ac quod dum subiectum rarefit, debeat quantitas, saltem quoad hunc modum, variari, ex eo patet, quia omnis varietas penes relationes supponit mutationem seu varietatem in fundamēto, constat autem id, quod rarefit, variare relationes æqualitatis, inæqualitatis, distantia, aliasque his similes, quarum fundamentum est quantitas.

Quartus motus.

Sanè quod hic motus distinguatur à motu locali, de quo antea, ex eo ostenditur, quia potest Deus efficere, ut cera respondeat puncto eodem modo, quo totum corpus Christi in diuina Eucharistia respondet non tam exigua parti dimensionum panis, quin minori: deinde cera ita cōstituta potest diuinitus rarefieri, & extendi in ordine ad se, nihilo variata distantia, neque situ in ordine ad locum, & spatium, seu verū, seu imaginariū. Quare potest dari motus ad maiorem extensionem absque motu locali. Ex quo sequitur hunc, & illum motum inter se distinguere.

Potest diuinitus dari motus ad maiorem extensionem absque motu ad locum.

Aduerte autem circa maiorem extensionē, quæ nunc est, cum antea non

non

non esset, designari non posse partem aliquam materiae, in qua illa adaequatè, seu per se tantum recipiatur. Namque in eadem materia, in qua prior palmus inerat, recipitur nouus magis illam extendendo: & materia, quæ antea adaequatè cohibebat vnum tantum palmum, nunc inadaequatè continet eundem, & simul etiam inadaequatè nouum palmum, adaequatè verò, & indiscretè, siue indistinctè duos palmos simul.

ARTICVLVS VI.

ARGVMENTA ADVERSVS

id, quod de motu ad maiorem extensionem assertum fuit: eorumque explanatio.

Primū arg.

Non desunt tamen argumenta, quæ probare videantur non dari realem motum ad maiorem extensionem. Primum, quia vt quintum secundi articuli argumentum probabat, omnis motus videtur esse acquisitio nouæ formæ; at maior extensio, quæ rarefactione comparatur, non est noua forma, cum non sit noua quantitas, vt superius diximus. Deinde, quia si illa extensio per realem motum adueniret, cum in diuina Eucharistia species rarescunt, daretur motus extra subiectum; quod non videtur posse fieri, cum motus sit actus entis in potentia, vt in potentia, id est, subiecti, quod partim habet iam actu formam, ad quam tendit, partim est in potestate ad illam. Tertiò, quia cum illa extensio, & raritas, vt est qualitas sensibilis, se se mutuò comitentur, aut prius acquireretur extensio, aut raritas. Quorum vtrūque videtur alienum à veritate. Nam quia subiectum rarefit, idè extensio datur, atque ita extensio supponit raritatem. Contra verò cum extensio sit quantitas, proindeque fundamentum, & subiectum quo accidentiū materialiū, necessariò supponetur à raritate, vt quid natura prius. Quartò, quia omnis forma, quæ est actu in subiecto, naturæ necessitate perficit actu illud, quantum potest: quare si quantitas rei, quæ rarefit, iam est in ea actu tota, non poterit interueniente motu magis perficere subiectum, nec in se ipsa magis perfici. Quintò, quia id, quod formæ per motum aduenit, est illi extrinsecū, cum igitur extensio sit ipsa natura, & essentia quantitatis; non poterit quantitas per motum maiorem extensionem acquirere, proindeque non videtur dicendum dari verum motum ad maiorem extensionem.

Solutio primi argum.

Non est tamen difficile ad hæc respondere. Ad primum enim dicendum sat esse ad rationem motus, si tendat in formā, vel nouam, vel eandem sub nouo modo, ita tamen vt is modus positius sit, ac per se terminet. Quod addimus propter decretionem, quam lib. 5. Physicorum verum, & realem motum non esse statuimus, quod nec ad nouā quantitatem, nec ad veterem sub nouo modo intrinsecè feratur. Ad secundum respondemus acquisitionem extensionis, quæ in speciebus diuinæ

Quantitatem in diu. Euch. esse extra subiectū docet concil. constantiense sess. 8. Trident. sess. 13. can. 2. & de consecr. d. 7. cap. species, & c. Nos autem

diuinæ Eucharistiæ accidit, recipi tanquam in subiecto in quantitate, in qua cætera materialia accidentia recipiuntur. Neque esse absurdum eandem quantitatem alia, & alia ratione subiectum esse, & terminum: subiectum, prout recipit, ac sustentat; terminum, prout secundum perfectiorem modum acquiritur. Si petas quo pacto in diuina Eucharistia possit dari motus ad raritatem, si rarum definitur id, quod sub magnis dimensionibus parum obtinet materiæ: ibi autem neque vini, neque panis materia est. Respondemus cum D. Thoma in 4. dist. 12. quæst. 1. art. 1. quæstiunc. 3. ad 6. rarum materiam connotare, eamque secum deferre, non tamen absoluta, sed physica tantum necessitate, quæ diuinitus suppleri potest. Itaque iuxta ordinarium naturæ cursum omni raritati subest materia; non tamen secundum diuinæ potestatis miraculum.

Dubium 3

Respons.

Legit D. Th.
3. p. q. 77. a.
2. ad 3. Capr.
in 2. d. 19. q.
1. a. 3.

Capr. in 2. d.
19. q. 1. a. 2.

Ad tertium concedendum est extensionem, & raritatem comitari se mutuò; ita tamen, ut in diuerso causæ genere se se antecedant, & sequantur: namque ut sentit Capreolus & Caietanus raritas in genere effectricis, seu quasi effectricis causæ, præit extensionem; quia vis actiua agentis per rarefactionem extendit materiam, quemadmodum & per calefactionem eam rarefacit: contra verò extensio in ratione causæ materialis, & subiectiue antecedit raritatem, quatenus eam recipit, ut subiectum, quo, seu minus principale. Quod de extensione, & raritate asserimus, de motu etiam ad maiorem extensionem, & ad raritatem æqua ratione pronuntiandum est. Scotus tamen in 4. dist. 12. quæst. 4. Bassolius ibidem quæst. 3. art. 2. & alij putant extensionem absolute priorem esse raritate, & ab illa modis omnibus supponi.

Solut. 3.

Ad quartum dic omnem formam, quæ actu est in subiecto, perficere illud quantum omnino potest, si tota in eo sit non solum quoad realitatem, sed quoad modum amplioris perfectionis, quam assequi valet: hunc autem modum quantitas, quæ potest rarefieri, non obtinet antequam actu rareseat.

Solut. 4.

Ad quintum dicendum quantitatem ex sua propria, & intrinseca ratione extensionem vendicare; quod tamen maiorem, aut minorem obtineat, aut motu acquirat, id ex accidente esse; quemadmodum & qualitas, quæ intensiorem recipit, necessario aliquam gradualē intensiorem sortitur: quod verò perfectiorem, aut minus perfectam habeat, motuue comparet, per accidens est. Concedendum igitur id, quod quantitati per motum ad maiorem extensionem accrescit, accidentarium illi esse; sicuti & qualitati id, quod per motum intensiōis aduenit.

Solut. 5.

Oo

QVÆS.

Q V Æ S T I O XVIII.

VTRVM SINE RAREFACTIONE,

& absque accessu nouæ materiæ possit di-

uina virtute ex paruo fieri

magnum; an non.

A R T I C V L V S I.

Q V Æ S T I O N I S I N V T R A M -

que partem disputatio.

Eiecta opinione quorundam existimantium non modò diuina virtute, sed naturæ etiam facultate ex paruo magnum fieri posse absque rarefactione, & accessu nouæ materiæ, quos refellit Durandus in 2. dist. 18. quæst. 1. & Sôcinas 8. lib. Metaph. quæst. 4. affirmatiuam partem propositæ controuersiæ amplexi sunt, D. Gregorius Nyssenus orat. 3. de resurrectione, Hugo Victorius 1. lib. de sacram. p. 6. cap. vlt. Magister sentent. in 2. dist. 18. cap. 5. ibidemque Durandus quæstione, quam diximus, & Argentinas art. 4. Alaisidorensis lib. 4. quæst. de veritate humanæ naturæ, Lyranus cap. 2. in Genesim, Henricus Gandauensis quodlib. 7. quæst. 9. Aegidius quodlib. 2. quæst. 11. quò etiam inclinat Alensis 4. p. quæst. 26. memb. 3. art. 3. adducti hisce argumentis.

D. Greg. Ny.
Hugo V.cto.
Magister.
Durandus.
Alaisidorensis.

Primū argu.

Quidquid est in potestate materiæ siue naturali, siue obedientiaria, potest à Deo fieri. Sed quælibet materia ex se est apta, vt indiscriminata fiat ex ea quantūlibet magnum, & paruum. Igitur citra rarefactionem, & nouæ materiæ accessum, potest ex ea diuinitus fieri quantumuis magnum. Maior in confesso est. Assumptio probatur; quia materia, teste Aristotele cap. 2. huius libri text. 15. & 7. Metaph. cap. 3. text. 8. ex se neque quantitatem, neque qualitatem habet; sed eiusmodi est, vt vtrumque de illius potestate excitari queat.

2. Argum.

Secundo, idem confirmatur, quia vt tradunt diuinæ literæ cap. 2. Genes. Eux corpus fuit diuinitus efformatum ex costa Adæ, utiq; ex paruo magnum. Quod verò ad id nouæ materiæ accessus nequaquam interuenerit; inde patet, quia aliòqui, cum adiectitia materia multo maior esse debuisset; ex illa potius, quàm ex costa Adæ asserendū foret coagmentatum fuisse corpus Eux. Deinde quod prædicta costa ad idoneā quantitatem exhibendam rarefacta non fuerit, perspicuum est; cum tanta raritas humano corpori minimè congruat.

Postre.

Postremò, huic parti videtur fauere D. Augustinus sermone 2. de consolatione mortuorum cap. 3. vbi ita scripsit. Sed dubitas quomodo de parvis ossibus totus possit homo restitui. Re vera tu ex modica scintilla ignis ingentem suscitasti flammam; Deus non poterit ex modico cineris fermento totum corpusculi tui redintegrare conspersum?

Contrariam sententiam tuetur D. Thomas in 2. dist. 18. quæst. 1. art. 1. & in prima parte quæst. 92. art. 3. ibidemque Caietanus, Gregorius Ariminensis in 2. dist. citata quæst. vnica. Capreolus dist. 19. quæst. 1. art. 1. Bassolius dist. 18. quæst. vnica, art. 4. Maironius quæst. 1. Maior, & Dionysius ibidem, Soncinas 8. met. quæst. 4. & alij hisce potissimum rationibus. Si Deus efficiat ex paruo magnum sine rarefactione, & absque accessu nouæ materiæ; verbi gratia ex materia acari totam terram; vel eiusmodi ampliatio fiet secundum transmutationem solius substantiæ ipsius materiæ, vel secundum eius dimensiones: non priori modo; tum quia materia in se spectata transmutari nequit, cum sit pura potentia solam subiecti rationem habens; tum quia multitudo, & magnitudo sunt præter essentiam materiæ. Superest ergo vt fiat secundum dimensiones, accipiente materia vberiore molem, quam antea habebat: at hoc non accidit sine rarefactione; cum vnumquodque tunc rarefiat, docente Aristotele lib. 4. Physic. cap. 9. text. 84. cum materia maiores dimensiones suscipit: ergo & impossibile est ex paruo magnum effici, quin materia in raritatem abeat, vel aliam sibi materiæ portionem denuò asciscat.

Secundò, Idem probat ea ratio, quia si prædicto modo posset ex paruo magnum fieri, verisimile esset factum id à Christo in miraculo panum; cum tamen secus statuatur D. Augustinus tract. 23. in Ioannem aiens eo pacto Christum quinque hominum millia quinque panibus satiasset, quo segetum multitudinem ex paucis granis producit; id est per conversionem, vt D. Thomas interpretatur 1. p. quæst. 92. art. 3. idemque sequitur Euthymius aiens panum multiplicationem fuisse factam ex subiecta materia.

Accedit quod idem D. Augustinus 10. super Genesim. ad litt. cap. vlt. aduersus Tertullianum docet, videlicet nihil esse absurdius, quam putare vllum corpus posse manente naturæ suæ quantitate vndique crescere, nisi rareseat. Nec satisfaciunt, inquit D. Thomas, qui respondent loqui D. Augustinum secundum communem, & ordinarium naturæ modum. Si enim ita loqueretur, nihil eius probatio conficeret contra Tertullianum aientem animam crescere, sed nullo pacto immiui, vbi non de vsitato cæteris rebus, sed de extraordinario, ac peculiari animorum incremento agebat.

ARTICVLVS II.

PRÆFERTVR PARS NEGATIVA;
diluuntur affirmatiuæ partis argumenta.

Abulensis Ge-
nes. 13. quæst.
283.

3. Argum.

Affertores
partis contra-
riæ.

Prima ratio.

Quando ra-
reseat subie-
ctum.

2. Ratio.

Ex testimo-
nio D. Augu-
stini.

HIS ita disputatis, etsi vtraque pars probabilis sit, vt Richardus in 2. dist. 18. & Gabriel ibidem quaest. vnica art. 3. dub. 1. rectè admonent, negatiua tamen verisimilior habetur; quæ tamen ita est intelligenda, vt non inficiemur ex paruo posse fieri magnum, etsi id neque rarefcat, neque accedat noua materia, si modò eius partes seruata eadem raritate ponantur simul diuina virtute in diuerso situ, & loco, quod licet D. Thomas impossibile arbitretur: nos tamen possibile esse cum Scoto, alijsque auctoribus ostēdimus lib. 4. Physic. cap. 5. quaest. 5. Respondemus igitur argumentis, quibus pars nostræ conclusioni opposita nitebatur. Ad Primum dicimus materiam nec naturalem, nec obedientiarum potestatem habere, vt ex ipsa prædicto modo maius aliquid fiat, cum id contradictionem inuoluat; sequeretur enim rarefieri, & non rarefieri subiectum.

Responso ad
primum arg.
pro parte af-
firmat.

Quorūdam
opinio de for-
matione Eue

Quod ad secundum argumentum attinet: Honorius præbyter lib. de philosophia mundi cap. 23. Caietanus in commentarijs capituli secundi Geneseos, Eugubinus in sua Cosmopœia existimant ea, quæ diuinæ litteræ narrant de formatione corporis Eue ex costa Adami non in sensu proprio, sed translatitio accipienda esse. Itaque aiunt corpus Eue non fuisse re vera ex costa Adami coagmentatum. Hæc tamen sententia nequaquam probanda est, cum tam sacri doctores, quam reliqui interpretes eum locum in sensu proprio, & quæ verba ipsa præferunt, intelligant, vt D. Cyrillus lib. 3. contra Iulianum, D. Ambrosius lib. de paradiso cap. 11. D. Hieronymus commentarijs in Amos. D. Augustinus lib. 12. de ciuit. Dei cap. 26. & lib. 9. super Genesim ad litteram cap. 13. D. Chrysostomus homilia 15. in Genesim, & alij. Quibus accedit quod in Concil. Viēensi, vti refertur in Clementina vnica de summa Trinit. & ab Innocentio III. in cap. Gaudemus, extra de diuortijs; explicatur locus ille de mulieris formatione in sensu proprio, & quem literalem appellant.

D. Cyrillus.
D. Ambros.
D. Hieron.
D. Augustin.
D. Chrysost.
Cōcil. Viē.
Clementina.

Lege D. Am-
bros. 1. ad Ti-
moth. 2. &
Epiph. in E-
pist. ad Ioan-
nem Ierocol.
D. Basil. ho-
mil. 3. Exam.
Origen. ho-
mil. 1. in E-
20d.

Alia opinio.

Alij, quos refert Abulensis ad cap. 13. Genes. quaest. 381. aiunt Euam fuisse à Deo productam in quantitate non maiori, quam costæ, nullamque ei materiam aliunde fuisse additam. Sed hæc etiam responsio abhorret à communi patrum, & Scholasticæ Theologiæ professorum sensu, qui docent quemadmodum Adamus in quantitate perfecta à Deo productus fuit, ita & Eua: maximè cum ea, quæ Deus per se immediatè efficit, efficiat in statu perfecto, & conuenienti; oportebat autem Euam, quæ mox Adamo in vitæ consortium data est, idonea corporis magnitudine procreari.

Solut. 2. arg.

Respondemus igitur ad argumentum, corpus Eue fuisse compactum ex illa costæ materia cum alia eidem cōiuncta; siue hæc fuerit tunc denuò creata, vt D. Thomæ visum fuit in 1. part. quaest. 92. art. 3. ad 1. siue, vt alij opinantur, è terra aliouè corpore assumpta. Nam vtrūque probabile iudicat Greg. loco cit. Neque repugnat D. Thomas. Namque licet primum verisimilius æstimet loco citato tamen in 2. sent. distinct. 18. questione 1. art. 1. posterius nequaquam improbat. Neque accessus ille nouæ materiæ obstat, quominus Eue corpus dici queat

queat è costa exædificatum; quandoquidem tota additio facta est ad costam tãquam ad semen, seu tãquam ad id, quod primò, ac præcipuè, & quasi fundamentum ædificij delectum fuit: quemadmodum & è quinque panibus dicitur facta illa multiplicatio, de qua supra; quæ tamen non nisi aucta, & aliunde ascita materia, effecta fuit.

Ad vltimum respondendum est Augustinum tantummodò significare eo loco è modico cinere compingendum esse hominis corpus in resurrectione. Ex quo non sequitur è paruo conficiendum magnum citra rarefactionem, & accessum nouæ materiæ. Si enim hæc necessaria fuerint, vt corpus sub conuenienti quantitate reuiuiscat, diuinitus exhibenda erunt. Quo euentu dicitur nihilominus corpus humanum redintegrari ex modico cinere ad eum modum, quo ex costa dicitur corpus Eux formatum. Nam & cum ex scintilla dicitur ingens flamma fuscitari (qua similitudine illic D. Augustinus vtitur) planum est addi scintillæ materiam rei, quæ ignescit, & in flammam abit.

Explicatur
locus D. Augustini.

ARTICVLVS III.

QVO PACTO DISSOLVI

possint argumenta partis negatiuæ.

Quia tamen contraria opinio aientium posse Deum ex paruo magnum efficere, sine rarefactione, & absque accessu nouæ materiæ, probabilis etiam est: aduersariorum argumenta diluamus, vt eam qui volet tueatur. Ad primum respondendum est, posse Deum materiam vnus digiti v. g. reddere ampliorem, ita vt maneat duorum digitorum euoluendo, atque explicando ex ea partes substantiales, & entitatiuas, quæ in ea inuolutæ sunt, idque auferendo totam priorem quantitatem (quanuis etiam posset duas in eodem situ ponere) & denuò conferendo vtriq; digito non solum nouam quantitatem, sed tantam densitatem, quãtã inerat priori, quo in euentu nec dabitur nouæ materiæ adiectio, sed euocatio partium, quæ antea latebant; nec dabitur rarefactio; quia materia non raritatem, sed nouam densitatem, & quantitatem duntaxat acquirit.

Solutio primæ rationis pro posteriori sententia.

Ad argumentum igitur dicendum in hoc miraculo fieri mutationem tum penes substantiam materiæ, hoc est, penes partes substantiales entitatiuas illius, quatenus prædicto modo euoluuntur (quæ mutatio nec repugnat potentialitati materiæ, neque euertit illius essentiam; quandoquidem cum materia rarefit, etiam partes substantiales, & entitatiuæ illius euoluuntur, & ampliantur) tum penes dimensiones: siquidem materia in eo euentu, quem ponimus, & nouam, & maiorem quantitatem comparat: non tamen rarefieri perhibetur, quia ad hoc nõ sat est acquirere maiorem dimensionem, nisi simul nouæ raritatis accessio detur. Quæ quia semper datur quoties internenit naturalis acquisitio.

nouæ dimensionis sub eadem materia, ideo rectè Aristoteles naturæ ordinem cursumque spectans, dixit rarefieri rem cum maiores suscipit dimensiones, intellige eadem materia permanente.

Solut. 2.

Ad 2. respondemus ex eo quod panum multiplicatio effecta fuerit ad eum modum, qui in argumento dicitur, haud rectè colligi non potuisse illam per diuinam potentiam aliter effici. Ad auctoritatem verò D. Augustini, si de diuina potentia loquatur, dicendum fuisse quidem in ea opinione, vt probabili.

Dupliciter
sumi rarefa-
ctionem.

Cæterum, qui cōtrariam sententiam tuebitur, is dicet illam nouæ quantitatis, & densitatis positionem dari non posse absque modo quodam rarefactionis materialis, qua nimirum partes materiæ mutant sitū, coextendunturque. Et verò non deerit, qui, siue ad mentem superiorum auctorum, siue non, controuersiam velit componere, asserendo rarefactionē dupliciter posse sumi; vel propriè & formaliter, id est, pro acquisitione qualitatis, quæ raritas vocatur; vel impropriè & quasi materialiter, id est, pro sola coextensione partium substantialium ipsius materiæ. Tunc si de rarefactione secundum priorem usurpationem loquamur; posse quidē absque rarefactione, & absque adiectione nouæ materiæ ex paruo effici magnum: non tamen si de ea sermo sit iuxta posteriorem acceptionem. Quia tamen non facile apparet quo pacto possint materiæ partes coextendi, & euolui, ac manere simul æquè densæ: cum illa euolutio multitudinem materiæ dissipet; ideo prior sententia, de quacumque rarefactione intelligatur, videtur nobis absolutè maiorem habere probabilitatem.

Capitis Sexti Explanatio.

Vm autē a) differuit haftenus Aristoteles de ortu, & interitū in commune sumptis, itemque de alteratione, accretione, & diminutione, quæ ijs coniuncta, & annexa sunt. Proximum erat, vt descenderet nunc ad particularitatem explicanda ea, quæ generationem, & interitū subeant, inter quæ primo loco se offerunt quatuor mundielementa, quæ omnibus rebus gignendis quasi materia subiiciuntur: de quibus

etiam tres quæstiones per tractandas proponit. Verum quia nequaquā hæc disputatio rectè procedere: nisi quædam alia præmitterentur: ea prius tractare instituit, nempe quid cōtractus, quid actio, & passio, quid mixtio sit. Quæ omnia à suæ ætatis Philosophis indefinitè, id est, confusè, ac parum explicatè tradita esse in-

Institutum.

quit.

C A P. VI.

CVM a autem de materia, & bisce, quæ nuncupantur elementa, primò dicere oporteat an sint, nec ne, & vtrum vnumquodq; eorum sempiternum sit, an ortū subeat aliquo pacto, & si generentur, vtrum ex se se mutuo generentur eodem modo omnia; an inter ipsa vnum aliquod primum sit; prius utiq; de bisce differamus necesse est, de quibus nunc dicitur indefinitè. b Omnes enim tam qui elementa ipsa, quam qui ea, quæ constant ex elementis, gene-

Text. 43.

Instituti ratio.

b Omnes enim tam qui) Sui instituti rationem ex eo comprobant, quia omnes Philosophi, tam ij, qui dicunt elementa ex alijs esse genita, vt Anaxagoras & Democritus; quam qui alia ex eis constituisse inquit, vt Empedocles, congregationis, segregationisque, & actionis, ac passionis mentionem faciunt; & quia congregatio mixtio quædam est, de mixtione quoque disputandum erit. Tum præterea quia nec alteratio, nec congregatio, segregatioque absque actione dari

dari possunt, nequaquam præteriri poterit actionis, & passionis consideratio. Accedit quod qui plura constituunt rerum naturalium principia, generationem per mutuam elementorum actionem effici autamant. Qui tamen in eo falluntur, quod, præter plura principia contraria, non ponunt unum commune subiectum, quod contrarium pugna sustineat; cum absque illo unum contrarium nequeat agere in aliud: siquidem calor non sit frigus, neque frigus calor,

Necessario dandum commune subiectum, quod contraria sustineat.

generant, segregatione, & congregatione, atque actione, & passione utuntur. Est autem congregatio, mistio. Sed quoniam pacto quippiam misceri dicatur, planè ac dilucidè haud quaquam est definitum. At verò nec alterari quicquam, nec segregari, congregari, nullo patiente, aut agente, potest. Etenim qui plura faciunt elementa, actione, & passione mutua generationem fieri censent: quanquam ex uno facta omnia dicant necesse est. Atque hoc rectè quidem dicit Diogenes, nisi ex uno essent omnia, non posse vicissim agere, & pati, ceu calidum friges fieri, & idem rursus cale fieri: non enim calor, & frigus, in se se mutuo transeunt: sed ipsum, ut patet, subiectam mutationem suscipit. Quare horum, quibus actio competit, unam esse subiectam materiam necesse est. c. Dicere igitur uniuersa esse huiusmodi, non est verum: sed ea, quibus mutuo à se se pati, & agere insitum est. At verò si de actione, passionem, & de mitione contemplandum sit, & de tactu speculemur est necesse. Nam neque agere, & pati ea possunt propriè, quæ se mutuo tangere nequeant: neque fieri potest, ut misceatur, quæ non quodammodo se se tangunt prius. Quare de hisce tribus, videlicet quid tactus, quid mistio, & denique quid actio, determinandum videtur. Hinc autem sumatur initium. Nam ex entibus ea, quibus mistio competit esse apta, ut se se mutuo tangant, est necesse: atque si quid agat, & aliud patiat propriè; similiter idem modo, atque illa, afficietur. Quocirca de tactu prius dicendum est. d. Fere igitur ut & cætera quæque alia nomina pluribus dicuntur modis, & hæc quidem æquiuocè, hæc altera ab alteris prioribusque; sic & de tactu quoque res se se habet. Sed tamen quod propriè dicitur, ad ea accommodari solet, quæ situm habet. Situs autem hisce, quibus & locus competit: etenim perinde, ut mathematici, de actu, & loco reddamus oportet, siue eorum quodque separatim sit, siue alio modo habeat. Si ergo tangere sit, quemadmodum antea est definitum, extrema simul esse; ea profecto se mutuo tangent, quæ cum discretas magnitudines situmque habeant, extrema simul habent. Porro cum situs omnibus, quibus & locus competit, atque supra, & infra, & id genus opposita, prima loci differentia sint; omnia sanè, quæ se se mutuo tangunt, pondus, leuitatem, aut utraque, aut alterum habebunt: quæ autem

redditur frigidum, dum pulso calore frigiditatem recipit. Quæ de re copiose in 1. libro Physicorum. c. Dicere igitur. Reprehendit eos, qui esse rectè sentirent ponendo unum commune subiectum, credebant tamen omnia corpora eandem specie materiam obtinere: cum tamen id de ijs tantum verè dicatur, quibus mutua actio, & reactio coæuenit, cuius modi sunt corpora sublunaria comparata inter se, non autem si cum celestibus conferantur. Hac de re differimus in libris de celo. Ostendit subinde Aristoteles quam ob causam de tactu sibi agendum hoc loco sit, videlicet quia neque physica actio, & passio, neque mistio sine tactu dari possunt: hoc enim

Sublunaria habent inter se materiam eandem specie.

Lib. 1. cap. 2. quæst. 6.

Actio physica requirit contactum.

d. Fere igitur. Quia ut pleraque alia nomina aut æquiuocè, aut analogicè dicuntur, ita & tactus varia huiusce vocabuli significata explicat, aliens primò illis tactum propriè conuenire, quæ situm, positionemque habent, & in loco sunt. Et quia dubitare quis posset an Mathematicis tactus competat, cum non videantur in loco esse; respondet re vera esse in loco, siue sint extra substantiam, ut Pythagorici volebant, siue non; sed ratione duntaxat ab ea separentur; quandoquidem locus debetur rei propter quantitatem, quocumque modo illa se se habeat. Hinc concludit ea se tangere primo tactu, quæ cum diuersas habeant magnitudines, & situ differant; eorum tamen extrema simul existunt, ut ex ijs, quæ libro 5. Physicæ tradita sunt, manifestum est.

Mathematica esse in loco.

Porro cum situs. Tradit secundum tactum, qui ut intelligatur aduertendum est locum

Text, 44.

cum physicè acceptum, ut libro quarto Physicorum cap. 4. quæst. 1. exposuimus, cum præter superficiem importet qualitatem conservatricem locati, non convenire nisi compositis naturalibus in certa sublunaris mundi regione constitutis. Iuxta hanc considerationem loquitur nunc Aristoteles de loco, aitque ijs, quibus competit locus, siue inferus, siue superus, siue medius, convenire etiam gravitatem, aut levitatem, seu aliquid medium inter hæc, aut quasi medium, eisdemque vim agendi, & patiendi inesse, atque adeo & ta-

Tactus Physicus.

cum secundo modo acceptum; qui in ijs cernitur, quorum extrema sunt simul, & insuper in se mutuò activa, & passiva sunt.

Duo genera mouentium.

f. Ceterum cum id Tradit duo mouentium genera: quædam enim mouent & non mouentur, ut intelligentiæ, quæ cælestes globos circumuehant, neque tamen ipsæ motu agitantur. Alia mouent simul, & mouentur, ut primum mobile, quod subiectas Sphæras secum rapit, simulque ab intelligentia motum recipit. Hoc ipsum ait Aristoteles pronuntiandum esse de agentium generibus. Nā quædam ita agunt, ut repantur, quædam non: esse tamen inter mouens, & agens hoc discrimen, quod omne agens dicatur mouere; non tamen omne mouens agere. Vsurpat enim Aristoteles hoc loco agere pressio, significato, prout idem est, atque alterare: quo pacto manifestum est latius fundi mouens, quam agens.

Tactus improprius.

g. Interdum autem Tertius tactus, qui admodum improprius est, convenit ijs, quæ ita mouent, ut non moueantur, ut accidit rebus, quæ diversi generis, & conditionis sunt, ut corporibus cælestibus respectu inferiorum; illa enim in hæc influunt, cum hæc illis nihil vicissim rependant. Sæpe etiam, quæ translatitio siue improprio motu mouent, non mouentur, ut cum quis alium dolore afficit

autem talia sunt, activa sunt, & passiva. Vnde constat ea suapte natura mutuò se se tangere, quorum cum vicissim mobilia sint, atque motiva, discretis, separatisque magnitudinibus extrema sunt simul. f. Ceterum cum id, quod mouet, nequaquam similiter id moueat, quod motu subit, sed necesse sit, ut idē aliud moueat motu & ipsum, aliud immobile persistens: baud aliter de ipso quoque agente dicendum esse in aperto est. Nam id, quod mouet, agere quippiā, & contra quod agit, mouere dicunt. Verum differentiam subeunt, & proinde ea distinguamus oportet. Non enim fieri potest, ut quoduis mouens agat, si patienti agens opponamus, patiens autem sit, cui motus secundum affectum competit: affectus verò, secundum quem solum alteratio fit, ut albedo, & calor: sed mouere latius, quam agere patet. Illud igitur palam est, ea, inquam, quæ mouent, partim mobilia tangere, partim minime. Verum ea tangere vniuersaliter definiuntur, quæ situm habent, & quorum alterum motiuum est, alterum mobile, idque vicissim quibus agere, ac pati cōuenit. Magna igitur ex parte id, quod tangitur, id tangit, à quo tangi solet. Etenim omnia ferè, quæ apud nos sunt, cum mouentur, mouentur per quæ esse necesse videtur, ut id, quod tangitur, tangat, à quo tangi solet. g. Interdum autem dicimus mouens solum tangere id, quod motu ciatur: & contra quod tangitur, id non tangere à quo tangitur: verum quia quæ eiusdem sunt generis, cum motum subeunt, mouent: ut quod tangitur tangat necessarium esse videtur. Quare siquid motus expers moueat, id profecto tanget mobile, nihil autem illud. Interdum enim dicimus eum, qui nos molestia afficit, tangere nos, non nos illum. De tactu igitur rerum naturalium hoc pacto determinatum sit.

Text. 45.

QVÆS

Q V A E S T I O I.

V T R V M A D M V T V A M

actionem, & passionem corporum re-
quitatur agentis, & patientis
contactus.

A R T I C V L V S I.

N E G A T I V A E P A R T I S

Argumenta.

ON adducimus in quaestionem an agens natu-
rale, de quo solo in praesentia disputamus, possit
in rem distantem agere. Id enim lib. 7. Physico-
rum late à nobis pertractatum fuit: sed utrum
posita rei praesentia, & propinquitate, ut agens
in passum actionem traiciat, oporteat utrumq;
se tangere non solum tactu virtutis, quo etiam
substantia expers materiae dicitur tangere rem,

in quam agit: sed tactu quantitatis, qui in ea solummodo competit,
quae molem corpoream habent. Quod ergo istiusmodi contactus mi-
nimè requiratur, aliquot argumentis videtur ostendi. Primum est,
Quantitas, ut alibi docuimus, est quasi altera materia, omnis efficietiae,
& actunitatis expers: ergo nec quantitas, nec eius cōtactus vlla neces-
sitate naturae ad agendū adhibenda erunt. Secundū est. Ut D. Thomas
1. p. quaest. 115. art. 1. ex D. Augustino argumentatur; In rebus est
aliquid, quod agit, & non agitur, id est Deus: aliquid quod agit, &
agitur, nimirum intelligentiae: aliquid quod agitur, & non agit, videli-
cet, corpora: igitur corpora omni agendi vi carent: ex quo sequitur
contactum nihil eis ad agendum conferre. Tertiū est, Si ponatur divi-
nitus candor extra substantiam, & quantitatem poterit imaginem sui
ad oculū mittere: ergo ad agendū non requiritur contactus dimensio-
nū. Probatur assumptū, quia quemadmodū ut visio fiat, sufficit recipi
imaginem rei indivisibiliter in puncto pupillae, ita ad eandē imaginē
transmittendam sat erit poni candorē indivisibiliter extra subiectum.
Quartū. Partes eiusdē corporis continuæ agūt mutuò, ut patet in cor-
de, quod artus sub vna, eadēq; substantiali forma coherentes, atque
adeo cū ipso, & invicē cōtinuatos calefacit, & tamen cōtactus nō est nisi
inter ea, quae discreta sunt; siquidem ea se tangūt, quorū extrema sunt
simul; non autē quorū extrema sunt vnum: ergo. Quintum. Si duo
corpora divina virtute in eodem loco & situ ponātur, & alioqui agen-

Primū, argi

2d

3d

4d

Inter quae re-
peritur con-
tactus.

1d

pp

di

De hoc dupli-
ci tactu D.
Thom. lib. 2.
contraget. c.
36

Arist. lib. 3.
Phys. c. 3. tex
22. & in hoc
c. 6. text. 45.

di, ac patiendi vi polleant, agēt in se mutuò. Quis enim dicat ignem non combusturum Socratem, quem vndique permeat? præsertim cum sit communis Theologorum sententia damnatorum corpora debere esse penetratiuè cum igne, à quo torquenda sunt: at ea, quæ se penetrant, non tangunt se se, cum non per extrema, sed per se tota adæquatè existant simul; ergo vt vnum corpus agat in aliud, non requiritur mutuus contactus.

ARTICVLVS II.

SOLVTIO QVÆSTIONIS,
& argumentorū superioris articuli
explicatio.

Prima assertio.

PRætermisso errore quorundam Arabum, qui omnē agendi vim corporibus ademerunt, & Democriticorum, qui actionē physicā per effluxum corporum insectilium effici arbitrati sunt, quos secundo physicæ Auscultationis libro cōfutuimus. Præsens dubium aliquot assertionibus diluemus. Prima sit. Ad mutuam actionem, & passionem corporum non requiritur agentis, & patientis contactus tanquam ratio agendi. Hæc liquet ex eo, quia cum quantitas, vt in primo superioris articuli argumēto sumebatur, nullius sit actiuitatis, nequaquam potest esse rebus physicis ratio agendi, seu id, à quo manet actio. Deinde quia contactus formaliter aut est negatio distantiae, aut relatio præsentiae, quorum neutrum actionis principium est.

De his D. Th. 1. p. q. 115. art. 1. & lib. 3. cō. trāg. c. 69.

Post Arist. hoc in lib. 4. 8.

Secunda assertio.

Secunda assertio. Prædictus contactus requiritur ad mutuā actionem & passionem corporum tanquam conditio necessaria. Hæc assertio intelligenda est de agente, quod per se primò, siue absque interuentu alterius mediij corporis, agit. Quo pacto elementum ignis vicinum aerem calefacit; non ita verò sol terram illustrat: quandoquidem inter elementum ignis, & aerem, nullum est corpus: sol autem per subiectas Sphæras, & media elementa, lumen ad terram fundit. Est verò necessarius eiusmodi contactus ob duplicem rationem: quarum altera est, quia vt libro septimo Physicorum loco citato ostendimus; nihil siue corporeum sit, siue expers corporis, potest agere per se primò in remotum: at corpora, quæ se non tangunt, remota sunt, cum necessariò inter illa cadat aliud corpus. Altera ratio est, quia vt vnū corpus agat in aliud non sufficit ea non distare ab se; sed debent se inuicem accommodare per mutuam correspondentiam, hoc est, oportet ita esse affecta, vt pars vnius respondeat, & adæquetur parti alterius: quod fit interuentu contactus. Vnde

Cap. 2. q. 1. art. 1.

Cur corpus Christi in Eucharistia non agat in species, nec ab ijs patiatur.

Christi corpus in sacrosancta Eucharistia, quanuis speciebus intimè vnitū sit; nō tamen in eas agit, aut ab ijs patitur; quia nō est in hoc Sacramento prædicto more quātitatiuo, cū sit totū in qualibet parte specierū.

Nimi-

D. Th. 4. scilicet.
d. 10. q. 1. r. 2.
4. & 3. p. q.
76. art. 7.

Nimirum quemadmodum corpus natura sua est extensum, & qualitates, à quibus actionem elicit, suo apte ingenio extensæ sunt, licet non propria, sed quantitatis extensione; ita ut corpus operetur, quantitate præditum sit, ac secundum eam patienti & patiens ipsi coniungatur necesse est: quia ut vnumquodque ad suum esse, ita & ad suam actionem passionemque se se habet.

Tertia assertio. Contactus, quem ad agendum corpora requirunt, non est tantummodo contactus propriè ac pressè sumptus, quo ea dicuntur se tangere, quorum extrema sunt simul. Hanc assertionem probant duo vltima argumenta proximi articuli. Itaque ad physicam actionem sat est corpora ita copulari, ut à se mutuo non distent, ita tamen ut, sicuti antea monuimus, more quantitativo uniantur; quo pacto unitæ sunt duæ partes eiusdem continui, itemque duo corpora si se penetrent: in his enim tanta portio vnius respondet tantæ portioni alterius, quod non convenit corpori Christi in divina Eucharistia in ordine ad species, quia non est ibi more quantitativo, sed more substantiæ ut explicat D. Thomas 3. p. quæst. 77. art. 3.

Tertia Assertio.

Argumenta verò superius adducta nullam habent difficultatem. Primum enim confirmat primam assertionem, nempe contactum nequaquam esse rationem agendi, haud tamen probat non esse conditionem ad agendum necessariam. Ad secundum respondet D. Thomas illud Augustini intelligendum esse de tota natura corporea simul accepta, quæ ideo dicitur agere, & non agi, quoniam non habet aliquam inferiorem naturam, in quam agere possit, sicuti natura increata habet totam creatam, & Angelica corpoream; sed enim vnum corpus est infra aliud, quatenus est in potentia ad id, quod habet aliud in actu: ut aqua infra ignem, quatenus ab eo calefieri potest.

explicatur locus D. Aug.

Ad tertium negandum est candorem extra substantiam emissurum à se imaginem, requiritur enim extensio ad actiones physicas, etiam intentionales; cum in vtrisque, quoad hoc, æqua ratio sit. Nec verum est rei visæ speciem recipi indivisibiliter in pupilla; re enim vera dividuè & extensè recipitur, ut in libris de Anima ex professo ostendimus. Quartum & quintum argumentum probant non requiri ad actionem physicam contactum pressè ac propriè sumptum, quod in tertia conclusione asseruimus.

Capitis Septimi Explanatio.

Pp 2

Deinceps

Veterum sen-
tentiæ de actio-
ne, & perpes-
sione.

Disputationem de actione, & passione aggreditur. Ac primum quæ ab alijs hac de re minus probè dicta sunt, more suo refellit. Quidam veterum Philosophorum cum explicare vellent quopactò affecta esse oporteat quæ vicissim agunt, & patiuntur, statuebant simile non à simili, sed dissimili pati. Alij contra nullo modo fieri posse aiebant, ut quidpiam à dissimili pate- retur. Priorum ratio fuit, quia in ijs, quæ similia sunt, nulla ratio est, cur hoc

potius in illo, quàm illud in hoc actionem intendat. Cum vero his Philosophis alij oppone- rent minorem ignem à maiori consumi existente inter duos ignes tanta naturæ cognatione & affectionum similitu- dine. Occurrebant pro- pterea id accidere, quia

Ignis minor
à maiori ut
absumatur.

magnum paruo contra- rium est, sicque in ignis extinctione non simile à simili, sed à contratio pati. Ceterum germana huiusce rei causa explica- ta à nobis fuit ad calcem librorum de cælo in no- stris problematis sect. 4. problemate primo, ubi ex Aristotelis doctrina in libro de longitudine vitæ cap. 1. diximus idem mi- norem ignem interimi à maiori, quia maior pa- bulum illi abripit, & vo- rat, quo destitutus extra- bescit. Plerumque tamen non extingui re vera mi- norem; sed maiori copu- lari; ita ut verà corruptio- nē subire videri possit, cū re ipsa non corrumpatur.

Sententiæ De-
mocriti.

b Democritus verò } Sententiam priori contra- riam solus Democritus innexit docens simile nō nisi à simili pati; quia neq; dulcedo v. c. agit in can- dorem, neque candor in- gruitatem, idque non nisi quia hæc nullam in- ter se cognationem, aut similitudinē habet. Quod si acciderit, ut à dissimili- bus dissimilia pati vide- antur; id nequaquam, inquit, propterea fiet, quod dissimilia sint; sed potius quia inter se conveniunt; ut si calidum à frigido patiat, quia ambo sub eodem communi genere continentur.

Actio est in-
cōtraria.

c Qui autem hoc pacto. } Superiores Philosophos ait sub contraria dicere, quia quodam- modo vera, quodammodo falsa pronuntiant, & quæ se utcumque possint compati, sicuti pro- positiones sub contrariæ. Ait autem propterea deceptos, quia non diligenter scrutati sunt vim eorum, quæ agunt, & patiuntur; ac cum totum ipsum considerare debuissent, utique de alia, atque alia duntaxat parte totius locuti sunt. Priores quippe, formas tantum agentium ex pen- dentes, decrevere agentia dissimilia esse oportere; quia dissimiles actiones à dissimilibus formis oriuntur. Alij solam agentis, & patientis materiam spectantes affirmarunt ea similia esse oportere; quia cum actio sit inter contraria, hæc autem circa idem subiectum versentur, utique

C A P. VII.

D Einceps a. de actione, & passione dicendum est, cum de hisce sententias inter se se subcontrarias à ma- ioribus nostris acceperimus. Plurimi enim vno ore hoc astruunt, à simili, inquam, simile nullum pati; quia neutrum altero potius actiuum sit, aut passiuum, quippè cum eadem omnia similibus similiter insunt. At quæ dissi- milia, differentiaq; sunt, ut mutuò agant, patianturq; aptis- sima esse asserunt. Nam cum minor ignis à maiori corrup- pitur, ob contrarietatem illum id ipsum pati inquit: dicunt enim multū paucio esse contrarium. b. Democritus verò solus præ cæteris peculiariter dixit. Nam agens & patiens idem ac simile esse asserit; non enim fieri posse arbitratur, ut diffe- rentia, atque diuersa à se se vicissim patiantur. Sed & si- que diuersa sunt, quippiam in se mutuò agant, hoc illis eue- nire, non quo diuersa sunt, sed quo idem quippiam habent. Quæ igitur dicuntur, talia sunt. c. Qui autē hoc pacto dicunt subcontraria dicere videntur. Contradictionis verò causa est hæc. Nam cum totum quippiam contemplari oporteat, de parte quadam loquuntur utrique. d. Nam quod simile est & omni ex parte nullam prorsus habet differentiam, nihil à simili pati, rationi consentaneum est. Cur enim potius alte- rum altero erit passiuum? item si fieri queat, ut quippiam pa- tiatur à simili, illud quoque à se se pati poterit. Atqui his ad hunc modū se se habētibus, nihil aut incorruptibile, aut mutationis expers fuerit; siquidē simile, quatenus simile exi- stit, actiuum sit. Nam corpus omne se se interno, proprioq; motu mouebit. Et quod prorsus diuersum, & nulla tenus idem est, similiter. Nam neque albedo à linea, neque linea ab albedine quicquam patietur, nisi fortè per accidens; seu si li- neam esse albam, aut nigram acciderit. Non enim ea, quæ

Text. 46.

Text. 47.

Text. 48.

Text. 49.

neq;

necessè

necesse est ea, quæ mutuo agunt, & patiuntur, communē habere materiam, atque ita ratione illius similia esse inter se.

d. Nam quod simile est.) Quod omni ex parte similia non possint ita se habere, ut vnum agat, alterum patiatur, ea ratio demonstrat, quia nulla maior est ratio, cur vnum potius, quam alterum patiatur. Præterea si similitudo est causa actionis, quæ similia fuerint, in se promptius agent; ac cum nihil similis sit, quam idem sibi ipsi, idem in se ipsum maximè ager, seque ipsū dissoluet, & corrumpet. Quare nihil omnino erit nec in cælesti, neque in sublunari mundo, quod non sit corruptioni obnoxium. Sed quod neque inter omnino dissimilia procedat actio,

Omni ex parte similia non posse agere in se mutuo.

Text. 50. neque contraria sunt, neque ex contrariis constāt, se se extrudunt propelluntque à natura. e. At cum non quoduis agere, ac pati naturam sit; sed quæ aut contraria sunt, aut habent contrarietatem tam agens, quam patiens genere quidem simile, ac idē specie dissimile, atque contrarium esse, est necesse. Nam corpus à corpore, & sapor à sapore, & color à colore, & in summa, quod eiusdem est generis, ab eo, quod eiusdem idē generis est, pati aptum est. Cuius causa est, quod contraria in eodem genere sunt omnia. Contraria verò inter se se vicissim agunt, patiunturque. Quare & agens, & patiens partim eadem sint, partim diuersa, atque inter se se dissimilia, necesse est. Cum autem agens, & patiens genere quidem eadem, similiaque sint, specie autem dissimilia: contraria verò sint eiusmodi tum contraria, tum quæ inter ea media sunt, inter se mutuo actiua & passiua esse constat. Etenim omnino generatio, atque corruptio in hisce consistunt. Quamobrem & ignem calefacere, & frigidum frigefacere, & omnino actiuum, id quod patitur sibi simile reddere, iam rationi consentaneum existit: nam agens, & patiens contraria sunt, & generatio in contrariū tendit. Quare necesse est, ut patiens in id mutetur, quod agendi vim obtinet: hoc enim pacto in contrarium erit generatio. Itaque tametsi verbo, tenus, eadē non dicunt, utrosque tamen naturam ipsam attingere accidit. Dicemus enim interdum subiectum ipsum pati, ut hominem sanari & calefieri, ac frigefieri, & cætera ad hunc modum; interdum verò frigidum calefieri, & ægrum sanari, atque utraque vera sunt. Eodem modo & de agente dici solet: nam interdum hominem, interdum calidum, calefacere dicimus, partim enim materies ipsa patitur, partim contrarium. Igitur qui ad illam respexerunt, agens & patiens quippiam idem habere oportere putarunt: qui ad alterum, contra.

Text. 51. f. Cæterum haud aliam esse rationem de ipso agere, ac pati, quam de ipso mouere, ac moueri existimandū est. Etenim ipsum

exemplis ostenditur, quia neque candor agit in lineam, neque linea in candorem; nisi per accidens, si linea affecta sit qualitate alteri qualitati contraria, ratione cuius agere in eam possit. Item quod prorsus diuersa non sint mutuo actiua, & passiua inde patet, quia talia neque contraria sunt, cum contraria contineantur sub eodem genere, nec ex contrariis constant; atque ita non se inuicem pellunt, nec sibi repugnant.

e. At cum non quoduis.) Tanquā iudex honorarius controuersia dissoluit, sententiam suam inter utramque partem constituens. Ait ergo quæ vicissim agunt, & patiuntur, neque omnino similia, neque prorsus dissimilia esse oportere; sed similia secundum genus subiectum, siue materiam; dissimilia verò, & contraria secundum speciem formam. Deinde collecto hoc theoremate a Philosophis passim vsutpato, Omne agens nititur assimilare sibi passum, docet superiorum Philosophorum sententias ad verum sensum reduci posse, ita ut inter eos non tam re- rum, quā verborū dissidiū

Conclusio Aristotelis.

Omne agens nititur assimilare sibi passum.

Text. 52. f. Cæterum haud aliam esse rationem de ipso agere, ac pati, quam de ipso mouere, ac moueri existimandū est. Etenim

extitisse videatur: nimirum ut priores ad solam formam attenderint; posteriores ad solam materiam; quorum illa in ijs, quæ agunt & patiuntur, dissimilis: hæc utrique communis, eademque esse debeat.

f. Cæterum haud aliam.) Posteaquam actiuorum, & passiuorum naturam exposuit, disquirat nunc an omne agens agendo repatiatur. Ac primū docet tam agens, & patiens, quam mouens, & id, quod mouetur, bifariam dici: in utroque enim est primū, & vltimū. Primum mouens si sit absolutè primum, est, in quo residet primū principium motus, quod verissimè mouere dicitur. Principium enim mouendi est prima omnium causarum, non aliunde, sed à se virtutem motricem obtinens. Vltimū autem mouens est id, quod mouet non nisi impullum ab alio & Mouens vltimū, ultra, mum.

Alterans vlti-
mum.

In genere
mouentium,
& alterantiū
deueniendū
esse ad vnum
primum.

Ad mutuam
actionem re-
quiri conue-
nientiam in
materia.

Ad quod cau-
se genus per-
tineant agēs
& patiens.

ultra quod non est aliud mouens, sed duntaxat id, quod mouetur ad recipiendam formam. Si-
militer quoque agens, idest, alterans duplex est, quoddam primum, vt medicus, qui prima sa-
nitatis causa existit: aliud vltimum, vt medicamentum, aut vini potio, quæ proximè afficit,
alteratque ad sanitatem. Inter hæc duo mouentia inter se, & inter hæc duo alterantia simili-
ter discrimen est, quod primū mouens, si sit absolutè primum, est omnino expers motus, vt
patet: vltimum autem mouens vt baculus, qui proximè lapidem ciet, necessariò aliunde motio-
nem accipit. Quod pari modo de agentibus, hoc est alterantibus, asserendum est. Nam pri-
mum alterans, si sit simpliciter primum in genere alterantium, idest, cælum, non alteratur ab

alio: vltimum verò alte-
rans, vt cibus, alteratur à
stomacho. Ex dictis cō-
stat quemadmodum in
serie mouentium deueni-
endum est ad vnū primū
mouens: ita & in ordine
alterantium deueniendū
esse ad vnum primum al-
terans: discrimen tamen
inueniri maximum. Nā
primum mouens, quod
est Deus, cū sit infinitæ
perfectiōis, & causa sim-
pliciter prima, nihil om-
nino aliunde accipere
potest: at primum alte-
rans, quod est cælum, & si
non habeat corpus aliud
à quo alteretur, habet ta-
men intelligentiam, à qua
in orbem voluitur, & vl-
terius sui motus causam
vltimò in Deum resoluit.

g Quæcunq; igitur
Generali assertionē cō-
cludit quid de actione, &
repasione pronuntiandū
sit, docens quæcunq; a-
ctiua formam habent in
materia pati posse dum
agunt, quæ verò non ha-
bent, pati non posse. De-
inde explicat quid in re
proposita sit habere ma-
teriam, quid pati posse.

Habere materiam inquit
esse, constare ex materia
eiusdem rationis, quæque
contrariarum sit partici-
ps. Si enim materiæ dif-
ferant specie, vt cælestis, & sublunaris, non procedet actio mutua. Item etsi materia sit eadem

secundū speciē, nisi vtrinque dentur contraria, quæ se impetant, alteratio non erit. Docet quoq;
id censerī à Philosophis pati posse, quod præsentē, & commodè congruenterque applicato acti-
uo, potest ad actum deduci. Tum quæ sapientiū de mouente & agente tradiderat, inculcat.

h Nam causa vt vnde) Ostendit ad quod genus causæ pertineant agens, & patiens, do-
cetque agens pertinere ad genus causæ efficientis. Nam efficiens est id, à quo est principium
motus: ita verò se habet agens. Nam quod non spectet ad causam finalem, ex eo demonstrat;
quia finis non propria, sed translatitia motione mouet; agens autem non ita, sed per veram, pro-
priamque actionem operatur. Deinde rursum quod neque finis sit, neque forma, ostendit; quia
agens

ipsum quoque mouens bifariam dicitur. Nam & id, in
quo motus principium inest, mouere videtur: quippe cū
principium prima causarum sit: & rursum quod vltimum
est, ad id quod mouetur, ad generationem. Simili modo de
ipso agente est dicendum. Nam & medicum, & vinum
sanare dicimus. Nihil igitur vetat in motu, quo minis pri-
mum mouens immobile sit: imò in nonnullis etiam necessa-
rium existit; at vltimum semper subeundo motum moueat,
neesse est. In actione autem ipsum quidem primum nihil
patitur, vltimum verò patitur. Quæ enim eandem materiā
non habent, ea citra passionem agunt, ceu medendi ars: hæc
enim sanitatem efficit, & nihil ab eo patitur, quod sanari
solet. At cibus dum agit, ipse quoque quippiam patitur: aut
enim calefit, aut frigesit, aut aliud quippiam patitur, & simul
agit. Est autem medendi ars, veluti principium, cibus verò
vltimum, ac tangens. g Quæcunq; igitur actiua in materia
formam non habent, ea pati nequeant: quæcunq; habent,
queant. Nos enim similiter propè dixerim omnes, opposito-
rum vtriusvis eandem esse materiam, sicuti genus vnum di-
cimus. Atque quod calidum esse potest, id propius admoto
præsentēq; calefactino, incalescat neesse est. Idcirco, sicuti
diximus, ex ijs, quæ agendi vim habent, quædam pati non
solent, quædam pati solent. Atq; quomodo in motione res
se se habet, sic & in actione. Nam vt illic quod primò mo-
uet, motus expers est: ita & hic quod primò agit, pati ne-
quit. h Nā causa, vt vnde principium motus existit, actiua
est. Cuius autem gratia cætera fiunt, actiua non est. Qua
propter sanitas ipsa non est actiua, nisi per translationē.
Etenim cū ea aliquo quidem agente adest, patiens sit
quippiam. Sed cū habitus ipsi adsunt, nihil præpterea
fit, sed iam est: formæ autem, atque fines, habitus quidā
sunt. At materies vt materies, passiva est. Igitur ignis
in materia calorem habet. Quod si calor separabile quip-
pian

Text. 54.

Text. 55.

agens cum maximè est in actu actionem edit, forma autem, & finis cum iam adfunt, nihil præterea fit. Iam quod agens non sit materialis causa, adeò planum censuit Aristoteles, ut id probare nihil opus esset; constat enim causalitatem agentis sitam esse in actione, materiam verò

pam esset: is nimirum pateretur nihil. Sed fortasse fieri nequit, ut is separabilis sit. Quia si sint nonnulla eiusmodi, in eis profectò verum fuerit, quod dicimus. Quid igitur sit agere, ac pati, & quibus competat, & qua de causa, & quemadmodum hoc de pacto sit definitum.

omnis actionis experte esse, ideoque docet pati, quia patiens, ad materialem causam reduci. Siquidem propterea vnum quodque patitur, quia est in materia. Unde si daretur calor extra materiā

Ideo vnum quodque patitur, quia materia constat.

positus, nullam omnino subiret passionem. Sed fortasse, inquit, repugnat existere qualitatem extra subiectum; cū id auctores idearum concesserint. Substantiæ verò, quæ a materiæ confectione abiunctæ sunt, cum patiendi careant principio, haud quaquam repatiuntur. Notanda sunt hoc loco, quæ Aristoteles docuit de motione metaphorica causæ finalis. Qua de re in Physicis copiosè disseruimus.

Lib. 2. cap. 7. q. 20. & 21.

Capitis octavi Explanatio.

Vonam pacto a) Summam huius capitis, quod magis prolixum, quam utile est, sic habeto. Refellit Aristoteles veterum quorundam placita circa modum agendi, & patiendi. Arbitrati sunt nonnulli quodlibet agens dum actionem mouetur, insinuare se se in rem patientem per meatus siue poros repletos tenuioribus corpusculis, quæ agenti subintranti locum darent. Alij idem ferme aiebant, hoc à superioribus disidentes, quod existimarent eiusmodi meatus inanes esse. Hos potissimum coarguit hoc loco Aristoteles.

Priores, quia si eiusmodi pori referti sunt, eadem relinquitur difficultas, ac si non essent. Posteriores, quia ubi primum meatus illos agens subierit, iam deinceps agere non valebit, quando-

Veterum dogmata de ratione agendi, & patiendi.

C A P. V I I I.

Text. 56.

Quo a autem pacto id euenire queat, dicamus rursum. b Quibusdam igitur pati quodque videtur agente per quosdam meatus sese intrudente, atque nos hoc pacto & videre, & audire, cæterisque alijs sensibus sentire aiunt. Tum etiam per aerem & aquā, & ea, quæ perspecta atque translucida sunt, res ipsas videri; propterea quod meatus habeant inuisibiles quidem ob paruitatem; sed tamen frequentes, & serie quadam ac ordine dispositos: & magis, quæ magis perspicua, dilucidaque sunt. Quidam igitur quemadmodum & Empedocles hoc pacto in nonnullis definierunt, non solum in agentibus, patientibusque, sed & ea misceri aiunt, quorum per se ac meatus commensurabiles inter sese sunt. Vna c autem ratione ac via maximè de omnibus definire Leucippus, & Democritus.

quidem, ut autumant, se nettre illæ, & inania conceptacula ad agendum requiruntur. Cōcludit tandem confugiendum ad cōtactum, quem ante explicuit: cūque possint corpora absque meatibus se se mutuo contingere; inane potius, ac fictitium esse, in ijs rationem, modūque agendi collocare.

b Quibusdam igitur Philosophorum opinionem de modo agendi, patiendique per meatus primum in genere proponit: deinde particulatim edisserit. Exorditur autem à dogmate Empedoclis, qui aiebat cū inter se concurrunt duo corpora

Opinio Empedoclis.

Text. 57.

habentia poros utrinque commensuratos, hoc est tales, ut utriuslibet per eos valeat permeare, quo pacto affecta sunt aqua, & vinum, tunc dari missionem: cū vero vnum alteri duntaxat commensuratum est, ut ignis comparatione ligni, cuius meatus penetrat, neque tamen à ligno penetratur; in tali euentu dari actionem, & passionem, non tamen missionem; siquidem videmus ignem ligna urere, non autem illis misceri.

c Vna autem ratione) Pertractat secundam opinionem, quæ fuit Democriti, & Leucippi. Hos

Parmenidis
& Melissi
dogma:
Eius proba-
tio.

Hos verò ait convenientiùs ad naturam locutos fuisse, quam alios; qui ea dixerunt, quæ cum natura coherere non possunt; ut Parmenides, & Melissus, qui affirmarunt totum unum esse, & immobile, ac continuum. Quod immobile esset, ita probabant, motus dari non posse, nisi sit vacuum; sed vacuum non est; ergo motus non est. Quod esset tantum unum ita ostendebant; multa esse non possunt, nisi sit aliquid ea segregans, ac diuidens: sed nihil tale esse potest, nisi detur vacuum; hoc autem non datur; nequeunt ergo esse multa inuicem discreta, proindeque omnia unum sunt. Quia verò posset quis occurrere dari multa corpora se tangentia, inter quæ nullum intercedit vacuum: solutionem refellebant aientes continuum, & se tangens nihil differre; proindeque adhuc ratum manere omnia esse unum, idque immobile, & continuum. Siquis ite diceret continuum esse diuisibile in plures partes; atque adeo posse dari multa, nec omnia unum esse. Id eis fictitium videbatur; propterea quod non sit maior ratio, cur continuum in vno puncto, quàm in alio diuidatur, & cur vna pars in vniuerso, interpositione vacui, maneat diuisa, quàm alia. Ita verò progressi hi philosophi contra sensus experientiam, motum negarunt, simulque naturam, quæ illius principium, & causa est, demoliti sunt.

Qui motum,
& naturam
sustulerunt.

Reprehendunt
Parmenidem,
& Melissum.

d Sed cū in rationibus Parmenidem, & Melissum coarguit, quod inanium rationū specie delusi, ea, quæ apparent, quasi quodam plusquam insanie æstu abrepti; nō viderint, quis enim & si mente captus sit, idem putet esse ignem, & glaciem, candorem, & nigredinem? Cū neque insani de iis, quæ sensu usurpant, tale ferat iudiciū, quāuis interdū, quæ cū virtute & honestate coniecta sunt, & specie boni, etiā propter consuetudinē prę se ferūt, quibusdam præmentia nihil à contrarijs differre videantur. Lege, si placet, quæ de hoc Parmenidis & Melissi dogmate scripsimus primo libro Physicorum cap. 6. quæst. 1. art. 1. ubi illud à calumnia vindicauimus cum Simplicio ad textum sextum libri eiusdem, & Bessarione, secundo libro contra calumniatorem Platonis c. 3. Nec enim verisimile est homines philosophos adeo vecordes fuisse, ut reuera putarent omnia simpliciter unum esse, quāuis id primo verborum aspectu indicarent. Qua de re Nicolaus Cusa in libro de filiatione Dei, Eugubinus lib. 3. de perenni Philosophia, Mirandula lib. 6. de examine vanitatis.

c Leucippus verò & Leucippum multis à Parmenide dissentire, & ex parte conuenire ait. Dissentit, quia

critus: principium facientes, quod quidem secundum naturam est. Nonnullis enim ex veteribus id quod est, necessario esse unum, atque immobile visum est: vacuum enim ipsum non esse. Nihil autem moueri posse, si vacuum separatum in ratione rerum non sit. Nec rursus esse multa, si ipsum non sit id, quod ea distinguit. Ceterum putare vniuersum ipsum non esse continuum, sed ea, quibus constat, diuisim sese tangere, idem profectò esse, atque ipsum multa, & non unum esse, & vacuum dicere. Nam si omni ex parte diuisibile sit, nullum vnū esse, quare nec multa, sed vacuum, vniuersum sint verò partim diuisibile sit, partim non diuisibile, hoc figmento cuidam esse persimile. Nā quatenus, quamque ob causam pars alia vniuersi hoc pacto sese haberet, plenaque esset, alia diuisa. Præterea sic esset necessarium motum non esse. Ob hæc igitur rationes nonnulli sensum prætereuntes, despicientesque quasi rationē sequi ducem oporteat, vniuersum ipsum, unum & immobile, & infinitum esse asserunt. Nam aliòqui (inquiunt) finis ad vacuum finiret. Quidam igitur ad hunc motum, & ob causas hæc, de ipsa veritate dixerunt. d Sed cū in rationibus hæc videatur euenire, in ipsis verò rebus minimè hoc pacto sentire insanie persimile existit: nemo enim ex hisce, quos insaniam malè habet, à mente eousque discedit, ut ignem & glaciem, unum esse putet: sed solum quæ bona, honestaque sunt, & quæ per consuetudinem talia esse apparent, ea quibusdam ob insaniam nihil differre videntur. e Leucippus verò rationes habere arbitratus est, quæ sensui consentanea dicentes, nec generationem, nec corruptionem, nec motum, nec entium pluralitatem à medio tollant. Consentaneè autem hisce, quæ apparent, hæc quidē locutus. Illis verò, qui ipsum unum consiciunt, quia sine vacuo non sit motus, & vacuum esse non ens, & eius, quod est, nihil, nō ens esse ait: quod enim propriè est, plenū esse.

Sed

Text. 58.

Text. 59.

Text. 60.

quia rationes attulit, quæ non negarent ea, quæ sensui præspicua sunt; & neque ortum, & interitum rerum, neque motum, aut multitudinem sustulit. Discordat etiam, quia posuit corpuscula infinita, atque discreta inter se, & per inane volitantia, quorum coitione res generarentur, dissolutione interirent. Conuenit autem, quia asseruit sublato vacuo nullum fore motum, quem cum videret contra sensus experientiam negari non posse, vacuum in rerum naturam induxit.

f Sed quemadmodum Empedocles) Leucippi, & Empedoclis dogmata inter se confert, in primis quoad ea, quibus consentiunt. Vterque enim ait passionem effici per poros, sicuti alij quoque, ex antiquis Philosophis asseruerunt. Voluit etiã interiectu vacui res dissolui, & interire; quia vna pars hac

Confertur
Leucippi, &
Empedoclis
dogma.

*Sed quod est eiusmodi, non vnum esse, sed numero infinita, & indiuisibilia ob molis paruitatem. Atque hæc in vacuo ferri: vacuum enim esse. Item cum coalescunt, coeuntque generationem; cum dissoluantur, corruptionem efficere. Atque agere, & pati, quatenus sese tangunt: nam eatenus non vnum esse. Et generare cum componuntur, complicanturque. Et ex eo, quod verè vnum est, non gigni multitudinem, nec ex hisce, quæ verè multa sunt, vnum; sed hoc esse impossibile. f Sed quemadmodum Empedocles, & quidam alij aiunt, per meatus pati, sic omnem alterationem, passionemque hoc fieri modo: cum per vacuum fiat dissolutio, & corruptio, similiter autem & accretio, intro subeuntibus solidis. Ferè autem perinde dicat Empedocles, atque Leucippus ait, est necesse esse, inquam, solida quedam, ceterum indiuisibilia, nisi meatus omni ex parte continui: quod sanè fieri nequit. Nam solidum, nihil aliud præter poros, sed totum vacuum esset. Quæ igitur sese tangunt indiuisibilia esse, & quæ inter hæc media sunt vacua, quos ille poros, meatusque appellat, est necesse. Ad hunc modum Leucippus de actione & passione dicit. Modi igitur, quibus alia agunt, alia patiuntur, hi ferè dicuntur, g & de hisce quidem, & quo pacto dicant, perspicuum est. Et ad positiones, quibus ipsi vtuntur, ferè consentaneè accidere videtur: cæteris autem minus: verbi gratia, Empedocli qualiter generatio, corruptio, & alteratio fiant, nequaquam liquet. Nam his prima corpora indiuisibilia sunt, figura tantum inter se discrepantia, ex quibus primis entia componuntur, & in quæ vltima dissolui solent. Empedocli verò cætera, quidem, vt patet, vsque ad elementa ipsa, generationem habent, atque corruptionem. At horum ipsorum acervata, coge-
staque magnitudo quo pacto oriatur, ac intereat, neque perspi-*

altera illuc fertur. Itè accretione fieri subingressu atomorum in meatus rei, quæ nutritur. Licet enim Empedocles corpuscula insectilia non expressè posuerit: id tamen ex ijs, quæ ab eo dicuntur, planè sequitur. Ponebat enim poros, quorum interuentu actio procederet, dum se se in illos insinuarent minutissime particule, quæ ab agente in passam existerent. Itaque, vt D. Thomas & Auerroes annotarunt, id tantum discriminis inter vtramque opinionem est, quod Leucippus vacuum corporibus inferebat; alij verò id negabant; sed meatustenuissimis corpusculis repletos esse arbitrabantur. Ideoque subiicit Aristoteles modos agendi, & patiendi apud illos ita ferè, vt dixit, atque adeò ferme eodè pacto se se habere.

g Et de hisce quidem) Subiicit discrepantiam inter Leucippum, & Empedoclem. Nam Leucippo ex sua opinione facilius erit eorum, quæ apparet, causam rationemque reddere. Empedocli autem minus facile. Nec enim apparet quoniam modo apud illum constare queat generatio, corruptio, & alteratio in rebus physicis, præsertim omnibus. At

disidium inter
Leucippum,
& Empedo-
clem.

Democritus, & Leucippus reddere possunt causam generationis, & corruptionis non mistorum tantum; sed quatuor etiam elementorum ex corporibus insectilibus: quia apud hos tam mistorum, quam simplicium corporum diuersitas oritur ex varietate atomorum, posita, ordine, forma, & figura inter se differentiã. Empedocles autem esto rationem afferat generationis, & corruptionis mistorum, quæ censuit generari ex elementis: quo tamen pacto elementa ipsa generatione subeant, cum non habeant elementa alia, ex quibus fiant declarare in opinione sua non potest.

h Similiter & aliorum.) Comparat inter se Leucippi, & Platonis opinionem: primum quoad ea, in quibus conueniunt: quia nimirum vterque ex sua assertionem potest causam reddere eorum, quæ

Confertur
sententia Leucip-
pi, & Plato-
nis.

Disputat con-
tra Leucippū.

gignuntur, & intereunt, & uterque corpuscula individua posuit. Est tamē inter eos dissidiū, quia Leucippus aiebat illa sua indivisibilia esse corpora solida; Plato autē esse non quidē corpora, sed superficies. Secundo, quia figurę corporū insectiliū, quibus vnū quodq; corpus terminatur, & circumscribitur, sunt apud Leucippum infinita; apud Platonem verō finita. Tertio, quia cū uterq; asserat generationē, & interitū effici per coitionē, & secretionem atomorū; iuxta placitū Leucippi duo erunt modi, quibus actio & passio peragantur, nempe contactus, & vacui interiectio; iuxta Platonē verō vnus tantum, nimirum contactus. Nam vacuū ille non posuit. Ac de indiuiduis superficiebus ait se alibi disseruisse, ut in tertio de cælo: quæ autem de indiuiduis corporibus fusē disputari possent, hoc loco præterire, nec aliud se velle facere, quā incōmoda, quæ quod ad tē præsentē attinet, ex illis sequuntur, sub aspectum ponere.

i Ut autē paululū) Primum argumentū cōtra Leucippum ita se habet. Ex illius dictis sequitur insectilia corpuscula, nec pati posse, neq; agere, atq; ita nihil ē frigidū calidū, ē molli durum, aut ē conuerso posse fieri: hoc autem sensui repugnat: igitur sententia Leucippi absurda est. Cōsecutio probatur, quia, ut ille vult, nihil patitur nisi per vacuum: hoc autem non inuenitur in corpusculis insectilibus, quæ solida sunt, ut ipse fatetur. Non ergo eiusmodi corpuscula pati possunt, atque adeo neque agere, cū desit, per quod se adagendum insinuent.

k Atqui hoc absurdū est. Nunc oppositum eius, quod proxima ratione concluderat, ostendit, videlicet indivisibilia corpora necessariō in se mutuo agere: quo probatum manebit ex opinione, quam confutat, sequi pugnantia. Argumētatur ergo in hūc modū. Corpora indivisibilia, quæ sunt figu-

cum est, neque fieri potest, ut ipse dicat, nisi & ipsius ignis elementū esse dixerit. h Similiter & aliorum omnium, ut Plato in Timæo scripsit. Tantū enim abest, ut eo, quo Leucippus modo dicat, quod hic solida, ille plana esse indivisibilia; & hic infinitis figuris, ille finitis, indivisibile quoque definiri asserit: quandoquidē indivisibilia utrique & figuris definita dicunt. Ex his itaque generationes, & segregationes fiunt. Nam Leucippo quidem duo modi esse possunt, & per vacuum & per tactum. Hac enim ratione divisibile quodque existit. Platoni verō duntaxat per tactū: nam vacuum non esse inquit. Et de planis quidem indivisibilibus in hisce, quæ prius dicta sunt, diximus: de solidis verō itidem indivisibilibus, quod præterea considerari potest, in præsentia omittatur. i Ut autem paululum digredientes dicamus, quodque eorum, quæ indivisibilia sunt: im-
patibile esse (non enim fieri potest, ut quidquam patiatur nisi per vacuum) nullamq; passionem efficere (nam vacuū neque durum, neque frigidum esse potest) necesse est. k Atqui hoc absurdum est, solum, inquam, rotundæ figuræ calorem tribuere: necesse enim est & contrarium frigus scilicet, alicui alij competere figuræ. Absurdum etiam est si hæc quidem, caliditas, inquam, & frigiditas insint, pondus autem, ac leuitas, & durtia, mollitudoq; non insint. Atqui Democritus indivisibilium quoque per excessionem grauius esse asserit: quare, ut patet, & caliditas. At fieri non potest, ut quæ talia sunt, mutuo à sese non patiātur; cū à calore admodum exuperante, id quod lente calidum est. At verō si durum, & molle. Molle autem dicitur: quia pati quippiam soleat; quod enim cedit, molle est. At verō & absurdum quoque fuerit, si nihil nisi figura solum insit. Item, si quid insit, sed vnum solum, ut si hoc durum sit, illud calidum: neque enim eorum natura, vna aliqua esse potest. Pa-
ri

Text. 63.

Text. 64.

Text. 65.

Text. 66.

Text. 67.

Text. 68.

Si detur vnū contrariū, aliterū quoq; dari necesse est. Si vnum contrarium in natura detur, alterum quoque dari necesse est: at si existat calidum & frigidum, pari modo existet etiam graue & leue; durum, & molle: sed contraria agunt in se mutuo, ut calidum in frigidum, imo & calidum intensius in id, quod minus intensum est: non est ergo negandum inter corpora indivisibilia dari reciprocam actionem.

Insectatur
Platonem.

l Siquidem hoc ipsum) Reprehensionis aculeos in Platonem conuertit, quod ex illius dogmate idē absurdum sequatur, atque ex placito Democriti. Namque apud illos nō potest aliquid effici rarius, aut densius nisi interiectu vacui, quod cū dari negent, non erit in corporibus rarū & den-

& densum, & ex consequenti nec aliæ qualitates; quandoquidem hæ ex parte materie primæ sunt, quibus sublati, aliæ funditus ruunt: atque adeo omnis actio, passioque tollitur. Ita D. Thomas hunc locum interpretatur.

m Ad hæc id quoque) Aliud proponit argumentum aduersus Democritum. Aiebat enim sua illa corpuscula ob exiguitatem insectilia esse. Id ex eo oppugnat, quia magnū & parū eiusdē sunt generis, & utrūque naturā quantitatis sequitur. Quare si paruis inest esse omnino indiuisibilia, idē etiā & magnis cōpetet. Vt verò deceptionis Democriti causā prodat, bifariā inquit Aristoteles sumi indiuisibile. Vno modo pro eo, quod difficilē diuidi potest; altero p eo, quod neutiquā potest di-

Indiuisibilia
bifariā sumi.

63.
Text. 69. *ri modo impossibile fuerit, & si plura vnā insint: nam cum sit indiuisibile, in eodem affectus habebit. Quare si patitur, quatenus frigesit, eatenus nimirum & aliud quippiam aget, aut etiam patietur. Ad hunc autem modū, de ceteris quoque passionibus est dicendum. l Si quidem hoc ipsum eodem modo accidit, tam ijs, qui solida, quam qui plana esse indiuisibilia dicunt. Nam si vacuum in bisce, quæ indiuisibilia sunt, non insit, neque rariora, neque*

Text. 70. *densiora fieri possunt. m Ad hæc illud quoque præter rationem existit, parua inquam esse indiuisibilia, magna verò minimè. Nunc enim haud sine ratione, quæ maiuscula sunt facilius, quàm quæ parua, frangi solent: hæc enim, magna scilicet, facile dissoluuntur, quippè quæ in multa impingāt. Sed quæ prorsus indiuisibilia existunt, cur par-*

Text. 71. *uis potius, quàm magnis competunt? n Insuper vtrum illorum omnium solidorum vna sit natura, an inter se differant, perindē atque si mole alia ignea, alia terrea essent. Nam si vna sit omnium natura quidnam id est, quod ea dislinxit, separauitque? Aut cur cum sese tangunt, non in vnum coalescunt, haud secus quā aqua, cum aquam tangit? Nihil enim posterius à priori differt: sint verò diuersa, qualia nam hæc sunt? atque perspicuum est ea potius, quàm figuras ipsas, poni oportere principia, causasque eorū, quæ eueniunt. o Præterea si natura differant, & agent,*

Text. 72. *& patientur, cum mutuo sese tangent. p Præterea quid-*

Text. 73. *nam est id, quod mouet? Nam si aliud sit, affectioni erunt*

Text. 74. *obnoxia. Sin verò quodque sese moueat, aut erit diuisi-*

Text. 75. *bile, ita, vt altera parte moueat, altera moueatur, aut in eodē inerunt contraria, & materies non modo numero vna,*

Text. 75. *sed & potentia, erit. q Qui igitur ob meatuum motionē*

Text. 75. *passiones accidere inquit, si oppletis quoque meatibus id eue-*

Text. 75. *uenire dicāt. meatus superuacanei sunt. Nā si passio ad hunc fiat modū, vniuersū ipsū, etiā si foramina nō habeat,*

Text. 75. *sed*

poterunt, cum sibi inuicem appropinquarint, quod tamen negat Democritus.

p Præterea quid nā est) Persequitur Democriti oppugnationē, cū, inquit, atomi aggregantur, vel à se vel ab alio, atque externa vi mouentur. Si ab alio, iam ex se patibiles sunt contra Democritum: si à se, oportet ergo dari in ijs partē vnā, quæ moueat, aliā, quæ moueatur; atque ita atomi diuiduerant: nisi quis dicat in vna, eademque partē posse contraria inueniri, vt mouere, & moueri. Quod si quis respondeat cōtraria posse inesse vni subiecto, quod sit idē re, sed potentia & ratione differat. Occurrit ex proposito argumēto sequi cōtraria reperiri in subiecto, quod nō ictū, sed ratione quoque idē omnino sit: quādoquidē atomi in sententia Democri, cū indiuidue omnino

uidi. Docet ergo nō esse alienū à ratione affirmare parua difficilē posse diuidi; quia dissoluētis manū effugiunt: facere vero illa omnis diuisionis expertia, absurdum esse; cū omnis quātitas diuidua sit, alioqui extensa nō esset. Itaque perperā Democritusea difficultate diuidendi, impossibilitatem collegit.

n Insuper vtrum illorū) Alio argumento indiuidua corpuscula è natura rerū abigere conatur. Nā vel ea differunt essentia, & natura, vt aqua, & ignis: vel sunt eiusdem speciei, soloque numero distinguuntur. Si datur posterius, reddenda causa est, quæ illa eo pacto secuerit, vt sese non tangant, neque in vnum coeant, vt eiusdem aquæ, aut ignis particule: in quibus prior à priori natura non differt. Quod si datur prius, & atomi diuersas naturas sortiantur; potius ex naturæ constitutione erunt principia, & cause rerum, quæ ex atomis fiunt, quàm atomorum figure, quas Democritus principia fecit.

o Præterea si natura) Appendix est superioris argumenti. Si, inquit atomi natura inter se distinguuntur, utique in se mutuo agere, ac pati etiam

Oppugnat
Democri-
tum.

Confutatio
responsionis

sint, non constant partibus diversis, quarum una agere, altera pati possit. Quare idem profus eadem ratione spectatum contraria sustinebit.

Actiōnem & passiōem nō fieri per ingressum atomorum.

q Qui igitur ob meatuum) Ostendit non posse fieri actionem passionemve per ingressum atomorum intra poros, qui pleni sint. Nam sublati poris, totoque corpore continuo existentem, adhuc actio & passio erunt. Sicut enim quod intra poros latet ab agente expellitur, ita partes rei continuae, praesertim si facile cedant, remoueri poterunt. Similiter probat non effici, uti volebant aduersarij, visionem per traiectionem corpusculorum poros substantium. Enim vero si meatus pleni sint, eadem erit difficultas, ac si totum corpus solidum, & sine poris esset, cum re ipsa totum corpus plenum sit, idque siue pori magnam, siue exiguum vendicent quantitatem.

r In summa meatus) Concludit superuacaneos esse meatus ad agendum. Nam vel actio fit per totum contactum, vel non fit. Si fit, non igitur pori necessarii sunt. Si non fit; ergo quāuis agens poros subintret, non ideo agit: quia ingredi non est agere, sed rem applicari, ut agat.

sed continuum sit, eodem pati modo potest. Insuper, qui fieri potest, ut transpiciatur, uti aiunt? Nam neque secundum tactus per perspicua transitio fieri potest: neque per meatus, si singuli pleni sint. Quid enim meatus habere, an non, refert? totum enim similiter erit plenum. At vero si & haec quidem vacua sint, sed corpora in se necessario habeant, idem rursus accidet. Quod si magnitudine tantilla sint, ut nullum corpus admittere queant, putare quod paruum est, vacuum esse, quod magnum, non vacuum, ne quantulumcumque quidem, aut dicere sese putare vacuum esse quippiam aliud, praeter corporis locum, ridiculum est. Quare, ut patet, vacuum omni corpori mole aequabile erit. r In summa, meatus facere, superuacaneum. Nam si per tactum agat nihil: neque per meatus sese insinuando agat. Sin vero quippiam ex eo agat, quia tangit, etiamsi meatus nulli sint, eorum quae inter se agere, ac pati nata sunt, alia agent, alia patientur. Perinde igitur meatus astruere, ut quidam existimant, aut falsum esse, aut certe vanum, ex hisce constat. Porro cum corpora omni ex parte diuisibilia sint, meatus facere ridiculum existit: nam quo diuisibilia sunt, hoc separari queunt.

Text. 76.

Capitis noni Explanatio.

Sententia Aristotelis de ratione agendi & patiendi.

Vonam autem modo a) Posteaquam improbauit quae minus vere de ratione agendi, & patiendi ab alijs prodita sunt: nunc suam ea de re sententiam aperit; docetque id agere, quod, quatenus tale, actu est: id pati, quod, quatenus tale, est in potentia: v.g. id calefacere, quod est actu calidum, seu calefactum; id caleferi, quod habet potentiam, siue aptitudinem ad recipiendum calorem. Modum vero agendi esse per contactum, siue immediatum, siue mediatum; ut progressu dicendum erit. Monet autem

passiōem non fieri ita, ut passum secundum alias partes, nempe solidas, nihil patiatur; secundum alias, nimirum porosas, actionem recipiat. Potest enim secundum se totum pati: quia ut totum agens potest esse in actu ad agendum, ita & patiens poterit totum esse in potentia ad recipiendam agentis impressionem. Quod patet in igni, & aqua illi congruenter applicata: siquidem & totus ignis calidus est, & tota aqua aptitudinem habet, ut ab eo calefiat.

C A P. I X.

Vonam autem modo a ea, quae sunt, generent, agantque, ac patientur, sumpto initio sepe iam dicto, declaremus oportet. Si enim aliud potentia, aliud actu tale est, atque natum est non partim pati, partim non pati: sed vniuersim quatenus est tale, magis autem & minus, quatenus magis & minus tale est: sic profecto melius quispiam meatus inesse dicet, sicut in

Text. 77.

b Conti.

b Continuum igitur quodque) Docet quando una pars est continua alteri, non posse in se mutuo agere. Quod intellige non de qualibet continuitate quantitatis, sed de ea, quam comitatur similitudo affectu, ita ut non solum utriusque partis extrema unum sint, sed ambæ in eadem specie qualitate, eiusque gradu conveniant. Licet enim Mathematico more continuantur; si tamen altera calida sit, altera frigida; vel altera plus, altera minus caloris, aut frigoris in se habeat, poterit inter eas dari reciproca actio, ut videre est in partibus eiusdem animantis, quæ cū

Quo sensu dicat Aristoteles continua non posse in se mutuo agere.

inter se continuantur, invicem agunt, & patiuntur.

c Similiter & ea) Inter ceteras condiciones ad agendum necessarias, una est, ut agens, & patiens sint in debita distantia. Nam cū agentia naturalia virtutem certis limitibus definitam sortiuntur, oportet ut id, quod ab ipsis pati debet, intra sphe-ram suæ activitatis, quæ determinata est, contingant. Quare id, quod primo & immediate agit in aliud, immediatum illi erit, ipsamque tanget: quod verò agit interuentu alterius, ei, in quod proximè agit, immediate coheret; & huius interuentu id, quod disitum est, tanget. Patet hoc in igni, qui lebetem attingit, ipsumque immediate calefacit, per illū verò aquā lebeti contiguam.

Virtus agentium naturalium definitur certis terminis.

d At fieri posse) Ostendit non oportere, ut patiens secundum unā partem actionem admitat, secundum aliam non. Etenim si poneremus corpus, & magnitudinem non ubique divisibilem esse; sed constare ex insectilibus corpusculis, ut asseruit Democritus; vel ex individuis superficiibus, ut Plato docuit: tunc verum

Individuas superficies Platonis,

Text. 78.

in metallicis venæ quædam rei affectui obnoxie porrigi solent. b Continuum igitur quodque & unum existens, affectionis expers est. c Similiter & ea, quæ tametsi agere, & pati nata sunt: tamen neque sese tangunt, neque alia. Intelligi volo, ut ignis non modo cū tangit, sed etiam si procul sit, calfacit. Nam ignis aerem, aer corpus excalfacit:

Text. 79.

cui ut agat, patiaturque est insitum. d At fieri posse, ut quicquam parte altera patiatur, altera non patiatur, qui id ipsum initio definire, dicant oportet. Si enim magnitudo non omnino, omniq̃ue ex parte sit divisibilis, sed corpus, aut latitudo indivisibilis sit, non erit profecto quicquam omni ex parte patibile, sed ne continuum quidem. Quod si hoc falsum est, & omne corpus est divisibile, divisum ne sit, sed tangat, an divisibile nihil refert. Nam si per tactus segregari possit, perinde ut quidam affirmant, etiam si nondum sit divisum: poterit tamen esse divisum: nullum enim emergit impossibile. e Omnino autem generationem ad hunc fieri modum, nempe discissis corporibus, cancellos egreditur rationis. Etenim sermo iste alterationem è medio tollit. At idem corpus, quancquam continuum, aliàs liquidum, aliàs concretum videmus, non divisione, aut compositione hoc passum, neque conversione, aut contactu, sicuti Democritus asserit. Nam neque transpositione, neque naturæ demutatione, ex liquido concretū evadere solet. Neque nunc dura, concretaque indivisibilia mole sunt; sed ex æquo quodvis, nunc liquidum, interdum vero durum, ac concretum existit. Præterea fieri non potest, ut accretio, decretiōve sit: non enim quodvis fiet maius, si accretio adiectio sit, & non totum mutetur vel admisto aliquo, vel ipso per se mutato. Quod igitur generare, ac agere, & generari, ac pati inter se mutuo sit, & quonam pacto id fieri queat, & quonam quidam fieri dicant, non tamen fieri possit: hoc modo sit definitum.

Text. 80.

Text. 81.

Id quidem esset: quandoquidem indivisibilia inter se coeuntia neque faciunt maius, neque continuum, aut extensum; quale esse oportet id, quod aliud corpus tangit, & ab eo passionem recipit. Verum cū res multo aliter se habeat, & horum philosophorum sententiæ à veritate deflexerint, non est cur negemus posse totum corpus ab alio pati. Quin verò nec si ad passionem diceretur necessaria partium divisio; id de divisione ad actum perducta intelligi deberet. fat enim est posse continuum in plura secari.

e Omnino autem) Probat eam sententiam, quæ asserit actionem, & passionem fieri dum corpuscula meatu sabintrant, divisione secretioneq̃ue partium, neque a terationem, neque accretionem tueri, immo eas è medio tollere. Videmus enim idem corpus servata continuitate, partibusque sibi mutuo coherentibus, nunc humectari, nunc ficari, nunc hac, nunc illa affici qualitate. Quod tamen in sententia Democriti esse non posset absque sectione partium, & mu-

tatione penes earum situm, contactumque. Præterea in accretione oportet quolibet partem rei, quæ augetur, incrementum sumere, ut superius dictum fuit. Id autem si atomorum additione præstandum erit, non accretio, sed unius corporis ad alterum appositio dicetur. Neque enim vivens ipsum mutationem subibit converso in suam substantiam alimento, uti cum res accrescit, fieri solet: sed atomi duntaxat in se mutari poterunt, dum viventis latera subintrant, eique ut-
cūque admiscuntur.

Q V Æ S T I O I.

P O S S I T N E I D E M

agere in se ipsum actione reflexa.

A R T I C V L V S I.

EXPLANATIO CONTROVERSIÆ.

quoad actionem reflexam luminis.

Actio alia di-
recta, alia re-
flexa.

Duertendum est actionum materialium, & alteran-
tium, de quibus duntaxat hoc loco differimus, duo
esse genera. Aliæ enim sunt directæ, aliæ reflexæ.
Actio directa est, qua in aliud rectè tenditur, ut cū
ignis aquam calefacit. Actio reflexa est, quæ non ita
se habet. Quod bifariam contingit; nimirum vel
quia qualitas, ne ulterius pergat, impeditur à corpo-
re obiecto, quod suapte natura penetrare non valet, atque ita reflecti-
tur, ut cū radij solis in opacum incidunt. Vel quia una qualitas obli-
detur à sua contraria, ut frigiditas aquæ ab aeris calore, qui in causa est,
ut frigiditas in se quasi reflexa se ipsam aduersus hostem corroboret,
intendatque. Est autem inter has duas actiones reflexas discrimen.
Nam posterior est secundum qualitatem habentem contrarium, & quæ
alioqui suo opte ingenio potest introrsum permeare corpus, à quo obli-
detur, ut frigiditas aerem: prior verò non item.

Status quæsti-
onis.

In hac ergo disceptatione de utroque genere actionis reflexæ age-
mus: quanquam de priori non in toto suo ambitu, sed prout compre-
hendit solam luminis reflexionem, de qua maior est dubitatio. Pro
cuius explicatione sciendū quasdam esse qualitates, quæ cū in certa
corpora impingunt, reflectuntur, ut species visibiles à speculo ad ocu-
lum; imago soni, id est, echo, à loco concauo, aut flexuoso ad aures, nō
secus ac pila à pariete reperiens. Et in hunc modum reciprocatur lu-
men à corpore opaco, tanto magis, quanto illud magis opacum & ter-
sum est; vnde aer, si omnino purus sit, nihil luminis reuerberat, vitrum
non nihil; crystallus, & alij quidam lapides, aliquanto plus; omnium
maximè metalla expolita.

Deinde

Deinde aduertendum est in productione luminis posse nos loqui vel de agente principali, vt de sole, aut lucerna. Vel de agente minus principali, hoc est de lumine producto in medio, cuius interuentu agens principale in vltiores partes lumen diffundit. His positis sit prima conclusio. Corpus luminosum, siue minus, siue magis principale agens sit, potest agere in se ipsum intendendo sibi lucem per actionem reflexam. Hæc conclusio quatenus de agente minus principali loquitur, omnium fere auctorum consensu recipitur, patetque experientia. Nāq; vbi primum radius, qui posset longius procedere, in opacum incurrit; quali retrocedens in se redit, seque in proximo aere intendit. Neque enim ob aliā causam aer terræ proximus impensius à sole calefit, quam remotus; nisi quia radij in terram incidentes, reflexu geminantur, & intenduntur; atque ita plus calefaciunt: quandoquidem lux quanto intensior, tanto vberius ex se calorem fundit. Est autem prædictæ reflexionis ea causa, quia cum lumen insita naturæ propensione se se communicare nitatur, si id inuento obstaculo præstare nequit, eam quasi instituti sui iacturam refarcit, in se redeundo; & quantum ab extensione impeditur, tantumdem in intensiorem conferendo. Semper tamen radius reflexus remissior est directo sibi respondente; quia reflexus non maiorem habet intensiorem, quam sortiretur si in longiorem tractum recta linea perrexisset. Quare cum agens semper fortius agat in propinquum; quam in remotum, oportet radium reflexum debiliorem esse. Nec is legem actionis vniuniformiter difformis minus seruat, quam directus, atque adeo in qualibet parte viciniore opaco, a quo reciprocatio incipit, intensior est; in remotiori debilior.

Iam eadem conclusio quatenus asserit agens principale posse intendere in se lucem per actionem reflexam; etsi negetur a quibusdam, facile tamen probatur. Cur enim non possit? an quia agens principale nequit lucem ab eo, quod minus lucis habet accipere, vt lucerna ab aere, quem illuminat? At si ita esset, certe nec agens minus principale, vt vna pars aeris ab alia minus lucida posset per reflexionem plus luminis recipere. An quia reflexio nequit pertingere ad agens principale? Id verò aperte falsum est. Nam si reflexio lucis à pariete v. g. extendatur vsque ad decem palmos, constitui potest lucerna intra illud spatium decem palmorum, vbi retro cōmeantes radij in ipsam impingāt. Negari igitur non potest in tali euentu augendum lumen in ipso etiam agente magis principali, nisi forte id obtineret lucē summē intensam, qua non posset esse maior per naturam, qualis est in solari corpore: tūc enim quantumlibet ad ipsum reflexio pertingeret, nequaquam aliunde lumen mutaretur.

Obijciat tamen aliquis. Vt patet tum experientia, tum ex propositione 55. libri secundi Perspectivæ: Radij solis reflexi à speculo cōcauo ignem generant, quem tamen radij directi generare non possint: ergo radius reflexus non est debilior directo; cuius oppositum supra asseruimus. Occurrendum licet radius simplex reflexus simplici directo sibi respondente imbecillior existat; multos tamen reflexos in

Prima conclusio.

Cur lumen ab opaco reflectitur.

De intensione radiorum.

Possit intendi lumen per reflexionem, etiam in agente principali.

Obiectio.

Solutio.

vnum

Legit Vitellionem lib. 5. Perspectivæ theor. 4.

vnum coeuntes, vt in eo speculo accidit, posse esse fortiores directo, sicuti etiam dicitur propositione 17. libri secundi Perspectiuæ.

Obiectio. Rursum opponat aliquis, Radius directus, & reflexus producuntur à luminoso in eodem instanti. Non est igitur cur reflexus dicatur directum intendere. Adde quod cum omnis actio sit à potentiori; si radius reflexus, vt dictum fuit, remissior est directo, non videtur quo

Solutio. pacto hic ab illo perfici, & intendi possit. Dicendū tamen licet vterq; radius eodem momento temporis producat; reflexum posterius natura produci; quia supponit traiectionem directi vsque ad opacum, à quo incipit. Quin verò concedendum est tam directum, quàm reflexū cum in eadem parte medijs recipiuntur (interdum enim lumen ad aliā partem com meat) in vnum coalescere, sicuti duo gradus caloris, quī iam antea in aqua erant, & duo alij, qui nunc denuo aduenere, vnum calorem singularem componunt. Quod autem reflexus minorem habeat intensiōem, id nihil impedit, quominus directum intendat formaliter, id est, tanquam pars eiusdē formæ, quæ augeri dicitur: constat enim eo modo sex gradus intendi ab vno. Quin & minor lux recepta in extrema superficie corporis opaci, potest actiue, per reflexionem tamen, magis intendere eam, quæ maiorem obtinet intensiōem, quā ipsa. Nam cum actio dicitur non esse nisi à vincente, & qualitatem non intendi in passo, nisi ab agente, quod eam in gradu perfectiori obtinet; non est id intelligendum nisi de eo, quod per se, & directo agit; non de illo, quod per accidens talem qualitatem refundit, quatenus illi impedimentum est, ne longius procedat.

Duo radij in vnum coeuntes.

Quo pacto sit intelligendum omnē actionē esse à vincente.

A R T I C V L V S II.

ENODATIO CONTROVERSIÆ

quoad actionem reflexam, quæ per antiperistasis fit.

Prima opinio de intensiōe qualitatum per antiperistasis.

Agendum nunc de actione reflexa, quæ oritur ex obfessione, & compressione contrarij, vocaturque per antiperistasis, id est, per circumobfistentiam. Quod ergo talis actio detur manifestū est tum alijs exemplis, quæ paulò post afferemus; tū quia experimur æstiuo tempore, calore superiora omnia possidente, aquam fontanam, & putealem frigidiorē reddi. Cæterum quonam modo istiusmodi qualitatum productio fiat, dubium controuersumque est. Marsilius hoc in lib. quæst. 18. Venetus lib. 1. Meteor. cap. 3. Forliuensis q. 1. in Aphoris. 15. sect. 1. & alij aiunt effici per repercussionem specierū intentionalium à contrario circūstante. Exempli gratia refrigerari fontanam aquam in æstate, quia species frigoris emissæ ab aqua ad corpus calidum circūstans ab eo reuerberantur, regressæque ad aquam, ac nihil in ea impediementi inuenientes, vberiorē ei frigiditatem imprimunt.

munt, sicque aqua frigidior fit occasione obsidentis contrarij. Nam ^{1. ratio.} primum quod tales species à frigiditate, alijsque id genus qualitatibus exiliant, inde constat; quia sensus tactus non nisi earum ministerio sensibiles qualitates percipit; cum sit facultas cognoscens, quæ rerum imaginibus ad cognoscendum eget. Deinde quod illæ à contrario im- ^{2.} peditæ retro commeent, ex eo ostenditur, quia non est, cur potius lumen in opacum incidens reperiatur, quàm illæ. Item quia nisi ta- ^{3.} lis regressio daretur, nequaquam ea actio, qua qualitas propter vicinum contrarium corroboratur, reflexa appellanda esset. Postremo, ^{4.} quod species intentionales possint efficere eas qualitates, quarum imagines sunt, ex eo suadetur, quia nulla alia causa inuestigantibus se offeret, cui iure ascribi queat productio talium qualitatum in euentu & circumstantijs, de quibus agimus. Quod si quis dicat non videri qualitatem ab ea, quæ tantum esse notionale obtinet, produci posse; cum hoc esse longè illo imperfectius ac deterius sit; id ex eo refelli poterit; quia corpora damnatorum apud inferos non per receptionem caloris, & frigoris; sed per eorum species intentionales crucianda sunt, ut multi magni nominis, præcipueque auctoritatis Theologi arbitrantur. At si species realem illum cruciatum possunt inurere, quid mirum si calorem etiam, aut frigus apud nos generare queant?

Quod speci-
es non cau-
sent qualita-
tem realem
D.Th. 1. p. q.
67. a. 3. ibidè
Cait. Rich.
in 2. d. 13 q. 1.
circa 2. præc.
D. Bon. q. 2.

Nihilominus sit secunda conclusio huius controuersie. Actio per ^{Secunda con-} antiperistasis non fit ministerio specierum intentionalium. Proba- ^{clusio.} tur, quoniam hæ species non fuerunt à natura institutæ, nisi ut sint principia cognoscendi. Deinde, quia si species reperiuntur haberent vim producendi qualitates illas reales, eandem facultatem obtinerent species directæ, cum fortiores & efficaciores sint. Tertiò, quia ut species primarum qualitatum tactilium non repræsentant nisi qualitates, quæ præsentibus sunt (nec enim absentes qualitates tactu sentimus) ita vnà duntaxat cum ipsis qualitatibus realibus producuntur, nec sine illis diuagantur. Quare non egredientur species intentionales frigoris ad aerem calidum, nisi vnà cum frigore, cuius similitudines sunt. Quartò quia species frigoris neque speciebus caloris, neque ipsi calori aduersantur: atque adeo non est, cur in calidum corpus incurrentes ob contrarietatem ab eo resiliant. Neque obstat, quod imago vocis, species visiles, & lumen, quæ contrarium non habent, reperiuntur. Id enim propterea accidit, quia hæc naturæ suæ conditione non qualibet, sed certi generis corpora queunt peruadere, ut superius diximus. Non enim sonus, aut eius imago terram penetrant, similiter species visiles non omne corpus, sed diaphanum subeunt, & lux nullum opacum intrat. Quapropter necesse est quoties isthæc offendunt ea corpora, in quæ insinuare se non valent, confestim resilire. At quatuor primis qualitatibus, earumque speciebus intentionalibus omnia corpora sublunaria peruia sunt, proindeque diuersa in his ratio inuenitur.

Igitur ad primū, & secundū argumētū contrariæ partis cōcedendū est dari species intentionales primarū qualitātū, sed negādū eas reflecti; & ad primā ^{Solutio pri-} ^{mi, & 2. argu-} ^{mentū.} ^{ratio-}

Rr

Solut 3.

rationem, quæ oppositum suadebat, reddenda est ratio diuersitatis ex
ijs, quæ proximè dicta sunt. Ad tertium respondendum actionem per
antiperistasis non dici propriè reflexam; sed eatenus eam appellatio-
nem sortiri, quatenus emanatio illa frigoris in aqua obsessa à calido
non impenditur circa aliud corpus, sed in ipsammet aquam conuertit-
tur, qui est velut modus quidam reflexionis.

De imaginā
tionis vi.

Quod spectat ad eam partem argumenti, quæ ostendere nitebatur
species intentionales posse reales qualitates gignere, aduertendum
primò probabile quidem esse, vt iam alibi hoc in libro censuimus, ani-
mam per suam apprehensionem interdum in proprium corpus, immo
& in materiam foetus imprimere qualitates, quas apprehendit; licet
enim esse intentionale, cæteris paribus, inferioris notæ sit, quàm reale;
id tamen non impediet, quominus hoc per illud tanquam per instru-
mentum gigni possit; non enim oportet causam instrumentalem aut
nobiliorem, aut nobilitate æqualem esse suo effectui. Verum licet hoc
vehementi animæ apprehensioni nonnunquam tribuatur, non est, cur
ad species impressas, quæ rebus sensu, & vita carentibus inhaerent, ex-
tendatur; præsertim cum animæ tam hominum, quàm belluarum multò
excellentiorem naturam sortiantur, quàm formæ rerum non viuentium;
proindeque nihil mirum sit, si vt in alijs effectuum generibus, ita & in
hoc, aliquid formæ viuentium præstent, quod à formis non viuentiū
effici non possit.

Dubium de
modo, quo
ignis damna-
torum cor-
pora viat.

Deinde obseruandum controuersiam non paruam esse inter docto-
res, num corpora damnatorum actione reali, an intentionali duntaxat
torquenda sint. Quod sola intentionali affirmat D. Thomas in 4. dist.
44. quæstione tertia, articulo primo, quæstiuncula secunda, & in ad-
ditionibus ad tertiam partem. quæst. 86. articulo tertio, & quæst. 97.
articulo primo, & quodlib. 8. art. 18. Ferrariensis quarto contra gen-
tes cap. 89. Capreolus in 4. dist. 44. quæstione secunda, articulo ter-
tio. Sotus dist. 50. quæstione vnica, articulo tertio, conclusione tertia,
Hispalensis dist. 44. quæst. quarta. His illud potissimum fauet argu-
mentum, quia per vicissitudinem realis caloris, & frigoris oporteret
damnatorum corporibus poenam minui; siquidem nunc plus, nunc
minus frigoris, aut caloris in se haberent: quod tamen non accidet si
torqueantur per momentaneam receptionem specierum.

Probabilior
sententia.

Contraria tamen sententia, quæ statuit corpora damnatorum non
per solas species intentionales, sed per realem caloris productionem
crucianda esse, probabilior est. Hanc tuetur D. Bonauentura in 4.
dist. 44. articulo tertio, quæstione prima, Scotus quæstione tertia,
Maior quæstione secunda, Argentinas quæstione vnica, Richardus quæ-
stione sexta, & septima, articulo secundo circa 2. princ. Durandus
quæstione decima, Carthusianus ibidem, qui contrariam partem seue-
riori, quàm par erat, censura improbens, ineptam eam vocat. Habent
autē hi auctores pro se eā rationem, vt nunc cæteras omittamus, quod
ex sacra pagina, & patrum dictis constat corpora danatorum ignis mi-
nisterio

D. Thom.
opusc. 3. cap.
177. tract. 1.
& opusc. 10.
c. 26. Palud.
nus in 4. d.
44. q. 1.
vtrāque po-
tē defendit.

nisterio vrenda esse, & gravissimis doloribus crucianda. Quare cum proprius, & naturalis modus vrendi, & torquendi corpora, sit per calorem, & realē actionē dissolventem corporis tēperamentū & lādētem sensiterium tactus: non est cur sine causa ad solam intentionalem actionem recurratur. Nam quod aiunt ignem non posse momento in excellenti gradu calorem inducere, fatendum id quidem est, nisi diuinavirtute eleuetur, sicuti etiam eleuatur ad torquendos dæmones: cum tamen nihil corporeum suapte natura in rem expertem materiæ possit agere.

Lege Fgid.
quodl. 2. q. 9.
& 10 Henr.
Gad. quodl.
8. q. 34.

Eleuatur di-
uina virtute
ignis ad tor-
quendos Dæ-
mones.

Ex his perspicua relinquitur solutio rationis, quæ probare cōtende-
bat posse species intentionales producere qualitātē realē exēplo cru-
ciatus dānatorum. Negamus enim eorum corpora eo modo torqueri.
Quod si ita reuera torquentur, id non ad naturalē facultatē specierū,
sed ad diuinam virtutē, qua supra suam facultatem excitātur, referri
debet.

Quod deniq; obijciebatur, non occurrere aliam rationē, qua quali-
tates per antiperistasis intendi possint, quā per regressum specierū; id
falsum esse mox patebit. Vt verō tertiā conclusionem statuamus, præ-
notandum est qualitates, quæ per antiperistasis in subiecto producū-
tur; siue maiorem intensiōem in eo comparant; aut esse ei naturales,
vt frigus aquæ; aut eius naturæ repugnantes, vt calorem eidem aquæ.
Deinde repetendum memoria est id, quod libro septimo Physicorum
capite primo quæst. 1. art. 3. & lib. 8. cap. 4. quæst. 1. art. 2. docuimus,
videlicet cum aqua remotis impedimentis natiuam frigiditatem recu-
perat, eam actionem, qualis qualis est, proximē quidem, & tanquam
à causa minùs præcipua, oriri à forma aquæ; mediatē, & tanquam ab
agente principali effici à generante. Quod similiter de actionibus,
quibus cætera corpora ad statum naturæ suæ debitum reuertuntur,
pronuntiandum est, vt cum exhalationi frigiditas eius formæ conue-
niens redditur; & cum ignis tendit ad Lunæ concavum, & terra in cē-
trum mundi.

Solutio. 4.

Aquæ ad na-
tiuam frigus
reueratio.

His positis sit tertia conclusio. Actio, qua corpus per antiperista-
sim mouetur ad qualitatem sibi naturalem, proximē est à forma sub-
stantiali ipsius corporis, remotē à generante. Hæc conclusio ea ratio-
ne ostenditur, quia eiusmodi actio non est à speciebus intentionali-
bus, vt probatum fuit, nec à contrario cum vnum contrarium non
sit per se causa efficiens alterius, sed contrariorum contrariæ causæ sint,
vt testatur Aristoteles libro secundo huius operis capite decimo text.
56. & libro quarto Meteor. capite septimo. Nec est à materia, aut
quantitate, aut qualitate aliqua subiecto inhærente, vt loco citato
ostensum est: erit ergo à forma, & à generante modo ante explica-
to. Itaque duplici euentu solet vnumquodque subiectum sese reuoca-
re ad natiuam qualitatem, eamque magis intendere; nimirum cum li-
beratur à contrario, cuius vi eam qualitatem amiserat: item cum
obsidetur à contrario vehementi (dummodò id non tam vehemens sit,
vt ab eo omnino opprimatur, sicuti aquæ accidit, cum igni exposita

3. conclusio.

Rr 2

illius

Instita cuique
propensio ad
tuendum se.

illius actiuitati succumbit) Nam cum vnumquodque ingenitā habeat propensionem ad se conseruandum; si à contrario oblideatur, con-
suevit forma quodam naturæ instinctu ex se fundere qualitatem con-
trariam qualitati vicini hostis, à quo impetitur, vt his armis se illi op-
ponat, eiusque potentia resistat, & se ipsum ab interitu vendicet. Ac
de qualitatibus subiecto natiuis, eiusque formæ consentaneis, cum per
antiperistasis intenduntur, ita videtur sentiendum.

ARTICVLVS III.

EXPLICATIO EIVSDEM.

DE ijs autem, quæ subiecto peregrinæ, & repugnantes sunt, ma-
ior est dubitatio. Ac primum quod illæ etiam, circumstante
aduersario, magis intenduntur experientia constat: quādoqui-
dem forma substantialis exhalationum est eiusdem speciei cum forma
substantiali terræ, è qua euocantur, vt in Meteoris docuimus, pro-
indeque natura sua frigiditatem postulat; & tamen exhalationes, cum
in medium aeris tractum venere, illius regionis frigore circumseptæ
nonnunquam, vt Aristoteles lib. 1. Meteor. cap. 4. inquit, adeò inca-
lescent, vt ignem concipiant, quod similiter accidit alijs, quæ in infima
regione accenduntur. Præterea constat aerem æstiuo tempore ædibus
conclusum ultra gradum sibi debitum à calido ambiente refrigerari; &
aquas subterraneas per hyemem aere frigido obfessas tepescere, ac va-
porem calidum exhalare. Cæterum quæ nam sit causa intensiōis isti-
usmodi qualitatum, obscura quæstio est. Nonnulli, quorum senten-
tiam amplectitur Galenus lib. 3. de simplicibus medicamentis cap. 3.
affirmant puteorum, & fontium aquam (quo maximè exemplo anti-
peristasis, de qua nunc sermo est, comprobari solet) nō magis hyeme,
quàm æstate calidam esse; sed perpetuò frigidam; etsi tactus æstima-
tione nunc calida, nunc frigida videatur; quia cum sensiterium calet,
frigida; cum friget, calida apparet: non secus atque in balneo accidit,
vbi si quis aquam modicè tepidam pelui illatam contigerit, eam non
tepidam, sed frigidam iudicat. Quare nihil mirum si putealis, & fon-
tana aqua tactui per hyemem frigiditate affecto calida videatur. Hæc
opinio à veritate aberrat; licet enim illa tactus deceptio interdum con-
tingat, non tamen in re subiecta locum habet. Cum altera quoque ra-
tio sit, vt cæteras prætereamus, quæ illum putealis, & fontanæ aquæ
in hyeme calorem testetur, nimirum quia videmus puteos, & fontes
hyeme fumare, calidumque vaporem edere, quod perspicuum est ma-
gis intensi caloris indicium.

Tractatu 1.
cap. 1.

Sententia
Galenii.

Improbatur.

Secunda opi-
nio aliorum.

Hac igitur reiecta opinione, qui fatentur qualitates in alieno subie-
cto reuera intendi, in diuersas partes abiere. Quidam volunt eas intēdi
ab

Lib. 2. cap. 7.
q. 18. art. 4.

ab intrinseco ex occasione circūstantis contrarij, id est, cū aqua obsi-
detur à frigido, gradum vnum caloris v. c. quem habebat, alios tres,
quatuorū fundere, non per se, aut propria facultate; sed quatenus gra-
dus ille est virtus alterius agentis, cui per se, & ex nativa conditione
calor debetur. Sicuti, vt in Phisicis diximus, actio, qua ignitum ferrū
urit, non formæ ipsius ferri; sed ignis, cuius virtus calor ille est, ascribi
debet. Nec mirum quod tale agens illi gradui caloris eo modo suppeti-
as ferat; quandoquidem ex innata inclinatione ad se se tuendum, suæ
qualitatis defensionem eo artificio procurat. Alij affirmant eas qualita-
tes nequaquam intendi eo modo, sed ab alia causa extrinsecus occur-
rente, quorum sententia, re diligenter considerata, omnino amplecten-
da videtur.

Sit igitur quarta conclusio. Qualitates in alieno subiecto non in-
tenduntur ab intrinseco per antiperistasisim, vt paulo ante dicebatur,
sed ab alia causa aduentitia, quæ tunc occurrit. Prior pars huius con-
clusionis ostenditur, primum quia si calor in aqua obfessa à frigido
ita intēderetur, nō posset aqua sumē frigida in subterraneo loco posita
per antiperistasisim calefieri. Si enim eiusmodi calor nō nisi à gradu iā in
aqua existēte, proximē oritur, cū aqua summū habēs frigus nihil in se ca-
loris ferat, nō erit, à quo intērior calor oriri possit. Secūdo, quia forma
aquæ adiuta tū sex gradibus frigoris v. c. quos possidet, tū frigido cir-
cūstante maiores obtinet vires ad illum intensioris caloris fluxum
impediendum, seque conseruandum, quā ad se corroborandum, &
tuendum habeant duo gradus caloris, quos ignis in aquam impresserat.
Quare nequibit istiusmodi circūstantijs ille aquæ calor seipsū intēdere,
vtpote à valentiori aduersario impeditus. Tertiō, quia licet actio, qua
aqua ab igni præcalecta manum calefacit, & qua ferrum candens urit,
attribuatur igni; tamen nec calor aquæ tunc se ipsum intendit, neque
ferrum in se agit: ergo ratio illa ducta ab exemplo aquæ calidæ, & fer-
ri candentis non est ad rem. Quod si dicant calorem illum in aqua à cō-
trario obfessa augeri eo modo, quo frigus in aqua, dum se ad natium
statum reuocat: facile conuincitur hæc responsio. Nam tale incremē-
tum non est ab ipso frigore, sed immediatē ab aqua, à qua frigus manat.
Quare non poterit calor intēdi eo pacto in aqua, cū non sit ibi forma
ignis, à qua fluat: alioqui posset forma per se immediatē operari, vbi
non est.

Posterior pars nostræ conclusionis ea ratione suadet: quia cum
intensio prædictarum qualitatum non sit à principio illo intrinseco,
vt probatum est: nec ab alio, quod iam in subiecto præexistat; siquidē
illud neque apparet, neque ab aduersæ partis auctoribus assignatur: ne-
cessariō erit ab aliqua aduentitia causa, quæ tunc occurrat, maioreque
illam intensiōem efficiat. Hæc vero causa non vna, eademque sem-
per est; sed alia, atque alia pro re nata, vt ijs, quæ mox dicemus, conspi-
cum fiet. Imprimis enim cur exhalatio frigido aere compressa accenda-
tur, ratio est, quia dum ab aere coercetur, ei que resistit; istiusmodi cū-
flicu, & collisione, quæ motus localis est, ultra modum incalescit, &
flamam

Tertia opi-
nio.

4. Conclusio

Prima ratio
p priori par-
te conclusio-
nis.

Secunda ra-
tio.

Tertia ratio.

Confutatio
solutionis.

Probatio cō-
clusionis quæ
ad postero-
rem partem.

De accensio-
ne exhalatio-
nis circūstā-
te frigido.

Cur aque pu-
teorum, & fo-
ntium per hye-
mem incales-
cant.

flammam concipit, His adde alias istius accensionis causas, de quibus ex professo egimus in Meteoris tract. 2. Item aer calidioribus tempo-ribus intra secretiores domos, & specus friget, partim quia in ijs terreni halitus, quibus scatet, natura frigidi, extra solis calorem positi, ultro se in natium frigus vendicant, ipsumque refrigerant: partim quia cor-pora terrea, quibus continetur, ob caloris antiperistasis frigiditatem suam roborant, eaque inclusum aerem afficiunt. Qui tamen ibidem hyemali tempore calidior est ob antiperistasis externi aeris frigidi, modo superius explicato. Item propterea aquae puteales, & fontanæ per hyemem calefiunt; quia terra dum frigore addensatur, & coit, ex-halationes, quas intra se æstate collegerat, in caua & apertiora loca trajicit, illæque in subterraneam aquam incidentes, ipsam calore, quo præditæ sunt, imbuunt. Et hæc quidem ratio consentanea est doctri-næ Aristotelis primo libro Meteor. ubi ait hyemali tempore loca sub-terranea esse calidiora, quia frigus calorem illuc adigit, impellitque. Nam cum hic impulsus non fiat migrante calore ab vna parte subiecti ad aliam, consequens est vt fiat deferentibus illum aliquibus corpus-culis, quasi vehiculis; hæc verò non alia esse possunt, quàm exhalationes terræ sinu abditæ, quas terræ partes extimæ superficiei vicinæ, dum frigore stringuntur in abditiora adigunt. His etiam concinit illud poe-tæ Lucretij lib. 6.

Lucretius:

Frigore cum premitur porrò omnis terra, coitque,
Et quasi concrescit, fit scilicet vt coeundo
Exprimat in puteos siquem gerit ipsa calorem:

Obiectio.

Quando lux
impeditur ab
extensione cõ-
ferte se ad in-
tensionem.

Ex superioribus non erit difficile inuenire quæ sint in cæteris euentis causæ intensiõis qualitatũ ob antiperistasis, cum qualitas in alie-no subiecto intenditur. Obijciat tamen aliquis, Media aeris regio est frigida per antiperistasis, vt est communis philosophantium vox, & tamen nulla est causa externa, quæ illi frigus intendat præter circun-stantiam aduersarij; ergo qualitas in alieno subiecto intenditur eo mo-do, quo contraria opinio asserebat. Corroboraturque argumentum, quia si lux cum in opacum incidit, auget se ipsam, cõpensando in pro-prio subiecto, quod in alieno ob impedimentum efficere non potuit; cur etiam calor in subiecto non suo, cum à contrario obsidetur, non cessabit ab actione, & effusione in externam materiam, seque ipsum corroborabit aduersus vicinum hostem? Certè eius rei conspicuum exemplum videtur calx, quæ iniecta aqua ultra propriam naturam ita incalescit, vt ferueat, ignemque concipiat.

Dilutio ob-
iecti.

Huic obiectioni occurrendum mediam aeris regionem frigere ob antiperistasis, non quod ipsi immediatè augeat frigus ob circunsta-ntiam calidi aeris; sed quia exhalationes, & vapores natura frigidi, post-quam eò peruenere, vicini aeris calore per antiperistasis refrigeran-tur, totique illi plagæ frigiditatem impertiunt. Ac enim verò proba-bile est, cum aeris tractum prima mundi creatione ab auctore naturæ

De alijs cau-
sis istius fri-
goris egimus
in Meteor.
tract. 1. c. 2.

vberiori

In nostris
Meteoris ita
tit. 4. 2.

vberiori frigore, quàm eius natura postulabat, fuisse conspersum propter maiorem gignendorum imbrium commoditatem, ut alibi monuimus. Quo fit ut ei non à sola antiperistasi, interuentu exhalationum & vaporum, frigiditas obuéniat.

Quod ad argumenti confirmationem attinet, negari non potest rationem, quæ in ea affertur, admodum probabilem reddere sententiã aduersariorum, quæ nobis etiam alibi placuit, si tamen eam ita intelligant, ut dicant qualitatem subiecto contrariam intendi in eo per antiperistasi, non quasi maior illa intensio re vera manet à forma, id enim fieri non posse demonstrauimus; sed quia quod in hostem impendere deberet, id quatenus est virtus talis formæ, etsi absentis, in se recipiendo sibi ipsi impendit, ut in argumento dicebatur. Occurrendum tamen diuersam esse rationem in luce, & in qualitatibus, de quibus in præsentia agimus. Nam præter ea, quæ circa secundam conclusionem secundi articuli diximus, cum v. g. calor in aqua existens obsidetur à frigore maiorem vim habet forma aquæ, & eius frigus, vnà cum frigore circumfusi corporis ad intendendum frigus ipsius aquæ, & impediendam intensiorem caloris, quã habeat ^{calor} frigus ad se corroborandum, uti supra etiam disseruimus; quare non potest calor in tali, aliove simili euentu à se intendi. At in luce diuersa omnino ratio est; cum neque in subiecto, cui inest, neque in circūiacente corpore habeat qualitatem contrariam, quæ impedimento esse queat, ne inuento opaco in se ipsa redeundo vltiorem progressum compenset.

Cur non in-
tendatur qua-
litas in alie-
no subiecto
à se ipsa.

calor

Porro exemplum recentis calcis, quod attulimus, postulat in primis explicemus quid causæ sit, cur calx perfusa aqua ignescat. Ea de re ita scripsit D. Augustinus lib. 21. de Ciuit. Dei cap. 4. calx occultissimè ab igne ignem concipit, eumque iam gleba tangentibus frigida tam latenter seruat, ut nulli nostro sensui prorsus appareat; sed cōpertus experimento, etiam dum non apparet, sciatur inesse sopitus. Propter quod eam calcem viuam loquimur, velut ipse ignis, latens anima sit visibilis corporis. Iam verò quã mirum sit, quod cum extinguitur, tunc accenditur, & aqua frigida infusa tunc efferuescit: at si non adhibeas aquam, sed oleum, quod magis fomentum est ignis, nulla eius infusione feruescit? Hæc D. Augustinus; Ex cuius sententia habemus in calce viva contineri ignem actu. Quod etiam affirmat Fracastorius in libro de vini temperatura. Verum is ignis consopitus est, atque iniecta aqua eius particulæ primum hinc, inde interceptæ consilipantur: tum ob antiperistasi frigidi humoris quasi reuiuiscunt, & se produnt. Vnde patet non intendi hic calorem in alieno subiecto propter contrarium circūstans, quod petebat argumentum, sed in suo sibi que proprio exuscitari.

Cur iniecta
aqua calx ig-
nescat.
D. August.

In calce ignis
actu.

ARTICVLVS IIII.

ADDVNTVR QVÆDAM

ad propositæ difficultatis explicationē
concludendam.

AD absolutionem huius controuersię quædam animaduerten-
da sunt. Primum est, actionem, qua in alieno subiecto qualita-
tes proximè intenduntur, non esse reflexam, sed directam, vt
erit consideranti perspicuum. Nam cum v. g. corpora terrea aerem,
quem intus cohibent, vltra naturæ suæ gradum refrigerant, ea refrige-
randi actio directè est à corporibus terreis absque vlllo modo reuerbe-
rationis, etiam minus propriè dictæ; licet corpora ipsa terrea per refle-
xam actionem prius refrigerentur. Ideoque addidimus particulam,
proximè; nam illa ipsa aeris refrigeratio remotè oritur ab ea, qua præ-
dicta corpora naturam frigiditatem in se met ipsis intenderunt per an-
tiperistasm.

Secundum est, Non in omni antiperistasi augeri, per maiorem in-
tensionem, qualitatem in corpore obsesso à cōtrarijs. Etenim, exempli
gratia, venter hyeme calidior est, vt testatur experientia, docetq;
Hippocrates Aphorif. 15. vtiq; ob circumfusi aeris frigiditatem: &
tamen non oportet habere tunc ventriculum plus caloris intensiue,
quam reliquo anni tempore, licet extensiue plus habeat, vt in eius
Aphorismi interpretatione Medici obseruant. Nam quia brumæ fri-
gus cutim stringit, & egressum spiritibus præcludit, necesse est maio-
rem tunc intus colligi, & asseruari copiam spirituum, in quibus con-
tinetur calor: non tamen ideò necesse est tunc calorem ventriculi in-
tendi, seu plures gradus acquirere. Verum nonnunquam præclusio
halituum maiorem qualitatis intensionem efficit, vt videre est in eo
exemplo, quod Galenus lib. 3. de temperamentis cap. 2. affert, vbi ait
fimum columbinum impedita transpiratione aliquando vsque adeò in-
caluisse, vt flammam conceperit, qua domus arsit.

Et verò cum ad ignis generationem plus caloris requiratur, quàm
fimus suo pte ingenio postulet, clarum est ob illam præclusionem fuis-
se calorem fimi non extensiue tantum, sed etiam intensiue auctum. Po-
tuit autem augeri per eum motum localem, quo halitus ab egressu im-
pediti, & repercussi in interiores partes acruatim ferebantur, vti ac-
cidit aliquando in generatione fulguris, cum videlicet reuerberatione
exhalationis à nube circumstante, ignis accenditur, & fulgetram ex-
hibet.

Tertium est, Nulla earum actionum, de quibus hoc loco disserui-
mus, aliquid in se ipsum agere per se, ac propriè, quod huius discepta-
tionis caput erat. Nam v. g. radius reflexus cū directum intendit, non
nisi

Cur ventri-
culus hyeme
calidior.

Galenus.

Garbuis lib.
2 tra 1. q. 3.
Vega lib. 1. art.
Med. c. 29.

Responso ad
principalem
quest.

nisi ex accidente in illum agit, quatenus inuento obstaculo, quantum porrigi in lōgum deberet, tantundem in se recurrit. Item vero dum aqua propter ambientis contrarij oppugnationem natium frigus auget, praterquam quod non eadem pars agit, & recipit: nam proximè agit forma, & recipit materia; ea actio, cum emanatio quædam sit, minus propriè actionis nomen vendicat, vt diximus lib. 7. Phisic. cap. 1. quæst. 1. vbi etiam ostendimus cur istiusmodi actionibus non dicatur aliquid simpliciter agere in se ipsum, quæ non est cur hoc loco à nobis repetantur. Cum verò qualitas in subiecto alieno magis perficitur, & augefcit, planum est non dari actionem eiusdem in se: quandoquidem actio illa est ab agente externo, vt à corporeo terreo inclusum aerem refrigerante.

Quartum est, quæ à nobis in libris Meteor. aut alibi de actione obantiperistatim, ex occurfu, & quasi per trāsennam dicta sunt, ea omnia ad conclusionum, quas in hac disceptatione statuimus, normam ac veritatem esse reuocanda.

Q V Æ S T I O II.

P O S S I T N E S I M I L E

agere in sibi simile, an non.

A R T I C V L V S I.

S T A T V I T V R P R I M A C O N C L V S I O ;

eadēque ab aduersariorum argumētis

defenditur.

Ripliciter quod ad præsentem disputationem attinet, possunt res similes esse in qualitate; vno modo quoad gradū, efficacitatemque agendi, vt duo ignes pari caloris ac siccitatis intensione, & materia æquè rara præditi. Secundò quoad qualitatem in specie, nō tamen gradu, quidquid sit de acrimonia in agendo, quo pacto se habent ignis, & aqua tepida. Tertiò penes gradum, non tamen agendi acrimoniam, seu vehementiam, vt duo corpora æquè calida, quorum alterum rarius sit, alterum densius. Constat enim æquè intensum calorem in re, quæ magis compacta est, & plus materiæ cohibet, vehementius vrere.

His animaduersis prima conclusio sit. Ea, quæ primo modo similia sunt, mutuò in se agere non possunt. Hæc probatur, primū, quia teste Aristotele in lib. de motu anim. & Auer. 4. Phisic. com. 71. Omnis actio phisica vnus in alterum, fundatur in victoria, & excessu agentis. Hæc autem non se vincunt, aut excedunt. Deinde quia id, quod

Sf agit

Emanatio
minus pro-
priè actio di-
citur.

Triplex ge-
nus similitū.

Prima con-
clusio.

Potētia acti-
ua principii
transmutan-
di aliud,

Philosophi-
cū axioma.

Obiectio. 1.

agit, nititur assimilare sibi patiens, vt docuit Aristoteles cap. 7. huius libri text. 51. Quare vbi iam perfecta similitudo extiterit, vt in re proposita, non procedet actio. Corroboraturque argumentum, quia potentia actiua est principium transmutandi aliud, quatenus aliud est, vt definit Aristoteles lib. 5. Metaphy. cap. 12. text. 17. & lib. 9. c. 1. text. 2. Ex quo sequitur passum debere esse agenti dissimile, & contrarium, atque adeo ab eo, quod sibi omnino simile est, pati non posse. Vnde quasi commune axioma celebratur à philosophis omnem actionē esse à proportionē maioris inæqualitatis.

- Sed obijciat quis. Speculum vnum potest agere in aliud æquē ter-
sum & lucidum, atque omnino simile sibi, transmittendo in illud rei
obiectæ imaginem. Ergo simile potest agere in simile primo modo.
2. Secundo, sit mixtum inanimatum homogēneum, cuius omnes partes
eādē intensiōe caloris præditæ sint, similiterque quoad alias quali-
tates sese habeant; partes huiusce mixti poterunt in se mutuō agere
vsque ad interitum; aliōqui non omne mixtum esset corruptibile ab
intrinseco; ergo vna pars corporis mixti agit in aliam sibi similem.
3. Tertiō, Ignis maior minorem absorbit, vt experientia notum videtur,
asseritque Aristoteles in problematis sect. 3. problemate 22. & sect. 33.
probl. 2. & lib. de breuit. vit. c. 2. sed absorptio illa non nisi agendo
fit: ergo vnus ignis potest agere in alium sibi similem, esto ambo qua-
litatum gradu inter se conueniant. Quarto, Sit corpus luminosum A:
quod habeat octo gradus lucis, eamque per spatium B. C. D. vniformi-
ter difformiter explicuerit. Deinde extendatur hoc ipsum lumi-
nosum in molem ampliorem cum eādē intensiōe lucis. Hoc posito
si antea in prima superficie produxerat lucem octo graduum, nūc ma-
ius redditum intensiorem lucem gignet in eādē prima superficie; &
tamen non est intensius modo, quam prius. Igitur aliquid agit in id,
quod sibi prædicto modo simile est quoad intensiōem gradualē. Pro-
batur maior, quia eiusmodi luminosum fundit nunc lucem in maius
spatiū, vt sensu constat; non potest autem eam longius fundere, quin
ipsam in omnibus partibus intēdat, cum agat vniformiter difformiter.
Quare etiā in prima superficie lucem augebit.

Dilutio 1. ob-
iect.

Superiora argumenta sic diluito. Ad primū dic cū speculū reflectit
ab se imaginē ad aliud, non dari actionē inter similia; qua similia, id est,
inter specula, quatenus æquē lucida sunt, vel æquē terla; sed quatenus
dissimilia existunt, secundum esse intentionale, seu ratione specierū;
quia speculum A. imaginem, quā à re obiecta imbiberat, trajicit (in-
tellige eandem specie, non numero) ad B. quod ea caret, sicq; agit in
dissimile. Par solutio reddenda est illi argumento, quod quidā afferūt,
nēpe, duæ phialæ vitreæ æquē duræ, vtrinque collisæ defringēt sese mu-
tuō: ergo simile aget in simile. Occurrendū est enim eiusmodi phialas
non agere in se prout duræ sunt, atq; adeo quatenus similes; sed vtrāq;
per impulsū sibi à collidente impressū vincere alterius duritiem,
atque ita continuitatem soluere.

Ad secūdū dic partes mixti homogēnei, quale ibi describit, nō acturas
in

Lege quæ de
corruptione
viventium ab
intrinseco di-
ximus in hoc
lib. cap. 4.

in se mutuo, neque eiusmodi corpus esse corrumpendum, nisi extrinsecus accedat agens contrarium, quod illius temperiem dissoluat, aliamque formam inducat: quod in tam frequenti contrariorum occursum nequaquam difficile erit. Itaque non oportet omne mistum, etiam homogeneum, corruptibile esse ab intrinseco. Quanvis id de mistis dissimilium partium, qualia sunt viuentia, pro vero habeatur.

Non omne
mistum esse
corruptibile
ab intrinseco.

Ad tertiū respondendū est cū Aristotele eodē loco minorem flammam dici à maiore absumi, non quod hæc illam per se corrumpat, aut in eam propriè agat, sed per accidens; quatenus ei pabulum deuorat, videlicet fumū, quod illa non nisi longo tēpore absumere potest, hæc verò ocyus absumit. Lege si placet, quæ in hanc sententiam scripsimus in nostris problematis ad finem librorum de Cœlo sect. 4. problem. primo.

Dilat. 3. ob-
iect.

Ad quartum, Luminosum illud redditum maius non augere lucem in prima superficie, quia non potest agere in simile; nihilominus quia magis extenditur, necessario, vt probat argumentum, intendere illam in spatio vltra primam superficiem in omnibus partibus diuisim sumptis; sic tamen vt in aliqua immediatè versus ipsū indeterminatè accepta eam non augeat. Nam cū immediatè post primam superficiem in parte incerta sit quidquid est infra lucem octo graduum, certè interdica lux non potest, quin ad octo graduum intensiorem perueniat. Quare cū luminosum quantumlibet dilatetur, neutiquam eximatur à lege vniformiter difformiter agendi, quemadmodum postquam increuit, lucem in prima superficie non auxit; ita nec eam immediatè post in parte certa intendit. Siquis autem petat quam parte intensio incipiat: occurrendum erit designari eam non posse, cum incerta, atque indefinita sit.

Dilat. 4.
obiect.

De extensio-
ne luminis
vniformiter
difformiter
vltra primā
superficiem.

ARTICVLVS II.

PONITVR SECVNDA CONCLUSIO, diluuntur obiectiones.

EXplicatum à nobis est quo pacto sese habeant quoad vim agendi ea, quæ primo modo similia sunt; nunc cætera persequamur. Sit secunda conclusio. Inter similia secundo modo potest esse actio; ita nimirum, vt id, quod intensius est, in minus intensum agat, non contra. Hæc conclusio ex eo probatur, quia, vt supra disputabamus, actio est à vincente, & à proportionē maioris, non autem minoris inæqualitatis. Patet etiam experientia quotidiana; videmus enim minus calidum intendi à calidiori, vt aerem ab igni, & minus frigidum à frigidiori, vt terram ab aqua, & vnumquodque vt minus tale est, ita ab eo, quod est magis tale, perfici, non autem viceversa.

Secunda con-
clusio.

Actio est à vi-
cente.

Verum obijciat aliquis. Fieri potest, vt aliquid producat qualitatem magis intensam, quā in se cohibeat. Ergo non omnis actio est à proportionē maioris inæqualitatis. Assumptū ita ostenditur. Sumatur

Obiect. 1.

corp⁹ B. vniformiter difformiter calidū, ita vt in prima superficie habeat calorem sex graduum, & immediatē post quidquid infra eiusmodi intensiōem est. Tunc detrahatur ei diuina virtute prima superficies, & secundum eam partem applicetur patienti idoneo. Vel corpus B. producat calorem sex graduum in prima superficie patientis: vel id, quod est immediatē infra illos sex gradus: si detur posterius; quā igitur intensus erit is calor? certē designari id non poterit; quod tamen absurdum est, cū de certa superficie agitur. Restat igitur vt producat calorem sex graduum, & tamen hunc non habet; quia detracta fuit illa superficies, in qua sola erat tanta intensio: ergo istud corpus producat calorem maioris intensiōis, quam in se obtineat. Deinde, Aer tempore hyberno congelat aquam, eam vtique refrigerando; & tamen ipse minus frigidus est, quā aqua, cū natura sua calidus sit, nec congelascit. Ergo aliquid minus frigidum intendit frigidius. Tertiō, Nihil potest pati nisi à contrario, vt hoc in libro cap. 7. text. 49. & sæpē alibi affirmat Aristoteles: sed calidum quinque graduum, & calidum triū graduum, non sunt contraria; cū non se perimant, imo conseruent in eodem subiecto: ergo hoc non poterit ab illo pati: atque adeo inter similia secundo modo non datur actio.

Obiectio. 2.

Obiectio. 3.

Prior solutio obiectio nis primæ.

Posterior solutio, quæ magis placet.

Solutio. 2. obiectio.

Quo modo aqua in gelu concreseat.

Solutio. 3. obiectio.

Non est tamen difficile his argumentis satisfacere, quanquam circa primum dissideant neoterici. Quidam enim data hypothesi negant ullam actionem ab eo corpore exituram, quod careat certi ac definiti gradus forma, per quam agere debeat. Alij, quibus magis assentimur; quia parum verisimile putant ob defectum superficie ei omnem caloris actionē inhibendam, inquit producendum ab eo corpore calorem sex graduum, non quidem per se ac merito agentis, quod eo gradu caret, sed ob naturā ipsam effectus, videlicet caloris, quem repugnat in subiecto certo, & in tali euentu non produci sub certa, & definita intensiōe, qualis est sex graduum. Itaque id, quod deest ex parte agentis ad complementum sexti gradus, quasi per resultantiam in re patienti orietur.

Ad secundum dicendum in primis ex eo, quod aqua hyberno tempore in gelu concreseat, non verò aer, haud rectē concludi aquam esse frigidiorē aere, cū palam sit oleum, & ceram minori frigore, quā aqua, concreescere. Sed enim reuera aqua, quæ in gelu coit, circumfuso aere frigidior est, nec ab illo condensatur; sed partim caelestium corporum influxu, quæ in aqua, vt in natiuo subiecto, promptius, quā alibi, frigiditatem imprimunt; partim quod aqua ipsa remotis per hyemē impedimentis vltro se in suū frigus vendicat. Nobis tamen videtur aquæ congelationem non à sola frigiditate prouenire (alioqui elementum aquæ in sua natua constitutione non liquidum, sed concretum esset, quod nequaquam verisimile est) sed à certa aliarum etiam qualitatum coitione, quæ aquæ liquorem in gelu contrahit.

Ad tertium concedenda est maior, & ad minorem dicendum, calorem intensum, & remissum esse quodammodo contraria, vt docuit Aristoteles 5. libro Phisic. cap. 2. text. 19. nimirum ratione excessus, & defectus, quatenus minus intensum importat priuationem seu negationē per-

Decongelatione. egim9 in Meteoris tractatu 7.6. 7.

Val
loc
leni
li h
quæ
neti
G. 2.

perfectiōis, quam magis intensum vendicat, quod non competit quinque gradibus, & tribus gradibus caloris existētibus simul in eodē subiecto, ut patet. Adde subiectum ipsum minus calidum habere propriam contrarietatem respectu magis calidi, si minus calidum spectetur prout quantum ei caloris deest, tantundem obtinet frigoris; sic enim quatenus frigidum est, repugnat calido.

ARTICVLVS III.

TRADITVR TERTIA CONCLUSIO.

solvuntur rationes contrariæ
sententiæ.

Restat agamus de ijs, quæ tertio modo similia sunt. Sit tertia conclusio, inter similia tertio modo non potest dari actio. Hæc conclusio est ad mentem Aristotelis hoc in libro cap. 7. text. 48. D. Thomæ, ibidem, Galeni lib. 2. de simplicium medicamentorum facult. cap. 18. Saxon. quæst. 15. & aliorum complurium; est tamen contra Marfilium hoc loco. quæst. 18. Niphum cap. 2. quæst. 2. Sotum lib. 2. Physic. quæst. 4. & alios existimantes calidum in materia densiore posse intendere æquè calidum in materia rara. Probatur tamen non ista conclusio, quia si v. g. calidum in materia densiore ageret in æquè calidum, sed minus densum, utique ageret, ut illud sibi assimilaret: atqui iam est ei perfectè simile, utpote secundum speciem, & gradum; nam secundum densitatem non conatur ipsum reddere simile, ut euentus satis probat; nullo igitur pacto in illud aget. Secundo, idē ostēditur, quia alioqui possent duo corpora calida quarto gradu, vicissim sese intendere, & ad octauum vsque gradum promouere. Sumantur enim ferrum, & aqua, utrunque calidum quarto gradu: ferrum, quia densiori materia præditum est, potest, ut aduersarij concedunt, calorem aquæ vsque ad quintum gradum intendere: sed calidum in quinto gradu potest intendere calidū in quarto, idq; sibi perfectè assimilare. Igitur aqua producet in ferro alium nouum gradum caloris, nempe quintum. Rursus ferrum calidum quinto gradu propter materiæ densitatē augebit calorē aquæ vsq; ad sextum gradum; atq; ita similiter vsque ad summum, vltimumq; gradum, quod tamen nequaquam videtur admittendum. Tertio, cum agere supponat esse, id, quod est in potentia ad aliquem actum, nequit ad eiusmodi actum perducī, nisi ab eo, quod actu tale est, ut docet Aristoteles 3. lib. Physic. cap. 2. text. 17. & hoc lib. cap. 9. text. 77. Ergo calidum quarto gradu, quod est in potestate ad maiorem intensiōem, non nisi ab eo, quod calidius est, intendi potest. Quare nequaquam à calido quarto gradu intendetur. Quod si quis occurrat calidum quarto gradu in materia

3. conclus.

Probatio.

Agere supponit esse.

Si 3. densi-

Valles. in hūc
locum Ga
leni, Astudi
li hoc libro
quæst. 21. Ve
neti in sum.
6. 23.

angel
egim
deceoris
ata 7.6.

Confutatio
responsionis

densiori, etsi quatuor tantum gradus actu obtineat, virtute tamen propter materiae densitatem, ac multitudinem plures obtinere. Is facile coarguetur. Nam si densitas conferret agenti vim ad producendum intensiorem calorem, quam actu possideat, sequeretur calidum quarto gradu in materia densa posse intendere calidum quinto gradu in materia rara, quod aduersariae partis assertores negant. Probaturs consecutio. Enim verò si calidum quarto gradu ob tantam densitatem potest intendere calidum simile sibi in gradu, certè postquam ad maiorem densitatem venerit, poterit aliud maiori intensione affectum intendere, cum illi ex densitate accrescat efficacia ad intendendum effectum.

Primum ar-
gum. pro cō-
traria parte.

In contrariam tamen partem hæc sunt argumenta, Agens maioris actiuitatis, & efficacitatis potest agere in aliud minoris: sed calidum in materia densa est maioris actiuitatis, & efficacitatis, quam calidum habens qualitatem æquè intensam in materia rara; ergo illud potest agere in hoc. Maior probatur, quia perfectior actiuitas proditur effectū, & victoria agentis: quare id, quod magis efficax, magisq; actuosum fuerit, poterit in id, quod minus tale est, agere, ipsumque vincere. Minor ostenditur; quia actiuitas nō oritur ex sola intensione gradualis qualitatis; sed etiam ex multitudine materiae, quatenus in ea qualitas sub eadem intensione sæpius multiplicatur. Constat autem in re densa plus esse materiae.

2. argumen-
tum.

Secundò idem comprobatur experientia, Nā carbones acrius vrūt, quam flamma: & glacies plus refrigerat, quam aqua soluta: & ferrum candens dum stupam ignit, imprimit summū calorem, quem non habet: certè non nisi quia qualitas in materia magis densa potest similem qualitatem cum maiori intensione producere.

3. argumen-
tum.

Idem præterea confirmatur argumento sumpto à luminosis. Nam corpus luminosum densius pari luce affectum plus illuminat, vt videre est in Luna, quæ non accipit à sole vberius lumen, quam aliæ cæli partes ei vicinæ, & in eadem à sole distantia constitutæ; & tamen luce clarius est lunam plus luminis ad nos fundere. Nec satisfaciet qui dixerit lunam ideò nobis magis lucere, quia habet plus luminis, quam partes cæli propinquæ, propterea quod non totum suum splendorem à sole mutuatur, vt aliæ partes rariores: licet enim totum lumen à sole acciperet, adhuc plus nobis splenderet; cum id, quod à se obtinet comparatione eius, quod à sole haurit, perexiguum sit, vt in eius deliquio cernitur.

4. argumen-
tum.

Deniq; si sumatur luminosum habens octo gradus luminis, deinde ponatur diuina virtute simul cum eo adæquatè in eodē loco aliud corpus æquali magnitudine, & luce præditū: posterius luminosum simul cum priori augebit lumen, quod antea à priori fuerat productum, reddetq; illud intensius in medio; non ob aliam rationem, nisi quia ambo simul accepta lumen eiusdem intensiōis duplicatum seu bis repetitū obtinēt: ergo pari ratione cū calor in densiori materia habeat eandē intensiōem gradualē crebrius repetitam, magis intensum calorem pro-
ducet,

ducet, quā in materia rara, proindeque aget in sibi simile secundū gradum. Nam quod posterius luminosum debeat aliquid luminis producere, ex eo ostenditur, quia cum in natura rerum nihil sit otiosum, necesse est ipsum aliquid agere. Deinde quod actione illa oporteat intendi lumen a priori luminoso genitum ea ratio convincit, quia nihil est, quod per eam effici possit, nisi maior latitudo gradualis luminis antea producti.

Ad explicationem primi argumenti sciendū est bifariam posse agens dici efficacius, vel actuosius. Nimirum quia producit effectum vel maiori intensiōe vel maiori celeritate; quæ maior celeritas nō provenit ex sola intensiōe formæ agentis, sed etiam aliunde, vt ex multiplicatione eiusdem qualitatis in subiecto. Ad argumentum ergo dicendum agens maioris actiuitatis priori modo posse agere in aliud minoris, id est, magis intensum in minus intensum: agens autem maioris actiuitatis posteriori modo, id est, quod agit celerius, non posse agere in aliud minoris, id est, quod tardius operatur, nisi hoc sit minus intensū, quā illud; atque ita calidum sexto gradu in materia densa nequibit agere in calidum sexto gradu in materia rara; aget tamen in calidum quinto gradu in quacūque materia existat. Vnde patet perfectionem actiuitatis prodi, cernique in effectū, & victoria agentis secundum priorem quidem usurpationem in intensiōe effectus, secundum posteriorem verò in celeritate agendi, qua vnum aliud excedit. Patet etiam actiuitatē primo modo oriri ex sola intensiōe gradualis qualitatis actiuæ.

Ad secundum dicendum maiorem agendi acrimoniam in carbonibus, & glacie, alijsque eiusmodi consistere in celeritate, quam efficit maior multitudo materiæ, in qua gradus qualitatis crebrius geminantur. Ad quod etiam non parum iuuatur à siccitate calor, cum illa sit quasi lima huius, ipsum acuens, expediensq, vt compendio materiam inuadat, ac permeet.

Quod si quis vrgeat videri densitatem non solum vnire, & colligere calorem, sed etiam intendere: quandoquidem, vt constat tum experientia, tum ijs, quæ docet Aristoteles 1. libro Meteor. cap. 12. & auctor libri de causis proposit. 1. virtus vnita est fortior, ac robustior se dispersa; quod robur non in sola actionis celeritate videtur contineri, sed etiam in intensiōe qualitatis, qua subiectum sese defendit, & aduersarijs resistit. Occurrendum erit resistentiam, & defensionem agentis non provenire ex sola qualitatis intensiōe, sed etiam ex maiori multitudine illius sub eadem intensiōe, quia videlicet in calido vt quatuor plures quaterniones graduum caloris vires suas in vnum conferunt ad agendum, & repellendum hostem, in materia densa, quā in rara. Quo fit, vt ex collectione virtutis non arguatur maior intensiō qualitatis, licet non solum maior celeritas in agendo; sed etiam maior resistentia arguatur.

Quod ad ferrum ignitum attinet dicendum non produci ab eo plus caloris, quā produceretur ab alio agente habente parem caloris intensiōem in rariori materia. Itaque ferrum ignitum non profert ex se

Solutio primi argumenti.

Agens maioris actiuitatis bifariam dicitur.

Solutio 2a

Siccitas lima caloris

Quo pacto intelligendū sit virtutē vnitam esse fortiorē se ipsa dispersa.

Ferrum candens vt stupē accendat.

De sensu huius theorematum Zimara in suis theor. prop. 63.

calo.

Ferrum candens non esse totum versum in ignem.

calorem summum, quem non habeat, neque ab eo generatur ignis, sed à scintillis, id est, à partibus ferri tenuioribus iam in ignem conuersis, quæ intra ferrum latent, ab eoque exiliunt, ut est sententia Durandi in 4. dist. 44. quæst. 5. ad 2. Paludani ibidem. quæst. 3. art. 2. Capreoli art. 3. Eodemque sensu scripsit Aphrodisæus in opusc. de mistione, ferrum candens continere verum ignem; vel etiam quia aer, qui antea intra poros ferri continebatur, in ignem conuersus intra eosdem poros adhuc latet; ab eoque stupra ignescit. Nam quod totum ferrum non sit in ignem mutatum indicat illa materiæ crassitudo, & pondus, quæ veræ ignis formæ non conueniunt. Alijs placet in ferro candenti esse calorem summum, non tamen formam substantialem ignis ob defectum aliarum qualitaturn, quæ ad eam requiruntur: de quorum sententia dici posset generari ignem à ferro candenti, si ei offeratur materia prædicta cæteris accidentibus, quæ ad ignis formam excipiendam necessaria sunt. Quidquid tamen dicatur, admittendum non est ferrum ignitum, quia denlius, intensiorem edere calorem.

Solutio 3.

Pro solutione tertij aduertendum est corpus lucidum non posse nobis splendere, neque aspectum terminare, nisi congrua densitate præditum sit: unde neque ignis in sua sphaera, neque partes cœli tali densitate carentes nobis apparent. Aduertendum præterea licet ut per aliquod medium transmittatur lumen iniectum à luminoso, oporteat tale medium translucidum, siue rarum esse: tamen ut lumen reuerberetur, oppositum requiri: quandoquidem nunquam illius reflexio datur, nisi cum incidit in corpus, quod traiectionem impediat. Hoc posito respondemus ad argumentum, si sumantur duo corpora pari luce affecta, quorum alterum sit densum, alterum rarum; id quod densum est, posse à nobis cerni, esto rarum non inspiciatur; quia illud sua densitate visum terminat, hoc verò nequaquam. Præterea ab illo posse lumen recipi, ab hoc non posse; quia per hoc patet lumini transitus, qui in illo impeditur. Atque hæc causæ sunt, cur luna nobis appareat, non tamen aliæ partes eiusdem cœli per lumen à sole mutuantes; item cur luna tantum luminis ad nos eiaculetur, videlicet non per directam actionem; sed reflexam, qua non est inficiandum luminosum propter densitatem intensius lumen à se mittere; quàm aliud quod cum æquale lumen à luminoso hauriat, ipsum raritate sua imbibit.

Solutio prima 4. argumenti.

Ad vltimum prior responsio, quæ quibusdam placet, hæc est. Quæ admodum è duobus illis luminosis primum per se sumptum non augeret lumen ab se antea genitum, si retenta eadem extensione, per diuinam potentiam duplo maiorem densitatem, & congeminationem intensificationis eiusdem luminis acquireret, cum ostensum fuerit densitatē non augere virtutem intensiuam qualitatis: ita nec in proposito euentu posterius luminosum simul cum priori intendet prædictum lumen: quandoquidem eadem multitudo graduum posita in diuersis subiectis nequaquam potentior est ad intensiorem qualitatem edendam quàm si in vno, eodemque subiecto coalesceret. Dicendum ergo est cum posterius luminosum, iam productum inueniat totum lumen, quod per se valeret produ-

Cōtineri ignem in ære ignito, ut in sponsia vel panno aqua Scaliger ex. ercit. 12. in Card. n. 3.

producere; cūq; ex coniunctione cū priori maiores vires ad agendum non comparet; nihil omnino ab eo productum iri, imo nec à mille luminosis æqualuminis intensione affectis, si diuinitus in eodē loco adæquatè ponerentur. Secus tamē res haberet, si luminosa non se inuicē adæquatè penetrarent, sed posterius ita priori adiungeretur, vt ambo maiore occuparent locū: tunc enim, ob maiore extensionem, ampliore actiuitatis sphæram fortirentur, & in longius spatium lumen extenderetur; & quia omnis noua extensio luminis coniuncta est cū noua intensione eiusdē, necessariò ab utroq; intenderetur lumē post primā superficiem modo superius explicato. Vnde intelliges ea luminosa sese adæquatè permeantia non productura simul, aut extensiuè, aut intensiuè plus luminis, quā vnumquodq; per se sumptū produceret: quēadmodum pruna neutro modo plus caloris gignit, quā flamma cum eadē caloris intensione: esto illa ex eadem distantia citius, sensibiliusq; vrat, quā hæc ob crassitudinis, & densæ materiæ varietatem.

Pruna ob
lam frequen
tiā & cohæ
sionem par
tium nō vrie
ē maiori di
stantia.

Argumentum autem, quod afferebatur ad probandum luminosum adueniens cum alio adæquatè constitutū in eodem loco necessariò aliquid acturum ne otiosum sit; parū momenti habet. Nihil enim incommodi est aliquid vi miraculi, & per accidens dum ei impedimētum opponitur, cū alioqui valeat actionem edere, otiosi: quo etiam pacto se haberet corpus luminosum collocatum extra cælum, vbi nihil produceret luminis ob defectum subiecti, in quod ageret.

Et hoc quidē modo sese habet prior huius argumēti solutio. Alia tamen est, quæ nobis multo magis probatur, videlicet vt cōcedamus duo illa corpora luminosa in eodē loco adæquatè posita, & quodcūq; aliud agens æquali magnitudine, pariq; intensione qualitatis, si sit in materia magis densa, debere actionē extēdere in longiorē sphærā, quā si esset in materia rara, comitāte interim maiori intensione maiore extensionem modo ante explicato, nō in parte immediata & indeterminata. Apparet enim id experientia compertum in pruna candenti, & in flamma æqualis quātitatis. Re enim vera videtur pruna nō solū citius, sed longius calefacere. Idēq; valet, quoad hoc, multitudo graduū in duob; subiectis penetratiuè existētibus, atq; in vno eodēq; subiecto, si repetitio ob densitatē ex æquo respondeat. Ac nostra cōclusio, etiā hac solutiōe admissa, suā retinet veritatē, si vti debet, intelligatur. Nēpe qualitātē in materia dēsiore nō producere magis intensā qualitātē, quā in se cohibeat. Si enim agens tantūmodò obtinet sex gradus lucis, aut caloris, nō quia densius plures, quā sex gradus producat in prima superficie; esto vltra illā, vniformiter difformiter intensiōē minuēdo, lucē aut calorē in lōgius spatiū explicet. Itaq; negandū est crebriore repetitiōē eiusdē intensiōis gradualis nō efficere vt subiectum, in quo est, secūdū istū modū fortius operetur. Ex quo etiā intelliges quo pacto accipiendū sit, qd dici solet in hac sententia, nimirū maiore densitatē nō esse causam cur subiectū producat qualitātē sub maiori intensiōe, & maiore acrimoniā caloris in materia dēsiore tātū cōsistere in maiori celeritate; est enim id intelligendū de maiori celeritate, prout excludit maiore intensiōē absolute, non autē magis porrectā, vt diximus.

Altera solutiō
eiusdem
4. argumēti,
quæ magis
placet.

Te

Quæ.

Q V Æ S T I O I I I.

DE TVR NE INTER AGENS, ET
 patiens, actio reciproca, an non.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA PARTIS
 negatiuæ.

Status cō-
 trouersiz.

Proposita quæstio de ijs tantummodo intelligi
 debet, quæ vnâ specie materiam communem
 obtinēt, vt omnia corpora sublunaria: quæ enim
 ex materia specie diuersa coaluere, vt sublunaria,
 & cælestia, ea quoad rationem agendi, & patien-
 di non reciprocari inter se palam est, vt hoc in
 lib. cap. 7. text. 54. & cap. 10. text. 87. Aristoteles
 monuit; idque in causa est, cur ignis, etsi globo

sublunari attiguus sit, non tamen in eum agat. Debent præterea agēs,
 & patiens ita sumi, vt congruenter sibi applicata sint, & vtrūque alte-
 rum intra suæ virtutis sphaeram cohibeat. Nec verò quæstio de quali-
 bet actione intelligi debet, sed de physica, atq; ea præsertim, quæ in qua-
 tuor primis qualitatibus calore, frigore, humore, & siccitate versatur.

Primum ar-
 gumētū pro
 parte negati-
 uæ.

Negatiua igitur pars hisce argumentis probari videtur. Nā agentis,
 ac patiētis potentia, aut par, aut impar est: si impar, quod potētius est,
 aget in infirmius: si par, neutrum aget in alterum. Nam quod æquis
 vtrinq; viribus nulla procedat actio, docet Aristoteles in lib. de motu
 anim. his verbis; Quæcunq; sunt æqualia, à se inuicē nō patiuntur, per

2. argum.

exuperantiam verò vincuntur. Deinde si patiens reageret, nullū agēs
 id, quod patitur, sibi omnino assimilare posset; siquidem agendo in-
 firmaretur, remissiusq; fieret: fractū verò, ac remissum nequiret aliud
 ad integritatem suam promouere, vtpatet in calido, vt octo, quod si à
 calore summo deijciatur, quonam pacto aliud calidum, vt octo reddat?

3. argum.

Item sequeretur omnem elementorum actionē esse mixtionē, nec pos-
 se alterū ex altero generari; quia nunquam id, quod actuosius, ac potē-
 tius est, in se impotentius commutaret; sed ad mediū quoddā ex con-
 trariorū permissione concretū deduceret. Præterea data mutua actio-
 ne admittendū esset contra cōmune philosophorū placitū eandē qua-
 litatē in eadem parte subiecti intendi simul, & remitti. Nam per hy-
 pothesim calidum A. quatuor palmorum agat in B. frigidum, cūq; nō
 opus sit totum A. pati à B. patiatur ratione duntaxat quarti palmi,
 qui B. proximē attingit. Hoc posito quartus palmus agentis A. pa-
 teretur à frigido, atque adeo remitteret calorem. Rursus idem palmus

4. argum.

simul

De L.
 phago
 quæ el
 cies in
 tis vide
 sum lib
 21.

simul calefieret à reliquis tribus palmis ipsius agentis calidi; quia reliquæ partes agunt in B. frigidum, nec nisi per quartum palmum actionem possunt transmittere, cum nihil agat in distans, quin prius agat in propinquum. Igitur quartus palmus simul calefieret, atque adeo eius calor in eadem parte simul minueretur, & augetur; minueretur, inquam, à B. & augetur ab A. Idem verò absurdum colligi potest, si agentia loco dissita mutuò patiantur. Sequitur enim aerem interiectum simul contrarijs motibus cieri. Nam neque tunc B. ab A. calefieri, neq; A. frigesieri à B. nisi per intermedium aerem potest. Quare si dum A. calefacit B. frigesit à B. necessum planè est interpositum aerem simul incalescere, & refrigerari.

Denique non omne id, quod aliud loco mouet, ab eo mouetur, ut Aristoteles in lib. de motu anim. dicit, patetque in magnete attrahente ad se ferrum, & in eo, qui lapidem deiecit, aut iaculum intorquet. Sed par videtur esse ratio in eo, quod alterando agit. Non ergo id, dum agit, necessariò patitur.

ARTICVLVS II.

NEGARI NON POSSE MUTUAM

actionem, & passionem inter agens & patiens,

& in ea re explicanda non rectè

quosdam philosophari.

CAETERUM, qui reciprocam agentis, & patientis actionem negat, & sensui, cuius, hac præsertim in re, magna auctoritas est, & rationi, & Peripateticæ disciplinæ refragantur. Sensui, quia videmus, si quis frigidæ aquæ calidam permisceat, manere aquam cum medio quodam temperamento caloris, & frigoris. Siquis item manu glaciemprehendat, hanc liquefcere, illam perfrigerari. Præterea, quia in nutritione experimur, non solum alimentum à nostris membris vi caloris confici, & absumi; sed membra ipsa ab alimentis affici; adeo ut ex diuturno, & frequenti pituitosi cibi usu interdum caro albescat, & mollis fiat, atque in morbum, quem Medici Leucophlegmatiam appellant, incidat. Rationi quoque aduersantur, quia ut Aristoteles capite septimo, huius libri text. 50. differebat, agens & patiens, de quibus in præsentī sermo est, ex se aptitudinem habent, ut alterum alterius impressionem recipiat. Quare si aliunde nihil oblit, ab se mutuò patientur. Præterea idem confirmatur, quia sublata repassione tolleretur mistorum corporum ortus, cum hic haudquaquam esse possit, nisi summæ elementorum qualitates mutua contrariorū actione fracte, ac remissæ ad temperiē quandam mixtis corporibus idoneam reducantur. Item non gigneretur tertium elementum ex duorum congressu; siquidē hoc tunc gignitur, cum neutrum alterum omnino vincit, sed agendo,

Tt 2

& ad-

De Leuco-
phlegmatia,
quæ est spe-
cies intercu-
tis vide Cel-
sum lib. 3. c.
21.

Confirmatio
ab experientia.

à ratione.

Ex consensu
duorum ele-
mentorum ut
gignatur ter-
tium.

Mutua actio
contrariorum.

Aristot.

Avicenn.
Galen.Opinio Mar
sij.

Refellitur.

Sententia Cal-
culatoris.

& patiundo utrūque ad medium reducitur, vt docet Aristoteles lib. 2. huius operis cap. 4. Adimeretur quoque Medicis confectio medica-
mentorum, quæ ab ipsis composita nuncupantur: hæc enim non con-
stant, nisi cum simplex medicamentum impensè calidum, frigidūve
permistione, & reactione contrarij remissius fit. Sanè verò mutua hæc
contrariorum actio à natura, quæ perpetuitati quam maximè studet,
comparata est, & quasi lege sancita, vt res caducæ earum, quæ se à na-
turali statu dimouent, insolentiam retunderent, ac morarentur, atq;
ita diuturniores esse possent. Denique qui repassione negant, Ari-
stoteli contradicunt, eam multis in locis astruenti, vt 3. Physic. cap. 2.
text. 8. & 16. & hoc in libro cap. 7. & 10. & lib. 2. cap. 4. & vberius 4.
lib. de gener. anim. cap. 3. vbi ita scripsit. Omne agens patitur, etiam
à patiēte, vt quod secatur, hebetatur ab eo, quod secatur; quod calefcit,
refrigeratur à calefciente; denique quodcūq; mouet, excepto primo,
mutuò mouetur aliquo motu. Idē approbat cōmunis schola Medi-
corum, vt videre est apud Auicennam 1. Fen. doct. 1. cap. de com-
plexione, & Galenum. 3. Symptom. cap. 2. & 3. de temperamentis
cap. 5.

Est tamen inter eos, qui nostram hanc assertionem amplectuntur,
non parum dissidij in explicanda ratione, qua prædicta perpessio ex-
ercetur. Nonnulli, quos refert Marsilius hoc in lib. quæst. 19. art. 3.
putant agens non à patiēte repati, sed à cælestium corporum influxu,
qui dum ad mixtionē, generationemque rerum promouēdam in com-
mune concurrat, fortioris agentis vim refringit, ac temperat. Hæc sen-
tentia nobis minimè placet; primum quia repugnat Aristoteli locis
paulò ante citatis asserenti agēs ab ipso patiente repati. Deinde quia
rationi quoque aduersatur. Nam cum agens, vt superius argumenta-
bamur, in potentia sit, vt ab eo, in quod agit, repatiatur, non est cur ad
cælestem vim confugiamus.

Alia est opinio Richardi Suifeth, quem Calculatorem vocant, tra-
ctatu 7. de reactione, in quam etiam concessere nonnulli è familia D.
Thomæ. In eademque Commentatorem 4. Meteor. lib. fuisse aliqui
putant. Hi volunt repati agens à patiente, non tamen per se (saltem
in eadem parte subiecti) id est, non secundum eandem qualitatem, per
quam agit; sed secundum aliam; vt cū ignis aquam calefacit, agere qui-
dem per calorem in frigus, repati autem per siccitatē ab humore aqueo.
Ergo nihilominus Calculator posse agens secundum eandem quali-
tatem, qua agit, ex accidente repati, etiam in eadem parte, quomodo
dum ignis siccitas ab humiditate aquæ remittitur, ab eadem quoque
humiditate per accidens calor minuitur. Item posse pati per se ipsum
secundum eandem qualitatem in diuersis partibus subiecti v. g. si sit
agens pedale A. calidum habens alias partes calidas sexto gradu, alias
secundo: item si sit agens pedale B. frigidum continens alias partes fri-
gidas sexto, alias secundo gradu: A. per partes calidas sexto gradu age-
re in B. secundum partes frigidas secundo gradu, & B. reagere per par-
tes frigidas sexto gradu in A. secundum partes calidas secundo gradu.

Quod

Quod si agens, & patiens sint vniformiter calida, & frigida, vnum non agere in alterum.

Hoc etiam placitum à veritate aberrat. Et quidem quatenus asserit agens non repati secundum eandem partem mox impugnabitur: prout autem negat repati per eandem qualitatem ex eo conuincitur, quia sensuum testimonio repugnat, siquidem experientia notum est, cum aqua calida in frigidam infunditur, quātūlibet hæc vniformiter frigida sit, et illa vniformiter calida, tam calorem illius, quā huius frigus remitti, cū interim humiditas nulla ex parte minuat. Deinde quia si darentur duo corpora, vnum calidum siccitatis expers, alterum frigidum expers humiditatis, haud dubiè in se vicissim agerent, cū vtrūq; esset in potentia ad alterius qualitatem recipiendam; & tamen non iā ex accidente, sed per se, & calor à frigore, & frigus à calore remitteretur.

Impugnatur.

Tertiam opinionem secutus est Guilielmus Hentisberus sophista non ignobilis in vltimo sophismate, vbi captiosa argumentorum probabilitate, etsi non inficietur inter agens, & patiens vniformia (quod negabat Calculator) dari actionem, & passionem secundum eandem qualitatem; contendit tamen agens non secundum se totum, sed secundum aliquam sui partem repati; quia quātūlibet patiens imbecillum fuerit, & iniquo Marte congrediatur, semper aliquam agentis particulam vincet; vt autem totum superet, nullatenus videtur fieri posse; cū id, quod ab alio vincitur, ipsum ab alio integram reportare victoriam, impossibile sit. Sed neque Hentisberus rectè sentit, tum quia palam experimur interdum id, quod agit, se toto repati, vt dum calida frigida infunditur; tum etiam quia alioqui nulla esset mixta generatio. Necessum est enim elementa, è quibus mixtum coalescit, secundum se tota refringi. Tum denique, quia cū patiens intra virtutis suæ sphaeram totū agens cohibere possit, non est, cur ex vtraq; parte inter totum agens & patiens actionem dari posse inficiemur. Atque his rationibus profligata etiam manet sententia Calculatoris, quatenus aiebat dum agens repatitur secundum eandem qualitatem, non posse in eadem subiecti parte repati.

Opinio Hentisberi.

Confutatur.

ARTICVLVS III.

REPASSIÖNEM FIERI, DVM VNI-
us qualitatis actiuitas alterius re-
sistentiam vincit.

Igitur superioribus sententijs reiectis, nostra conclusio sit. Agens repatitur per se à patienti secundum eam qualitatem, qua agit, non ex parte duntaxat, sed nonnunquam etiam totum. Hæc conclusio est D. Thomæ in 4. sent. dist. 11. q. 1. art. 3. quæstiunc. 3. Themistij. 3.

Conclusio.

Physic. com. 8. Heruæi de vnit. form. quæst. 15. Marsilij hoc lib. quæst. 19. Saxonæ quæst. 16. Thienensis in tract. de reactione, & aliorum copulurum, eliciturque ex doctrina Aristotelis locis ante citatis. Intel- ligenda tamen erit cum ea moderatione, quam articulo proximo subijciemus. Ac tametsi illius veritas ex ijs, quæ hætenus differui- mus, plana videatur; tamen vt res magis eluceat, quadam obser- uanda erunt. Primum in omni actione, de qua loquimur; vtrobique tam in eo, quod agit, quàm in eo, quod patitur, & actiuitatem, & resi- stentiam cerni. Item resistentiæ nomen trifariam vsurpari. Nimirum pro resistentia negativa, priuatiua, & contraria. Negatiua consistit in sola incapacitate, & ineptitudine subiecti ad recipiendam formam. Quo modo corpus cæleste dicitur resistere ignis calori, cuius incapax est. Priuatiua, quæ etiam passiuæ à philosophis vocatur, est, qua subiectum esto aptum sit ad recipiendam formam ab agente, ei tamen aut neutiquam, aut ægrè cedit, & eius actionem remoratur, verum sine vlla actione: vt cum prædurum saxum, frangere nitenti; & naui, trahere conanti immota obsistit. Denique resistentia contraria est, qua quippiam actione sua cum aduersario congregitur, eiusque vim contra pugnando, quoad potest, debilitat, vt cum igni resistit aqua per calefactionem, eius calorem remittendo, actiuitatemque retardando.

Triplex resi-
stentia.
Negatiua.

Priuatiua.

Contraria.

Discrimen
inter resisten-
tiam secun-
do, & tertio
modo.

Ordo actiui-
tatis in qua-
litatibus.

Omissa ergo resistentia negatiua, quæ in rebus alterationi obnoxia, de quibus tantum hoc loco agimus, locum non habet; siquidem ex omnes sunt participes primarum qualitatum, in quibus alteratio versatur: aduertendum est hoc esse discrimen inter resistentiam secundo, & tertio modo acceptam, quod hæc sit æqualis actiuitati, cum per eam tantum resistatur, quantum per actiuitatem de contrario expellitur: illa vero interdum actiuitate maior sit, interdum minor, vt experiri licet in qualitatibus primis, inter quas calor, & frigus magis actiua sunt, quam siccitas, & humiditas. Porro autem ratio actiuitatis, & resistentiæ passiuæ non consistit in latitudine graduum, cum hæc in quatuor primis qualitatibus par esse queat existentibus inter se inæqualibus resistentia, & actiuitate earundem. Igitur actiuitas consistit in maiori agendi efficacitate, & acrimonia, quam ex celeritate, qua agens id, quod patitur, sibi assimilat, deprehendimus. Resistentia vero in difficultate patiendi, quæ quanto maior est, tanto patiens impressionem agentis tardius admittit, immo & aliquando eam ex toto respuit.

Est autem hic ordo quoad actiuitatem in ijs qualitatibus; calor primum locum vendicat, siquidem compertum est ignem vi caloris celerius ac promptius materiam corripere, suumque effectum producere, quam aliud quoduis elementum vi alterius qualitatis: secundum locum obtinet frigiditas: tertium humiditas: postremum siccitas. Quoad resistentiam vero conuerso modo res habet. Nam siccitas omnium acerrime repugnat; eaq; causa est, cur morbi, qui in siccitatem labuntur, difficilior curentur. Secunda in resistendo est humiditas: tertia frigiditas: quarta caliditas. Atque horum omnium graduum diuersitas varijs experimentis innotuit. Quæ de re fusius in huius operis progressu differemus,

seremus, cum diuisionem qualitatum in actiuas, & passiuas ex instituto pertractabimus.

His animaduersis non erit difficile percipere, quo pacto agens valeat per se secundum eandem qualitatem tum agere, tum pati, siquidē eadem qualitas potest actiuitate sua resistantiam contrariā superare, & quoad suam resistantiam ab eiusdem contrariā qualitatis actiuitate vinci. Quapropter cum à maioris inæqualitatis proportionē actio progredi queat, nihil impedit quominus vtrunque in alterum agat. Non enim istiusmodi proportio penes actiuitatem vtriusque, sed actiuitatem vnius, & resistantiam, siue contumaciam, & impatibilitatem alterius æstimanda est. Itaque non infrequenter accidet, vt vnius contrarij actiuitas, alterius actiuitati par, aut etiam minor sit; & tamen ab eo in alterum procedat actio; modo illius resistantiam exuperet.

Actio à proportionē maioris inæqualitatis.

ARTICVLVS III.

REFELLVNTVR FALSÆ QVORVNDAM opiniones circa ea, quæ proximè conclusa sunt.

Sed ecce nonnulli recentium philosophorum secundam illam resistantiæ notionem paulò ante à nobis traditam reiiciunt, eam fictitiā, ac nulla necessitate inuectam asserentes; cum resistere (quod ad rem præsentem attinet) nihil aliud sit, inquiunt, quā per contrariam agere qualitatem. Persistendum nihilominus in sententia est, affirmandumq; necessariò dari modū illum resistantiæ ab actione distinctum. Primum, quia Aristoteles in categoria qualitatis naturalem potentiam definiens, ait esse id, quo quidpiam facile agit, non autem patitur, id est, resistit; vbi non solum actionem à resistantia separat; sed quid resistantia sit appositè docet, dum resistere appellat nō pati. Videlicet quia hæc, de qua agimus, resistantia, non est aliud, quā impatibilitas quædam, secundum quam non facile qualitas à subiecto pellitur, nec subiectum ipsum à contrario patitur. Secundò idē suadet, quia in motu locali datur resistantia absque actione: ergo & in alteratione. Consecutio videtur perspicua, cum par sit vtroque ratio, estque de mente Aristotelis, vt ex secundo pronuntiato patebit. Assumptum verò, etsi manifestius sit, quam vt probatione egeat; confirmatur tamen primū testimonio Aristotelis c. 8. text. 71. lib. 4. Physic. vbi docet medium densius, propterea quod ægrè diuiditur, magis retardare mobile. Deinde quia si quis montē loco mouere conetur, vtique resistet illi mons non agendo; sed sola impatibilitate, qua motum non admittit.

Argumenta probantia resistantiam distinguere ab actione.

Aristot.

Non parua etiam dubitatio est, an subiectum quantumuis intensa qualitate præditum à contrario quantūlibet remisso pati possit dummodo

Dubium.

Vallesius lib. 1. contr. phil. & medic. c. 3. Lege quoque Theophilum lib. 2. de anim. ad text. 11. 43.

Ex testimo-
nio Aristote-
lis.

modò se intra mutuæ actiuitatis sphaerā cohibeant. Nonnulli affir-
mativā partē amplectuntur: quibus si opponas tritū illud philosopho-
rū pronuntiātū, omnē actionē esse à proportionē maioris inæqualita-
tis, respōdēt intelligēdū id esse inter qualitates, quæ eiusdē speciei sūt
v.g. non posse calidū, nisi intensius sit, agere in calidū; posse tamen in
aliud quantūlibet frigidū. Hoc autem ea potissimū ratione comproba-
re nituntur, quia totum reciprocae actionis fundamentum est potentia,
quam vtrunq; agens ad alterius impressionem recipiendam habet, vt
videtur non obscurē docuisse Aristoteles lib. 3. Physic. cap. 2. text. 8.
& hoc in lib. cap. 9. text. 77. aiens ideò quædam vicissim agere, & pa-
ti; quia agendi, & patiendi simul facultatem obtinent. Quare cū in
quouis calido insit potentia ad frigus, poterit quoduis frigidum in
quoduis calidum sine discrimine agere. Videtur quoque his fauere ex-
perientia. Nam minima aquæ guttula candenti ferro iniecta aliquam
eius particulam refrigerat; & stilla durissimum lapidem sæpè cadendo
excavat, nec tamen putandum est maiorem esse actiuitatem aquæ, quā
resistentiam ferri igniti, aut præduri lapidis. Potestque idem suaderi,
quia si vt humidum v. g. in siccum agat, requireretur proportio inter
actiuitatem humiditatis, & resistantiam siccitatis; sequeretur summē
humidum non posse agere in summē siccum, quod non videtur admit-
tendum. Probatur consecutio. Quia resistantia siccitatis superat re-
sistentiam humiditatis. Cū igitur humiditas minùs agat, quā resi-
stat; siquidem hæ duæ qualitates dicuntur in resistantia excellere, ma-
nifestè colligitur siccitatem plus resistere, quā humiditas agat.

Responso ad
superius du-
bium.

Afferendū tamē agens non à quolibet patiente repati; quādoquidē
vt repatiatur, oportet eius resistantiam à contrario vinci; potest autē
actiuitas patientis tam exigua esse, & tam magna resistantia agentis, vt
hæc nequaquam illam superet: quod cū acciderit nulla erit repassio;
cū nihil nisi à vincente repatiatur. Et hæc quidem sententia videtur
expresse tradita ab Aristotele lib. 7. Physic. cap. 5. text. 39. vbi Zenonē
coarguens ait, sicuti non quælibet virtus motrix cuiusvis ponderis re-
pugnantiam, ita neque quanlibet virtutem alteratricem cuiusvis sub-
iecti resistantiā vincere, aut ipsum alterare. Quod itē scripsit de gener.
anim. lib. 4. cap. 3. hisce verbis. Refrigeratum est calefaciens, conca-
lesfactum refrigerans, aliàs nihil agens, aliàs minus quā patiens. Cor-
roborari idem potest ex eo, quia si, vt aduersariæ partis auctores in-
quiunt, nulla esset in agente habenda ratio passivæ resistantiæ, sed po-
tentiæ duntaxat, quam ad alterius impressionem recipiendam habet;
sequeretur nauem à quolibet impellente quantunvis imbecillo aliquid
pati, ac non nihil impelli posse: quod tum Aristoteles loco citato, tum
experientiā negat. Consecutio probatur, quia naus non minùs est
in potentia ad motum, quam quoduis calidum ad frigus.

Agens, & pa-
tiens ear in
se mutuò a-
gant.

Rationes verò partis contrariæ non multum negotij exhibent. Ad
primam enim dicendum integram causam, cur agens, & patiens in se
mutuò agant non esse potentiam, quam vtrunq; ad alterius impressio-
nem recipiendam obtinet; quanvis hæc etiam requiratur, vt locis in
argu-

De hac etiā
10 Galenus
lib. 1. de loc.
affect. cap. 2.

Lege etiā D.
Th. in 1. d. 7.
q. 2. a. 3. &
in 3. d. 33. q. 1.
a. 2. & in 4.
d. 33. q. 1. a. 2.
& de verit.
q. 1. a. 9. ad
11.

mento adductis testatur Aristoteles: sed requiri etiam proportionem inter vnius actiuitatem, & alterius resistantiam. Ad experientia ferri igniti dicendum cum illud ab aqua guttula patitur, maiorem esse guttulae actiuitatem, quam resistantiam ferri, non quidem si comparatur vis illius guttulae cum toto ferro; sed cum particula, quam attingit. Item ad illud de stilla, seu gutta cadenti respondendum, non quolibet guttam saxo particulam detrahere, sed millesimam, verbi gratia, ope antecedentium, quibus saxum ad eam detractionem subeundam paulatim disponebatur per aliquam qualitatem, ut per humiditatem, quam consequitur mollitudo, quae in causa est, ut lapis patiatur auelli a se particulas, etiam leui plaga decidentis guttae. In quam sententiam ita scripsit Themistius in sua paraphrasi ad calcem septimi libri Physicorum. Neque si lapidem multa stillicidia incauant, necesse est singulis stillicidijs separatim sua ramenta respondeant. Nec enim semper ad discretionem potentiarum subiectae magnitudines dissecantur; sed nonnullae quoque potentiae sunt, quae illas quasi transcurso praetereant, non diuidendo, secando vè, sed ita afficiendo, & praeparando, ut secari, & diuidi aliquando possint. Hæc ille. Quibus contentanea docet S. Thomas in secunda secunda quæst. 24. art. 6. ad 2. Ita verò dum guttae percussu assiduo lapidē ad dissectionem praeparant, qualitas, per quam singulae partiatim agunt, actiuitate sua vincit resistantiam eius, qua lapis resistit.

Themistius.

D. Thomas.

Maior tamen difficultas est in explicando modo, quo minutissima quaedam, & leuissima corpuscula, a quibus nulla praeuia qualitas induci videtur, lapides incauent, ut formicae, de quibus Plinius lib. 11. Natural. hist. cap. 30. Silices, inquit, itinere earum attritos videmus, & in opere semitam factam, ne quis dubitet qualibet in re quid possit quantulacunque assiduitas. Sed dicendum formicas partim suorum pedum conatu, partim attactu onerum, quae deuehant, lapides longo decursu temporum non nihil comminuere, non quidem ut guttas, humectando, & molliendo, aut aliam eiusmodi inducendo qualitatem; sed tenuissimas particulas eo qualicunque nisu non vno quoque, sed saepius repetito, per localem motum sensim auocando, tandemque diuellendo. In qua etiam diuisione cum resistantia, actiuitas, & victoria reperiuntur; necessario concedendum erit minutissima illa corpuscula terentia lapides sua actiuitate vincere tandem resistantiam inuentam in particulis, quas detrahunt. Quo etiam pacto stillae cadentes, etsi nihil humoris, aut mollitudinis inducerent, cauare lapides possent.

Plinius.

Assiduitas
quantum va-
leat.

Ad vltimum argumentum sumptum a proportionem inter actiuitatem humiditatis, & resistantiam siccitatis, neganda est consecutio; & ad eius probationem dicendum humiditatem, & siccitatem non ita dici in resistantia excellere, quod magis resistent, quam ipse agant; re enim vera magis agunt, quam resistent: sed quod collatae cum alijs duabus primis qualitatibus, ipsae magis; illae minus resistent; illae acrius agant, haec lentius. Quare cum siccitas non plus resistat, quam

Cur humi-
ditas, & sic-
citas dicatur
magis resi-
stere.

Vv

humi-

humiditas agat, nihil impedit, quominus summè humidum agat in summè siccum.

ARTICVLVS V.

DILVVNTVR RATIONES, QVÆ

probare contendebant Patiens non reagere.

Dilatio. 1.

NVnc primi articuli argumentis, quæ reactionē è medio tollere nitebantur, respōdeamus. Ac primi quidē explicatio ex dictis perspicua relinquitur. Nā vtcunque agens, & patiens quoad actiuitatem sese habuerint, siue æquis polleant viribus, siue non; modò actiuitas vnius, alterius resistantiam vincat; in se mutuò agent. Nec Aristoteles in lib. de motu anim. inter actiuitates ipsas inæqualitatem requirit, vt procedat actio; sed inter actiuitatem, & resistantiam. Ad secundum negandum est, quod assumit; licet enim agens patiēdo debilitetur; si tamen omnino victoriam obtinuerit, ita profligato hoste, vt iam ab eo non repatiatur, confestim intensiōis dispēdia refarciet, & ad statum naturæ suæ debitum redibit; sicque patiens sibi perfectē assimilabit. Quod tamen intellige cū agens, quod repatitur, agit per qualitatem non peregrinam, sed sibi naturalem, quæque sublati impedimentis ab eius forma dimanat; quo pacto se habet calor ad ignem. Quod si agens per qualitatem alienam, & aduentitiam operetur, vt ferrū ignitū per calorē; fatendū erit non posse tunc agens assimilare sibi passum in eo gradu, quem ante repassione habebat, sed in eo, quem prope finem obtinet. Ad tertium neganda est consecutio: quia licet vnum elementum in conflictu repatiatur, nihilominus sæpè victoriā tandem reportat, & aduersarium in se conuertit.

Quādo agēs
parta victo-
ria dispēdiū
refarcit.

Dilatio. 3.

Ad quartum negandum est, quod assumit, dicendumque quartum illum palmum refrigerari à B. frigido, sed interim non calefieri à reliquis partibus A. calidi, esto illæ B. frigidum calefaciant. Non enim calorem per quartum palmum, sed per se immediatē traijciunt in B. frigidum. Quia quādo partes non agunt actione sibi peculiari, sed actione totius, non necesse est, vt vna earum agat in aliam, & per eam in re externā, quæ patitur. Nam philosophicū illud axioma. Nihil agit in distans, nisi per intermedium; de toto agente, non de parte intelligi debet. Vti enim totum agens in rem patientem extrinsecam immediatē actionem inducit, ita & partes totius agentis; licet inter eas, & id, quod patitur, aliqua eiusdē agentis portio, quæ prædictā actionē nō excipiat, interiecta sit. Debere autē eo pacto id intelligi argumēto est, quod si ignis quatuor palmorum æquabiliter calens, citra omnem repassione in aquam ageret, haud dubiè tres priores palmi communi conspiratione aquam calefacerent; alioqui multò lentior, segniorque eiusmodi actio foret, vtpotè à minori agente edita; & tamen constat eosdem tres priores palmos sic in aquam agere, vt in quartum quē ponimus cæteris omnino similē, nihil caloris immittant. Igitur & in re proposita tres priores ignis palmi immediatē aquā calefaciēt; quia nō distinctis actio-

Quo pacto
intelligi de-
beat nihil a-
gere in dis-
tans.

actionibus, sed vna duntaxat actione totius operantur.

Sed hunc in modum iam quispiam vrgeat, Quartus palmus agentis A. fit cæteris palmis in conflictu dissimilis. Ergo vt cum illi sibi assimilent, in ipsum agent, siquidem omne agens physicum ex nature necessitate agit in passum dissimile, si ei congruenter propinquum sit. Huic obiectioni occurrit Theophilus Zimara lib. 2. de anima ad text. 4. p. 1. Idem tres palmos agentis A. non calefacere quartum palmum; quia vt docet Aristoteles hoc in lib. c. 9. text. 78. vna pars continui non agit in alteram sibi continuam. Verum hæc responsio non placet, agit enim vna pars continui in alteram, vt fuit à nobis superius dictum, cum de reciproca partium inter se actione disputaremus. Neque id negat Aristoteles loco citato; tantum enim vult partes continui homogenei, quæ eadē qualitate, quoad speciem, & gradum affectæ sunt, non agere in se mutuò. Aliter igitur respondendum, videlicet in proposito euentu impediri omnino tres priores palmos, quominus in quartum agant, quia cum externo hoste ita occupantur, sicq; ad eum vincendum omnem vim suam conferunt, vt illius partis dispendium quasi dissimulent, donec, parata victoria, eam in suum pristinum statum vendicent. Sæpe enim natura, vt in hisce rebus solers, ac prouida est, quo tueri totum possit, partem vnā periculo, damnoq; exponit. Quod si quis adhuc roget, cur ignis non simul & quartum illum palmum tueatur, & cum externo hoste depugnet. Respondemus huius rei causam ad finitatem virtutis, & applicationis agentium naturalium referendam esse; inde enim fit, vt si vehementi conatu, atq; vndiq; collectis viribus, & vna totius actione in aliquid incumbant, vim ad alia intendere vel agrè admodum, vel nullo modo queant. At enim illud etiam nunc in proposito argumento difficultatem affert, cur videlicet ignis non potius incumbat ad quartum illum palmum calefaciendum, præsertim cum tota ei perniciēs ab aduersario per illum inferatur, eoq; incolumi totum agens sartum, tectumque maneat? Nimirum quia postquam semel tres illi palmi actionem agentis contrarij impedire nequierunt, non valent etiam, dum hostis non vincitur, qualitatem, quæ per eam actionem producitur, expellere; cum per illam eiusmodi qualitas efficienter conseruetur, & augeatur. Et hæc vna ratio præ alijs fortè placuerit ad reddendam absolutè causam, cur tres palmi prædicti in quartum non agant.

Ad quintum sunt, qui respondeant, si medium vniforme sit, & æquè paratum ad calorem, & frigus; calefaciendum id simul, & refrigerandum. Alij verò futurum putant, vt medium alternatim incalasciat, refrigereturq; arbitrantur enim nullum motum esse continuū, sed ex progressionibus & morulis quibusdam coalescere. Itaq; in morula frigefactionis, cum medium non frigescat, calefiet, inquit, in morula calefactionis, cum non calefiat, refrigerabitur. Harum responsionum neutra veritati consonat. Non prima, quia admittit in eodem corpore suis iam affecto qualitatibus, dari simul contrarios motus, quod fieri non posse progressu ostēdemus. Non secunda, quia negat alterationē esse motum continuū, quod suprà cōfutuimus. Respondemus igitur si A. calidū & B.

Impugnatio
solutionis.

Responsio
Theophili.

Quæ nō pla-
cet.

Germana res-
ponso.

Naturæ so-
lertia, & pro-
uidentia.

Difficilis du-
bi enodatio

Multipler
responsio ad

Idonea so-
lutio.

frigidum ad reuincendum medium vim habeant, tunc aerem interiectum calefactum iri ab A. secundum vnam medietatem, simulque refrigeratum iri à B. secundum alteram: deinde A. cum sua aeris medietate calefacta tanquam vnum totale agens acturum in alteram medietatem aeris, & B. cum sua aeris medietate frigefacta acturum similiter in alteram partem aeris. Sic verò vna medietas aeris calefiet, & non refrigerabitur; alia refrigerabitur, & non calefiet. Sicuti in solutione superioris argumenti dicebamus.

Explicatio
dubij de su-
perficie me-
dia inter utrū-
que agens.

Sed quid de media superficie dicendum? Quo pacto illa à contrarijs motibus vindicari poterit, ubi primum ad eam utrūque agens simul appropinquarit? Respondemus apud eos, qui negant indiuisibilia alterationem subire, nihil esse difficultatis; quia media superficies neque calefiet, neque frigefiet. Iuxta aliorum verò opinionem, occurrendum erit, vt nobis quidem videtur, si actiuitas caloris ex vna parte, & actiuitas frigoris ex altera æquales fuerint ad vincendam resistantiā qualitatum, quæ tunc in media superficie inueniuntur; tunc mediam superficiem nec calefaciendam, nec refrigerandam; quia agens calidum, & frigidum mutuò sese impediunt; cum nulla maior ratio sit, cur hoc potius, quàm illud agat. Itaque in eo euentu non vltius actio procedet, sed ad eiusmodi superficiem extrinsecè terminabitur. Si verò actiuitas vnius præualuerit ad vincendam prædictam resistantiam; tunc id præoccupandi actionem ius habebit; atque adeo in superficiem, qualitatem propriam transfundet, deincepsque victoriam persequetur, inhibita alterius agentis actione.

Dilatatio. 6.

Ad vltimum argumentum dicito non eandem esse rationem in motu locali, & in alteratione. In motu enim locali non necesse est, vt id, quod resistit, virtutem motricem habeat, quam in patiente imprimat: at verò quoad alterationem, de qua agimus, datur vtriusque agendi, & resistendi vis, vt ex dictis constat.

Capitis decimi Explanatio.

R Estat vt a § In hoc extremo huius libri capite differit Aristoteles de mistione, in qua sibi quinque potissimum disquirenda esse ait. Primum est quidnam mistio sit. Secundum, quid mistile, seu id, quod permisceri potest. Tertium, quibus in rebus sit mistio. Quartum, qua ratione fiat. Quintum, vtrum in rerum natura sit, nec ne. Exorditur autem ab eo, quod vltimo loco proposuit, quia ordo doctrinæ efflagitat, vt prius an res

Quo argu-
mento non
nulli mistio-
nem esse ne-
garint.

sit quàm quid sit, inuestigamus. Fuerunt ergo qui mistionem nullam esse omnino putarent, hoc, vt videtur, ducti argumēto. Ea, quæ misceri dicuntur, duo saltem esse oportet. Vel igitur ea in mistione amittunt, & conseruantur, formamque suam retinent: vel vnum corrumpitur, & alterum manet, vel vtrūque interit. Si detur primum, non magis, dicentur mistionem subisse,

C A P. X.

R Estat a vt de mistione contemplemur iuxta eundem doctrinæ modum. Nam ex hisce, quæ initio proposuimus, hoc erat tertium. Considerandum autem est quid mistio, quid mistile, quibus entibus, & quo pacto competat; & insuper vtrum sit mistio, an id

Text. 82.

post.

postquam in vnum conuenerint, quàm antea, cum eodem modo se habeant. Si secundum idem erit dicendum: nec enim id, quod manet, dicetur cum eo, quod interit, misceri: cum id, quod interit, iam non existat, & id, quod manet, mutatum non sit. Si tertium, idem similiter pronuntiandum erit: nam ea, quæ non sunt, mista esse non possunt. Quare nulla omnino in rebus mistio esse videtur.

b Hæc igitur ratio) Vt superiori argumento occurrat, explicandum sibi ait quo pacto mi-

Mistione nō
esse genera-
tionem.

Text. 83.

id falsum sit. Nam fieri non potest, ut quid alterum alteri misceatur; sicuti quidam aiunt. Etenim cum ea, quæ mista sunt, adhuc sint, nec alterationem subierint, non magis nunc, quàm prius esse mista, sed similiter sese habere dicunt. Porro si alterum sit corruptum; non esse mista, sed alterum esse, alterum non esse; quæ similiter sese habent. Eodem autem modo, et si postea, quæ in vnum ambo venerint, vtrumque eorum, quæ miscentur, corruptum sit, non enim ea esse mista, quæ omnino in ratione rerum non sunt. b Hæc igitur ratio postulare videtur, ut quo mistio à generatione, & corruptione, & quo mistile à generabili, & corruptibili differat, definiamus. Perspicuum enim est mistionem, si quidem sit, ab illis differre oportere. Quo sit ut hisce cognitis, quæ addubitata fuerunt, solui queant. At verò neque materiam igni mistam esse, neque misceri dū comburitur, aut ipsam suis partibus, aut igni, sed ignem gigni, & materiam corrumpi, dicimus. c Eodem autem modo, neque corpori, alimentum, neque figuram, quæ ceræ molem afformat, ceræ misceri dicimus. Neque corpori albedinem, nec omnino affectus, habitusque rebus ipsis misceri possibile est, quippe cum ipsi salui cernantur. At verò nec albedinem, & scientiam, nec aliud quicquam inseparabile misceri contingit. Quin imò nec id probè dicunt, qui omnia aliquando & simul esse, & misceri inquirunt; non enim omnibus omnia misceri queunt, sed eorum, quæ miscentur, vtrumque separabile quid esse oportet: affectuum autem nullus separabilis existit. d Cum autem eorum, quæ sunt, alia actu sint, alia potentia; quæ mista sunt, esse quodammodo & non esse contingit, actu quidem aliud existente eo, quod ex eis factum est, potentia verò quippiam vtriusque eorum, quæ erant, antè quam misceretur, & non esse perdita: id quod ratio prius addubitabat. Nam quæ miscentur & prius ex separatis coisse, & posse rursus separari videmus. Igitur neque permanent actu, ut corpus, & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum: nam eorum virtus, atque potentia salua manet.

Iccir-

stio à generatione, ceterisque mutationibus differat, quid item inter mistile, & generabile, ac corruptibile, sit discriminis. Quod ergo mistio non sit generatio probatur quia cum quidpiam ex alio gignitur, ut ex ligno ignis, non ligno admisceri ignem, neque igni lignum dicimus, sed ignem generari, & lignum corrumpi.

c Eodem autem) Quod mistio non sit accretio, vel alteratio ex eo ostendit, quia tam quod augeat, quàm quod alterat nem subit, integra manent. Cum tamen ea, quæ miscentur, non ita se habeant. Ob quam etiā rationem neque accidentia cum subiectis, ut candor cum corpore: neque ipsa accidentia cum alijs accidentibus, ut candor cum dulcedine misceri queunt; siquidem istiusmodi affectus post mutuam coniunctionem incolumes perseverant. Adde quod ea, quæ miscentur, eiusmodi esse debent, ut per se coherere valeant, quod accidentibus minimè continetur. Hinc Anaxagoram carpit, qui omnia in Chaos mista fuisse, & Anaximandrum, qui omnia misceri posse existimant: cum multa sint, quæ ut coherere per se nequeant, cuiusmodi sunt accidentia, ita nec misceri vlla ratione possunt.

Neque accretionem, alterationemve.

Reprehensio
Anaxagoræ,
& Anaximandri.

Text. 84.

Diluit propositam controuersiam, statuens dari re vera mistionem. Ut autem pateat quo pacto ea, quæ miscentur, siue elementa, maneat in misto, quod ex eorum concretionem generatur; doceat rerum quasdam esse actu, alias potentia; elementa vero esse in misto potentia, non actu; quia neque omnino euanescere, neque existunt ut antea. Ex quo iam responderi poterit ad argumentum superius adductum: deesse quippe in eo quantum membrum, videlicet aliquo modo esse, aliquo non esse. Porro quid sit hoc loco apud Aristotelem esse potentia, seu virtute non satis

Elementa esse
in misto non
actu, sed po-
tentia.

liquet. Exquirendum id à nobis erit in questione utrum elementa maneat actu, id est, secundum suas formas substantiales in misto, an non.

e Dubitationem autem > Transit ad declarandam penultimam questionem, quo scilicet modo fiat mistio, refertque sententiam existimantium mistionem effici, cum intrat se coeunt res ita minutatim concise, ut præ exiguitate oculorum sensum effugiant, nec discerni villo modo queant, ut tritici, hordei que farina. Hoc autem ex duplici hypothese confutat. Altera est, non

Non idē esse
compositio-
nem, & mi-
stionem.

idem esse compositionē & mistionem. Nam vinum aqua temperatum, mistum esse dicimus, compositum non dicimus: contra verò domū ex ligno, & lapidibus compositā, non mistam vocamus. Altera est, Nullum corpus diuidi in partes minimas, sed in infinitum progredi diuisionem, ut in sexto Physicæ Auscultationis libro ostensum fuit. Hinc colligit non recte philosophari eos, qui tunc mistionem fieri dicant, cum res minutę coeunt, quantumvis sub aspectum non cadāt: tū quia ea potius compositio quædam est, quā mistio: tum quia si mistio foret eiusmodi partium congregatio, cum oporteat quālibet partem misti mistam esse, nulla vera & sincera mistio daretur, sed sensu tantum apparens. Nam quę res acutam visum non habenti esset mista, lynceo mista non esset, utpote quę in minores adhuc partes separari posset, quę tamē mistionem nō admisissem: cum tamē oporteat quālibet partem misti mistā esse.

Quālibet partem misti esse mistam:

f Sunt itaque > Vt ex propria sententia declararet, quo pacto fiat mistio, & quid sit, exponit prius quę dicantur miscibilia. Atque primum quędā corpora esse actiua, quędam passiua, ut liquido constat: sed non omnia hæc misceri posse, cum præter id oporteat habere communem materiam, ut superius dictum fuit. Vnde est quod celestia corpora agunt in sublunaria, nō tamen ab eis patiuntur. Ea igitur tantum misceri possunt, quę modo actiua, & passiua sunt, ad quod requiritur materię conuenientia: sed ea non sufficit. Oportet enim illa eiusmodi esse, ut facile diuidi, & comminui possint. Ideoque lapis ferro non miscetur, neque alia, quę prędura sunt, licet in acervum, aut alterius generis compositionem coire valeant.

Quę mistionem subeunt.

Iccirco hæc omittantur. e Dubitationem autem bisce, continuam edisseramus oportet: utrum mistio quippiam ad sensum sit, verbi gratia, cum ea, quę miscentur ita in parua diuisa fuerint, & hoc pacto iuxta sese posita, ut nullo sensu dignoscatur, tunc ne mista sunt, an non; sed sit, ut eorum, quę mista sunt, particula quęlibet iuxta quamlibet sit? Illo igitur modo mista esse dicuntur: ut hordeacea grana frumentaceis, cum quodlibet iuxta quodlibet positum est. At si omne corpus sit diuisibile, si corpus corpori mistum simile sit, partem quamlibet, secus quamlibet, esse oportebit. Atque cum fieri nequeat, ut in partes minimas diuisio fiat, & compositio non idem sit, quod mistio, sed aliud, non oportere dicere, quę miscentur, esse mista secundum partes exiguas, quę suam adhuc retineant naturam, perspicuum est: compositio enim esset, non temperatura, aut mistio, nec pars eandem cum toto habet & rationem. Dicimus autem si quid misceri debeat, quod mistum est, similem esse partium. & quemadmodum aquę pars, aqua est; ita & temperati temperaturam. Quod si mistio sit compositio secundum partes exiguas, nihil horum accidet, sed solum esse mista ad sensum: atque idem huic quidem si acutē non videat esse mistum: lynceo vero nō esse mistum videbitur. Neque diuisione adeo ut quęuis particula iuxta quamuis posita sit, mistio sit; nam fieri nō potest, ut corpora sic diuidantur. Aut igitur non est mistio, aut hoc rursum est dicendum, quo pacto, inquam, fieri possit. f Sunt itaque, ut diximus, eorum quę sunt quędam actiua, quędam quę ab hisce pati solent. Quędam igitur conuertuntur, suntque inter se mutuo actiua & passiua, quorum videlicet eadem est materies. Quędam verò agunt, & non patiuntur, nimirum quibus materies eadem non est. Horum igitur non est mistio. Quare nec medendi scientia sanitatem, nec sanitas eadem mista corporibus efficiunt. Eorum verò actiuorum, & passiuorum, quę facile diuisibilia sunt, multa quidem paucis, & magna paruis composita mistionē non faciunt, sed accretionē eiusce, quod euincit. g Nam alterum in id, quod euincit, verti solet,

Text. 85.

Text. 86.

Text. 87.

Text. 88.

g Nam alterum in id) Tradit aliam conditionem, quæ requiritur in ijs, quæ misceri debent. Nimirum ne vnum alterum magno excessu vincat: tunc enim non mistio fiet, sed conuersio, in id, quod potentius est, veluti cum vini gutta in multas aquæ amphoras inijcitur. Itaque ea miscentur, quæ ita se permutant, vt vnum non conuertat in se alterum; sed ex utro-

que fiat tertium quid cōmune, in quo ambo potestate seu virtute maneant.

h Parua autem) Minus. Solutio data promptiora esse inquit bitationis.

ad mistionem quàm magna. Cur autem ita res habeat, quærit Philoponus, cum eadē sit proportio magni ad magnum, quæ parui ad paruum. Respondet tamen licet quoad conuersionem alterius in se, eadem utrobique ratio proportionis inueniatur, tamen, quod ad mistionem attinet, secus re habere, quia quæ miscuntur mutuo se infinuare debent, quod minora facilius præstant, quàm grandia, vt planum est, docetque in contextu Aristoteles.

i Idcirco ex ijs) Ex dictis inferit humida, quæ facile terminos alienos admittunt, paruoque negotio in minores partes secantur, optimè commisceri, nisi tenacia sint, & viscosa; vt oleum, mel, pinguedo, aliaque id genus, quæ propter lentore egre separantur, sibi que ita inhaerescant, vt difficile penetrant. Quo fit, vt non ad veram mistionem, sed ad ampliorem rei molem efficiendā conant.

k Cū alterū duntaxat) Cum aliqua ita sunt affecta, vt vnum duntaxat patiat, ea nullo modo misceri inquit. Cum verò

Tenacia, & viscosa non facile commisceri.

Text. 89. solet, vt gutta vini, decies millenis aquæ mensuris nō miscetur: etenim forma vini perit, atque vinum in totam aquā vertitur. Cum verò potentias habent quodammodo æquales, tum vtrumque è sua quidem mutatur natura in id, quod vincit, ac superat, non tamen fit alterum, sed inter vtrumque medium, atq; cōmune. Patet igitur ea esse mistilia, quæcunque ex agentibus contrarietatem habent: hæc enim inter se passiuæ sunt. h Parua autem dū paruis admouentur, propensius misceri solent: quippe cum ea facilius, celeriusque se transmeēt; at multum tardius hoc idem efficit, patiturq; à multo. i Idcirco ex ijs, quæ diuidi possunt, pati q; solent, quæ facile terminos suscipiunt, ea mistilia sunt: quippe quæ facile in parua dirimantur: hæc enim est eius, quod facile terminatur, ratio. v. g. quæ liquida sunt, inter corpora maximè mistilia sunt, cum liquidum maximè omnium diuisibilium facile terminari possit, modo non sit viscosum, atque tenax. Hæc enim molem reddunt ampliorem ac maiorem. & Cū autē alterum duntaxat passiuum fuerit, aut alterum vehementer, & alterum admodum remissè; vel nihilo, vel certè paulò maius euadet, quod ex vtriusq; mistura consurgit: quod in stanno, & ære accidit. Nonnulla enim entia inter se minus discreta sunt, ambiguntque: videntur enim quodammodo, & remissè misceri, & quasi alterum susceptiuum, alterum forma esse: quod quidem & in hisce accidit. Nam stannum quasi affectio quædam sine materia æris, penè euanescit, mistura toti colore solum indito: quod idem & in alijs quoque vsu venit. l Patet igitur ex his, quæ diximus, mistionem esse, & quid ea sit, & quam ob causam, & quænam entia mistilia sint: quædoquidem nonnulla sunt eiusmodi, quæ & pati inter se & facile terminari, diuidi possunt. Hæc enim cū mista sunt non esse corrupta, nec ultra eadem simpliciter esse, nec eorum mistionem esse compositionem, nec ad sensum necesse est. Sed mistile quidem est, quando cū facile definiri queat, passiuum est, & actiuum, & ei, quod est eiusmodi, mistile: nam mistile ad id, quod eodem appellatur nomine refertur. Mistio verò, est mistilium alteratorum unio.

vnum vehementer agit; alterum nimis patitur, & agit remissè, tunc vel nulla datur mistio, vel per exigua; vt cū es, & stannum pariter liquefunt. Nam es ob agendi acrimoniam stannum penè in halitum soluit, ita vt nihil fere de illo præter colorem relinquatur.

l Patet igitur ex hisce) Paucis colligit quæ hæcenus dixerat, simulque responder ad primā, & secundam quæstionem earum, quas initio capitis proposuit, videlicet quid sit mistile, & quid mistio, aliens mistile esse, quod cū facile diuidi queat, passiuum est, & actiuum. Mistionem verò esse mistilium alteratorum unionem.

QVAES.

Q V Æ S T I O I.

V T R V M M I S T I O S I T.

A R T I C V L V S I.

Q V I B V S D A M A R G V M E N T I S
videri non esse; re tamen vera esse.Primum ar-
gumen.

D confirmandam negatiuam partem questionis aliquot sese offerunt argumenta. Primum, quia si elementa misceri possent, deberent sese particulatim dissecare, & comminuere, vt Aristoteles 10. cap. huius libri docuit: vel igitur eiusmodi partes sese inuicem permearent, quod esse nequit; vel alia iuxta alias poneretur; quo fieret, vt non esset aliud misceri,

quam partes partibus agglutinari, cuius oppositum contra Anaxagoricos philosophos proximo superiori capite statuit Aristoteles.

2. argum.

Deinde, quia vel mixtio fieret secundum naturam, vel natura repugnante; non secundum naturam; quia elementa ad mixtionem coire nequeunt, nisi renitente ipsorum inclinatione, vnum in locum ascendant graua, aut descendant leuia. Nec etiam repugnante natura, cum mixtio sit generatio quædam rei physica, quam naturalem esse oportet. Nullo igitur pacto mixtio datur. Præterea, quia generatio mixti, si esset, haberet pro effectrici causa elementa, quæ in se mutuò agunt; quod verò mixtum ab elementis non gignatur, inde patet, quia mixta sunt elementis perfectiora, vtpote quorum gratia illa sint; at causa efficiens cum effectu comparata, si æquiua sit, nobilior esse debet; si vniuoca, non ignobilior.

Ut mixta præ-
stent elemen-
tis D. Th. 2.
contra gent.
cap. 68.

4. argum.

Item, quia cū duo aliqua elementa inter se congregiuntur, vel sunt in agendo æquæ fortia; vel alterum potentius; si æquæ fortia, vtrunque se ab aduersario tuebitur, incolumeque seruabit: si alterum sit potentius, conuertet in se aliud; atque ita non resultabit mixtum.

5. argum.

Postremo, quia non potest esse mixtio, de qua hic agimus, nisi in materiam eorum, quæ miscentur, noua forma succedat: at quod non ita res habeat, exemplo aquæ ostenditur, quæ vino mixta formam suam retinet. Scribit enim, præter alios, D. Nemefius in lib. de natura hominis spongiam oleo imbutam ex vino aqua mixto puram aquam attrahere, quod evidens argumētum est aquam vino mistam adhuc propriam formam seruare. Quod etiam Alchimicæ artis professores fieri posse aiunt misso in vinum iunco decorticato, seu medulla iunci; & Plinius lib. 16. Natural. hist. cap. 35. mira, inquit, edera proditur natura ad experienda vina: si vas fiat ex ligno eius, vina transfluere, ac

Plinius.

rema-

remanere aquam, si qua fuerit mista. Quod multo ante literis commē-
darat Cato in lib. de re Rust. c. 151. hisce verbis, si voles scire in vinum Cato;
aqua addita sit, nec ne; vasculum facito de materia ederacea. Vinum id,
quod putabis aquam habere, eodem mittito; Si habebit aquam, vinum
effluet, aqua manebit. Nam non continet vinum vas ederaceum.

Nihilominus etsi veram misionem veterum quidam ignorarint, eā Conclusio.
tamen esse, communis philosophorum consensus, & experientia, & ra-
tio docent. Experientia, quia cernimus vigēte mutua vaporum, & ex-
halationum ē terra ascendentium, & aquæ pluviæ, ac circumfusi aeris
actione, ranas, aliasque huiusmodi bestiolas ex putrescente materia
subitō enasci; quod non nisi misionis interuentu fit. Ratione, quia
elementa suo pte ingenio ad misionem ordinantur, vt videlicet stirpi- Elementa or-
dinantur ad
misionem.
um, animantium, & aliorum mistorum species, ē quibus vniuersi pul-
chritudo magna ex parte depēdet, cohæreāt. Quare ne ab hoc fine na-
tura distituatur, necessariō danda erit mistio. Adde cum elemēta pos-
sint vnum in locū conuenire, vt in terra, aqua, & aere passim constat,
& in igne etiam, qui subterraneis cauernis ardet; cumq; mutuō actiua,
& passiua sint; nihil impedire, quominus in se vicissim agant, confun-
danturque, ita vt ex ijs interdum mista generentur. Lege opusculum,
quod de hac re Alexander Aphrodisæus accuratē scripsit.

ARTICVLVS II.

DILVVNTVR ARGVMENTA, QVÆ
misionem ē medio tollere nitebantur.

Igitur argumēta, quæ probare contendebant non dari misionem, Solut. 1. arg.
hoc modo soluentur. Ad primum dicendum erit elementa mision-
is gratia sese vicissim demoliri, & minutatim concidere, & partes
vnius alterius partibus adhærescere, neque veteres, quod ita senserint,
ab Aristotele coargui; sed quod elementa solo exiguarum partium ap-
posito permisceri dixerint, in eaque copulatione misionem colloca-
rint; cum præterea requiratur mutua elementorum actio, ex qua pri-
marum qualitatum temperatura ad mixti formam idonea proueniat.

Ad Secundum, misionem simpliciter naturalem esse; quia tam mi- Solut. 2.
stiliū alteratio, quā introductio formæ misti (quæ duo misionis no-
mine importantur) naturalis est; etsi cum ex pluribus elementis inter
se coeuntibus mixtum generatur, eorum vnum in locum concursus
non sit simpliciter naturalis; si proprias ipsorum naturas spectemus,
qui tamen aliquo modo secundum naturam fieri dici potest, quatenus
à causis vniuersalibus, quæ hinc inde elementa cient, & in pugnam cō-
gredi faciunt, intenditur, promoueturque.

Ad Tertium fatendum mixta perfectiora esse elementis, vt ait D. Solut. 3.
Thomas in 2. distinctione decima quinta, quæst. secunda, art. 1. ad 2.

D. Thom.
M. Albert.
Auer.
Alex.

& in opusculo de occultis naturæ operibus: verum elementa non esse principales causas effectrices mixtorum, vt præter alios aduertit hoc loco idem S. Thomas ad text. 84. Magnus Albertus tract. 6. cap. 4. & lib. de anim. tract. 1. cap. 8. & Auerroes 12. Metaph. text. 18. à quibus non videtur dissentire Alexander 2. Nat. quæst. cap. 3. Igitur causæ principales mixtorum non viuentium quæ ex concursu elementorum proximè oriuntur, sunt corpora cælestia. Causæ autem non quidem absolutè principales, sed principaliores, quam elementa respectu viuētium imperfectorum, quæ prædicto modo ex elementis proueniunt, sunt eadem corpora cælestia, vt lib. 2. de Cælo cap. 3. quæst. 6. ex professo ostēdimus. Nihil autem vetat causas efficientes minùs præcipuas, cuiusmodi sunt elementa comparatione quorumlibet mixtorum, suis effectis deteriores esse, vt in Phisicis quoque docuimus.

Solet. 4.

Ad quartum siue elementa pari ad agendum virtute in certamē descendant, siue non; modò vnum non nimis alterum excedat, posse in se mutuò agere, mixtumque producere, vt ex ijs, quæ superius disputauius, intelligi potest. Nam antequam quod minus & imbecillius est, ab ampliore & potentiore perimatur, & illius formam recipiat, frequenter accidit, vt ex reciproca actione ea qualitatū proportio existat quam mixti generatio consequatur.

Lib. 2. c. 7. q. 2.

Non esse ne
gandū posse
aquam con-
uertere in vinū.

Quod ad vltimum argumentum pertinet, concesso primo eius pronuntiato, asserendum cum aquæ portio vino iniecta, eiusmodi est, vt eam vini acrimonia superare queat, vt sæpè accidit, haud dubiè aquam in vinum perfectè commutari, vt ait Aristoteles hoc in libro cap. 10. text. 86. & D. Thomas tum ibidem, tum in 4. sent. distinctione 11. quæst. 2. art. 4. quæstiuncula. 4. Alexander in opusc. de mixtione, alijsq; auctores communi assensu. Quod ex eo patet, quia vinum potest suo calore & alijs qualitatibus, quibus præditum est, agere in aquam, eiusq; materiam ad suæ formæ introductionem perfectè accommodare; atque adeò ipsam in se conuertere. Deinde quia alioqui in mysterio Eucharistiæ aqua, quæ in vinum calice contentum ante consecrationē infunditur, maneret etiam post consecrationem sub propria forma, quandoquidem in sanguinem Christi non conuertitur, nisi vinum, cum materia huius sacramenti non sit alia, quam panis & vinum, vt docet Concilium Florentinum; & Tridentinum sess. 13. c. 1. & 3. Quod verò admittendum non sit conuerso vino in sanguinem, manere nihilominus aquam in calice, conuincit tum communis scholasticæ Theologiæ professorum auctoritas; tum quia, vt argumentatur D. Tho. 3. p. q. 74. art. 8. & Sotus in 4. dist. 9. q. 1. art. 6. sequeretur non esse adorandū quidquid latet sub speciebus in calice cōtentis. Aduerte tamen id, quod dicimus de conuersione aquæ in vinum non esse de fide, cum sit in opinione positum, an aqua non conuersa in vinum conuertatur in sanguinem.

Rabbanus
lib. de corpore
domini
4. Rich. in 4.
d. 11. q. 2. & 3.
circa 3. prin-
cip. & d. 12. q. 1.
circa 4. p. 1.
ci. Maior d.
11. q. 2. D.
Bonau. 2. p.
dist. 2. a. 1. q. 3.
Scotus. q. 7.
Palud. eadē
d. q. 1. a. 7. Ga-
briel. q. 2. do-
bio. 3. A. Egid.
quodl. 2. q. 16.
Alens. 4. p. q.
32. m. 5. a. 2. &
3.

Nam aqua
posita à vi-
no diluto exi-
mi.

Quapropter quod aiunt posse aquam à vino excerni, dicendum si id, quod separatur, reuera aqua sit, eā excretionem posse fieri, cū vinū ita est imbecillum, vt nequeat conuertere in se aquā, vel & ambo ita se

Cont.
fil.
op. q.

Dionys.
4. d. 12.

In Decr.
titul. 4. r.
Quæst. 1.

Contra Mat
fil. lib. 1. huius
op. q. 3. a. 3.

se invicem habent, ut ex ipsis non resultet tertium. Vel cum vinum, etsi possit in se convertere aquam; nondum tamen ei per tempus licuit eam in se convertere. Vbi verò sese istiusmodi circumstantiæ non interponunt, asserendum est id, quod è vino eximitur non esse aquam, sed liquorem ipsius vini aquæ similem, nondum, videlicet exquisitè decoctum, qui etiam ex puro vino elici potest; ut annotavit D. Thomas in 4. dist. 11. in expositione literæ.

ARTICVLVS III.

DVBI C V I V S D A M

enodatio.

Dionysius in
4. d. 12. q. 2.

MAior tamē dubitatio existit, utrū si vnus liquor alteri eiusdē speciei misceatur maneat vterq; an tertium quid gignatur. D. Thomas, 3. part. quæst. 77. art. 8. & quodlib. 10. art. 3. Paludanus in 4. dist. 12. quæst. 5. Capreolus dist. 13. quæst. 1. respondent si liquor alteri additus ea quantitate fuerit, ut totum priorem attingat, & peruadat, totum priorem dissolutum iri, efficiendumque ex vtroque tertium. Ducuntur autem eo potissimum argumento, quia eiusmodi liquores dissecant sese mutuò infra minima naturalia, quod absque interitū vtriusque fieri non potest. Nobis hæc controuersia ita videtur explicanda, ut dicamus, etsi prior liquor ob accessum novarum partium non dicatur omnino idem; nam antea totum erat; nunc verò est pars totius, quod ex ipso, & nouis partibus conflatum est; tamen reuera neutrum ex ijs liquoribus propriam formam abiecit. Vnde etiam putamus, si speciebus vini consecrati, vinum eiusdem speciei quantumvis magna quantitate infundatur; adhuc sub prioribus speciebus sanguinem Christi permanfurum, quod auctores paulo ante citati negant. Tandiu enim manet sanguis Christi sub speciebus, quādiu vini forma, si inibi esset, sub iisdem perseverasset: hanc verò in prædicto eventu perseveraturam asserimus cum Durando in 4. dist. 12. quæst. 3. & Maiore eadem dist. q. 1. alijsque nonnullis; quod stabiliri potest auctoritate Innocentij tertij cap. cum Martha. vbi summus Pontifex statuit, si post consecrationem calicis aliud vinum mittatur in calicem, illud quidem non transire in sanguinem, neque sanguini commisceri, sed accidētibus prioris vini commixtum, corpori, quod sub eis latet, vndiq; circumfundi. Itaq; hoc decreto palam docemur post additionē vini non consecrati, manere nihilominus sanguinem Christi sub prioribus speciebus. Et verò si aduersariorum ratio cōcluderet sequeretur etiam si species vnus vini consecrati misceatur speciebus alterius vini consecrati, desinere esse sanguinem Christi sub speciebus vtriusque: cū hic etiam detur mistio & dissectio partium.

Sanè quod cū vnus liquor miscetur alteri eiusdem speciei, non detur ibi corruptio, potest in vniuersum ostendi ea ratione, quia

Sententia D.
Thom. & aliorum.

Opinio Durandi
verior.

In Decr. lib.
tit. 1. c. 5.
Quæst. 11.

simile non corrumpit aliud sibi simile in specie infima; cum agens naturale ideo generationem intendat, ut patiens in forma substantiali specifica sibi simile reddat. Quod autem contrariae opinionis assertores de partium dissectione afferunt, non conuincit. Nam cum diuisionem in partes minores minimis fieri aiunt, vel contendunt eiusmodi partes per aliquod momentum à cæteris abiunctas manere; vel alijs perpetuo continuari. Si primum, cum in his minimis non sit alia forma, quam vini, concedunt formam alicuius rei naturalis infra minimum suæ speciei consistere; quod à verò abest. Si secundum, non est cur partes vnius vini cum sese in alterius partes insinuant, corrumpantur; cum partes similes quoad totum cohererent, in quantumlibet exigua quantitate possint eadem formam seruare.

Q V Æ S T I O. II.

VTRVM DEFINITIO MISTIONIS
rectè se habeat.

A R T I C T L V S. I.

A R G V M E N T A P A R T I S
negatiuæ.

Primum ar-
gu.

Mistionem hunc in modum Aristoteles definiit superiori cap. text. 90. Mistio est mistilium alteratorum unio. Sed quod hæc definitio non sit rectè tradita, videtur suaderi posse: ac primum quod mistio non sit unio. Nam unio aut est relatio coniunctionis inter extrema unita: aut est actio, qua duo seu plura ab aliquo agente inter se mutuò copulantur: aut si sermo sit de unione substantiali, & accipiatur à nobis non in tota sua amplitudine, sed ut restringitur ad formam & materiam, non est aliud, quam modus quidam substantialis earum, seu potius ipsa forma, & materia, ut talem modum vendicant, id est, forma, ut se insinuat in materiam, eamque informat, & actuat; materia ut formam fouet ac recipit. At quod mistio nulla harum unionum sit, ex eo ostenditur, quia mistio ut postea dicemus, est rei mistæ generatio, generationi autem nulla ex prædictis unionibus accommodari potest, ut erit consideranti perspicuum.

2. argum.

Deinde quod illa particula, mistilium, adhibenda non fuerit, ita ostenditur. Generatio cuiuslibet misti est mistio, & tamen non quodlibet mistum coalescit ex mistilibus, id est, ex elementis in unum coeuntibus, cum plurima mista ex alijs mistis immediatè generentur. Igitur mistio non est unio mistilium. Præterea cap. 1. Genes. quædam ani-

mantes

3. argum.

mantes dicuntur ortæ ex aquis, vt pisces; aliæ ex terra, vt quadrupedes. Aristoteles etiam lib. 3. de gener. anim. cap. 11. singulis elementis, saltem tribus inferioribus sua viuentia peculiariter attribuit. Quod fecit item de illius sententia Balbus apud Ciceronem lib. 2. de nat. Deorum. Non ergo mista ex mistilibus, hoc est, ex pluribus elementis, sed interdum ex vno duntaxat nascuntur.

Postremò Aristoteles cū misionem definiit, non seruauit normam rectè definiendi, cū non explicarit inuolutæ rei naturam per aliquid notius, & illustrius, sed per æquè obscurū, videlicet per mistile, quod non minùs, quam ipsa mistio ignotum est: ergo definitio illa non est ad rem appositā, nec conuenienter ab Aristotele tradita.

4. argum.

ARTICVLVS II.

DEFENDITVR MISTIONIS DEFINITIO.

Occurritur argumentis in aduersam
partem adductis.

IN hac dubitatione aduertendum primò est, bifariam misionis nomē usurpari. Vno modo, fusa significatione, quo pacto misceri dicimus quæcumque alijs accumulatur, & quæ partium appositu constant, seu propriam formam retineant, vt triticum confusum milio, siue non, vt aquæ gutta vino iniecta. Secundò, pressè ac propriè pro vnione mistilium, id est, elementorum sub vna substantiali forma alicuius misti, corruptis singulorum mistilium proprijs formis. Supponimus enim hoc loco, quod proxima quæstione ostendemus, elementa non manere in misto secundum suas formas substantiales; & de hac misionem differuit hoc loco Aristoteles, de quæ eadem nos præsentem disputationem suscepimus. Deinde aduertendum est, quorundam sententiā fuisse nullum mistum fieri immediatè ex elementis, sed ex alio misto, quos tamen coarguunt, & refutant ex rationes, quas articulo primo quæstionis proximæ attulimus. Si autem petas num ad quamlibet misionem, omnium elementorum materia concurrat; dicendum, misionem interdum effici ex materia plurium elementorum: interdum ex materia vnius tantum. Cuius pronuntiati prior pars ex eo ostenditur, quia quanquam difficile sit omnia quatuor elementa ad conflictum in vnum locum concurrere, vt eorum reciproca actione mistum generetur: non est tamen valde rarum, aut operosum confluere in vnum tria, vt terram, aquā, & aerē, seu vaporē aqueū, exhalationem terrestrem, & aerem. Posterior pars, quam statuunt ex professo Scotus, & Gregorius in 2. dist. 15. quæst. 1. & alij post D. Augustinum lib. 3. super Genesim ad lit. cap. 15. suadetur; quia cū duo elementa in se mutuò agunt, antequā vnum conuertat in se alterum, vel tertium resultet, fieri potest, vt in materiam vnius inferantur dispositiones, quas misti

Misionis nomen variè usurpari.

forma consequatur. Etsi apud Aristotelem hoc loco non dicatur propriè mistio, nisi cum plura elementa concurrunt.

Tria exiguntur
ad misti generationem.

Item nec illud prætereundum est ad misti generationem, cæteris omiſſis, tria requiri, videlicet concursum elementorum vnum in locum; mutuam eorum actionem, ex qua sequitur temperies primarum qualitatum; comminutionem eorum in minutissimas partes; etsi hæc non semper necessaria sit; & denique introductionem formæ misti. Lib. 1. Phys. cap. 2. q. 1. a. 5.

Explicatur
misionis definitio.

Et verò ut generatio, quod alibi monuimus, interdum accipitur pro sola introductione formæ substantialis, aliàs pro hac vnà cum præeunte alteratione: ita & mistio nunc sumitur pro sola introductione formæ substantialis misti; nunc pro hac simul cum alteratione mistilium, id est, elementorum. Quo pacto eam sumpsit Aristoteles, cū misionem definit vnionem mistilium alteratorum. Dicitur autè mistio vnio; quia necesse est ea, quæ miscentur in vnā substantiā formam vniri, & concreſcere: mistilium alteratorum, quia eiusmodi vnionem præcedat oportet mutua mistilium alteratio, quæ eorum qualitates se inuicem obtundant, & ad moderationem quādam, ac proportionem redigant. Quauis enim, vti diximus, non semper ad misti ortum concurrant multa mistilia, id est, multa elementa, semper tamen confluunt multæ partes materiæ, quæ talem alterationem subeant.

Conclusio.

Ex his constat aptam esse, idoneamque definitionem misionis ab Aristotele traditam, quam proinde Peripatetica schola iure amplectitur, ac defendit; etsi eam quidam è recetioribus philosophis adductus vltimo superioris articuli argumento, improbarit, aiens misionem sic potius esse definiendam; Mistio est motus corporum minimorum ad mutuum contactum, ut fiat vnio. Sed hæc potius definitio, quàm Aristotelica, vituperanda est; nec enim mistio est motus; nec ea, quæ ad contactum mouentur, interim dum se mutuò non tangunt, misceri dicuntur; immo neque mistio substantialis datur, nisi cum sub vna forma substantiali mistilia coalescunt, & vniuntur.

Definitio misionis.

Non est tamen negandum posse Aristotelis definitionem ad maiorem perspicuitatem reuocari, expresso in ea genere misionis, quod est generatio, siquidem mistio formaliter est species quædam generationis, ut colligitur ex ijs, quæ docet idem Aristoteles. 4. Meteor. lib. cap. de putredine. Poterit ergo definitio ita componi; Mistio est generatio misti ex mistilibus alteratis; vbi locum generis habet generatio, cætera locum differentię. Ac per particulam, generatio, excluduntur à definitione alteratio, accretio, & ut semel dicamus, omnia, quibus notio generationis non competit. Per particulam, misti remouetur generatio elementorum. Per particulas, mistilibus alteratis, reijcitur generatio mistorum, quæ non fit immediatè ex elementis, nec ex multis partibus materialibus eiusdem elementi; sed ex alijs mistis.

Lege Greg.
in 2. d. 15. q. 1.
Cap. ibidem
art. 3.

Responsio ad
prim. ar.
gum. 1. art.

Occurramus nunc primi articuli argumentis. Ad primum respondendum est misionem dici vnionem; quia dum mistio fit, materiæ plurimum elementorum, vel partes vnius non solum copulantur inter se, sed subiiciuntur etiam formæ misti, inter quam materiam, & formā constat dari

Lege
lib. 4. or. cap.

dari vnionem illam substantialem, quæ in argumento explicatur: quæ-
 quam mistio formaliter non sit illa vnio, vt paulò ante diximus. Ad Ad.2
 secundum respondendum est in definitione tradita ab Aristotele non
 comprehendi generationem vnus misti ex alio, sed eam tantum, quæ
 immediatè fit ex vno, aut pluribus elementis. Ad tertium, capite 1. Ad.3
 Genes. quædã animantia dici genita ex terra. v.g. alia ex aquis, tũ pro-
 pter maiorem conuenientiam, quam cum his elementis sortiuntur; tũ
 quia ex illorum materia, non verò ex materijs aliorum procreata à Deo
 sunt. Vnde colligit Scotus in 2. sent. dist. 15. q. 1. non omnia mista ex
 multorum elementorum coitione quoad substantiam constitui. Ari-
 stoteles autem tertio de generatione animalium loco citato, non tam
 agit de ijs, è quibus viuentia oriuntur, quàm de sedibus, quibus con-
 tinentur. Sic enim ait, plantas terræ incolas quispiam esse statuerit,
 aquæ aquatile animalium genus, aeris pedestre, quanquã duo illa priora
 viuentium genera ab ijs elementis oriri dici possunt ob eam, quam cum
 illis cognationem habent, vt diximus. Ad vltimum respondendum
 est, non explicasse Aristotelem mistionis naturam per æquè ignotum. Ad.4
 Nam cum prius quidnam mistile esset, docuisset; per id, vt per aliquid
 iam manifestius, mistionem definiit. Quæ definiendi ratio ad res obs-
 curas aperiendas, & enucleandas non infrequens est apud philosophos,

Q V Æ S T I O. III.

VTRVM ELEMENTA SECVNDVM
 suas formas maneant in mixto, an non.

A R T I C V L V S I.

QVI AVCTORES AFFIRMATIVAM
 partem defendant, & quibus argumentis.

Leg. Arist.
 lib. 4. Meteor.
 or. cap. ult.

Vod elementa omnibus mistis gignendis sese tan-
 quam materiam accommodent, pro certo habetur
 in philosophia. Num verò etiam quoad formas sub-
 stantiales in ijs insint, controuersum est, & dissidē-
 tium Philosophorum opinione agitatum. Antiqui
 naturæ interpretes Anaxagoras, & Empedocles;
 præterea stoici, & vt quibusdam videtur, Plato,
 affirmantem partem secuti sunt, quorum vestigijs plerique è postero-
 ribus philosophis insistere, etsi hi non parum inter se dissenserint. Nā
 Auicenna primo sufficiētiae cap. 10. & 1. 1. doct. 3. cap. 3. arbitratur ele-
 menta in misto formas suas perfectas, atque integras retinere; dissecta
 tamen, ac minutatim concisa; ita vt eorum particulae ordine quodam
 com-

Anaxagoras
 Empedocles
 Stoici
 Plato
 Auicennae
 opinio.

compositæ, & connexæ mutuò aliæ alijs cohærescât. At quod ad elementorum qualitates attinet, putat eas non secundum suas naturas in mixto remanere; sed actione mutua interire, & ex ijs qualitatem quâdam vnâ emergere; quam vocat complexionem; virtutes quatuor primarum in se cohibentem, eaque producta resultare, inquit, formam mixti ab elementorū formis distinctam. Auerroes hoc in lib. com. 90. & 3. lib. de cœlo com. 67. & in epitome Metaph. tract. 1. statuit formas elementorum per materiam æquabiliter fusas actu seruari in mixto; remissas tamen, atque refractas sicuti ipsorum qualitates. Cui si Aristotelem opponas in categoria substantiæ asserentem substantias neque intensiorem, neque remissionem admittere: respondet intelligendum id esse de ijs, quæ substantiæ dignitatem perfectè obtinent, non de elementis, quæ ad materiam primam naturæ conditione proximè accedunt, atque inter accidentia, & substantias medium sortiuntur, quæ proinde nihil obstat ea ex parte, qua cum accidentarijs formis conueniunt, intensiorem, ac remissionem suscipere.

Sententia Auerrois.

Primum argumentum pro superioribus sententijs.

Hæ sententiæ, quatenus elementorum formas in mixtis asseruari statuunt, hunc in modum suaderi possunt. Primò, ubicumque reperitur propria alicuius subiecti affectio, necesse est eiusdem subiecti formam actu esse; sed in quolibet mixto reperiuntur quatuor primæ qualitates, quæ sunt propriæ elementorum affectiones: ergo in quolibet actu insunt, non vires tantum, sed formæ ipsæ elementorum.

2. argum.

Secundò, In elementorum congressu aut superant frigida, aut superantur, aut æquis viribus certant, si primum, non corrumpuntur calida; si secundum, non corrumpuntur frigida; si vltimum, seruantur vtrique incorrupta. Non igitur elementorum formæ cum in mixti compositionem concreuerint, euanescent.

3. argum.

Tertio, Si elementorum formæ conciderent, eisquæ vna tantum substantialis forma rei mixtæ succederet, sequeretur, non minus rei mixtæ, quàm cuiusvis elementi formam simplicem esse; atque adeo nullum esse corpus mixtum quoad substantiam; quod tamen est contra communem philosophorum sensum diuidentium corpus in mixtum, & simplex.

4. argum.

Quartò, Si elementa ideò tantum inesse mixto dicerentur, quia eorum virtus in eo continetur, pari ratione concedendum foret, vnum elementum esse in alio, vt terram in igni, aerem in aqua; cū terræ ficitas in igne, aeris humiditas in aqua insit: atqui elementa nō dicuntur alia in alijs contineri; ergo aliquid in mixto insidet præter virtutem elementorum, cuius merito elementa in eo esse perhibeantur.

5. argum.

Quintò, Natura, vt dictum est ab Hippocrate in lib. de natura humana, rerum obitus conficiens, eò singula refert, vnde accepta fuerūt. Proindeque vnumquodque ex ijs constare creditur, in quæ dissoluitur: dissolui autem, & refluere mixtum in elementa, perspicuum videtur in succensa viridum lignorum strue. Cernimus enim prodire ex ea flammam, fumum, humorem, & cineres; quæ quatuor elementis igni, aeri, aquæ, & terræ singulatim respondeant. Idemque fit in obitu homi-

Achill.
de elem.
6. Phys.
Niph.
loc. ad
vic. Co.
lib. 3. de
Mortu.
Lucid. 2.

hominis. Nam spirituum vitalium substantia partim in ignem, partim in aerem dissipatur, humor in aquam refluit, solidiores partes in cinerem, & terram abeunt. Quo spectat illud Lucretij lib. 2.

Cedit enim retro de terra, quod fuit ante,
In terras: & quod missum est ex ætheris oris,
Id rursum cœli rellatum templa receptant:
Nec sic interimit mors res, ut materiai
Corpora conficiat, sed cœtum dissipat ollis.

Lucretius

Postremo, hanc sententiam videtur Aristoteles palam docuisse. Nā hoc in lib. cap. 10. text. 84. ait ea, quæ miscentur, non interire: & eodē c. text. 88. idē guttā vini decē millibus amphorarū aquæ nō admisceri; quia forma vini aboletur. Preterea lib. 1. de Cœlo c. 2. text. 7. & text. 12. ait mista corpora cieri vi dominantis elementi. Item lib. 2. de anima cap. 4. text. 39. affirmat nisi anima esset in corpore futurum, ut elementa distraherentur, & contraria loca capefferent, & lib. 5. Metaphys. c. 3. text. 4. & lib. 7. eiusdem operis cap. 17. text. 60. definiens elementum, statuit esse id, ex quo quippiam fit, ita ut insit, siue tāquam ex primo insito. Quæ loca non obscure indicant putasse Aristotelem elementa contineri actu in misto.

6. argum.

ARTICVLVS II.

NEGATIVAM PARTEM

quæstionis veram esse.

Nihilominus asserendum videtur elementa non esse in misto secundum suas formas, sed ijs pereuntibus succedere formam mixti; sub cuius imperio primæ qualitates pristinum naturæ rigorem deponant, & ad quandā mediocritatem, ac tēperaturam reuocentur. Est autem hæc assertio non modō contra eos, quos initio superioris articuli nominauimus, sed etiam contra magnū Albertum hoc in lib. tractatu. 6. capite quinto, & 3. de Cœl. tract. 2. cap. 1. & 8. Philoponum ad text. 64. Aureolū apud Gregorium in 2. dist. 15. quæst. vnicā. Iandunum 6. Physic. quæst. 4. Zimaram theor. 27. & Fernelium 2. lib. suæ Physiologiæ c. 6. aliosq; recentioribus philosophis, præsertim rei medicæ p̄fessores, qui cōtrariæ opinioni ita inhaerent, ut dicant eū, qui ipsorū argumēta legerit, ni lapis molaris sit, manus datorū: qui aliter sentiūt, Aristot. aut oscitanter legere, aut negligēter intelligere, sophistas agere, naturæ operibus imponere, veteris disciplinæ splendore obterere, & inquinare. Sanè vero his ego Medicis, si me audire velent, ex ipsorū disciplina, & Hippocraticæ scholæ præceptis darē cōsiliū, ut Rhabarbarūsumerēt ad purgandā cholera, uti minori stomacho

Assertio partis negativæ

Constat

Medicorum
bili coarguitur.

Yy

dis.

Achill. lib. 2.
de elem. Iad.
6. Phys. q. 4.
Niph. hoc
loc. ad text.
vie. Contar.
lib. 3. de elem.
Mercen. di.
lucid. 1.

disputent, neque nobis tantopere sine causa succenseant. Nam quòd elementa non maneant in misto secundum suas formas, sententia est haudquaquam noua, sed Aristotelica; & vt nonnullis videtur, etiam Hippocratica, quam primi nominis philosophi amplectuntur, D. Thomas opusc. 33. & 1. p. quæst. 76. art. 4. ibidemque Caietanus; item Scotus, Gregorius, Capreolus, Ioannes Maior, Argentinas, Gabriel, Bassolius in 2. dist. 15. quæst. vnica. Durandus dist. 30. quæst. 1. Richardus dist. 15. circa primum principale quæst. 1. Ochamus quodlib. 3. quæst. 4. Heruæus in tractatu de vnitae formarum quæst. 15. Soncinas 10. Metaphysic. quæst. 27. & lib. 12. quæst. 68. Ferrariensis 2. contra gentes cap. 56. Garbins in sua summa tractatu. 1. quæst. 1. Aegidius, Saxonia, Marsilius, alijque hoc loco.

Conciliator
diff. 16. Mar.
fil. hoc lib. q.
22. Saxonia.
q. 19. Iaocl. 8.
Metaph. q. 4.

Prima ratio.

Probatur igitur hæc opinio, quia si elemēta proprias formas in misto seruant, vel eiusmodi formæ in eodem situ essent, vel in diuerso. Si in eodem, vt Stoici autumant, referente Alexandro in opusc. de mixtione, cum singulæ suas secum dimensiones ferant, iam duo corpora se se inuicē permearent, quod fieri nequit. Si in diuerso, vt sentit Aui-cenna, iam non quælibet pars misti esset mixta; quia non quælibet cōtineret formas elementorum, quarum coitione misceri res dicunt.

Distincta spe-
cie non con-
tinuantur.

2. Secundo, quia cum ea, quæ specie distinguuntur, nequeant inter se continuari, vt 5. Physicæ Auscultationis cap. 4. text. 41. Aristoteles docet, sequeretur mixtionem nō esse aliud, quàm elementorū acervū, & congeriem, quod impugnatum est ab Aristotele hoc in lib. capite decimo, text. 86. itemque nullum mistum esse vnum numero; quandoquidem in rebus physicis, quod vnum numero est, continuum esse oportet, docente etiam Aristotele lib. 5. Metaphysic. cap. 6. text. 12. & lib. 5. Physic. cap. 4. text. 36.

Confutatio
responsionis.

3. Deinde, Si in misto forma ignis, verbi causa, & lapidis pariter insiderent, idem simul foret ignis, & lapis; quo nihil in philosophia absurdus. Probatur assumptum. Nam id, quod lapidis forma cōstat, haud dubiè lapis est, & quod ex forma ignis, ignē esse, ac dici oportet: alioqui daretur forma in composito, quæ nullum ei esse formale cōtribueret, quod tamen non minus impossibile est, quàm albedinem esse in Socrate, & ea Socratem non esse album. Nec satisfacit Auerroes aiendo formam ignis esse in mixto refractam, ac sopitam, proindeque non posse rei compositæ ab se nomen dare; sed totam eam appellationem trāsferre ad vltiorē formā, id est, ad formā mixti, quæ elementorū formas imperio suo coercet, ac toti præsidet. Non, inquam, satisfacit. Primum, quia esto eiusmodi formæ compositum non absolutè appellarent, ita vt eadem res & ignis, & lapis simpliciter diceretur; non tamen effugiet, quin concedat eandem rem simpliciter lapidem & secundum quid ignem nuncupandam fuisse; quemadmodum aqua, quæ egelida est, simpliciter frigida, secundum quid calida dicitur: at quis neget appellationem illam non solum à philosophorum loquendi consuetudine alienam, sed per quam absurdam esse? Deinde errat quoque Auerroes, dum intensionem, & remissionem vlli sub

substantiæ, quantumvis ignobili, concedit. Tum quia id communis philosophatum consensu absolute negat Aristoteles in categoria substantiæ. Tum quia qualibet forma substantialis siue perfecta, siue imperfecta, supra gradum omnium accidentium, saltem naturalium, eminet. Cū igitur multa sint naturalia accidentia, quæ neutiquam intensiorem, aut remissionem ferunt, ut potentia intelligendi, appetendi, aliæque eiusmodi, multò minùs eam ferent substantiales formæ.

Nullam substantiam intendi, aut remitti.

Rursus, tametsi elementa interdum ab aliqua naturali causa, ut virtute astrorum à proprijs sedibus euocentur ad generationem misti: non tamen omnia semper conveniunt, nec perpetuò quoad suam substantiam in locum vnum confluunt, & nihilominus mistum generatur, ut à nobis supra ostensum fuit: ergo fieri non potest, ut omnia mista consentiant ex formis quatuor elementorum.

Item privatim quod forma ignis non possit esse in re mista ostenditur, tum quia sequeretur posse formam ignis conservari cum frigore ultra mediam intensiorem gradualem, videlicet in compositis natura frigidis, atque ita appellaretur ignis frigidus, quod est contra Aristotelem cap. de oppositis, & communem philosophorum vocem. Tum quia nullum animal in aquis degeret: siquidem aqua confestim extingueret portionem igneæ substantiæ, ex qua simul cum aliorum elementorum particulis mixtum coalesceret.

Ignem nunquam appellari frigidum.

Præterea, Idem ea ratione concluditur, quia si elementorum formæ in mixtis residerent, in quolibet composito naturali essent multæ formæ; subiectum generationis non esset materia nuda, sed materia informata formis elementorum: in interitu rerum non fieret usque ad materiam primam resolutio; quia mistum, ut inquiunt, resolveretur in elementum: generatio vnius, id est, misti, non esset corruptio alterius, id est, elementum, siue elementorum; siquidem hæc salva manerent. Quæ omnia à Peripatetica doctrina, & à veritate aberrare in huius libri progressu, separatis quæstionibus ostendimus.

Generatio vnius est corruptio alterius.

Postremò accedunt testimonia Aristotelis aientis elementa non manere in mistis actu, id est, quoad suum proprium actum substantialem, siue quoad substantiales formas, sed virtute, id est, quoad ipsorum virtutes, seu qualitates. Sic enim habet capite decimo primo huius lib. text. 84. Quæ miscentur, nec permanent actu, ut corpus, & albedo, neque corrumpuntur, aut ambo, aut alterum: nam eorum virtus atque potentia salva manent; quod etiam repetit secundo de partibus anim. capite primo, ubi cum dixisset servari in mistis elementa, corrigit sese, vel potius, inquit, remanent ipsorum virtutes, id est, calor, frigus, siccitas, humor.

Maneat ergo ex hac disceptatione, formas elementorum non contineri actu in misto, sed virtute, interireque eas in instanti generationis, & in earum materiam introduci formam quandam substantialem simplicem, atque vnius naturæ, distinctam specie à formis elementorum, simplicem, quia alioqui mistum non esset compositum vnum per se; sed quasi cumulus, aut aceruus. Distinctam specie, quia aliter mista neque

Conclusio.

Formam mi-
stionis dupli-
citer sumi,

ab elementis, nec à se mutuó specie differrent; quod veritati apertè repugnat. Addit tamen S. Thomas lib. 4. contra gent. cap. 81. formam mistionis interdum sumi non pro forma substantiali ipsius misti, quæ in homine non distinguitur ab anima rationali, sed pro qualitate composita, & temperata ex mistione simplicium qualitatum, quæ ita se habeat ad formam substantialem corporis mitti, sicut qualitas simplex ad formam substantialem corporis simplicis. Et hanc mistionis qualitatem ait idem Sanctus doctor 1. part. quæst. 76. art. 4. esse propriam dispositionem ad formam substantialem corporis mitti, ut ad formam hominis, aut lapidis. Verum num hæc qualitas sit simplex, an potius collectio omnium quatuor primarum, suo loco dicemus.

A R T I C V L V S III.

DILVUNTUR ADVERSARIORVM

Argumenta.

Solutio pri-
mi argum.

Nunc argumenta, quæ initio proposuimus, explicanda sunt. Ad primum dicito, ubicunq; propria & reciproca alicuius subiecti affectio eo modo, ac perfectione, qua in subiecto insidet, reperitur; ibidem subiecti formam reperiri: at elementorum affectiones nõ ita inesse mixtis; in his enim in sunt refractæ, & ad temperiẽ deductæ: in illis vna primarum qualitatum est summè intensa, si elementum naturalem statum retineat: in illis continentur, ut in suis fontibus, & primæua origine; in his, ut aliunde derivatæ. Adde etiã causam adæquatam qualitatum, quæ mixtis conueniunt, non esse elementa, cum illæ etiam influxu corporum cælestium obueniant, immò cum videamus calorem summum non à solo igni communicari, sed interdum solari luce gigni dum radiorum coitu flamma in fomite accenditur. Ad secundum quid respondendum sit ex superius dictis patet. Ad tertium dicendum corpora non ideo mixta dici, quod eorum formæ non sint substantiæ simplices; sed quod permissionem quatuor primarum qualitatum, ut naturæ suæ congruentem, ac sibi propriam dispositionem exigant; quæ enim ita se habent substantialiter mixta sunt.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Cur elemén-
ta plura, aut
vnum non
dicantur in
alio contine-
ri.

Ad quartum dicendum in primis non esse omnia elementa virtute in vno, quia nullum in suo statu naturali vendicat qualitates omnium elementorum, quas tamen quodlibet mistum substantiale postulat. Sed neque tria elementa, duove in vno, aut vnum in alio contineri dicenda sunt; quia ad virtuales continentiam non sat est reperiri in illo vno easdem specie qualitates, quas cætera obtinēt; sed aliud quid præterea requiritur, ut suo loco, id est, proxima quæstione à nobis explicabitur.

Solut. 5.

Ad quintum respondendum est, vnumquodq; resolui in ea, ex quibus constat vel actu, vel potestate. Lignum autem quod vritur, negamus

mus resolui in quatuor elementa. Nam liquor, quem per extremas oras exudat, non est vera aqua (sicuti nec liquorem stillatitium, id est, qui virtute ignis ex herbis, floribusque artificiosè exprimitur, veram aquam dicimus) sed humor, quo arbor nutriebatur, nisi fortè sit aqua pluuiæ, aliavè eiusmodi, poris aut foraminibus excepta, & asservata, quam ignis dum materiam ad suæ formæ receptionem præparat, foras egerit. Flamma autem denuò excitatur. Item fumus, & cineres denuò efficiuntur, nec formam aeris, & terræ obtinent; sed aeris, & terrenæ similem. In obitu verò hominis spiritus vitales, & animales iam ante in corpore extiterant: sed ij non constituunt corpus mixtū; vti partes elementares, neque sunt elementa, nec informantur forma mixti, sed sanguinis; vt alibi in hoc opere docuimus: homine autem intereunte, in aerem, aut aliud quid eiusmodi, & interdum in ignē, si corpus flammis absumatur, corrumpuntur. De humore verò, & cineribus quid sit dicendum, iam ex dictis constat. Fatendū tamen cum in mixtis elementariæ virtutes insint, eorum corpora, dum corrumpuntur, in corpora elementis cognata, immò & in elementa ipsa modo vnum, modò plura facile dissolui. Ob idque scripsit Aristoteles hoc in libro cap. 10. text. 84. ea, quæ miscentur, posse iterum separari. Nimirum quia elementa continentur in mixto potentia quasi proxima, vt quæstione sequenti enucleatiùs exponemus.

De liquore
stillatitio

De fumo, &
cineribus lig-
ni adusti.

Ad vltimum, quod ab Aristotelis testimonijs petitum est; dicimus omnia fere illa loca eandem habere explicationem, nimirum philosophi mentem esse contineri quidem elementa in mixto; verum non actu, sed potestate. Item ea non corrumpi, si loquamur de corruptione, qua nihil rei corruptæ manet præter materiam, sic enim non intereunt elementa, cum maneant virtute in mixto. Ad illud de vini gutta dic non ob id negare Aristotelem eam multis aquæ amphoris permisceri, quod intereat, sed quòd ita intereat, vt ex ipsa, & ex aqua non emergat vnū tertium vbi ambo saltem virtute seruentur. Quod ad rationem veræ perfectæque mixtionis, de qua hic agimus, requiritur, in qua oportet nullum mistilium manere, neque vnum conuerti in alterū, sed ijs pereuntibus aliud quid ab eis distinctum effici.

Solut. 6.

Explicatur
locus Arist.

Dum item Aristoteles primo de Cælo ait mistum moueri ab elemento prædominante, non cōcedit elementum prædominans esse in mixto secundū suam formam substantialē, fat enim est contineri in eo quoad virtutem motiuam ab ipso deriuatam. At in secundo de anima nō ex propria sententia ponit elementa actu in re mista: disputat enim ibi contra Empedoclem, qui cum elementa omnino integra in re viuente constitueret, negabat accretionem virtute animæ perfici. Aduersus quem illud opponit, quod si elementa inibi eo pacto essent, nec tamen anima viuents functiones administraret, & elementa ipsa vi sua contineret; futurum necessario erat, vt illa rupto foedere dissociarentur, & viuens confestim interiret.

Quo pacto
mistum mo-
ueatur ab ele-
mento præ-
dominante.

Quod attinet ad definitionem elementi ab Aristotele traditam, de qua initio libri secundi, Scotus & Gregorius putant non definiri in ea

De definitio-
ne elementi.

quatuor vulgata elementa, sed solam materiam primam. Verum hæc sententia non congruit cum doctrina Aristotelis eodē illo capite lib. 5. Metaphys. vbi docens quænam proposita elemēti definitione comprehendantur, inter illa, quatuor mundi elementa enumerat. Potius ergo dicendum cum elementum definitur id, ex quo quidpiam fit, ita vt inest, verbum inesse, latè sumendum, nimirum pro inesse actu, vel potētia. Quod ipsemet Aristoteles monuit lib. 3. de cælo cap. 3. text. 31. hisce verbis. Sit igitur id corporum elementum, in quod cætera corpora diuiduntur, quibus inest potentia, aut actu.

Q V Æ S T I O. IIII.

Q V A R A T I O N E E L E M E N T A D I
cantur manere virtute in mistis.

A R T I C V L V S I.

D I V E R S Æ A V C T O R V M

sententiæ.

Vod elemēta maneant virtute in mistis asseruimus quæstione proxima, idemque traditum est ab Aristotele multis in locis, vt hoc lib. cap. 10. text. 84. & lib. sequēti cap. 8. text. 48. & 3. de cælo c. 3. text. 32. & de part. anim. lib. 2. cap. 1. Porro tametsi qui negāt elemēta contineri actu in mistis, comuni assensu asserunt contineri in eis virtute: est tamen inter illos

Opin. Scot.

dissidium in explicanda istiusmodi virtuali continentia. Scotus in 2. sent. dist. 15. quæst. vnica, & lib. 5. Metaphysicæ ad text. 18. putat ideò elementa dici contineri virtute in mistis, quia illorum formæ continentur virtute, siue eminenter in forma misti, eo pacto, quo anima sensitiua est in rationali. Refellitur tamen à Caietano 1. p. quæst. 76. art. 4. ex eo, quia operationes elementarium formarum, vt calefactio, exiccatio, aliæque huiusmodi multo perfectiori modo elementis conueniunt, quàm mixtis: ac secus fieri oporteret, si formæ elementorum in forma misti virtute, seu eminenter essent. Semper enim saltem præcipuæ functiones eius formæ, quæ in alia excellentiori modo continentur, perfectiùs à continente, quàm à contenta administrantur, vtpatet in anima intellectrici, quæ simpliciter perfectiùs sentit, quàm brutarū animantium formæ.

Confutatur.

Aliorum sententia.

Alij opinantur iccirco elementa manere in mixto virtute quia manent in eo ratione qualitatū; sed hi etiam in diuersas partes abiere. Nam quidā censent elementorum qualitatibus in congressu extinctis succ.

succedere qualitatem quandam simplicem mixto natiuam, ac propriam à quatuor primis distinctam, quæ tamen eas virtute in se cohibeat, qualem etiã posuit Avicenna 1. lib. suffic. cap. 10. & Fen prima primi doct. 4. nisi quod hic, vt superius retulimus, ipsas etiam elementorum formas in mixtis integras, & incolumes seruat. Huius sententiæ sunt Gregorius in 1. dist. 17. quæst. 3. art. 2. Garbius in sua summa tract. 1. quæst. 1. qui ait improprie dici elementa contineri virtute in misto, Soncinas 10. Metaphys. quæst. 22. Heruæus in tractatu de vnit. formarum quæst. 15. Iauellus. 8. Metaphysicæ quæst. 4. potestque ea in hunc modum probari. Vt se habent formæ elementorum ad mixtorum formas; ita eorundem qualitates inter sese: sed formis elementorum, quæ in conflictu pereunt, succedit in quolibet mixto vnica forma simplex, ab illis distincta; igitur & ipsorum qualitibus vnica simplex qualitas ab ijs diuersa succedet. Secundò, Si mistorū temperatura nō in simplici qualitate; sed in concentu & proportionē omnium quatuor primarum qualitatum confisteret; cum proportio in insectili posita sit, atque adeo qualibet mutatione etiam minima dissoluatur, concedendum esset singulis prope horis mixta à propria, & natiua temperie recedere; quod falsum est, & ridiculum; sic enim minimo etiam negotio interirent. Consecutio probatur, quia ex contrariorum, & dissimiliū occurſu, ex sole, vento, esu, & potu, alijsque id genus, varias qualitatum immutationes sine vlla ferè intermissione incidere oporteret.

Asserendum tamen est cum D. Thoma. 1. p. quæst. 76. art. 4. & in 3. dist. 16. quæst. 1. art. 1. Marsilio hoc in lib. quæst. 22. Fernelio lib. 3. Physiol. cap. 3. Galeno in 1. de elem. cap. vlt. Hippocrate in libro de carnibus, & alijs, manere in quolibet misto non illam simplicem qualitatem; sed omnes quatuor primas, nimirum calorem, frigus, humorē, siccitatem; non quidem in summo gradu, sed quadam moderatione, & temperie, quæ tamen varietatem subit pro natura cuiusque misti, pro conditione ætatis, sexus, aliorūque eiusmodi, vt progressu fusiùs exponemus. Probari autem potest hæc sententia, simulque contraria refelli hisce argumentis. Primum, quia experientia constat mista omnes quatuor qualitatum functiones exercere: calefaciunt enim, refrigerant, exsiccant, humectant: mirum est autem, minimèque probabile tam dissimilia, & inter se pugnancia officia, vna simplici qualitate administrari. Deinde, quia cum elemētum agit in mistum, vt ignis in Socratem, vel introducit aliquid propriæ qualitatis, v.g. calorem, vel nihil; Si nihil, non ergo agit: Si aliquid, ergo in Socrate manet calor, cumque accessu caloris oporteat expelli frigus, sequitur iam ante illā actionem extitisse frigus in Socrate: quod similiter de alijs qualitibus ostendi potest. Deinde, aut illa simplex qualitas potest in misto intendi, & remitti, aut non potest. Si dent prius, vel cum remittitur, aduenit subiecto alia qualitas priori similis, vel contraria. Non similis, quia nulla qualitas aduentu similis, remittitur. Si contraria, ponamus eā esse frigus: tūc cū frigori nō nisi calor aduersetur, sequitur eā qualitatem, quæ erat in subiecto, esse calorem; non autem simplicē qualitatem, quam

Hispal. in 2.
d. 15. q. 1. a. 3.

Verè opinio
nis explica-
tio.

Temperamē-
ta quantam
varietatē su-
beant.

quam ponebant. Si autem posterius dent; utique oportebit eam qualitatem, quam misto attribuunt, nunquam deperdi, atque adeo mistum esse indissolubile, cum ea qualitas, quæ est naturalis dispositio, quæ eius forma in materia conservatur, nullo modo periri queat.

Elementorum
& mistorum
qualitates e-
iusdem speci-
ei.

Præterea, Confirmatur eadem sententia hunc in modum. Qualitates, quæ præparant materiam ad introductionem substantialis formæ, sunt naturales rei generandæ, eiusdemque rationis cum ijs, quæ perseverant in re genita: sed qualitates primæ elementorum præparant materiam ad introductionem formæ substantialis misti, ut liquidò patet, cum mistum ex elementorum congressu proximè oritur: ergo elementorum qualitates sunt eiusdem speciei cum ijs, quæ in misto permanent, quæque ei secundum communem rationem misti substantialis debentur. Postremo, colores, sapes, odores, cæteræque id genus, quæ appellantur qualitates secundæ, oriuntur ex varia temperie, & proportionem primarum, unde si quod elementum aliquam earum obtinet, omnes quatuor qualitates interim habeat necesse est: sed quodvis mistum ex sua propria, & nativa conditione vendicat aliquam ex secundis qualitatibus: igitur in quovis misto inveniuntur quatuor primæ.

Tactus sen-
tite exuperan-
tiam qualita-
tum.

Tandem, quod nostra hæc assertio peripatetica sit, constat. Nam Aristoteles 2. de anima. cap. 11. text. 118. ait tactum non nisi exuperantiam qualitatum sentire, quod illas habeat ad temperationem quandam redactas. & 2. de part. anim. cap. 1. primariam compositionem esse ex quatuor primis qualitatibus inter se coeuntibus. & 4. Meteor. cap. 1. stirpium & animantium generibus interitum convenire, quod ex harum qualitatum, quæ agendi, & perpetiendi vim habent, permissione concreta sint. Ex quibus locis perspicuum est, Aristotelem non quintam qualitatem, sed quatuor primas formaliter in mixtis constituere. Atque his etiã rationibus facile coarguitur opinio Durandi in 2. dist. 30. quæst. 1. & aliorum asserentium dari in quolibet misto non hunc, quem diximus, quaternionem, sed duplicem qualitatem, quarum una caloris, & frigoris; altera humoris, & siccitatis naturam sapiat.

Saxoniæ
ius ope. q. 19
Aponensis.

Argumenta verò aduersariæ partis nihil exhibent negotij. Primum soluitur negando qualitatem, quæ in misto elementorum qualitatibus respondet, eodem modo se se habere quoad simplicitatem, quo substantiales mistorum formæ: sat est enim nuncupari eiusmodi qualitates vnumquid, non simpliciter; sed quatenus in vnam misti corporis temperationem coeunt.

Responsio ad
argumenta
partis contra-
riæ.

Ad secundum respondetur etsi misti corporis affectio secundum aliam atque aliam qualitatum intensiorem facile commutetur, non ob id tamen dici corpus temperamentum aliud assumere; nisi vehemens, & diuturna commutatio accidat, qualis est ea, qua quis è melancholico biliosus efficitur. Constat autem non sufficere quamlibet mutationem in intensiorem gradualem qualitatum, ut mistum intereat: immò neque habitualis mutatio temperamenti ex bilioso in melancholicum, aliavè eiusmodi ordinariè sat est, cum multi mortales variata decursu ætatis complexione superstites maneant.

ARTI-

ARTICVLVS II.

VERÆ OPINIONIS
explicatio.

Quoniam igitur monstratum à nobis est, quatuor principes qualitates, quæ primariæ virtutes elementorū sunt, intereuntibus elementis, quasi hæreditario iure admista deuenire, in ijsque seruari: reliquum est, vt statuamus ideò elementa dici contineri virtute in mistis, quia manent in his eorum virtutes, non quidem eadem numero, cum in generatione fiat resolutio vsque ad materiam primam, sed eadem specie. Sanè verò cum non solum qualitates illæ alterantes, sed etiā loco mouentes, nempe grauitas, & leuitas ab elementis ad mista deriuentur; siquidem vnunquodque mistū cum naturali motu cietur, ab elemento prædominante incitatur, vt supra ex doctrina Aristotelis in 1. de Cœlo retulimus: hæc etiam altera ratio erit, vel saltem appendix superioris, cur elementa dicantur contineri virtute in mistis; videlicet merito huiusmodi facultatum, quæ in ijs etiam, modo suo seruantur.

Prima ratio,
cur elemen-
ta dicantur
manere i mistis.

Secunda ratio.

Addi quoque tertia ratio potest, quòd mixta saltem homogenea ob diuersas partium, è quibus constant, affectiones in elementa sibi consimilia facile dissolui queunt, modo à nobis superius explicato. Nec illa etiam ratio præteriri debet, quæ animantibus peculiaris est; nimirum quòd in ijs, teste D. Damasceno lib. 2. fidei orthodoxæ cap. 12. singuli humores singulis elementis proportionem respondent. Atria quidē bilis, vt pote sicca, & frigida, terræ: pituita, quæ frigida, & humida est, aquæ: sanguis, quia calidus, & humidus, aeris: flaua denique bilis, quia calida, & sicca, igni. Atque his cognata sunt, quæ in lib. de spiritu, & anima c. 33. legimus, in hunc fere modum. Humanum corpus ex quatuor elementis coagmentatum est; in carne, & ossibus, ob terream soliditatem, terra apparet: Aqua in humoribus: aer continetur in pulmone: ideò enim semper in motu est, quia ventilabrum est cordis, ne nimio calore extabescat, & dissoluatur. Denique ignis sedem habet in corde, quod est omnium membrorum calidissimum.

Tertia ratio.

Quarta ratio.

Singuli humores singulis respondent elementis.

LIBRI PRIMI FINIS.

361

IN SECVNDVM

LIBRVM ARISTOTELIS

DE GENERATIONE, ET CORRUPTIONE.

PROOEMIUM.

Institutum Aristotelis hoc in libro est, differere de quatuor vulgatis mundi elementis. Licet enim de ijs in tertio, & quarto libro de cœlo egerit: alia tamen est hoc loco eorū contēplatio. Possunt quippe spectari elemēta vel prout certā ac definitam in mundo sedem obtinent, ad quam ingenta propensione, proprioq; motu feruntur: vel vt sunt prima generabilia, & corruptibilia, cæterisq; corporibus sublunaribus ortus, & interitus causam præbent. Igitur prior eorum consideratio duobus illis de cœlo

Huiuslib. et
scopus.

Elementorū
hoc lib. con-
sideratio.

libris comprehensa fuit: posterior ad hunc librum delegata est. Ea verō tribus potissimum quæstionibus continetur. Quarum prima est, quæ sit natura elementorum: secunda, num perpetua sint, an ortui, interituique obnoxia, saltem quoad partes: tertia, si generationem subeūt, an omnia reciproca vicissitudine indiscriminatim ex se fiant, vel potius vnū eorum sit, ex quo, vt primo, cætera gignantur.

Zz 2

Capi-

Capitis primi Explanatio.

E missione igitur a & Collectis in summam ijs, quæ superiori libro pertractavit, docet cur sibi de elementis in præsentis disputandum sit; videlicet quod absque eorum opera, & interuentu nulla res ortum, vel interitum subeat, quid enim gignitur, & corrumpitur, aut elementum est, aut ex elementorum permissione concretum: siquidem primæ qualitates, quæ præcipue agendi, & patiendi administræ habentur, propriæ affectiones sunt elementorum, unde ipsa per excellentiam prima sensibilia nuncupantur.

ipsa per excellentiam prima sensibilia nuncupantur.

b Quorum subiectū)

Elementa
nō esse prima
principia simpliciter.

Aggreditur primam questionem eorum, quas hoc libro pertractari diximus, videlicet de natura elementorum: & quoniam hæc partim materia, partim forma continetur; a materia exorditur ita tamen, ut rerum etiam, quæ ex elementis constant, materiale principium simul disquirat. Fuerunt igitur ea de re quatuor sententiarum. Nam quidam elementum vnum pro materia constituebant, nempe ignem, aut aerem, aut medium quid ab utroque distinctum, igne densius, subtilius aere. Quidam duo posuerunt: alij tria; alij quatuor ipsa elementa, ut Empedocles. Itaque hi materiam faciebant elementa, sed non eodem pacto. Nam qui plura faciebant, eorum coitione, & secretionem res gigni, & corrumpi affirmabant: qui verò vnum duntaxat, non ita; cum vnum nec congregari, nec segregari queat: sed sola alteratione, qua res addensantur, aut rarescunt, generationem, & interitum fieri arbitrabantur.

c Quod igitur prima)

Nō improbare se, inquit, eorum sententiam, qui statuunt elementa pri-

ma principia generationis, & corruptionis, quocunque modo hæc fiant; id enim in præsentia non querit: confutat tamen eos, qui putant hæc principia esse prima simpliciter: ac primo illos, qui ponunt materiam quandam corpoream, ab omni contrarietate, & elementari forma seionctam: cum fieri nequeat ut corpus illud subiectum sensibus, contrarijs vacet, cumque eiusmodi infinitum, idest, tale corpus nulli certo composito additum, necessario lenitate, aut grauitate, frigore, aut calore, quæ inter se pugnancia, & contraria sunt, præditum esse debeat.

Hic

DE GENERATIONE & Corruptione.

LIBER SECVNDVS.

CAPVT I.

E a missione igitur, & tactu, & actione, & passione, quo pacto hisce competant, quæ natura mutationem subeunt, & insuper de ortu, & occasu simplici, absolutoque qualiter fiat, curus sit, & quam ob causam, Text. 1.

um etiam de alteratione, quid sit alterari, & quæ quodque eorum habeat differentiam, dictum est. Restat ut circa ea, quæ elementa corporum appellantur, contemplemur. Nam generatio, & corruptio substantijs omnibus, quæ natura constant, haud sine sensibilibus corporibus, competunt. b Quorum subiectam materiam quidam vnam esse aiunt, eam aerem, aut ignem, aut quippiam inter hæc medium, quod & corpus sit, & separabile ponentes. Quidam numero plures vnam: alij enim ignem, & terram; alij & hæc, & tertium aerem; alij & aquam inter hæc quartam, uti Empedocles, ex quibus concretionem, secretionemve, aut alterationem subeuntibus, ortum, atque occasum rebus ipsis contingere dicunt. c Quod igitur prima ipsa, principia, elementaque probè dicantur, sit in confesso: ex quibus si aut congregacione, segregationeue, aut alia mutatione transmutentur, generationem fieri contingat, atque corruptionem. Sed qui vnam vltra ea, quæ sunt dicta, materiam faciunt, eamque corpoream, atque separabilem, errant. Nam fieri

Text. 2.

Text. 3.

non

Hic adverte non negare Aristotelem dari præter quatuor elementa unum commune principium, quod est subiectum generationis, & corruptionis, nempe materiam primam, ex qua elementa ipsa, & omnia composita naturalia partiatiim consent, sed tantum reijcere corpus quoddam a materia, & quatuor elementis distinctum, quod aliorum principium dicatur, quale veteres nonnulli ponebant.

d Quod autem in Timæo Coarguit Platonem quod nihil de materia perspicue asseruerit. Nec enim expresse, an principium illud, quod appellavit $\pi\alpha\rho\upsilon\varsigma\ \epsilon\chi\epsilon\varsigma$ id est, omnia habes, quod est materia, separaretur ab elementis, ita ut aliquando existat sub eorum actu, aliquando non. Item

Reprehensio
Platonis.

Text. 4.

non potest, ut corpus hoc, cum sensibile sit, sine contrarietate existat. Etenim infinitum hoc, quod nonnulli principium esse dicunt, aut leve, aut grave, aut calidum, aut frigidum sit, necesse est. d Quod autem in Timæo est scriptum, nihil habet certi, definiti. Nam nec ille plane dixit, an id, quod omnia suscipit, ab ipsis separaretur elementis, nec ullo uti solet, cum tamen dixerit illud vocatis elementis, prius, ut aurum aureis operibus esse subiectum, quamquam id non recte dicitur, si hoc dicatur modo. Sed quorum est alteratio, ea ita se se habent, quorum vero generatio est, atque corruptio, ea ex nomine eorum ex quibus fiunt, appellari impossibile est. Atqui longe verissimum esse, inquit, dicere quodque aurum esse. Verum cum solida ipsa elementa sint, ad plana usque resolutionem facit: ad primam materiam esse plana ipsa de numero eorum est, quæ fieri nequeunt. e Nos autem sensibilibus corporum quandam esse materiam dicimus, sed eam separari non posse, sed semper esse cum contrarietate, ex qua elementa vocata fiunt: de quibus alibi exactius est definitum, atque pertractatum. f Verum enim verò cum ad hunc modum ex materia corpora prima consent, de hisce quoque determinemus oportet: supponentes materiam inseparabilem quidem, sed contrariis subiectam, principium, at primum esse: non enim calor frigori, nec frigus calori, sed quod subijcitur, utrique materia existit. g Quare primum, quod potentia sensibile corpus existit, principium est. Deinde contrarietates ipsæ, seu calor, & frigus. Postremo ignis, & aqua, & quæ sunt eiusmodi: hæc enim in se se transmutari solent: nec res perinde habet, ut Empedocles, & ceteri asserunt: non enim esset alteratio. At contrarietates ipsæ, transmutari in se non solent. Verum nihilominus, & ut corporis sunt, qualia, & quot principia sunt, dicamus oportet. Nam ceteri suppositis utuntur, nec cur talia sint, aut tot numero, dicunt.

Cum

rens materiam, quæ elementorum principium est, non esse corpus aliquod actu, neque re ipsa absque omni forma posse consistere, semperque esse coniunctam cum contrariis tam qualitatibus, quam formis, quibus in alio, atque alio composito naturali subest. Qua de re in primo Physicæ Auscultationis, & in tertio, & quarto de coelo laxiori filo disputatum fuit.

f Verum enim verò Quia elementa ex materia, ut ex principio consent, admonet sic de elementis loquendum esse, ut ipsa pro principiis absolute primis non habeantur. Subinde ostendit materiam distinctam quidpiam esse a contrariis: quia unum contrarium non potest alteri subijci, ut calor frigori, sed tertium aliquid distinctum dari oportet, quod utriusque pugnam susti-

nō vitur istiusmodi principio in suis disputationibus: sed cum materiam priorem elementis fecerit, & ex ipsa, ut attestata ex auro, res ceteras constitui docuerit nullam deinde eius faciem mentionem. Insuper docet quemadmodum aurum dicitur de statua v.g. quæ ex eo componitur: ut statua est aurum; ita materiam dici de re genita, ut aer est materia. Quæ tamen a vero aliena sunt: nam non, quæ aurum de statua verè affirmatur, neque materia de suo composito naturali; licet subiectum alterationis verè de eo, quod per alterationem fit, dicatur, ut album est Socrates. Postremo peccat in eo Plato, quia videtur materiam facere superficiem: quandoquidem elementa, quæ sunt corpora solida, resolvit ultimum in superficies: at materia est id, in quod fit ultima corporum resolutio. Notandum est hic quod Aristoteles aut materiam non prædicari de artefacto, cuius est materia. Est enim ea de re controversia, quæ alibi a nobis pertractanda erit.

e Nos autem sensibilibus suam de materia sententiam explicat asse-

In materiam
fit ultima cor-
porum reso-
lutio.

Elementa
esse principia
absolute pri-
ma.

sustineat; hoc autem, subiectum, ac materia est. Hanc ipsam rationem habes in *Physicis*, lib. I. cap. 7.

In quolibet elemento tria principia. Quare primum, quod colligit in vno quoque elemento tria principia. Primum est, materia prima, quæ dicitur ens potentia. Secundum, forma substantialis, quam significat nomine primum qualitatum contrarium. Tertium, elementum ipsum, ut ignis, vel aer, aut aliud quoduis est quatuor primis elementis, quibus primum ortus, & interitus ratio convenit. Nec enim audiendus est Empedocles, & alij, qui elementa quoad substantiam transmutari negant, ex quorum opinione sequitur tolli etiam alterationem, cum hæc ad generationem ut ad finem ordinetur, ut initio superioris libri disputatum fuit.

Capitis secundi Explanatio.

Dupliciter
spectari ele-
menta.

VM igitur a) Egit superiori capite de principio materiali elementorum; nunc de formali agere instituit. Et verò si elementa considerentur, ut substantiæ quædam sunt, eorum formale principium est substantialis formæ ut actiua, & passiva; siue ut tactilia sunt, quatuor primæ qualitates, & quoniam hæc posterior consideratio huius libri propria est, ut istiusmodi formale principium explicet Aristoteles, de quatuor primis qualitatibus disserit, maximè cum ex earum notitia ad substantialis formæ, quæ obscurior est, cognitionem procedamus. At igitur querere se principia corporis sensibilis, id est, cuiusque elementi, prout sensibile est, non verò absolute prout naturam substantiæ participat. Sumit autem sensibile non in tota sue significationis amplitudine, quomodo comprehendit omnia, quæ in aliquem sensum, quisquis ille sit cadere possit: sed ut idem valet, actabile; quod proinde definit id, quod tactu sensu facit, id est, quod tactu percipitur. Unde colligit non omnia contraria, quæ elementarijs corporibus insunt, constituere principium formale, sed ea solum, quæ ad tactum pertinent, siquidem ijs duntaxat tangibilia, quæ talia sunt, differunt.

Tangibile
quid.

Obiectio.

b Atqui visus) Obijcit sibi ipsi hunc in modum. Aspectus est prior tactu; ergo qualitates, quæ sub aspectum veniunt, priores erunt ijs, quæ tactui subiiciuntur.

Dilutio.

Aspectus differantur. Hic adverte aspectum tactu priorem dignitate esse, origine verò posteriorem. Nam dignitate prior tactus omnium sensuum fundamentum est, unde & absque illo nullum animal vivit docente Aristotele.

C A P. II.

CVm a igitur corporis sensibilis, hoc est, tangibilis principia disquiramus, sensibile autem sit, quod tactu sensum facit, constat non omnes corporis contrarietates, species, & principia facere, sed eas solum, quæ sub tactum cadunt. Nam contrarietate, eæque tangibili differunt. Quocirca nec albor, nec nigror, nec amaritudo, nec item cæterarum quicquam contrarietatum elementum facit. b Atqui visus tactu prior est: quare & quod ei obijcitur, prius erit. Verum non est corporis tangibilis affectio, quatenus tangibile existit; sed per aliud, quanquam natura prius est. c Porro ipsorum tangibilium quales nam sint primæ differentie, & contrarietates, distinguamus oportet. Sunt autem tangibiles contrarietates, hæc: calidum, frigidum; siccum, humidum; grave, leve; durum, molle; viscosum, aridum; scabrum, glabrum, crassum, tenue. Ex quibus grave, & leve neque activa sunt, neque passiva: non enim quod alterum quippiam agat patiatur ab altero, dicuntur. At elementa ipsa inter se mutuo activa sunt, & passiva, oportet. Nam miscentur, & in se se vicissim mutantur. d Calidum autem, frigidumque, & humidum, ac siccum: illa quidem, quod activa sint: hæc verò

Text. 7.

Text. 8.

verò

Aristotele libro tertio de anima cap. 12. text. 66. & 67. Præterea contrarietates tactus reliquarum omnium fontes sunt; at visus nobiliorem habet operandi modum, ut alibi ostendemus, eiusque obiectum præstantius est, saltem quoad lucem, quæ inter omnes sensibiles qualitates dignitate eminet.

c Porro ipsorum } Ut eligat prima contraria tangibilia ad principium formale elementorum spectantia, enumerat septem coniugationes, & contrarietates tactuum qualitatibus, ex quibus duas tantum priores, ut formalia elementorum principia elegit, nempe calidum, & frigidum, humidum & siccum, propterea quod hæc præcipue agendi & patiendi vim obtinent. Vbi de

Septem con-
iugationes ta-
ctuum qua-
litatum.

actione, & passione alteratiua duntaxat loquitur; ideoque negat gravitatem, & leuitatem esse qualitates actiuas. Namque licet ab his motus in locum infimum, & superum efficiatur: istamen motus latio est, non alteratio.

d Calidum autem } E quatuor primis qualitatibus duas ait esse actiuas, calorem, & frigus: duas passiuas, humorem, & siccitatem. Id autem quo pacto intelligi debeat, in questionibus exponemus. Probat ergo calorem esse qualitatem actiuam, quia calidum dicitur id, quod similia, & quæ eiusdem rationis sunt, in vnum cogit; ut patet cum ignis aurum liquefacit, tunc enim puram auri substantiam congregit; partes autem terreas, & fecem quauis separet, id ex accidente est, quatenus similia congregare non potest, nisi dissimilia abdicet. Pari modo ostendit frigus esse actiuam qualitatem, quia frigidum dicitur quod coniungit tam cognata, quam aliena; ut patet cum aqua in gelu coit: tunc enim frigidum tam partes aqueas, quam ligna, & lapides, ac cætera, quæ forte intercipit, acco-

Calor qualitas actiua.

Frigus item qualitas actiua.

Humiditas qualitas patibilis.

Siccitas item qualitas patibilis.

verò quod passiuæ, dicuntur. Calidum enim est, quod ea congregat, quæ eiusdem sunt generis. Nam segregare (id quod ignem facere aiunt) est cognata, & quæ eiusdem sunt generis congregare: accidit enim, ut aliena eximat. Frigidum verò, quod ex æquo cogit, ac congregat, tam quæ eiusdem sunt generis, quam quæ diuersi. Humidum autem, quod cum facile terminos suscipiat, proprio non definitur: siccum verò, quod proprio termino belle definitur, alieno ægrè.

Text. 9.

Text. 10.

Text. 11.

Text. 12.

Text. 13.

Text. 14.

c Tenue autem, & crassum, viscosum; & aridum: durum, & molle: & cæteræ differentie ex hisce sunt. Nam cum quod repletium existit, ad humidum ex eo pertineat, quia non sit definitum, sed promptè terminari possit, & sequatur id, quod ipsum tangit: tenue autem sit repletium (nam paruorum est partium, & quod est eiusmodi, repletium est: totum enim totum tangit, tenue autem maximè est tale) tenue sub humido & crassum sub sicco fore constat. Rursum viscosum ab humido comprehendetur: nam viscosum humidum cum quadam affectione existit, velut oleum. Aridum autem à sicco: aridum enim est, quod perfectè siccum est; adeo ut ob humiditatis defectum etiam concreuerit. Insuper, molle humidum comitari solet: & durum, siccum. Molle enim est, quod in se se refugit, cedit, & non resistit: id quod humidum facere assolet. Quamobrem & humidum molle non est, sed molle sub humido: & durum sub sicco collocatur. Durum siquidem est quod concretum, seu congelatum est. Quod autem est concretum, siccum est. f Porro siccum & humidum, multis dicuntur modis; nam & humidum, & madens sicco aduersantur: & rursum siccum, & concretum, humido. Hæc autem omnia ad humidum & siccum, quæ prima dicta sunt, attinent. Nam cum madenti siccum aduersetur, & madens sit, quod superficiei tenus extrinsecam admisit humiditatem, & humectum quod introrsus, siccum autem id, quod hac vacat: madens sub humi-

tim congregat. Deinde quod humiditas sit qualitas patibilis suadet ex eo, quia humidum est id, quod facile terminatur alieno termino, non autem proprio; ut aer qui promptè se se affingit ad terminos domus, aut vasis, aut cuiuscunque alterius rei, quæ excipitur; ipse verò per se nullo certo termino circumscribitur. Cum ergo terminari sit pati, constat humiditatem esse vnam e patibilibus qualitatibus. Quod similiter concludi potest de siccitate; quandoquidem siccum appellatur id, quod proprio termino bene coercetur; alieno ægrè, ut videre est in terra, quæ propriam figuram tenaciter seruat, ad figuram vero alterius corporis difficulter se se accommodari patitur.

c Tenue

Molle quid.

e Tenue autem & Aliorum contrariorum differentias ad duplicem coniugationem, & oppositionem calidi, & frigidi; siccis, & humidis reuocat, ut hinc planum euadat has duas omnium primas esse. Nam exempli gratia, tenue, viscosum, & molle reducuntur ad humidum; crassum, aridum, & durum ad siccum. Definit autem molle aliens esse id, quod cum premitur, cedit tangenti in profundum, ita videlicet, ut extrema superficies non dirumpatur. Vnde collige aerem, & aquam non rite mollia concupari, quia si manu premantur: non cedit extrema eorum superficies in profundum; sed dissipatur, ac scinditur.

Siccum & humidum multipliciter dici.

f Porro siccum) Oñedit siccum, & humidum multimodis dici: omnia tamen ad primum siccum, primumque humidum,

id est, ad siccum, & humidum elementaria reduci. Vnde patet calidum, & frigidum; humidum, & siccum primas esse rationum qualitatum differentias, ut pote ad quas ceteræ reuocentur, ipse vero ad nullas priores; nec inter se aliæ ad alias redigi possint. Id, quod ex eo confirmat, quia siccum ad calidum reuocari nequit, alioquin omne siccum, calidum foret; quod à verò abest, cum terra, quæ siccæ est, calida non sit. Nec verò humidum ad calidum, cum aqua, quæ humida est, ex se omnis caloris expers sit. Nec siccum ad frigidum, nisi velis ignem frigidum dicere: nec eadem ratione humidum ad frigidum; cum aer, qui humidus est, frigidus non sit.

humido, & ei oppositum siccum sub primo sicco fore constat. Rursus humidum, & concretum eodem modo. Humidum enim est, quod in penitioris parte propriam habet humiditatem. Concretum verò, quod hac priuatum est. Et proinde ex hisce alterum humidum, alterum siccum erit. Constat igitur ceteras omnes differentias ad quatuor primas, & has non amplius in pauciores reduci: neque enim calidum, id est, quod humidum, aut quod siccum est: neque humidum, quod calidum, aut quod frigidum est, neque frigidum, & siccum subalterna sunt, neque sub calido & humido struantur. Quare quatuor esse has necesse est.

Text. 15.

Cum

Capitis tertij Explanatio.

Quæ qualitates, quorū elementorū propriæ sint.

unt. Itaque his reiectis, quatuor tantum manent, quæ quatuor elementa, ignem, aerem, aquam, terram perficiant: Calor, & siccitas ignem; humiditas, & calor aerem; frigus, & humiditas aquam; siccitas, & frigus terram.

b Omnes enim) Nō debere plura cōstitui, quā quatuor elementa confirmat ex assensu veterum Philosophorum, quorū nullus plura esse dixit. Quauis enim nonnulli vnum duntaxat, alij duo,

Quatuor tantum esse elementa.

alij quatuor posuerint: tamen qui hunc numerum transierit, repertus est nemo. Quod si quis obijciat Leucippum, Democritum, & Anaxagoram infinita elementa inuexisse, ut Aristoteles ipse libro

Vm autem elementa a) Constituto numero quatuor primarum qualitatum, nunc eas singulis elementis distribuit. Putaret autem fortasse quispiam, quatuor qualitibus sex fieri posse complicationes, ut videlicet, calidum cum sicco, humidum cum calido, frigidum cum humido, siccum cum frigido, frigidum cum calido, humidum cum sicco copularetur. Docet tamen hæc duo postrema coniugia non dari, propterea quod contraria in eandem rem conueniunt neque-

CAP. III.

C

Vm a autem elementa sint quatuor, & eorum, quæ sunt quatuor, sex sint copulæ, contraria autem simul copulari non possint (calidum enim, & frigidum, & rursum siccum, & humidum idem esse, est impossibile) constat quod elementorum copulæ quatuor erunt: nempe calidum, & siccum; calidum, & humidum; rursum frigidum, & siccum; frigidum, & humidum: atque hæc corpora ea, quæ simplicia videntur esse, ignem, inquam, aerem, aquam, terram secundum rationem comitari, ac sequi solent. Nam ignis calidus, siccusque est. Aer verò calidus, & humidus; nam aer veit vapor est,

Text. 16.

aqua
libro

libro primo Physic. cap. 2. alijsq; in locis commemorat. Occurrendū ē it hos philosophos non existimasse dari in mundo infinita corpora elementaria, quo modo de elementis hic agimus, sed finxisse multitudinem infinitam infinitū corporum, ex quibus cetera coalescerent. Alij respondēt cū Aristoteles ait neminem quaternionem elementorum excessisse, de ijs tantū loqui, qui finita fecerunt elementa.

c Ignis autem.) Non consentiunt interpretes in huius loci explicatione. Quidam volunt

Text. 17. aqua frigida, humidaque: Terra frigida, atque sicca. Unde fit, ut differentie illae non iniuria primis corporibus distribuantur, & iuxta rationem eorum numerus constet.

Text. 18. b Omnes enim & qui simplicia corpora elementa faciunt, alij unum, alij duo, alij tria, alij quatuor esse volunt. Qui igitur tantum unum esse dicunt, deinde densitate, & raritate cetera generant: hisce duo principia facere, rarum, inquam, & densum; aut calidum, & frigidum accidit: haec enim opificis munus obeunt: unū autem subijci solet sicuti

Text. 19. materies. Qui verò continuo duo, ut Parmenides ignem, & terram faciunt: quae inter haec media sunt, ceu aerem, & aquam horū misturas esse astruunt. Eodē modo & qui esse

Text. 20. tria inveniunt, quemadmodum Plerō in divisionibus: mediū siquidem misturam, congeriemq; facit. Atq; eadem ferē dicunt, qui duo, & qui tria faciunt: verū illi mediū in duo secant: hi vero unum faciunt mediū. Porro nonnulli statim quatuor esse aiunt, ut Empedocles. Cogit autē & hic illa in duo, nam igni cetera omnia contraponit. c Ignis

Text. 21. autem, & aer & unumquodq; eorum, quae dicta sunt, haudquaquam simplex est, sed mistum. Quae verò sunt simplicia, talia quidem sunt, non tamen eadem: ut quod igni simile est, igneam, non ignis: & quod aeri, aerium, nō aer existit: simili modo & de ceteris quoq; dicendū est. Ignis etiā caloris est excessus, perinde ut glacies frigoris. Nam congelatio & feruor excessiones quaedā sunt: illa quidem frigoris, haec verò caloris. Igitur si glacies humidi, & frigidi congelatio sit, & ignis calidi, & sicci feruor erit. Quamobrem nec ex glacie gigni quicquam, nec ex igni potest.

Text. 22. Cū d autem simplicia corpora sint quatuor, ē duobus utrumq; utriusq; locorū est: ignis enim, & aer eius, qui ad superficiē, termināq; vergit; terra verò, & aqua eius, qui ad mediū. Atq; ignis, & terra extrema quidē sunt, & synceriora: aqua verò & aer media, & mista magis & utraq; etiā utrisq; contraria sunt. Nam igni aqua, aeri verò terra aduersatur: haec enim contrarijs affectibus constant. Verū enim verò cū simpliciter quatuor sint, quodq; unius est. Terra siquidem sicci potius est, quā frigidi. Aqua verò frigidi magis, quā humidi. Aer humidi magis, quā calidi. Ignis calidi magis, quā sicci.

Text. 23. Cū d autem simplicia corpora sint quatuor, ē duobus utrumq; utriusq; locorū est: ignis enim, & aer eius, qui ad superficiē, termināq; vergit; terra verò, & aqua eius, qui ad mediū. Atq; ignis, & terra extrema quidē sunt, & synceriora: aqua verò & aer media, & mista magis & utraq; etiā utrisq; contraria sunt. Nam igni aqua, aeri verò terra aduersatur: haec enim contrarijs affectibus constant. Verū enim verò cū simpliciter quatuor sint, quodq; unius est. Terra siquidem sicci potius est, quā frigidi. Aqua verò frigidi magis, quā humidi. Aer humidi magis, quā calidi. Ignis calidi magis, quā sicci.

Text. 24. Cū d autem simplicia corpora sint quatuor, ē duobus utrumq; utriusq; locorū est: ignis enim, & aer eius, qui ad superficiē, termināq; vergit; terra verò, & aqua eius, qui ad mediū. Atq; ignis, & terra extrema quidē sunt, & synceriora: aqua verò & aer media, & mista magis & utraq; etiā utrisq; contraria sunt. Nam igni aqua, aeri verò terra aduersatur: haec enim contrarijs affectibus constant. Verū enim verò cū simpliciter quatuor sint, quodq; unius est. Terra siquidem sicci potius est, quā frigidi. Aqua verò frigidi magis, quā humidi. Aer humidi magis, quā calidi. Ignis calidi magis, quā sicci.

Text. 25. Cū d autem simplicia corpora sint quatuor, ē duobus utrumq; utriusq; locorū est: ignis enim, & aer eius, qui ad superficiē, termināq; vergit; terra verò, & aqua eius, qui ad mediū. Atq; ignis, & terra extrema quidē sunt, & synceriora: aqua verò & aer media, & mista magis & utraq; etiā utrisq; contraria sunt. Nam igni aqua, aeri verò terra aduersatur: haec enim contrarijs affectibus constant. Verū enim verò cū simpliciter quatuor sint, quodq; unius est. Terra siquidem sicci potius est, quā frigidi. Aqua verò frigidi magis, quā humidi. Aer humidi magis, quā calidi. Ignis calidi magis, quā sicci.

Text. 26. Cū d autem simplicia corpora sint quatuor, ē duobus utrumq; utriusq; locorū est: ignis enim, & aer eius, qui ad superficiē, termināq; vergit; terra verò, & aqua eius, qui ad mediū. Atq; ignis, & terra extrema quidē sunt, & synceriora: aqua verò & aer media, & mista magis & utraq; etiā utrisq; contraria sunt. Nam igni aqua, aeri verò terra aduersatur: haec enim contrarijs affectibus constant. Verū enim verò cū simpliciter quatuor sint, quodq; unius est. Terra siquidem sicci potius est, quā frigidi. Aqua verò frigidi magis, quā humidi. Aer humidi magis, quā calidi. Ignis calidi magis, quā sicci.

cum paulò ante dixisset Aristoteles putasse Empedoclem elementa, quae videmus, nō esse vera elementa, sed mista, ac tantummodo veris elementis affinia; nūc de illius etiam mente asserere ignem, qui apud nos est, exuperantiam habere caloris, sicuti glacies excessum habet frigoris. Alijs placet pronuntiare hoc ab Aristotele ex proprio sensu. Quod tamen non ita est accipiendum, quasi noster ignis intensiorem obtineat calorem, quam qui in propria regione ad lunae concanum est; sed quia cum apud nos densiorem obtineat materiam, acrius vrit, quemadmodū & glacies ob eandē causam vehementius manum refrigerat, quā aqua soluta. Aduerte etiam elementa nobis vicina, esto propria refineant formam, veraq; sint elementa quoad substantiā, nō tamen quoad qualitatum affectiones pura, sinceraque esse, ut in nostris problematis ad finem librorum de colorum monuimus ex Aristotele libro tertio de generatione animalium cap. II. & ex Platone in libro de summo bono.

d Cum autē simplicia.) Theoremata quaedam subijci ad elementorum, statum, conditionemque declarandam. Primum est duo elementa superum locuto tenere, videlicet aerē & ignē: duo imūm, aquā,

& terram. Secundū, Extrema elementa magis pura, & sincera esse, quā intermedia. Tertiū, Superiora inferioribus aduersari, nimirū aquae ignē, aerē, terrae; id verò ob qualitātū, quibus praedita sunt, repugantiā. Quartū, Licet singula elementa duplicē obtineant qualitātē in vna tamen potissimū excellere, eamq; sibi ut propriā primò vindicare. Nam terrae siccitas magis propria est, quā frigus: aquae frigiditas, quā humor: aeri humiditas, quā calor: igni calor, quā siccitas.

Ignis in materia densiori acrius vrit,

Theoremata de statu, & conditione elementorum.

Q V Æ S T I O I.

Q V I D S I T E L E,
mentum.

A R T I C V L V S I.

M V L T I P L E X E L E M E N T I
Significatio, & definitio.

Prima acce-
ptio elemen-
ti.

Lemēti nomen, græcis στοιχεῖον, variè vsur-
pari consuevit. Vno modo, pro primis cu-
iusque rei principijs, siue ea res artefacta
sit, siue naturalis, seu ars sit, seu scientia, seu
aliud quid simile; Qua significatione, lite-
ræ, orationis elementa appellantur, quòd
ad orationem conficiendam primū sumā-
tur, & in ipsas postrema illius divisio fiat.
Sic etiam primæ demōstrationes, designa-
tionesq; in Mathematica, elementa nun-
cupantur, quòd alias demōstrationes, prio-

Secunda.

Tertia.

Quarta.

res non habeant, sed ex illis posteriores constent: quo modo dicimus
Euclidis elementa. Secundò, pro principijs generationis, quo sensu
accipitur ab Aristotele 12. Metaph. c. 4. text. 23. cum ait tria esse ele-
menta, materiam, formam, & priuationē, causas verò quatuor. Tertiò,
pro sola materia prima, quo pacto ex quorūdam interpretatione sum-
psit Aristoteles elementum in procemio Physicæ auscultationis, cū
dixit, in omni scientia, in qua sunt principia, causæ, & elementa, ex
horum perceptione cognitionem fieri. Quartò, pro quatuor vulgatis
mundi elementis, igne, aere, aqua, terra: secundum quam notionem, de
elemento in præsentī agimus.

Elementi de-
finitio.

Deinde, aduertendum est Aristotelem varijs in locis elementum
definisse: ac libro quinto Metaphys. capit. 3. textu 4. hoc modo.
Elementum est id, ex quo primum insito, ac indivisibili specie in aliā
speciem, aliquid componitur, id est, elementum est id, ex quo aliquid
ita constat, vt nihil prius in eius compositionem veniat, quodque ita
se habet vt in aliam rem specie distinctam secari nequeat; Vnde neque
lignum ex quo fit sella, neque quatuor humores, ex quibus constat
animal, dicuntur elementa; quia lignum, & humores componuntur,
saltem potentia, ex alia re, nempe ex quatuor elementis, quæ inter se
specie dissident.

De elementis
defin. Avic.
Fen. 1. pr. doc
2. Isach. in
lib. defin.
Gal. in lib. de
nat. hum. cō-
ment. 4.

Putauit

D. Thomam
sequitur Ia.
uel. 6. Meta-
ph. 10. Elen-
dualis q. 3.

Putauit autem D. Thomas in commentarijs eius loci prædictam de-
finitionem solis quatuor elementis competere, quod nihil dicatur in-
diuisibile in aliam speciem, nisi quod rationem speciei sortitur: id
enim subnotat illa particula, aliam, materia autem cum ex se omnis
actus expers sit, non videtur habere naturam speciei. Hæc tamen
opinio parum firmo nititur fundamēto, quia materia licet non sit spe-
cies entis naturalis, quod ex actu, & potentia coalescit; est tamen spe-
cies secundum notionem potentiae passivæ: quandoquidem materia
in commune distribuitur in materiam caelestem, & sublunarem tanquā
in veras species, vt ex ijs, quæ lib. 1. Phys. cap. 9. quæst. 3. art. 3. &
lib. 1. de cœlo capit. 2. quæstione 5. artic. 2. disseruimus, planum
est.

D. Thomam
interpretatio

Improbator.

Dicendum potius definiri illic ab Aristotele non solum quatuor
elementa, sed etiam materiam primam, immo hanc primaria ratione,
vt Auerroes, Magnus Albertus, Alensis, alijque interpretes observa-
runt; quin etiam neque formam siue physicam, vt formam equi; siue
Metaphysicam, vt genus, & differentiam ab ea definitione excludi,
cum his omnibus tota definitio competat, vt eo loco enucleatè expo-
nemus.

Alia, quæ ad-
mittitur.

Iure tamen quispiam rogarit qua ratione dicantur mista componi
primum ex elementis, cum prius ex materia, & forma constent, & in
has tanquam in res specie distinctas diuidantur. Respondemus par-
ticulam, primum, sic esse accipiendam, vt elementum dicatur id, ex
quo aliquid constat primum, id est, ex quo constat tanquam ex pri-
mo, siue absolutè, quo pacto materia, & forma nuncupantur prima,
cum in entium naturalium coagmentatione neque alia corpora, neque
alia partes priores inueniantur: siue tanquam ex primo in genere cor-
porum, quo modo elementa dicuntur prima; quia ipsa non resoluun-
tur in alia corpora, nec in genere corporum aliud prius in misti com-
positionem venit. Vnde & Aristoteles cap. 1. huius lib. text. 16. &
lib. 1. de cœlo cap. 2. text. 7. & 1. libro Metaphys. capit. 7. text. 12.
& sæpe alibi vocat illa, prima corpora, & corpora simplicia.

Dub.

Solut.

Aliter quoque definit Aristoteles elementum 3. lib. de cœlo cap.
3. text. 31. nempe, Elementum est id, in quod cætera corpora di-
uiduntur, in quibus inest, potentia, aut actu; ipsum autem est indi-
uisibile in diuersa secundum speciem. Quæ definitio quatuor dun-
taxat vulgata elementa complectitur, vt constat tum ex doctrina
illius capituli, tum quia definitio ipsa reciprocatur cum elemento, prout
ignem, aerem, aquam, & terram comprehendit, vt erit consideranti
perspicuum. Quod & Simplicius, D. Thomas, Magnus Albertus,
Auerroes, Thienensis, Niphus, alijque expositores annotarunt. Remo-
nit autem Aristoteles ab hac definitione materiam, & formam, cum di-
xit elementum esse id, in quod cætera corpora diuiduntur. Namque
nomen illud, cætera, satis indicat elementum esse vnum è corporibus,
& si dictum esset, elementum esse corpus, in quod alia diuiduntur. Cõ-
cinit hæc definitio cum ea, quam tradidit Hippocrates libro 2 de ele-
mentis,

Alia elemen-
ti definitio.

Alia ex Hip-
pocrate.

Indicatus s.
Met. q. 1. S5
cin. & Che-
nesius in text
& Scaynus.

Flandriensis 5.
Met. q. 3.

elementi
Auc.
pr. doc
lach. in
defin.
lib. de
hum. co-
t. 1.

Alia cōpen-
dior, & a-
pertior.

mentis, refertque Galenus 8. de placitis, nempe elementum est simplex, & minima corporis particula. Quod exponens Galenus ait, elementum dici particulam minimam, non quantitate sed qualitate; quia inter omnia corpora generationem, & interitum subeuntia, nullū est, quod pauciores vendicat qualitates, quàm elementum, cum ex primis qualitatibus tres duntaxat obtineat, vt progressu dicemus. Compendiosius apertiusque definiri posset elementum hoc modo. Elementum est corpus simplex in quod alia corpora resoluuntur. Dicitur corpus ad excludendam materiam, & formam, & omnino quæcunq; non dicuntur corpora. Simplex, ad reiicienda mixta. In quod alia resoluuntur, ad remouendum cœlum, quod licet sit corpus simplex, non tamen in ipsum alia corpora resoluuntur.

ARTICVLVS I.

ESSENTIALES ELEMENTORVM

formas non esse qualitates primas.

Opinio Ale-
xandri.

Ammonij.
Philoponi.
Galenij.
Plotini.

Quoniam elementorum essentia partim forma, partim materia continetur, explicandum occurrit, quænam eorum forma sit. Nam de materia constans est Philosophorum opinio eam esse eandem, quæ cæterorum sublunarium corporum, vt reciproca eorum commutatio palam testatur. Circa formam verò dissentiūt tum a græcis latini, tum Latini ipsi inter sese. Alexander Aphrodisiensis 12. lib. Metaphys. com. 12. & in 4. quæstionum. Natural. quæst. 4. alijsque in locis. Item Ammonius in categorijs cap. de substantia, eiusque discipulus Ioannes Grammaticus hoc in libro com. 7. Galenus 1. de vsu partium, & 1. de elementis, & vt videtur, Plotinus Enead. 6. lib. 3. cap. 9. Præterea ex Latinis Matthæus Curtius, & Theophilus Zimara lib. 2. de anima ad text. 18. & quidam alius, cuius meminit Concil. diff. 13. arbitrantur quatuor primas qualitates esse essentielles elementorum formas. Nec est, inquiunt nonnulli eorum, absurdum easdem esse, & primas qualitates, & essentielles formas elementorum: poscit enim rerum ordo, vt infimæ conditionis substantiæ, summis qualitatibus formentur; quandoquidem infimum superioris ordinis, summo inferioris necei oportet; ne rerum series dissita, diuulsaque sit. Deinde confirmatur eadem sententia hunc in modum.

Cōfirmatio
opinionis.

Formæ ex actionibus distinguuntur, & innotescunt: atqui in elementis nulla propria actio deprehenditur, præter eas, quæ qualitatibus sunt: igitur nulla in eis forma substantialis est, præter qualitates. Item videmus celeri, & acri motu generari ignē, vt sagittarū iactu, attrituq; filicum; hoc autē non fieret, si ignis forma nō esset calor: ergo &cæt. Probatursumptio. Nam motus, quo ignis accenditur, nihil aliud, præter calorem, exhibere potest. Præterea hoc ipsum videtur Aristoteles

teles

teles expressis verbis docuisse proximo superiori capite text. 7. asserēs quatuor primas qualitates elementa constituere, esseq; eorum principia, ac primas differentias. Adstipulantur etiam Hippocrates, & Plato, quorum ille in lib. de natura humana, non aliter quatuor elementa significat, quàm nomine calidi, frigidi, ficci, humidi; videlicet quia nullam in eis formam, præter huiusmodi qualitates agnoscebat. Hic verò apertius in Timæo scripsit nullum elementū fieri hoc aliquid per formam; sed quale aliquid. Constat verò facere quale qualitatis esse, non substantiæ.

Hippocrates
Plato.

Contraria opinio aientium elementa suam habere formam substantialem, ex qua constent, à quatuor primis qualitatibus distinctā, haud dubiè vera est, & Peripatetica, quam tuentur latini pene omnes hoc in lib. ad text. 16. & lib. 3. Metaphys. ad text. 17. & Arabes, atq; inter eos Averroes saltem in commentarijs ad libros Metaphys. Nam etsi 3. de cœlo cōment. 67. oppositum innuerit; octavo tamen Metaphys. com. 5. ex professo digreditur contra eos, qui qualitates, elementorum formas constituiebant. Idem sentit Proclus in Timæum Platonis comm. 3. Deinde comprobatur hæc sententia, quia vel primæ qualitates continentur in genere qualitatū duntaxat: vel sunt qualitates, & substantiæ simul: vel tantummodò substantiæ. Si dicant contineri duntaxat in genere qualitatis; ex eo coarguuntur, quia sequeretur materiam elementorum viribus naturæ consistere absq; forma substantiali, cum in elementis nihil ponant præter materiam, & accidentia. Sequeretur elementorum generationem, esse alterationem, ut pote quæ pro termino haberet qualitatem. Sequeretur elementa non esse composita Physica; vel aliquod compositum physicum non constare ex materia, & forma substantiali; sed accidentaria; atq; adeo elementū non esse per se vnū; siquidem quod est vnū per se, nequit ex substantia, & accidente coalescere. Sequeretur postremo pari ratione proprietatē cuiusque mixti dici posse illius formam; neque mistum ex alia substantiali forma coagmentari. Quæ omnia perspicuè absurda sunt, & à nobis partim in hoc opere, partim in physicis confutata.

Contraria sententia
Latino-
rum.

Et Arabum.

Et Procli.

Per se vnū
nequit cōpo-
ni ex substā-
tia & accide-
te.

Quod si dicant huiusmodi qualitates esse pariter & qualitates, & substantias; vel esse tantum substantias, ac solo nomine qualitates dici; non minùs coarguuntur hisce rationibus, quæ probant nequaquam illas in genere substantiarum posse numerari. Primum quia calor, frigus, siccitas, & humor suscipiunt intensiōem, & remissionem; habent contrariū, & cadunt per se sub sensum; quæ tria à natura, & conditione substantiæ aliena esse docet Aristoteles. Duo quidem priora in categorijs, cap. de substantia: tertium lib. 2. de anima cap. 6. text. 65. Deinde quia cum in quolibet elemento plures qualitates primæ insint, iam idē compositum plures in se formas cohiberet. Tertiò, quia, quod vni substantia est, nequit alteri inhærere, ut docuit Aristoteles 1. lib. Physicor. cap. 3. text. 27. & lib. 3. Metaph cap. 5. text. 17. constat autem quatuor primas qualitates rebus mistis inhærere. Quarto, ut auctor est Aristoteles in lib. de sensu, & sensili cap. de sapore, Ignis nō

Quod vni est
substātia nō
potest alteri
inhærere.

quæ ignis, sed ut calidus est, agit: non ergo forma, & natura ignis in calore consistit. Postremò accedit testimonium Aristotelis hoc in lib. cap. 9. text. 54. ubi docet qualitates primas esse formarum substantialium instrumenta, veteresque philosophos, reprehendit, quòd qualitatibus solum, non autem formarum, quæ elementis conueniunt, meminissent.

ARTICVLVS III.

SOLVTIO RATIONVM,
quæ oppositum probare nitebantur.

Solut. 1.

Quæ verò in contrariam partem adduximus, facilem habent explicationem. Ad primum concessa maiori propositione, respondendum est minori, præcipuas elementorum actiones oriri proximè à quatuor primis qualitatibus tanquam ab instrumentis formarum substantialium, principalius verò ab ipsis formis, quas oportet à qualitatibus distinctas esse, ob rationes proximè adductas. Nec ut infimum superioris ordinis, summo inferioris nectatur, opus est, ut qualitates elementorum sint essentielles eorum formæ, cum id fieri nequeat; sufficit enim eiusmodi qualitates dignitate quodammodo attingere corpora elementaria. Ad secundum dicendum, motu excitari calorem, interuentu caloris, & aliarum qualitatibus, ut siccitatis, & raritatis, quæ simul, ut instrumenta generantis, concurrunt, produci quæque ignem eo modo, & ratione, quam in libris de cælo exposuimus. Ad aliud ex philosophorum testimonio dicendum, Aristotelem, nomine primarum qualitatibus, significasse formas substantiales elementorum nobis ignotas, quod etiam, in lib. de natura humana, Hippocrates fecerat. Sæpe enim ad substantias indicandas, utimur vocabulis accidentium, quæ notiora nobis sunt, & sensui magis familiaria. Atque hoc modo, nonnulli ex Auerroistarum grege, & Contarenus Cardinalis lib. 1. de elementis, Auerroem interpretandum censent, cum in quarto lib. de cælo comm. 20. & 2. de anima comm. 108. gravitatem, & leuitatem formas substantiales elementorum vocat.

Gravitas &
leuitas non
sunt formæ
elementorum,

Quamquam non desunt è recentioribus, qui cum re vera elementorum formas, in gravitate, & leuitate, constituisse arbitrentur. Ceterum quæcunque eius sententia illic fuerit, quam scrutari nequaquam operæ pretium putamus: certè quod gravitas, & leuitas non sint elementorum formæ, ex eo patet, quia non substantiæ sunt, sed accidentia, & quidem subiecta sensui, ut docet Aristoteles hoc in lib. cap. 2. text. 8. Ad quod etiam confirmandum, valent pleræque earum rationum, quibus supra ostendimus quatuor primas qualitates non esse formas elementorum.

Aliter quoque locus ille Aristotelis explicari consuevit, nempe cum ait primas qualitates elementa constituere, esseque eorum primas differentias; non accipere elementa secundum gradum substantiæ; sed quatenus actiua, & passiva sunt; sic enim spectata, certum est constitui, ac distinguui per quatuor primas qualitates, quæ sunt instrumentaria alterandi

Lege Auerroem
Phys. comm.
10. concil.
diff. 13.

Legis Ianda-
nū 4. Phys.
q. 4. Auct.
lib. 8. Metap
com. 1.

Consule Pla-
tonē in Ti-
mæo, & lib. 7
de Rep. Marf.
Ficinū in Ly-
dū, de anim.
6. 1.

randi principia. Quem etiam sensum dictis græcorum interpretum, quos citauimus, nonnulli adhiberi posse inquirunt, et si alij repugnent. Quod verò ad Platonem attinet, dic in Timæo fuisse locutum non de substantialibus, sed de accidentarijs elementorū formis. Vel certè ideò pronuntiasse formas elementorum efficere potius quale quid, quàm hoc aliquid; quia, esto simpliciter in categoria substantiæ collocentur, proximè tamen accedunt ad naturam qualitatū, quarum est quale, non quid efficere. Adde quòd Plato formas omnes, quæ per se separatæ coherere non possunt, non tam formas, quàm formarum simulachra, imagines, umbras; nec tam substantias, quàm substantiales qualitates vocabat, vt eas ab ideis, id est, à nobilissimis, & præstantissimis formis appellatione distingueret. Nihil ergo mirum, si asseruerit formas elementorum quale quid facere.

Explicatur lo-
cus Platonis

Q V A E S T I O . II.

S I N T N E Q V A T V O R

primæ qualitates, an non.

A R T I C V L V S I.

N E G A T I V A E P A R -
tis argumenta.

Primæ qualitates ex communi Philosophorum consensu appellantur, quæ nec ex alijs, nec ex se mutuo fiunt, sed ex ipsis oriuntur cæteræ. Hoc posito fundamento, videtur ostēdi posse calorem, frigus, humorem, siccitatem non esse qualitates primas. In singulis elementis dantur qualitates quædam virtuales, quæ illis quatuor respondent, easque procreant, vt frigus virtuale, quo velut instrumento, aqua ex se formalem frigiditatem fundat; similiterque res habet in alijs qualitatibus, ac cæteris elementis: igitur quatuor illæ qualitates oriuntur ex alijs. Probatur assumptum quia nisi in aqua v. g. eiusmodi frigus virtuale inesset, non posset ea, postquam semel incaluit, remotis impedimentis, vltro se se reducere ad statum amissæ frigiditatis. Corroboraturque argumentum, quia si elementa hisce qualitatibus carerēt, difficile se tueri possent contra aduersariorum incurfus: siquidem primæ aliæ qualitates segniter admodum resistūt, paruo negotio vincuntur, pereuntque. Deinde, quia cum constet ingenitas esse à natura quibusdam mixtis virtuales qualitates, vt piperi vim ad excalfaciendum ventriculum; quid est cur non etiam elementis similes concedantur, præsertim cum elementa sint principia, & quasi fontes actualium qualitatū?

Primum ar-
gumentum.

De qualitatibus
virtuali-
bus.

Secundo

2. Argum.

Secundò. Calor gignitur à luce, vt nobilissima eius soboles. Item latentes cælestium corporum influxus pariūt in sublunari mundo, pro diuersitate rerum subiectarum, calorem, frigus, humorem, & siccitatē: igitur hæc qualitates ex alijs fiunt. Tertiò. Calor parit siccitatem, siccitas calorem: igitur hæc oriuntur ex se mutuò. Probatur antecedēs quo ad priorem partem, tum quia id palam docet Aristoteles cap. 1. lib. 4. Meteor. tum quia calor dum grassatur in humidum primigenium, arefacit, atque exliccat membra. Deinde quoad posteriorem, quia calida accedente siccitate, acrius vrunt; certè non nisi quia siccitas aliquod incrementum, atque intensiorem calori affert.

3. Argum.

Quartò. Figura non potest ex prædictis quatuor qualitatibus provenire, cum sit idem cum quantitate, quæ omnes qualitates origine antecedit; nec etiam grauitas, & leuitas, quia sunt principia motus localis, qui est alteratione prior, docente Aristotele 8. phys. cap. 7. text. 55. nec colores quia sæpe iidem in dissimili earum qualitatum proportionem, diuersis rebus competunt, vt lacti, & cerusæ; vt niui & calci; vt rosæ, & sanguini, quarum combinationum priora membra, frigida sunt; posteriora, calida; omnia tñ candida. Itē verò, sæpe in iisdē reb⁹ eadē p-portionem mutata. iidem nihilominus colores videntur, vt in Aethiope puero, & sene, & in vino paulatim à calore ad frigus degenerante. Idē & in odoribus ostendi potest, vt patet in mosco, & ambra, quorum sua uisissimi afflatus diu in vestibulis asseruantur, esto frigeant, incallescāt vè. Denique soni, cum ex collisione corporum edantur, nihilo videntur à quatuor primis qualitatibus dependere; Non igitur omnes qualitates ex illis ortum habent.

Demosco &
ambaro,

ARTICVLVS II.

TOTIVS CONTROVERSIÆ

Explicatio.

Prima Asser-
tio.

Proposita quæstio aliquot assertionibus explicanda est. Prima sit. Non solum calor, & humor; sed etiam frigus, & siccitas sunt qualitates positivæ. Hæc est cōtra iuniores quosdā philosophos, qui arbitrati sunt frigus, & siccitatem non esse qualitates positivas, sed duntaxat priuationes caloris, & humiditatis; eo potissimum nixi argumento, quòd videamus corpora solo caloris abscessu refrigerari, vt qui riget in tertiana, quòd similiter dicendum videtur de corporibus, quæ humore consumpto inarescunt. Alij verò putarunt calorem, & frigus esse qualitates positivas, & humorem non esse qualitatem, sed substantiam fluidam, siccitatem autem esse huius substantiæ priuationē. Hos ea ratio in hanc sententiam impulit, quòd viderent nihil humectari, nisi ingressu eiusmodi substantiæ fluidæ; nihil exsiccare, nisi abcessu eiusdem. Nostra tamen assertio Philosophorum communis est, atque omnino vera, eaq; luculentè confirmat Plutarchus in libello de primo frigi-

De frigore
quòd nō sit
priuatio lege
Arist. lib. 2. de
art. an. c. 2.

frigido. Nam si frigus esset priuatio caloris, pariratione admittendū foret grauitatem esse priuationem leuitatis, duritiem mollitudinis, amarorem dulcedinis, nigredinem candoris, atque alia similiter complura; sicque magna pars qualitatum ē medio tolleretur. Deinde, quia omnis priuatio otiosa est, & ignaua, velut cæcitas, surditas, silentium; at frigus, & siccitas multas, atque insignes in corporibus mutationes efficiunt. Item quia priuatio non propriè intenditur, & remittitur, quod in frigore, & siccitate passim videmus. Præterea quia nulla priuatio cadit sub sensum tanquam proprium sensibile; frigus verò & siccitas tanquam propria sensibilia tactu percipiuntur. Nihil huic sententiæ officit quod Aristoteles lib. 1. huius operis cap. 3. text. 18. & lib. 2. de cælo cap. 3. text. 18. & 12. Metaph. cap. 4. text. 22. appellauit frigus priuationem caloris. Est enim Aristoteli consuetum, alterum contrariorum priuationem vocare, propterea quod vnum ab alterius perfectione deficiat, atque id, quod minus præstās est, eminētioris quasi priuatio habeatur, vt constat ex ijs, quæ 3. Physicæ ascultationis libro, cap. 1. text. 5. & 4. lib. Metaph. cap. 6. text. 26. & lib. 10. c. 4. tex. 7. & c. 7. text. 16. tradita sunt. Nec aduersariorum rationes momentum habent. Non enim quicquam solo caloris abscessu refrigeratur; aut solo humoris dispendio siccescit; sed quia abscessum caloris (quod in tertiana fit, coeuntibus ad interiores partes spiritibus) vera ac positiua frigoris receptio humoris interitum, vera item ac positiua siccitatis introductio consequitur. Quod verò aiunt nihil humectari nisi ingressu substantiæ, id ex eo coarguitur, quia sequeretur, nullū corpus posse ex toto humectari ab alio; vel enim corpus humectās ingreditur alterum, diuidendo, eiusve poros subeundo; vel ipsum penetrat, manendo in eodem situ cum illo: si detur primum, cum nullū corpus possit diuidi in omnem sui partem, nec totum ex poris coalescat, sequitur nullum corpus posse ab alio, quoquo uersum humiditate perfundi. Posterius autem admitti nequit, quia penetratio corporum, facultate naturæ non datur; ergo &c. His adde humorem, & siccitatē esse sensibilia propria: quod cum neque substantiæ, neque priuationi conueniat, perspicuum fit, neque humorem, esse substantiam: neque siccitatem, eius priuationem.

Secunda assertio sit. In elementis, præter quatuor vulgatas qualitates, non dantur aliæ virtuales eiusdem appellationis. Assertionem hanc statuit Capreolus in secunda distinct. 16. quæstione 2. Soncinas libro 9. Metaphys. quæstione 8. Sotus lib. 2. Physicorum quæst. 1. Marsilius hoc in libro quæst. 5. & vt videtur Auicenna 1. sufficientiæ capit. 5. Henricus Gandauen. quodlibet. 11. quæstione 6. Aegidius quodlibet. 2. quæstione 16. Quibus tamen aduersantur nonnulli, quos refert Marsilius hoc libro quæstione quinta, qui sunt adducti primo superioris articuli argumento. Sed hi neque verè sentiunt, neque rectè probant. Sunt enim eiusmodi qualitates fictitiæ, ac superuacaneæ. Primum quia substantiæ non egent medijs accidentibus ad internas emanationes, eiusmodi sunt eæ, quibus

Frigus non
esse priuatio
nem caloris.

Quo sensu
Aristot. vñ
contrarioiū
priuationem
appellet.

Nullum cor
pus posse di
uidi in omne
m sui partem.

2. Assertio.

lege D. Th.
ad 1. 18. lib.
1. huius op.

Qualitates
virtuales mi-
storū vnde

primæ qualitates ab elementis fluunt; alioqui daretur in ijs progressus in infinitum, cum nulla sit maior ratio, cur hoc potius accidens, quam illud, ut à subiecto fluat, altero egeat. Deinde quia, ut loco citato argumētatur Marsilius, qualitates virtuales mixtorū resultāt ex varia cōmixtione quatuor primarum qualitatū; atque ita non ab illis hæ, sed illæ potius ab his oriuntur. Præterea, quia qualitates virtuales mixtorum non sunt principia agendi in propria, sed in aliena subiecta; nec enim piper se ipsum calefacit; sed ventriculum. Quare perperam ex his virtuales qualitates, quibus elemēta in se agant, quæque actuales origine antecedant, colliguntur.

Opinio negā-
tium qualita-
tes virtuales
etiam in mi-
stis.

At enim sunt, qui virtuales qualitates adeo auersentur, ut eas, ne in mistis quidem, ponendas dicant. Itaque, aiunt, piper verbi gratia, non calefacere ventriculum insita ad calefaciendum virtute, sed accepta ab ipso ventriculo caliditate. Quod ex eo probant, quia constat piper nisi prius ab stomacho calefiat, non eum calefacere. Nec mirum est, inquiunt, si piper vberiore calorem imbibat, & in stomachum refundat, quam stomachus ipse, cuius beneficio incaluit, in se habeat: tanta est enim huius mixti habilitas ad calorem concipiendum, ut à minus calido vehementius calefiat. Non est tamen probanda hæc opinio, tum quia à communi Philosophorum sensu aliena est; tum quia futili prorsus ratione innititur. Non enim piper, ut stomachum calefaciat, calefieri ab eo prius debet propterea quod non nisi calorem, quem accipit, ei rependit: sed quia virtualis eius calor quasi sopitus, à calore actuali ipsius stomachi excitari debet. Nec certè stomachus potest ita piper calefacere, ut ab eo postea impensius calefiat, siquidem nullum patiens, quantumlibet ad recepiendam alterius impressionem habile sit, potest ab agente intensiorem qualitatem accipere, quam agens ipsum in se, vel actu, vel potestate contineat, ut ex ijs, quæ superiori libro disputata sunt, constat.

Refellitur.

3. Assertio.

Hippocrat.

Aristot.

Tertia assertio. Quatuor sunt qualitates primæ, calor, frigus, humor, & siccitas: nec plures paucioresve numerari possunt. Hæc assertio, ut annotavit Galenus 1. Methodi, primum tradita est ab Hippocrate in libro de hominis natura, deinde à posterioribus medicis, & Physiologis accepta, demonstrataque ab Aristotele tum alibi, tum hoc in libro capit. 2. textu 15. Scire tamen oportet huiusmodi qualitates non esse absolute primas existimandas, sed primas inter corporeas, & sensibiles, ut excludamus qualitates spirituales, & quæ non cadunt sub sensum. Item esse primas inter eas, quæ corporibus elemētarijs insitæ, ac peculiare sunt, ut remoueamus lucem, figuram, & occultam virtutem, atque influxum, per quem corpora cœlestia in sublunarem mundum agunt, & denique omnia, quæ tam corporibus dissolubilibus, quam indissolubilibus communia sunt.

Cōfirmatio
assertionis.

Potest autem hæc assertio hunc in modum intellecta quoad primam partem, qua dicimus eas esse primas, ita ostendi. Hæ qualitates non fiunt ex alijs, nec ex alterutris; sed ex ipsis oriuntur aliæ, quæ

quæ videlicet secundæ nuncupantur: sunt igitur primæ. Probatur assumptū in primis, quod non fiant ex alijs, quia inter qualitates, prædictas, nullæ inveniuntur, quas hæ non antecedant, saltem origine. Quod & inductione patet, & earatione suadetur, quia ut se habet generatio rei ad perfectionē eiusdem, ita oportet, ut se se habeant qualitates necessariae generationi, ad illas, quas natura gratia perfectionis adhibet; generatio autem rei, ordine naturæ, prior est eiusdē perfectione; cum igitur quatuor istæ qualitates disponant per se ad generationem rerum omnium; aliæ verò ad earundem rerum perfectionem, vel ornatum conferantur; consequens est, ut quatuor huiusmodi qualitates ordine naturæ, & origine priores sint.

Rei genera-
tio præit na-
turæ ordine
eius perfecti-
onem

Item, quod non fiant ex alterutris, ostenditur, quia calor, quæ calor, sicuti per se duntaxat vendicat calefacere, ita non nisi calorem gignit; similiterque tres aliæ qualitates, humor humorem, siccitatem siccitas, frigiditas frigiditatem. Quare nulla harum qualitatū aliam per se efficit, proindeque nulla ab alia, alijsve per se efficitur: ex quo sequitur, eas non gigni ex alterutris. Deinde, quod ex illis, id est, earum actione, & perpeffione, & dissimili temperie, cæteræ, quas diximus, corporibus obueniant, probatur. Nam primum, quod attinet ad qualitates, quæ tactu percipiuntur, id Aristoteles loco proximè citato, & 2. de partibus anim. c. 1. disertè ostendit. In libro verò de sensu, & sensibili cap. 4. docet sapores ex cōmissione humidi & sicci, & actione calidi, & frigidi oriri. Idemque asserit de odoribus cap. 5. eiusdem lib. & cap. 9. lib. 2. de anima, & de coloribus, sectione vltima problematū. Quæ de re lege M. Albertū in summ. de homine 2. part. tract. de gustu, quæst. 3. & Galenum lib. 5. de simplic. medic. Idem & de sonis innuit Aristoteles sectione 11. problematum, multis ea de re quæstionibus excitatis, ubi sonorum, vocumque varietatem, ad multiplicem illarum quatuor qualitatū proportionem, & ad alias, quæ ab ijs pendeant, refert. Atque ita se rem habere, ex eo etiam suaderi potest, quia ut cōstat ex ijs, quæ traduntur lib. 2. de cœlo cap. 9. text. 54. & lib. 2. de anima c. 8. text. 78. soni efficiuntur in corporibus, quæ franguntur, aut aliquo modo diuiduntur, vnde corpora cœlestia, quia frangi, aut secari nequeunt, sonora non sunt: at durities, & mollitudo, quibus diuisioni facile, vel agrè resistitur, à primis qualitatibus ortū habent. Quod verò etiam leuitas, & grauitas, quas Aristoteles hoc loco, & lib. 2. de partibus animal. capit. 1. inter qualitates sensibiles, & secundas numerat; quod, inquam, ab illis quatuor proveniant, expressis verbis docuit idem Aristoteles lib. 2. de partibus animal. cap. 3. argumentumque eius rei est, quod terra cum nimium incalescit in exhalationem attenuatur, & lenis fit; similiterque aqua frigore concreta, grauior efficitur. Neque obstat quod cōparato calore, aut frigore non confestim, ac proximè leuitatem, & grauitatem res acquirant; non enim illæ ex calore, aut frigore proximè efficiuntur, sed interuentu raritatis, & densitatis ut Aristoteles 4. Physicor. cap. 9. text. 85. docuit.

Etiam graui-
tatem, & leui-
tatem oriri à
primis quali-
tatib.

Deinde, quòd vniuersim cæteræ qualitates sensiles à primis quatuor proueniant, ea ratio probat, quia experientia compertum est, earum mutatione corpora v. g. laxari, stringi, addensari, rarescere, fieri dura, mollia, aspera, læuia. Sæpe etiam experimur earundem varietate sapores, odores, & colores in arborum fructibus, herbis, & cibis mutari. Quæ omnia non obscure indicant huiusmodi qualitates originem ab ijs ducere.

Tandem, quòd non sint plures paucioresvè primæ qualitates, quàm quatuor prædictæ; quæ erat altera pars tertiæ conclusionis, ex eo conuincitur; quia neque aliæ, præter has, assignari poterunt; neque vlli harum quicquam deest, quominus inter primas numeretur, vt argumentorum solutione planius fiet.

ARTICVLVS III.

SOLVUNTUR ADVERSARIÆ

partis argumenta.

Explicatio
primi Arg.

A quo reducatur aqua
ad natium
frigus.

Nunc argumenta, quæ superius dicta infirmare nitebatur, explicemus. Ad primum negandum est id, quod assumit, & ad eius probationem respondendum, aquam calidam reduci ad pristinum frigus à generante, tanquam à causa principali; proximè verò, vt ab illius instrumento, à suamet forma substantiali. Ad priorem eiusdè argumenti confirmationem dicito; naturam incolumitati elementorū, quantum expediebat, consuluisse distribuendo illis quadripartitam varietatem primarum qualitatum, quæ non tam facile vincuntur, aut cedunt. Posteriori quo pacto sit occurrendū, ex dictis liquet; etsi enim mistis corporibus virtuales insint qualitates, non proinde tamen, elementis tribuendæ sunt.

2.

Ad secundum negandum est, lucem, & cælestium corporum virtutes, influxusvè esse è numero earum qualitatum, de quibus hic agitur. Nec enim dissolubilibus corporibus propriæ sunt. Vbi aduerte, qualitates secundas sic ijs corporibus peculiare esse debere, vt tamen eis communiter conueniant. Quod addimus propter virtutē magnetis, & priuatas quasdam proprietates aliorum corporum ijs similes, quæ licet in mistis duntaxat inueniantur, non tamen oriuntur à primis qualitibus; sed à cælestibus corporibus imprimuntur, vt docet S. Thomas 2. contra gent. cap. 68. & opusc. 34. cap. vnico, & in quæstionibus de spiritualibus creat. quæst. 2.

3

Vt frigus sic
citacē afferat.

Ad tertium dic, siccitatem non effici per se à calore, sed quatenus calor partes humidi dissipat, & resoluit; atque ita humore absumpto siccitas consequitur. Quo etiam modo frigus siccitatem affert, calorem pellendo, & stringendo, ac stipando corpora, quæ stipata partes humidæ egerunt, vt in ijs, quæ concresecunt, videre licet. Nec verò ideo

calor

Legit Fernel.
lib. 2. de ab-
ditis rerum
caus. c. 17. &
18.

calor in re sicca acrius vrit, quod siccitas calorem intendat; sed quia illū, quasi lima acuit, & ad expediendam citius actionem, habiliorem reddit.

Ad quartum respondemus, figuram non esse qualitatem propriā corruptibilium corporum: siquidem cœlo, ut quantitas, ita & sua figura inest, gravitatem verò & levitatem oriri, ut diximus, à quatuor primis qualitatibus. Nec obstare, quod motus localis prior sit, quam alteratio ea prioritate, quam superiori lib. exposuimus. Si enim loquamur de latione cuius principia sunt gravitas, & levitas; aut comparatio fiat non inter corpora inferiora, & cœlestia, quatenus illa alterantur, & hæc loco moventur; sed spectetur alteratio, & motus ad locum, respectu eiusdem corporis corruptibilis: tunc non dubium, quin alteratio sit prior latione, quatenus primæ qualitates disponunt materiam ad generationem, pertinentque ad ipsum esse rei.

Ad id, quod de coloribus obijcitur, dic licet ij à primis qualitatibus proficiscantur, nihil tamen impedire, quominus interdum similes ex diuersa illarum temperie resultent: sicuti neque officit, quod temperie mutata ijdem, saltem aliquanto tempore, perseuerent, vel nihil aut parum mutata varientur, dummodo ratum sit, à prædicta qualitatum cōmixtione eos nasci. Ex quo etiam patet quid de odoribus sentiendum sit. De sonis verò iam explicatum à nobis est, quo pacto à primis qualitatibus genus ducant; De qua tamen re planius, ac plenius in libris de anima.

Illud hic postremò aduerte, quosdam expositores, non earum, quas nos statuimus, sed aliarum conditionum defectu nonnullas qualitates è numero primarum excludere, ut figuram, quod nullam agendi vim habeat; gravitatem, & levitatem, quod non se mutuo perimant; virtutem magnetis, quod non cadat sub sensum; Cui opinioni, non est, cur magnopere repugnemus; dummodo constet, quæ qualitates inter primas numerari debeant, quæ non debeant.

QVÆSTIO III.

VTRVM ARISTOTELES

quatuor primas qualitates rectè
definierit.

ARTICVLVS I.

QVIBVS RATIONIBVS

negatiua pars ostendi videatur

Definitiones
quatuor pri-
marum qua-
litatum.

Secundo huius libri capite quatuor primas qualitates singulatim Aristoteles definiit, hunc in modum. Calidum est, quod ea congregat, quæ sunt eiusdem generis. Frigidum est, quod congregat tam ea, quæ eiusdem generis sunt, quam quæ alieni. Humidum, quod termino proprio non terminatur, cum facile possit terminari alieno. Siccum, quod termino proprio facile terminatur, cum difficile alieno terminetur. Quæ definitiones exemplis illustrantur. Nam quod calor congregat, quæ sunt eiusdem generis, patet in igni, qui aurum cum alijs metallis permistum ab illis eximit, & in unum cogit. Item quod frigus omnia promiscue in unum contrahat, perspicuum est in glacie, & alijs frigore concretis; in quibus pleraque alieni generis frequenter insunt, ut lapides, ligna, animalia, idque de succino tradit Aristoteles 4. Meteoror. cap. 10. in quo interdum bestiolæ inclusæ visuntur, unde illud Martialis.

Et latet, & lucet Phaethontide condita gutta,

Vt videatur apes nectare clausa suo.

Et alia similia de vipera, & formica. Rursum, quod humidum facile alienis, difficile proprijs terminis cohibeatur, apparet in aqua, & ijs quæ aquea sunt; ea namque perpetuo difflunt, nec nisi alieno corpore, ac termino continentur. Quod denique siccum facile proprijs, male alienis concludatur, videre est in terra, & lapidibus sicca natura constantibus.

Nihilominus contra superiores definitiones multa se se offerunt. In primis enim calidum, & frigidum potius videbantur definiri debuisse per actionem calefaciendi, & refrigerandi; similiterque humidum, & siccum per actionem humectandi, & exsiccandi, quam per congregare, & terminare, cum operationes illæ primæ, ac præcipuæ sint; hæc secundariæ, ac minùs principales; siquidem calidum v. g. non congregat, nisi quia prius calefacit. Deinde quod neque actus congregandi, & terminandi verè congruenterque primis qualitatibus aptentur, hunc in modum ostendi potest. In generatione mixti calidum vnit, aggregatque humidum sicco. Nec enim mixti generatio ex solo humido constat, aut ex solo sicco, sed ex concretionem sicci, & humidi: hæc autem sunt eterogenea, seu diuersi generis. Ergo calidum congregat ea, quæ diuersi generis sunt. Rursum, idem ex eo suadetur, quia in concoctione, quæ à calido perficitur, calidum vnit diuersa alimenta, ex quibus in ventriculo fit chylus. Tertiò, quia cera, & pix, cum in eodè vase igni liquantur, caloris vi in unum coeunt; & in caseo, qui calore concrevit, interdum eterogenea, seu peregrina insunt. Quare non videtur negandum calidum congregare ea, quæ diuersi generis sunt. Deinde quod etiam dissipet homogenea probatur, quia vitra, si quid vehementer calidum in ea immittatur, rumpi solent. Item quia glacies, & grando solvantur calore: & eodem liquefcunt, stannum, æs, aurum; at quæ

solvuntur.

1. lib. epigr.
112.

1. lib. epigr.
119.
6. lib. epigr.
15.

Argumenta
contra defina-
tionem qua-
litatum.

soluuntur, & liquefiunt, non congregantur, sed disiunguntur potius. Præterea idem cōprobat, quia quemadmodum densare proprium est frigoris, ita caloris laxare, ut Aristoteles docet lib. 2. de partibus animalium cap. 2. experiunturque id animalium corpora, quorū meatus hyeme astringuntur; per æstatem verò, & in balneis, & hypocaustis dilatantur; ob eamque causam vigente æstu, minor copia spirituum vitalium in corpore asseruatur; quod ij, apertis meatibus, ac libero exitu, foras euolent. Ob id quoque medici cum sudorem volunt educere, ægrotum calidum esse, ac benè tectum iubent. Patet igitur non rectè dici calidum cogere, & contrahere, cum potius laxet, ac dissipet.

Addensare proprium frigoris; caloris laxare.

Virg. 4. Georg. & 1. Aen.

Polit. lib. 1. c. 8. lib. 4. Metaph. c. 3.

Quod verò frigidū non rectè definiatur id, quod tam homogenea, quam eterogenea congregat, probatur: quia compertum est, frigore disrumpi interdum saxa, & dissolui membra. Vnde est illud Poetae. Et cum tristis hyems, etiam nunc, frigore saxa Rumperet, & alibi, soluuntur frigore membra. Deinde quia teste Aristotele hoc in lib. cap. 10. text. 56. & 4. Metaph. com. 4. alijsq; in locis cōtrariarū causarū cōtrarij effectus esse debent. Quare si actio congregandi calori ascribitur, non poterit eadem frigori, quod calori contrarium est, verè attribui.

Postremo contra definitionem humidi, & sicci, ita licet obijcere. Ignis, arena, aliaque huiusmodi minutissimis corpusculis constantia sunt sicca, & tamen alieno termino facilè, proprio difficilè terminantur. Item aqua, quæ humida est, cum elabatur, & fluit, ægrè detinetur, atque adeo non facilè capit terminum detinentis. Igitur definitio humidi conuenit sicco, definitio sicci, humido.

ARTICVLVS II.

DILVNTVR PROXIMI

Articuli rationes.

Propositæ dubitationi satisfactum à nobis erit, si superiora argumenta diluerimus. Quare id in præsentia duntaxat conabimur; Quoad primum, sciendum est, Aristotelem hoc in lib. non tam ex suo, quam ex veterum Philosophorum sensu, illas calidi, & frigidi explicationes attulisse, quod sanè indicant illa eius verba cap. 9. text. 53. (vt aiunt, calidum segregare, & frigidum congregare natum est.) Vbi Empedoclem videtur intellixisse, qui teste Plutarcho in opusc. de primo frigido, calorem vocabat litem omnia separantem, frigus amicitiam omnia congregantem. Vel certè Parmenidem significare voluit, qui ut Alexander apud Philoponum loco citato ait, quid calidum, & frigidum esset, per eiusmodi actiones declarabant; fuit quippe veterum dogma, quod inibi refellit Aristoteles omnem actionem à solis qualitatibus proficisci. Sunt igitur, qui putent, neque hoc lib. neque alibi,

Empedocles calorem appellabat litem.

Veterū Philosoph. error.

Aristo.

Aristotelis mentem fuisse prædictas talium qualitatum explicationes approbare; apud quos satis patet nihil virium habere proposita argumenta. Alij secus opinantur, qui respondent Aristotelem non descripsisse calidum per actionem calfaciendi, similiterque ceteras qualitates per actus suos primarios, & intrinsecos, tum ne idem eodem definiret; tum quia in omni definitione aliquid obscurum declarari oportet, nemo autem nescit calidum calefacere, frigus refrigerare.

De calidi & frigidi definitione inter interpretes dissidium.

Elementa calida in gen. tam habent raritatem.

Quod attinet ad argumenta alia, quæ probare nituntur actionem homogenea, & eterogenea congregandi, ac segregandi, non rectè calido, & frigido attribui; ea plus exhibent negotij. Itaque interpretes in varias sententias abiere. Philoponus hoc in libro ad text. 8. putat per eterogenea non significari quæ in eadem specie infima cōveniunt, sed quæcunque similem habent complexionem, siue specie differant, siue non. Alij, è quorum numero est Venetus ad eundem locum, aiunt per eterogenea intelligi quæcunque non eandem virtutem motricem possident. Itaque calorem seiungere grauià leuibus, frigus verò ea in vnum conducere. Albertus Magnus capit. 4. lib. 4. Meteor. & Zimara in theorematibus propositione 17. quos per multi alij sequuntur, asserunt calidum dupliciter considerari posse; nimirum vel vt calidum est, ac secundum propriam suam naturam; vel vt instrumentum alterius, à quo regitur, ac flectitur; priori modo sumptum congregare homogenea, & secernere eterogenea; posteriori, vtraque aggregare, vt in generatione mixtorum, & alimenti decoctione videre est. Pomponatius, & Buccaferreus 4. item Meteor. volunt calorem per se rarefacere, frigus per se addensare: Vnde experientia videmus elementa, quæ calore prædita sunt, ignem videlicet, & aerem, esse rara; quæ frigore pollèt, nimirum aquam, & terram densa esse: itemque, si calida refrigerentur, coire in densitatem, si frigida calecant, in raritatem abire: Quia igitur, vt plurimum, ex rarefactione sequitur coniunctio earum partium, quæ eiusdem speciei sunt, & earum, quæ sunt diuersæ speciei, secretio; & ex condensatione sequitur coniunctio partium tam quæ eiusdē, quam quæ diuersæ speciei sunt; ideo Aristotelem eiusmodi affectiones calori, & frigori attribuisse; esto nonnunquam aliter accidat, vt exempla, quæ in argumentis adducta sunt, aperte indicant. Harum omnium explicationum hæc vltima nobis magis placet, quòd cæteræ, vt erit consideranti perspicuum, nec experientiæ, nec argumentis planè satisfaciant. Itaque censemus noluisse Aristotelem calorem, & frigus, tanquam per reciprocam, & veram definitionem eo modo explicare, sed duntaxat inculcare huiusmodi qualitatum affectiones, quæ tamen eis ita per se conueniunt, vt nonnunquam, licet quodammodo ex accidente, aliter habeant.

Calor naturalis non dissoluit per se humidum.

Non est autem, quòd quis putet, calidum non vnire, quæ sunt eiusdem generis, dum ea liquefacit, laxatvè. Non enim quæcunque liquefiunt, aut laxantur, necessariò ab se inuicem disiunguntur, vt videre est in plumbo, quod liquatum, sibi nihilo secius continuatum perseverat. Nec etiam calor animalis dum carpit humidū, illud per se dissoluit,

uit, & separat, sed per accidēs; quatenus ea pars materiae humore destituta, non iam alijs agglutinari, nec viuentis anima informari potest. Similiter cum saxa frigore rūpūntur, ea non per se frigus disiungit, sed quatenus partes quasdam nīmū stringit, quā si alias trahere nō possūt ab eis dissociantur. Membra autem corporis dissolui frigore dicuntur, quia coeuntibus ad interiora spiritibus, & calore, sustinere se nequeūt, & collabascunt. Quod item obijcitur, actiones eiusdē speciei a contrarijs oriri non posse, haud ita est, quando contraria alias habent actiones sibi proprias, quibus inter se differant, vt in re proposita accidit, nam calidū, & frigidū ita in ratione aggregandi conueniunt, vt per actiones calefaciendi, & refrigerādi, quā ipsis peculiares sunt mutuō dissideāt.

Nonnunquā
actiones eius
dem speciei
oriūtur a cō-
trarijs.

Quā verō contra definitionem sicci, & humidi opposuimus, variē quoq; ab interpretibus explicari solent: atq; omissa responsione, quam Auerroes hoc loco in paraphrasi magna affert, quā nequaquā videtur ad rem esse: occurrit Ioannes Grammaticus ignē non capere alienū terminū, sed propriū retinere; licet non ita perfectē, vt terra; quia ignis aliquam habet frigiditatē: nec more aquae diffunditur, sed perpetuō se se conformat in effigiem pyramidis, quod etiā videmus in puluere, qui non spargitur, sed se se acuminat. Verū neq; huiusmodi responsio placet. Nam pyramidis figuram ignis non ex se vendicat, sed quia cū in superiora euadit, tenuiores particulæ, quia leuiores, celerius feruntur; minus tenues, cū eant tardius, ad imum quasi ad basim se se diffundunt, atque ita ignis ascendens eam figuram capeſsit, vt in nostris problematis ad libros de cœlo exposuimus.

Responsio Phi-
loponi.

Vera respon-
sio.

Sec. 4. pro.
bl. 5.

Quod & aeri etiā ascendenti pari ratione conuenit, nisi quod in eo, id non deprehēdimus, quia visum effugit. Quare si humidi definitio ideo igni non conuenit, quia eiusmodi figuram in ascensu obtinet; certē neque aeri cōpetet. Respondendum igitur est ignē haud censi facile circumscribi termino continentis, primō quia corpora continentia ob agendi acrimoniam absumit: deinde quia si vndique alieno termino cohibeatur, perit, vt in furno vndique occluso. Arenulæ verō, & similia corpora minutissima alienū terminū natura sua non accipiunt; sed quatenus ob fluxilem tenuitatē non consistunt; cū alioqui per se, ac ratione suae formae, propriū terminū habere debuissent, siquidem sunt eiusdē naturae cū corporibus duris, ac per se consistentibus. Denique quod de aquae fluxu obiectū est, dissoluet, qui dixerit id non obstare, quominus aqua ad alienum terminum se se prōptē accommodare queat, si v. g. aliquo vase excipiat.

Cur ignis nō
dicatur facile
terminari ali-
eno termino

Nec arenulæ
& quædam
alia minutis-
sima.

ARTICVLVS III.

E Q V A T V O R P R I M I S

qualitatibus duas esse actiuas, duas
passiuas.

Ccc

Qua:

Triplex con-
sideratio pri-
marum qua-
litatum.

Quatuor primæ qualitates trifariam, quod ad præsentem locum attinet, spectari possunt. Vno modo, quatenus mixta corpora ex ijs concrefcunt, (intellige secundum accidentariam compositionem) vt 1. cap. lib. 2. de part. animal. Aristoteles ait. Altero quoad rationem vniendi, & quatenus reddunt subiectum facile, aut difficile terminabile. Tertiò in ordine ad primas, ac magis proprias earum actiones, videlicet calefactionem, refrigerationem, humectationem, exsiccationem.

1. Assertio.

Hoc posito sit prima assertio. Si quatuor primæ qualitates primo modo spectentur, omnes sunt passivæ dūtaxat. Hæc probatur, quia huiusmodi qualitates ita sumptæ, habent rationem materiæ, quæ nullā agendi vim possidet. Vnde Aristoteles 2. de partibus animal. loco citato eas compositorum corporum materiam vocat. Sit secunda assertio.

2. Assertio.

Si quatuor primæ qualitates secundo modo considerentur, earum duę sunt agentes tantum, calor, & frigus; duę tantummodò patientes, humor, & siccitas. Hanc tradidit Aristoteles hoc in lib. cap. 2. text 8. & initio lib. 4. Meteor. cap. 4. confirmaturque ex eo, quia vnire est agere, calor verò, & frigus vniunt, vt est superius dictum. Præterea terminari facile, aut difficile, est quoddam pati, pertinetque ad potentiā passivam. Id cōuenit humido, & sicco ratione humiditatis, & siccitatis; igitur hæ qualitates si expendantur, præcisè secundū hanc notionē, passivæ tantum sunt. Cernitur quoque earundē qualitatum actiuitas, & patibilitas in mixti cōpositione, vt Ioannes Grammaticus, alijque interpretes ex Aristotele observant. Nam, sicuti in fictili opificio videre est, calor partes siccas cū humidis copulat excoquendo, & digerendo, frigus autem coagmentat; atque interim siccitas, & humiditas effingi se se, atque inflecti, & quasi formari patiuntur.

3. Assertio.

Sit tertia assertio. Si quatuor primæ qualitates tertio modo sumantur, omnes sunt activæ. Hæc patet ex eo, quia, docēte Aristotele hoc in lib. cap. 4. text. 28. omnia elemēta ex se mutuò progigni possunt: quod non ita esset, nisi omnes quatuor qualitates in se vicissim agerent. Vnde, & in mixto genito nulla qualitas summum gradum retinet, sed temperiem quandam, quæ videlicet per reciprocam earum omnium actionem inducta fuit. Præterea quod siccitas agat, privatim concluditur ex eo, quia siccitas coagulat teste Aristotele 4. Meteor. capit. 34. & 36. at coagulare, agere est. Item, quia sal vehementissime corpora exsiccatur, vt experiuntur ij, qui in salinis versantur. Item quod humiditas agendi vim habeat suadet; nam carnes, aliaq; id genus, in locis humiditate abundantibus computrescunt; & sal præsentē humido liquefit, & glacies in aqua soluitur, quæ omnia, actionem propriam exereundo, humiditas præstat.

Sal corpora
exsiccatur.

4. Assertio.

Sit quarta assertio. E quatuor prædictis qualitatibus, calor, & frigus magis activa sunt, quàm siccitas, & humiditas. Hæc assertio intelligenda est de qualitatibus sub tertia consideratione sumptis: Eam verò suadet imprimis experientia; compertum est enim calida, & frigida celerius agere; sicca, & humida lentius; item, quia illa ad ampliorem,

Lege Sonci-
nam lib 6
Metaph. q. 6

Cap. 5. q.

rem, hæc ad breuiorem sphaeram se se communicant. Deinde, quia cum siccitas, & humiditas magis resistent, hoc est, aliarum actiones magis remorentur; postulabat ordo diuinæ sapientiæ, vt duæ priores qualitates magis actiuæ essent, posteriores duæ minus; ne si eadem magis agerent, & resisterent, alias imperio suo coercerent, ac omnino destruerent. Porro ex omnibus quatuor qualitatibus, calor magis actuosus est, siccitas minus. Vnde ignis corpora admodum solida, & prædura resoluit, vt saxa, & metalla: terra verò, etiam mollia, & tenuia segniter, lenteque afficit.

Siccitas & humiditas magis resistent.

Ex dictis collige, non aberrasse à vero eos, qui humorem, & siccitatem passiuas qualitates appellarunt: non quod in congressu cū suis contrarijs magis patiantur: siquidem vt magis resistūt, ita ex se minus patiuntur; sed quia minori ad agendum vi præditæ sunt, quàm calor & frigus: atque ita illarum comparatione nō actiuæ, sed passiuæ, id est, vix actiuæ dici possunt. Itaque siccitas, & humiditas triplici ratione passiuæ qualitates vocantur, quarum primam, quæ etiam cæteris cōmunis est, explicat prima conclusio: alteram secunda: tertiam nunc adieciimus. Adde posse siccitatem, & humiditatem, prout pertinacius resistent, dici etiam, licet improprie, magis passiuas, quatenus resistentia, quæ fit non contra pugnando, habet se se ex parte patientis, vt rectè obseruat Marsilius quæst. 2. huius lib. art. 1.

Non appellatur duæ primæ qualitates passiuæ quod magis patiuntur.

Q V A E S T I O . I I I I .

VTRVM SINGVLIS ELEMENTIS

singulæ in summo qualitates insint,

& quæ quibus.

A R T I C V L V S . I .

VNICVIQVE ELEMENTO

in suo naturali statu competere vnā

qualitatem in summo: igni

calorē, aeri humiditatē.

Cap. 3. q. 3.

Quatuor esse elemēta, nō plura, neq; pauciora, demonstrauim⁹ 3. lib. de cœlo. Nūc eorū numero iā ibi cōstituto, de ipsorū dūtaxat qualitatib⁹ disserem⁹. Sit prima assertio. Vnūquodq; elementū vnā ē quatuor primis qualitatib⁹ in sūmo gradu obtinet. Hæc assertio intelligēda est de elemētis in suo naturali statu, quē tñ non omnia

Ccc 2

serua-

In nostris p.
bl. ad libros
de celo sect.
1. probl. 1.

seruare alibi ostendimus. Probatur autē illius veritas, quæ progressu magis elucebit, quia cū primæ qualitates sint quatuor, eademque sint primariæ administræ generationis, & interitus in commune, cōsequens est, vt per prima corpora generabilia, & corruptibilia, hoc est, per elementa singulatim distribuuntur, & vnicuique sua prima qualitas conueniat. Quod autem oporteat cuiuslibet suam competere in summo gradu, ex eo conuincitur, quia qualitas naturalis in sua maxima perfectione competit corpori, cui primò, ac peculiariter debetur, quod non potest esse aliud nisi elementum, vt ratio adducta cōcludit. Tum verò quod nulla qualitas prima in summo gradu alicui corpori mixto cōuenire possit, liquet inde, quia omnes eiusmodi qualitates mutua permistione in eo refranguntur. Hinc collige non rectè philosophatum Auerroem lib. 3. de celo comm. 67. Nipsum hoc in libro ad text. 28. Achilinum lib. 3. de elementis, & alios, quos in decursu huiusce disputationis nominabimus, dum eidem elemēto plures in summo qualitates attribuunt.

2. Assertio.

Secunda assertio. Summus calor conuenit igni. Hæc ita probatur. Calor summus, vt ex superiori assertione constat, alicui elemento in naturali statu debetur, non terræ, non aquæ, non aeri; ergo igni. Minor suadetur, quia hæc tria elementa calefiunt ab externo agente, quo amoto se se ad pristinum statum minus intensi caloris referunt. Igitur in naturali sua constitutione aliquid frigoris requirunt, atque adeo non summum calorem. Præterea, corpora quo calidiora, nisi quid obstat, maiori conatu in sublime euolant, videlicet ad locum ignis, vt in exhalationibus, & flamma aduertimus. Igitur ignis principium est, ac fons caloris, ad quem illa, quoad possunt, contendunt. Tertiò, calor est omnium primarum qualitatum perfectissima; conuenit igitur elemento, quod inter omnia, vt loco, ita & dignitate eminet id est, igni. Accedit testimonium Aristotelis cap. 3. huius libri text. 23. & lib. de sensu, & sensili cap. 4. vbi igni peculiariter calorem attribuit. & 2. Metaphys. cap. 1. text. 4. quo loco ignē calidissimum esse ait. Idē affirmant D. Basilus homil. 4. Exam. D. Ambrosius lib. 4. Exam. cap. 4. D. Damascenus in suis Physic. cap. 12.

3. Assertio.

Tertia assertio. Humiditas summa competit aeri. Hæc ex ipsa humidi definitione suadetur; humidum namque id est, quod facile alieno termino, suo difficilè coercetur; at hoc præ cæteris elementis aeri accommodatur. Item ab effectu; quæ enim humida sunt, affluxu aeris humidiora fiunt, vt oleum. Tertiò inductione, quia summa humiditas non competit igni; alioqui, cū calor humiditate hebescat, non esset ignis, vti est, summè actuosus. Nec etiam terræ conuenit, cum sit maximè cōpacta, & solida. Nec verò aquæ, quæ non tam facile alienis clauditur limitibus; ergo aeri. Postremò auctoritate Aristotelis, qui hoc in libro cap. 3. text. 23. distribuens cuique elemento suam peculiarem qualitatem, aeri humiditatem ascribit, & cap. 8. text. 49. docet ignem, & aerem aduersari aquæ, & terræ; certè ratione caloris, & humiditatis. Sentit igitur sicut ignis ob summum calorem aduersatur

tur aquæ, ita aerem ob summam humiditatem aduersari terræ.

Verum tertiam hanc assertionem improbat Galenus 1. lib. de elementis cap. 3. lib. 1. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 8. & apertius cap. 32. D. Thomas hoc loco cap. 4. ad text. 23. Magn⁹ Albertus tract. 1. cap. 12. Auicenna lib. 1. fen. 1. doct. 2. Garbius in summa, tract. 1. quæst. 2. arbitrati non aerem, sed aquam summo gradu humidam esse. Primum quia plus aqua, quam aer humectat. Deinde, quia difficilius humor aquæ, quam aeris remittitur. Item, quia quod est humidum in summo non potest exsiccat⁹; aer autem suo afflatu terram frequenter exsiccat. Quarto, quia aqua tempore pluriæ humectat aerem; at non humectaret humidum in summo. Quinto, quia planeta, qui virtute humidissimus perhibetur, nempe Luna, dicitur aquæ dominari. Sexto, quia Aristoteles 8. cap. huius lib. text. 48. asseruit solam ex omnibus elementis aquam optimè terminari, quod humidi proprium est, & lib. 4. Meteor. cap. 4. aquam maximè propriè dici humidam: terram verò siccam. Videtur igitur concludi non aerem, sed aquam summo gradu humidam esse.

Cæterum licet hæc argumenta in speciem probabilia sint, nostram tamen assertionem minimè euertunt. Quare ad primum respondemus aquam corpora plus humectare, quam aerem; non quod humor aqueus vberior sit, & intensior, sed quia in crassiori substantia positus dum in vias recessusque corporum inseritur, magis inhærescit, diutiusque retinetur, quod aeri non accidit, qui tenuitate sua facile effluit. Atque eadem etiam materiæ densitas in causa est, ut humiditas aquea magis sensum moueat, tardiusque, cæteris paribus, remittatur, quam aerea; densa enim, ut plus habeat materiæ sub pari mole, quam rara; ita plures humiditatis partes sub pari intensione, si humiditate affecta sint, in se cohibent, atque ita celerius agunt. Item, densa, ut externæ impressioni minus patent, sic diutius humiditatem seruant. Atque his consentit Auerroes 1. part. Cantic. tract. 1. com. 15. & 2. colliget. c. 2. inquit aerem humidiorum esse aqua, sed aquam potentiorum esse in humectando. Diximus humiditatem aqueam non absolutè, sed cum cætera, præter materiæ densitatem, paria sunt, tardius remitti, atque adeo seriùs extinguì; quia tanta potest esse humiditas aerea, & tam exigua aquea, ut hæc faciliùs remittatur, & pereat, quam illa. Quod in humiditate, quæ ipso aeris elemento insita, est perpetuò euenit; licet enim quædam mista plus habeant humiditatis aqueæ, quam aeræ; semper tamen aer multo plus habet humiditatis, quam aqua, idque tanto excessu quanto semper aer (quod sensu liquet) faciliùs, promptiusque recipit alienum terminum, quam aqua; quantumlibet hæc humescat, nisi forte cum in vaporem attenuatur. Sed quidquid de vapore comparatione aeris pronuntiandum sit; certè dum aer, & aqua naturalem statum seruant, ita res habet, ut diximus. Atque ab aere, quantumvis peruius ac penetrabilis sit, difficiliùs expellitur humiditas, quam ab aqua, si de humiditate propriè sumpta loquamur. Hinc patet quid ad secundum argumentum responderi debeat.

Argumenta
contra 3. asser-
tionem.

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.
- 5.
- 6.

Solut. 1. arg.

Cur aqua pl⁹
corpora hu-
meat.

Corpora de-
sa humida-
tem diutius
seruant.

Semper aer
plus habet hu-
miditatis,
quam aqua.

Solut. 2.

3. Ad tertium dicendum est aerem non exsiccare per se, seu per nativam siccitatem, hac enim, in suo naturali statu, omnino caret, sed ex accidente reddere sicca corpora; interdum quidem vi peregrini frigoris, quo stringit, & partes humidas exprimit; nonnunquam vi caloris, quo ex humidis corporibus halitum euocat, eique viam pandit, cuius egressum siccitas consequitur. Atque hac ratione frequentes balnearum membra exsiccant, dum videlicet e corpore humores extrahunt. Ad quartum, pluuiam non humectare aerem, id est, non illum magis habilem ad alienum terminum capiendum reddere, imò minus; sed interferere aqueum liquorem, qui magis, quam aer, humectat, ob causas paulò ante explicatas. Ad quintum, Lunam non dominari aquæ ob sympathiam humiditatis summæ, sed eius, quæ aquam denominet, non tamen in supremo gradu. Deinde, etiam ob alia effecta, quæ in mari præstat, ut quotidie experimur. Ad sextum, ideò aquam dici ab Aristotele maximè propriè humidam, quia maximè humectat modo ante explicato. Item, dici inter omnia elementa externo limite facile terminari; quia res alias sua permixtione terminabiles efficit, ut patet in luto, quod non aereo, sed aqueo humore concreuit, & coagmentatur. Quo sensu putant nonnulli Galenum aquam magis humidam, quam aerem appellasse, quia videlicet, ut medicus de humiditate, prout in medicamentorum compositionem venit, loquebatur.

ARTICVLVS II.

A Q V Æ S V M M V M F R I -
gus, terræ siccitatem summam deberi.

- D**escendamus nunc ad inferiora elementa, aquam, & terram. In primis circa frigiditatem, non parua est inter Philosophos dissensio, cuius ex his duobus elementis, adiudicare eam oporteat. Auicenna in suo lib. de cælo cap. ult. putat terræ summum frigus deberi; quod etiam placuit D. Thomæ hoc in lib. ad text. 23. & Magno Alberto hoc loco tract. 1. cap. 12. potestque ea opinio hunc in modum confirmari. Id, quod maximè à cælo distat summè frigidum esse oportet, cum cælum sit quasi fons, & parens caloris vniuersi, quæ lucis vehiculo in omnes mundi partes dimittit; at terra maximè distat à cælo, est ergo summè frigida. Deinde, leuitas ignis, & gravitas terræ, sicuti sunt maximè opposita, ita videntur à maxima contrarietate originem ducere; cum igitur leuitas ignis oriatur à calore summo, ut docet Aristoteles 2. de cælo cap. 7. gravitas terræ oriatur à summo frigore. Tertiò, si aqua natura sua frigidissima esset, sequeretur aquam in naturali statu debere esse congelatam, siquidem nimia frigoris vis cogit in gelu, atque ita aqua ex se nihil humoris vèdicaret, quod falsum est. Quarto, loca maritima calidiora sunt, quàm mediterranea; Igitur aqua minus frigefacit, quàm terra.

Sic

Sit tamen quarta assertio. Non terræ, sed aquæ summum frigus debetur. Hæc assertio Peripatetica est, vt constat ex Aristotelis doctrina cap. 3. huius lib. text. 23. & lib. de sensu & sensibili cap. 4. eamque docuit Empedocles, & Strato, referente Plutarcho in lib. de primo frigido: Item D. Ambrosius lib. 4. Hexam. cap. 4. D. Basilius homil. 4. in Genes. D. Damascenus in suis Physicis cap. 12. alijque theologi, & philosophi. Probatum autem eius veritas, in primis quia nullum elementum magis frigefacit, nullum igni magis infestum est, & inimicum, quam aqua; vnde in lib. Iob. cap. 24. dicitur, Ad nimium calorem transeat ab aquis nivium, vbi summo calori opponitur aquæ frigus: id autem, quod præ alijs summè calido aduersatur, summè frigidum esse debet. Deinde, quod terra non sit summè frigida ostenditur, tum quia cum sit densior, quam aqua, multo vehementius, quam illa refrigeraret, cuius oppositum, & nos experimur, & medici tradunt vt Aegin. lib. 7. Galenus 1. lib. de simplic. medicam. facultat. à cap. 4. ad 8. Itē quia constat terram destinatam à Deo fuisse ad vsum habitationemque animalium in ea degentium; non esset autem ad hunc finem idonea, si summè frigida esset, cum excessus frigiditatis vitæ terrestrium animantium magnopere aduersetur. Nec obstat quod pisces in aqua viuunt, hi enim vt maiori ex parte exangues sunt, vel exiguo præditi sanguine, ita natura frigidiores existunt (quod asseuerat Aristoteles in lib. de respiratione cap. 6. aduersus Empedoclem, pisces, quod in aquis viuāt, calidiores, existimantem) sunt, inquam, frigidiores, quam terrestria animantia proindeque frigidus magis gaudent.

Ad primum igitur argumentum eorum, quæ probare nitebantur terram, non aquam summè frigidam esse, dicendum, si omnis mundi sublunaris calor è cœlestibus corporibus difflueret, tunc futurum sanè vt quo ab illis corpora longiori tractu dissiderent, eo minùs haberent caloris, saltem eius, qui per directum radium gignitur. Nunc autem aliter rem habere. Non enim omnis calor cœlitus dimanat, sed calor igneus, à forma sui elementi; sicuti & frigus, à forma aquæ, similiterque cæteræ qualitates, à suorum elementorum formis. Ad secundum, mentem Aristotelis non esse, leuitatem ignis à summo dūtaxat calore exoriri, sed à calore summo, & ab alijs igni proprijs qualitatibus. Quo etiam modo summa grauitas à complexu qualitatum, quæ terræ suapte natura conueniunt, proficiscitur. Nec oportet, vt summa leuitas, & summa grauitas à qualitatibus summo gradu inter se contrarijs gignatur. Non enim par repugnantia in causa, & in effectu requirenda est. Circa tertium constat in primis frigus per se non esse causam cōgelationis: nam acetum, quod natura per frigidum est, nunquam gelu stringitur, & oleum natura calidum frequenter concreuit, videlicet ad coeundum facilius sunt, quæ leuigatiora, & densiora, vt oleum. Lege Macrobi. lib. 7. Satur. cap. 12. Ad argumentum ergo dicendum est cum Auerroe 4. de cœlo comm. 32. & Alberto 4. Metaphys. tract. 2. cap. 5. licet aqua ex se frigiditatem summam postulet, non esse tamen natura sua congelatā, quia frigiditas non purā aquam, sed exhalatione terrea

Quarta asser-
tio.Eius aucto-
res.Prima cōfir-
matio.

24

30

Dilatatio taci-
tæ ob.Responso ad
arg. partis cō-
trariæ.

Ad 1.

Non omnis
calor è cœlo
Ad 2.De ortu sum-
mæ grauitatis
& leuitatis.

Ad 3.

Aqua præca-
lesfacta cur ci-
tiùs cōgelat-
cat.

terrea subtili permixtam congelat, cuius rei indicium est, quod aqua præcalefacta citiùs, quàm frigida in gelu cogitur, vt docet Aristoteles 1. Meteor. cap. 2. nempe ob multitudinem exhalationum, quas in ea calor exciuit. Quanquam, & huius facilioris congelationis alia etiam causa est, nimirum quod calor aquam tenuiorem, proindeque magis peruiam frigori congelanti efficit; vt aduertit Auicenna 1. Fen. doct. 2. sum. 1. cap. 3. Theophrastus lib. 5. de causis plantarum cap. 20.

§. Assertio.

Ignis inter
elementa est
tanquā agēs;
terra vt pati-
ens

Ganef.
D. Basil.
D. Ambr.
D. Thom.

Tandem quod ad terram attinet, sit quinta assertio. Siccitas in summo gradu conuenit terræ. Hæc philosophorum medicorumque communis est, patetque ex primarum qualitatum distributione. Cum enim calor igni, humiditas aeri, frigus aquæ, in summo gradu competant; reliquum est, vt summa siccitas elemento terræ obueniatur. Patet etiam ex ipsa siccitatis notione; terra namque, præ alijs elementis, propriam circumscriptionem tenaciter seruat, nec alienam admittit. Præterea idem ex eo confirmatur, quia inter elementa, ignis est tanquam agēs; terra quasi materia, vt Plato in Timæo inquit, ideoque terra appellatur veluti mundi vterus, in quam complurium rerum gignendarum semina transmittuntur: ergo quemadmodum ignis inter elementa maxime est actiuus, sic terra erit maximè passiuæ; utique ratione siccitatis summæ. Accedit ad confirmationem auctoritas sacræ paginæ, quæ Genesios 1. terram vocat aridam, ob excedentem siccitatem, vt interpretatur D. Basilus homil. 4. Exam. D. Ambrosius lib. 1. Exam. cap. 4. D. Thomas 1. part. quæst. 69. art. 1. ad 5. Quare non probamus eorum sententiã, qui non terræ, sed igni extremam siccitatem accomodant. Nec obstat quod ignis plus exliccare soleat, quàm terra: non enim id præstat ob maiorem siccitatem, sed ratione caloris, cuius vi partes humidæ extenuat, & inhalitus resoluit.

Q V Æ S T I O V.

VTRVM ELEMENTA PRÆTER
qualitatem vnā summè intensam,
aliā in excellenti gradu
vendidant.

A R T I C V L V S I.

AFFIRMATIVÆ PARTIS
Assertio, & confirmatio.

Vilibet elemento non vnam duntaxat, sed plures in-
esse qualitates primas, docuit Aristoteles hoc in libro
cap. 3. text 23. post Hippocratem lib. 1. de carnibus,
& lib. 1. de diæta: idque vel ipso sensuum testimonio
manifestum est. Experimur enim aquam non solum
refrigerare, sed humectare etiam; & ignem non tantum

Aristot.
Hippocr.

Pro hac cō-
cl. Iag. Alex.
lib. 1. Meteor.
com. 13. Buer.
hoc in libro
com. 48. Mar-
fil. q. 6. Saxo.
q. 1. Fern. lib.
2. de elemētis
c. 4. cōtra Aui-
cen. lib. 1. de
cel. c. vlt. A-
chil. 3. de elo-
men.

calefacere, sed etiam desiccare: similiterque in cæteris res habet. Ve-
rum quot singulis elementis qualitates competant, quouè modo dis-
pensatæ sint, controuersum est. Sit tamen conclusio. Ignis est calidus,
& siccus, aer humidus, & calidus: aqua frigida, & humida: terra sicca,
& frigida. Hæc conclusio sic intelligi debet, vt huiusmodi qualita-
tum prior in summo gradu elemēto suo insit, quod iam superius pro-
bauimus; posterior verò infra summum, sed tamen maiori ex parte.
Quod ex eo ostendi, illustrarique potest, quia concors discordia, &
dissentiens amicitia, qua elementaris mundi conseruatio, ordo, pul-
chritudo continetur, non alia ratione melius cohærere potuit. Sic
enim aer, & ignis calore cōueniūt, humiditate distāt: aqua, & aer humi-
ditate sociantur, frigore disiunguntur: terra, & aqua frigiditate
astringuntur, siccitate dissident. Atque hoc ordine, & dispositione
qualitatum, habetur ratio tum concordia, tum dignitatis. Concor-
dia, cum inter contrarias, aliqua non contraria interiecta sit; vt inter
summum calorem, summumque frigus, humiditas: inter summam
humiditatem, summamque siccitatem, frigiditas. Nobilitatis, quia
sub præstantiori, ex actiuis, nobilior passiuæ proximè sedem habet,
nempe sub calore humiditas: & sub actiua minus præstanti, passiuæ
etiam minus præstans, nimirum sub frigiditate siccitas collocata
est.

Conclusio.

Concors dis-
cordia elemē-
tatis mundi.

Simule etiam, hoc qualitatum dissidio, & convenientia consulitur
generationi, & incolumitati rerum, vt adnotauit D. Damascenus in
suis Physicis, capit. 12. generationi, quia omnis generatio est à contra-
rio. Incolumitati, quia conuenientia, & pax, diuturnitatis parens
habetur. Sed & ipsa contrarietas, dum generationi obseruit, rebus
dissolubilibus perennitatem confert, prout generatio in locum eius,
quod perit, aliud continuo subiicit. Quade re luculentè disserit Ari-
stoteles in libro de mundo, siue quisquis eius libri auctor est. Vbi ait
minus esse mirandum, quòd mundus, cum ex cōtrarijs constet, iam diu
dissolutus non sit, atque interierit; quàm quòd ciuitas aliqua incolu-
mis perduret, quæ composita sit ex egenis, & diuitibus, iuuenibus, &
senio confectis, infirmis, & robustis, prauis, atque innocentibus. Igno-
rantia est, inquit, ista hominum, non videntium longè hoc esse admi-
rabilius in concordia ciuili, quæ omnis naturæ, & fortunæ susceptrix,
ex multis vnum efficit affectum, ex dissimilibus similem.

Amicitia pa-
rens diutur-
nitatis.

Cum mūdus
constet ex cō-
trarijs cur nō
pereat.

D. autem Damascenus libro primo Fidei Orthodoxæ, capit. 3. inter
cætera argumenta, quæ demonstrant Deum esse, enumerat illud, quod
fieri non posset, vt ignis, aqua, aer, & terra, pugnantis inter se na-
turæ, ad vnum mundi ornatum numeris omnibus absoluendum simul

D. Damasc.

Ddd

coirent,

Elemēta mu-
tuis vicibus
dispendia re-
sarciant.

coirent, adeoque tenaci nexu cohererent, ut nulla ratione dissolui possent; nisi ea omnipotens vis aliqua & conciliasset, & ita semper tueretur, ut disiungi, ac dissolui villo modo nequeant. Quod tamen non ita est accipiendum, quasi propterea quod elemēta ex contrariis consistent, requiratur ad ea tuenda, & perpetuanda maior Dei concursus, quàm communis, & ordinarius: quandoquidem sic eiusmodi repugnātia, & contrarietas à Deo, (quod iam ex dictis patet) attemperata est, ut elementa agendo, patiendoque se se mutuis vicibus compensent, & conseruent ordinario duntaxat Dei omnia regentis, & sustentantis auxilio.

Plato in Timæo. Philo-
m. o. Philo-
in lib. de mū-
di in corrup-
in lib. de mū-
do ad Alex.
D. Greg. Ny.
de opere sex-
dier.

ARTICVLVS II.

EORVM RATIONES, QUI aerem natura frigidum, & eorum qui natura calidum esse affirmarunt.

disidiū inter
Peripateticos
& Stoicos.

Vellicat Ari-
stotelem Ga-
lenus.
Primū. Arg.
pro Stoicis.

2.

3.

4.

Verum circa eā qualitatum coniugationem, quam aeri attribui-
mus, magna fuit inter Peripateticos, & Stoicos dissensio, ut testa-
tur Galenus secundo de simplicium medicamentorum facultate
cap. 20. Illi enim aerem calidum, hi frigidum esse asseriebant. Sene-
ca, ut pote eiusdem doctrinæ alumnus, Stoicorū sententiā amplexus
est, secundo quæstionum naturalium lib. cap. 10. & Tullius 2. lib. de
natura Deorum, itēque Philo Iudæus in lib. de plantatione Noë, & Ga-
lenus nō solum in lib. cui titulus est, quod animi mores corporis tēpe-
rationē sequantur cap. 4. vbi fortasse nō ex proprio sensu loquitur; sed
etiam 8. de vsu partiū c. 3. vbi palam Aristotelē reprehendit, quod aerē
calidum posuerit; alijq; nonnulli, quibus hæc potissimum argumenta
sunt. Vnicuique naturale id est, ad quod, amotis impedimentis, redit;
sed aer noctu, & hyeme Solis duntaxat abscessu frigiditatem repetit;
ergo frigiditas naturalis ei est, nec nisi præter naturam calet. Secūdo,
aer in sua media regione, vbi propriæ naturæ cōgruētius est, plus alget;
siquidē inibi vapores in pluuiā, & grandinē concrescūt; igitur ex se fri-
giditatē vendicat. Tertiō, oleum est aeræ naturæ, ideo enim in aqua
supernatat, & tamen est frigidū, cum per hyemem facile in crassitudinē
coeat, ut aqua in gelu; ergo & aer, cuius naturā oleū æmulatur, frigidus
est. Præterea, aer nō solum nostra corpora ventilatione refrigerat; sed
aquam etiam frigidiorē reddit: item respiratione attractus cordis calorē
temperat: inclusus ventriculo ob inductum frigus dolores efficit: hæc
autem aperta sunt naturæ frigiditatis indicia; non videtur igitur negā-
dum aerem natura sua frigidum esse.

Sententiā Pe-
ripateticorū.

Peripatetici verò in contrariam partem ita disputant. Aer ge-
neratur actione caloris excedentis, licet non summi, ut patet, cū ignis
aquam lebetis in aerem resoluit: ergo aer natura sua calidus est. Item
leui-

Quid
natura
studin-
stotel.
pion-
len. &
Abi. sē-
lege ap-
comer-
Meteo.

leuitas est comes, & confectatrix caloris: vnde ea, quæ calefiunt, magis rara, magisque leuia redduntur: sed aer est leuis; ergo & calidus. Tertiò, nisi aer esset calidus, dissolueretur armonia illa, & concors discordia, quæ in elementari mundo ex quatuor primarum qualitatuum distributione, prout à nobis tradita est, exoritur. Essent enim tria clementa excedenti gradu frigida: nec ignis cū aere qualitate vna pugnaret, altera conueniret; ergo &cæt. Quartò, idem ex eo confirmatur, quia aer in abditis terræ locis frigore corrumpitur, eo quod ibi nimium algēs crassescit, & in aquam vertitur. Postremò, quia videmus aerea esse calida, vt mel, & oleum. Afferendum ergo est aerē suo pte ingenio caliditatem vindicare.

ARTICVLVS III.

CONCLVDITVR AEREM

esse natura calidum, & diluuntur aduersariorum argumenta:

HArum opinionum etsi neutra probabilitate careat: posterior tamen non solum quia Peripatetica, sed quia verisimilior, amplectenda à nobis est. Quare prioris argumenta diluemus. Ad primum dicendū, aerem noctu, & hyeme frigere, non quod vltro ad frigiditatem, vt naturæ suæ congruentē, se se referat, sed quia, tū vapores, & exhalationes, quæ per id tempus, ad natiuū frigus redeunt, tum coelestium corporum influxus frigiditatem inducentes, tum aqua, & terra, frigida elementa, quorum actionem Solis præsentia impediēbat, aut retardabat, assidue ipsum refrigerant. Præsertim quod aer, cū rarus, & tenuis sit, aduentitijs impressionibus admodū est obnoxius, vt præter alios aduertit Auicenna 1. Cant. Fen. 2. doct. 2. sum. 1. cap. 23. & Auerroes 1. Cant. Com. 100. & 109. Ad secundū, aerem in media regione frigidiorē esse, quàm in summa, vel ima. In summa enim regione, & motu, quo vnà cum igni circumagitur, & calidissimi elementi vicinitate inardescit: in ima verò percussu radiorum solarium multum caloris concipit. At in media non solum huiusmodi aduentitijs caloris auxilia non habet; sed neque tueri suum potest, tum ob alias causas, quas in Meteor. exposuimus, tum ob halitus ē terra, & aqua solutos, qui naturā frigidi cū sint, vbi eò peruenere, per antiparistasiam ambientis caloris ad naturam redeunt; neque solum ipsi frigidiores ena-
dunt, ita vt in pluuiam, & grandinem coeant; sed aerem etiam refrigerant. Ad tertium, oleum in hyeme crassescere, non quod natura frigidum sit, sed quia præter naturalem suam constitutionem frigore correptum, calore intereunte, in eum modum addensatur. Lege Aristotelem 4. Meteor. capit. 7. & lib. 2. de generatione animalium capit. 2. Ad quartum dicito nihil mirū si nos multis modis aer re-

Dilat. 1.

Aer aut noctu, & per hyemem friget.

Dilat. 2.

Media regio aeris cui friget.

Dilat. 3.

Dilat. 4.

Ddd 2

frige-

Quid de olei
natura & cras-
situdine Aristoteli.
Olym. piodor. Ga-
len. & Mag-
Abi. seferunt,
lege apud Vi-
comerc. 4.
Meteo. c. 7.

Quo pacto
aer ventilatus
refrigeret

frigidus

frigeret, qui calidiores eo sumus: sed enim peculiariter id præstare, dum ventilatur, quia vapore de nostro corpore exeunte vicinus aer tepescit, atque adeo per ventilationem commutatus frigidior accedit. Lege Aristotelem in problemat. sect. 5. problem. 34. & Alexandrū lib. 1. problem. quæst. 111. Mitigat etiam aer cordis æstum, quia cōparatione cordis, ac spirituum frigidus est. Item aquam alieno calore tepentem refrigerat, cum ipse peregrino frigore alget. Quo etiam pacto, id est, ultra propriam naturam frigus, ut medici docent, symptomata induci; quia cum tenuis sit, & interiores partes facile penetrat, frigidos flatus inuchit, qui eiusmodi malarum affectionum causa existunt.

ARTICVLVS III.

QUALITATEM, QUÆ ELEMENTIS
in excellenti, non tamen summo gradu
competit: contrariæ admix-
tam esse.

Opinio Ale-
xandri.

Primū. Arg.

2.

3.

4.

Conclusio.

Prima ratio.

2.

HIs ita explicatis, adhuc circa elementariam primarum qualitatum complicationem controversia est, num ea qualitas, quam singulis elementis infra gradum summum convenire diximus, suæ contrariæ permixta sit an non? Alexander 1. Meteor. com. 13. Saxonia quæst. 2. huius libri, alijque nonnulli negantem partem sequuntur. Primū, quia si eiusmodi qualitas contrariæ permixta esset, sequeretur elementa non simplicia corpora, sed potius mixta debere iudicari. Secundò, quia nullum iam foret asymbolum elementum; si quidem quodlibet communione alicuius qualitatis, cum cæteris conveniret, ut ignis humiditate cum aqua, calore cum aere, siccitate cum terra. Tertiò, quia non videtur quo pacto igni humiditas vlla convenire queat, cum omnem humiditatem caloris acrimonia confestim absumat. Nec item in aqua quicquam videtur esse siccitatis, ut pote quam nullo modo sensus deprehendat. Quartò, quia cum Aristoteles elementis qualitates distribueret, duas tantummodo singulis assignavit.

Nobis tamen contraria sententia magis probatur, quam defendit. Marsilius hoc loco, quæst. 4. & 6. Forliuensis tractatu de intensione formarum, part. 2. Buridanus, & plerique de schola Nominalium. Potest autem illa suaderi, primū quia, ut progressu fusiùs dicemus, semper tota latitudo primarum qualitatum in subiecto est expleta; ita ut quantum deest uni contrario, tantumdem suppleatur ex altero. Secundò, quia sequeretur, cum eiusmodi qualitas, quæ est in excellenti gradu, non tamen summo, intenditur; talem intensiōem effici in instanti, cum non inueniat in subiecto qualitatem contrariam, à qua re-

tarde-

tardetur. Hæc tamen ratio apud eos tantum valet, qui totam rationem, cur istiusmodi qualitates non producantur in instanti, sed in tempore, constituunt in repugnantia, & renitentia contrarij. Tertiò, corroboratur eadem opinio; quia cum, exempli gratia, ex aqua, & igni aer generatur, paulatim aquæ frigus calore subeunte expellitur; cum ergo, ut aer gignatur, non oporteat summum calorem in materiam aquæ induci; intendetur calor usque ad sextum gradum v. c. sicq; forma aeris sub aliquantulo frigore, in materiam inferetur, & cum eo servabitur.

Igitur, ad primum oppositæ partis argumentum dicimus, naturam corporis simplicis non ex qualitatibus simplicitate argui; alioqui nullum elementum duplicem qualitatem obtineret; sed deprehendi ex eo, quod natura sua vendicet unam qualitatem in summo, non autem temperiæ quatuor primarum qualitatibus; quam si vendicaret, mixtum esset. Ad secundum, esto omnia elementa eo pacto inter se conveniant; non omnia tamen symbolica esse; quia ad id non quævis qualitatibus convenientia sat est; sed ea, quæ cernitur inter qualitates excellēti gradu subiecta denominantes, cuiusmodi non est qualitas remissa, quæ singulis elementis competit. Ad tertium, & si ignis, cum in aliena corpora grassatur, eorum humiditatem depopuletur; propriam tamen, sibiq; inhærentē, ut naturæ suæ debitam, tueri. Ad id verò, quod de aquæ humiditate obijcitur, dicendum, manum aquæ siccitatem non sentire; quia cum illius humiditate, quæ intensior est, perfundatur, fieri nequit, ut simul etiam eiusdem siccitatem percipiat; alioqui humectandi, & deficcandi motu pariter afficeretur.

Ad ultimum, Aristotelem tertiæ qualiatis non meminisse; tum quia non simpliciter subiectum appellat: tum maximè quod ea qualitas nec ad reciprocam elementorum actionem, nec ad naturalium locorum ordinem exigatur; sed ad explendam duntaxat capacitatem materiæ, quæ tali est ingenio; ut quantum ex aliqua primarum qualitatibus ei deficit, tantumdem sibi è contraria suppleri postulet, ut suo loco vberius explicabimus.

Solutio argumentorum partium contrariarum.

Sol. 1.

Sol. 2.

Sol. 3.

Cur manus aquæ siccitatem non sentit.

Sol. 4.

QVÆSTIO VI.

VTRVM QUALITATES

Symbolicæ elementorum inter se specie distinguantur, an non.

ARTICVLVS I.

NON DISTINGVI.

Que dicatur
qualitates
symbolice.

Symbolicæ qualitates hoc loco dicuntur, quæ sub eodem nomine pluribus elementis insunt, ut calor aeri, & igni; humiditas aquæ, & aeri. Has ergo specie inter se distingui opinati quidam sunt; qui etiam addidere calorem non modo frigori contrarium esse, & siccitati humorem; sed calorem ignis calori aeris, & humorem aeris humori aquæ. Potest verò hæc sententia

Primum argu-
mentum pro
parte afflic.
2. Argum.

3. Argum.

4. Argum.

hisce rationibus ostendi. Cum subiecta specie differunt, etiam affectiones, quæ ab eis dimanant, distingui specie oportet; sed omnia elementa distinguuntur specie inter se: ergo & ipsorum affectiones. Secundo, siccitas in elemento terræ coniuncta est cum densitate extrema; in elemento verò ignis cum raritate summa; igitur siccitas ignis, & terræ non conveniunt in natura eiusdem speciei. Tertiò, humiditas aquæ extinguit ignem; aerea fouet, nutritque ut videre licet in oleo, & cera, quæ flammæ pabulum sunt; ergo hæc duæ humiditates non solum specie differunt, sed sibi etiam mutuò aduersantur. Quarto, calor non est eiusdem speciei in mistis corporibus, ut ex multiplici eius effectu patet; ergo neque in elementis, cum in utrisque par ratio esse videatur.

Omnē calorem
element.
esse eiusdem
infimæ spe-
ciei.

Res ipsæ gignuntur, & conservantur.

Vni vni contrarium.

Contraria opinio D. Thomæ in questione de spirit. creat. art. 3. ad 19. & aliorum asserentium omnem elementarium calorem ad vnam infimam speciem pertinere: itemque omnem humiditatem ad aliam: atque ita cæteras qualitates symbolicas elementorum, ut nomine, ita specie, & natura convenire, in Peripatetica schola communis est, ac vera. Primum, quia calor ignis, & aeris mutuò se intendunt; similiterque frigiditas aquæ, & terræ: quæ autem specie distant, sicuti in naturam vnam convenire non valent: ita nec se vicissim augere. Secundo, quia cum vnum elementum symbolicum in aliud transmutatur, vna tantum est duabus primis qualitatibus per se abiicitur, ut 4. cap. huius lib. text. 25. Aristoteles docet. Cum item est duobus symbolicis tertium generatur, ex utrovis vna tantum qualitas expellitur. Manent igitur reliquæ, si non numero, quia fit usque ad materiam primam resolutio, saltem specie. Tertiò, quia ignis suum calorem in aqua producendo, generat aerem; cum igitur res ipsæ conserventur, & gignantur: sequitur aerem calore igneo conservari, eoque præditum esse. Quarto, quia si eæ qualitates specie distinguerentur, nullum elementum haberet vim conservandi aliud; item nullum esset elementum symbolicum: quandoquidem ea symbolica dicuntur, quæ eiusdem speciei qualitate conveniunt. Quintò, quia iam essent octo primæ qualitates, non quatuor tantum. Sextò, quia aduersariæ partis assertores contra Platonem in Alcibiade secundo, & Aristotelem 10. Metaphys. capit. 9. text. 25. aliisque in locis, vni duo contraria faciunt, videlicet calorem ignis, & aeris humiditatem siccitati ignis, & terræ. Postremo, quia contra Philosophiæ dogmata absque necessitate species multiplicant.

Lib. I. de cor-
lo cap. 2. text.
10.

ARTICVLVS II.

DILVNTVR ARGVMENTA

contra superioris articuli conclusionem.

AD primum igitur argumentum eorum, quæ in oppositam partem adduximus, dicendum quæcunque inter se specie differunt, aliquam habere affectionem reciprocam, ac sibi peculiarem specie diuersam, quæ alijs rebus vel neutiquam conueniat, quo modo se habet resibile respectu hominis; vel quæ, esto alijs insit, non eodem tamen pacto, vt calidū cōparatione ignis: nulli enim, præter quā igni, summus calor natura sua debetur: nō oportere tamen omnes affectiones, quæ in rebus specie dissidentibus reperiuntur, inter se specie distinguui, alioqui potentia videndi hominis, & equi non essent eiusdem speciei. Ad secundum concessio antecedente neganda est consecutio: non enim sequitur qualitates distinguui specie, quia sunt coniunctæ cū alijs qualitatibus specie distinctis; alioqui candor, qui in vno pomo, est coniunctus cum sapore dulci, in alio, cum sapore amaro, non esset eiusdem speciei. Adde raritatem in igni non provenire ex sola siccitate, sed ex calore summo, cum siccitate denominante, quæ complicatio, cum nō conueniat terræ, nihil mirum si tantam densitatē obtineat, ignis autem tantam raritatem: quod similiter quoad leuitatem, & grauitatem accidit. Ad tertium dicendū est, si loquamur de actione immediata, à qua specifica qualitatū conuenientia petenda est; humiditatem aeream, & aqueam habere eandem specie actionem, quæ est humectatio, licet non eandem actionem mediatam, nec eundem specie effectum vendicat, vt probat argumentum. Vbi aduerte multis de causis, ignem ab aqua extingui. Primum quia huius frigiditas, illius calorem, humiditas siccitatem disperdit. Secundò, quia aqua, etiam præcalida, & feruens, igni superiniecta eum ob suam crassitudinem suffocat, remouendo aerem sine cuius appulsu, & ventilatione, neque flamma, nec alius quouis ignis conseruari potest, vt patet cum ignis ita obtegatur, aut circumcluditur, vt eō nequeat recens aer affluere, & illabi; tunc enim breui marcescit, & emoritur. Qua de re diximus in nostris problematis ad calcem librorum de coelo. Eodemque pacto nō solum vestis ignem opprimens, sed etiam nimia copia olei affusa extinguit ignem, quem alioqui, si paulatim instilletur, nutrit. Tertiò, quia flamma sustentatur non ambiente aere duntaxat, sed etiam halitibus, qui è combustili materia ad externas partes vi caloris educuntur, quos cum aqua intercipiat, eorumque egressum, obturatis poris, & meatibus, impediat, flammam abolet. Aer autem nullam ex his causis secum inuehit ad ignem extinguendum, quia, si naturalem suum statum seruet, non obtinet tantum frigoris, vt per se calorem ab igne expellere valeat, nec tantam densitatem, vt eum suffocare queat. Insuper eius

Dilatio. 1.

Dilat. 2.

Raritas in igni non ex sola siccitate oritur.

Dilat. 3.

Variæ causæ ob quas aqua ignem extinguit.

Sect. 4. pro. bl. 2.

de coe. p. 2. text.

humi-

Humiditas
aeris cor igne
conseruet.

Aeris ventila
tio cur flam
ma perimit.

Dilat. 4

humiditas ignem sustentat, ac fouet ratione pinguedinis resultatis in humido, ob siccitatem commodè digestam, qualis inest oleo, nō verò rebus aqueis. Itaque non conseruat ignem humiditas aerea per se duntaxat, ac vi sua; sed ob prædictam pinguedinem. His non obstat quod vehemens aeris ventilatio flammā perimit. Id enim accidit tū propter eas causas, quas in libris de cœlo loco citato retulimus; tum quia, licet ad conseruandum ignem requiratur accessus, & reciprocatio frigidi aeris, qui fuligines ab igne prodeuntes, cum iam deusta sunt, excipiat, & aliorum defleat: tamen si eas omnino flatus acrimonia confertim dissipet, abigatque, flammam pabulo destitutam extinguet.

Ad quartum argumentum respondendum est, omnes calores, quantumlibet diuersos effectus edant, habere actionem immediatam, eandem specie, proindeque omnes conuenire in eandem specificam naturam. Cuius rei plenior explicatio proxima quaestione continetur.

Q V Æ S T I O. VII.

V T R V M C A L O R E L E M E N T A R I S

specie differat ab animali, & coelesti, an non.

A R T I C V L V S I.

Q V I A V C T O R E S P V T E N T

differre, & quibus id argumentis suadeant.

Nonnullorum opinio fuit duplicem esse calorem; vnum æthereum siue coelestem, hoc est, à corporibus coelestibus in sublunaria influentem; alterum elementarem, siue igneum, hoc est, ab elementis, sed potissimum ab igni, vt à caloris fonte, ad mixta deriuatum. Illum temperatū, beneficū, & salutarem esse; cuius ope omnia gignantur, alantur, conrescant, conseruentur; hunc accerrima vi pollentem, noxium, & lethi-

ficum, quo cuncta exsiccentur, vrantur, extabescant, & in cineres abeant. Præterea calorem natium, cuius beneficio corpora viuunt, suasque functiones obeunt, non esse igneum, sed coelestem: atque adeo calorem vitalem, & coelestem esse eiusdem speciei; sed differre specie ab igneo. Cui sententiæ videtur adstriuari Aristoteles tum lib. 2.

Aristot.

Phy-

Physicæ Auscultationis cap. 2. tex. 26. vbi ait, solem & hominē generare hominē; videlicet quia sol vitalē vim, interuentu caloris, semini impertiendo, vnā cū homine materiā disponit. Tum apertius lib. 2. de generatione animalium cap. 3. vbi asserit calorē, quo animantium vita continetur, quo pereunte omnis eorū actio intermoritur, nec ignē esse, nec ab igne ortū ducere; sed in spiritu coelitus dilapsū insidere. Idē affirmat Conciliator different. 48. & 59. Marcellus in suo lib. 2. de anima cap. 143. & 144. Picus Mirandula lib. 3. aduersus Astrologos cap. 3. Bartholomæus Anglicus de rerū proprietatibus lib. 3. cap. 1. Niphus 1. Meteor. com. 35. quæst. 2. Fernellius lib. 4. suæ Physiologiæ cap. 1.

Quæ sententia hisce argumentis comprobatur. Omne genus vegetabilium, siue herbæ, siue arbores, siue animantes, calore viuūt, vt lib. de respiratione cap. 7. scripsit Aristoteles, quod de calore igneo, & elementari intelligi nequaquam potest: siquidem pleræque herbæ frigidae sunt; & in quibusdam earum, adeo frigus excedit, vt inter venena frigida numerentur: quale est opium, & cicuta. Inter animantia quoque serpentes frigore abundant: & salamandra adeo frigidi temperamenti est, vt in ignem proiecta, eius vim diu retardet, ideoque in igni viuere credita sit; elementaris autem calor cum tanto frigore coherere non potest; igitur horum viuientium vita non continetur elementari calore, sed coelesti, cui frigus non aduersetur: sed ambo quantumlibet intensa in eodem subiecto permaneant.

Deinde, quod calor igneus distinguatur specie, à calore vitali animalium, vndecumque hic ipsis adueniat, ea ratione ostenditur; quia eiusdem naturæ, & speciei qualitates non se interimunt, sed intendunt potius: calor autem febrilis, qui igneæ naturæ est, natium animantium calorem dispendit; cum ipse interim, grassante vi morbi, vigeat, & augetur. Huc pertinet quod Aristoteles libro 5. Politicorum capit. 8. definit mortem, extinctionem caloris natiui in humido. Quibus verbis indicat non extingui viuens defectu cuiuslibet caloris, sed natiui, atque adeo aliam esse naturam caloris natiui, aliam extranei, & ignei. Quod ex eo etiam videtur planum, quia abundante, & excedente calore aduentitio, eiusque vi membris aestuantibus, extinguitur homo defectu caloris vitalis. Præterea, vt ait Galenus lib. 1. de temperamētis cap. 2. & lib. 3. de causis puls. capit. 4. Indi abundant ascititio calore, Germani natiuo. Non ergo calor ascititius, & natiuus sunt idem specie calor.

ARTICVLVS II.

ELEMENTAREM CALOREM,
coelestem, & vitalem, omnesque in vniuersum calores eiusdem esse speciei.

Ece

Ample

Non viuere
re veram ig-
ni salamandra
diximus in
nostris pbl.
ad lib. de ex-
lo. sect. 4.

Idem apertio
(Galenus lib. 2.
de temper. c.
2.)

Primū Arg.

Existimatur
quibusdā sala-
mandra viuere
in igni.

2. Argum.

Arist. in Po-
lit.

Galenus.
Germani ab-
undant nati-
uo calore.

Contrarij par-
tis assertores.

A Mplectenda tamen est contraria sententia Alexandri, D. Thomæ, Aegidij ad textum 41. libri 2. de anima, Magni Alberti lib. 20. de animalibus tract. 2. cap. 4. D. Bonauenturæ in 2. distinct. 17. quæst. 2. Auerrois 7. Colliget. cap. 2. Marsilij hoc in lib. quæst. 4. Saxonix quæst. 5. Achillini lib. 3. de elementis dub. 10. Thomæ à Vega lib. 1. de differentiis febrium cap. 1. & aliorum existimantium elementarem calorem non distinguere specie à cœlesti, & vitali; asserendumque omnes prorsus calores in vnam speciem infimam conuenire.

Argumenta.

Ad quam opinionem comprobendam valent imprimis argumenta illa, quæ superius adduximus; nimirum quia si prædicti calores specie inuicem dissiderent, vniplura essent contraria, nempe vni frigori secundum speciem plures calores specie distincti, videlicet elementaris & vitalis, cœlestis vè. Nam quod frigus, etiam calori cœlesti, hoc est, à cœlo defluenti aduersetur, patet ex eo, quia manum, quæ solari luce incaluit, refrigerat aqua, utique suo frigore illius calorem restinguendo. Præterea, idem confirmat ea ratio, nam quicquid calor, si intensior sit, quemlibet alium calorem auget, ut calorem, qui lapidi inest, calor aeris, & hunc calor solis, & rursus hunc calor vitalis, si lapis intra sinum calidum recondatur, & denique hunc calor ignis; atque ita in vno, eodemque subiecto possunt hi omnes calores in vnum eundemque calorem singularem coalescere quod fieri non posset, si specie distinguerentur.

De calore cœ-
lesti.

De calore ig-
neo.

Deinde priuatim, quod calor igneus à cœlesti non differat, ex eo demonstratur, quia radij solis in vitro coeuntes, & in materia idoneam incidentes producunt ignem; cum igitur ignis non generetur nisi interuentu caloris, qui sit eiusdem speciei cum calore igneo, siquidem iisdem vnum quodque, & gignitur, & conseruatur, planum fit calorem elementarem, siue igneum non differre specie à calore cœlesti. Postremo, quod idem non distinguatur à vitali, ostendi potest, quia medicamenta igneo calore affecta ventriculi calorem promouent, decoctionemque iuuant; & oua supra clibanum, igni subiecto, disposita (quod apud Cinas, & Aegyptios fit, ut alibi retulimus) pullos edunt; calore igneo, gallinarum calorem, & incubatum supplente. Denique Aristoteles non obscure hanc sententiam approbavit. Nam libro de respiratione capit. septimo causam reddens, cur vita, & anima calore contineatur, ait concoctionem, qua animantia victitant, sine calore absolui non posse; quia omnia igni cibum conficiunt: vbi calorem vitalem, & opificem nutritionis, ignem, id est, igneum appellat. Item in libro de iuuentute capit. 1.

De vitali.

Aristot.

Explicantur
loca Aristote-
lis adducta
initio I. art.

Aristot. vbi
Platonica do-
ctrina redo-
leat.

inquit, animam in corde esse quasi ignitam, hoc est, ignis calore feruidam. Patet igitur Aristotelem prædictos calores inter se natura haud quaquam distinxisse. Neque obstant loca illa ex libro 2. Physicorum, & ex lib. de generatione animalium. Nam in priori tantummodo vult solè concurrere cum homine ad generandum, quod concedim⁹ fieri interuentu caloris ætherei; sed hūc, nō ait distinguere specie ab elementari & innato. In posteriori autē, in quo videtur Peripatetic⁹ Academicū redolere, si to-

si totus ille locus attentè perpendatur : dicimus nihilominus, negari ab Aristotele calorem vitalem defluere ab igni, quia calor viventium immediatè cōmunicatur à generante, & à cœlo, nō autē ab igni; siquidem ignis, ut ibidem mox subiicit, nullum animal generat.

ARTICVLVS III.

ADVERSARIÆ PARTIS

Argumenta non concludere.

Nunc ea, quæ contrariam sententiam probare nitebantur, diluamus. Ad primum respondendum est, licet in quibusdam viventibus minor sit copia caloris, quam frigoris, ut probat argumentum, & in progressu fusiùs explicabitur, itemque licet viuentia caloris beneficio viuunt; haud propterea adhibendum ijs esse aliū calorem distinctum specie ab elementari qui semper excellat, & vberior sit, quam frigus: Ideo enim viuentia caloris ope viuere, & sustentari dicuntur, quia innatus calor est præcipuus administer, cuius instrumentaria opera functiones vitæ exequuntur; frigus autem non per se, ad opera vitæ concurrat. Nec putandum est istiusmodi calori non aduersari frigus; cum experientia doceat in perfrigidis regionibus animantia nonnunquam obrigere frigore, & emori, extincto, illius vi, innato calore. Neque verum est in viventibus frigidi temperamenti, nō posse calorem vitalem coherere cum frigore, si hoc illi aduersetur: possunt enim duo contraria, licet alterum intensius sit, dummodò ambo non excedant summam latitudinem vnius, in eadem parte subiecti manere, ut proxima quæstione ostendemus.

Solut. 1. arg.

Frigus non
concurrere
per se ad fun-
ctiones vitæ.

Ut secundi argumenti solutio conspicua sit, haud ignorandum erit, licet calor per se ac vi tantum sua vnum duntaxat immediatum effectum edat, nempe calorem, & vnam tantum actionem specie, nimirum calefactionem, uti superius diximus, tamen ob varias causas posse actiones, & effectus specie diuersos producere; & nunc salutarem esse, nunc noxium, nunc fouere, nunc adurere, nunc vitam defendere, nunc ad interitum rapere. Quod præstat non solum calor, quem vnum corpus sublunare in aliud producit, sed etiam is, qui à corporibus cœlestibus interuentu lucis, & aliarum latētium virtutum in inferiora transmittitur; cum experientia constet quosdam solis æstu interiisse: quod planè confutat eos, qui cœlestem calorem admodum moderatum, & beneficum faciunt, ut nihil ab eo detrimenti viuētium corporibus importari dicant.

Pro 2. argum.
solutione.

Igitur calor ignis v. c. non ob proprietatem aliquam sibi insitam, sed quia nimium intensus, viventis temperamentum euertit; similiter calor viventis tanquam instrumentū generat, & nutrit, nō propter aliquā vim sibi peculiarem, sed ob coniunctionem aliarum qualitatū, quas

*Sruthio ca-
melus exco-
quit ferrū, &
absūmit aurū,*

*Innatus calor
si aliunde ni-
miū augetur
in febrem eua-
dit.*

Solut. 2. arg.

viuens in seminis, & alimenti materiam inducit. Item calor sruthio-
cameli excoquit ferrum, immò & absūmit aurum, vt ait Auerroes 5.
Colliget. cap. 24. & 25. non ob suam duntaxat acrimoniam, cū in-
tensior calor leoni insit, sed ob priuatam facultatem sibi ingentiam,
quæ vnā cum calore agit in ferrum. Solet item extraneus calor animal
offendere, cū calori, sub quo antea sanum erat, adiunctus, in febrem
euadit, morbumque efficit; non quod externus magis sit noxius, si per
se spectetur; sed quia idem specie calor vltra debitam intensiorem ex-
currens, valetudinem labefactat, vitæque opera lædit. Vnde Galenus
1. Cris. 17. & 2. Aphor. 48. asserit innatum calorem agitatū, vel etiā
prohibita transpiratione actum, esse febrem. Neque obstat, quod me-
dici ex varietate caloris varias febrium species constituunt. Non enim
eæ veræ species sunt, idest, essentiali discrimine inter se differentes, sed
accidentario duntaxat, cuiusmodi est ea diuisio, quam Galenus tradit
primo de diff. febr. in diariam, putridam, & hecticam: quæ petitur ex
calore, prout diuersa calefacta afficit, nimirum spiritum, humorem,
membrum. Diaria enim potissimum spiritus occupat; putrida, hu-
mores; hectica, substantiam ipsam cordis, & membrorum.

Denique consuevit calor aduentitiū, in extranea materia in ardes-
cens calorem, quo viuens rectè se se habebat, destruere: tum alijs mo-
dis, tum resoluendo partes viuētis, & plures poros seu meatus ape-
riendo, per quos spiritus, qui vitalis caloris vehicula sunt, foras euo-
lant, vt æstiuo tempore accidit. Quo fit vt abundante intra corpus
calore, qui in extranea materia residet, possit viuens calore illo spiri-
tuoso, vt vocant, quo vita maximè sustentatur, destitui, eiusque pe-
nuria emori. Hinc patet quid ad propositum argumentum respon-
dendum sit: non enim calor febrilis natium perimit, quod ei contra-
rius sit, aut ab eo specie differat, etsi propter acrimoniam igneus voce-
tur; sed ratione nunc explicata. Ad locum verò ex 5. Politicorū res-
pondemus, omisis alijs solutionibus, Aristotelem non ideò definiisse
mortem extinctionem caloris natui, quod hunc ab alijs natura sepa-
rare vellet, sed quia re vera huius extinctio mortem affert. Atque hūc
nimis calor extrinsecus accedens solet perimere non per se, sed ex ac-
cidente, quatenus dissipat substantiā rei viuētis, in qua natius insidet.
Vbi aduerte licet animal, æstuantibus febrī membris, pereat, semper ei
prope mortem frigere cor, vt affirmat Galenus lib. 6. Epid. vbi etiam
mortem valde febrientis frigido cordis temperamento ascribit. Quare
etiam tunc dicetur extingui vita defectu caloris. Responderi item po-
test Aristotelem loco citato non omnem interitum definiisse; sed eum,
qui senio per naturam obuenit calore paulatim deficiente. Denique
Indi dicuntur abundare calore aduentitio, quia eorum regio calida est,
& ab ea calefiunt: Germani autem natui affluere, quia cum eorum cor-
pus frigidum sit, obturatis poris frigore, insitum calorem interius asser-
uant, quem alij calore laxatis, foras emittunt, interuentu spirituum vi-
talium, qui caloris vehiculum sunt

*Excoquere
vorata om-
nia sine dele-
ctu Sruthio-
cameli scri-
bit Plin. lib.
10. cap. 1.*

QVÆSTIO VIII.

POSSINT NE DVO CONTRARIA

inueniri simul in eodem subiecto,

an non.

ARTICVLVS I.

OPINIO EXISTIMANTIVM

nec contraria remissa posse simul

inueniri.

Viſce quæſtionis pertractadæ occaſio ſupta eſt ex ijs, quæ Ariſtoteles docuit initio capitis tertij, videlicet contraria ſimul copulari non poſſe: Quod ergo duo contraria neque gradu perfectō, neque imperfectō, pariter in eadem re inueniri queant, opinatur Durandus in prologo ſent. quæſt. 2. Gregor. in 1. diſtinct. 17. quæſt. 3. art. 2. Adamus eadem diſt. quæſt. 4. Soncinas 10. Metaph. quæſt. 22. Antonius Andreas ibidem quæſt. 5. Burlæus in tract. de intentione formarum cap. 2. Quod hiſce potiſſimum argumentis videtur oſtendi. Magis inter ſe pugnāt album, & nigrum in quouis gradu, quā magis, & minus album; ſiquidem illa ſpecie differunt, hæc ſolo numero; atqui hæc omnium conſenſu in eadem re ſimul eſſe nequeūt: ergo neque illa.

Primum Arg.

Secundō. Terminus à quo diſceditur, & ad quem itur, non poſſunt eidem mobili ſimul in eſſe, cum accēſſu vnius, alterum euaneſcere oporteat; ſed quælibet duæ formæ contrariæ ſiue intenſæ, ſiue remiſſæ poſſunt in eodem motu eſſe terminus à quo diſceditur, & ad quē itur; ergo vtrouis modo contraria ſumantur, coherere ſimul non poſſunt.

2. Argum.

Tertiō. Cauſa cur aliqua duo ſimul eſſe nequeant, eſt eorum oppoſitio, ſed contraria in omni gradu opponuntur; ergo in nullo poſſunt eſſe ſimul. Probat̃ur minor, quia contrarietas eſt oppoſitio ſecundum formam, rationem ve ſpecificam, vt eſt apud Ariſtotelem lib. 10. Metaphyſ. cap. 13. text. 26. igitur vbicunq; forma rei oppoſitæ extiterit, oppoſitionem dari oportebit: ſed quælibet contraria in quocūq; gradu ſint, habent ſuam formam, ſeu ſpeciem; ergo in nullo gradu poterunt ſimul eſſe.

3. Argum.

Quartō. Si in eadem re poſſent coaleſcere contraria v. c. calor, & frigus, ſequeretur poſſe eandem rem ſimul duobus contrarijs motibus cieri, vno ad calorem, altero ad frigus; quod nemo admittet. Probat̃ur

4. Argum.

tur consecutio, quia non minor est in formis, quam in motibus repugnantia. Quin verò motus à formis, circa quas versatur, omnem suam contrarietatem hauriunt.

5. Argum.

Quintò. Non minus inter se pugnant calor, & frigus, intensa usque ad quartum gradum, quam usque ad octauum, siquidem eandem inter se graduum proportionem seruant: atqui hæc posteriora abigunt se se mutuò: ergo & priora. Corroboraturque huiusce rationis vis, quia si duo contraria in subiectis diuersis sibi nequiquam parcunt, & id, quod præcellit, alterum demolitur; multo minus in eodem subiecto coherbunt.

6. Argum.

Sextò. Si incommodum non esset duo contraria eidem rei inesse; utique possent esse in eodem appetitu habitus auaritiæ, & liberalitatis: in eodem intellectu scientia, & error, in eademque materia duæ formæ substantiales. Quæ omnia quam sint absurda, singulatim ostenditur. Primum quidem, quia sequeretur posse Socratem elicere simul vnum actum ex habitu liberalitatis, alterum ex habitu auaritiæ circa eandem rem, ut actum optandi, & repudiandi pecuniam. Secundum, quia possemus eidem pronunciato assensum, & dissensum præbere. Tertium, quia idem suppositum ex forma humana posset esse homo, ex forma belluina brutum. Tandem huius sententiæ videtur esse Aristoteles 4. Metaphys. cap. 6. text. 27. ubi conceptis verbis ait fieri non posse, ut contraria eidem simul in sint.

A R T I C V L V S II.

Q V Æ D A M C O N T R A R I A

remissa eidem rei simul inesse posse: quædam non posse.

Intensio-
qualitatum cer-
tis gradibus
definiri.

Qualitates su-
pernaturales
posse in infi-
nitum augeri.

AD propositæ quæstionis intelligentiam prænotanda quædam sunt. Primum est. Quamlibet contrariarum qualitatum certam habere intensiōis latitudinem: id, quod ex eo patet, quia maior intensio, maior est rei perfectio, quæ in rebus creatis infinita esse non potest, ut in tertio Physicæ auscultationis libro disseruimus. Hæc autem intensiōem philosophi usque ad octo gradus per quamdam æstimationem producunt, doctrinæ gratia. Vbi aduerte hoc esse discrimen inter qualitates naturales, & inter eas, quæ supernaturalis ordinis sunt, quod licet utræque intensiōem finitam, & terminatam actu habeant: tamen priores vendicant certum terminum, ultra quem excrecere iam non possunt, idque tam ratione potentiæ actiue naturalis, à qua producuntur, quam receptiue, in qua recipiuntur; siquidem ambæ limitatæ sunt. At posteriores, cum infundantur à Deo, & recipiuntur in subiecto secundum obedientiarum potentiam, quæ nullis terminis clauditur, possunt in infinitum syncategorematicè augeri.

Secun-

Secundum est, contrariarum qualitatum latitudines æquales inter se esse. Hoc inde ostenditur, quia alioqui si ponamus, verbi gratia, caloris latitudinem maiorem esse, quàm frigoris; nimirum illam decē, hanc octo graduum; sequitur frigidum octo graduum, quantumlibet quantitate amplum, nequiquam posse eiusmodi calidum quantumvis exiguum sit, omni prorsus calore privare: vel saltem aliquid ei caloris detrahare debere, nihil frigoris in eo producendo. Probatur consecutio. Nam cum duo gradus, quibus frigidū à calido exceditur, nequeāt extrudi virtute frigidi, (siquidem hoc tantum octo gradus obtinet, quibus productis, passoque perfectè assimilato, nihil iam habet, quod ulterius producat) consequens est, ut vel calidum duos sibi gradus perpetuò retineat, vel frigidum absque novorum graduū frigoris adiectione duos illos gradus caloris expellat.

Tertium sit, Bisariam quæri num contraria in eadem re copulari possint; nimirum vel contraria imperfecta, & in gradu remisso; vel intensa atque in excellenti gradu: ita ut ambo aut summam perfectionē obtineant, aut integram vnius latitudinem excedant. Deinde, posse quæstionem esse de contrarijs qualitibus tam primis, quàm secundis, vel de actionibus tendētibus ad eiusmodi qualitates contrarias, aliosve terminos oppositos. Denique, posse esse controuersiam, tum quid in hisce rebus naturæ facultas valeat: tum quid diuina virtute effici queat.

His ita expeditis, quæstio proposita aliquot assertionibus enodanda est. Prima sit. Duæ qualitates primæ contrariæ in gradibus remissis possunt eidem rei inesse. Hanc assertionem amplectitur D. Thomas tum alijs in locis, tum 1. part. quæst. 76. art. 4. & Caietanus ibidem, Henricus Gandauensis quodlibet. 12. quæst. 12. Scotus in 2. distinct. 2. quæst. 9. Capreolus in primo, dist. 17. quæst. 2. art. 2. Marsilius in 3. dist. 11. art. 2. Maior dist. 15. quæst. 2. Argentinas quæst. vnica, art. 3. lauellus 10. Metaphys. quæst. 13. Sotus 2. Phys. quæst. prima, quibus suffragatur D. August. in lib. de natura, & gratia hisce verbis, D. August. Possunt contraria non aduersari inuicem, sed ex alterutro temperari, & bonam valetudinem reddere, sicut in corpore siccitas, & humiditas, frigus, & calor, quorum omnium temperatione bona valetudo consistit. Probatur verò hæc sententia hisce argumentis. Aqua tepida habet simul aliquid caloris, & frigoris: igitur frigus, & calor remissa possunt in eodem simul reperiri. Antecedens ostenditur, primum quia tepor nihil est aliud, quàm frigoris, & caloris permistio, neque facile est tertiam aliquam simplicem qualitatem excogitare. Item, quia aqua tepida refrigerat ferrum ignitum, & frigidam manum calefacit, non nisi aliquanto frigore, & calore. Secundò, Inter agens, & patiēs, ut inter ignem, & aquam, datur actio reciproca, ut alibi monstratum est; sed non potest ea dari nisi calor, & frigus per mutuam admistionem se se retundant: igitur calor & frigus manent permista in eodem subiecto. Præterea id, quod mouetur, partim est in termino, à quo soluit, partim in termino, ad quem tēdit, ut Aristoteles docet 6. Physicæ Auscultationis

Status contro-
uersiæ.

Prima asser-
tio.

Prima ratio.

2. Ratio.

3. Ratio

- tationis lib. cap. 3. text. 32. cum quidpiam è calido in frigidum pergit, aliquid caloris, & frigoris simul habet. Item, qualibet pars mixti est mixta, non nisi quia continet in se omnes quatuor primarias qualitates ad temperiem reductas, vt supra disseruimus; igitur in quolibet mixto sunt contrariæ qualitates. Ad hæc, cum aliquid agit in patiens contraria qualitate affectum, non inducit momento totam intensiorem qualitatis, per quam agit, sed vnā partem post aliam: hoc autem nõ pro- uenit ex repugnantia partium ipsius qualitatis, cum omnes eiudem sint rationis, possintque vnā integram formam cõstituere: nec ex sola imbecillitate agentis, cum in subiecto disposito queat producere effe- ctum suæ actiuitati proportionem respondens; nec item aliunde, vt sin- gula percurrenti planum erit; superest ergo, vt id oriatur ex eo, quia cum parte formæ introductæ manet adhuc pars prioris formæ, quæ subsequenti partium introductionem retardat. Atque ita datur si- mul in subiecto pars veteris, & pars nouæ formæ, simulque inueniun- tur contraria remissa. Postremo, occurrunt ad hanc sententiam con- firmandam illustria Aristotelis testimonia. Nam 4. cap. lib. 3. Topi- corum ait, quæ contrarijs minus permixta sunt, ea esse magis talia, vt candidius quod nigro minus permixtum est; quod repetit cap. 2. libri 5. Physicor. text. 19. Rursus 4. Metaphys. ad finem capitis sexti text. 27. cum asseruisset non posse duo contraria eidem rei inesse, addidit, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem ex parte, alterum verò simpliciter in sit. Vbi aduerte, id contrarium dici simpliciter inesse subiecto, quod etsi non sit summum, tamen subiectum non secundum quid, sed absolutè denominat, vt calor in excellenti gradu aeris. Illud verò inesse aliqua ex parte, quod ipsum secundum quid, non verò ab- solutè appellat, vt duo gradus caloris aquam.

Secunda asser-
tio.

Eius proba-
tio.

Quod ad cæteras qualitates non primas attinet, sit secunda assertio. Qualitates secundæ contrariæ possunt inuicem permisceri in eodem subiecto, in gradibus remissis. Hæc probatur primùm, quia non magis repugnat secundas qualitates eo modo inter se societatem coire, quam primas: cum non plus illæ, quam hæ sibi aduersentur; vnde, & Aristoteles lib. 5. & 7. Physicorū concedit dari motum ab vna qualitate secun- da ad alteram, vt ab albedine ad nigritudinem, quod cū non fiat nisi re, quæ mouetur, vtrumque extremum participante, vt ex tertia ratio- ne, quam paulo ante adduximus, constat, negari non potest, manere simul in eodem subiecto qualitates secundas in imperfecto gradu.

Tertia asser-
tio.

Eius confir-
matio.

Tertia assertio. Habitus contrarij, quorum actus dari queunt, quo- uis illorum permanente, possunt in gradibus remissis inueniri in eodẽ subiecto, verbi gratia, virtus temperantiæ, & vitium illi oppositum dari queunt simul in eodem appetitu; quia permanente habitu admo- dum intenso temperantiæ, potest quis elicere aliquem actum intempe- rantiæ. Huiusce assertionis ratio est, quia cum habitus sint propter actus, & illi ab his fiant, si vno habitu persistente, potest esse actus per- tinens ad vitium contrarium, etiam habitus eius vitij in gradu remisso, cū tali habitu esse poterit: præsertim cum habitus temperantiæ intensus

vsq;

vsq̄ ue ad sextum gradum, non magis aduersetur vitio intemperan-
tiae in secundo gradu, quam calidū in sexto gradu, aduersetur frigido in
secundo gradu. Quare cum hae se se patiantur in eodem subiecto, vt
ostensum fuit; idem quoque de illis iudicandum erit.

Quarta assertio. Habitus scientiae, & erroris non possunt esse simul
in eodem intellectu, etiam in gradibus remissis. Hac, quam com-
munis auctorum consensus approbat, ostenditur ratione consimili ei,
qua tertiam assertionem stabilimus; nimirum quia quando cuius a-
ctus vnius habitus necessariò excludit à subiecto habitum contrarium;
non possunt ij habitus coalescere simul in eodem subiecto: ita verò se se
habet actus erroris ad habitum scientiae: & actus scientiae ad habitum
erroris. Nam quilibet actus erroris circa aliquam conclusionem ex-
cludit habitum scientiae circa eandē: & è conuerso, quilibet actus scien-
tiae, habitum erroris. Cuius rei ea videtur esse ratio, quia quilibet
actus erroris, quantumlibet sit remissus, perfectè aduersatur habitui
scientiae; similiterque quilibet actus scientiae habitui erroris; Etenim
perfectio repugnantiae in hisce actibus, & habitibus, non pendet ex
graduali intensiōe actus, aut habitus, sed ex natura, & vi affirmatio-
nis, aut negationis, qua affirmatur conuenire rei id, ad quod negan-
dum inclinat habitus; aut negatur competere eidem rei id, ad quod
affirmandum inclinat habitus. Quicumque enim negat id, quod alius
affirmat; aut affirmat, quod alius negat, quantumlibet actu remissio id
faciat, absolutè ei contradicit: tametsi istiusmodi pugna exerceatur
inter actus, nimirum assentiendi, & dissentendi; ea verò, qua per actū
erroris pellitur habitus scientiae, non nisi inter actum, & habitum, vt
satis liquet.

Quarta asser-
tio.

Eius funda-
mentum.

quilibet actus
erroris exclu-
dit habitum
scientiae.

ARTICVLVS III.

CONTRARIA IN EXCELLENTI
gradu non posse simul in eodem
subiecto inueniri.

Quinta assertio. Nulla contraria in gradibus intensis eidem
rei simul inesse queunt. Hanc assertionem approbat cōmunis
philosophorum consensus; potestque eius veritas ostendi ex
ipsa contrariorum notione, qua contraria dicuntur, quae sub eodē ge-
nere maximè distant, seque mutuo pellunt. Cōfirmatur praeterea, quia
si perfecta contraria possint in eadem re simul esse, verbi causa, septem
gradus caloris, totidemque frigoris, idem simul absolutè calidum, &
frigidum vocaretur: quod esse non potest, quia ex absolutè calido,
si naturae vim spectemus, infertur non frigidum. Si autem quis ro-
get vnde proueniat, vt duo contraria perfecta, seu quae vnius latitudi-

Quinta asser-
tio.

Probatio.

FF

dinem

Cuilibet sub
iecto certa in
est capacitas
ad recipien-
da contraria.

Contrariorū
natura.

Quæstio de
pugna con-
trariorum.

Quædā cōn-
traria non a-
ctiua inuicē.

dinem superant, in eadem re consistere non possint. Respondemus id adæquatè provenire ex inhabilitate subiecti, atque ex ipsa contrario-
rum natura. Ex inhabilitate, seu ex defectu capacitatis subiecti; quia
subiectum vt certā limitatamque habet essentiam, ita certam circun-
scriptamque habilitatem, seu capacitatem ad contraria sustinenda: quæ
capacitas, quia vnius latitudine expletur, quidquid supra illam acces-
serit, recusat, respuitque. Ex natura contrariorum, quia contraria,
vt eorum definitio testatur, ex sua nativa conditione, & ingenio inter
se pugnant, seque mutuò pellunt: maiorem quippe repugnantiam, vt
planum est, habent in subiecto calor, & frigus summè intensa, quàm duæ
qualitates non contrariæ, esto sumantur in maiori latitudine gradua-
li, quàm subiectum ferre queat, verbi gratia, calor vt decem, & humi-
ditas vt decem: nimirum quia hæc non sunt contraria, illa verò sunt;
atque ita qualitates non contrariæ ultra modum intensæ non admittū-
tur à subiecto, quia est eorum incapax: qualitates verò contrariæ ingra-
dibus intensis in eodem subiecto esse non possunt, tum ob eius incapa-
citatem: tum quia ex sua natura se perimunt.

Quæret aliquis quonam pacto hæc contraria mutuò pugnent,
formaliter, an efficienter. Respondemus, cum, verbi gratia, ignis ex-
pellit ab aqua frigus, dici expellere illud efficienter, quia per suam
actionem, atque adeò efficienter producit calorem, quo frigus pelli-
tur. Cæterum si ipsum met calorem, & frigus inter se conferamus,
dicendum in primis est, vnū non pellere aliud effectiue, quod ita ostē-
ditur. Ponat Deus in igni cum octo gradibus caloris, octo frigoris mo-
do ante explicato: deinde relinquat hæc contraria sibi ipsis. Si tunc
calor non expellit frigus nisi effectiue, & per aliquam actionem, cum
ea actio non alia sit, quàm calefactio, sequitur calorem intendi à se
ipso supra gradus posibles per naturam, quia iam erunt plures, quàm
octo, & ultra capacitatem subiecti, in quo est; siquidem naturalis capa-
citas subiecti non extenditur nisi ad octo gradus. Quæ cum absur-
da sint, sequitur contraria ipsa non se se mutuò effectiue pellerè: id,
quod multo euidentius est in ijs qualitatibus contrarijs, quæ non sunt
inuicem actiue, vt in candore & nigredine, alijsque huiusmodi, quæ nō
habent vim ad promendam realem actionem, qua alias qualitates sibi
similes generēt.

Statuendum est igitur contraria in gradibus intensis pugnare in-
ter se formaliter, seque formaliter extrudere à subiecto; quia nimirum
positionem vnius consequitur desitio alterius, ob impossibilitatem
ipforum terminorum inter se. Quomodo pugnant priuatiue op-
posita, vt visus, & cæcitas: nisi quod contraria sunt vtrinque positi-
ua entia; priuatiue autem opposita ex altera parte duntaxat. Num ve-
rò impossibilitas contrariorum in gradibus intensis, sit tātū phy-
sica, an absoluta, ita vt nec per diuinam potentiam coire valeant paulò
post dicemus.

ARTICVLVS III.

SEMPER EX VTROQUE

contrario, si prima sint, vnus
latitudinem absolui.

Sexta assertio. Quoties duo prima contraria eidem subiecto in-
sunt, ambo summam latitudinem gradualem vnus necessarió cō-
plent. Hæc suadet, quia cū, exempli gratia, aliquod mixtū
ex concursu omnium quatuor elementorum gignitur, ignis remittit
frigus aquæ, tantum in eam caloris transfundens, quantum ei frigoris
detraxit (alioqui si dum frigiditatem interimit, calorem non produce-
ret, intenderet natura per se interitum, atque adeò malum) similiterq;
aqua frangit ignis calorem, tantundem ei de suo frigore compensans,
quantū caloris adimit; quod etiam pro sua rata portione efficiunt terra
& aer, hic illius siccitatē, illa huius humiditatē attemperans. Cū igitur
in hoc congressu vnus contrarij latitudo expleatur, eademq; expletio
post generationē maneat; siquidē quæ qualitātū affectio formā inducit,
eadē rem genitā consequitur; cūque id in cæteris (est enim in alijs æqua
ratio) pari modo dicendū sit: utique fatendū erit, quoties duo prima cō-
traria subiecto in sunt, summam latitudinem ex vtroque perfici, & ab-
solui. Debit autem perpetua naturæ lege ita fieri: propterea quod
cum prædictæ qualitates sint primæ naturalium rerum administræ, &
alterationis, ac generationis, cæterarumque eiusmodi functionum opi-
fices, conueniens fuit eo pacto subiectis suis præsto esse.

Sexta asser-
tio.

Probat.

Causa cur se-
per latitudo
ex vtroque pri-
mo contra-
rio, cum am-
bo subiecto
in sunt, exple-
atur.

Porro vt duo contraria prima in eodē subiecto non consistunt infra
latitudinē vnus, ita nec ambo eandem latitudinem excedunt. Id quod
ex probatione quintæ assertionis constat; siquidem, & capacitas subie-
cti non se extendit vltra summam latitudinem vnus contrarietatis; &
contraria, eam latitudinem exuperantia, interimunt se se.

Locuti fuimus in hac assertionē de cōtrarijs primis, hoc est, de calo-
re, frigore, humore, siccitate; quia ex alijs contrarijs non semper neces-
se est totam latitudinem in subiecto integrari, ac perfici; vt in vitio, &
virtute patet. Nec enim oportet, vt quantum Socrati ad summam tem-
perantiæ absolutionē deest: tantundem ei ē contrario vitio supplea-
tur: idemque in patibilibus qualitibus, quæ ē primis oriuntur vide-
re licet, vt in odoribus, & saporibus. Etenim cū odor, saporvè in
subiecto remittitur, non illico eorum opposita succedunt. Cuius rei ea
causa est, quia cum huiusmodi qualitates ex primarū temperie, & certa
quadam proportionē resultent; poterunt, hac dissoluta, ita remitti,
& euanescere, vt in subiecto cōtraria qualitas nō pueniat, quia nō existit
in eo proportio, quæ ad illarū ortum exigitur: in ijs tamen secūdis quali-
tatibus, quæ vel sequuntur rationē quantitatis, vt raritas, & densitas;
vel quamlibet proportionē primarū, vt grauitas, & leuitas, solet quan-

Cum non id
accidat in a-
lijs cōtrarijs.

tum de vno contrario deest, tantundem ex alio rependi; quod non sic accipiendum est, quasi quanta portio in quolibet misto desideratur de grauitate terrea, tantum insit de leuitate; cum multa sint, quæ cum aliqua leuitate obtinent partem vnam terrea, alteram aquæ grauitatis; sed ita, vt quantum desit de grauitate absolutè, tantum de leuitate suppleatur, siue grauitas sit solummodo terrea, siue conflata ex terrea, & aquea: similiter seu leuitas sit duntaxat aerea, seu ignea, seu componatur ex ignea, & aerea.

ARTICVLVS V.

CONTRARIAS QUALITATES in gradibus Perfectis diuina virtute eidem rei inesse posse.

HActenus de existentia qualitatum cōtrariarū in subiecto, secundum naturæ facultatem, disseruimus. Explicandum nunc erit an duo contraria, in excellenti gradu, eidem rei diuina virtute simul inesse possint. Gregorius Ariminensis in 1. distinct. 17. quæst. 3. art. 2. vtramque partem iudicat probabilem. Negantem amplectitur D. Bonauentura in 1. distinct. 49. Capreolus distinct. 17. quæst. 2. art. 1. Henricus Gandauensis quodlibet. 12. quæst. 11. Soncinas lib. 10. Metaph. quæst. 22. Innocentius tertius lib. 4. de mysterio altaris cap. 12. alijque nonnulli hisce potissimum adducti argumentis. Primum, quia docente Aristotele 4. Metaphys. cap. 6. text. 27. ex contrarijs summis in eodem subiecto inferuntur contradictoria. Nam ex perfectè nigro arguitur non album, atque adeo si idem absolutè, & nigrum, & album sit, idem erit album, & non album. Deinde quia opposita priuatiua ne queunt esse simul, vt visus, & cæcitas: par autem videtur esse in his, & contrarijs ratio.

Assertores
partis nega-
tiue.

Septima as-
sertio.

Probatio,

Sit tamen septima assertio. Probabilius est duas qualitates cōtrarias in gradu perfectō posse diuina virtute in eadē re simul inueniri. Hanc tuctur Hugo de S. Viçt. lib. 2. de Sacram. p. 9. cap. 2. Gabriel in Can. lect. 46. Adamus in 1. dist. 17. quæst. 4. Marsilius in 3. quæst. 11. art. 2. Maior, & Paludanus ibidē dist. 15. quæst. 2. Argētinus quæst. vnica art. 2. Gabriel dist. 32. quæst. vnica art. 3. & alij atq; hanc fuisse veterū sententiā refert Alanus lib. 1. de Eucharistia cap. 38. Quæ ita probatur. Non minus repugnat duo corpora eodē loco simul contineri, quàm duo cōtraria eidē subiecto inesse; atqui cōstat primū, diuina virtute, fieri posse, vt alibi ostendimus; ergo & secundum. Præterea, duas ob causas perfecta contraria copulari nequeunt; videlicet quia subiectū nō habet capacitatem ad maiorem, quàm summam latitudinem vnus sustinen- dam; item quia cōtraria ipsa inuicē pugnant, modo superius explicato: sed in potestate Dei est efficere, vt nulla harum causarum impedimēto sit,

Lib. 4. Phys.
c. 5. q. 3. a. 2.

De
pri
pe
in d
cis
scrip
lib.
cap.
5. ar

fit, quominus contraria simul cohæreant: ergo &cæt. Probatur minor, quia potest Deus capacitatem subiecti augere, & ampliare, ita ut multo plura sustineat, quam suo pte ingenio valeret; quemadmodum, & vim intellectricis potentiae creatae eleuat ad intuitiuam cognitionem diuinæ essentiae, supra omnem naturæ facultatem. Deinde, quia potest impedire corruptionem contrarij, quæ sequitur ex mutua pugna utriusque. Et verò quoniam isthæc pugna non actiua, sed formalis tantum est, non dicetur Deus impedire talem corruptionem, quia subtrahit suum concursum actiuum, quo deberet concurrere cum vno contrario ad alterum per inductionem alterius corrumpendum; sed quia tunc cum ob formalem repugnantiam secutura erat corruptio, proindeq; & subtractio eius actionis, qua Deus eiusmodi qualitati esse tribuit: Deus nō modò suam illam actionem non subtrahit, sed eam magis corroborat, ut supra ordinariū naturæ cursum prædictam qualitatem conseruet.

Aduerte tamen nostram hanc assertionem non esse intelligendam de omnibus in vniuersum contrarijs qualitibus: sunt enim nonnullæ, quarum coniunctio contradictionem importat, quæ proinde nec diuina virtute possunt coalescere in eodem subiecto: ut summa densitas, & summa raritas. Cum enim densum id dicatur, quod sub pari quantitate plus, & rarum, quod sub pari quantitate minus habet materiæ: habere autem absolute plus, & absolute minus (quod sequitur ex summa densitate, & summa raritate) sit simpliciter habere plus, & non habere plus: sit consequens ut densitas & raritas in summo gradu haud quaquā in vnum coire possint. Hoc tamen non obstat, quominus densum & rarum in gradibus remissis inueniri simul queant. Nihil enim impedit, quominus idem subiectum comparatione vnius dicatur densum, collatione alterius rarum; tunc enim non absolute, sed comparate dicitur continere plus, & non continere plus: quemadmodum, & eadem res, magna paruaque simul, dici potest respectu diuersorum, ut Goliath comparatus ad montem parvus est, ad Socratem magnus.

Contraria verò argumēta parum negotij facessunt. Ad primū enim respondetur ex perfecte nigro argui quidem non album naturaliter, id est recte sequi subiectum, quod est perfecte nigrum, si naturæ vires spectentur, album esse non posse: non tamen id sequi absolute, si nimirum res etiam ad diuinam potentiam referatur. Ad secundum fatendū est opposita priuatiua non posse in eodem subiecto respectu eiusdem loci, ac temporis vllō modo coalescere: negandum tamen parem esse in contrarijs rationem. Priuatio enim expresse ac formaliter negat habitum sibi oppositum. Vnde aperta contradictionis implicatio ex eorū coitione sequeretur. In contrarijs autē non ita res habet. Nec enim vnū negatio est alterius, aut illius negationem absolute infert, uti diximus.

De quibus contrarijs sic intelligenda proxima assertio.

Responsio ad argumēta contra 7. assertionem.

ARTICVLVS VI.

QVID DE EXISTENTIA CONTRARIARUM ACTIONUM IN EODEM SUBIECTO IUDICADUM SIT.

Fff 3

EXPL

De oppositis priuatiue respectu eiusdem in diuersis locis, lege quæ scriptimus lib. 4. Phys. cap. 3. quæst. 3. art. 2.

4. Phys. q. 3. a. 2.

Explicata pugna contrariarum qualitatuum in subiecto, tractanda nunc superest contrariarum actionum pugna, ut calefactionis, frigefactionis; & aliarum actionum tam ad intellectum, quam ad utrumque appetitum, superiorem, & inferiorem pertinentium. Aduertendum primò, quod ad productiones primarum qualitatuum contrariarum attinet, posse illas conferri vel cum subiecto affecto suis qualitatibus, habenteque iam in se integram cuiusque contrarietatis latitudinem: vel cum subiecto nudo, siue id ita ponamus per diuinam potentiam: siue naturæ viribus; quomodo se habet materia in instanti generationis, facta usque ad ipsam, non formæ tantum substantialis, sed omnium accidentium resolutione.

Octaua assertio.

Probatio.

His constitutis sit octaua huius disputationis assertio. Acquisitio caloris, & frigoris in subiecto nudo potest dari simul, dum non excurritur ultra summam latitudinem vnius. Probatur, quia id neque impeditur ex parte capacitatis, cum ponamus hanc non excedi, neque ex parte repugnantiae formalis: siquidem istiusmodi formæ non se perimunt nisi in gradibus intensis: neque vero aliunde se se aliquid ostendit, quod obesse possit.

Accedit quod in aggeneratione, & in momento, quo tota forma mixti nudam materiam subit, datur simul acquisitio omnium primarum qualitatuum, quibus mixti temperies constat, atque adeo productio caloris & frigoris; humoris & siccitatis: non ita tamen, ut perhibeatur subiectum calefieri, & frige fieri, humectari, & exiccati simul.

De subiecto exuto contrarijs.

Quod asseruimus de subiecto prorsus nudo, affirmandum quoque est de eo, cui aliquid inest frigoris & caloris, non tamen integra contrarietatis latitudo. Enim verò, si diuina virtute ponatur subiectum cum duobus gradibus frigoris, & totidem caloris duntaxat; eique applicentur agens calidum, & frigidum, poterunt ambo simul pro sua facultate impendere id, quod ex ijs qualitatibus deest, quoad perueniatur ad summam latitudinem, atque ita existent simul productio caloris & frigoris; siquidem in huiusmodi euentu æqua ratio est, atque cum subiectum omni ex parte nudum constituitur.

De subiecto habente expletam contrariorum latitudinem.

Quod attinet ad productiones primarum qualitatuum contrariarum in subiecto cohibente iam integram latitudinem ex utraque conflata; erit qui probet, dari posse eiusmodi productiones in eodem subiecto simul. Primum, quia si in aquam calidam, quæ adhuc subiecto igni incallescit, iniiciatur frigida, eadem aqua simul refrigerabitur à frigida, ut experientia demonstrat, & calefiet ab igni. Secundò, quia si corpori habenti quatuor gradus frigoris, & totidem caloris applicetur duo agentia, alterum calidum, alterum frigidum, ea actiuitatis proportionem, ut calidum vincat resistantiam frigoris, & frigidum resistantiam caloris; nihil obstat quominus utrumque suam producat qualitatem, atque ita dabitur simul generatio frigoris, & caloris in eodem. Nec satisfaciet qui dixerit, impeditum iri eiusmodi actiones ob incapacitatem subiecti, quia hæc expleta iam est, & agentia nequeunt nouum gradum inducere, quin illam excedant. Non, inquam, satisfaciet, potest enim harum quali-

qualitatum patibilitas, & repugnantia ex parte subiecti, & actiuitas ex parte agentium sic attemperari, vt quantum calori frigidum detraherit, tantundem rependat calidum; & quantum frigori calidum ademerit, tantundem frigidum refarciat; atque ita praedictae qualitates sola graduum mutatione absque vlllo incremento eandem intensiorem retinebunt intra metam praefinitae capacitatis.

Nec effugiet etiam qui responderit, iccirco agentia illa non editura actiones suas; quia sequeretur simile agere in simile: potest enim agens calidum habere quinque gradus caloris, & frigidum quinque frigoris; quae cum sint in gradu dissimilia patienti calido vt quatuor, & frigido vt quatuor; nihil iam oberit, quominus ab vtroque agente actio procedat.

Tertio, non deerit, qui persuadere contendat, posse quoslibet duos motus contrarios simul inueniri, sumpto argumento à motu ad locum, & à motu ad quantitatem. Nam cum lancea sursum mouetur, & formica in ea infidens deorsum com meat, tendit formica ad loca contraria, proindeque contrariis motibus simul agitatur. Item, quia cuilibet viuenti, dum nutritur, accedit pariter, & decedit noua quantitas: quae accessio, & decessio non minus inter se opponi videntur, quam intensio, & remissio eiusdem qualitatis.

Sit tamen nona assertio. Acquisitio primarum qualitatum contrariarum, in subiecto obtinente iam completam vnius contrarietatis latitudinem, non possunt dari simul. Haec ex eo ostenditur, quia si talis acquisitio in subiecto locum haberet, maximè id foret, data inter quatuor primas qualitates ex parte agentium, & ex parte patientis, commensuratione illa, quae in argumento secundo attingitur, videlicet, vt quod agens frigidum adimit de calore, calidum instauret; & quod de frigore adimit calidum, instauret frigidum: sed quod hoc fieri non possit, ostenditur. Nam si calidum vim habet ad auferendum per suam actionem à subiecto aliquid de frigore: utique habebit etiam vim ad remouendum ab eodem subiecto id, quod agens frigidum inuehere nititur: proindeque ad illius actionem impediendam quare, non erit tunc calefactio, & frigefactio in eodem, sed calefactio duntaxat: quod si calidum & frigidum ita sint affecta, vt quemadmodum calidum potest impedire actionem frigidi, ita & frigidum actionem calidi: in eo euentu neutrum aget: quo iam probata relinquitur veritas propositae assertionis.

Quae vero in contrariam partem attulimus hanc habent explicationem. Ad primum dicendum est, si aqua frigida in calidam, quae adhuc suppositis flammis incalescit, infundatur; & haec ab illa refrigeretur, vltimum non esse frigefactionis, debere esse primum non esse calefactionis; praevalet enim tunc aquae frigidae vis, & ita aquae calidae portionem occupat, vt eam non patiat ab igni calefieri, ob rationem proximè adductam. Ad secundum quid respondendum sit patet ex dictis: quocumque enim modo se habeant agens calidum & frigidum, nequeunt ambo simul in eandem subiecti partem agere: esto non sequatur, simile pati à simili; in quam sententiam recole, si placet, quae in quaestione de reactione disseruimus. Ad priorem tertij argumenti partem facilis est responsio

Nona assertio.

Eius confirmatio.

Dilatatio argumentorum contra superiorem conclusionem.

De motu for-
micę in fide-
tis lanceę.

responsio, vel enim motus formicę in locum inferiorem velocior est motu lanceę, vel tardior; vel æquę velox. Si velocior, tunc formica simpliciter deorsum mouetur, & aliquo modo sursum: quia simpliciter fit propinquior centro, & tamen secundum quid tendit sursum motu lanceę. Si tardior, tunc simpliciter rapitur sursum, quia simpliciter ad locum superiorem magis accedit, ut patet: & secundum quid ad infimū, quatenus fit proximior parti inferiori lanceę. Si æquę velox, tunc formica neque mouetur absolute sursum, neque absolute deorsum: quia pari semper interuallo distat à loco supero, & infero: potest tamen dici secundum quid moueri deorsum, quatenus magis appropinquat ad imam partem lanceę: & secundum quid ferri sursum, quatenus lanceę, in qua est, in sublime tendit. Cum autem nullo horum trium modorum formica simpliciter, & per se committit simul in locum inferum, & superum, patet non agitari illam absolute per se duobus motibus contrarijs, sed ad summum vno motu per se, altero per accidēs, ratione corporis, quo vehitur. Simile quid accidit cymbę vectoribus, qui dum cymba secundo labitur flumine, ipsi à prora ad puppim eunt: simul enim ad superiorem fluminis partem proprio motu tendunt, & versus in inferiorem, cymbę cursu deferuntur. Ad posteriorem eiusdem tertij argumenti partem, dicimus quemadmodum non est incommodum vni eidemque calori extenso in subiecto adimi ex vna parte vnum gradum & ex altera addi nouum: vti Socrates hinc fit vicinus aquę, inde igni: quod tamen calori, secundum eandem omnino partē, sitūque subiecti, euenire non potest: ita eidem quantitati rei viuentis hinc accedere nouam portiunculam, inde aliam decedere: non tamen istiusmodi accessū, & decessum simul fieri secundum eandem omnino particulam, ut attendenti planum est. Quare si auctio, & diminutio quantitatis, & qualitatis sub hac consideratione æstimentur: constat idem esse ferendum de vtrāque iudicium; quo enim modo potest augeri vna, & diminui simul: potest & altera: & è conuerso, quo modo vna nequit, altera itē nequit. Verum quia cum philosophi in quæstionem adducunt, num eadem qualitas intendi simul & remitti possit, loquuntur de intensione & remissione qualitatis in eodem situ spectatę: ideo absolute negant posse id fieri. Hęc de actionibus contrarijs, quę circa primas qualitates versantur.

lege D. Th.
in disput. 9.
de passion.
an. a. 10. ad
9. Greg. in
i. d. 17. q. 3.

De motu ad
quantitatem.

Decima as-
sertio.

Probatio.

Quod attinet ad eas, quę versantur circa secundas qualitates, quę ex varia primarum cōmitione oriuntur, ut candor & nigredo, sit decima assertio. Acquisitiones contrarię istiusmodi qualitatum nequā inueniuntur simul in eodem subiecto. Huius assertionis veritas ex eo ostenditur, quia colores v. g. ut nascuntur ex temperatione primarum qualitatum: ita, præsertim si contrarij sint, diuersam temperationem earundem qualitatum ad sui ortum exposcunt. Quare cum in eodem subiecto qualificato, ut vocant, nequeat dari simul acquisitio primarum qualitatum contrariarum, ut caloris & frigoris, certè nec dabitur productio earum qualitatum secundarum, quę talem acquisitionem supponunt. Nec verò si subiectum nudū sit, dari simul in eodem poterit.

productio

productio candoris, & nigredinis; Licet enim tunc detur simul acquisitio omnium quatuor primarum qualitatum, non tamen ex ea resultare possunt diuersa illa temperamenta, ex quibus candor, & nigredo proueniunt, cum in eodem subiecto nequeant temperamenta vno plura simul inueniri; quod ex eo constat, quia quodlibet temperamentum emergit ex certa primarum qualitatum proportionem, qua mutata, mutari quoque ipsum oportet, verbi gratia, temperamentum A. coalescit ex tribus gradibus caloris, & quinque frigoris, & ex quatuor gradibus siccitatis, & totidem humiditatis; si igitur accedat vnus gradus caloris, abeunte vno frigoris, vel alia eiusmodi varietas interueniat, confestim aliud temperamentum confurgit.

Cur in eodem subiecto nequeant dari simul productio candoris, & nigredinis.

Obijciat tamen aliquis. Albedo, & nigredo remissae possunt inherere simul eidem subiecto, existenti sub vno, eodemque temperamento, in esse quieto: ergo pari ratione dum idem temperamentum acquiritur, comparari poterunt simul albedo, & nigredo, in gradibus remissis. Huic obiectioni occurrendum videtur, acquisita albedine, posse subiectum iam qualificatum tendere ad nigredinem, ita vt dum ad eam tendit, aliquid albedinis retineat, & aliquid amittat; si nimirum temperamentum quoad gradus qualitatum ita mutetur, vt ea mutatio sufficiat ad inducendum aliquid nigredinis, non tamen ad totam albedinem confestim abolendam. In hoc autem euentu non datur simul duplicis temperamenti acquisitio, sed mutatio ab vno, quod erat in esse quieto, ad alterum, quod illi succedit. Nec mirum, quod remaneat aliquid de albedine, mutata veteri qualitatum mistura, dum ea mutatio non admodum vehemens, & diuturna est: etsi albedo, & nigredo, vt contraria sunt, ita ad primam sui generationem diuersam temperiem postulent. Itaque non valet consecutio illa; Albedo & nigredo possunt in subiecto existente, sub vno eodemque temperamento consistere; ergo dum vnum, & idem temperamentum acquiritur, possunt ambae simul acquiri: non, inquam, valet, quia sat multis exemplis compertum est, plura ad rem denuo producendam, quam ad eandem conseruandam saepe requiri. Itaque, vt haec singularis albedo in subiecto maneat, non exigit eandem ad amissionem qualitatum temperationem, cum qua primum genita fuit, sed ea aliquantulum variata perseverat, cum nonnullo tamen sui dispendio, tanto maiori, quanto subiectum magis ad nigredinem vergit.

Obiectio.

Dilutio.

Sepe numero plura requiri ad rem denuo producendam, quam ad eandem conseruandam.

Explicandum nunc superest, quid de contrariis actionibus ad intellectum, & vtrumque appetitum pertinentibus statuendum videatur. Sit vndecima assertio. Actus assentiendi, & dissentiendi, appetendi, & repudiandi, odij & amoris, gaudij & tristitiae, alijque eiusmodi circa idem obiectum, non possunt dari simul in eadem potentia. Haec assertio non aliunde melius probatur, quam experientia, qua constat, nunquam istiusmodi actus inueniri simul; cuius rei causa est mutua repugnantia, qua vnum alterum non fert. Vbi aduerte obiter, gaudium, delectationemve, & tristitiam mutuo se excludere, non solum cum

Vndecima assertio.

probatio.

Aristo.

in idem obiectum feruntur, quo pacto sibi propriè aduersantur; sed tunc etiam, cum in res diuersas tendunt, si alterum vehemens sit, unde illud Aristotelis libro 7. Ethicorum capit. 14. Delectatio qualibet expellit tristitiam contrariam, vehemens omnem tristitiam abigit. Nimirum, quia talis delectatio ita absorbet, rapitque potentiam, ut eam nulla ex parte ad tristitiam demitti patiatur. Quin verò cum superiori appetitui inhæret, non ab eo tantum, sed ab inferiori etiã per quendam veluti defluxum, & redundantiam, plerumque omnem tristitiam abigit, ut annotauit D. Thomas in quæstione disputata de passionibus animæ art. 10.

Duodecima assertio.

Traditæ hætenus in hoc articulo assertiones, de actionibus contrarijs secundum naturæ ordinem, ac vim duntaxat, intelligi debent: si autem de potentia Dei quæratur, sit vltima assertio. Actiones contrariæ possunt, diuina virtutè, dari simul in eodem, nisi sint eiusmodi, ut vel ex parte obiecti, vel aliundè, contradictionem impotent, verbi gratia, productiones summi caloris, & summi frigoris, actus vehementis tristitiæ, & delectationis; amoris, & odij possunt, diuina virtutè, simul constitui: non tamen productio summæ raritatis, & summæ densitatis; neque actus fidei, & visionis beatificæ denominantes subiectum: quia in prioribus productionibus, actibusvè nulla contradictio apparet: quæ tamen in posterioribus facile cernitur: namque summa raritas, & summa densitas, ut supra ostendimus, per plus & minus materiæ, mutuò sibi contradicunt, & ex consequenti earum productiones. Item, actus visionis beatificæ, & actus fidei vendicant in obiecto rationes contradicentes, nempe visum, & non visum, in quas impossibile est tendere simul eundem intellectum: non repugnat tamen poni simul in eo diuinitus actum fidei, & actum beatificæ visionis, ad quos intellectus recipiendo tantum, non eliciendo concurrat: tunc enim nec ab ijs potentia credens, & videns denominabitur, nec dicetur simul ferri in rem clarè visam, & non visam: in quo tota contradictio est.

Cur actus visionis beatificæ, & actus fidei nequeant dari simul

Confirmatio proximæ assertionis.

Posse autem prædictas actiones eo pacto simul dari, ex eo concluditur, quia potest Deus ampliare, quantumcunque opus fuerit, capacitatem subiecti, ad eas recipiendas; & corruptionem, quæ ex positione vnius contrarij sequitur, impedire modo superius explicato.

Dub.

Respons.

Si autem petas, num tristitia, & delectatio circa eandem rem, in eodem appetitu diuinitus simul dari queant. Respondemus, posse nos loqui de tristitia, & delectatione circa eandem rem, vel sub eadè, vel sub diuersa cōsideratione sumptam: ac sub diuersa quidè cōsideratione, dari posse simul tales actus, quo pacto in voluntate Christi Domini fuit actus tristitiæ circa propriam mortem, quatenus erat acerbum quid, & iniucundum, ac malū naturæ, simulque actus delectationis circa eandem prout in Dei gloriam, & generis humani salutem redundabat, atq; ita iucundi rationem induebat. Sub eadem verò, qua duntaxat prædicti actus

Lege Palud. in 3. d. 15. q. 4.

actus propriè contrarij sunt, quia tunc feruntur in idem prorsus obiectum, non videri posse illos, etiam diuina virtute, simul coherere; quia obiectum delectationis est bonum, & iucundum; tristitiæ verò malum, & iniucundum: fieri autem nequit, vt idem sub eadem consideratione offeratur vt bonum, & malum, vt iucundum, & iniucundum. Quod diximus de tristitia, & delectatione, asserendum quoque est de actibus odij & amoris; est enim in vtrobiq; par ratio, vt erit consideranti perspicuum.

Tristitia, & delectatio quo pacto sint propriè contraria.

ARTICVLVS VII.

DISSOLVUNTUR PRIMI

Articuli argumenta.

REliquum est, vt dissoluamus argumenta, quibus ostendi videbatur contraria neque in gradu imperfecto eidem rei simul conuenire posse. Ad primum dicimus, album & nigrum in quouis gradu, plus inter se pugnare secundum entitatem & naturam, quam magis album, & minus album: siquidem illa specie differunt, hæc conueniunt: verum hæc plus pugnare comparata ad subiectum, quia minus album habet annexam negationem magis albi. Quare nihil mirum si magis, & minus album non possint coherere simul, possint tamen albedo & nigredo remissæ.

Solut. 1.

Ad secundum, si terminus à quo sumatur cum eodem prorsus gradu, seu latitudine, quam ante motus inchoationem habebat, non posse eidem subiecto, vnà cum termino ad quem, inesse: Etenim vbi primum aliquid de hoc acquiritur, necessum est non nihil de illo amitti, aut aliter ipsum variari. Verum id non obstat, quominus aliqua pars illius cum aliqua huius permaneat, quandiu res mota tota formæ, ad quam tendit, perfectionem, non est adeptæ.

Solut. 2.

Ad tertium; oppositionem esse causam, cur aliqua duo copulari nequeant, eamque oppositionem sequi formam, rationem vè specificam; non tamen esse causam integram, adæquatam vè mutua peremptionis, cum hæc pendeat etiam à graduati intensione; ita verò non omnia contraria se se demoliuntur, sed in gradibus perfectis. Vbi tamen diligenter notanda est illa exceptio, quæ à nobis superius adhibita fuit, cum statuimus quædam esse contraria, quæ nec in remisso gradu possunt coalescere. Ad quartum quid respondendum sit ex ijs, quæ superiori articulo differuimus, constat.

Solut. 3.

Ad quintum negandum est quod assumit: nam vbi primum contraria extra summam vnius latitudinem excurrunt, eo sunt ingenio, vt se non patiantur simul, tum ob naturæ pugnam; tum ob defectum

Solut. 4.

Solut. 5.

capacitatis subiecti. Itaque licet calor, ut octo eadem habeat proportionem, quoad numerum graduū ad frigus ut octo, quam calor ut quatuor ad frigus ut quatuor; non eandem tamen repugnandi vim obtinet: namque perfectam intensiōem gradualem, quadam necessitate naturæ, consequitur perfectum dissidium; quod in depresso, & imperfecto gradu non accidit. Ad argumenti confirmationem dicendum, subiectum. A. exempli gratia, calidū sexto gradu, agere in subiectum. B. frigidum quarto gradu; nec tamen agere in suummet frigus ut duo, quia vnumquodque agit ut assimilet sibi passum, proindeque non agit in subiectum iam simile, quale est in proposito exemplo, ipsummet. A. comparatione sui; sed in dissimile, cuiusmodi est. B.

Solutio. 6.

Ad sextum patet solutio ex dictis: possunt enim dari simul habitus auaritiæ, & liberalitatis in gradibus imperfectis; nō tamen scientia & error, nec actus volendi, & nolendi eandem rem, ob causas ante explicatas. Nec item duæ formæ substantiales propter rationes, quibus superiori libro ostendimus in quolibet composito vnam tantum substantialem formam inueniri posse: locus autem Aristotelis 4. Metaphys. intelligitur de contrariis perfectis, ut ipse met ibidem exponit, subdēs, nisi aut aliqua ex parte ambo, aut alterum quidem altera ex parte, alterum verò simpliciter insit.

Capitis quarti Explanatio.

Alteratio ad generationem ordinatur.

a Vm autem Postquam Aristoteles quot essent elementa, & quæ singulis inessent qualitates, explicuit: nunc mutuam ipsorum generationem pertractat. Quia verò & in libris de cælo statutum fuit, & experientia ipsa testis est, mutari inuicem elementa (alioqui nulla eis conueniret alteratio; cum hæc ex naturæ instituto ad generationem, & interitum via quædam sit) duo sibi examinanda proponit. Alterum, quonam pacto istiusmodi reciproca mutatio &

conuersio fiat. Alterum, an omnia elementa ex se mutuò gignantur. Totā verò huiusce rei disputationem quatuor theorematibus comprehendit. Primum est. Quoduis elementam in quoduis aliud sine discrimine conuerti potest. Hoc ex eo ostendit, quia inter quælibet contraria actiua, & passiua potest esse alternacōmutatio: quoduis autem elementam alteri aduersariū est, vel ratione vtriusque, vel vnius duntaxat qualitatis actiue. Nam aqua, verbi gratia, repugnat igni per humorem, & frigiditatem, aqua aeri per calorem tantum.

Elementa symbolica.

b Different tamen.) Secundum theorema. Elementa symbolica, seu quæ eiusdem qualitatis communione conueniunt, facilius, ac celerius in se inuicem mutantur; quæ verò non ita se habent, difficili-

C A P. IIII.

Ca Vm autē prius sit definitū simplicia corpora mutuam subire generationem, & ea insuper gigni ad sensum videantur (nam alioqui non esset alteratio: quippè cum ea in rerum tangibilium affectibus sita sit) quisnam mutue generationis sit modus, & utrū quoduis ex quouis gigni possit, an aliqua, & aliqua non, dicendum videtur. Quod igitur vniuersa in se inuicem transmutari nata sint, palam est. Nam generatio in contrarium, & e contrario fit: omnia autem elementa inter se contrarietatem ex eo habent; quia differentiæ ipsæ contrariæ sunt. Nam alijs, ceu igni & aquæ, ambæ sunt contrariæ: ille enim

Text. 24

enim aqua aeri per calorem tantum.

difficilius, & tardiùs. Hoc ex eo suadet, quia promptius est, atque expeditius vnum, quam multa commutari, id est, vnius quàm duarum qualitatum contrariarum repugnantiam vinci: ac cum symbolica elementa ex se vltro citroque oriuntur, vna tantum qualitas occidit, vt patet in generatione aque ex aere; sola enim caliditas aeris obluatur, sola perimitur: cum verò

enim calidus, siccusque est; hæc verò frigida, & humida.

Text. 25.

Quare in vniuersum quidem patet quoduis è quouis gigni natum esse. Iam verò quo pacto ex omnibus omnia fient, singulatim percipere haudquaquam est difficile. b Different tamen, nam celerius & tardiùs, item faciliùs, difficiliùsque alia alijs transmutationem subeunt. Quæ enim symbolum inter se habent, horum celerius est migratio: quæ verò non habent, tardasquod faciliùs sit vnum, quam multa mutari. Verbi causa, ex igni fiet aer, altero mutationem subeunte: nam ille quidē calidus, siccusque est, hic verò calidus & humidus. Quare, si siccitas vincatur ab humiditate, orietur aer. Rursum ex aere aqua fiet, si calorem frigus euincat: si quidem aer humidus, calidusque est, aqua verò frigida, & humida: quare mutato calore fiet aqua. Eodem modo, ex aqua quoque fiet terra, & ex terra ignis: nam vtraque ad vtraque symbola habent: aqua enim humida, frigidaque est; terra verò frigida, & sicca: quare si humiditate vincatur, emerget terra. Et rursum cum ignis calidus sit, & siccus, terra verò frigida & sicca, si frigiditas intereat, ignis è terra fiet. Quare patet circularem generationem simplicibus competere corporibus. Atque hic mutationis modus propriissimus est, propterea quod, quæ deinceps sunt, symbolum habent. Aqua autem ex igni, & terra ex aere, & rursum ex aqua ignis, & aer ex terra gigni quidem possunt: sed difficiliùs, quod plurium mutatio sit. Nam si ex aqua oriatur ignis, frigiditatem & humiditatem corrumpi prius est necesse. Et rursum frigiditatem & siccitatem si ex terra fiat aer. Eodem modo & si ex igni, & aere aqua, & terra fiant:

Text. 26.

vtrisque mutari qualitates est necesse. Hæc igitur generatio, tardior est. c Sin verò vtriusque altera qualitatum intereat, horum migratio faciliùs quidem; sed non in se se mutuò fiet: sed ex igni quidem & aqua, terra & aer: ex aere verò, & terra, ignis, & aqua ortum subibunt. Cum enim aque frigiditas fuerit corrupta, & ignis siccitas, fiet aer: nam huius quidem caliditas, illius verò similiter humiditas relinquatur. At cum calor ignis, & aque humiditas interierint, terra; propterea quod huius frigiditas, & illius siccitas remanent. Eodem modo ex aere, terraque ignis & aqua: nam cum aeris calor, & terre siccitas interitum subierint, fiet aqua: quandoquidem illius humiditas, huius frigiditas relinquatur. Cum verò aeris quidem hu-

Text. 27.

miditasque materię affectiones sibi convenientes seruat. Ignis flamma dicitur, qui est in materia aerea: carbo, qui in terrena, vt explicat S. Thomas prima part. quæst. 67. art. 2. ad 2. Quod tamen non ita est accipiendum quasi flamma solo aere pascatur, cum oppositum docuerit hoc loco Aristoteles, sed partim quidem aere, per quod differt à carbone, partim halitu terreno, quem

asymbolica in se transmutantur, duæ qualitates pugnant, duæ per se extinguuntur, vt calor, & siccitas ignis, cum ex eo aqua generatur.

c Sin verò vtriusque. Tercium theorema. E duo bus elementis asymbolis faciliùs tertium generatur, quàm vnum ex altero. Probat, quia in commigratione duorum talium in vnum tertium, non opus est, vt ab vtriusque duæ qualitates abigantur, sed vt singulæ à singulis; vna actiua, passiva altera: in conuersione autem alterius in alterum, duas ab vno expelli necesse est, vt ex dictis constat.

d Ignem autem gigni. Ex terra, & aere fieri ignem, quod paulo ante asseruerat, experientia probat. Nam flamma, inquit, maximè ignis est; hæc autem ex terra, & aere gignitur: aliter enim fumo, qui nihil est aliud, quàm terrea exhalatio aeri cōmixta: quo patet in generatione flammæ extingui terrę frigus, & aeris humorem, manereque materiam cum siccitate, & calore. Hic aduerte cum omnes ignes etiam inferni, eiusdem sint speciei, vt aduertit S. Thomas in 4. distinct. 44. quæstione 3. artic. 2. tres tamen eius quasi species ex parte materię numerari; videlicet ignem in propria materia, ignem flammam, ignem carbonem. Ignis in propria materia est, qui supra aerem residet, vbi raritatem, cetera-

Ex terra & aere fieri ignem

Tres quasi species ignis.

exhalat corpus, è quo flamma surgit. Quoniam verò ignis ubicunque extra propriam materiam est, à nativo statu recedit: cum hic Aristoteles flammam maximè ignem esse scripsit, non de igni absolutè, sed de nostrate solum locutus est: videlicet quia ex ignibus, qui apud nos sunt, flamma ad cōditiones ignis in proprio, & naturali statu magis accendit.

c Porro in hisce.) Quartum theorema. E duobus elementis symbolicis, altera qualitate in utroque pereunte nequit generari tertium. Etenim quæ relinquitur aut est eadem, aut contraria. Si eadem in utroque, verbi gratia, calor in igne & aere, non resultabit tertium, quia ex una qualitate nequit elementum constitui. Si verò est contraria, ut siccitas ignis, & humiditas aeris, cum hæc coniunctio impossibilis sit, neque tunc prodibit tertium elementum. Postremo summam colligit quæ de mutua elementorum commutatione dixit.

humiditas, terre verò frigiditas, ignis: quia illius caliditas remanet, huius siccitas, quæ nimirum igni competunt. d Ignem autem gigni etiam sensus ipse approbat, maximè enim flamma ignis est: hæc autem est fumus ardens: fumus verò ex aere, & terra fit. c Porro in hisce, quæ sunt deinceps, si in utroque altera qualitas corrupta sit: haudquaquam elementorum migratio in ullum corpus fieri potest, eo quod in utrisque aut eadem, aut contraria relinquantur, ex quibus nullum profectò corpus oriri potest: ut siccitas ignis, & aeris humiditas sit corrupta, calor in utrisque remanet. Si verò ab utroque calor abierit, contraria, siccum, inquam, & humidum relinquantur. Similiter autem & in cæteris. Nam in omnibus, quæ sunt eiusmodi qualitatum, altera eadem, altera contraria inest. Unde simul perspicuum euadit, quæ ex uno in unum mutantur uno corrupto, quæ ex duobus in unum corruptis pluribus gigni. Quod igitur ex omnibus omnia gignatur, & quoniam pacto in se se vicissim cōmigrant, dictum est.

Text. 28.

Text. 29.

Text. 30.

Q V Æ S T I O. I.

V T R V M Q V O D V I S E L E M E N T U M
est quouis gignatur, an non.

A R T I C V L V S. I.

A R G V M E N T A I N
negatiuam partem.

Eiecta opinione veterum Philosophorum existimantium elementa secundum formas accidentarias duntaxat, non autem substantiales transmutari; quos Aristoteles tum in hoc opere, tum alibi disceptando vicit. Quæstio adhuc superest; num omnia elementa, non solum remotè; sed etiam proximè, in se inuicem commeent. Sunt enim, qui contendunt neutiquam accidere, ut ignis primò in aquam, aut aer primò in terram vertatur, vel quod oporteat ex ijs medium elementum prius generari, ut ex igne & aqua aerem: ex aere & terra aquam: vel quòd ex eorum congressu non medium elementum, sed euaniidum quidpiam imperfecta admixtione coalitum

coalitum necessariò emergat, vt ex aqua, & igni vapor. Probatur autem hæc sententia primum ex eo, quia nequit ex aqua ignis fieri, quin prius materia aquæ calore & siccitate igneæ naturæ congruenti afficiatur: quòd verò ita affici non possit, quin prius aqua ipsa in aerem faceffat, probatur. Nam calor ignis multo est ad agendum efficacior, quàm eius siccitas, & humor etiam aquæ facilius actionem expedit, quàm siccitas ignis: quare facilius aqua calorem, quàm siccitatem acquireret, priusque eius humiditas siccitatem ignis obtundet, quàm ipsa à siccitate ignis minuat: ac denique prius erit calida & humida, quæ est ad excipiendam formam aeris idonea præparatio. Corroboraturque eiusdem irrationis vis, quia nisi ignis prius ex aqua aerem, quàm ignem generaret, sequeretur posse formam aquæ aliquanto tempore conseruari cum calore & raritate ampliori, quam forma aeris requirat, quod non videtur admittendum, Probatur consecutio, Etenim forma aeris postulat v. g. sex gradus caloris, totidemque raritatis: ignis verò octo gradus earundem; siquidē hæc qualitates intensiores insunt igni, quàm aeri. Cum igitur ad introductionem formæ ignis inferri debeant in materiam octo gradus caloris & raritatis: certè ab eo temporis puncto, quo materia aquæ sex caloris & totidem raritatis gradus obtinuerit, dum reliquos gradus adipiscitur, cum maiori calore & raritate conseruabitur, quàm aer.

Deinde, quòd ignis non possit in aquam transmutari, ostèditur, quia oporteret prius materiam ignis, dum ad aquæ formam disponitur, frigus recipere, atque ita friges fieri ignem: quòd tamen esse nequit, cum doceat Aristoteles lib. 2. de partibus animal. cap. 2. & cap. de oppositis, & D. Augustinus 3. super Genesim ad lit. cap. 4. ignem nunquā frigere.

Præterea, forma terræ vendicat summam grauitatem, hanc verò forma aeris non fert; Igitur dum materia sub forma aeris extiterit, nō poterit ad formam terræ perfectè disponi. Quare nequaquam terra ex aere generabitur. Atque huiusce etiam rationis momento ostendi poterit, nequaquam ex terra aerem, ignemvè fieri; siquidem hæc elementa eam exigunt leuitatem, quam forma terræ, nec in ipso præparationis decursu admittet, quin illico extabescat.

Ad hæc. Quòd nec vicina elementa saltem ignis, & aer in se transmigrant, probatur, quia vt ex igni aer gignatur, oportet calorem ignis ab aeris frigiditate remitti: quod non apparet, qua ratione, fieri possit, cū aeris frigiditas adeò exigua sit, vt ignei caloris repugnantiam frangere nequeat.

Denique, si ignis in se aerem conuerteret; iam elementum ignis subiectum sibi aeris elementum consumpsisset: nam parta semel victoria, in dies vberioris flammæ incremento, hostem inuasisset, atque in se iam omnino cōmutasset; præsertim cū multo maior sit ignis sphaera, quam aeris: quare non videtur admittendum aerem in ignem verti posse.

ARTICVLVS II.

RESPONSIO AD PRO-
positam dubitationem.Probatu-
r au-
toritate.Et ratio-
ne.Conclusio-
nis modera-
tio.Cur vicina
Elementa se
in vicem non
absument.

Solut. I.

SIt tamen conclusio. Quoduis elemētum ē quouis immēdiatē gigni posse. Hanc conclusionem statuit Aristoteles hoc in lib. cap. 4. text. 24. & 28. eāque tam Græci, quā Latini interpretes communi assensu amplexi sunt. Potest autē ex eo ostendi, quia nihil abesse, aut obesse videtur, quominus vnumquodque elementum, opera ac ministerio primarum qualitatum, quæ veluti quædam elementorum semina existunt, in aliud agat, eiusque materiam disponat, tandemque ex illo sibi simile procreet; vnde & ignem videmus ex terra ignem efficere, cum pulueris pugillum in se coniectum accendit: & ex aqua, cum aquæ guttulas, quibus inspergitur, absorbit: & ex aere, cum flammæ aer attiguus in pabulum cedit. Quod in cæteris elementis, comparatione aliorum, obseruare licet.

Proposita conclusio non ita est accipienda, quasi vnum elementum possit totum aliud in se conuertere: non enim id per naturam fieri potest, vt testatur experientia tot seculorum, quibus omnia quatuor elementa seruata in mundo fuere. Nec erat diuinæ prouidentię consentaneum, naturalium agentium causas ita disponi, vt vel ipsorum elementorū, vel alterius agētis effusa vi posset integrum aliquod elemētū absorbi, cuius interitu mundi corporis vniuersitas imperfecta maneret; quidquid in contrariam partem disputarint Stoici existimantes futurū aliquando, vt totus mundus ignesceret, referente Tullio. 2. de Natura Deorū. Item Berofus, qui Belū interpretatur, cap. 29. & Democritus.

Est igitur intelligenda cōclusio de corruptione elementorū quoad partes duntaxat, vt i monet D. Thomas 2. sentent. distinct. 19. quæst. vnica art. 2. ad 2. & lib. 2. contragent. cap. 90. Ferrariensis ibidē, Marfilius hoc in lib. quæst. 9. Saxonia quæst. 7. Non corrumpit autem vnum elementum ex toto aliud, quia dum agit, simul etiam ab eo patitur, atque ita vtrinque detrimenta capiuntur, vtrinque vel in totū, vel ex parte compensantur, vt Plato in Timæo, Aristoteles in libro de mundo ad Alexandrum, si eius est illud opus, & Philo Iudæus in libro de mūdi incorruptibilitate, luculēta, oratione explicant. Confert autē non parum ad hanc compensationē virtus corporum cœlestium, quibus incumbit publicæ incolumitatis gratia, effrenatam elementorum potentiam compescere, & moderari, vt docet S. Thomas in quæstionibus disputatis de malo, quæst. 5. art. 5. ad 6. & alibi.

Primo igitur aduersæ partis argumento concedendum est, quod absorbit, dicendumque fieri posse, vt aqua ab aliquo agente frigido, & sicco prius magna ex parte destituatur humiditate natua: quo in
euentu

De utilitate
& præstantia
ignis D. Dionysii
lib. de
cœl. Hier. c.
15. D. Basilii
homilia 3.
Exam.

Item Empedocle,
Anaxagoras &
Epicuri.

Lege Macro-
bium lib. 2.
in Somn.
Scip. c. 29.

eventu, si accedat ignis nihil impediet, quominus dū frigiditatē abigit, simul etiam id humiditatis, quod obest, excludat, ignemque generet; maximè cum iam tunc aeri procreando humor desit. Ad reliquam eiusdem argumenti partem dic vt ex aqua ignis generetur, non oportere aquam aliquandiu extra nativam suam constitutionem seruari cum vberiori raritate, quàm aer in naturali suo statu postulet: nihil enim impedit, quominus ignis producat sub minori raritate, quàm illius perfectio requirat, vt in nostrate igni quotidie videmus. Ad secundum, dicendum posse aquam ignem in se cōvertere antequam materia ignis tantam recipiat frigiditatem, vt ignis absolutè frigidus vocari queat; licet tunc extra naturalem suum statum aqua generetur, videlicet cū calore dominante, quem tamen postea à se, quoad potuerit, excludet vi frigiditatis, quæ ab ipsius forma, nisi aliunde impediatur, dimanat. Ad tertium, dicendum non esse incommodum aerem præter naturam concrefcere, ita vt, in transitu dispositionum, eo vsque grauior, ac densior fiat quoad, propria forma abiecta, in terram cōmutetur; similiterque terram pari modo in tantam raritatem abire, vt ex ea aer, vel ignis efficiatur. Ad quartum, calorem ignis à frigiditate aeris, etsi exigua, remitti posse, quantum satis sit ad generationem aeris, qui cum vehementi etiam calore gignitur; maximè cum aeri contra ignis voracitatem ferant nonnunquam suppetias externa agentia, potissimū corpora cœlestia. Ad quintum, etsi ignis vicinum aeris elementum assiduè carpat, coerceri tamen eius licentiam ab ijs causis, quas supra retulimus.

Solut. 2.

Solut. 3.

Solut. 4.

Solutio. 5.

QVÆSTIO II.

NUM SYMBOLICA ELEMENTA

in se se facilius commeent.

ARTICVLVS I.

ARGVMENTA, QVÆ

affirmatiuam partem oppugnant.

Lementa symbolica dicuntur ea, quæ societate qualitatibus alicuius in excellenti gradu conueniunt: vt ignis & aer, quæ dominantem calorem; terra, & ignis, quæ siccitatem dominantem cōmunem habent. Quòd igitur inter elementa symbolica non sit facilior cōmigratio, hunc in modum videtur concludi. Eadem est duorum ad duo, quæ vnius ad vnū proportio; tāq; difficile est duo à duobus, quā ab vno vnū vinci: at

Quæ dicantur symbolica elementa.

I. argum.

Hhh

in

in elementis symbolicis quatuor qualitates inter se pugnant; in asymbolicis duæ. Non est igitur inter illa, quàm inter hæc, facilior commigratio.

2. Secundò, si elementa symbolica in se faciliùs cõmutarentur, propterea esset, quia ex elemento symbolico vna tantum qualitas videtur expelli, ex asymbolico duplex; sed non ita res habet: ergo & cæt. Probatur minor, quia cum ex igni generatur aer, excluduntur ab igni duæ qualitates, nempe calor ignis quoad aliquos gradus, & siccitas, in cuius locum succedit humiditas.
3. Tertiò, aquæ gutta in rogi iniecta faciliùs ab igni absumitur, quàm particula terræ, & tamen aqua est asymbolica, terra verò symbolica respectu ignis: ergo & cæt.
4. Quartò, Actio fundatur in contrarietate; ergo ubi maior contrarietas extiterit; ibi erit maior ad agendum vis, & efficacia; sed inter elementa asymbolica est maior contrarietas, cum sit pugna inter quatuor: ergo asymbolica agent celerius, seque faciliori negotio profligabunt, & ex se mutuò gignentur.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS

Affirmatiua.

Facilius con-
uertere elemen-
ta symbolica,
quo pacto ac-
cipiendum.

Cõclusio bi-
partita.

Eius pars pri-
or confirmatur.

Nihilominus asserendum cum Aristotele capit. 4. huius libri eiusque interpretibus symbolica faciliùs in se transmutari: sed aduertendum, istiusmodi facilitatem duobus modis posse intelligi; vno vt faciliùs conuertere, idem sit, ac pauciora in conflictu amitti; Altero, vt idem sit atque celerius conuertere. Prior sensus, qui nonnullis placuit, nobis omnino displicet, estque alienus à mente Philosophi; cum enim probaret elementa symbolica transmutari faciliùs, quia tunc pauciora deperduntur: si faciliùs transmutari esset deperdi pauciora, ridicula esset eius probatio; ostenderet enim idem per idem. Accedit quod Aristoteles ad eiusmodi facilitatem explicandam, vsurpat verba illa, citius, tardius. Dicendum igitur elementa symbolica faciliùs, id est, celerius in se mutuò commutare; contra verò asymbolica tardius. Quod intellige ordinariè, ac nisi quid aliunde occurrat, quod transmutationem in symbolicis retardet, in asymbolicis acceleret. Priorem partem huius pronuntiati confirmavit Aristoteles capit. citato, textu. 25. quia vt asymbolica ex se vicissim gignantur, duæ qualitates abigendæ sunt; vt symbolica, vna duntaxat: promptius autem est in ijs vnã quàm duas qualitates vincere, & à subiecto depellere. Nam cum duæ qualitates actiue in gradu perfectò eidẽ elemẽto non conueniant, licet vnum asymbolicum vehementer agat in aliud, per qualitatem actiuam; tamen per passiuam remissiùs agit, ideoque multum differtur
asimili-

assimilatio. Vt in aqua videre est, quam licet ignis breui tempore calefaciat, lentè exsiccat, proindeque eam tarde in se conuertit. Quod non accidit aeri, verbi gratia, comparatione aquæ, in quam agit per calorem, nullo inter reliquas qualitates existente dissidio, quod materiam demoretur.

Posterior eiusdem pronunciati pars ex eo ostenditur, quia aquæ portiuuncula, quæ ob suam exiguitatem parum resistit, celerius in ignem abit, quàm magna aeris portio in eundem ignem: cum tamen ignis & aqua inter asymbolica; aer & ignis inter symbolica numerentur. Sed hoc ex accidente euenit, vt patet. Aduerte etiam non omnia symbolica æquè faciliè, neque omnia asymbolica, æquè difficile transmutari, sed pro ratione actiuitatis, & resistentiæ, maiorisque & minoris efficacitatis ipsarum qualitatum. Quæ quo modo habeant, & qua ratione in elementis attemperatæ sint, superius exposuimus.

Confirmatur posterior.

Non omnia elementa symbolica æquè facile aut asymbolica æquè difficile conuertuntur.

Igitur argumenta initio allata sic dilues. Ad primum dic tam difficile esse vnum ab vno, quàm duo vinci à duobus, cum cætera paria sunt, quod in subiecta materia non accidit, vbi duorum complicatio, aduersariorum protrahit victoriam. Ad secundum respondendum est, etiam in interitu elementi symbolici vtramque expelli qualitatem, sed eam, in qua erat conueniëntia, non nisi ex accidenti perimifaciliorem autem, aut minus facilem conuersionem secundum ea tantum, quæ per se expelluntur, spectandam esse, vt D. Thomas, & Aegidius annotarunt. Ad tertium, quid dicendum sit, liquet ex dictis. Ad quartum, concesso antecedente, neganda est consecutio: non enim ex multis contrarijs, quibus æquè multa ex aduerso resistunt, maior in agendo acrimonia, & efficacia perpetuò arguitur, sed maior actionum numerus, vt ex superioribus constat.

Solut. 1.

2.

3.

4.

Q V A E S T I O. I.

V T R V M E X P L V R I B V S

elementis possit gigni vnum à quo.

libet eorum specie distinctum.

A R T I C V L V S I.

Q V I B V S A R G V M E N T I S

videatur non posse.

Vod saltem, duobus in certamine pereuntibus, non possit gigni tertium, suadetur primum, quia si duo se mutuo interimunt, vnum, idemque elementum erit simul fortius, & imbecillius: fortius, quia vincit, perimitque alterum; imbecillius, quia ab altero superatur, & extinguitur. Quod tamen non videtur quare ratione constare possit. Item, sublata causa, non potest edi effectus, sed elementa, quæ inter se congregiuntur, sunt causa illius, quod post conflictum oritur: ergo si ipsa intendant, nequibit aliud elementum ab eis procreari.

Præterea, quod saltem ex aqua, & igni, non possit effici tertium, probatur. Nam tunc, & frigiditas, & calor, pugnando se se infringunt; & humiditas, ac siccitas pari modo, ut ex quatuor qualitatibus deprexis, refractisque non elementum, sed mixtum resultat. Vltimò quod ex habentibus symbolum non fiat tertium, ostenditur exemplo ignis, & aeris; Etenim, his in se agentibus, non perit caliditas, cum ambo calida sint, & calor non aduersetur calori: manebit igitur in materia calor, sub excellenti gradu, qui cum non obseruiat nisi aeris, & ignis generationi; utique ex tali congressu, nec terra, nec aqua prodibit, proindeque, nec tertium aliquod, ab igni, & aere specie diuersum.

ARTICVLVS II.

SOLVTIO DVBII. EXPLICATIO argumentorum.

Prima conclusio.

IN hac controuersia sit prima conclusio. Potest elementum vnum corrumpere plura elementa, & ex ijs, aliud à corruptis specie distinctum generare. Hæc ostenditur, quia nihil obstat, quominus vehemens ignis agat simul in portionem vnā aeris, & alteram terræ, & aliam aquæ sibi aptè coniunctas, easque perfectè disponat, & in ignem conuertat.

2.

Secunda conclusio. Quælibet duo elementa non habentia symbolum possunt, occasu suo, tertium gignere, ab ipsis specie diuersum. Hæc tradita est ab Aristotele capit. 4. textu. 29. eamque declarat, & confirmat S. Thomas; si enim concurrat ignis, & aqua, ita ut calor illius, frigiditatem huius; & humiditas huius, siccitatem illius multum exsuperet; poterunt istiusmodi qualitates ad eum se gradum perducere, ut existat in materia humiditas & caliditas, quas forma aeris consequitur expulsis formis aquæ, & ignis.

Hanc conclusionem statuimus de elementis, quæ non habent symbolum, non de ijs, quæ habent, quia ex illis tantum, non ex his, ut probat vltimum superioris articuli argumentum, potest oriri tertium à progenito;

genitoribus specie differens. Quod intellige, nisi duo habentia symbolum aliunde iam fracta & debilitata, atque à suo natural iſtatu procul deieſta, in pugnam veniant, vt aer admodum frigidus, & ignis cū aliqua iactura caloris: tunc enim ex his conflictu pereuntibus, poterit gigni aqua: Item ex terra præter naturam aliquantulum humida, calidaque, & ex aqua calida, ſimiliter extinctis, poterit aer generari. Quod eo minus eſt mirandum, quia non neceſſe eſt genitum produci cum qualitatibus in eo gradu, quem in naturali ſuo ſtatu, & perfectione poſtulat.

Ad primum eorum, quæ pro aduerſaria parte adduximus facile reſpondebit, qui meminerit ea, quæ à nobis ſuperius tradita ſunt de actiuitate, patibilitate, & reſiſtentia primarum qualitatum. Nam cū ea, quæ plus agunt, minus reſiſtant, & quæ plus reſiſtunt, minus agant; poterunt interdum duo elementa, compenſatis vtrinque viribus, ſe inuicem demoliri, vt neutrum victoriam reportet, ſed ita agendo vincant, & patiendū vincantur, vt tandem ambo ſuccumbant, & in tertium ab vtroque diſtinctum, abeant. Ita quæ nihil vetat idem alia ratione fortius eſſe, alia imbecillius.

Solutio. 1.

Ad ſecundum reſpondendum eſt, cū duobus elementis extinctis, oritur tertium, primum non eſſe pereuntium, & primum eſſe geniti, pertinere ad idem inſtans, ſatisque eſſe geniti cauſam immediate ante fuiſſe; imò nec in alijs rebus oportere exiſtere ſemper cauſam principalem ſecundum ſe, ante punctum generationis, cum plerumque ſufficiat dari tunc inſtrumētariam eius virtutem, vt patet in animantibus, quorum virtus ſemini impreſſa, licet illa obierint, proliſ generationē efficienter attingit.

Solutio. 2.

Ad tertium dicimus, nonnunquam ex mutua ignis & aquæ oppugnatione reſultare in ipſorum materia temperationem primarum qualitatū, quam forma miſti ſequatur: nonnunquam tamen, etſi nulla ex primis qualitatibus in ſummo gradu maneat, effici eam mixturam, quæ ſufficiat ad generandum tertium elementum extra naturalem eius ſtatum.

Solutio. 3.

Quartum argumentum probat ſecundam noſtram conſuſionem, cum ea tamen moderatione, quam adhibuimus, oſtendentes poſſe nonnunquam v. g. ignis & aeris congreſſu, inferri in materiam frigus ſufficiens ad aquæ generationem.

Solutio. 4.

Capitis quinti Explanatio.

Elemēta esse
cōmunia ge-
nerationi,
principia.

a Tamen adhuc.) Docuit omnia elementa ex se vicissim oriri: nunc ut ostēdat ea esse communia aliarum rerum generationis principia, disquiri, sit ne in rerū natura aliquod corpus, quod elementorū materia dici debeat, an non: probatq; contra veteres Physiologos eiusmodi corpus neutiquam dari. Id enim aut esset vnum ē quatuor elementis, ut aer, vel aqua; aut si non vnum, duo pluraue: vel si non vnum ex ijs, esset utique corpus aliquod à quatuor elementis distinctum. Quod autem nullum huiusce tripartitæ varietatis membrum admittendum sit, singulatim probat. Nam si primum detur, & aer v. g. ceteris tanquam materia subijciatur, cum aer sit quidpiam actu perfectio existens, sequitur alia dum ex eo fiunt, non gigni, sed alterari: siquidem quoties subiectum manet idem quoad formam & materiam; & mutatur secundum qualitates, alteratio est.

b Insuper.) Refellit secundum membrum ostēdens, non posse duo, aut plura, aliorum principia esse, ut aerem ignis, & aquā terrę. Nam si ex aere tanquam ex principio fiat ignis, cū aer maneat, & ignis non fiat nisi ex contrario, dabitur aliqua oppositio & contrarietas, cuius vnā partem habeat ignis, alterā aer: vtrunque verò simul in se cohibeat compositum, quod denuo gignitur, quodque non est aliud, quam ipse ignis: atque ita merent simul duo contraria in eodem. Nec satisfacet, qui dixerit vnū eiusmodi contrariorum esse in aere, alterum in igne, proindeque non recte colligi duo contraria inueniri simul in eodem. Non, inquam, satisfacet, quia materia non est compositū distinctum ab eo, quod ex ipsa constat, nec re vera compositum est. Quapropter si aer sit materia ignis, & habeat in se

Veterum in
dictis repug-
nantia.

humiditatem, erit simul in igne humiditas, & siccitas; illa ab aere, hæc à forma ipsius ignis. Vnde colliges antiquorum philosophorum in dictis repugnantiam, dum elemētum vnum alterius materiam faciunt. Si enim tale elementum subijciatur, ut aiunt, formis aliorum, materia est: iursus verò si est ens in actu, ut ponunt, materia non est.

c Sed neque aliud) reiicit tertium membrum probans præter quatuor elementa non dari aliud corpus, quod ipsorum principium & materia sit, ut veteres quidam ponebant; alij stantes corpus mediam inter ignem & aerem crassius igne, aere subtilius; alij medium inter terram & aquā

C A P. V.

a Tamen adhuc & hic quoque de eis cōtemplemur. Si enim aqua & aer, & id genus naturalium corporum materies sint, sicuti nonnullis quoque placet, aut vnum, aut duo, aut plura esse hæc necesse est. Itaq; vnum scilicet aer, vel aqua, vel ignis, vel terra, omnia sit, fieri nequit, si transmutatio in contraria sit, atque id transmutetur. Nam si aer sit, si remanet, alteratio erit, & non generatio. b Insuper nec ita videtur, ut simul aer & ignis aut quoduis aliud sit. Esset enim aduersantia quedam, differentiaque, cuius partem alteram ceu calorē ignis haberet. At verò nec ignis aer calidus erit: nam quod est eiusmodi, alteratio est, & non generatio. Ad hæc si ex igni aer oriatur, calore in contrarium mutato fiet: hoc ergo inerit aeri, eritq; aer frigidum quid. Quare fieri non potest, ut ignis, aer calidus sit: simul enim idem calidum esset, atque frigidum. Erit ergo aliud quid præter vtrunque idem & alia quedam communis materies. Eadem autem & de omnibus ratio est, non esse, inquam, inter hæc vnum, ex quo vniuersa sint. c Sed neque aliud quippiam, præter hæc, veluti medium quoddam aeris & aquę, aut aeris & ignis, aere quidē & igni crassius, sed ceteris subtilius. Nam illud aer & ignis cum contrarietate esset; d sed è contrarijs alterum priuatio est. Quare fieri non potest, ut illud vnquam per se sit, quemadmodum quidam aiunt infinitum, & id quod comprehendit, atque continet. Similiter ergo horum quoduis aut certè nullum. e Si igitur nullum sensibile hisce prius sit, hæc profecto erūt prima. Aut igitur ea semper manere & in se vicissim trās mutari non posse, aut posse, & aut omnia, aut aliqua & aliqua non, quemadmodum in Timæo Plato prodidit est necesse. Quod igitur necesse sit ea inuicem in se mutari, demonstra-

Text. 31

Text. 32.

Text. 33.

tum Text. 34.

aqua densius, terra subtilius. Quod ergo non detur corpus medium inter ignem & aerem ostendit, quia posset illud fieri aer & ignis recipiendo contrarias qualitates, nempe siccitatem ignis & humiditatem aeris; quod enim utriusque extremi naturam ita participat, utriusque affectiones recipere valet: & quod utriusque affectiones in se cohibet, utriusque naturam in se includit. Hinc ne colligas mista, quibus quatuor primæ qualitates insunt, debere elementorum formas in se actua continere: aliter enim illæ mistis competunt; aliter competere medijs corporibus inter singula duo elementa; his enim iuxta veterum philosophorum dogmata convenirent in eodem gradu, quo extremis, cum sic earum formis non repugnent: illis autem non nisi refractè conveniunt. Quod si quis obijciat contraria perfecta non posse dari simul, atque adeo non posse illa inveniri

Dilutio obiectionis.

Text. 35

tum est prius. Quod verò non æquè celeriter aliud ex alio nascatur, quod quæ communem nata sunt qualitatem, celerius ex se se mutuò oriatur, quæ verò non sunt nata, tardius, dictum est iam. f Ergo si una sit aduersantia, per quam mutationem subeant, duo sint, necesse est: nam insensibilis, inseparabilisq; materies medium est. Porro cum plura esse videantur, duæ ad minimum contrarietates erunt. Sed cum duæ sint, esse tria non possunt, sed quatuor, ut patet: tot enim sunt coniugationes. Nam cum sint sex, duæ ex ijs fieri non possunt: propterea quod inter se se contrariæ sunt. Sed de hisce diximus prius. g Cum autem mutuò in se se transmutentur, fieri non posse, ut principium quoddam sit eorum, vel in extremo vel in medio, ex hisce palam fiet. In extremis igitur non erit principium, quia ignis, aut terra essent omnia idèque sermo est, atque si ex igne, aut terra constare omnia dicamus. Præterea, neque medium principium erit, sicuti quidam aerem quidem, & in ignem & in aquam: aquam verò & in aerem & terram: ultima autem non amplius in se se vicissim transmutari putant. Nam stet hoc, nec in infinitum recta utraque ex parte abeat, oportet: in vno enim contrarietates essent infinitæ. h Sit L terra, L. Lympba, seu aqua, A, aer, I, ignis. Itaque si A, in I, & L. mutetur, una erit. contrarietas nempe ipsorum A, I, sint hæc, albor & nigror. Rursus si I, in L & A, mutetur erit altera, non enim L, & I, idem sunt, sint autem siccitas, & humiditas, s, quidem siccitas: H verò humiditas. Igitur si albor maneat, humida & alba erit aqua, si minus nigra, quandoquidem in contraria mutatio est. Aquam igitur aut albam esse, aut nigram, necesse est. Sit primum pari, ergo ratione S, inerit L, transmutabitur igitur & ipse ignis in aquam; contraria enim sunt

pariter in predictis medijs corporibus. Occurrendum erit, ex hoc quidem capite, quod contraria sint, pugnare in eodem subiecto, ex alio tamen, idest, respiciendo ad formas illorum corporum, quæ veteres fingebant, mutuò se se compati. Ceterum hæc ratio ut alijs quoque non paucæ ex ijs, quas in hac disceptatione affert, probabiliter duntaxat concludit, ut erit consideranti perspicuum.

d Sed e contrarijs) Diceret aliquis medium illud corpus nullius elementi proprietatem sortiri, sed ea privatum esse, id confutat Aristoteles ex eo, quia nunquam datur privatio absque altero contrariorū in subiecta materia, hoc est, quia alterū contrariorū insit: Itē quia eiusmodi corpus parimodo omni alia qualitate vacaret, & esset quasi infinitum quidpiā, nulli ad dictū formæ, concludere & cōprehendere in se valens omnia, uti quibusdā visum fuit, qui tamen longè à veritate aberrarunt.

e Si igitur nullū) Ex

eo quod nullum corpus sub sensum cadens elementis prius sit, ut ex superiori disputatione constat, competere esse vult Aristoteles elementa esse absolute prima sensibilia. Deinde ut confirmet nullum elementum esse principium aliorum, quærit num elementa permaneant, an alia in alia mutentur; idque vel omnia, vel quædam, ut Plato in Timæo docuit asserens terram non mutari. Tum quæstioni respondet ea, quæ superius tradidit summam colligendo, atque omnia transmutari invicem, quia affecta sunt contrarijs mutuò pugnantibus; sed quædam celerius, ut symbolica alia tardius, ut quæ symbolum non habent, ex se gigni.

f Ergo si una sit) Ex duplici contrarietate colligit quatuor esse elementa, non plura, neque pauciora. Si una, inquit, esset contrarietas, duo tantum forent elementa & nam materia prima quæ singulis formis subest, & ex se est pura potentia, nequaquam in elementorum numero reponitur) nunc autē, cum sint duæ contrarietates, neque plures qualitatum primarum combinationes, quæ

Quatuor esse elementa.

Omnia ele-
menta in se
vicissim mu-
tari

que elementa constituent, dari possint, quam quatuor, necessatio fatendum erit quatuor esse mundi elementa, neque hunc numerum aut maiorem effici, aut minorem potuisse.

g Cum autem mutatio ex dictis hanc conficit rationem; Omnia elementa possunt in se mutuo conuertere: igitur nullum est exterorum principium, cum nulla sit maior ratio, cur hoc potius, quam illud sit. Quia tamen posset quis dicere non omnia inuicem mutari, sed media in extrema, & extrema in media, non tamen extrema inter se, nepe ignem & terram atque adeo hanc posse aliquid esse principium: id confutat quia alioqui omnia essent terra & ignis, aut saltem ex terra & igni proprias formas adhuc retinentibus, constarent; quod plane absurdum est. Deinde ostendit neque medium corpus posse dici principium, uti quidam dicebant eo ducti argumento quod medium transeat in extrema, ipsa vero extrema imutabilia sint. Hoc

autem ut probet, sumit non dari progressionem infinitam ex parte extremorum, sed consistendum in duobus extremis, alioqui essent in uno infinite qualitates contrariis oppositae, per quas unum elementum infinitis aduersaretur.

h Sit T. terra. Demonstrat si medium in extrema commutetur, necessatio inter se commutatum in extrema. Vnde vero in hac demonstratione literis, ut saepe alibi, & pro affectionibus elementorum sumit quaedam, quae vere eorum affectiones non sunt ut candorem & nigredinem, videlicet quia in exemplis quaerenda veritas non est. Summa rationis, ut colligit D. Thomas, ita habet. Quaecunque mutuo contraria sunt, possunt inuicem transmutari: sed omnia elementa, siue habeant, siue non habeant symbola, siue media, siue extrema sint, opponuntur inter se vel una, vel duplici qualitate: igitur omnia inuicem transmutari queunt.

i Sed quod fieri nequeat. Not dari progressum infinitum in elementis neque versus inferiorem, neque versus superiorem partem ostendit ex eo, quia oportet in quolibet elemento dari infinitudinem qualitatum alijs aduersantiu. Nam cum unum quodque elementum, ut sensu notum est, in aliud conuertatur, quodlibet exteris contrarium esse oportet. Quare si infinitis, iisque natura diuersis opponatur, infinitas qualitates, per quas oppositionem exerceat, in se continebit.

k Quod si hoc sit. Probat non posse in uno elemento dari infinitas qualitates; quia aliquid nullum omnino elementum ex alio gigneretur. Siquidem aboleri oportet omnia contraria, quae sunt in elemento, ex quo aliud gignitur, at infinita confici & praeteriri non possunt. Secundo idem confirmat, quia si in uno elemento conuenirent infinite qualitates, omnia forent illud unum, cum in eo aliorum proprietates inessent. Cumque ei, cui alicuius rei proprietas inest, natura quoque inesse soleat.

sunt; nam ignis primo niger erat, & deinde siccus, aqua vero humida & postea alba; Liqueat itaque omnia in se se vicissim transmutari, atque etiam in hisce, ipsi terra reliqua duo symbola, nigrorem, inquam, & humiditatem competere: haec enim nedum copulata fuere. Sed quod fieri nequeat in infinitum ab initio (quod quidem cum essemus demonstraturi, in hoc ante incidimus) ex hisce emerget. Si enim rursum I, id est, ignis in aliud ceu in M, transmutetur, nec regressio fiat, aduersantia quaedam ab hisce, quas diximus, alia, I, & M, inerit; nam M, nulli ipsorum T. L. A. I. esse idem supponitur; Sit itaque K, ipsi I. & O, ipsi M. K. itaque omnibus T. L. A. I. inerit: nam ea in se se mutuo transmutari solent. Sed hoc quidem nondum sit ostensum, illud tamen in aperto est, quod si M, in aliud rursum transmutetur, alia in M, & in I. contrarietas inerit: atque ita semper primis cum sequentibus aliqua inerit aduersantia. Quare si infinita sint, infinitae quoque erunt in uno contrarietates. Quod si hoc sit, nec finiri quicquam nec oriri poterit. Nam si aliud ex laio fiet, tot & adhuc plures transire contrarietates oportebit. Quare in nonnulla transmutatio fiet nunquam, videlicet si intermedia infinita sint: quod profecto necessario accidet, si infinita sint elementa. Praeterea neque ex aere in ignem transmutatio fiet, si infinitae sint contrarietates. Fiet etiam omnia unum: nam omnes superiorum contrarietates hisce inesse, quae infra I. sunt collocata & contra necesse est. Quare omnia unum erunt.

Text. 36

Quae mutuo
contraria sunt,
posse inuicem
transmutari.

Capitis sexti Explanatio:

C API

Te
Hac d
Th. I.
e. 3. 8.
contra
e. 32. C
Ferr. ci
cts Pico
in lib. c
tit. ter
aque. F
lib. 1.
morth.
Clauius
2. Sacro

Capitis Sexti Explanatio.

Ma Irabitur porrò.) Coarguit Empedocle, quòd negarit elementa in se mutuò còuer-
ti, suisq; dictis pugnantia inuoluerit, dū ex vna parte facit elementa immutabilia: ex
altera affirmat posse illa inter se còparari, nam æqualia ea vocat: cū tamen quæ immu-
tabilia sunt còparari nequeāt, & ea, quæ comparari possunt, mutabilia sint. Quod ex
eo ostendit, quia trifariam còparari inuicē res solent. Primò, secundū quantitātē, vt
duo corpora æquali magnitudine prædita. Secundò, penes qualitātē & potentiā: quod duplici-
ter accidit. Velenim conferuntur secundū qualitates diuersæ speciei, vt si quis dicat ignē tantum
calefacere, quantum aqua refrigerat, quæ còparatio vocatur secundū proportionē: vel secundū qua-
litates eiusdē speciei, vt cū dicimus hoc calidū, & illud ex æquo calefacere, & hæc est tertia còparatio.

Reprehensio
Empedoclis.Triplex com-
paratio.

CAP. VI.

Text. 37.

Ma Irabitur porrò aliquis eos, qui elementa corporū
vno plura esse dicunt, ita vt in se nō transmutētur
sicuti Empedocles inquit, quo pacto ipsi elementa esse
còparabilia dicere queant. Atqui ille ad hunc modū ait. Nā
æqualia sunt hæc ònia. Si igitur secundū quantitātē, idē quid
omnibus inesse còparabilibus, quòd mēsurentur, est necesse: vt si
ex aquæ sextario vno aeris decem fiant: ergo idē quid vtrāq;
sunt, si mēsurentur eodē. b Sin verò nō hoc pacto secundum
quantitātē, vt ē quanto quantum, sed quantum possint, ve-
lut si aquæ sextarius æquē frigefacerē, atq; aeris decē possit,
atq; ita secundum quantitātē, nō quatenus quantitas est, sed
quatenus possunt aliquid còparabilia sunt, fiet sanē vt etiam
nō quātītātis mensura secundum potentias, atq; vires, sed
vt proportionē còparentur, v. c. vt hoc calidum, hoc albū. Sed
hoc in qualitate quidem similitudinē significat, in quantita-
te verò æqualitatem. Videtur itaq; esse absurdum, si corpo-
ra illa, quæ trāsmutari nequeūt, proportionē còparabilia nō
sint, sed potentiarum mensura & eo quod tantum ignis,
æquale vel simile calidum sit, atque aeris multò plus. Idem
nanq; cū maius est ex eo, quia vnius est generis, hanc habe-
bit rationē. c At verò neq; accretio fuerit secundū Empedocle
præterquā, quæ additione fit: nā igni ignē augeri cēset, inquit
enī, auget terra quidem propriū genus, æthera q; æther. Hæc
autem

Obiectio.

Solutio.

Text. 38.

Aduerte nōnullos ex hoc loco, in quo Aristoteles loquitur de de cupla
collegisse de sentētia Philosophi vnūquodq; elementū esse decuplo maius inferiore sibi, p̄ime co-
herente, hoc est, aquā esse decies maiore terra, aerē aqua: ignē aere. Verū neq; ita est, vt lib. 3. de
cæl. c. 3. q. 3. ostendimus: neq; Aristoteles id asserit: non enim agit de p̄portione magnitudinis, quā
elementa inter se habent, vt legenti planū erit, sed de illa, quā obtinet pugillus terræ v. c. ad eā, quæ
obuenit aquæ ex tali pugillo genitæ: nam ex vno terræ pugillo possunt gigni decem aquæ.
b Sin verò non hoc.) Ostendit, si elementa ponātur eiusmodi, vt inter se, quoad virtutē, seu
potentiā conferri queant, non esse negandū posse illa in se transmutari. Loquitur autē nunc de cò-
paratione quoad vires qualitātū alterantium, vt caloris, & frigoris. Nam, quæ talem subeunt
comparationem, vt cū vnum elementum altero calidius, aut frigidius dicimus: ea procul du-
bio communem materiam sortiuntur, & in se vicissim agunt. Idemque eueniet, siue collatio fiat
inter qualitates eiusdem, siue diuersæ speciei.

c At verò neque accretio.) Incurat Empedoclem, quòd dū elementorum cōmutatio ē negat,
veram

Reijcitur quo-
rundam opi-
nio de mag-
nitudine ele-
mentorum.

Hæc de re D.
Th. 1. p. q. 30.
c. 3. & lib. 2.
contra gent.
c. 32. Caiet. &
Ferr. eiusdē lo-
cis Picolom.
in lib. de quā-
tit. terræ &
aquæ. Fernel.
lib. 1. Cos-
moth. c. 2.
Clavius ad c.
2. Sacrob.

veram accretionē subtraheret, & eā tantūm reliquerit, quę accessione vñ ius corporis ad alterum, vt cū ignis igni additur, fieri solet, sicuti ex illius carmine constat. Nā cū accretio sit comes generationis partialis, & hęc, non nisi pręeunte alteratione detur: qui negat elementa, & ex cōsequenti mista alterari, negat etiam mista posse accrescere.

Reprehensio
Empedoclis.

d Longe autē difficilius. Peccauit etiam in eo Empedocles, quod iuxta doctrinę suę placita non poterat rationē reddere eius generationis, quę per naturā fit. Talis enim generatio aut semper, aut plerūque eodē modo procedit; nā homo hominē, vitis vitē gignit. Empedocles autem nullam huius rei causam afferebat, pręter elementorū cōmitionē & coalitum; cū tamen id non sufficiat, vñ simile aliud sibi natura simile producat; sed requiratur pręterea forma substantialis, quę generationis est principium. Nec satisfaciet Empedocles, si dicat idē generati es, & nō carnē, aut aliud quidpiam; quia elementa hęc potius ratione, quam illa inter se coeunt. Queritur enim quanam sit causa talis cōcursus, cū ipsa elementa per se esse non possint. Certē quod non sint

Confutatio
responsionis

discordia & concordia ex eo ostenditur, quia hęc solā elementorum secretionem & cōmitionē efficere possunt, non verō illā cōmitionē, ac misturā qualitātū, quę ad hoc potius, quam illud generandum necessaria est, & in qua missi ratio & natura consistit. Intelligi si missū spectetur, non vñ quid substantiale, sed accideriariū, sic enim ex quatuor primis qualitātibus, ad certam moderationem reductis intrinsecē coalescit.

Duplex missi
consideratio.

c Hoc autem est. Cur vnūquodq; aliud sibi simile generet, causam esse inquit, non solam elementorū cōmitionem, in qua Empedocles totū fortunę meritū attribuit, sed formā substantiāle, cuius est, vagam, & incertā materię potentiā, interuentu qualitātū, ad certum actū pręfinire & determinare. Et tamen nihil de istius modi forma, in qua tanta naturę vis & bonum insidet, scripsit Empedocles, sed solam mitionem commendauit, quę tamen re ipsa mitione non est, sed cōpositio quedā.

Dignitas, &
munus forme
substantialis.

Empedocles
elementa cōmitione
priora statu-
it.

f Atqui discordia. Empedocles elementa Deos vocabat, & cælum Deum, aiebatque elementa esse priora Deo, id est cælo: nam etiā corpus celeste ex elementis coaluisse predicabat, ac mūdi ortū adscribebat liti, quę elementa in sua loca secreuit. Hoc eius vltimum dictum coarctat hoc loco Aristoteles, aiens mundi procreationem amicitie, seu concordie potius, quam liti ascribendam fuisse; quia videlicet, concordia magnum quoddam naturę bonum est, lis & discordia ingens malum. Qua de re lege Gregorium Nazianzenum de pace, oratione 12. & 13. & 14. D. Augustinum lib. 19. de ciuit. Dei a capite 11. Alciatum emblem. 38. 39.

Concordie
bonum.

g Pręterea de motu. Leuiter de motu differuisse ait Empedocle. Nam cū statuerit litem & amicitia principia mouentia, nihil de ijs particulatim & discrete explicuit, neq; docuit quo pacto lis & amicitiam ouerēt: quod tñ declarare eū oportuit: nisi forte hęc esse ratio, & naturalis, atque cōcordie, mouere, inquā, tali modo. Quod cū non ita sit, cōsentaneū foret tractari id ab eo, aut defini-

autem adiiciuntur, apponunturq;. At ea, quę incrementa suscipiunt, nō ad hunc modū augeri videatur. d Longe autē difficilius fuerit eidē de generatione, quę natura fit, rationē assignasse. Nam ōnia, quę natura gignuntur, aut semper sic, aut plerūq; fiunt. Quę verō nō semper, aut plerūq; fiunt, a casu, & fortuna fieri absolent, Quā igitur causa est, vt ex homine homo aut sepe, aut plerūq; ē tritico triticū, sed nō oliua, oriatur? An si ita cōponatur os? non enim vñ, quēadmodū inquit ille, sed ratione quadā coeuntibus fit aliquid. Quenam igitur horū causa est? nō enim ignis, vel terra causa existit. At verō neq; concordia, aut discordia: etenim hęc segregationis, illa verō congregationis solū causa est. c Hoc autē est cuiusq; essentia: sed non mitione: mitionūq; prius diuulsio solū, quēadmodū inquit ille. In hisce nanque fortuna nominari solet, nō ratio: fieri enim nō potest, vt aliqua, vt contingit, ac temerē misceatur. Itaq; sic se habere eorum, quę natura cōstant, causa existit: atq; cuiusq; natura hęc est, de qua nihil meminit. Nihil ergo de natura dicit. At verō hoc ipsum bonū existit. Porro ille solā mitionē collaudat. f Atqui discordia haudquaquā secernit elementa ipsa, quę natura Deo priora sunt, sed cōcordia; dī autē, & hęc quoq; sūt. g Pręterea de motu simpliciter dicit: nō enim satis est accere cōcordiā & discordiā mouere, nisi hęc cōcordie ratio, sit, motu inquā tali cieri, & discordia tali. Igitur aut definiuisse, aut supposuisse, aut exactē vel molliter, vel alio quolibet modo demonstrasse oportebat. h Insuper cū vñ & pręter natura

Text. 39

Text. 40.

Text. 41

Text. 42

Text. 43

ter

definiendo, aut ut notum supponendo, facta tamen eius mentione, aut perspicuis rationibus d: monstrando, aut probabilibus disquirendo, aut alia quavis ratione, & via disceptando.

h Insuper cum vi.) Tradit quandā motus diuisionem, ex qua ansam arripit insectandi opinio nē Empedoclis. Motus, inquit, aut naturalis est, ut is, quo ignis in superū locum, terra in infimū tendit; aut est violentus, seu contranaturā, ut quo ignis in infimū, terra in superū locū agitatur. Motus autē violentus & naturalis contrarij sunt inter se. Querimus ergo, sit ne amicitie motus naturalis, an violentus. Ceterū cū elementa non congregentur, nisi ignis descēdat, & ascendat terras; & istiusmodi cōitio effectus sit concordie, iam motus amicitie erit violentus, & secretioni similis, ac lis magis erit causa motus naturalis, quā amicitia: quod falsum est, & Empedoclis dogmati repugnans. Quare fieri nequit, ut lis, & amicitia sint principia mouentia: quod si hæc non sunt cū apud Empedoclem non sint alia, nullus erit corporum naturalium motus; imò nec quies: habitus enim & priuatio circa idem versantur.

i Ad hæc videmus.) Ostendit Empedoclem sibi contradicere, & errare, dū inquit res naturales

Diuisio mo-
tus.

Habitus &
priuatio cir-
ca idem.

Empedoclis
cōtradictio.

ter naturam moueri corpora videātur, per naturam quoque mouentur; ut ignis ad superum quidem locum non vi, sed ad inferum vi fertur: vi autē & natura, contraria sunt; contingit autem vi moueri: ergo & natura quoq; motu cieri contingit. Cōcordia igitur illo motu mouet aut nō mouet. Nā terrā deorsū ferri, concordie contrariū est, & segregationi simile existit, potiusq; discordia naturalis motus causa est, quā concordia. Vnde fit, ut omnino concordia potius præter naturā existat. Simpliciter autē nisi cōcordia, aut lis moueat, ipsorū corporū nullus motus, statuse est. At hoc absurdū est. Ad hæc videm⁹ corpora motu cieri. Nā discordia segregauit. Aether autē in sublime subuectus nō a discordia fuit. Sed interdū illū velut a fortuna sublatū asserit: sic dicens, Nā plerūq; aliter, sed tū sic fortē cucurrit. Interdū ignē sursum ferri aptissimū esse: inquit enim, Ast aether longis sub humū radicibus ibat. Et insuper ipsū quoq; mūdū similiter nunc tēpore discordie; ut prius tēpore cōcordie habere dicit. Quid igitur mouens primum, motionisq; causa existit? nō enim discordia, & cōcordia: verum hæc alicuius motus cause sunt. Quod si sint, illa principium erit. Porro absurdum est animā ex elementis cōstare, aut elementorū vnū aliquod esse. Quomodo enim animæ alterationes, ceu musicū esse, & rursum non musicū, aut memoria, aut obliuio erunt? Perspicuū enim est quod si anima ignis sit, eadem illi, quæ igni, ut ignis est, affectiones cōpetent. Si verò ex elementorū mistura cōstet, corporea. At harum nulla corporea existit. Verū de hisce considerare alterius cōtemplationis est officium.

sum, interdū etiam deorsū fertur, motione fortuita; ita, & è cōmuni illo aceruo. & congerie in superū & in imū locum fortuito motū subierit. Cū autē omnis causa per accidēs, cuiusmodi est fortuna, reducatur ad causam per se, quæritur, quidnam primò per se moueat, & quæ sit causa motus per se. Nāque apud Empedocle lis, & amicitia non sunt causa motus absolute & vniuersim, sed certi cuiusdā motus, videlicet congregationis, & secretionis: etenim si absolute motus causa esset, vtiq; ipsa forent primū mouens. Quod cū minimè sint, alium primū motorem dari oportet.

m Porro absurdū est.) Coarguit Empedocle ex elementorū abusu: etenim ut corpora, ita & animā ex elementis cōponebat, aut vnū ex elementis esse affirmabat. Horū vtrūlibet falsū, absurdūq; esse, ex eo conuincit, quia si anima esset elemētū, nō nisi elemēti affectiones vendicaret. Quare neq; musica neq; priuatio musicæ, neq; memoria, aut obliuio in eā caderent; cū hæc propriā elementorū naturā minimè consequantur. Item si ex elemētis cōcreta esset, cū omne id, quod elemētis cōstet, mistū sit, & corporeū, sequeretur animā esse corpoream: quod a verò longē abest, ut ijs, quæ in libris de anima dicentur planum fiet.

fortuito & casu effici. Etenim pugnātia asserit, ppter ea quod cū duo tantū cōstitueret principia mouentia, litē, & amicitiam; nihilominus motū fortuitū posuit, atque ita duobus tantū principijs omnē motū attribuendo, fortunā & casum negauit, quæ alioqui concessit. Nā motū ætheris, quem ex lucenti igne conflagabat, interdū a fortuna ortū dixit, non a lite, ut constat ex illius carmine, quo indicat forte fortuna accidisse, ut ignis superum locū capesseret: & eundem nonnunquā aliter moueri solitū dicit, atque in primo mūdī ortualiquā etiā partē ignis, in terræ sinus cōmēfle, vtiq; nō impulsu naturæ, sed casu fortuito.

i Et in super ipsum.) Peccauit etiā in eo Empedocles, quod ita se nūc litis tēpore, mundū habere dixit, postquam singula è Chao, in quo permista & confusa erant, in propriā sedem abiēre; atque regnante amicitia: quia sicut nunc ignis, interdū, sur-

Omnis causa
Per accidēs
reducitur ad
causam per
se

Animam nō
esse corporeā
Capitis am.

Capitis Septimi Explanatio

Empedocles
elementis ge-
nerationē, &
interitum ne-
gavit.

Da E ipsis autem.) Postquam de elementis quoad eorū principia, nemerūq; disputavit, nunc quo pacto in mixtionem veniant, explicare instituit: ac primū docet quicūque fatentur elementa, ex quibus constant corpora, habere aliquid cōmune, videlicet materiam, debere quoque eos admittere posse illa mutuo trāsmutari: & qui ea trāsmutabilia esse concedunt, similiter inficiari non posse, inesse illis vnam cōmunem materiam. Tum inculcate incipit Empedoclem, qui fecit elementa generationis, & interitus expertia, eaque proprias formas in re mixta servare dixit: quod si esset, nullę darētur partes similiū rationū, ut ossa & carnes: siquidem quælibet harū cōstaret ex multis formis diuersarum specierum.

b Quod autē dicitur.)

Contra verā sententiam, quæ statuit elementa mutabilia, opponit quoddā secū dum eā difficile videatur explicare, quoniam modo caro & os fiāt ex illis. Nā quo pacto ex aqua genere tur aer promptū cuiusue est intelligere quoniā hęc cōmune habet materiam: at quo pacto ex ijs pdeat vñū ab ōnibus distinctū, magnā habet difficultatem, cū nō appareat quidnam dari possit elementis, & mixtis cōmune. Proponit verō circa hanc dubitationē sententiam Empedoclis existimāis mixta cōcrescere ex elementis in exiguas partes cōminutis, uti parietes ex lateribus, quod impugnat quia sequeretur nō posse ex quolibet parte mixti extrahi omnia elemēta, sicuti nō ex quavis parte parietis educi queūt lapides & lateres: ut etiā ex hac cere portione, sphaera; ex illa pyramis, non ex vtraque vtrumlibet simul fieri potest. Sed hoc eodē exēplo confutat, quia ut ex quolibet parte cere potest quælibet figura conformati, ita ex quolibet parte mixti potest per resolutionē quoduis elementum gigni. Quod tamen Empedocles tueri non valet, qui in mixto integra servat elementa.

Obiectio.

c Pari modo.) Contra propriam sententiam obijcit, quod etsi elementa mutabilia, & vnam habentia materiam constituantur, a huc videatur sequi absurdū si quidpiā fiat ex elementis: aut enim hęc integra manent, aut non. Si manent, nihil erit aliud mixtio, quā compositio, ut aiebat Empedocles. Si non manent, sola eorum materia in mixto relinquetur, atque ita mixtio non erit, sed generatio, si quicquā ex illis sit: quod si nihil sit, vtiue manebit sola materia per se. Namque ex vnius interitu non videtur sequi aliud, quā generatio alterius; vel nudæ materię cōservatio, quod tamen esse non potest.

Dilutio ob-
iecti.

d Igitur postquam.) Diluit propositam obiectionem, explicans modum, quo fit mixtio,

CAP. VII.

Text. 46.

Da E ipsis autem elementis, ex quibus corpora constant, ijs quidem, qui commune quid esse, aut ea inter se trāsmutari putant, si ex hisce alterum, & alterum quodq; contingat, est necesse. Qui verō generationem mutuam non faciunt, nec ē singulis singula, sed velut ē muro lateres gigni volunt, absurdum quid dicunt. Nam quæ carnes, & ossa, & cæterorum quoduis ex illis erunt? b Quod autem dicitur dubitationem habet, etiam apud eos, qui generationem mutuam astruunt, quoniam pacto ex ipsis diuersū quid ab eis oriatur: verbi causa ex igni aqua fit, & ex aqua ignis: nam subiectum cōmune quid existit, sed & caro atq; medulla ex eis fiunt: at hæc, quomodo? Etenim illis, qui perinde, ut Empedocles dicunt, quisnam erit modus? Nam cōpositionem esse quomodo ē lateribus, atq; lapidibus fit murus, necesse est: & hæc mixtura, ac congeries ex cōservatis quidem, sed secundum exiguas portiones iuxta se se compositis erit elementis? Ad hunc itaq; modum, caro & cæterorum quodq; fiet. Accidit autem, ut non ex qualibet carnis parte ignis, & aqua gignantur (sicuti ex cera, ex hac parte pila, ex aliqua alia meta fieri potest) sed ex vtrāq; vtrūq; fieri queat. Hæc itaque hoc gignantur modo ex carne, & quavis parte vtrumque. At hisce, qui illo modo dicunt, ex quavis vtrumque gigni non potest: sed perinde fit ut e muro lapis, & later ex alio loco, ac parte vtrumque. c Pari modo & hisce, qui ipsorum materiam vnam faciunt, dubitatio quædam obrepit, qualiter ex ambobus, calido, in-

Text. 47.

Text. 48.

leu

seu quo pacto elementa admisionem concurrant. Ac primo supponit quatuor primas qualitates intendi, & remitti. Deinde bifariam posse quidpiam dici calidum & frigidum, vno modo simpliciter actu, ut quod totam qualitatis latitudinem vendicat; ac quod ita calidum est, frigiditatem potentia tantum habet; & contra quod ita est frigidum, obtinet tantummodo potentia calorem: idemque similiter de alijs contrarijs pronuntiandum est. Alio modo dicitur quidpiam calidum, quia calorem obtinet, non tamen sunt mum; sed in aliquo gradu: ac quod ita affectu est, aliquid frigoris admittit, estque tunc subiectum partim frigidum, partim calidum, idem de ceteris contrarijs dicendum. His positis docet elementa eatenus misceri quatenus contraria, quę nativę eorum affectiones sunt, manent in misto neque prorsus actu, neque solum potentias, sed re fractis

Dupliciter
posse quidpiam
calidum vel
frigidum ap-
pellari.

Qua ratione
excellentijs ad temperiem
miscantur
elementa.

quam, & frigido: aut igni, & terra quippiam erit. Nam si caro ex ambobus sit, & neutrum illorum, nec rursus servatorum compositio, quid restat id esse præterquam materiã, quod ex illis constat? nam corruptio alterius aut alterum facit, aut materiam. Idcirco postquam calidum & frigidum intensiorem remissionemque suscipiunt, cum simpliciter alterum actu fuerit, tunc alterum erit potentia. Cum verò non prorsus, sed frigidum ut calidum, & calidum, ut frigidum fuerit propterea quod quę miscetur suas exuperantias vicissim corrumpunt, tunc neque materia erit, neque illorum contrariorum utrunque sed inter medium, actu simpliciter erit. Porro quo potentia magis calidum est, quam frigidum, aut contra, hoc duplo, aut triplo, aut alio id genus modo magis calidum potentia, quam frigidum existit. c. Alia itaque mista ex contrarijs erunt, aut elementis: & elementa ex illis quodammodo potentia existētibus, non tamen sicut materia, sed dicto modo. Atque hoc quidem pacto mistio: illa verò materia id, quod gignitur, existit. f. Præterea & ipsa contraria pati solent, quemadmodum antea præfinitum est. Etenim actu calidum, potentia frigidum est, & actu frigidum potentia calidum. Quare nisi ad æqualitatem redacta sint, in se mutuò transmutentur. Simili modo & in ceteris contrarijs, atque primò quidē elementa ipsa transmutantur ita: deinde ex hisce carnes, & ossa & huiusmodi fiunt, cum illa, calido quidem in frigidum, & frigido in calidum transeunte ad mediocritatem venerint: hic enim neutrum est: mediocritas autē multiplex est, & nequaquam indivisibilis. Similiter humidum & siccum & talia, carnem, ossaque, & cætera id genus mediocritatē efficiunt.

excellentijs ad temperiem
reducta. Ita verò neque
sola materia servatur,
nec contraria integra ma-
nent, sed contraria de res-
ta simul cum materia.
Addit posse unam qualita-
talem magis, minusve in
tēsam mixto inesse: atque
inde unum mistū esse alio
calidius, frigidiusve duplo
triplo, aut alia proporti-
one, quā una qualitas aliā
vincit, aut ab ea superatur.
e. Alia itaq; mista) Admo-
net quemadmodum mi-
sta fiunt ex elementis, ita
elementa educi ē misto.
Constare verò ex elemen-
tis mista non ita ut sola
ipsorum materia superstes
sit, sed modo proximē tra-
dito, ut maneant qualitates
ad temperiem quandam
refractæ, atque ita misto
fit non generatio pura: si-
militerque elementa fiāt
ex misto non tanquam ex
sola eius materia, sed ut ex
illo, in quo ipsa potestate,
seu virtute continentur.
Sic porro dicendum mi-
sta fieri ex elementis per
misionem, cōpositionēq;
& elementa gigni ex mi-
stis per resolutionem.

Elementa pro
dire ē misto.

f. Præterea & ipsa contraria) Qua ratione primarum qualitatum mixtura & temperies fieri possit, declarat, aiens contraria mutuò pati ut cap. 4. huius libri & 7. atque ultimo superioris di-
ctum fuit, quia quod est actu calidum est potentia frigidum, & contra. Quare si elementum non
admodum prævaluerit, ita ut alia in se convertat, dum invicem patiuntur & repugnant, atque in
certamine unum contrarium alterius aciem hebetat, reuocabitur ad mediocritatem contrarietas,
& temperatio quędam idonea consequetur, quę non est necesse, ut in infæcili consistat, hoc est ut
pari portione tanquam medium mathematicum ab extremis distet, ut unum quę sit: re enim vera tam
calidi & frigidi, quā siccī & humidi temperatura varia est pro diversitate compositorum, & par-
tium in vno eodemque composito.

mediocritas
primarū qua-
litatum non
est posita in
secili.

Capitis octavi Explanatio.

In quolibet
misto conti-
neri omnia
elementa.

a Mnia autem) Duplici ratione demonstrat in quolibet misto inesse ele-
menta omnia. Prima ita habet. Corpora mista, quæ circa terram gignuntur
(de ceteris autem id ipsum, quod de his, iudicari debet) constant terra & aqua:
ergo aere & igni; atque adeo omnibus elementis. Assumptum probat, quia
istius modi mista naturaliter in terra quiescunt, proindeque terræ naturam
participant. Deinde cum agglutinari nequeant absque humore aqueo, qui
id mirifice præstat, & nam quæ illius expertia sunt in pulverem dissipantur)
necesse est ut aqua etiam in ijs contineatur. Consecutione ex eo probat, quia

cum qualitates horum elementorum aduersentur qualitatibus aeris & ignis: contraria verò in gradu per
fecto inueniri simul non
possint, sit ut depressa,
at refracta esse debeant,
atque adeo & inuicem com-
mista. Ex quo sequitur ubi-
cunque reperitur terra
& aqua in mentionem co-
euntia, debere simul in-
ueniri aerem ignemque ra-
tione suarum qualitatū.

Contraria in
gradu remis-
so posse inue-
niri simul.

Aduerte id, quod Aristoteles ait, aquam ex simplici-
bus belle terminari intel-
ligendum esse quoad ter-
minationem, quam efficit,
dum permeat partes mi-
sti, eisque inherescit, alioqui
aer melius est terminabilis
quia summè humidus.

b Sed & id cuiusque
Hæc est altera ratio ad id
institutum comprobandum,
in qua supponit eandem
esse rationem in uiuentibus,
atque in ijs, quæ vita caret,
quoad compositionem ex
elementis; argumentatur
que in hunc modum. Vnum
quodque nutritur ex ijs,
quibus constat: Sed uiuen-
tia nutriuntur ex elementis
inter se coalitis; ergo ex

Vnumquodque
nutritur ijs,
ex quibus con-
stat.

ijsdem constant. Minore probat exemplo stirpium & aliorum à terra nascentium; quæ, cum magis ter-
restra sint, minus videntur nutriri pluribus, sed potius sola terra, & tamen re ipsa omnia elemen-
ta in eorum pastu contineri inde patet, quia agricolæ ad stirpes, segetes, herbas aliaque, eiusmodi
è solo educenda sustentandaque terras aquis irrigant, & fimo, ac latamine pinguefaciunt. In quo nu-
trimento cum insint duo elementa terra & aqua, reliqua etiam duo simul inesse oportet, nimirum
ignem & aerem, ratione, quam paulò ante adduximus.

Videri ignem
nutriri.

c Cum autem alimentum) Non solum vulgo, sed & quibusdam veterum Philosophorum per
suasum fuit ignem nutriri. Primum, quia suffecta materia palam excresecit. Deinde, quia semper
ei aliquid accedit, & decedit. Item quia deuorare materiam videtur. Tum, quia exhalat fumum
tanquam ex alimentum decoctione. Præterea, quia velut animal quoddam est, cum ex se moueri
videatur. Denique quia inter omnia elementa maximè formalis est. Alimentum autem est
quasi materia, & id quod alimentum capit est quasi species & forma. Ex his omnibus rationi-
bus ultimam duntaxat profert hoc loco Aristoteles, ut ex occurso doceat ignem maximè videri
nutritionem capere: qui tamen una cum ceteris elementis quatenus in quolibet misto virtute
continetur, in pabulum rerum uiuentium cedit. Neque tamen ipse propriè nutritur, ea videlicet
nutritione, quæ fit attractio intus alimento per attractricem & decoctricem virtutem animæ: cum
& vita

Non tamen
propriam nu-
tritionem su-
bire.

C A P. VIII.

Oa Mnia autem mista corpora, quæ circa locum, qui
medio vniuersi tribuitur, collocata sunt, ex simplicibus
constant omnibus. Nam terra quidem idcirco cunctis
inest, quod vnumquodque maximè, & ut plurimè
in proprio terræ loco existit. Aqua verò, quid composita si-
nni oporteat, & illa è simplicibus sola bellè terminari que-
at. Præterea quod & terra sine humiditate consistere non
possit, sed humiditas id sit, quod continendi vim, ac coer-
cendi habeat: nam si humiditas à terra prorsus eximatur,
ea defluet profecto. Terra igitur & aqua has ob causas
insunt. Item aer & ignis, quod terræ & aquæ contrarie
sint. Nam aeri terra, & aqua igni contraria est: quantum
substantiam substantiæ contrariam esse contingit. Cum
igitur generationes è contrariis sint, & contrariorum extre-
mum alterum insit, alterum quoque inesse est necesse. Qua-
re in omni composito simplicia omnia inerunt. b Sed & id
cuiusque rei nutritio comprobare videtur: omnia enim
eisdem aluntur, quibus constant: omnia siquidem pluribus
aluntur. Nam quæcunque vno solo ali maximè videntur
ut plantæ aqua, pluribus aluntur, terra enim aquæ admi-
sta est. Quamobrem ipsi quoque agricolæ miscentes ir-
rigare conantur. c Cum autem alimentum ad materiam
pertineat, quod autem nutritionem suscipit, cum materia
coniunctum forma sit, atque species, rationi consentaneum
fuerit

Tet. 49

Text. 50.

Platarchus
in probl. 9.
75.)

& vita, & anima careat. Neque obstat quod videtur à se moueri, dum vltro in superum locum fertur. re enim vera non à se mouetur, vt à causa principali, quod rerū vinentium proprium est, sed à generante, vt in physicis docuimus. Neque cætera indicia nutritionis, quæ afferuntur, probant competere illi veram nutritionem, sed eam solum, quæ fit per appositionem vnius corporis ad aliud, quæque non igni tantum, sed alijs etiam elementis & plerisque mixtis inanimatis conuenit.

d Quippe qui solus Ignem maximè formam, seu formalem esse probat ex eo, quia suapte natura sursum euolat ad concanum cælestis orbis, qui inter corpora simplicia maximè formalis est, & ad quem sublunaria se se habet tãquam materia ad formam: quandoquid id, quod terminat, modum obinet formæ cuius est materię vagam, & indefinitam potentiam terminare: at inferiora corpora à cælestibus terminari, ac circumscribi constat. Itaque vis rationis hæc est, Ignis tendit ad id, quod maximè formale est, nempe ad orbem lunæ, sed vnā quodque ad id, quod sibi simile, & cognatum est, fertur: Igitur ignis est maximè formalis. Posset & alia ratione idem ostendi. Nam formæ proprium est agere, sicuti materię pati: at ignis inter omnia elementa plus actiuitatis obtinet merito caloris, qui cæteris primis qualitatibus actuosior est. Quare ignis maximè formalis est. Lege D. Dionysium in lib. de cælesti Hierach. cap. 15. Plutarchum in libro, qui inscribitur. Ignis ne an aqua sit utilior.

Ignem maximè formale esse inter cætera elemēta.

Formæ proprium agere, vt materię pati.

Q V A E S T I O I.

Q V I D, ET Q V O T Y P L E X
sit temperamentum.

A R T I C V L V S I.

TEMPE R A M E N T V M N O N E S S E
relationem, nec quintam qualitatem; sed quatuor
primas ad moderationem reductas.

V oniam Aristoteles proximis capitibus de primarum qualitatum temperamento egit, de eadem re in præsentia differemus. Ac primò discutiendum occurrit, sit ne temperamentum relatio, an qualitas. Relationem esse, hoc modo ostendi potest. Temperamentum nihil est aliud, quàm primarum qualitatum symmetria, seu proportio; at proportio relatio quædam est, ergo &cæt. Cōtraria tamen sentētia existimantium tēperamentum qualitatem esse, vera est, & communi Philosophorum, Medicorumque assensu comprobata. Eam astruit Auicenna 1. sufficientiæ cap. 10. Galenus lib. 1. de vsu partium & lib. de morborum differentijs cap.

Temperamentum videri relationem.

Esse potius qualitatem.

quibus id placuit.

cap. 4. Garbius in sua sūma tract. 2. quæst. 4. Fernelius lib. 3. suæ Physiol. cap. 3. Eidem suffragatur Aristoteles in cap. de qualitate, ubi morbus & sanitas qualitatibus annumerat; & merito, cū morbus, & sanitas definiatur *διὰ θεοσις*, idest, affectus; ille cōtra naturā, hæc secūdū naturā affectus autē qualitas est. Itē, quod tēperamentū relatio non sit, ex eo concluditur, quia vnum temperamentum dicitur alteri cōtrarium, vt phlegmatico biliosum; at relationi contrarium nihil est. Deinde, quia mixtorum corporum functiones, eorum temperamento ascribuntur, teste Aristotele lib. 2. de partibus animal. cap. 1. & Galeno in lib. de morb. different; cōstat autem relationes nullam operandi vim habere, vt in physicis ostendimus. Præterea, quia qualitatū temperatione præparatur, ac disponitur materia ad formam mixti recipiendam; non disponitur autem relationibus, sed qualitatibus. Igitur ad argumentū pro contraria opinione, dicendum, temperamentum definiri proportionem primarum qualitatū, non quod temperamenti essentia in ipsa proportionis relatione consistat, sed quia eiusmodi relationem quasi connotatam necessario importat; ac si diceremus, temperamētum esse primas qualitates, sub certa proportionē.

Porro, licet pro certo habendum sit, temperamentum esse qualitatem, magna tamen existit controuersia, sit ne vna tantum, an plures. Auicēna Fen. prima primi doctrina 4. & 1. sufficientiæ cap. 10. arbitratur temperamentum esse quintam quandam, eamque simplicem qualitatem, diuersam à primis, ex earum tamen actione, & perpeſsione ortam, quam complexionem appellat. Solent autem ad id confirmandū hæc afferri argumenta. Omnes mixtorum functiones temperamētis administrantur, vt ex Aristotele, & Galeno ante docuimus: atqui licet in brachio, aut pede idem esset caloris & siccitatis gradus, qui in ventriculō, non fieret in eis chylus. Igitur naturales temperamentorum virtutes non consistunt in primarum qualitatū proportionē, sed in alia qualitate, ab his resultante, quæ in singulis membris, pro cuiusque munere variatur. Secundō, idem probatur ex analogia similitudineve, quæ est inter formas substantiales & accidentarias. Vt enim in quolibet mixto vnica est forma substantialis, virtute elementares continens: ita videtur ponenda vna accidentaria, quæ virtute accidentarias cohibeat. Item, proportio primarum qualitatū nimis fluxa, & inconstans est, vt in corpore humano patet, quod à cibo pleniore, à vini potu, æstu, balneis, exercitatione, assidue incalescit vehementius; sicuti & ex contrarijs causis refrigeratur. Oportet ergo tēperamētum in alia firmiore & diuturniore qualitate situm esse, ne mixta corpora passim à propria constitutione deiecta periclitentur.

Nobis tamen assentiendum potius videtur ijs, qui arbitrantur temperamentum esse ipsas quatuor primas qualitates ad temperiem reductas. Nam quod quinta illa qualitas, quam Auicēna induxit, fictitia sit, ostenditur. Vel enim cæteræ qualitates superstites manent in mixto, vel ijs in congressu pereuntibus, ipsa tantum viget. Quorum neutrum dici potest. Non primū, quia superuacanea tunc erit eiusmodi quinta qua-

Quid morbus quid sanitas.

Refellitur esse relationē.

Ad argum. aduersæ partis.

3.

Lib. 2. c. 7. q. 14. a. 3. ad 3.

Temperamentum an sit simplex qualitas.

Videri simplicem Auicēna.

1.

2.

3.

Esse re vera aggregatum ex primis qualitatibus.

refellitur Auicēna.

dici potest. Non primum, quia superuacanea tunc erit eiusmodi quinta qualitas; omnes enim illius functiones, nempe calefactio, refrigeratio, humectatio, exiccatio, à quatuor primis qualitatibus abundè administrari possunt: Nec etiam secundum, quia cum vna qualitas sibi ipsi non aduersetur, nulla iam esset in genito contrariorum repugnàtia, proindeque res viuentes non circumferret secum internam causam morbi, senij, interitus, quod falsum est, & à communi Philosophorum sensu alienum. Quare statuendum potius erit temperamentum esse calorem, frigus, humorem, siccitatem sub certa temperie. His adde argumenta illa, quibus supra ostendimus, ideo elementa dici contineri virtute in misto, quia manent in eo quatuor primæ qualitates ab illis deriuatæ.

Argumenta verò contrariæ sententiæ facillè explicantur. Ad primū enim, cōcessa maiore propositione, quod ad minorem attinet, dicendū, si ventriculi temperamentum ad aliud corporis membrum transferatur, cum ijs, quæ ventriculum ad concoctionem perficiendam iuuare solēt, cuiusmodi sunt vicinia cordis, iecoris, lienis, & diaphragmatis; id membrum gignendi chyli vim habiturum.

Ad secundum respondendum est, in quolibet cōposito nō nisi vnā formam substantialem dari posse, ob rationes, quibus id in primo huius operis libro ostendimus: at nihil ob stare, quominus plures formæ accidentariæ in eodem simul inueniantur, præsertim cum re ipsa dari, aliunde etiam ratio conuincat. Ad tertium dicendum, etsi aduentitiæ causæ aliquantulum intendunt minuantvè qualitates, quarum moderatione temperamentum continetur; non proinde cōfessim dici posse, corpus aliud temperamentum assumere: quia, semotis ijs causis, mox se ad pristinam constitutionem reuocat: nisi fortè earum appulsus acer nimis, & diuturnus sit: tunc enim contingit, vt corpus à proprio temperamento omnino deciscat, & ad aliam habitudinem, quam in posterum seruet, traducatur.

Aduerte autem, licet sanitas pendeat ex temperamento cuique animali debito, imò nihil aliud sit, quàm eiusmodi temperamentum probè se habens: tamen non vbi primum animal ab eo, vel leuiter deflectit, ægrotum à medicis appellari: non enim ab ijs ægritudo dicitur, nisi cum status corporis labefactatur, & animalis operationes insigniter læduntur, ad quod non sat est quilibet recessus à pristina qualitatum moderatione. Quod si quis obijciat sanitatem consistere in indivisibili proportionem: atque adeò, vbi primum animal ab ea discedit, labi in morbum. Occurrendum erit sanitatem ad amussim perfectā, sitam esse in eiusmodi indivisibili, à quo omnis digressio, si philosophicè, & ad exactæ normæ rationem loquendum sit, morbus dici potest. Non tamen sic appellari à medicis, qui morbum non vocant, nisi eam intemperiem, de qua ipsis cura est, quæque, vti diximus, notabili offensione actiones interpellat, seu facultates ne munus suum grauiter expleant, impedit. Atque illud etiam ex medicorum disciplina obiter addimus, interim dū tēperaturæ dissolutio cor ipsū, quod

Non quælibet dissolutio temperamenti censetur ægritudo.

Animal quā
do febris lebo
rare iudicādū
fit.

Febris defini
tio.

& vitæ, & valetudinis fons est, non occupat, haud censerī animal fe-
bri correptum, esto alia membra ultra modum incalescant. Imo nec
exuperantiam cuiusvis caloris in eo factam, febrim vocari, sed fixi seu
aliquandiu permanentis: cuiusmodi non est, qui æstu, balneis, exerci-
tatione corporis acceditur, & mox agitatione sedata deferuescit. Quo-
niam autem calor ille immodicus in corde æstuans confestim per arte-
rias profluit, & ministerio spirituum in corpus omne spargitur, recte
febris definitur, calor præter naturam, siue noxius, à corde in reliquas
partes corporis effusus.

A R T I C V L V S II.

TEMPERAMENTORVM

Differentiæ quæ, & quales sint.

Temperamē
tū vniforme.

Difforme.

Difforme sīm
plex.

Difforme cō
positum.

QUod attinet ad alterā propositæ quæstionis partem, de diuer-
sitate temperamentorum. Varia tradunt temperamenta tam
medici, quā philosophi; Galenus lib. 1. de temp. cap. 9. & lib.
2. cap. 1. Auerroës 1. part. Cantic. tract. 1. Com. 19. Auicenna Fen.
1. doctrina 3. cap. 1. Valleriola lib. 1. locorum communium capit. 10.
Fernelius lib. tertio suæ Physiologiæ cap. 3. & 4, Garbius libro. 1.
summ. tract. 2. quæstione 5. Marsilius, Saxonia, & alij hoc loco. Duæ
igitur in primis se offerunt temperamentorum differentiæ, in gene-
re; nempe vniforme, & difforme. Temperamentum vniforme, quod
medium, & temperatissimum dicitur, est, in quo omnes quatuor qua-
litates, æqua graduum portione, & quasi puncto coeunt. Difforme
quod & intemperatum vocatur, est, in quo eadem qualitates ab
æquilibrio, in diuersam latitudinem, & exuperantiam recedunt.
Est autem vniforme, vnum tantum, vt satis constat, cum æqualitas
nullum admittat recessum à medio: alioqui æqualitatis appellationē
amittet. Difforme rursum duplex est, simplex, & compositum.
Difforme simplex vocatur, in quo vna tantum qualitas vincit, de-
nominatque, & duæ aliæ æqualitatem seruāt, verbi gratia, calor vt
sex, cum quatuor gradibus siccitatis, & totidem humiditatis. Sed
hoc iterum in quatuor velut species distribuitur, pro numero qualita-
tum, quæ quatuor cum sint, vna earum duntaxat in hoc temperaturæ
genere principatum obtinet: difforme compositū est, in quo duæ qua-
litates reliquas duas excedunt, quod similiter in quatuor membra se-
catur pro varietate proportionum, quas primæ quatuor qualitates
inter se se mutuo fortiuntur. Primum est, in quo abundat calor &
siccitas, quod igneum dicitur, & in animantibus cholericum appel-
latur. Secundum, in quo calor, & humiditas, vocaturque æereum,
in animantibus sanguineum. Tertium, in quo excellit frigiditas
cum humore, quod est aqueum, in animantibus phlegmaticum.

Quar-

Quartum, in quo praestat frigus cum siccitate, in animantibus melancholicum, quod est terreum.

Possunt quidem praeter illas quatuor coniugationes, aliae duae animo concipi, nempe ex calore & frigore, humore & siccitate denunciantibus: verum haec, quia consistere in natura minimè possunt, recensitae à nobis non sunt. Nouem igitur numerantur temperamentorum discrimina, vnum aequalitatis ad vnguem exactae, octo inaequalia & difformia; quorum quatuor sunt difformia simplicia, quatuor difformia composita. Sed enim in difformibus, tam compositis, quam simplicibus magna existit varietas, quandoquidè excessus siue vnius, siue duarum qualitatum multifariam à medio excurrit. Exempli gratia temperatura cholericæ, quæ est calida, & sicca, aut est magis sicca, quam calida; aut magis calida, quam sicca; aut æquè sicca, & calida; similiterque res habet in cæteris: & hæc ipsa exuperantia variatur secundum maiorem, & minorem intensiorem qualitatum. Quo fit ut temperamenta, si particulatim expendantur, innumerabilia sint, non modo secundum distinctionem mistorum genere specieve differentium, (aliæ enim qualitatum moderationem poscunt terrestria, aliam aquatilia, aliæ homo, aliæ leo) sed etiam intra cancellos eiusdem speciei. Non enim omnibus, verbi gratia, idem obtigit temperamentum. Quin verò nec idem homo singularis eam qualitatum symmetriam, quam accepit à parentibus, toto vitæ decursu conseruat: etsi bona corporis constitutione perpetuò fruatur, nec morbo succumbat. Quæ mutatio partim internas, partim externas causas obtinet. Internæ sunt calor per singulas ætates humidum carpens, donec ipse etiam paulatim languescens, exesa & dissipata humidi primi genij substantia, exstinguatur, & accedat mors, vltima rerum linea. Externæ sunt regionum, & locorum, temporum, cibi, potusque mutatio, & alia eiusmodi, quæ interdum ita afficiunt corpus, ut sensim absque morbi violentia aliud ei temperamentum imprimant. Quæ verò ipsum à naturali statu deturbare queunt, infinita propemodum sunt, & quotidianis experimentis nota.

Nouem temperamentorum discrimina.

Temperamentorum varietas plurima in mistis diuersæ speciei.

Q V A E S T I O. II.

DE TVRNE CORPVS

exquisitè temperatum an non.

ARTICVLVS I.

DE TEMPERAMENTO

ad iustitiam.

N hac quæstione aduertendum est (quod ex ijs, quæ postremo superioris controuersia articulo disseruimus, facile quiuis intelliget) inter primarum qualitatum temperamenta, quæ in corporibus inueniuntur, alia esse formis rerum, in quibus insunt, cõsentanea, quale est id, quod obtinet Socrates, cum rectè valet; alia dissentanea, cuiusmodi est, quod idē subit

Temperamē
tum ad pon
dus, quale.

Temperamē
tum ad iusti
tiam.

Aristot.

cum ægrotat. Deinde aduertendum est, temperamentū omnino æquale, in quo nimirū omnes quatuor qualitates, paribus à medio interual-
lis, coeunt, quod supra temperatissimum vocari diximus, ab Auicenna eiusque sectatoribus, temperamentum ad pondus, quasi æquo pondere libratum nuncupari; quemadmodū & id, quod in æquale, id est, disparibus qualitatum portionibus concretum existit, temperamentum ad iustitiam dici consuevit. Nam cum istiusmodi temperamentum nō vnum tantum sit, vt æquale ad pondus, sed varium; non omnibus idem competit, sed quasi iustitiæ ritu, vnicuique rei, pro naturæ diuersitate, suum, vt ante monuimus. Sicut enim, docente Aristotele 5. Ethic. capit. 3. cum in Republica bene constituta honores mandantur, non ijdem omnibus, neque eodem numero, & gradu (quæ dicitur proportio Arithmetica) sed vt cuiusque dignitas postulat, distribuuntur: ita quodammodo ratio iustitiæ seruatur, dum corporibus temperamenta obueniunt, non omnibus eadem qualitatum portione, sed vt ad cuiusque formam & operationes, conducit, quæ proportio Geometrica nuncupatur.

Temperamē
tum debitum
fuit in primis
parentibus.

Beatorū cor
pora 4. pri
mas qualita
tes habebūt.
Probat 1.

Obiectio.

Dilatio.

His positis: si loquamur in commune de temperamento, quod cuique corpori suo apte ingenio debetur, non dubium, quin id dari possit, reque ipsa, in natura rerum habeatur: cum nequaquam verisimile sit beneficium hoc corporibus perpetuo denegari. Ac tale quidem temperamentum, præcipua quadam excellentia & dignitate, inter cætera naturæ dona, primis nostri generis parentibus, à primæua origine, tributum fuit. Simile etiam obtinuit Christus Dominus, cuius corpus ex virgineo diuæ Matris sanguine, Spiritus Sancti opera coagmentatū fuit: simile quoque erit in corporibus beatorū. Nam quod in ijs esse debeant quatuor primæ qualitates, ex quarum mixtione temperamentū resultat, ex eo constat: quia hæ qualitates pertinent ad naturalem structuram, perfectionemque mixtorū. Item quia corpora beatorū erunt tactilia (siquidem Christus post resurrectionem suam, Luc. 24. & Ioan. 20. corpus suū tangendum palpandumque discipulis præbuit) liquet autem corpora, primarum qualitatum, & spissitudinis interuentu, sub tactum cadere. Quod si quis obijciat illud D. Gregorij homil. 26. in Euangelia, Corrupti necesse est, quod palpatur: & palpari non potest, quod non corrumpitur, atque adeo corpora gloriosa, cum indissolubilia sint, nō posse esse tactilia: occurrendum erit, cum primæ qualitates tangibiles corruptionis principia sint, quid quid secundum eas tangitur, corruptibile esse, spectata propriæ naturæ vi, ac nisi aliunde immortalitatem obtineat, qualem gloriosa corpora obtinebunt.

Est

Est verò inter superiora tria temperamēta non parū discriminis. Nāq; primi parentes, si nulla peccati labe admissa, innocentia statum seruassent; ut florem iuuentutis, ita & temperiem illam qualitatum non quidem in eodē gradu, & intensiōe (nec enim id opus erat) sed absque insigni, cum aliqua tamen mutatione, quā v. g. diurni & nocturni temporis varietas afferre posset, perpetuò retinuissent, idque tunc beneficio vitalis pomi, caloris natiui & humidi primi genij dispendia inhibētis, tum etiam ipsorum cura, & Angelorum tutela, & denique providentia diuina, quæ exterius nocere possent, auertente. At temperamētum Christi, licet præstantissimum; non semper tamen idem prorsus, hoc est, omnis notabilis mutationis expers fuit; sed, ut nostrum, cum ætatibus varietatem subibat: ita tamen, ut conuenientiā cuique ætati debitam obtineret. Quare si Christus mortalem vitam continuasset, deficiente paulatim natiuo calore, tandem in senium & naturalem mortem incurrisset. Gloriosorum verò corporum temperamentum, tota æternitate, idem prorsus, absque vlla mutatione permanebit, conseruate, stabilienteque id, dote impassibilitatis, quæ secundum probabiliorē theologorum sententiam, erit qualitas corporibus inhærens, ea supra naturæ vim, ab omni noxa defendens, & impediens, ne qua in eis varietas circa primas qualitates accidere possit. Lege D. Thomam. 1. p. quæst. 97. art. 1. Richardum in 4. distinct. 49. art. 4. Paludanum distinct. 4. quæst. 2. Capreolum eadem quæstione art. 3.

Primorū parentū temperamētū idē fere tota vita futurū flet.

Temperamētum Christi pro ætatū ratione, variū.

Gloriosorū corporum temperamentum prorsus inuariabile.

Roget aliquis nam Christi temperamētum, interim dum mortalem vitam egit, eiusmodi fuerit, ut vi propria, incursum causarum externarū quæ morbos inuehant, resistere, & incolumitatem perpetuò seruare posset. Ad hoc dubium, si ut res habuit, quærat, respondendum est cum D. Athanasio de incarnatione Verbi, cum Basilio in regulis brevioribus, interrogatione 177. D. Thoma 3. p. quæst. 14. art. 4. alijsque doctoribus in 3. distinct. 15. Christi temperamentum nullo morbo fuisse violatum: nec enim conueniens erat hunc defectum à Christo assumi. Cum nec diuinam personam deceret, neque nobis necessarius, aut utilis foret. Nihilominus cum illius qualitates, & humores eiusdem fuerint naturæ, & speciei, cum nostris, finitamque habuerint resistantiam, potuisse illos ab externis causis, præsertim vehemētibus, ad ægritudinem inflecti. Quæ tamen si quando se se obtulerunt, ne effectum fortirentur, impeditæ sunt.

Dubium.

Resolutio.

Christus nunquam ægrotauit.

Potuit tamen.

ARTICVLVS II.

DE TEMPERAMENTO

ad pondus.

Diximus superiori articulo dari in rerum natura temperamēta formis corporum consentanea, & conuenientia: non tamen statuimus, num inter ea, saltem aliqua sint æqualia ad pondus, an omnia ad-

Auctores qui
negent tempe-
ramentū ad
pondus.

1. argum. co-
rum.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

Qui autores
temperame-
ntum ad pon-
dus cōcedāt,

Eorū argum.
1.

2.

iustitiam. Id ergo in præsentia disquirendum à nobis erit. Auerroës 2. colliget cap. 22. & 1. Cant. tract. 1. alijsque in locis. Auicenna Fen. 1. doct. 3. cap. 1. & prima primæ cap. de complexionibus, Algazel-
lus, cæterique Arabes, D. Thomas in 2. distinct. 19. quæst. vnica art. 4. & in 3. distinct. 16. quæst. 1. art. 1. Michael Medina in sua paræ-
nesi. Conciliator differ. 18. & alij putant, nullum dari temperamentū
æquale ad pondus: quod probari potest, primū quia cū elementa
congregiuntur, seque permissioni dedunt, necesse est, vt cætera ab vno
potentiori vincantur, cuius postea qualitas in mixto dominetur, &
æqualitatem interturbet. Deinde, quia si in mixto nullum elementum
prævaleret, nullum id sibi locum naturalem in vniuerso vendicaret,
quod à natura corporis alienum est. Item, quia eiusmodi corpus non
posset ab interno principio corrumpi, cū vires elementorum æquo
pondere copulata in se mutuò agere nequeant. Præterea, quia in re-
bus animatis calor est vitalium functionum administer, & opifex, vt
2. de anima cap. 4. text. 50. Aristoteles ait. Quin verò vita in calido
& humido magis, quàm in frigido & sicco contineri dicitur; videlicet
quia in viventibus calor excellit, aliturque ac fouetur humido natiuo.
Vnde animal, quantum in vitæ extremum declinat, tantum frigore, &
siccitate in dies contabescit. Quibus consonat illud Aristotelis in lib.
de morte & vita cap. 1. Vita est permanſio calidi, sicut mors caloris
extinctio, & illud in lib. de longitudine & breuitate vitæ cap. 2. intel-
ligendum est animal natura humidum, calidumque esse. Quod itē sen-
ſit Galenus 2. lib. de simplic. medic. facultatis cap. 22. vbi animal per
exuperantiam calidum esse asseuerat. Postremo, stabilitur eadē sen-
tentia, quia si corpus aliquod paribus contrariorum viribus tempera-
tum fieri posset, maxime esset humanum, vt apud omnes in cōfesso est.
Quod autem humanum non sit, ex eo ostenditur, quia, vt Galenus lib.
proximè citato cap. 3. docet, in corporis humani compositione, maior
est calidi portio, quàm frigidi. Quare nullo modo videtur posse fieri,
vt alicui corpori temperamentum ad pondus inſit.

Contrariam sententiam tuetur Garbius in summa tract. 2. quæst. 5.
Fernelius lib. 3. Physiologiæ cap. 4. Iſaicus cap. 1. diætarum vniuersa-
lium. Matſilius hoc in lib. quæst. 15. Saxonia quæst. 11. alijque non
pauci. Quibus ea potissimū argumenta sunt. Primū, quia quan-
tumlibet aduersarij reclamant, non est cur contraria pari gradu non se
confundere, ac permiscere queant; ita vt corpus æquo pondere tempe-
raturum edant; præsertim cū elementa, quæ natura sua efficaciora exi-
stunt, possint aliunde iam debilitata in pugnam descendere; vel cœle-
stium corporum influxibus, in ipso progressu atteri; ita, vt alia, licet
alioqui minus efficacia, sibi non subijciant, sicuti accidit, cū è duobus
elementis tertium gignitur, vbi neutrum vincit. Secundò, sit corpus
aliquod in quo vincat calor & humor; Deinde accedant duo agentia,
quorum alterum intendat in eo frigus, alterum siccitatem, imminuēdo
contraria. In hoc euentu dandum erit aliquod punctum, in quo huius-
modi corpus æquam omnium quatuor qualitatum intensionem obtineat:

Ergo

Ergo nihil repugnat, dari prædictum temperamentum ad pondus. Tertiò, si in rebus animatis temperamentum hoc dari non posset, ex eo esset, quia oportet in viventibus excellere calidum & humidum: atque huiusmodi excellentia, si probe intelligatur, non arguit excessum intensificationis, quasi calidum, & humidum rerum viventium debeant intensiora esse, quam earundem frigus & siccitas. Igitur hæc ratio nihil conficit. Probatur assumptio. Primum, quia ob id tantum viuentia dicuntur calida & humida, quòd cum frigus vitæ opera vix ingrediatur, calore & humore functiones suas administrant, eorumque beneficio viuunt. Deinde, quia non necesse est, viuentia calida, & humida absolute appellari, sed duntaxat collatione facta ad se ipsa demortua, quia nimirum cum, huiusmodi qualitates senio, & occasu vitæ absumantur, atque euanescent consequens est, ut viuentia calidiora, humidioraque sint, dum vita fruantur, quam post obitum. Præterea, quia multa viuentia plus frigoris, quam caloris, in se cohibent, veluti papauer, Mandragora, Cicuta, Salamandra, quæ omnium iudicio perfrigida sunt, ut aduertit Galenus 3. de Simplic. medicam. facultatibus cap. 6. Ac nostri etiam corporis membra, quæ exanguia habentur, ut os, & nervus aperte frigida sunt & sicca. Quibus manifestum relinquitur, cum viuentia calido, & humido sustentari dicuntur, id non ad vberiore huiusmodi qualitatum intensificationem, sed ad viuificam earum vim, esse referendum.

ARTICVLVS III.

QVÆSTIONIS EXPLANATIO.

His in utramque partem adductis, controuersiam duplici pronuntiato dirimemus. Primum sit. Non repugnat dari per naturam, in toto aliquo mixto inanimato temperamentum ad pondus. Hoc pronuntiatum confirmant duæ priores rationes, quas pro secunda opinione proximo articulo retulimus. Secundum pronuntiatum. In toto mixto animato nequit per naturam, dari temperamentum ad pondus, eius formæ conueniens; non repugnat tamen dari id in aliquo membro seu portione alicuius viventis. Prior huiusce pronuntiatii pars ostenditur, quia corpora viuentia constant partibus eterogeneis, quæ, ut progressu dicemus, varia temperamenta exigunt: ubi vero temperamentorum diuersitas inuenitur, non habet locum æqualitas ponderis, quæ ut est in puncto constituta, ita disparitatem graduum in qualitatibus non fert. Adieciimus verba illa, eius formæ conueniens, quia si de temperamento aduentitio, formæque dissimilaneo loquamur, non apparet cur id, totum aliquod viuens, saltem ad breue tempus, subire non possit, applicatis commodè congruenterque externis agentibus, quæ omnes illius qualitates ad æquilibriū componant.

Verum

Lege Rich.
in 2. sent. d.
27.

Primum pronunt.

2. pronunt.
bipartitum.

probatioris
partis.

Verum eiusmodi temperamentum non erit aptum, siue consentaneum viuenti, praesertim si sit animal, cuius organa tam dissimilem poscunt temperaturam; nec viuens, eo perseverante, diu consistet.

Probatio posterioris.

Posterior pars eiusdem pronuntiati suadetur, quia nihil obstat, quominus aliquod membrum, aliave pars alicuius viuentis, in se praecise spectata, obtineat omnes quatuor qualitates, aequa moderatione parique gradu intensas. Nam, quod aiunt, vitam consistere in calido & humido: id non ita est accipiendum, quasi in quolibet vivente debeat calor frigiditate, & humiditas siccitatem gradu vincere, cum multa sint viuētia, quibus plus inest frigoris, quam caloris, ut superiori articulo recte opposebatur: sed eatenus id probè asseritur, (ut alias rationes omittamus) quatenus functiones vitae potissimum administrantur opera caloris, qui humido sustentatur, siue calor gradu excedat, ut in plerisque siue non, ut in nonnullis, quorum exempla ad posteriorem hanc partem nostrae assertionis confirmandam satis sunt.

Solutio argumentorum negantium temperamentum ad pondus.

Solut. 1.

Solut. 2.

Nunc, secundi articuli argumenta diluamus, qua ex parte superiora pronuntiata oppugnant, nitunturque probare nullum corpus, neque animatum, neque expers animae, temperamentum ad pondus, villo modo obtinere posse. Et, ad primum quidem, ex superius dictis, quid respondendum sit constat; neque enim necesse est, ut quoties elementa in mixturem coeunt, vnum eorum praeualeat, ac suae qualitatis dominium, in genito seruet. Ad secundum dicendum in primis, mixta non semper eius elementi, cuius primam qualitatem in excellenti gradu obtinent, locum in mundo vindicare, ut patet in leone, in quo calor eminet, & tamen non in regione ignis, sed terrae nativam sedem habet. Obtinent igitur mixta locum, pro ratione elementi praedominantis, secundum qualitatem motricem, hoc est, gravitatem vel levitatem. Secundum has vero, si mixtum aliquod, ad pondus temperatum, daretur, quod certe dari non repugnat (cum nulla ratio persuadeat impossibiles esse in corpore vno pares levitatis igneae, & aereae gradus, pares item aqueae, terreaeque gravitatis) id locum naturalem haberet, inter aerem & aquam; ita ut una eius medietas in aere emineret; altera in aquam demersa esset, ut in lib. 4. de coelo ad finem diximus. Ad tertium concedendum est, si detur aliquod mixtum inanime, homogenium, cuius omnes qualitates, aequa graduum portione praeditae sint, id nullo modo, ab intrinseco, corruptum iri, cum simile in simile agere nequeat.

Solut. 3.

Solutio reliquorum argumentorum pro eadem parte.

Ad cetera argumenta, pro eadem parte adducta, respondendum est, ijs tantum probari, calorem in viuentibus excellere, quoad officium; ut paulo ante monuimus: non tamen superare quoad gradum, saltem in omnibus viuentibus absolute, esto in nonnullis superet, ut in genere animantium, in quo etiam homo plus veditat caloris, quam frigoris, docet Aristotele lib. 2. de partibus animalium cap. 7. nec necesse est, ut homo, quoad omnia sua membra, plus accedat ad temperiem ponderis, licet ita habeat quoad externam cutem, eam praesertim quae manum maxime cingit, quaeque est omnium qualitatum acerrima exploratrix, ut annotavit Fernelius lib. 3. Physiologiae cap. 5.

Argu-

Argumenta verò, quæ pro secūda opinione attulimus, hūc habent ex-
plicatum. Priora quidem duo, si probare nitantur, dari posse mixtum
inanime, temperatum ad pondus, concludunt id, quod in primo pro-
nuntiato asseruimus. Quod si idem astruere conentur de mixto anima-
to, respondendum erit, ad primū; licet contraria, ex elementorum
cōcursu, possint ad equalem gradum in tota aliqua materia coalescere;
non posse tamen in eiusmodi materiam induci formam viuentis, quod
cūm heterogeneis cōstet partibus, diuersa in eis temperamēta exposcit.
Ad secundum respondendum est, diuersa agētia contrarijs armata qua-
litatibus, si viuenti cōmodè applicentur, posse quidem illud à proprio
temperamento exturbare, & eius partes ad exactam qualitātū symme-
triam perducere, vt in probatione secundi pronuntiati admisimus;
fieri tamen non posse, vt viuens, eiusmodi sibi temperamētum ascis-
cat, & vt formæ suæ consentaneum, retineat, aut in eo statu diu per-
maneant, præsertim si sit animal. Quo fit vt non debeat absolutè conce-
di, posse in toto aliquo viuentē reperiri temperamentum ad pondus.

Argumenta,
quæ probant
temperamē-
tū ad pondus
quouique va-
leant.

Ad tertium facile respondebit, qui dixerit haud propterea in rebus
animatis non dari temperamentum ponderis, quod necesse sit semper
in eis, à calore frigus, & ab humore siccitatem vinci; sed ob causas, quas
ante explicuimus: quanquam in multis viuentibus talis excessus circa
calorem, & humiditatem re vera inueniatur. Cuius oppositum minimè
concludunt rationes adductæ ad confirmandam assumptionem. Nam
primæ, & secundæ inficiandum est, non dari aliqua viuentia, quæ vo-
centur calida, & humida ob exuperantiam harum qualitatum, & quæ
absolutè talia appellari queant. Tertia verò ratio tantū conuincit in
quibusdam viuentibus non calorem, sed frigus vincere.

Maneat ergo ex tota hac disputatione temperamentum consenta-
neum formis rerum viuētū toto corpore fufum, non posse esse æqua-
le ad pondus, sed ad iustitiam: posse tamen in vno aliquo membro, se-
orsim spectato, reperiri tēperamentum ad pondus. Item posse in om-
nia membra viuentis, præter ipsorum naturam, aliunde, ad breue tem-
pus, inuehi temperamentum ponderis. Denique non repugnare mixtū
vitæ expers, non solum in aliqua parte, sed in toto, istiusmodi tempera-
mentum non causarum modo externarum appulsu subire, sed etiam à
proprio ortu datum, sibi quæ consentaneum obtinere.

Toties dispu-
tationis con-
clusio.

Q V A E S T I O. III.

A N C O R P O R I S H V M A N I
temperamentum, & constitutio
idonea sit, cæterisque præ-
stantior.

ARTICVLVS I.

NEGATIVÆ PARTIS

Argumenta.

Primū argu.

PRÆARS negatiua quæstionis his argumentis videtur concludi. Primò, Id optimum temperamentum censeretur debet, quod formæ corporis pro dignitate respondeat, sed hominis temperamentum non ita se habet; non est igitur optimum. Probatur minor, quia temperamentum hominis fluxū est, & dissolubile; animus verò immortalis; at inter immortale, & caducum proportio non est.

2. Argum.

Secundò, Contraria non possunt ad commodam æqualitatem duci nisi vinculo aliquo neantur & conciliantur; hoc autem præstari non potest, nisi per aliquid vacans cōtrarietate, cuiusmodi est corpus cœleste: ergo ut quatuor primæ qualitates in homine ad boni temperamenti symmetriam coirent, debuerunt per aliquam particulam quintæ substantiæ inter se copulari. Quod cum factum esse non admittamus: fatendum erit multum deesse humano temperamento ad perfectam bonitatem. Corroboraturque argumentum, quia cum veterū philosophorum, patrumque celebre dictum sit, hominem esse paruum mundum: si eius corpus probè coagmentatum foret; utique cōtineret in se aliquid de nobilissima parte mundi corporei, id est, cœlesti.

Arist. 8. Phys.
cap. 2. Trism.
gisti in Pimi
dro Nazian.
orat. 2. de
Pasch. Nyl.
in lib. de ho.
opif. c. 16.
Damasc. lib.
2. c. 12. la.
stant. lib. 24.
13. D. Th. 1.
p. q. 61. a. 1.

3. Argum.

Tertio, In excellenti temperamento dominari oportet nobilissima elementa, aerem, & ignem, siquidem primarum qualitatū concentus ex elementorum commistione oritur: sed in corpore humano terra & aqua, quæ sunt deteriora; non aer, & ignis, quæ præstantioris notæ sunt, prævalent: ut eius crassitudo, grauitas, & compactio ostendunt, testaturque illud sacræ paginæ Geneseos secundo, Formauit Dominus Deus hominem de limo terræ, id est, ex terra permista aquæ: ergo humani corporis temperamentum reliquis nequaquam antecellit.

2. Genes.

4. Argum.

Quartò, Cum homo inter cæteras animantes naturæ dignitate emineat, si optimum haberet temperamentum: utique eius beneficio animales functiones perfectius obiret. At quòd secus accidat ex eo probatur, quia bruta nō pauca hominem sensuum præstatiā superant: visu aquilæ, & lynces: odoratu canes, & vultures: gustu simiæ, & protogeustæ indica animalia: tactu aranei & serpentes: auditu apri, anseres, & talpæ, nam hi obruti terra audiunt.

5. Argum.

Quintò, Corpori humano plura, quàm belluarū corporibus desunt. Igitur humani corporis affectio, & cōstitutio nō est omnium absolutissima. Antecedens probatur, primò, quia homo imbecillior nascitur, quàm belluæ, quæ ut sūt editæ ex vtero cōfestim, vel nō multo post, se se in pedes tollūt, & discursibus gestiūt, homo autē mouere se loco neq̃, nouit,

Lege Plutar.
in li. de amo
reparentū et
ga liberos.
Plin. initio
lib. 7.

neque

neque potest. Item quia reliquæ animantes naturalibus indumentis instructæ sunt, aliæ tectæ corijs, aliæ villis septæ, aliæ hirsutæ spinis, aliæ plumis, aliæ squamis, cæterisque id genus integumentis. Præterea à natura ipsa contra hostem armantur, ita ut eis ad sui tutelam nihil defit; quasdam enim cornibus munitas videmus, alias præacutis dentibus; nonnullas ad uncis ungibus, alias effugijs pennarum, vel pernici-tate pedum, cæterisque eiusmodi, solus homo hisce omnibus destitu-tus ad omnes cæli iniurias & vitæ incommoda projicitur, ut non sine causa vitam à lacrymis & ploratu auspicetur, cui tantum in vita reflet transire malorum.

Sextò, Aptam membrorum delineatio, & figura comitatur aptam humorum, & primarum qualitatum compositionem: sed illa deest hu-mano corpori. Igitur & hæc. Minor suadetur, quia homo naturæ cog-natione magis cõuenit cū brutis, quàm cū arboribus; & tamen humani corporis effigies magis accedit ad staturam arborum, quæ videlicet recta est, quàm brutorum, quæ prona.

Ultimo, Pulchritudo sequitur excellentiam temperamenti; sed quibusdam brutis contigit maior pulchritudo, ut pavoni, phœnici, & nonnullis volucribus, quas picturata varietatis elegantia colorū leno-cinijs mirificè exornat. Non est igitur humani corporis temperamentū reliquis præstantius.

ARTICVLVS II.

CONSTITVITVR PARS

affirmatiua: refelluntur contraria

Argumenta.

Communis tñ, veraque est philosophorū & medicorū sententia aientū humani corporis temperamentū, & constitutionē aptissi-mā esse, ac cæteris longè præstantiorē. Id astruit Galenus in lib. de temperamentis, Auicenna prima primæ doctr. 3. cap. 1. Auicebron in lib. fontis vitæ, D. Thom. 1. p. q. 76. art. 5. & quæst. 91. art. 3. alijque doctores in 2. dist. 17. Idem agnoscit & prædicat auctor operis de diui-na sapientia secundū Aegyptios lib. 12. cap. 2. Solet autē id ex eo pro-bari, quia cū materia eiusque affectiones sint propter formam: anima verò rationis particeps omnes formas physicas nobilitate superet: con-sentaneum erat, ut ipsius corpus optimū temperamentū, structurāque acciperet. Quod ita se habere ex solutione argumentorum, quæ in ad-uerfam partem adducta sunt, planius euadet.

Igitur ad primum respondet D. Thomas 1. p. quæst. 76. art. 5. in ma-teria duplicem inueniri conditionē; vnam, quæ per se in illa quæritur, ut ad formam recipiendam apta sit: alteram, quæ priorem non ex in-tentione artificis, sed naturæ necessitate consequitur: sicuti arti-fex ad formam ferræ ferrum eligit, quod ad secandum ob innatam

duritiem aptum est; licet aliunde ferre dentes hebescant, ac rubiginem contrahant. Sic igitur animæ intellectrici per se corpus debetur idoneum ad illius functiones exercendas, atque adeo ex primarum qualitatuum permistione concretum; esto ipsum propter contrariorum repugnantiam, & inclinationem materiæ, aliam formam necessario appetentis, corruptibilitas comitetur. Ita verò tametsi corpus humanum proportionem non respondeat suæ formæ quoad eius immortalitatem: respondet tamen secundum aptitudinem, quam habet ut ipsi ad munia obeunda appositè obseruiat, ut annotauit etiam Plato in Timæo.

Solutio. 2.
Academico-
rum error.

Confutatur.

Nullam particu-
lam quintæ
substantiæ
in hominis
corpore inue-
niri.

Pro secundi argumenti solutione aduertendum est, quosdam ex sententia è veteris Academia fontibus derivata, existimasse animum humanum, eo quod cœlestis ac diuinus sit, non posse cum corpore ex crassa elementorum substantia concreto, societatem inire, nisi interuentu cœlestis naturæ, proindeque asseruerunt illum extra materiam conditum corpusculo quodam æthereo prius indui, tum illius interuentu cum hoc nostro mortali, & caduco necti, simulque contrarias qualitates foedere copulari. Sed dogma hoc, ut à vera philosophia, & cœlesti disciplina abhorrens, explodendum omnino est, cum ponat in eodem homine simul duo corpora, vnum cœleste; ex elementis alterum: cum itē faciat animos hominum extra materiā procreatos. Quorum primum lib. 4. Physicæ Auscultationis ostendimus naturæ viribus fieri non posse: posterius in libris de anima, ut sanæ doctrinæ aduersarium confutabimus. Ac quod animus, ut corpori vniatur, eo vinculo non egeat, primo libro Physicorum disseruimus. Quod ex quinta substantia nulla particula decerpi, aut disseccari possit, & cum elementis permisceri, satis probat tum illius natura à corruptione aliena; tum ratio mixtionis, quam non nisi alterata, & dissolubilia sortiuntur, ut in hoc opere docuit Aristoteles. Quod denique contrariæ qualitates ut inter se cohæreant, & ad congruam æqualitatem quasi pacificentur in eodem subiecto, nihil opus habeant nexu illo aduentitio facile intelligi potest ex ijs, quæ statuimus in disputatione de contrariorum existentia; nihil enim obstat quominus duo contraria in gradu remisso inueniantur simul, nec tamen vnum alteri perniciem intendat. Ad eiusdem argumenti confirmationem respondendum est, ut homo dicatur quintam substantiam participare non opus esse, ut aliquā illius particulā in se cohibeat. Ad id enim sat est conuenientia & similitudo inter corpus cœleste, & humanum, quatenus ut illud omni contrarietate vacat, ita hoc ad remotionem à contrarijs, quantum eius natura fert, maximè accedit, ut lib. 1. de cœlo quæst. 1. posuimus.

Solutio. 3.

Explicatur
locus Genes.
D. August.

Circa tertium argumentum obseruandum est in lib. Geneseos cap. 2. ubi nostra versio habet, formauit Dominus Deus hominē de limo terræ; aliam versionem iuxta septuaginta interpretes habere, finxit Deus hominem puluerem de terra. Quo etiam modo legit D. Augustinus 7. lib. de Genesi ad litt. cap. 1, & 13. lib. de Ciuit. Dei c. 24. sed idem loco eodem hæc verba subiungit. Hoc quidam planius interpretandum putantes dixerunt, finxit Deus hominem de limo terræ. Præterea 2. de Genesi

Huiusce dog-
matis memi-
nit D. Th. 1.
p. q. 91. a. 1.
ad 2.

lib.
ar.
Pr.
di.
ris.
mi.
cer.
Ar.
par.
&
gen.
3. ca.
plic.
1. p.
3.

Genesi contra Manich. finxit, inquit, Deus hominem de limo terræ. Item Rufinus in expositione symboli, & Tertullianus in lib. de resurrectione, hominem ex limo factum prædicant. Est autem limus terra cæ-
 nosa, quæ ab aquis extrahitur, seu terra aquæ permixta. At enim siue hominis corpus è puluere, siue è limo formatum perhibeatur (quatenus in eo terra, siue terra & aqua quoad substantiam, & crassitiem dominatur) constat contineri in illo virtute omnia elementa, cum ipsorum quatuor primæ qualitates in eo insint. Aduertit tamen D. Thomas 1. p. quæst. 91. art. 1. elementa quasi partitis viribus in corpore humano conuenire; quia superiora ignis & aer dominantur in illo quoad præcellentes eorum qualitates, id est, calorem, & humiditatem; cum vita præcipue consistat in calido & humido, inferiora verò quoad substantiam, & membrorum coagmentationem, ut eorum crassitudo, quæ terream, & aqueam naturam testatur, sicuti in argumento dicitur, non obscure indicat. Vnde iam solutio argumenti patet. Sufficit enim ad excellentiam humani temperamenti dominari in eo ignis, & aeris qualitates modo explicato.

Rufin.
Tertull.

D. Thom.

D. Thom. 1.
p. q. 91. a. 3.

Ad quartum, concedendum est superari hominem à quibusdā brutis animantibus visus perspicacia, acumine auditus, sagacitate odoratus: sed negandum victoriam hanc à bonitate temperamenti simpliciter melioris proficisci. Non enim præstantia quarumlibet animalium functionum arguit maiorem temperamenti nobilitatem; sed præstantia earum, quæ ad tactum, qui circa temperamentum immediate versatur, & ad gustum, qui tactus quidam est, & ad potentias vitales, sensusque internos pertinent. Cuius rei causa in libris de anima, explicanda erit. Cõstat verò harum facultatum munia exactius ab homine, quam à brutis edi; etsi quoad tactum & gustum aliter rem habere in aliquot bellois primo aspectu videri possit. Itaque ad formulam argumenti respondentes dicimus ex eo quod homo perfectius habeat temperamentum, non sequi omnes in vniuersum animales operationes absolutius ab eo administrari: sat est enim verum id esse in ijs, quas recensuimus. Quanquam in ijs etiam, licet non absolute quadam tamen consideratione ex Arist. doctrina lib. 4. de generatione animalium cap. 1. possit homo dici vincere; quod nos eo, quo promissimus, loco enucleabimus. Quæ itē non obstant, quominus homo dicatur absolute perfectius sentire, ut alibi diximus.

Solut. 4.

Quarum vi-
rium præstā-
tia homo à
bellois vinca-
tur.Quibus facul-
tatibus cor-
poris excel-
lat homo.Lege Arist.
lib. 2. de par.
anima c. 7.Pro magnitu-
dine corpo-
ris inesse ho-
mini maius
cerebrū docet
Ar. lib. 2. de
part. an. c. 14.
& lib. 5. de
gener. an. c.
3. causam ex-
plicat D. Th.
1. p. q. 91. a.
3.

Ad quintum, Fatendum est hominem imbecilliores nasci alijs animantibus, propter vberiorē copiam humidi primigenij, quo eius membra teneriora, ac parum solida redduntur: quod tamen humidum ad primæuam constitutionē multum expedit, ut pote quo natiuus calor confestim nutritur & conseruatur; quem abundantiorē in homine esse oportet, ut mox dicemus, idque ab ipso vitæ exordio, cum statim diminui incipiat, sensimque extabescat. Priuatim autem, quia homo proportionē sui corporis maius habet cerebrum, quam alia animantia, idque in infantibus humiditate circumfluit; ideo nervi, qui inde propa-
 gantur, initio teneriores sunt; proindeque in idō nei ad mouenda mēbra

Solut. 5.

Homini co-
rebrum ma-
ius pro ratio-
ne sui corpo-
ris.

Belluiscū natura & integumenta & armadederit.

artuumque nexus stabiliendos, donec progressu ætatis firmentur. Quod verò bruta operimentis, armisque ad declinandas cœli iniurias & propulsandos externos impetus naturaliter muniatur; id ex eo provenit, quia ad hæc contexenda fabricandaque plus obtinent de terrena & aquea concretione, & excrementitijs humoribus; quæ tamen nequaquam melioris temperamenti indicia sunt. Debit autem eis hoc pacto à natura provideri, quia cum rationis expertia sint, non possent ea sibi aliunde comparare.

Plato.
Arist.
Lactantius.

Porro animadvertunt Plato in Protagora, auctor operis de diuina sapientia secundum Aegyptios lib. 12. cap. 2. Aristoteles lib. 4. de partibus animalium cap. 10. Lactantius in lib. de opificio Dei cap. 2. alijq; auctores, licet homini nativa illa indumenta & arma, naturæ conditio denegarit; id tamen compensasse aliunde cum magno cumulo, dum ei rationem elargita est, qua artes varias ad comparanda sibi necessaria excogitaret: dumque ei simul manum, ut commune instrumentum ad illa omnia tractanda, conficiendaque attribuit. Atq; in eo etiam melior est humanæ conditionis ratio, ut monet loco citato Aristoteles, quod bruta, vno tantum integumento, vno armorum genere vtuntur, homo multiplicem sibi vestem aptat, quam pro tempore & loco mutat, variaque habet armorum auxilia, ut cui manus sit unguis, & cornu, & quoduis aliud genus armorum; sed libet hic ea scribere, quibus Seneca lib. 2. de officijs cap. 29. causam hanc peroravit. Vide, inquit, quam iniqui sunt diuinorum munerum aestimatores. Et quidem professi sapientiam, queruntur quod non magnitudine corporis æquemus elephantes, velocitate ceruos: leuitate aues: impetu tauros: quod solidior sit cutis belluis, decentior damis; densior vrsis; mollior fibris: quod sagacitate nos narium canes vincant; quod acie luminum aquilæ; spatio ætatis corui; multa animalia nandi facilitate. Et cum quædam ne coire quidem in idem natura patiatur, ut velocitatē corporum, & vires pares animalibus habeamus; ex diuersis ac dissidentibus bonis hominem non esse compositum, iniuriam vocant: & in negligentes nostri deos quæramoniam iaciunt, quod non bona valetudo, & virtus inexpugnabilis data sit; quod non futuri scientia. Vix sibi temperant, quin eorumque impudentiæ prouehantur, ut naturam oderint; quod infra deos sumus; quod non in æquo illis stetimus. Quanto satius est ad contemplationem tot tantorumque beneficiorum reuerti & agere gratias quod vos in hoc pulcherrimo domicilio voluerunt secundas sortiri: quod terrenis præfecerunt. Aliquis ea animalia comparat nobis, quorum potestas penes nos est? Quidquid nobis negatum est, dare non potuit. Proinde quisquis es iniquus estimator sortis humanæ: cogita quanta nobis tribuerit parens noster: quanto valentiora animalia sub iugum miserimus: quanto velociora consequamur: quam nihil sit mortale non sub nutu nostro positum. Tot virtutes accepimus, tot artes, animi denique, cui nihil non eodem, quo intendit momento, peruium est, syderibus velociorem, quorū post multa secula futuros cursus antecedit: tantum denique frugū, tantum opum, tãtam rerum aliarum super alias

Seneca locus

Belluæ quibus homini præstent.

Contra naturæ calumniatores.

Lege D. August. lib. 4. in Iulianum & lib. 2. de pecc. merit. & remis. c. 20. & lib. 14. de Ciuit. Dei. c. 17. D. Th. 1. p. q. 76. a. 1. ad 4. q. 1. p. 1.

Lege August. lib. 2. de pecc. merit. & remis. c. 20. & lib. 14. de Ciuit. Dei. c. 17. D. Th. 1. p. q. 76. a. 1. ad 4. q. 1. p. 1.

accrua.

aceruatarum. Circumeas licet cuncta; & quia nihil totum inuenies, quod esse te mallet, ex omnibus singula excerpas, quæ tibi dari velles. Ita benè æstimata naturæ indulgentia confitearis necesse est, in delicijs te illi fuisse. Hæc Seneca.

Ad sextum dicendum est maximè cōueniens fuisse vt corporis hu-
mani species ac figura recta esset, quæ conuenientia ex triplici causa
spectatur, efficiente, materia & fine. Efficiens, vt docet Aristoteles lib.
2. de partibus animalium cap. 7. & lib. 4. cap. 10. est abundantia ca-
loris, cuius ope virtus motiua corpus in sublime effert, ideòque senes
quibus iam ob caloris defectum languent effatæ in corpore vires, pau-
latim incurvescunt. Materies, est flexibilis mollisque & ad eiusmodi
statum habilis coagmentatio. Finis triplex, Primus, sensuum tam ex-
ternorum, quàm internorum commoditas. Nam externi sensus dati
homini fuerunt à natura non solum ad vtilia quærenda, & noxia decli-
nanda, sicuti alijs animantibus, sed etiam ipsius cognitionis ergo. Vnde
cùm bruta sensibilibus non delectètur, nisi salutis & incolumitatis gra-
tia, & ad sustentandam vitam, sobolemque propagandam; solus homo
ipsa rerum, quæ sub sensus cadunt, pulchritudine allicitur, ac tenetur.
Ideòque quia sensus præcipuè in capite vigent, bruta quidem faciem
habent pronam, & deiectam, vt ventri ac pabulo seruiant; homo verò
sublimem, vt decet mundi totius inspectorem. Præterea, vt interni sen-
sus functiones suas administrent, oportuit cerebrum, in quo illæ perfi-
ciuntur, depressum non esse: alioqui nimis crassi hebetesque forent.
Secundus finis est manuum vsus, quia si homo pronum statum vendi-
caret, manibus loco anteriorū pedum vteretur, careretque multiplici
earum utilitate, de qua paulo ante. Tertius est, vt ita homo intelligat
procreatum se fuisse à Deo non ad hæc humilia, & peritura, sed ad cœ-
lestia & æterna. Quo spectat illud D. Basilij homil. 11. Hexam. Tui
corporis effigies rudimentum quoddam est, quo docearis ad quem sis
finem conditus. Vt Deum contemplare factus es, non vt humi repat
vita tua, non vt pecudum ritu voluptate perfruaris: sed vt ad normam,
& institutū cœlestis vitæ tuam ipsius componas. Quibus similia lege
apud D. Augustinum 22. de ciuitate dei cap. 24. eoque pertinet illud
Boetij lib, 5. de consolat. Philosoph. Metr. 5.

Solut. 62

Triplex finis
rectæ stature
in homine.Cur sensus
præcipuè vi-
geant in capi-
te.

D. Basilij.

Boetius.

Vnica gens hominum celsum leuat altius cacumen.
Atque leuis recto stat corpore, despicitque terras.
Heu nisi terrenus malè desipis, admonet figura,
Qui recto cœlum vultu petis, exerisque frontem
In sublime feras animam quoque ne grauata pectus,
Inferior fidat mens corpore, celsius leuato.

His positis, ad argumentum cōcessa, maiori propositione, neganda est
minor, & ad eius probationem dicendum quemadmodum homo magis
cum belluis, quàm cum plantis natura conuenit, ita & corporis habitu-
dine, figuraque plus ab his, quàm ab illis dissidere. Namque pars supe-
rior

Corporis ha-
bitudine, &
figura plus
conuenit ho-
mo cum bel-
luis, quàm cū
plantis.

Homo arbor celestis. rior hominis, id est, caput, superiorem mundi partem spectat; inferior verò inferiorem: at plantæ opposito modo se habet, in quibus, ut docet Aristoteles lib. 4. de part. anim. cap. 10. radices, quæ ori respondent, atque adeo pars supera in imum vergit; rami verò & frondes, id est, pars ima sursum tendit: at bruta animantia medium quendam modum obtinent, in quibus pars superior, nimirum ea, qua alimentum capiunt, neque sursum spectat, neque terræ infixæ est. His non officit quod homo dicitur à Platone arbor: videlicet, ut explicat Philo Iudæus in lib. de plantatione Noe, non terrestris, sed celestis; quæ proinde cælum aspiciat, non ut terrestres, in terra hæreat.

ARTICVLVS III.

D I L V I T V R V L T I M V M P R I
mi articuli argumentum. Explicatur in quo
nam pulchritudo consistat.

Plato. Alcinous. **O**ccasione septimi argumenti pauca subiiciemus de pulchritudine, de qua multa, præter alios, auctor operis de diuina sapientia secundum Aegyptios lib. 4. à cap. 5. ubi ascendit à pulchritudine corporis ad eam, quæ est animorum, tandemque ad ideam pulchri. Quod quomodo per certos gradus faciendum sit, docet Plato in Symposio, & ex Platone Alcinous cap. 5. Admonet quoque idem Plato in Hippia Maiore vim pulchri percipi primum ratione, & intelligentia: deinde duobus sensibus, aspectu, & auditu; quos ex eo colligit omnium maximè diuinos esse. Constat certè pulchritudinem aliquantulum fuscè sumptam (adhuc enim laxiorem significatum admittit) nihil esse aliud in rebus creatis, quàm aptam compositionem aliquorum inter se ordinem habentium. Quomodo pulchritudo non in corporibus solum, sed in animo etiam cernitur, tum secundum aliam considerationem, tum quatenus animi potentia ita sunt compositæ, & ordinatæ, ut appetitus irascendi & concupiscendi voluntati, voluntas rationi, ratio æternæ legi subiiciatur. Hæc est illa pulchritudo, quæ si oculis cerneretur, mirabiles sui excitaret amores. Cuius comparatione, ea, quæ in corpore cernitur, non vera, sed adulterina, ac fucata pulchritudo videtur. De qua Socrates apud Xenophontem, referente etiam Galeno 1. de usu partium cap. 9. Eadem communis ratio pulchritudinis latè acceptæ, ut in corporibus seu viuentibus, seu vitæ expertibus insidet; definitur apta corporum seu partium eiusdem corporis inter se compositio & ordo. Qua significatione mundum pulchrum, pulchram arborem dicimus. Denique pulchritudo, ut in solis animantibus visitur, quo pacto ad nostrum pertinet institutum, definiri solet apta membrorum compositio cum quadam coloris suauitate. Vbi per membrorum aptam compositionem tria potissimum designantur, videlicet debitus membrorum numerus, eorundem

D. August. lib. de vera relig. c. 40. D. Ambros. lib. offic. 1. Plat. Jib. 1. de legib. Athenæ. lib. Dipnosoph. 15. c. 2. Proclus in Alcibiadem Plat. Ficinus in cōuinciam Plat.

Ad pulchritudinem requiritur harmonia membrorum, & coloris gratia.

lib. 1. E
Gast. h
vlt.

rundem in propria sede, situque collocatio, & congrua magnitudo. Unde neque membris defecti pulchritudinem habent, ut monoculi, & unipedes; neque membris redundantes, ut bicipites, nec qui in uersas post crura plantas habent, nec gigantes, praesertim prodigiosa vastitatis, nec contractae staturae homunciones; illi quia modum excedunt, hi quia mensuram non attingunt. Aduertit tamen Aristoteles lib. 4. Ethic. cap. 3. etsi pusilli nequeant pulchri vocari, posse tamen venustos, & elegantes dici, videlicet, quia potest in ipsis, si non pulchritudo ex magnitudine, at ex partium quodam lepore, venustatis gratia efflorescere. Requiritur etiam ad pulchritudinem, praeter concinnam membrorum compositionem, colorum suauitas, qualis non est v. g. in colore atro, qui in corpore humano ex nimio solis ardore, & intemperie, saltem primam duxit originem; nec in pallido, qui ex morbo, aliove naturae vitio prouenit.

Etiā breui-
oris staturae
homines ven-
ustos dici.

Fuit autem in Christo Domino, etiam mortalem adhuc vitam agente, pulchritudo a nobis descripta, qualem tamen virum decebat, excellenti modo atque omnibus absoluta numeris, ut indicant verba illa Psalmi. 43. speciosus forma praefiliis hominum; quae licet a Basilio ibidem, & a Cyrillo 5. libro super caput 53. Esaiæ de pulchritudine diuinitatis, & a Gregorio, aliisque nonnullis de pulchritudine gratiae explicentur: a D. tamen Augustino, & Cassiodoro in eundem Psalmum, & a D. Chrysostomo homil. 18. in Matthæum de pulchritudine corporis intelliguntur. Atque idem de Christi pulchritudine affirmant communi consensu alij patres, ut D. Ambrosius lib. 1. de Virginitate, D. Hieronymus lib. 1. com. in Matth. D. Bernardus serm. 1. de festo omnium sanctorum. Denique idem eadem ratio confirmat, quia cum Christi corpus optimū habuerit temperamentū, ut supra diximus, fueritque Spiritus sancti virtute conditū, certe talem assequi oris speciem, & dignitatem, talēque totius corporis figuram debuit; cum species corporis, ut ait D. Ambrosius lib. 2. de Virginibus, simulachrum mentis sit, figuraque probitatis: cumque anima & corpus proportionem quadam armonica congruat, ut inquit Ficinus. Accedit quod pulchritudo cum excellenti virtute, & modestia coniuncta magnā vim habet ad alliciendas hominum voluntates. Unde illud D. Hieronymi citato loco, Fulgor ipse & maiestas diuinitatis occultae, quae etiam in humana Christi facie relucebat, ex primo ad se vidētes trahere poterat aspectu. Quid verò de hac ipsa Christi pulchritudine scripserit Nicephorus videamus. Christi, inquit, effigies, sicuti a veteribus accepimus, talis prope modum, quatenus ea crassius verbis comprehendere licet, fuit. Egregio is viuidoque vultu fuit. Corporis statura ad palmos prope septē. Caesariē habuit subflauā ac non admodum densam, leniter quodammodo ad crispas declinantē: supercilia nigra, non proinde inflexa. Ex oculis subflauescētibus mirifica prominebat gratia. Aures ierāt, & nasus longior. Barba capillus flauus, nec admodum demissus. Capitis porro capillos tulit, plixiores. Nouacula enim in caput eius non ascendit, neque manus aliqua hominis, praeterquam matris, in tenera duntaxat aetate eius. Collum fuit sensim decliue, ita ut non arduo, & extento nimium corpore

De pulchritu-
dine Christi
Domini.
D. Basilus.
D. Cyrillus.
D. Gregor.
D. August.
D. Chrysost.

D. Ambros.
D. Hieron.

Corporis spe-
cies simula-
chrū mentis.

Nicephorus
de Christi ef-
figie.

lib. 1. Ecclē-
siast. hist. c.
vlt.

ris statu esset. Porro, tritici referens colorem, non rotundam, aut acutam habuit faciem, sed qualis matris eius erat, paulum deorsum versus vergentem, ac modicè rubicundam: gravitatem atque prudentiam cum lenitate coniunctam, placabilitatem atque iracundiæ expertè, præseferentem. Hæc Nicephorus. In quibus aduerte nomine palmorū intelligi ab eo palmos maiores, de quibus D. Hieronymus in caput 40. Ezechielis, quorum singuli continent pollices duodecim, ut inquit Daniel Barbarus super Vitruvium lib. 3. cap. 1. Itaq; illi septē palmi efficiunt octo palmos mensuræ nostræ vulgaris. Et hæc fuisse staturā Christi Domini patet etiā ex vera illius effigie in sancto Sudario expressa, quæ octo palmos Romanos continet. Esse autem eiusmodi proceritatem in homine valde convenientem, & pulchram, cōstat ex ijs, quæ Vegetius observat lib. 1. de re militari cap. 5.

Porro, licet in Christi corpore mortali tam excellens fuerit pulchritudo, multo maior tamen extitit post Resurrectionem, refusa iam tunc ab anima in ipsum dotibus, velut quatuor fluminibus è paradisi fonte. Similis pulchritudo cæteris corporibus gloriosis conferenda erit, quæ in vno quoque tanto enitescet magis, quanto propius accesserit ad Christi pulchritudinem, ut quæ omnium absolutissimum exemplar esse debeat iuxta illud D. Pauli ad Philipp. tertio. Qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ. Ac licet in omnibus iuventutis flos apparere debeat, non erit cunctis eadem statura & proceritas corporis. Unde rectè annotarunt Divus Augustinus libro 22. de Civitate Dei capit. 65. D. Anselmus, & alij super locum illum D. Pauli ad Ephesios 4. Donec occurramus omnes in virum perfectum, in mensurā ætatis plenitudinis Christi, non dixisse Apostolum nos surrecturos in mensura staturæ, sed in mensura ætatis Christi Domini. Itaque, teste D. Augustino in Enchir. capit. 90. sic in corporibus beatorum conveniens erit, & grata inæqualitas corporum, sicuti est vocum, quibus concentus completur. Aduertit autem D. Thomas in quarto distinct. 44. quæst. vnica, artic. 3. ad secundam quæstiunculam, vnumquemque nostrum eam tunc quantitatem habiturum, ad quam sublati impedimentis, in termino accrementi pervenisset; proindeque defectum quantitatis pumilionibus supplendum, gigantibus adimendum. Quod tamen nonnulli de excessu tantum monstroso accipiunt, rati in aliqua etiam gigantea proceritate decoram speciem, & pulchritudinem inueniri posse.

His ita non iniucunda digressionem pertractatis, dicendum est, argumentū ad pulchritudinem non ex solo temperamento oriri: cum videamus non paucos egregia valetudine atque adeo optima qualitatum temperie deformes esse. Prouenit ergo pulchritudo partim à temperamenti bonitate, à qua plerumque suauitas colorum existit, partim à virtute formatrice, & auctrice, vnde concinna, & absoluta membrorum perfectio nascitur. Itaq; maior propositio non est absolutè vera; minor autem falsa est: quia licet quædam bruta amœnior colorum varietas ornat,

D. Hierony.

De pulchritudine corporū gloriosorū.

Non erit omnibus beatis eadem corporum statura.

Quanta sit futura magnitudo corporū in patria.

Pulchritudo vnde proueniat.

ornat, non proinde maior in eis, immo neque tanta pulchritudo infidet, si non colorum duntaxat elegantia spectetur, sed proportio, & congruentia membrorum ad sua munia perfecte exercenda. Itaque homo cetera animantia pulchritudine absolute vincit, ut D. Gregorius Nyssenus docet libro de hom. opif. cap. 3. Cyrillus Alexand. lib. 5. thesau. cap. 7. D. Ambrosius in psal. 118. Plutarchus lib. 1. de placitis capit. 5.

QVAESTIO III.

QVODNAM TEMPERAMENTVM

ad excellentiam ingenij, & mentis
perspicaciam magis idoneum sit.

ARTICVLVS I.

GENERATIM DE IIS, QVÆ

ingenium vel melius, vel deterius reddunt.

CVm omnes animæ rationis participes non modo secundum speciem, sed etiam secundum differentias individuales, æqualem habeant naturæ perfectionem, ut iam alibi statuimus, & in libris de anima ex professo ostendimus; consequens est, ut facultas intelligendi, quæ ab anima profluit, eidemque inhæret, in omnibus hominibus parem obtineat dignitatem, similiterque aliæ immateriales potentia.

Verum quia ad primam specierum intelligibilium productionem oportet phantasiam concurrere cum intellectu agente; Item, quia dum postea intellectus possibilis in opus incumbit, una cum eo operatur phantasia, ut docet Aristoteles lib. 3. de anima cap. 8. textu 39. illis verbis, oportet intelligentem phantasmata speculari: fit inde ut dexteritas & acumen in apprehendendo per intellectum, in componendo, discurrendo, iudicando, aliisque eiusmodi functionibus obeundis, à phantasiæ præstantia magnopere dependeat. Rursus verò, quia bonitas phantasiæ pendet à sensiterio, & à corpore, in quo inest; fit quoque inde, ut ad nobilitatem ingenij, & acuminis perspicaciam multum conferant ea, quæ corpus qualitatibus bene afficiunt, & in contrariam partem, quæ malè.

Numerantur inter hæc in primis natalitia sydera, apotelesmata, & horoscopi, ut Ptolomeus in Centiloquio, aliique Astrologi, & D.

Omnes anime intellectus ne natura equeales.

Intellectus phantasiæ satellitio vitur.

Conferunt ad ingenium natalitia sydera

Lib. 2. Phys.
c. 7. q. 1 cum
Henr. Gand.
quodl. 3. q. 5.
Dur. in 2. d.
32. q. 3 Argē.
in 2. d. 2. q.
1. a. 2. Sonc. 8.

Metap. q. 26.
Sor. in c. de
subl. q. 2. ad
5. Zimara in
Theor. q. 54.
Consule D.
Th. 1. p. q. 8j.
art. 7.

Thomas 3. contra gentes cap. 84. annotarunt. Etenim coelestium corporum virtus licet in animam rationis participem directò non agit; influat tamen in sensuum tam interiorum, quàm exteriorum organa; nunc his, nunc illis affectionibus ea imbuendo pro ratione aspectuum, & irradiationis syderum.

Progenitores

Secundò, plurimum ad id faciunt progenitores ipsi, à quibus sæpe hæreditario quasi iure habitudinem corporis, robur, imbecillitatem, bonam, aduersamque valetudinem, imò & ad virtutem, aut vitia propensionem accipimus, vt experientia testatur, docetque Plato in oratione funebri, atque id postulare naturam scribit Aristototeles lib. 1. polit. cap. 4. & 1. Rhetor. cap. 9. quanuis plerumque non ita contingat. Certè quantum valeat ad ingenium, moresque conformandos stirps generis, declarant etiam poetæ, qui quem significare volūt saxa & inhumana esse natura, eum dicere solent è saxis, aut feris ortum. Quale est illud nobilis poetæ.

Nec tibi diua parens, generis nec Dardanus auctor
Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
Caucasus, Hyrcanæque admorunt vbera tigres.
Et illud.

4. Aeneid.

Fortes creantur fortibus, & bonis:
Est in iuuenicis, est in equis Patrum
Virtus; nec imbellem feroces
Pro generant aquilæ columbam.

4. Carm. ode
4.

Regionū &
locorum si-
tus.
Plutarchus.
Herodotus.

Tertiò, regionum & locorum situs; non solum quia aliter sydera in vnā mundi partem, aliter in aliam influunt: sed quia ipsa soli affectio, compositioque, quam patet non vbiq̃ eādē esse diuerso modo corpora immutat. Vnde Plutarchus in Apophthegmatis, & Herodotus in Calliope narrant, Cyrum Persas cupientes pro sua montana & aspera, planam & mollem regionem occupare, non permisisse, quòd dicerent, vt plantarum semina, sic hominum vitas regionibus similes fieri. Vt enim triticum in nonnullis agris degenerat in aliud genus, soli vitio: ita pro qualitate regionis, hominum ingenia fiunt deteriora. Hinc qui quarto, & quinto climati tota ferme Europa, & magna Asiæ parte subiiciuntur, mitiores, & ad disciplinas capessendas aptiores sunt, quia eorum plagæ vt plurimum, temperatæ existunt. Nō ita verò qui sub Zona torrida incolunt, vt extrema Aethiopiae populi, aut qui alteri polo nimium appropinquant; hi ob rigorem frigoris, illi ob solis ardorem. Quauquam sub media quoque Zona aliquot in locis magnam esse temperiem compertum iam sit, vt alibi scripsimus.

De hære Plinius lib. 2. c. 78.

Lib. 2. de cor-
lo c. 14. q. 1.
art. 2.

Lege Alexandrum ab Alexandro lib. 4. Genialium dierum cap. 13. vbi multorum auctorum testimonijs docet non solum quanta ingeniorum

rum diuersitas, sed quæ vitia ex loci natura, aut cœli climate quibusdā gentibus innata sint. Nam Græci, exempli gratia, assentatores, leues, atque infideles habentur, alioqui facundia & ingenio præstantes, Capadoces, Cilices, & Cretenses fraudulentis & mendaces; Afri subdoli; Numidæ leuissimæ fidei; Chij petulantissimi; Galatæ minaces; Cyri cupidi & auari; Alexandrini derisores & dicaces; Indi & Persæ otiosi; Lydi & Phryges negotiosi; Emporitani imbelles & barbari; Aetoli, & Locrenses foedifragi; Druidæ malefici; Corci diri & immanes; Scythæ rapidi & feroces; Asiani, Iones, Abydani, Medi, Arabes, & Tarētini effœminati; Siculi vafri; Cumani infulsi; Syracusani multiplices; Lygures duri & agrestes; Hispani iactabundi & gloriosi: et cæt.

Hoc tamen non ita accipiendum est quasi prædicti mores in singulis earum nationum hominibus citra exceptionem inueniantur, cum palā repugnet experientia. Nec quasi astrorum vis, aut climatum natura, hominum animis hos aut illos mores per se imprimât: cum vitia, & virtutes (acquisitæ scilicet) cōparentur nostris actibus, qui non ab aliqua externa causa naturali, sed à libera voluntate eliciuntur, imperanturve. Eatenus ergo id verum est, quatenus eiusmodi externæ causæ aliquas imprimunt qualitates corporibus, quæ ad vitiosas, vel honestas actiones vtrumque inclinent, aut promoucant. Quomodo calor impressus organo appetitus irascibilis, animositatem excitat, & ad res arduas aggrediendas, atque ad fortitudinis actus confert: contra verò frigus ignauiam & timiditatem inducit.

Cum autem tanta morum varietas in diuersis regionibus proueniat, nihil mirum si in eisdem & ingeniorum diuersitas ob similes causas nascatur. Quod graues auctores passim obseruant. Plato 5. dialogo de Legibus, in Timæo, in Menexeno, & lib. 8. de Repub. Hippocrates in lib. de aere, locis, & aquis. Aristoteles lib. 7. Polit. cap. 7. & in problem. sect. 14. problem. 8. & 15. Plutarchus lib. 5. de placitis cap. 30. Galenus lib. 2. de temperamentis, & in lib. cui titulus est, Quod animi mores corporis temperamentum sequantur, & lib. 3. Aphorism. comm. 14. Tullius 5. de diuinat. Apuleius lib. 2. de Asino aureo. Vegetius lib. 1. de re militari cap. 2. Polybius lib. 4. hist. Apollonius Thianæus apud Philostratum. Plinius lib. 2. cap. 78. Ptolomæus lib. 2. Quadripartiti cap. 2. & 3. eiusque in eum locum interpretes Haly & Albumazar Introductorij lib. 3. & 5. alijque non pauci.

Non solum verò regiones quædam ingeniorum fœcundæ sunt, sed interdum id alicui vrbi eiusdē regionis peculiare accidit, vt in Græcia, Athenis, de quibus Philo in libro, Quod omnis probus sit liber, Athenienses, inquit, me iudice, acutissimi hominum. Quod enim in homine pupilla, in anima ratio, hoc Athenæ sunt in Græcia.

Quartò, multū ad ingenia momēti affert ratio victus, vt docet Plato 2. & 5. de Legibus. Galenus in lib. de cibis boni & mali succi. Auerroes lib. 5. collect. cap. 32. Plinius lib. 11. Natur. hist. cap. 37. Coelius lib. 3. cap. 13. & lib. 27. cap. 22. & lib. 10. cap. 20. Nomine autem victus comprehenditur hoc loco à nobis tam cibi potusque cōditio, &

Mm 3 natura

Diuersarum
gentium mo-
res.

Astrorum in-
fluent per se
in voluntatē.

Plato.
Hippocrat.
Aristot.
Plutarchus.
Galenus.

Tullius
Apuleius,
Vegetius,
Polybius,
Apollonius,
Plinius,
Ptolomæus,
Haly,
Albumazar.

Vrbes quædā
ingeniorum
fœcundæ.

Ratio victus.

Lege D. Hi-
erony. lib. 2.
aduersus Io-
nin, Plotarc.
in orat. de
educatium.

Cibi noxij
ingenio &
memoria.

natura, quam in eorum usu frugalitas siue intemperantia. Constat enim quosdam esse cibos, qui memoria ingenioque officiant, ut olera, fabas, lac, caseum, carnes salitas, aliaque flatum gignentia.

Vniuersim autem omnis intemperantia, ac nimia satietas ingenio nocet. Quod indicat vetus illud proverbium, pinguis venter acre ingenium non gignit. Videlicet, quia, ut scripsit Horatius lib. 2. Serm. Satyr. 2.

Corpus onustum

Hesternis vitijs, animum quoque prægrauat ipsum,
Atque affigit humi diuinæ particulam auræ.

Theopompus.

Eodem pertinet quod scripsit Theopompus lib. 5. Philipp. multum edere & vesci carnibus, consilij rationisque usum adimere, & animos efficere tardiores, atque eos immani quadam duritie, ac stultitia complere. Plutarchus quoque in lib. de educandis liberis, ostendit pueros multo pastu stupidioris, ac tardioris ingenij euadere. Quin verò liquet

Anacharsis
de vini usu
sententia.

nimium vini usum in omni ætate & corpori & menti magna parere incommoda. Vnde Anacharsis primum poculum vini dixit esse sanitatis, alterum voluptatis, tertium contumeliæ, quartum furoris & insanix.

Eubuli dictum
de eadem re.

Et Eubulus, referente Cælio Rhodoginio lib. 38. cap. 6. sub persona Dionysij, monebat sanitati primum dicari cratera, secundum amori, & voluptati, somno autem tertium. Quartus verò, inquit, iam noster non est, sed iniuriæ. Quibus similia scripsit Panyasis poeta apud eundem Cælium. Iam quod luxuria & libidinis blandimentis ingenij acies obtundatur, notum est. Vnde Claudianus.

De hac re
Plat. lib. 9. de
Rep. Hippo.
lib. 1. de mor.

Luxuries prædulce malum: quæ dedita semper
Corporis arbitrijs hebetat caligine sensus.

Plato.
Seneca:

Diuis Augustinus lib. de vera religione asserit Platonem discipulos edocere solitum ut a venereis voluptatibus abstinerent, persuasumque haberent veritatem non corporis oculis, aut sensu aliquo, sed sola mentis puritate videri, ad quam percipiendam nihil magis impedimento esset, quam vita libidinibus dedita. Seneca in præfatione libri septimi Declamationum. Nihil est, inquit, tam mortiferum ingenijs, quam luxuria. Vtique istiusmodi voluptates cerebro, in quo interni sensus insunt, plurimum nocent, ut scribit Galenus in Comment. lib. 8. Epidem. Hippocratis, Arnaldus in speculo introductionum medicinalium cap. 83. & lib. de regimine sanitatis part. 2. cap. 6. & Magnus Albertus lib. 22. de animalibus, qui narrat facta aliquando cuiusdam corporis humani dissectione, inuentum fuisse caput cerebro exhaustum. Cuius rei cum medici causam inuestigassent, compertum fuisse frequentem usum rei venereæ. Nocet quoque idem vitium oculis, quorum usus, quam sit ad ingenij munia necessarius, nemo ignorat. Ideoque Ethnici poetæ cupidinem cæcum finxere quod & corpori, & menti aspectum eripiat. Atque ut videndi organum lædat, & facultatem in eo hærentem debilitet,

scripsit

scripsit Aristoteles lib. 2. de Generatione animalium cap. 5. Aetius Tetrabb 2. ferm. cap. 48. & Galenus lib. 4. de locis affectis, & Marnardus Epist. medic. lib. 4. epist. 4. Lege etiam quæ tradit D. Ambrosius cōment. in Lucam lib. 4. cap. 17. D. Gregorius lib. 31. Moraliū, D. Augustinus lib. 5. soliloquiorum cap. 10.

Declarat autem D. Thomas in 2. 2. quæst. 15. art. 3. cur obscenæ voluptates ingenio, mētisque actionibus tantopere officiant, videlicet, quia ijs maximè homo impenditur & applicatur ad materialia, proindeq; debilitatur eius operatio circa intelligibilia. Perfectio enim intellectus functionis in homine cōsistit in quadam abstractione ab externis sensibilibus, à quibus quāto altius mens euocatur, tanto melius intelligibilia considerat. At talium voluptatum illecebra animum deiicit ad ea, quibus delectatur, & ad sensibilibus fœcem deturbat. Quod fit, ut nihil tunc sublime agitare, nullum ingenij, aut prudentiæ opus moliri queat. Consule Aristotelem lib. 7. Eth. cap. 9. & Platonem lib. ultimo de legibus, & in Phœdro.

Cur obscenæ corporis voluptates ingenio tantopere noceant.

Aristoteles, Plato.

Quæ supra recensuimus, videlicet sydera cuiusque ortum respicientia, progenitores, climatū, regionumque natura, & victus ratio, ingenium melius vel deterius, ut diximus, reddūt; propterea quod qualitatibus ad id convenientibus, vel contrarijs corpora imbuunt. Quia verò qualitates ipsæ sensuum internorum organis receptæ talem bonitatem aut defectum immediatè (in genere tamen disponentium causarum) præstant, solet ex qualitatū compositione, seu temperamento, de ingenijs iudicari, ut cōstat ex ijs, quæ tradita sunt ab Aristotele lib. 2. de part. animalium cap. 4. & lib. 2. de anima cap. 9. text. 94. & in lib. Physiognomiæ cap. 4. & Galeno in lib. Quod animi mores corporis temperamentum sequantur.

Cur temperamentum ingenium indicet.

ARTICVLVS II.

QVÆSTIONIS INITIO PROPOSITÆ IN VARIAS PARTES DISCEPTATIO.

QVoniam verò temperamenta, seu qualitatū compositiones, quatuor sunt, Sanguinea, cholericæ, phlegmaticæ, malēcholice, videndum nunc est quænam harum ad ingenij excellentiam magis idonea sit. Quod sanguinea, probari potest ex eo, quia hæc complexio abundat calore & humiditate, quæ duo, teste Aristotele lib. de longitudine & breuitate vitæ cap. 3. & Galeno 1. Aphorism. com. 15, potissimum vitam continent, ac fouent, atque adeo actiones intelligendi, quæ vitales quædam functiones sunt, iuuant.

Quatuor temperamenta.

Pro complexione sanguinea.

Quod autem cholericæ præferenda sit, suadet acrimonia & celeritas, qua biliosi, in rebus tum agendis, tum intelligendis pollent. Nam cum in eis abundet calor, qui ad omnes functiones alacritatē iniicit, cumque

Pro complexione cholericæ.

is non

is non humori, a quo obtundatur, sed siccitati, quæ ipsum quasi lima acuit, coniunctus sit; consequens est, ut beliosi acres, ingeniosique euadant. Et huic quidem sententiæ astipulatur Galenus in lib. artis medicæ ubi ait mentis celeritatem calidi, sicci que esse temperamenti; hoc enim subtilem cerebri substantiam indicat.

Pro phlegm.

At enim neque pro phlegmatica argumentum deest. Constat enim phlegmaticos molles esse carne: at carnis mollitudinem ingenij indicium esse docet Aristoteles 2. de anima cap. 9. text. 94. & in lib. Physiognomia cap. 4. Quare Græci stupidiore homines *μαχυδρόμους*, id est, crassipelles vocant.

Pro melancholica.

Postremo. Debere melancholiæ primas dari, suadet experientia: Nam, ut Aristoteles 30. sectione problematum problemate 1. scripsit, constat eos, qui ingenio claruerunt, siue in philosophiæ studiis, siue in Republica administranda, siue in carmine pangendo, aut artibus exercendis, melancholicos fuisse, ut Herculem, Aiace, Bellerophontem, Lysandrum, Empedoclem, Socratem, atque Platonem, unde illud Ciceronis lib. 1. Tuscul. quæst. Aristoteles omnes ingeniosos melancholicos esse ait, ut ego me tardiorē esse non molestē feram. Accedit quod senes, in quibus ferē melancholicus succus abundat, iudicio, & prudentia valēt. Ob eamque rem scitē dixit Plato tunc animum efflorescere, cum deflorescit corpus.

Qui ingenio
flouerunt
melancholi-
cos fuisse.

ARTICVLVS III.

CONTROVERSIÆ, CONCLUSIO & argumentorum explicatio.

Melancholi-
corum laus.

Omissa longiori disputatione, assentiendum nobis videtur ijs, qui putant id temperamentum ad ingenij acumen, mentis perspicaciam, & sapientiam accomodatius esse, quod ex bilis & melancholiæ permissione constat. Nam qui eo præditi sunt ob bilem facile apprehendunt, velociter discunt, motu agiles, & acres sunt: ob melancholiam verò, cum animum ab externis euocent, & in se totum colligant, assidue incumbunt in ea, quæ apprehendunt, diu meditantur, & de ijs, quæ discurrendo inuenerant, constanter iudicant. Carent etiā hi, utpote sicciore natura præditi, recrementis, quæ spiritus conturbāt, & quasi nube obtegunt, & ex atrabile calente attenuataque generant tenuissimos ac lucidissimos spiritus, qui ad ingenij & mentis operam efficacē obseruiunt. Hinc illud Heracliticum, quod refert Galenus in lib. quod mores animi et cæt. Splendor sicci, animus sapientissimus. Nec obstat quod senes in extrema senectute, quæ sicca est, delirant. Ad enim non ex qualibet, sed ex nimia siccitate prouenit; imò non ex ea tantum sed ex ea simul, & immodico frigore; senes enim frigidus pariter & sicci sunt temperamento, ut Galenus lib. 2. de temperamentis docet.

Diluamus

Lege Gal. lib.
I. de nat.
hum. ad text.
39. Ficium
in lib. de tri-
plici vita. Ve-
ga ad lib. 2.
artis medicæ.
c. 8. Cæl. lib.
17. c. 5.

Heracliti di-
ctum.

Cut senes di-
luti.

Con-
nūi
vita
lerio
loc.
II.
lib. 2
tall.

Diluamus igitur superioris articuli argumenta, quæ huic assertioni aduersabantur. Ad primum dicendum est, eo tantum concludi temperiem sanguineam valde aptam esse ad functiones vegetantium virium, quæ calido, & humido appositè administrantur: non verò sensuum internorum, quibus ea, quam diximus, temperatura magis idonea est. Quare cum mentis actiones potissimum ab internorum sensuum muneribus dependeant, quatenus oportet intelligentem phantasmata speculari; fit, ut ingenij solertia ex temperie internorum sensuum, non aliarum virium æstimanda sit. Quod si etiam ex bonitate tactus arguitur, id propterea est, quia eadem temperies, & tactui, & internis viribus accommodata est.

Responso ad
argumēta ad
necesse rū.

Ad secundum, dicendum biliosos habere celeres motus, esseque ad percipiendum, & intelligendum promptos, sed deesse illis maturitatem ad iudicandum, & firmitatem, constantiamque ad retinendum, qua melancholici præstant, ut inquit Galenus primo de natura humana comment. ad textum 39. hisce verbis. Animi acies & intelligentia à bilioso humore; constantia & firmitas à melancholico.

Biliosi habēt
celerēs inge-
nij motus.

Ad tertium, Phlegmaticum temperamentum ad mentis actiones obeundas omnium ineptissimum esse, ut in quo, ob nativi calidi imbecillitatem, multa insunt recrementa; & crassities, ac lentor, qui spiritus obturbat, & ad motum tardiores efficit. Vnde pituitosi, tardi, rudes, somnolenti ac supini sunt: adeo ut eis animam pro sale, veluti suis, datam esse nonnulli scripserint. Nec vero illis ea mollitudo suppetit, quam Aristoteles in tactu commendat, sed alia humore aqueo, ac frigido conspersa, quæ stoliditatis comes est, ut in eo loco libri secundi de anima exponemus.

Phlegmaticū
temperamē-
tum ad men-
tis opera ine-
ptum.

Consule Fici-
nū in lib. de
vita sana. Va-
leriol. lib. 1.
loc. com. c.
11. Fracast.
lib. 2. de in-
telle.

Quod ad quartum argumentum attinet, iure dubitari posset, quoniam pacto eos, qui ingenio claruerunt, & in varijs artibus exercendis, atque in Repub. administranda se se præclare gesserunt, melancholicos omnes fuisse Aristoteles absolute asserat, cum succus melancholicus sit pars sanguinis terrea, ac densa ex crassiore chymi parte genita, quæ proinde sua frigidityte, & crassitie videtur potius aciem mentis obtundere, quam iuuare. Pro huiusce rei explicatione aduertunt medici ex Aristotele loco citato, & Galeno, tum lib. 2. de temperamentis, tum in arte medicinali cap. 59. duo esse melancholicorum genera; vnum eorum, in quibus multa inest bilis atra, sed calore fota, & claro sanguine, bilique attenuata, ac purpureo colore nitens. Alterum eorum, qui abundant etiam atra bili, sed admodum sicca, frigida, densaque, & fœculenta, qui colore lurido ac plumbeo suffusi, frigidi, ac male concoquentes sunt. Igitur qui priori valent temperamento, eos Aristoteles magno & excellenti ingenio præditos, & ad maxima quæque obeunda natos fuisse vulg, eosdemque in Theæteto, & in Phædro commendat Plato. At qui posteriorem corporis habitum nacti fuere, stupidi magis & obtusi habentur, suntque nimirum formidolosi, solitarij, ac interdum in mentis alienationem, & insaniam conuertuntur, teste Hippocrate sexto Epidemiorum, & Galeno tertio de locis affect. capit. 6. Ni-

edidit
quidlibet

Duo melā-
cholicorum
genera.

Quos melā-
cholicos Pla-
to cōmendet

mirum atra bilis pro ratione mensuræ, qua cum alijs humoribus permiscetur, varios effectus parit, haud secus quàm vinum, vt eodem loco problematum Aristoteles docet. Nam vt merum, præcipuè potens, & generosum, prout vel modicè, vel intemperanter sumitur, nunc iracundos, nunc misericordes; interdum lætos, nonnunquam tristes; aliàs taciturnos, aliàs garrulos, & contumeliosos reddit, sic atra bilis variè attemperata, alio atque alio modo afficit. Neque verò illud ignorandum est, sæpe eos, qui se studijs dediderunt, ætatis decursu multam atram bilem colligere, & ex calido, & sicco temperamento in melancholicum permutari. Namque ex assidua in studijs cura & attentione, cum spiritus animales vehementius agitentur, & dissoluantur, cerebrum exiccari assolet, atque adeò calore (cuius pabulum humor est) destitui, sicque etiam sanguis ipse atrior, sicciorque euadit, & in atram bilem conuertitur. Ac de huiusmodi aduentitia melancholia putant nonnulli interpretandum Aristotelem, cum melancholicis tantam laudem attribuit. Quibus nos haud magnopere repugnabimus, dummodo hūc humorē cum ea, quam superius diximus, cholerae permixtione accipiant, & de eo loquantur, qui contingit ijs, quos in primo melancholicorum genere posuimus.

Melancholia
ascititia.

Patet igitur ex dictis cur melancholici ingeniosi sint, cur etiam studijs, Philosophiæque dediti melancholici fiant. Quare ad quartum argumentum respondemus, nos non negare melancholicos ingeniosos esse; sed tantum id temperamentum cæteris præferre, quod ex bilioso, & melancholico constat. De quo verisimile est locutum fuisse Aristotelem loco citato. Non enim obstat, quòd illud absolutè melancholicum nuncupauit; censuit enim debere in ea mixtione plus aliquantulum de atra, quam de flaua bili esse debere; atque ita à præpollente nomen indidit. Quod verò dicitur, senes iudicio, & prudentia, valere, ita est, prouenitque id potissimum ex longa rerum experientia: etsi ad idem non parum conferat siccitas, melancholiæ comes, dummodò non nimium excedat, vt plerumque accidit in extrema senectute, in qua iam senes delirant. De qua Plato non est intelligendus, sed de viridi ac vegeta. Lege Galenum lib. 5. de sanitate tuenda ad finem, Valleriolam libro primo locorum communium capit. 10.

Vnde senibz
iudicium,

Plato.
Galen.

Q V Æ S T I O V.

QVOD TEMPERAMENTVM

vendicent quatuor anni
tempora.

A R T I C.

ARTICVLVS I.

DE CAUSA EFFICIENTE,

& sine quadripartitæ huiusce varietatis.

Vod spectat ad temperamentum veris, æstatis, Autumni, hyemis, explicandum initio occurrit quænam huius distinctionis & vicissitudinis causa efficiens, & finalis sit. Primum, luce clarius est efficientem eius causam, esse motus corporum cœlestium, & stellarum errantium, præsertim solis conuersiones & recursus. Vnde illud cap. 1. Geneseos, Dixit au-

Genes.

tem Deus fiant luminaria in firmamento cœli, & diuidant diem, ac noctem, & sint in signa & tempora, & dies, & annos. Idem scripsit D. Damascenus lib. 2. fidei Orthodoxæ cap. 7. Theodoretus serm. 1. de prouidentia, Nicetas apud D. Clementem lib. 8. Recognitionū, Plato in Timæo, eiusque interpres Chalcidius, Auctor libri de mundo ad Alexandrum, Philo Iudæus in libro de mundi opificio, Tullius lib. 2. de Natura Deorum, Galenus lib. 3. de diebus Criticis cap. 1. alijque ex antiquioribus, quos refert Plutarchus lib. 2. de placitis phil. cap. 19. Quippe sol dum alia atque alia signa continuato cursu peragrat, mutationem illam opportuna caloris, frigoris, humoris, & siccitatis varietate inducit. Nam dum Arietis, Tauri, & Geminorum signa conficit, ver creat: dum signa Cancræ, Leonis, & Virginis, æstatem: Dū Libræ, Scorpij, & Sagittarij, autumnum: Dum Capricorni, Aquarij & Piscium, hyemem. Discrepantes tamen de hac anni distributione, & initijs temporum opiniones inuenies apud Plinium lib. 2. cap. 25.

Damascenus
Theodoretus
Clementes
Plato.
Chalcidius
Philo.
Tullius.
Galenus
Plutarchus.

Porro, eiusdem alterationis & diuersitatis finis est, multiplex sublu-
naris mundi cōmoditas. Ac primum ea, quæ inde rebus gignendis cō-
feruandisque prouenit. Inde enim animantium ortus, foetura, &
sustentatio; inde sationes, & plantationes; inde frugum, fructuumque
ortus & maturitates, aliaque huiusmodi. Quæ de re Boetius lib. 4. de

Boetius.

Iisdem causis Vere tepenti

Spirat florifer annus odores,

Æstas Cererem feruida siccit,

Remeat pomis grauis Autumnus,

Hyemem defluus irrigat imber.

(Hæc temperies alit, ac profert

Quidquid vitam spirat in Orbe:

Eadem rapiens cōdit & aufert,

Obitu mergens orta supremo.

Pulchritudo
quam cōtra-
riorū efficit
oppositio.

Altera commoditas est leuatio fastidij, vt enim dierum & noctis tenebrarum, & lucis alternatio, ita quaternæ vices temporum ad mitiganda vitæ tædia, vt in cæteris fere rebus vicissitudo solet, non parū conferunt. Tertia est pulchritudo efflorescens ex oppositione affectionum, quibus tunc inferiora corpora subinde immutantur. A calore ad frigus: à siccitate ad humorem, & è cōuerso. Consule D. Ambrosium in libro de Noe & arca cap. 23. Lege quoque, si placet, quæ de hac re scripsimus lib. 4. Physicorum cap. 5. quæst. 3.

ARTICVLVS II. CONTROVERSIÆ Solutio.

Temperamē-
ta quatuor
anni partiu.

VEniamus nunc ad propositum quæstionis, hoc est, ad temperiem quatuor anni temporum explicandam. Communis autem consensu hunc in modum quatuor qualitates anni partibus ascribit. Ver & est humidum, & calidum; Aestas calida, & sicca; Autūnus siccus, & frigidus; Hyems frigida, & humida. Sed in quolibet horum temporum tres adhuc varietates notantur: quia principium, medium, & finis cuiusque eorum non eandem vendicant temperiem: sed extrema cuiuslibet pars cum vicini constitutione aliquo modo conuenit. Igitur, exempli gratia, Ver esto calidum atque humidum appelletur, non tamen quælibet ipsius portio, ex æquo calida est, & humida. Etenim eius initium ob vicinitatem Hyemis, quæ humida est, & non calida, plus humoris, quàm caliditatis participat: medium temperatè humidum est & calidum: finis ob propinquitatem impendentis Aestatis, quæ calida est, non autem humida, minus plus humoris, quàm caloris obtinet. Similemque proportionem reliquæ anni partes fortuntur. Vnde & Astronomi, cum Zodiacum in quatuor quadrantes prædictis quatuor anni temporibus respondentes distribuissent, quemlibet quadrantem in alias tres partes secuerunt, quæ tribus portionibus singularum anni partium responderent.

Diuisio Zo-
diaci in qua-
tuor quad. a-
tes,

Conueniens
& dissidiū inter
quatuor anni
tempora.

Apparet autem in tradita qualitatū distributione, sicut & in ea, quæ elementis conuenit, illa, de qua sæpe scripsimus, dissidens conuenientia, & conueniens dissidium; ac simul etiam quædam iustitiæ nutritrix, communiumque bonorum auctrix æquabilitas, quam magnis effert encomijs Philo Iudæus in libro, qui inscribitur, Quis rerum diuinarum hæres sit. Quippe Ver cum Aestate calore conuenit, humiditate pugnat. Aestas cum autumno siccitate nequitur, calore dissidet. Autūnus cum Hyeme frigiditate iungitur, siccitate discordat. Hyems cum Vere humiditate copulatur, frigore dissidet.

Porro

Porro quanuis circa coniugationes qualitatum, quas cæteris anni temporibus assignauimus, auctores conueniant; tamen de ea, quam Veri ascripsimus, nonnulla esse primo aspectu dissensio videbitur inter Hippocratē & Galenū. Ille enim in lib. de natura hum. ver calidū & humidum constituit: hic lib. de temperam. i. temperatū vocat. Re ipsa tamē non dissentiunt. Nam Hippocrates ver calidū & humidum appellat, quod in eo calor frigiditatem, humiditas siccitatē exuperet. Galenus temperatum vocat, propterea quod ea exsuperantia adeo parua sit, vt iure temperatū dici queat, facta præsertim cōparatione ad complicationes qualitatum, quæ alijs anni partibus conueniunt, vbi excessus denominantiū qualitatum, vt in æstate caloris, & siccitatis multo maior est.

Cionciliatur
Hippocrat.
& Galenus.

Sed erit qui obijciat non videri censendum ver temperatum, etiam eo modo, quem diximus, cum demonstret experiētia, doceatque Hippocrates 3. Aphorif. 20. & Aristot. sect. 1. Problematum 27. ver morbis abundare. Respondendum, ver absolutē saluberrimum esse, vt inquit Hippocrates 3. Aphorif. 9. ver namque in benè sanis corporibus rarō ac minus periculosos morbos excitat; in corpore autem insalubri, quos mouet, sapius mouet ad bonum, quia euocat ad exteriora noxias qualitates, quibus depulsis, vt plurimum corpora sanitatem assequuntur. Vnde dicitur à medicis, ver inter anni tempora, somnum inter affectiones corporis, diem criticū inter dies morbi, non esse in se mala, sed malum in corpore latens ostendere.

Obiectio.

Dilutio.

Q V Æ S T I O. VI.

DE ÆTATVM ET SINGVLARIVM PARTIVM TEMPERAMENTIS.

ARTICVLVS I.

TEMPERAMENTA
ætatum.

Vpponenda hoc loco primū est diuisio ætatū, de qua in libris Paruorum Naturalium ex instituto differuimus. Distribuitur ætas in pueritiā, iuuentutem, virilem ætatem, & senectutem. In qua diuisione, nomine pueritiæ, intelligi debet ætas infantium & puerorum; nomine iuuetutis, ætas adolescentium & iuuenum: quarum ætatū termini & discrimina loco citato explicata à nobis sunt.

Diuisio ætatū.

Deinde, aduertendum cum vita in calido & humido sita sit quandiu

Vita cōsistit
in calido &
humido.

animal vivit, in quacunq; sit ætate, calorem exigere ut præcipuum instrumentum ad actiones vitæ obeundas, & humiditatem, quæ tanquam pabulo & fomento calor sustinetur. Verum quia calor & humiditas ætatum decursu varias subeunt mutationes, fit inde ut vna ætas comparatione alterius magis, minusve calida, aut etiam frigida dicatur: similiterque res habet in humiditate.

Singularum ætatum temperamenta.

Diffusio tactus obiecti.

Ut igitur ab ea ætate de cuius temperamento minor est ambiguitas, ordiamur, senectus frigida & sicca est: virilis ætas temperata: iuventus calida & sicca: pueritia calida & humida. Senectutis frigiditatem testatur arctuum tremor, & totius corporis curvitas; quæ duo proteniunt ex defectu caloris non iam valentis membra sustinere, & in sublime erigere. Siccitatem indicat ariditas cutis ex penuria halituosi succi. Nec obstat quod senes assidue excreant, & hæmati sunt obnoxij: non enim id ex bona & nativa humiditate, de qua agimus; sed ex adventitia & noxia ortum habet. Quod virilis ætas temperata sit, ex eo ostenditur, quia non ob aliam causam in eo ordinariè sistitur clementum corporis, non quidem versus longitudinem; nam id iam diu cessauerat, ut suo loco exposuimus, sed versus latera; nisi ob caloris & humiditatis temperiem, quæ satis est ad corporum magnitudinem in eodem statu graduque servandam; non tamen ad eam ulterius promovendam.

Pueritia abundat humiditate.

Cum pueri magis somnolenti.

Quod ad iuventutem & pueritiam spectat, advertendum est, cum iuventus ortui, in quo humidum primigenium à parietibus accipitur, vicinior sit, negari non posse iuvenes plus istius humidi obtinere, quam viros. Dum igitur iuventuti siccitas cum calore assignatur, id non absolute accipi debet; sed facta collatione ad pueritiam, quæ vberiore servat humiditatem, ut multis indicijis deprehenditur. Primum, quia puerorum corpora ex semine, & sanguine humidis recentius coaluere. Secundò, quia pueri molliores, ac teneriores sunt; ideoque minus firmi, ac robusti. Tertiò, quia magis somnolenti, humiditas enim, cum vaporem multum exhalet, somnum conciliat. Quartò, quia parum intellectu vigent; nimirum propterea quod interiorum sensuum organa humore, quasi nebula, ne functiones suas perfecte obeant, impediuntur; unde senes è contrario ob siccitatem, diu vigilant, & intellectu præstāt. Ex his ergo manifestum relinquitur pueritiam humidiores esse iuventute.

Pueritia & iuventus calidæ.

Quæ calore vincat, controuersum.

Controuersific explicatio.

Quod ad horum ætatum calorem pertinet, utranque iure optimo calidam vocari, satis demonstrant incrementa, quæ tunc caloris ministerio corpora accipiunt. Quæ tamen earum sit calidior, ambiguum est; eaque de re agit Hippocrates lib. 3. Aphorism. Galenus lib. 2. de temper. cap. 2. Auicenna 3. primi doctr. 1. cap. 2. Valleriola lib. 1. locorum communium cap. 10. Thomas Garbius lib. 1. sum. Medic. quæst. 17. Fernellius in libro de spiritu, & innato calido c. 8. Theophilus in 3. de anim. ad text. 56. Quidam iuvenes; alij pueros calidiores esse inquitunt; alij utrisque parem tribuunt calorem. Sed omissis controuersijs placet nobis ea sententia, quæ statuit pueros, sicuti humido primigenio magis abundant, ita maiorem habere innati caloris copiam: Hæc enim duo,

Perinatatus in lib. de temperamentis c. 16. Vallesius lib. 1. controu. c. 8.

Sa
ca
no
do
dic
l. x.
Ga
1. d
ram
lib.
Veg
delo
feci
lib.
15. v
cum
conci

duo, cum totius vitæ fundamenta sint, continuatam quandam inter se cognationem servant). Quod ex eo ostenditur, quia à primo vitæ, ac nutritionis exordio datur inter calorem, & alimētum reciproca actio, & perpeſſio, qua neceſſe eſt natiuum calorem ſenſim diminui. Itē quia calor aſiduè humidum carpit, & diſſipat, nec aliud æquè bonum ex alimento reſarcire poteſt, ſicque proprio, ac natiuo fomento deſtitutus ipſe etiam collaſcit. Nec obſtat quòd ſenſus æſtimatio maiorem iuuenibus calorem decernit, quàm pueris. Id namque propterea acci- dit, quia calor in corpore humidiori lenior, ac mitior ſentitur, eo quòd humiditas obtundit calorem; ſiccitas verò tanquam lima ipſum acuit; at pueri, vti diximus, humidiores ſunt, quàm iuuenes. Nec item obſt quòd iuuenes plus ſanguinis, & influētium ſpirituum, pluſque bilioli humoris, quæ omnia calida ſūt, progreſſu vitæ acquiſierint. Hoc enim tantum probat accedere iuuenibus aſcitiuum calorem, quaſi natiui ſup- plementum, quod libenter concedimus. Num verò iſtiusmodi ſupple- mento ita natiui caloris diſpendium compenſetur, vt pueri, & iuuenes, licet natiuo diſpares ſint; tamen vtrique æqualem intenſionem, illi ex gradibus ſolius natiui; hi ex gradibus natiui & aſcitiui cōpoſitam for- tiantur, reſ eſt omnino dubia, & quæ neque certa experientia, neque ra- tione demonſtrari poſſit.

Reciproca actio & per- peſſio inter viuens & ali- mentum. Dilutio ob- ſect.

Aſcitiuus ca- lor abundat in iuuenib9.

ARTICVLVS II.

TEMPERAMENTA SINGVLA-
rum partium.

Nomine partium intelligimus, hoc loco, partes animantium dun- taxat, non tamen eas ſolum, quæ anima informantur, ſed omnes, quæ ad animantium vitam, & cōpoſitionem quoquomodo pertinent. Relicta verò medicis longiori de hac re diſputatione, ita vi- detur ſtatuendum. In primis circa calorem. Cor, vtpoten natiui caloris fons, reliquas partes calore ſuperat, quod & tactu exploratum eſt; nā- que diſſectō animante, & digitis in cordis ventriculos immiſſis, feruē- tior hic locus deprehenditur. Secundum caloris locum, obtinet ſpiri- tus, cui tamen nonnulli primum dedere, & cordi ſecundum, ſed imme- rito, cum ſpiritus à corde calorem mutuetur. Tertium locum habet ſanguis & flaua bilis. Quartū ſimplex caro; deinde iecur; tum lien, tum renes, quibus ſuccedit cutis pari interuallo ab extremis diſſita, & æquis portionibus, inter reliquas partes, temperatior. Ab hac in frigiditatem vergit adeps, deinde cerebrum, etſi hoc cōfluentibus eò ſpiritibus non parum caleat. Cerebro frigidior eſt ſpinæ medulla: hac frigidiores ſunt nerui, alij alijs magis. Hos ſequuntur venæ, deinde arteriæ, tum mem- branæ; atque his ōnibus tēdones frigidiores ſunt: tendonibus vincula; deinde cartilagineſ, oſſa, pili: denique poſtremum frigiditatis locum; ſortitur melancholia, & phlegma.

Detempera- mento calo- ris.

Cor natiui caloris fons.

Sanguinem calidum eſſe non frigidū docent Me- dici. Hipp. l. 1. de morb. Galenus lib. 1. de tempe- ram. Fernel. lib. 3. de tēp. Vega lib. 3. de loc. affect. ſect. 3. Valeſ. lib. contr. c. 15. vbi Ariſt. cum Galeno conciliat.

De ſic-

De tempera-
mento fici-
tatis.

De ficitate autem sic habeto. Pilus reliquas partes ficitate exupe-
rat: hunc suo quæque ordine subsequuntur os, cartilago, vinculum,
tendo, mēbrana; arteria, vena, flaua & atra bilis, neruus, qui motui ob-
seruit; cutis autem, vt calore, ita & ficitate in primis temperata est.
Hinc in humiditatem secedit neruus sensationi destinatus; neruo autem
humidius est cor, subinde renes, iecur, lien, simplex caro, pulmo, spinæ
medulla, cerebrum, medulla ossium, adeps, sanguis, postremo pituita.
Discrepantes de hisce temperamentis opiniones lege apud Galenum 1.
de tēperamentis, Auicennam Fen. prima primi doct. 3, cap. 2. Auerro-
em 2. Collect. cap. 2. Fernelium lib. 3. Physiologiæ cap. 6. Valle-
sium lib. 1. contr. medic. & philosophic. cap. 10. & in artem Medic.
Galen, Valleriolam lib. 1. locorum communium cap. 10.

Capitis noni Explanatio.

Pa Rēterea cūm demonstratum) Promiserat Aristoteles initio huius operis ita
se de ortu & interitu rerum in commune acturum, vt omnes causas, rationesque
eorum, quæ gignuntur, & intereunt, sub aspectum poneret. Nūc, quia iam causas
proximas, tum elementorum, tum mixtorum, quatenus ex elementis coalescunt,
explicuit, ad remotas vniuersalesque tradendas accedit. Quod vt commodius
prester, colligit hoc capite numerum causarum, quæ ad cuiusque rei generatio-
nem concurrunt. Prius tamen instituti sui rationem proponit aiens cūm sint quædam corpora
ortui corruptionique obnoxia, vt plantæ, animalia, ceteraque mixta, quæ potissimum circa terram
gignuntur, doctrine or-
dini consensaneum esse,
vt antequam de his parti-
cularum differat, eorum
communes causas pertra-
ctet.

Tres cause
generationis
& corruptionis.

b Sunt igitur tot nu-
mero.) Enumerat tres
causas generationis cu-
iusque rei, materiam, for-
mam, & efficiens. Sicut
enim, inquit, in cœlesti-
bus corporibus duo prin-
cipia materia & forma
non sufficiunt ad mouē-
dum, sed oportet adesse
tertium, quod agēdi vim
habeat, idest, intelligenti-
am, quæ motum edat, sic
in ijs, quæ interitum & ge-
nerationem subeunt, non
sat est dari materiam & formam, sed adiungendum est tertium, quod materiam immuet, & for-
mam inferat.

Inesse cœlo
materiam ex
sententia A-
rist.

Notandus est hic locus contra Auerroem, qui in lib. de substantia orbi cap. 2. & lib. 8.
Metaphys. cap. 4. & lib. 1. de cœlo cap. 2. scripsit corpus cœleste non constare materia, sed esse medi-
um quid inter puram potentiam & purum actum, videlicet formam quandam per se coherentem
absque materia. Quem secuti sunt etiam Durandus in 2. dist. 12. quæst. 1. n. 14. alijque nonnulli,
quos retulimus, & impugnauimus lib. 1. de cœlo cap. 2. quæst. 4. Hos certē refellit auctoritas hu-
ius loci, vbi Aristoteles palam affirmat conuenire cœlesti corpori non formam tantum, sed etiam
materiam.

C AP. IX.

Ca Vm autem nonnulla generabilia, corruptibiliaque
sint, & generatio in eo, qui circa mundi medium est,
loco sit, de omni generatione similiter, & quot & quæ
sint eius principia dicendum est: sic enim facilius sin-
gularia contemplantur, cum de vniuersalibus prius sump-
serimas. b Sunt igitur tot numero & genere eadem, quæ in
æternis, primisque. Nam alterum vt materia, alterum vt
forma existit: oportet autem & tertium insuper adesse: nā
duo haudquaquam satis sunt ad generandum, sicut nec in
ipsis primis. c Igitur quod esse, & non esse potest generabi-
libus causa vt materies existit. Nam quædam necessariò
sunt, cœternæ; quædam necessariò non sunt. Quorum illa
quidem non esse, hæc verò esse, est impossibile, eo quod fieri
non

Text. 51.

Text.

Igitur

e Igitur quod esse.) Rerū caducarū materiā, formā, & efficientē causā singulatim explicat, atq; materiā esse potentiā quandam ad esse & non esse, quæ rebus sublunaribus, ut gignantur & intereāt, causa existit. Quod ut magis pateat, ait rerū quāsdā necessariō esse, ut corpora coelestia: alias necessariō nō esse, ut chymicē: alias mediū locū tenere: quod ita possibiles sunt, ut possint esse & nō esse: quo pacto se habēt ea, quæ ortū & interitū subeūt. Materia ergo est, quæ facit re esse & non esse: quia dū formā suscipit, accipit esse res genita: dum eandē formā abijcit, deperit res eadem.

d At forma, speciesq; Formā ait esse id, cuius gratia aliquid fit, & rationē substantiæ cuiusque rei, id est, quod rei essentiā potissimū confert. Nam cū cuiuslibet entis naturalis quidditas ex materia & forma coalecat, potiorē partē obinet forma, quæ actus & perfectio est, remq; in certa specie constituit, ut in primo Physicæ Auscultationis libro copiosē disseruimus. Porro cū Aristoteles hoc loco tribuat formæ non solum esse rationem substantiæ, sed etiam id cuius gratia, quod finis propriam est, videtur hic finem ad formā reuocasse: propterea quod licet finis & forma sint distincta genera causarū: tamen una eadēque res, sub diuersa consideratione, & respectu, potest & formæ & finis

Materia quid

Materia causa interitus.

Forma quid.

Finē ad formam reuocauit hoc loco Arist.

non possit, ut necessarium aliter se se habeat. Nonnulla & esse possunt & non esse de quorum numero generabile existit, atque corruptibile, hoc enim interdum non est, interdum est. Quare necesse est, ut generatio, atque corruptio circa id sit, quod esse & non esse potest. Quocirca & hoc causa, ut materies generabilibus existit. d At forma speciesque, ut cuius gratia, hac autem est substantiæ cuiusque ratio. Oportet autem & tertium quoque adesse, & quod omnes quidem somniant, nemo tamen dicit. Sed alij specierum naturam causam esse sufficientem ad generandū arbitrati sunt, quēadmodum in Phædone Socrates. Nam ubi ille ceteros increpuit tanquam nihil locutos, eorum quæ sunt, quædam species esse, quædam quæ species participant, & eorum quoque per speciem esse dici susceptione verò oriri & abiectioe interire supponit. Quare si hæc vera sunt, species causas esse generationis & corruptionis necessario putat. Alij ipsam materiam, nimirum à qua fit motus, & ut neutri recte dicunt nam si species causæ sunt, cur non semper gignunt continēter, sed quandoque, & quandoque non, cum semper tum species tum quæ eas participant, in ratione rerum sint? Præterea in nonnullis aliam quandam esse causam spectamus. Nam medicus in corpore sanitatem efficit, & scientiam sciens existente & ipsa sanitate, & scientia & hisce, quæ eas participant. Eodem modo & in cæteris, quæ facultate quadam fiunt. g Quod si qui materiam ipsam ob motū generare dicāt, naturalius profectō dixerint, quam qui ita dicunt. Etenim

rationē obtinere: formæ, quatenus tribuit esse: finis prout est id, cuius gratia efficiens operatur: ideō enim generans materiam disponit, ut in eam intro ducat formam.

e Quod omnes quidē.)

Tertiam causam, nempe efficientē, quæ præter duas superiores necessaria est, Veteres eandem efficiētem somniant. inquit. Nā cū de illa nō nihil dicerent, eam tamen nullus omnino exprestit. Duas ergo de illa refert quasi extremas sententias: unā Platonis in Phædone: alterā aliorum veterū Philosophorū. Plato sub persona Socratis statuit res effici ab ideis, id est, a substantijs quibusdam materiæ expertibus, è quarū impressione, formæ, quasi adumbratæ quædam illarum similitudines & imagines, in materiæ sinu defluerent: ita ut dum impressio illa perseveraret, res genitæ subsisterent: cū euanesceret, interirent. Alia verò

Veteres eandem efficiētem somniant.

Text. 52.

Text. 53.

opinio fuit quorundā existimantiū materiā esse principiū efficiendi: ita ut cū benè disponitur, & accidentium apparatu instruitur, omnia per se pariat, & in lucē efferat. Etenim licet quidā eorū nō entē, aut discordiā & concordiam, efficiētes causas constituerint: nullas tamen eiusmodi causas rebus singulis accommodauit: ideōq; conuincuntur asserere materiā ipsā ex se omnia, quæ gignuntur, efficere.

f At neutri recte. § Utamq; opinionē confutat, ac primū eam, quā Plato secutus est. Eius autē falsitatē dupliciter conuincit, tum quia si generatio esset ex impressione idearū, cū idæ perpetuō existās, nec eis quicquā desit, quominus operentur, cūque materia semper in prōptu sit ad excipiēdas formas, oporteret dari semper generationē, ita ut eadē materia perpetuō alias & alias formas indueret, neq; unā & eadē aliquanto tēpore reuerteret, quod est apertē falsum. Secūdo verò id ex eo ostēdi potest, quia idē eodē modo se habēs semper facit idē: at æterna illa rerū exemplaria, cū nulli sint mutationi obnoxia, eodem pacto se semper habeant necesse est: ac proinde nunquam cessabunt ab inferendis formis in eandem materiam, Secundo eandē sententiā refellit, quia cū

Refellitur opinio Platonis de ideis.

Art. naturæ ars sit emula, imitatrixq. naturæ: ex ijs, quæ in arte videmus, philosophari possumus & inquirere ea, quæ in natura sunt: at in arte, præter formam & materiam, est efficiens, ut præter sanitatem & subiectum, medicus: præter scientiam & discipulum, magister: ergo in natura præter formam, & materiam, danda erit alia causa, quæ sit efficiens. Hic adverte nō liquidō cōstare an Platonis fuerit ea sententia de ideis, quā ei Aristoteles hoc in loco, & sæpe alibi attribuit. Sunt enim qui dicāt Platonē non formas illas extra omnia singularia per se coherentes; sed diuina exemplaria, ad quæ Deus respiciens creaturas producit, ideas vocasse. Sic enim eius dicta interpretati sunt D. Augustinus lib. 83. questionum, quæst. 46. Clemens Alexandrinus lib. 4. & 5. Strom., Eusebius Cæsariensis lib. 11. de præparatione Euang. cap. 12. Tertullianus in suo lib. de anim. cap. 18. alijque non pauci. Sed nos hac de re ex instituto lib. 4. Metaphys.

Materiæ officiū pati ac recipere.

g. Quod si qui materiam. Posteriorē sententiam refellit, quā in eo Platonice præfert, quod Plato minus ad naturā conuenienter loquens, asseruerit causam efficientē non operari per motum, sed per receptionē, vel abiectionē: hi verō mouere illā dixerint, quod omnium cōsensu effectrici causæ attribuitur. At enim falsā esse hanc assertionē demonstrat, primū quia materiæ non est mouere, aut agere sed moueri & pati. Habet enim forma & materia partita officia, & forma ut est actus & perfectio, ita agendi munus obit: materia sicuti est potentia, ex se actus expers, ita recipiēdi, patiēdiq. partes sustinet.

Secundō, quia ut in arte materia nō se vltro, aut vi sua mouet ad formā, sed eā ab artifice accipit, ut lapis figurā pyramidis: ita in natura animal non à se, sed à progenitore, atq. adeo ab aliquo efficiente gignitur. Et tunc quoq. eosdē philosophi eo ait, quod sola contenti materia præstantissimā causā videlicet formā omiserint.

h. Præterea potentias. Putat Alexād. & Philosophus nō impugnare Arist. hisce verbis eandē sentent. quā primē, sed reprehensionē conuerti in Parmenidē. Verisimilior tamen est, ut ipse verborū contextus indicat, interpretatio D. Thom. & Auerrois existimantium persequi Aristotelē eandē oppugnationē alio argumento. Asserebāt nimirū ijdē Philosophi materiam, per potentias, seu vires qualitātū, tanquā per organa siue instrumēta, reiū generationem exequi. Id confutat, quia ut in arte instrumēta nō à se mouentur ad conficiendū opus, sed manu artificis: ita qualitates illæ vi propria nihil molietur, hoc est, nullum compositum physicū producent, nisi prout sunt instrumēta principalium causarū effectriciū. Vnde constat has necessariō dandas esse in natura.

Qualitates vi propria non producere cōposita naturalia.

Ignis maximē actiuus.

i. At ipse quoq. ignis. Sententia illorū Philosophorū erat materiam per calidū & frigidū, atque alias qualitates, quæ agēdi & patiēdi vim obtinēt extra alterius principalis causæ efficientiā res gignere & corrumpere, perinde ac si instrumētū artis, facultate motuq. proprio lecticā v.g. aut tellū diceret: cōtra id opponit Aristot. quod ignis, qui maximē actiuus est, etiā ab alia actiori causa agitur, nempe à cōlo: & multo secus operatur quā organa; siquidē organū dirigitur ab artifice, ut hanc aut illā formam inducat: ignis autē effrenata licentia operatur, ita ut aliorū corporū temperiem sæpe dissoluat. Quare neq. existimandū est ignē agere simpliciter ut instrumētū; neq. negandū posse ab alio, tanquā ab efficiente, externa vi moueri. Quod aduersarij propterea assecuti non sunt, quia modū, ac rationem, quā ignis patitur, agitque nō satis considerauit. Capitis

quod alterat, quodque trāsfigurationem facit, causæ ut quippiam oriatur rationem sibi vendicat magis. Et in omnibus ex æquo tam hisce, quæ natura constant, quam quæ ab arte proficiuntur, hoc agens dicere consueuimus, quod mouendū vim obtinet. Verum enim verō & hi quoque non rectē dicunt Pati nāque & moueri materia est; agere verō & mouere, alterius potentie: palam autem est cum in ijs, quæ arte, tū in ijs, quæ natura sūt: nā neq. aqua ex se animal facit, sed natura, neque lignū lecticā, sed ars. Quare & isti ob id, & quia potiore omittunt causam, aut rectē dicunt: quid itatem enim formamque exterminant. Præterea potentias, atque vires corporibus tribuunt: per quas admodum instrumenta-liter generant, eam quæ à specie sumitur, causam auferentes. Etenim quoniam, ut aiunt, calidum segregare, & frigidum congregare natum est, & cæterorum quodque aliud agere, aliud pati, ex his & per hæc gigni & corrumpi, cætera omnia dicunt. i. At ipse quoque ignis moueri ac pati videtur. Præterea perinde faciunt, ac si quis ferræ & instrumentorum cuique eorum, quæ generantur, causam tribuat. Nam cum quis ferrā secat, diuidi quippiam, & cum corradit, leue fieri necesse est: & in cæteris simili modo. Quare si quam maximē agit, mouetque ignis, quomodo tamen moueat, nō vltra contēplantur, nempe quod deterius, quā instrumēta. Sed & prius à nobis vniuersaliter de causis dictū est, & nūc de materia & forma pertractatū, atq. determinatū.

Text. 54

Text. 55

Capitis Decimi Explanatio.

a Reterea cum.) Reiecit veterum philosophorum dogmatis, suam de vniuersali causa efficiendi ortus interitusque sententiam exponit, docetque coelestium sphaerarum motum (quasi octauo Physice Auscultationis putat se demonstrasse continuum, ac sempiternum esse) efficere corporum sublunarium generationes, & corruptiones in defecta serie decurrentes. Nam cum is motus, non autem generatio, inter ceteras mutationes principem locum habeat, semperque existat, & id potius quod est, ei quod non est, quam quod non est, ei quod est causa esse debeat, consequens fit, ut id, quod praedictam lationem subit, & semper est, efficiat id, quod non est ac gignatur, atque

CAP. X.

P Reterea cum demonstratum sit motum eum esse perpetuum, qui lationi accomodatur, his existentibus, & generationem quoque continenter esse necesse est. Latio namque continuè generationem ideò faciet, quia ad-mouet & abmouet id, quod gignendi vim obtinet. Insuper & priora esse dicta rectè lationem inquam mutationem primam esse, & non generationem, dilucidum est. Nam multo magis consonum est rationi, id quod est, ei quod non est, ut nascatur causam esse, quam id, quod non est, ei quod est ut sit. Sed quod latione subit, est: quod verò oritur, non est. Idcirco & latio generatione prior est. b Cum autem supponatur & demonstratum sit continuam rebus ipsis generationem, corruptionemque competere, & lationem generationis causam esse dicamus, patet quod si vnica latio foret, fieri non posset, ut ambæ fierent, propterea quod contrariae sunt. Nam idem eodemque modo semper habens, idem facere natum est. Quare aut generatio semper esset, aut corruptio. Multos autem esse motus, contrariosque aut latione, aut inaequalitate conuenit: contrariorum enim contrariae sunt causae. Quocirca & prima latio, ortus ac interitus causa non est, sed obliqui circuli latio, ea namque, & continua est & duobus motibus fit. Nam generatio, corruptiove futura sit semper continua, semper quippiam quidem moueri necesse est, ut ne mutationes istae desiciant: sed duobus, ut ne altera duntaxat eueniat. Continuitatis igitur causa est latio vniuersi; accessus verò, & recessus ipsa decliuitas: accidit enim ut interdum procul, interdum

italatio generationis causa habeatur. Quae deprimatu lationis hic dicitur, quo pacto accipienda sint, iam alibi in hoc opere exposuimus.

b Cum autem supponatur.) Nonnulla sunt quae difficultate ingerunt, quae fieri possit, ut motus coelestium corporum sit causa generationis, & corruptionis. Primum quia istiusmodi motus est vnus, semperque idem: at, quod idem est, & eodem pacto se habet, idem facere naturae solet. Quare aut semper erit generatio, aut semper corruptio, neque vna alteri succedet. Praeterea, contrarij effectus contrarias causas requirunt: sed generatio & corruptio sunt contrarij: igitur si motus coeli earum causa est, non vnus tantum erit, sed plures; ipsi contrarij inter se, cum igitur se ipsa vnus tantum sit, & omni contrarietate vacet; non videtur quare ratione ad illum tanquam ad causam generatio & corruptio referri queant. Ad hanc difficultatem respondet Aristoteles, causam generationis, & corruptio-

nis non esse motum primi mobilis, qui semper eodem modo se habet in ordine ad generabilia & corruptibilia; sed motum solis sub circulo obliquo, seu Zodiaco, qui prout est perpetuus, causa est eut generatio & corruptio nunquam intermittantur: prout varius & quasi contrarius, ac non semper eodem pacto se habens respectu nostri, id est, prout solem nunc ad nos adducit versus septentrionem, nunc abducit versus Austrum, generationes, & corruptiones efficit. De hac re plinius ac plenius in questione.

c Aequali in tempore.) Collegit tempora generationis & corruptionis inter se aequalia esse, quemadmodum solis accessus, & recessus paribus temporum spatijs absoluuntur. Nam accessus à Capricorno ad Cancrum sex mensibus peragitur, totidemque recessus à Cancro in Capricornum: & in accessu quidē sunt ver & aestas: in recessu autumnus, & hyems. Subiicit quoque Aristoteles

Generatio-
nis, & corru-
ptionis tem-
pora aequa-
lia.

vitam cuiusque viventis certa periodo contineri à cœlesti circulo, hoc est, ex cœlesti influxu, à quo & virtus generantis modificatur, & res genita quoad suam conseruationem dependet. Quod non ita est interpretandū quasi omnium vita eam decursum & metam perpetuò seruet, quam ei natalitia sidera in ortu siue cōcepta præscripserunt. Accidit enim non raro ut ob intemperantiam, vel aliquem fortuitum euentum, breui intercant, qui temperamentū, quo diutissimè vitam propagare possent, acceperūt. Quod ergo Aristot. ait, cuiusque vitam ex siderum afflatu, certa mensura definiri, id sublatis impedimentis intelligi debet. Vel dicendum loqui Aristotelem de speciebus, docereque singulas species, prout cuiusque natura fert, præscriptā habere durationem, quā ut plurimum non transgrediantur, licet earum indiuidua, ob diuersam qualitatum temperiem, astrorum aspectum, soli, cœlique naturam magna varietate alia ferius, alia citius occūbant.

Ordinis en-
comia.

d. Omnium enim ordo est. 3. Dependentiā rerum sublenariū, quam etiā lib. 1. Meteororū c. 2. docuit, probat ex eo, quia omnia ordine continentur: postulat enim ordo ut inferi ora à superioribus gubernentur. De laudibus ordinis multa præclare scripsit D. Augustinus duobus huiusce argumenti libris, & 19. de Ciuit. Dei cap. 13. & libro 83. quæstionum, quæst. 27. item D. Gregorius Nazianzenus oratione 26. ubi ait ordine nites mundanas; ordinem esse omnium rerum parentem & præsidium, causam pulchritudinis, & stabilitatis; ordinem cunctis animantibus ortum, alimentum, sedesque præscripsisse. Denique ordinem omnia iam cœlestia quā terrestria cōstituire & colligare.

e. Apparet autē.) Quod de equalibus spatijs generationis & corruptionis dixerat, cōpertum esse inquit experientia. Videmus enim sole ad nos appropinquante, insigni foctu partaque naturæ

gigni enasque videntia, abscedente autem in interitum ruere. Constat autem hunc accessum, & recessum, ut iam dictum fuit, pari mensura definiri. Monotamen sepe accidere, ut quædam generationes vel corruptiones citius, aliæ tardius perficiantur ob facilitatem aut repugnantiam materiæ, quæ preparanda est, aliasque causas eiusmodi. Porro cum generatio & corruptio, si pro introductione & abiectione formæ accipiantur, momento fiant, in quo neque celeritas, neque tarditas datur (hec enim temporum duntaxat affectiones sunt) planum est accepisse Aristotelem hoc loco generationem, & corruptionem vnā cum præuijs alterationibus, quæ tempore fiunt, ut iam alibi exposuimus.

Natura fertur id, quod est præstanti-

f. Nam cum in omnibus Tradit finalem causam perennitatis ortus, & interitus sub cœlestium rerum; videlicet ut vnumquodque eo modo, quo valet, perpetuitatem obtineat. Natura enim insita

terdum propè existat. Atque cum intervallum sit inæquale, motus erit inæqualis. Quare si ex eo generat, quia accedit & prope est; & quia abscedit & procul existit, hoc idem corrumpit. Atque si quia sæpenuerò accedit, generat: & quia plerumque recedit, corrumpit; contrariorū enim causæ sunt contrariæ: & generatio atque corruptio secundū naturā equali in tempore fiunt. c. Quocirca & cuiusque tempus & vita numerū habent, numeroque præfinitur: à omnium enim ordo est. Et omne tempus ac vita circuitu mensuratur: verū non eodem omnis, sed alia minori, alia maiori mensuratur: alij siquidem annus, alij maior, alij minor circuitus, mensura est. c. Apparet autem & ad sensum hisce, quæ dicimus cōsentanea: Accedente namque sole generationem fieri, & recedente corruptionē, & in tempore equali vtrumque videmus. Nam corruptionis & generationis naturalis tēpus æquabile existit. Sed plerumque accidit, ut in minori corruptio fiat ob mutuam inuicem conspirationem. Si enim materies inæqualis sit, nec omni ex parte eadem, generationes quoque inæquales, & quasdam celeriores, quasdam tardiores esse necesse est. Vnde fit, ut ob horū generationē, alia corrumpi accidat. Semper autē sicuti dictū est, generatio & corruptio continentes erunt, nec vnquam deficient ob eam, quam diximus causam. Idque ratione optima euenit. f. Nam cum in omnibus, quod præstabilius est, natura semper expetere dicatur: præstabilius autē sit esse, quā non esse: & quot modis esse dicamus, alibi dictum sit: hoc verò in omnibus inesse impossibile sit, propterea quod longè ab ipso principio distent, reliquo modo Deus ipse vniuersum compleuit, continua facta generatione. Nam ita maximè, ipsum esse cōtinenter erit, propterea quod illud, semper inquam generationem fieri, ad substantiam

Text. 57.

Text. 58.

Text. 59.

sita propensione fertur in id, quod melius & nobilius est: est autem melius & nobilius esse, quam non esse, cum esse participatio quædam sit naturæ diuinæ. Oportere autem ad hunc finem assequendum ordinem, seriemque, generationum, & corruptionum nunquam intermittere, inde constat, quia singularia, quæ ijs subiiciuntur, sic quodammodo fiunt immortalia, & ad primam causam, à qua naturæ conditione longius digressa sunt, ut cunq; accedunt, dum videlicet quanquam numero pereant, alijs in eorum locum succedis, specie conseruantur.

g Quo circa } Circularem, inquit, motum cælestium sphaerarum, qui antiquitate, continuitate, Alterni recur
& æquabilitate primus est, æmulatur, quoad eius fieri potest, generatio corporum sublunarium: sus in genera
sicut enim ille ab eodem puncto versus idem punctum contendit: sic ex aqua v. g. per mutua tione subla-
generationem fit recursus, ad eandem aquam: cum ex aqua generatur aer, ex aere ignis, ex igni natium cor-
rursus aer, ex aere aqua. porum.

substantiam proximè accedit. Cuius rei, ut sæpè diximus, causa, circularis latio est: sola enim continens est. g Quocirca & cætera alia, quæ in se se secundum affectus, atque vires transmutari solent, ceu corpora simplicia circularem imitantur lationem: nam cum ex aqua gignitur aer, & ex aere ignis, & rursum ex igni aer, & ex aere aqua, in orbem ire generationem ideo dicimus, quia rursum eodè redit, recipiturq;.

Text. 60.

Quare & recta horum latio circularem imitata lationem continens existit. h Atque ex hisce colliquet id, quod nonnulli addubitant, cur cum corporum quodque ad suum feratur locum, in tempore infinito corpora deducta, separataque non fuerunt. Nam mutua in se se migratio, huiusce rei causa existit. Si enim in suo quodque loco mansisset, nec à vicino fuisset transmutatum, iam iam separata forent, atque discreta. Transmutantur igitur ob lationem, quæ duplex est: & quia transmutationem subeunt, fieri non potest, ut ex ipsis ullum aliquo in loco stato maneat. Quod igitur generatio sit, atque corruptio, & quam ob causam, & quid generabile, & corruptibile ex hisce, quæ diximus, manifestum est.

Text. 61.

i Cum autem sit necesse quippiam esse mouens, si futurum est ut sit motus, quemadmodum antea dictum est in alijs, & si motus semper sit, semper esse quippiam mouens: & si continuus, vnum idemque & immobile, & ab alteratione generationeue immune: et si plures sint motus circulares, plura quidem, sed omnia hæc quodammodo sub vno esse principio necesse sit: & cum tempus sit continuum, motum esse continuū siquidem fieri nequit, ut sit tempus sine motu, tempus profecto continui cuiuspiam numerus erit. Eius igitur, qui in gyrū

Text. 62.

fit, sicuti in hisce, quæ initio diximus, præfinitum est. l Sed utrum motus ideo sit continuus, quia id quod motum subit,

h Atque ex hisce } Quærit quidnam sit, cur elementa cum naturæ impetu in proprium locum ferantur, ut in eo quiescant; cur, inquam, infinitis annorum seculis decursis { finxit enim mundum ab æterno } non iam in natua sede propriaque regione consistant; sed sursum ac deorsum oberrent, & alijs permista sint. Responder ideo circo propria loca deferere, ut inter se congregiantur, & aduersis qualitatibus mutuò agant, atque ex se tandem generentur. Vnde etiam quod magna ex parte confusa existunt. Nam terra & aqua calore attenuatæ in exhalationem, & vaporem soluantur, ascendantque, & aer frigore addensatus descendit.

Questio.

Responsio.

i Cum autem sit. } Quia dixit motum cælestem esse causā generationis & corruptionis, de motore, quia eius motus causa efficiens est, quædā subiicit vberius pertractata in octauo physicae Auscultationis, & lib. 12. Metaphysic. cap. 8. Docet ergo motorem non vnum,

sed multos esse, quemadmodum & motus non vnus duntaxat, sed plures sunt, similiterque mobilia, non vnum sed plura. Verum ut omnia mobilia sub vno primo mobili ita, & & omnes motores sub vno primo motore ordinatos esse. Deducit ergo aliquot consequentias, quarum prima ita habet. Motus est, ergo motor est. Secunda, Motus semper est, ergo motus perpetuò est. Tertia, Motus est perpetuò continuus ergo & motor vnus est, immobilis, & generationis, atque alterationis expertus. Quarta, Motus non vnus tantum est, sed plures, ijque perpetui & continui: ergo & motores plures sunt, immortales, atque immobiles. Tum probat motum esse continuum, quod antea supposuerat. Nam tempus non potest esse sine motu, cum sit numerus motus, ut constat ex quarto libro Physicorum, sed tempus est continuum ergo & motus continuus erit. Confirmationem harum om-

nium consequentiarum potissimum ex Physicis petendam esse vult Aristoteles ubi nos etiam ostendimus motus, & mundi æternitatem nequaquam fuisse ab illo demonstratam, ut pote quæ Catholicæ fidei veritati repugnet.

Dubium.

1. Sed utrum motus) In questionem vocat, sit ne motus continuus, quia mobile continuum est, an quia terminus ad quem tendit, continuitatem habet. Respondet imprimis omnem motum, intellige physicum, esse continuum ex parte subiecti: nihil enim talem motum subit, nisi quantitate præditum sit, ut libro. sexto Physic. cap.

continuum sit: an quia id, in quo sit motus, locus, inquā, aut effectus? Palam sane est, motum ideò continuum esse, quia id, quod mouetur, continuum est. Nam quopactò continuus est affectus, nisi quia res ea, cui accidit, continua est? Si verò & quia id in quo, hoc soli loco competit, quippe qui magnitudinem quandam habeat: è magnitudinibus autem sola circularis continua est; adeò ut ipsa sibi semper continua sit. Corpus igitur circulare quod ferri assolet, motum facit continuum; motus verò tempus.

Responsio.

3. demonstratum fuit: id tamen peculiare esse lationi, ut etiam id, supra quod sit, idest, magnitudo, quam conficit, continuitatem obtineat; & hanc quidem obtinet sine exitu latio circularis, quæ fertur supra magnitudinem conclusam circulo initij, finisque experte.

Q V Æ S T I O. I.

A N S I T N E C E S S E O M N I A
viventia naturæ conditione tandem
extingui.

A R T I C V L V S. I.

N E G A T I V Æ P A R T I S
argumenta.

1. argum.

Am partem, quæ negat, hæc argumenta videntur cōprobare. Omnibus rebus insitū est à natura sempiternitatis desiderium, ut proximo superiori capite 10. text. 59. & lib. 2. de anima cap. 4. text. 34. Aristoteles docuit: hoc autem desiderium irritum esse non potest, cum natura nihil frustra moliatur, docente eodem Aristotele 1. lib. Polit. cap. 2. Igitur res viventes non modò certam vitæ periodum non habent, sed possunt immortales esse.

2. argum.

Secundò. Mors obuenit hominum generi ex peccato; Igitur homo, si nullo se flagitio inquinasset, naturæ suæ relictus, immortalem vitam obtineret. Antecedens probatur, primū, quia id testantur verba illa capitis 2. Geneseos, In quocunque enim die comederis ex eo, morte morieris. Deinde quia mors pœna est: pœna verò non nisi ob culpam à Deo infligitur.

Tertio

Tertiò. Si viuentia naturæ lege interirent, oporteret Socratem, et si ei nihil extrinsecus noceret, tandem extabescere calore interire; idque sine dolore, quia doloris causæ sunt diuisio cōtinui, & dissolutio temperamenti, quæ causæ, in eo euentu, non essent: at quòd mors absque doloris sensu, eoque acerrimo esse non possit, indicat illud Aristotelis lib. 3. Ethicor. cap. 6. Mors maximè omnium rerum est horribilis. Quod etiam inculcat lib. 2. Rhet. Ac simile quid legitur apud Euripidem in Iphigenia & lib. 3. argonautic. 3 argum.

Quartò. Alchymicæ artis professores affirmant, per aurum liquatū & aptum, habileque ad potandum; ac per eam, quam quintam substā- 4 argum.
tiam vocant, posse arceri senectutem, deque ea re extant scripti à medi-
cis libri. Quin verò non difficile videtur excogitare remedia, quibus
humidum innatum, & naturalis calor, quæ vitæ fundamenta sunt, con-
feruentur; quemadmodum, & contra venena, & lethalium morborum

De his Vincē-
tius in hist.
lib. 26. Cæ-
lius lib. 7. c.
9. Herodo-
tus lib. 2. A-
lex. lib. 3. c.
2. Plin. lib.
11. cap. 37.

vim tot amuleta inuenta fuere. Confirmaturque argumentum, quia si demortua corpora, quæ facile extabescunt, & in putredinem abeunt, aromatum condimentis quàm diutissimè integra seruantur, cur non etiam viuentia artis, naturæque remedijs ab interitu defendi poterunt? Nihil ergo videtur obstare, quo minus animantium vita in æuum pro-
Cōfirmatio
argum.

Quintò. Quemadmodum corporibus gloriosis conferet Deus supernaturale donum impassibilitatis, quo in omnem æternitatem ab interitu libera manebunt; ita non repugnat in hoc statu tribuere viuentibus qualitatem aliquam naturalis ordinis, cuius beneficio incorrupta perseuerent. Fieri igitur potest, vt viuentia munere naturæ perpetuò durent. 5. argum.

Doctores in
4. sen. d. 49.

Sextò. Prioribus mundi seculis, hominum vita adeò fuit diuturna, vt alij vixerint ultra septingentos annos; alij ultra octingentos; alij ultra nongentos sexaginta, vt sacræ paginæ monumenta in libro Geneseos testantur. Multi etiam ex antiquis gentium scriptoribus prodiderunt quosdam vixisse ad quingentos, & sexcentos, eoque amplius annos; cuius rei testes profert Iosephus 1. libro antiquitatum cap. 3. Manethonem, Berosum, Mochum, Esthiam, Hieronymum Aegyptium, Hesiodum, Hecatæum, Elamium, Agesilaum, Ephorum, & Nicolaum. Cum ergo illorum hominum vita tandiù producta fuerit; non videtur impossibile, accedente maiori studio, & industria, seruare illam ab interitu immunem. 6. argum.

Genes.

Iosephus.

ARTICVLVS II.

EXPLANATIO quæstionis.

Quod

Aristot.
Galen.
Auicenn.

Varie causæ
ortus, & inte-
ritus viuen-
tium.

Ptolem.
Alchibi.

Refellitur o-
pinio quorū-
dam de fide.
influxu.

Syderū affla-
tus.

Particulares
causæ interi-
tus.

Res inani-
mate diutur-
iores, quā
animate.

QUOD tamen omnia viuentia, cōstanti, rataque lege naturæ, mor-
ti succumbant, demonstrat experientia quotidiana; idemque
tradidit Aristoteles proximo capite 10. & 4. lib. de Generat.
animalium cap. vltimo, Galenus in lib. artis medicæ, Auicenna Fen. 1.
primi Doctr. 3. cap. 3. ad finem, cæterique auctores communi consen-
su. Sed, vt hæc assertio illustrior euadat, nonnulla obseruanda erunt.
Primum sit, causas vt ortus, ita & interitus rerum viuentium, alias esse
vniuersales, alias particulares; quasdam cōmunes, alias priuatas, & vni-
cuique proprias. Causæ vniuersales, præter primam, sunt corporum
cœlestium influxus, vt docuit Aristoteles loco citato, & lib. 1. Mete-
orum cap. 2. & lib. 4. de Generatione animalium cap. vltimo. Sanè præ-
ter ordinariū afflatum, de quo in ijs libris agit Aristoteles, demittunt
nonnunquam cœlestia corpora in mundum inferiorem qualitates, & agri-
tudinum, & interitus effectrices, secundum varios aspectus, & regionū
naturam; idque interdum tanta vi, vt existant in tota aliqua regione
populares morbi. Quod in magnis planetarum coniunctionibus eue-
nire tradunt Ptolomæus Alcabitius, cæterique Astrologi. Itaque mi-
nimè probanda est sententia Plotini in eo libro, quo inquit num-
astra aliquid agant, Ficini eius interpretis, Chalcidij commentarijs in
Timæum, Mirandulæ lib. 3. contra Astrologos cap. 21. & aliorum exi-
stimatium planetas, stellasque omnes adeò esse natura beneficas, & pro-
pitias, vt nulli inde morbi, nullum incommodum mortalibus obueniat.
Pugnat certè hoc cum experientia, qua compertum est, multis, in lunæ
coitu, morbos recrudescere, ægrotantium corpora deterius affici, no-
cereque per id tempus purgationes, & dum pestilentia grassatur, ordi-
nariè tunc plures extinguī: Id quod non aliunde prouenit, nisi quia
tunc id astrum occulto suo influxu corporibus vehementer incom-
modat. Denique res est adeò conspicua, vt probatione non egeat. Ma-
neat ergo, vnam è causis vniuersalibus tam morborum, quàm interitus,
esse afflatus corporum cœlestium. Cui causæ adiungi potest ambien-
tis aeris natura, situs regionum, aliaque eiusmodi, quæ sua qualitate cor-
pora imbuunt, & ea in deteriore statum sæpe vertunt, & ad interitū
ducunt; ob eamque causam iubent medici delectum haberi loci, ac situs
ad habitandū. Lege sectionem 14. problemat. Aristotelis; Hippocratē
in lib. de aere, aquis & locis.

Causæ etiam communes interitus, sunt contrariorum, quibus viuē-
tium corpora constant, pugna, & actio caloris natui humidum perpe-
tuò depascentis. Qua de re non semel, tum in hoc opere, tum alibi scrip-
simus. Particulares verò causæ sunt, quæcunque singulis indiuiduis
peculiariter accidunt, vt ratio temperamenti minus diuturni, intempe-
rantia cibi ac potus, aliaque id genus complura.

Secundò aduertendum est res inanimatas, vt plurimum, longioris
æui esse, quàm animatas. Primum, quia animatæ corrumpuntur tum
ab intrinseco, cum secum dissolutionis suæ causam circumferant, vt ex
dictis constat, tum ab extrinseco propter multiplicia incommoda eis
incidentia, & ingruentium contrariorū vim, quibus minus, quàm ina-
nimatæ

Lib. 1. cap. 5.
q. 3. 9. & 10.
In paruis Na-
tur. tract. de
vita & morte
c. 3.

De ho-
derio
Scot. i
43. q. 2.

nimata resistunt; Item, quia formæ rerum non viventium cum magna intemperie qualitatium in materia permanent, nō ita verō formæ viventium, quæ ut perfectiores sunt, ita ad sui conseruationem plus exigunt.

Tertiō. Illud quoque haud ignorandum est, quod peritiores medici tradunt, videlicet calidam, & humidam temperaturam, qualis est sanguinea, longioris vitæ esse. Idque tradidit etiam Aristoteles in libro de longitudine, & breuitate vitæ, vbi ad calidi & humidi copiam, ac proportionem, refert vitæ longitudinem, ad inopiam autem, & impropotionem eiusdem, breuitatem; eo potissimum argumento, quod sanectus, & id, quod mortuum est, obarescit, algetque. Et verō debet tale humidum non modō copiosum esse, sed etiam lentum, aereum tamen: aqueum enim, cuiusmodi inest piscibus, licet copiosius terrestrium humido habeatur, defectu prædicti lentoris diuturnum non est. Vnde inter terrestria prædita sanguine, quæ humidum affluentius habent, & lentius, quàm exanguia; diutius viuunt: & inter exanguia, viuaciora item sunt, quæ lentius habent humidum, ut olea, pinus, palma, cupressus, aliæque oleosæ, & resinosæ arbores. Hinc collige non solum inter ea, quæ specie differunt, sed inter illa etiam, quæ eiusdem speciei sunt, quædam breuiorem, alia longiorem vitæ modum nancisci; quandoquidem superiores causæ, quæ vitam produciunt, aut contrahunt, tam in diuersis speciebus, quàm in eadem promiscuè reperiuntur. Lege, si placeat, quæ de hac re scripsimus in libro de longitudine, & breuitate vitæ.

Calidum, & humidum temperamentum longiorē vitam reddere.

ARTICVLVS III.

SOLVTIO ARGV-
mentorum.

HIs ita explicatis, tantum superest, ut argumenta initio proposita diluamus. Ad primum igitur fatendum naturam singularibus rebus, etiam caducis, perpetuitatis ingenuisse desiderium; neque id inane esse, cum singulæ eo modo, quo per naturam possunt, perpetuentur, id est, si non numero, saltem specie. Vbi animaduertere licet naturæ providentiam; nam ut ea etiam, quæ tota specie infœcunda sunt, quod vi procreatrice careant, (qualia videntur esse maiori ex parte, quæ è putri materia gignuntur) ut ea, inquam, perpetuitatem suæ speciei non abrumperent, consultum illis à causis vniuersalibus fuit, datumque aliquid generatrici potentiae proportionale, nimirum coelestis calor, quo procreantur, & in lucem prodeunt;

Dilat. x. arg.

Naturæ providentia ad res conseruandas.

Ppp

De hoc desiderio cōsule Scot. in 4. d. 43. q. 2.

deunt. Item quia pleraque eorum citò delentur, quàm numerosissima sunt, ut bruci, pulices, muscæ, aliæque id genus bestiolæ, videlicet, ut quod tempori eorum adimitur, multitudine compensetur.

Dilutio. 2.

De dono im-
mortalitatis
primis paren-
tibus concess-
o.

Ad secundum respondendum est, mortem esse naturalem hominì secundum se spectato, ut docent Theologi Scholastici cum Magistro lib. 2. sentent. distinct. 19. quod ex eo ostenditur, quia homo natura sua est mixtum animatum, quod ex se corruptioni subiacet, ut ex dictis patet. Primitamen parentes conditi à Deo fuere cum dono immortalitatis supra ipsorum naturam, quod quandiu nō peccassent, retinerent, peccando amitterent; proindeque eorum corpora, licet in eo statu secundum sensum compositum mori non possent, quia si innocentiam seruarent nunquam interirent; in sensu tamen diuiso mori poterant, quatenus eis liberum erat, suscepta peccati labe, innocentiam amittere, atque ita incurrere mortis necessitatem, cui nunc omnes obnoxij sumus. Vnde illud est discriminis inter beatos post resurrectionē, inter primos parentes in statu innocentiam, & inter homines in statu naturæ lapsæ, in quo nūc sumus, quod beati mori nunquā poterunt, primi parentes poterant nunquam mori, homines verò in statu naturæ lapsæ, non possunt non mori. Consule Mileuitanum Concil. Can. primo, Arausicanum Can. 2. Tridentinum sess. quinta, D. Augustinum libro 6. de Genesi, ad litt. capit. 25. & lib. 13. de Ciuit. Dei capit. 20. & lib. 1. de peccat. merit. & remis. D. Cyrillum lib. 1. in Ioann. cap. 15.

Concil. Mi-
leuit.
Arausic.
Trident.

Qua confide-
ratione mors
dicenda, aut
non dicenda
sit poena.

Quod autem obijciebatur mortem poenam esse, nec nisi ob culpam hominì inflictam, dicendum mortem respectu hominis secundum naturæ conditionem præcisè spectati, non debere propriè poenam dici, sed duntaxat comparatione illius secundum eum statum, quo à Deo poeatus fuit, & à quo per culpam decedit.

Dilutio. 3.

Mors natura-
lis sine dolo-
re.

Plato.

Tacite ob-
iect. dilutio.

Ad tertium, concedendum quod colligit, fatendumque eos, qui ita mortem obeunt, absque dolore extingui; quod affirmat Aristoteles in lib. de morte, & vita capit. 10. Mors ea, inquit, quæ in senectâ accidit, dolori obnoxia non est. Idemque docuit Plato in Timæo hisce verbis. Quæ post senectam ad finem secundum naturam accedit, inter omnia mortis genera, à dolore alienissima est, & magis cum voluptate, quàm cum dolore fit. Cur autem hæc mors absque dolore accadat, causam reddit Aristoteles, quia fit sine externo, & violento affectu. Plato verò (quod eodē recidit) quia id, quod præter naturam est, dolorem inducit; quod autem per naturam, iucundum est: at mors, quæ per morbos, & vulnera contingit, præter naturam euenit; quæ calore vltro extabescente; secundum naturam. His non obstat quod mors omnium maximè terribilis, ac formidabilis ab Aristotele dicitur: non enim id propterea ab illo asseritur, quod mors omnis cum dolore sit, sed quia, ut ipse ibidem explicat, omnium terminus est. Adde etiam, quia etsi non naturalem, ordinariam tamen, & communem accerrimus dolor antecedit.

Obijciat

Obijciat aliquis, Ea diminutio caloris, quæ paulatim fit in extrema senectute usque ad vitæ extinctionem, non potest non dissolvere temperamentum, cum hoc requirat certam caloris moderationem; atque adeò necessariò ægritudinē inuehet, & non nihil doloris inuret: Ergo etiam mors illa naturalis cum dolore erit; non quidem in eo momento, quo anima à corpore separatur, quia tunc corpus, ut iam non informatur anima, ita neque sensus neque doloris particeps est, sed in tempore antecedente momentum separationis. Occurrendum tamen diminutionem illam caloris, quæ in senectute fit, non dici dissolvere simpliciter temperamentum, cum id fiat secundum conditionem ætatis, cui tunc ea diminutio, & temperamentum cum exiguo illo calore congruit, ac debetur; & ideò neque tunc morbum, neque ortum ex eo dolorem in ijs, qui ita moriuntur, dari.

Obiectio.

Refutatio
obiecti.

Ad quartum, dicendum multos multa polliceri, quæ non præstant; sed esto concedamus medicos non solum dum morbos sanant, valetudinemque restitunt, sed etiam alijs rationibus per artem adhibitis, posse aliquorum hominum vitam diutius extendere; ac fortasse etiam senectutem aliquantulum retardare: negamus tamen posse ab illis effici, ut homines in multa secula vitam protrahant. Si enim id possent, certè nemo diues non ab eis vitæ diuturnitatem auro emeret. Neque obest, quòd contra venena, ac morbos complura, eaque salutaria remedia inuenta sunt. Namque multo promptius est aduentitia mala remouere, quàm effluxum humidi primigenij, & natiui caloris dispendia, quæ naturæ necessitate mortem inuehant, resarcire. Nec item officit quòd cadauera aromatum condimentis à tabe integra diu seruentur: multo enim plus ad rerum viuentium, quàm ad non viuentium incolumitatem requiritur, ut ex superioribus facile quivis intelliget.

Dilatatio. 4.

Non posse artem medica in multa secula vitam produci.

Ad quintum dicimus, primum non videri negandum, quemadmodum Deus condidit corpora coelestia naturæ suæ conditione expertia qualitatum corrumpentium, ita posse tribuere viuentibus aliquam qualitatem naturalis ordinis, qua fiant tuta, immuniaque à recipiendis extrinsecus qualitibus, quæ ipsa corrumpant, vel etiam à temperamento sibi proprio, ac debito remoueant. Quæ sententia ex eo corroboratur, quia virtus, qua lignum vitæ poterat homines in statu innocentiae à senio defendere, & in flore iuventutis conservare, non erat supra naturam, sed naturalis ordinis, ut alibi ex Hugone à S. Victore, Strabo, & D. Thoma probabilius iudicauimus. Quare inficiandum non erit posse à Deo imprimi viuentibus talem qualitatem, ad eum, quem diximus effectum, quæ nihilominus intra cancellos naturalium qualitatum contineatur. Neque tamen viuentia dicenda tunc erunt naturaliter incorruptibilia; quia eiusmodi qualitas, esto ordinis naturalis sit, non tamen ex ordinario naturæ præscripto eis debetur, sed ex beneficio auctoris naturæ, conferenda erit.

Dilatatio. 5.

De virtute ligni vitæ.

Quòd si opponas, omne accidens materiale ordinis naturalis referri transcendentem respectu, ad aliquod corpus naturale, proindeque ci

Obiectio.

Cur humidum
equè bonum
restaurari non
possit dixi-
mus in lib.
Paruor. nat.

In lib. Paru.

Responsio.

naturaliter deberi. Respondemus ex tali respectu transcendentī tantū sequi, si eiusmodi accidens existat, oportere inesse in eo corpore, quod respicit; non tamen sequi, debitum illi esse eiusmodi accidens, cum ex parte causæ efficientis est supra vim naturæ; licet quoad suam entitatem sit ordinis naturalis. Si autem petas, ad quodnam corpus dicendum sit referri id accidēs, si nulli corpori debetur. Dicimus v. g. qualitatem illam conseruatricem corporum viuentium referri ad ipsa corpora viuentia, similiterque iudicandum de alijs id genus qualitatibus.

Vnde proue-
niat capacitas
recipiendi qua-
litates corrup-
pentes.

Et hæc quidem sententia hunc in modum fortasse defendi potest. Contraria tamen, quæ asserit non posse à Deo produci talem qualitatem ordinis naturalis, quæ corpora viuentia suapte natura corruptibilia à corruptione perpetuò defendat, reddatque interitus exper-
tia, probabilior videtur. Primum, quia capacitas recipiendi qua-
litates corruptumpentes, prouenit ex natura materiæ, & ex natura formæ, siue ex modo informandi illius, atque adeò ex intimis naturæ principijs. Quare non videtur per aliquam vim naturæ, seu per aliquam qualitatem in naturæ ordine contentam, posse subiectum aliqui capax, reddi perpetuò incapax ad recipienda prædicta accidentia, siue ab eorum receptione impediri. Quemadmodum neque fieri potest, vt corpus cœleste, quod incorruptibile est, per aliquam naturalem qualitatem fiat capax accidentium corruptumpentium, & interitum subeat. Deinde, quia non apparet quamobrem qualitas illa dicatur ordinis naturalis, ac non potius supernaturalis. Nec enim dicetur naturalis ratione causæ efficientis, siquidem in confesso est illam à solo Deo, qui supernaturalium qualitatū auctor est, produci posse, si producibilis est. Non ratione finis, siue effectus, quem edit; quia hic est conseruatio corporum ab interitu: quem effectum præstabit etiam qualitas, in qua consistit dos impassibilitatis, quam
Dos impassibi-
lilitatis qua-
litas superna-
turalis.
supernaturalem esse tuetur communis sententia Theologorum. Nec denique ratione subiecti, cum neque sequatur eius formam, neque illi debita commensurata uē sit. Nulla est ergo ratio cur eiusmodi qualitas dicatur ordinis naturalis.

Incorruptibi-
litas cœlestiū
corporum.

Quæ verò in contrariam partem adducta sunt non difficilem habent explicatum. In primis enim ad id, quod de corpore cœlesti afferebatur, dicendum corpus cœleste conditum fuisse à Deo incorruptibile: quia constat ex materia suapte natura incapaci qualitatū corruptumpentium, & ex forma inseparabiliter informante, quæ quidem forma (licet etiam ponamus materiam cœlestem, & sublunarem esse eiusdem speciei, atque adeò cœlestem in se præcisè sumptam non esse incapacem qualitatū corruptumpentium) ex proprio modo actuandi materiam, reddit ipsam inidoneam ad recipienda accidentia, quæ interitum moliuntur. Patet autem in istiusmodi incorruptibilitate nullam inuolui repugnantiam, quæ tamen inuoluēda erit, si corpus naturā aptum ad corruptionem, fiat vi naturæ ineptum ad eandem.

Quod

Quod itē dicebatur, videlicet eā qualitatem, de qua agimus, non deberi viventibus ex ordinario naturæ instituto, sed munere auctoris naturæ conferendam: Præterea eatenus tantum referri ad viventia respectu transcendentem, quatenus, si existat, non nisi in eis esse debeat; ideoque haud naturalem esse; non satisfacit; quia omnis materialis qualitas ordinis naturalis simpliciter debetur alicui corpori naturali; cum deberi illi non sit aliud, quam esse ei convenientem & commensuratam, quod necessario vindicat omnis qualitas naturalis ordinis comparatione alicuius corporis naturalis. Item, quia tametsi ex eo, quod lumen gloriæ, verbi causa, relatione transcendentem respiciat intellectum beatum, non sequatur, esse illi connaturale, debitumve; accidentia tamen ordinis naturalis aliam sortiuntur rationem; quandoquidem, ob eam commensurationem, & convenientiam, quam diximus, necessario vindicant certa subiecta, ad quæ simpliciter referantur, tanquam eis debita & connaturalia,

Accidentia
ordinis natu-
ralis necessa-
rio vindicant
certa subiecta

Quod ad vitalis pomi virtutem attinet, dicimus eiusmodi pomum non habuisse vim tribuendi incorruptibilitatem, de qua agimus, sed duntaxat compensandi optimo humido iacturam humidi primigenij, ita ut saepius repetitum arceret senectutem, & eam mortem, quæ de generante humido, senectute obuenit. Itaque adhuc homo simpliciter corruptibilis maneret, nisi ei aliunde prouisum esset, quia ignis v. c. aliaque extrinsecus aduenientia lædere eum possent. Quare ne noxijs qualitatibus succumberet, ijsque mortem oppeteret, consultum ei præterea fuit tum per propriam vigilantiam, ac circumspectionem, tum maximè per peculiarem, prouidentiam, assistentiamque diuinam, & subtractionem concursus generalis ad omnem actionem, & effectum qui aliquod ei nocumentum posset inuehere; ut alibi diximus. Vel certe ultra externam prouidentiam, & beneficium conditoris, tributa ei fuit qualitas quædam, quæ corpus à corruptione seruaret, siue inhærens ipsi corpori, ut quibusdam videtur, siue animæ, ut alijs placet, quod nobis minus arripet. Verum non est dicendum istiusmodi posteriorem qualitatem naturalis fuisse ordinis sed supernaturalis: esto vi talis pomi virtus fuerit naturalis, eique pomo conueniens, ac debita.

De virtute po-
mi vitalis.

Explicandum nunc superest vltimum primi articuli argumentum, circa quod sciendum; nonnullos in quaestionem vocasse, num anni, quibus prima mundi origine homines vixere, tot mensibus constiterint, quot nostri, an paucioribus. Nam quod non eadem fuerit omnibus temporibus, neque apud omnes gentes mensium & annorum computatio, constat ex ijs, quæ scripsit Xenophon in lib. de Aequiuocis, Berosus 3. antiquitatum, Plinius lib. 7. naturalis historię cap. 48. alijque nonnulli.

Dilatio vlti-
mi arg. pri-
mi art.

Xenophon.
Berosus.
Plinius.

D. tamen Augustinus loco citato, alijque Patres, & Theologiæ professores sententiam illam de breuitate annorum in primis mundi ætatibus nequaquam audiendam censent; & quidam meritò tum ob alias rationes, tum quia si inibi tam breues anni intelligendi essent, ut singuli è nostris de nos illorum comprehenderent, sequeretur Enos nono,

D. August.

Cainan verò septimo ætatis suæ anno genuisse: cum sacra pagina narret Enos nonaginta annorum, Cainan septuaginta, liberos suscepisse. Itē quia cap. 7. Genes. eo anno, in quem diluviū incidit, fit mentio primi, secundi, septimi & decimi mensis. Nec euadet qui dixerit eos menses tribus tantum diebus constituisse; cum ibidem diuinæ literæ referant decimum septimum diem mensis secundi, vigesimum septimum mensis septimi, septimum, & vigesimum mensis secundi.

Dicendum igitur est multis de causis, tot seculorum vitam illis hominibus contigisse. Primum, quia vis ipsa humanæ naturæ vegetior in ijs erat, ac fortior, ut potè suo fonti, & principio vicinior. Secundò, quia tunc maior erat Medicinæ artis & remediorum ad arcendos morbos peritia, multoque maior vigeat tunc cognitio herbarum, fructuum, lapidum, & aliarum rerum, quæ ad vitam conseruandam, & producendam vim obtinent; communicata videlicet ab Adamo quasi per manus ipsius posteritati, tum earum, tum aliarum complurium rerum sciētia. Tertiò, quia terræ fructus, quibus homines vescebantur, ante aquarum eluionem, ad alendam, & sustentandam vitam, plus in se virium cohibebant; non dum solo consperso aquarum faldedine, quam constat sterilitatem inducere. Quarto, quia tunc homines maiorem sobrietatem in victu, potuque seruabant: constat enim ciborum multitudinem & condimentorum varietatem stomachi vires infringere, morbos inuehere, vitam minuire.

Iam verò de illo annorum numero, quem nonnullos vixisse, referunt gentium scriptores, ut in argumento commemorauimus; si de ijs, qui post diluuiū vixere, loquantur, non est cur, an ita sit, magnopere laboremus, nec cur ita fuisse credamus, præsertim cum Græci scriptores multa in historijs mentiantur. Plinius lib. 7. Naturalis historiæ cap. 48. cum ex nonnullis auctoribus longissimam quorundam vitam retulisset, subdit opinionem illam ex temporum inscitia ortum habuisse, propterea quod alij vnum æstate annum determinabant, alterum hyeme: alij quadripartitis temporibus, sicut Arcades, quorum anni trimestre fuere: quidam lunæ Senio, ut Aegyptij. Quod prodidit etiam Solinus Polyhist. cap. 3. & Lactantius lib. 2. diuinarum instit. cap. 12. ex Varrone. At enim ex recentibus rerum indicarum historijs, constat apud urbem Diū inuentum à Lusitanis quendam è Gangaridura gente, annos crecentos triginta quinque natum, cui aliquoties deciderant dentes alijs mox succedentibus in eorum locum, cui etiam barba ubi omnino incanuisset, reflorescente ætate iterum nigrescebat. Sed hæc naturæ prodigia rara omnino sunt, & quæ si quando existant, non oriuntur nisi ab aliqua extra ordinaria naturæ vi, quam medici & philosophi magis admirentur, quam percipiant, aientes illam barbæ, dentium, & iuuentutis renouationem, in naturæ potestate non esse, quod tamen non absolute, sed de vñtata naturæ facultate, intelligi debet.

Quibus positis, respondendū, licet quorundā vita adeo fuērit diuturna, non ideo, vlla cura humana, artisve beneficio posse hominem aut aliud viuens à necessitate moriendi in perpetuum vindicari.

CAP.

Quatuor causas ob quas præcis hominibus diuturnior vita fuit.

Ciborum multitudo ventriculi vires minuit.

Græci historici multa mentiantur.

Solinus. Lactantius.

Capitis Vndecimi Explanatio.

Vm autem in hisce? Quia statuit rerum ortus & occasus perpetuos, ac perennes esse, ita ut intermiti nequeant, in controuersiam adducit, num eiusmodi series ita procedat, ut priuata alicuius rei generatio; & res, quæ per eam producat, necessaria sit, vel potius omnes accidentatio eueniant, possintque esse & non esse. Huic quæstioni respondet, quasdam generationes necessarias esse, quasdam non esse, de quæ simi-

CAP. XI.

- Text. 63.** **C**a Vm autem in hisce, quæ per ortum, alterationem vè aut omnino transmutationem continenter mouentur, hoc post hoc deinceps esse, ac oriri intetum ut non deficiant, videamus Vtrum quippiam sit quod erit necessarium, an nihil, sed omnia non fore contingat, considerandum est.
- Text. 64.** Palam enim est, quod nonnulla. Atque continuo fore & esse futurum, hac de causa diuersa sunt. Nam de quo verum est dicere ipsum fore, de eo tandem hoc, ipsum inquam esse, verum sit oportet: de quo verò nunc verum est dicere ipsum esse futurum, hoc non fore nihil vetat. Nam tamen si futurum est, ut quispiam ambulet; tamen fieri potest, ut non ambulet. Omnino autem cum ex entibus nonnulla & esse & non esse contingat, quod & ea quæ gigni solent, ita sese habebunt, & non necessario erunt, apertum est. Vtrum igitur vniuersa sint eiusmodi: an non, sed aliqua simpliciter fore necessarium sit, & sicut in ipso esse sit, ut quædam non possint non esse, quædam possint non esse, sic & in ipsa quorundam generatione? Verbi gratia, solstitia fore necesse est, nec fieri potest, ut non contingat. d Si igitur prius fore necesse est, posterius erit, ut si domus, fundamentum, si verò fundamentum, lutum: non ne ergo si fundamentum factum est, domum quoque fore necesse est: an non adhuc, nisi & eam fore simpliciter necesse sit? quod si hoc sit factum fundamento, fore domum necesse est. Nam sic prius sese habet ad posterius. Quade causa si hoc erit, ante fore illud est necesse. Si itaque est necesse fore posterius, prius quoque necesse est: & si prius & posterius. Verum non ob illud, sed quia necessario futurum supponebatur. In quibus ergo posterius esse necesse est, in hisce recurrit, semperque si prius est factum, posterius fore necesse est. Quod si deorsum versus in infinitum habeant, haud quaquam ex posterioribus hoc fore simpliciter, sed ne ex suppositione quidem erit necesse: nam semper aliud ante necessario erit: quocirca & illud fore necessarium

liter dicendum de ijs, quæ per generationem producuntur. Pronuntiatum hoc probat Aristoteles duplici ratione, quarum prior, quia sumitur a distinctione Græci vocabuli rem futuram significantis, quæ dictio apud Latinos non est, in Greco tantum idiomate vim obtinet. Ea vero ita se habet, Ad rem futuram significandam aut vlturpamus verbum *ἔσσε* & *ἔσσει* quod denotat rem necessariò futuram, aut *ἔσσε* & *ἔσσει* quod denotat rem posse esse & non esse. Igitur rerum quædam necessario, quædam non necessario fiunt. Posterior ratio ita concluditur, Generatio est via ad esse; ergo sicuti se habet esse rerum, ita & earum generationes: sed quoddam esse est necessarium, ut Solem in orbem moueri, quoddam contingens, ut Socratem currere: ergo & generationum quædam erunt necessariae, aliae contingentes. Hæc probatio eo tendit, ut doceat Aristoteles generationes specie, id est, singularem, si spectentur quatenus per ea species conseruantur, necessarias esse: quia species rerum per se ad vniuersi ordinem & pulchritudinem requiruntur: generationes autem singu-

Generatio-
nes alias esse
necessarias, a
lias contin-
gentes.

Generatioq
via ad esse.

Species requi-
runtur ad per-
fectionem vni-
uersi.

larium, si vnumquodque in se consideretur, non esse necessarias, sed contingentes, quia nullum singulare corruptibile per se sumptum ad vniuersi perfectionem, & ornatum exigitur. Cōsule de hac re D. Thomam lib. 2. contra Gent. cap. 84.

b Si igitur prius? Ut nucleare explicet quo pacto in generatione dissolubiliū substantiarum necessitas inueniatur, dubitat utrū sicut id, quod ortu prius est, necessario arguitur ex eo, quod ortu est posterius, ut ex recto fundamentum, ex fundamento lutum: ita retro commeet, & ex priori colligatur necessario posterius. Huic dubitationi respondet, cum posterius in se necessarium est,

Dubium

Responsio,
tunc

tunc necessario colligi ex priori: ut si oportet simpliciter domum esse, utique necessaria rerum eo sequentia, ex fundamento arguimus domum futuram, licebitque mutuo recipere, si hoc est, illud est, si illud est, hoc est. Quin vero in tali rerum genere non est dicendum posterius simpliciter colligi ex priori, sed ex conditione sue nature, cum ponatur in se absolute necessarium esse, non aut in ex hypothesis. Ex his capi vult Aristoteles documentum ad dijudicandum quando ex generatione prioris necessario inferatur generatio posterioris, videlicet, quando generatio posterioris, in se est absolute necessaria.

Progressus generationum duplex,

c Quod si deorsum. Duplicem generationum progressum considerare oportet. Unum rectum, alterum circularem, seu in orbem. Rectus dicitur cum forme, quæ in materiam inferuntur, semper inter se specie differunt. Circularis vocatur, cum eiusmodi forme non omnes differunt specie, sed sit regressus ad illam, quæ est eisdem speciei. Prioris progressus exemplum est, cum ex terra fit aqua, ex aqua aer, ex aere ignis, omnes enim hæc forme specie distinguuntur. Posterioris vero, cum ex aqua fit aer, ex aere ignis, ex igni terra, ex terra aqua, ex aqua rursus aer: ubi a generatione aeris fit reuolutio ad generationem eisdem aeris. Quod ergo generationes in rectum non possint esse necessarie probat Aristoteles, quia vel tunc esset finita, vel infinita: quorum neutrum dici potest. Non primum, quia sequeretur generationes non esse perpetuas. Non posterius, quia si semper alia, & alia forma introduciatur, nulla erit simpliciter necessaria. Superest ergo ut duntaxat progressus circularis generationum necessarius sit: & ex una prior generatione necessatio sequatur alia, ætati quibusdam interpositis, ut in proposito exemplo ostenditur, qua redeat idem secundum speciem, quod si non continuatione, regressione tamen perpetuum sit. Atque hoc modo alterni ortus, obitusque elementorum perenni circulatione sic in mundo existant, ut & ipsa elementa seruentur, & cuiusque generatio, quatenus in orbem redit, neque unquam ex toto cessat, necessitatem perennitatemque obtineat.

Dubium 1.

d Cur nam igitur? In dubitationem adducit cur quædam ex se, mutuo in circulum oriantur ut cum

sarium erit. Quare si infiniti non sit principium, nec primum quicquam erit, ob quod fore erit necessarium. At verò ne in hisce quidem, quæ finem habent, atque terminum, hoc verò dici continget & simpliciter, inquam, fore quippiam, seu domum, cum factum fuerit fundamentum. Nam cum fuerit factum, nisi semper eam fieri sit necesse, semper id esse, quod potest non esse, eueniet. At in generatione semper sit est necesse, si ipsius generatio necessario sit: nam necessario & semper simul sunt: quod enim esse est necesse non potest non esse. Quare si quid necessario est, sempiternum est: & si sempiternum est, necessario est. Si itaque huiusce generatio necessario est, sempiterna est: et si sempiterna, necessario. Si igitur generatio cuiuspiam necessario simpliciter sit, in orbem eat, eodemque reuertatur necesse est. Nam generationem, aut terminum habere, aut non habere, necesse est. Et si non habet, aut in rectum, aut in circulum. Horum autem, si sempiterna sit, in rectum minime possibile est, quia nequaquam sit principium, neque deorsum, ut in futuris accipimus, neque sursum, ut in hisce, quæ iam facta sunt. At esse principium, si finita non sit, atque eam sempiternam esse necesse est. Quocirca circularis sit, est necesse. Igitur regressum fieri necesse erit. Ut si hoc necessario sit, ergo & prius: at verò si hoc & posterius fore erit necesse: atque hoc semper continuè: nihil enim refert per duo, an plura hoc dicamus. Igitur necessario simpliciter circulari motui, atque generationi competit. Et si in orbem fiat generatio fore quodque, esse factum necesse est: et si necesse sit horum generatio circularis erit. Hæc itaque non sine ratione accidunt posteaquam motus ille circularis atque celestis perpetuus est: nam hæc necessario fiunt, & erunt quæcumque huiusce motiones sunt, & propter hunc fiunt motum. Nam si id, quod in orbem mouetur, aliqua semper moueat, eorum quoque motum circulare esse necesse est, ut si supra latior orbita sit, sol orbito mouetur. Quoniam autem hoc pacto mouetur, hæc sanè de causa anni tempora in circulum fiunt, redeuntque. Quæ cum ita fiant, omnia profectò, quæ sub ipsis sunt, haud jecus fient. d Cur nam igitur quædam ita fieri videntur, nempe circulatim oriri, ut pluvia, & aer

Text. 69.

Text. 70.

(nam

ut cum ex aere fit aqua, rursusque ex aqua aer; & e vaporibus pluvia, atque e pluvia vapores; neque tamen idem in animantibus accidat: non enim ut ex Sophronisco Socrates, ita rursus ex Socrate Sophroniscus

generatur. Quare etiam Dabium 2.
num idem numero redire queat. Huic autem posteriori dubio occurrat dicendo quæ semperpiterna sunt & interire nequeunt, ea posse redire secundam numerum, ut idem Sol ad Arietem: caduca verò non nisi secundum speciem regredi. Vnde etiam prioris ambiguitatis explicatio liquet. Sicut enim in reciproca aeris & aquæ generatione non idem numero, sed idem specie restauratur, ita neque in ortu animantium: cum utrobique idem numero reparari impossibile sit.

na si nubes erit, pluat etiam oporteret, & si pluet, nubem quoque fore conuenit) homines verò & animalia in se se non redeunt remeantque ita, ut idem rursus oriatur: non enim si pater sit te fore, sed illud, si tu sis necesse est: hæc autem generatio in re-etiam proficisci videtur. Rursus autem hoc considerationis initium sumatur, simili ne modo vniuersa redeant, an non: sed quedam numero, quedam specie solum. Quorum igitur substantia motu subiens incorruptibilis est, ea omnia, ut patet, etiam numero eadem redire solent: nam motus id comitari solet, quod motu ciatur. Quorum, verò non, sed corruptibilis, specie, non ite numero, reuerti necesse est. Quocirca cum ex aere aqua fit, & ex aqua aer, aer specie idem, non numero redit. Quod si & eadem numero aliqua redeant, non tamen ea, quorum substantia ortu subit eiusmodi existens, quæ non esse possit.

Responso.
piterna sunt & interire nequeunt, ea posse redire secundam numerum, ut idem Sol ad Arietem: caduca verò non nisi secundum speciem regredi. Vnde etiam prioris ambiguitatis explicatio liquet. Sicut enim in reciproca aeris & aquæ generatione non idem numero, sed idem

Q V Æ S T I O. I.

N V M Q V O D S E M E L

interijt, per vim naturæ idem omnino redire possit nec ne:

A R T I C V L V S. I.

V E T E R V M I N P R O P O S I T A

quæstione sententia, eiusque improbatio.

Ariæ sunt in hac controuersia Philosophorum sententiæ. Nam Platonici, ut Diuus Augustinus libro 12. de Ciuitate Dei cap. 13. refert, & ex eorum libris constat, arbitrati sunt, confestim syderum, coelorumque cursibus, & peracto magno anno, easdem omnino causas, eosdemque effectus perpetuò redituros, ut verbi gratia, sicut Plato

Platonicoꝝ dogma.

Anni magni
spatium.

Ptolemæus.
Alphosus Rex.

Dogma Pla-
tonicorū vn-
de fluxerit.

Varietas cor-
porū, in quæ
redire animas
finxerunt ve-
teres.

De anima Ne-
ronis.

Interpretatio
Alcinoi.

D. August.
expositio.

Philosophus Athenis in Academia discipulos docuit; ita proli-
xis temporum intervallis, sed tamen certis, & idem Plato, & ea-
dem ciuitas eademque schola, iidemque discipuli repetiti, & per in-
numerabilia temporum secula repetendi sint, eodem scilicet magno
anno vertente. Hunc vero annum nonnulli è Platonice triginta sex
millibus nostrorum annorum concludebant, quo spatio credidit Pto-
lemæus peragi cursum nonæ Sphæræ ab occasu in ortum. Cui tamen
rectè contradixit Alphosus Rex in suis tabulis aiens non nisi quadra-
ginta nouem millibus annorum eiusmodi periodum confici. Ad hæc,
Platonice dogma fuit, quod illi à Pythagoræis: hi verò ab Aegy-
ptijs, vt Herodotus libro. 2. scripsit, acceperunt, animas, cū è cor-
poribus exiissent, ad corpora sapius redire. Aiebant autem Platonice
nonnulli huiusmodi animarum descensum in corpora per or-
bes mundanos gradatim fieri. Nam aliquando animam vitam agere
Aetheream apud eam stellam, cui vel natura, vel affectu est propin-
quior; aliquando Dæmoniacam in igni: hinc Heroicam in aere: de-
nique in terris humanam.

Ac nonnulli etiam è Pythagoræis, & Platoniceis, itemque Hia-
chas, Brachmanes, Zoroastres, Trismegistus, & Appollo Thianæus
animos ratione præditos in belluina corpora, belluarum animas in
corpora humana vicissim demigrare dixerunt. Aiebant prætereà hu-
manos animos pro ratione antea vitæ, pecudū corpora fortiri. Eos,
qui cantui dediti fuissent in lusciniæ, olores, aliasve eiusmodi canta-
trices aues: qui foedis voluptatibus, in porcos; qui latrocinijs in lupos;
qui iracundiæ in serpentes: qui audaciæ in leones: qui fraudibus in
vulpes degenerare. Homerum in pauonem; Orpheum in Cyg-
num abiisse. Animam Thamyra philomelam affectasse: Aiæcis leo-
nem, Agamenonis aquilam, Therfitis simiam. Ex eodem quoque pla-
cito effluxit id, quod narrat Plutarchus in libro de fera numinis vin-
dicta nepe inferorum opifices conatos fuisse Neronis animam clavis
ignitis vndique transfixam in Pindaricæ Echidnæ speciem vertere, ac
transformare, vt per viscera erumpens partu matrem deuoraret, ac la-
niaret; fuisse tamen in aliud bruti genus cicurius, nempe in reptile
iuxta lacus commorans, transfusam: propterea quod Græcorum genus
seruitutis iugo liberasset.

Alcinous in libro de doctrina Platonis capit. 16. sic Platonice
dogma interpretatur. Cū, inquit, omnium artifex, quamlibet ani-
mam antea cognato astro tanquam vehiculo imposuisset, instar le-
gis conditoris fatales eis leges explicauit, vt ipse extra culpam
delictorum existeret. Docuit igitur perturbationes à corpore exo-
rituras voluptatem, dolorem, metum, iram; quas si vincerent in
cognatum astrum denique redituras: si verò ab ijs superarentur,
generatione secunda, in vitam foeminæ migraturas: Et quæ non-
dum ab improbitate cessarent, in belluarum corpora immitten-
das.

Sunt verò nonnulli, è quorum numero est D. Augustinus lib. 7. de
Gene-

Genesi ad literam cap. 10. qui sentiunt, uti par est, præclaros illos philosophos veram nostrorum animorum in pecudum corpora transmigrationem haudquaquam docuisse: sed rebus fictis adumbrasse quo pacto homines vitijs & moribus deprauatis quodammodo propriam exuat naturam, & in bestias mutantur. Itaque animorum transitum non in pecorum membra, & effigiem, sed in pecorum affectus significasse. Vel etiam propterea eiusmodi palingenesiam finxisse, ut homines metu poenæ & futuræ post mortem conditionis à sceleribus deterrerent. Quo fit ut Philoponus libro 1. de anima ad textum 53. Aristotelem mordacitatis infimulet, quod Pythagoricam philosophiam de animorū reditu in corpora siue humana, siue belluina tanquam fabulosam, ac minime seriam contempserit; cum lateant in ijs occulta mysteria, quæ Philosophi, ne inuulgentur, atque omnibus passim fiant obuia, recondere consueuerunt. At enim morem hunc cur Aristoteles interdum improbet, diximus in primo Physicæ Auscultationis libro cap. 7. quæst. 1. art. 1.

Cæterum quidquid illi existimarint, siue etiam dixerint animas re-meaturas ad propria corpora; ex quo sequebatur reparandum idemmet singulare, quod perierat: siue asseruerint immigraturas in corpora diuersa; ex quo non colligebatur idemmet singulare restituendū fore; cum numeralis identitas compositi Physici non nisi ex eadem materia, eadēque forma singulari confurgat: fides tamen orthodoxa veritatis magistra docet cōmentitium esse perpetuum illum rerum omniū circuitum, & animorum ad alia, atque alia corpora regressionem. Itaque eiusmodi figmentum D. Augustinus loco citato multis sacrae paginae testimonijs refellit. Si enim ita res haberet, non solum mortui semel ad vitam excitandi essent, ut re vera sunt; sed iterum ac sæpius, imò & infinitiès interitum subituri; cuius oppositum docet illud D. Pauli cap. 4. epistolæ primæ ad Thessalonicenses; semper cum Domino erimus, videlicet post resurrectionem; & ad Romanos 5. Christus resurgens ex mortuis iam non moritur. Item illud Apocalyp. 10. Tempus non erit amplius. Denique idē statuit fidei articulus, quo futurā vitam æternā profitemur. Quod verò hic error etiā à philosophiæ veritate abhorreat, sequenti articulo patebit, ubi ostendemus eundem numero effectum naturæ viribus redire non posse. Tametsi, quod attinet ad metempsychosim, eam non hic ex instituto, sed in tertio de anima proprijs argumentis confutare decretum nobis sit.

Superioris
dogmatis cō-
futatio.

ARTICVLVS II.

OPINIO ALIORVM EXISTI-

mantium id, quod interiit, posse idem numero redire per naturam.

Quod itē re-
tortectio nō
nisi superna-
turaliter sit
possibilis D.
Dionys. c. 6. d.
dia. nom. D.
Greg. homil.
20. in Ezech.
D. Damasc. lib.
4. de Fid. or-
th. c. 28. D.
Chrys. hom.
de resur. D.
Ambr. lib. de
fide resur. D.
Aug. lib. 22.
de Ciuit. c. 4.
Theologi in
4. dist. 3. &
44.

R Eiecto Ethnicorū errore, cum nostris Philosophis nūc res erit, expendemusque, num aliqui saltem effectus iisdem numero per naturam restitui queant. Richardus in 4. sent. dist. 43. q. 1. ar. 3. alijque nonnulli affirmantem partem sequuntur; quam etiam probabiliorem iudicat Scotus ibidem quæst. 3. artic. 1. Sunt autem pro hac opinione hæc argumēta. Si calor spatio trium horæ quadrantium existat, illius existentia in primo, & tertio non pendet à sui ipsius existentia in medio quadrante. Potuit ergo existere in primo, & tertio; esto in medio non extitisset; hoc autē fieri non posset, nisi corrūperetur, idemque rediret. Ergo calor qui semel interiit reparari idem potest. Secundo, Aqua in multas partes secta perit, ut pote dissoluta vnione partiū, quibus constat; at si rursus partes coeant, eadem singularis aqua reparatur, cum ex iisdem partibus non nisi idem totum coalescat; igitur idē totum semel destructum, redintegratur. Tertiò, Quædam partes anima præditæ ab animantibus diuulsæ, arte medica iterum reliquis vniuntur: ergo quod interiit, potest idem numero reuiuiscere. Quòd si quis respondeat non esse id absurdum in parte corrupta, & confestim toti, prædicto modo, applicata; esse tamen absurdum & impossibile per naturam in toto vivente, quod interiit. Contra id obijcitur. Nam D. Augustinus super Psalm. 101. refert à quibusdam traditum pelecantum rostro pullos suos occidere: sed post se ipsum sauciando, sanguinem effundere, eoque superfusos pullos vitæ reddi. Idemque commemorat D. Gregorius super eundem Psalmum, aiens ita philosophos opinari; ergo totum etiam vivens, naturæ facultate, potest in vitam reduci. Quartò, Iidem homines possunt vi naturæ ab interitu reuocari; ergo iisdem effectus possunt naturaliter restitui. Antecedens multis modis ostēditur; Primum, quia intereūte Socrate, manet in materia potentia naturalis passiva ad eandē numero animā excipiendam, cū potentia materiæ nihil aliud sit, quàm ipsa materiæ essentia, quæ mutari nequit; itemque in anima separata manet appetitus naturalis, ut corpori vniatur, teste D. Augustino libro 12. de Genesi ad literam capit. 35. & D. Thoma prima part. quæst. 76. art. 1. ad 6. qui appetitus similiter est ipsamet natura animæ, ac nihil aliud quàm formalis propensio ad informandum corpus. Quare cum nec illa potentia naturalis materiæ, neque hic animæ appetitus frustra esse debeant, dabitur aliqua vis in natura, quæ vtrumque explere valeat. Deinde, Animus contra naturā suam, extra corpus detinetur, cum naturale ei sit esse in materia, ad quam informandam suo pte ingenio inclinatur: atqui nihil per vim æternum esse potest, ut docet Aristoteles 1. de Cælo cap. 2. text. 15. & lib. 2. cap. 3. text. 18. ergo animus nequibit vagari sempiterno tēpore extra corpus, atque ita ad id tandem repatriabit. Prætereà, Homini, secundum naturæ conditionē spectato, debetur naturalis beatitudo, quæ est vltimus eius finis naturalis, cum cæteræ res suos vltimos fines naturaliter assequantur; sed hunc finem non potest obtinere in hac vita mortali tot miserijs obnoxia; Vnde D. Augustinus libro 13. de Trinitate capit. 8. & 20. statuit non posse homini in corpore mori.

Primū arg.

2. argum.

3. argum.

D. Aug. de pe-
lecano.

D. Gregor.

4. argum.

D. August.
D. Thom.Nullum vio-
lentum per-
petuum.Lege Pier. in
Hierogl. c. 11Lege
quodl.
Capite
loc. hic

mortali beatitudinem contingere: oportet ergo animam naturæ ipsius ope, ac beneficio ad corpus redire, ut homo in meliori statu positus, naturali felicitate potiatur. Nec sat erit talem beatitudinem obtinere in anima separata: tum quia sic non expleretur appetitus totius speciei, tum quia non sola anima, sed totus homo præmium, aut poenam meretur. Quæ ratione futuram corporum resurrectionem probant D. Chrysostomus homil. 65. in Ioannem, Cyrillus Ierosolymitanus catech. 18. Damascenus lib. 4. cap. 28. Tertullianus lib. de resurrectione carnis cap. 14. Gregorius Nyssenus oratione 3. de resurrect.

D. Chrysost.
D. Cyrill.
D. Damasc.
D. Gregor.
Nys.

Postremo, quod in doctrina Peripatetica, non sit negandum posse idem numero corruptum redire, ex eo probatur, quia Aristoteles lib. 8. Metaphys. cap. 4. text. 11. & lib. 12. eiusdem operis cap. 2. text. 11. ait si eadem materia, idemque agens perseveret, eundem effectum productum iri. Et lib. 8. Physicor. cap. 6. text. 53. & hoc in lib. cap. 10. text. 56. docet idem eodem modo se habens facere idem. Cum ergo re intereunte maneat eadem materia, possitque perseverare idem efficiens, eodem pacto se habens, utique fatetur Aristoteles rem, quæ interiit, posse reparari.

s. argum.

ARTICVLVS III.

APPROBATIO CON- trariæ sententiæ.

ADuersaria tamen opinio existimantium quod semel propriè interiit, idem numero per vires naturæ redire non posse, vera est, eaque tradidit Aristoteles hoc in lib. cap. 11. text. 70. & in cap. de oppositis, ubi docuit non esse regressum à priuatione ad habitum, & lib. 5. Phys. cap. 4. text. 37. ubi scripsit non posse redire eandem numero sanitatem. Idem tuetur D. Thomas lib. 4. contragentes cap. 18. Ferrariensis in commentarijs eiusdem capituli. Hæricus Gandauensis quodlibet. 7. quæst. 16. Durandus in 4. distinct. 43. quæst. 2. Capreolus ibidem quæst. 1. art. 1. Richardus quæst. 1. circa 3. princip. Averroes hoc in lib. ad text. 70. Zimara in theorematibus proposit. 102. alijque complures. Nituntur autem hi auctores eo potissimum fundamento, quod quilibet effectus singularis pendeat ab eodem numero agente, materia, tempore, ac reliquis circumstantijs, quæ ad eius productionem concurrunt. Nec enim alia ratio excogitari potest, cur hic potius, quam ille singularis effectus producat, nisi quia huiusmodi singularem circumstantiarum confluxu perficitur. Et vero semper eadem omnino circumstantiæ habentur, cum eadem est agentis actio, seu productio. Quo fit, ut ex unitate productionis arguatur identitas effectus, ex varietate diversitas. Ut enim quælibet res per actionem, qua producit, ultimo, ac completè a suo efficiente accipit esse, & singularitatem; ita ab eadem

Lege D. Th.
quodl. 4. q. 5.
Capteolum
loc. hic, cit.

sic dependet, ut ab alia idem esse capere non possit. Porro ex his sequitur non posse idem singulare restitui nisi per eandem singularem actionem, cum per aliam nequeat ei reddi idem esse. At quod actio, seu productio, quæ semel euauit, eadem numero repeti nequeat, ex eo probant, quia hæc numero actio necessariam habet dependentiam à duratione, quæ sit, tum vera, tum imaginaria, quæ veræ respondet; quæ duratio redire non potest siue sit momentanea, siue successiua. Id quod ex eo ostenditur, quia alioqui si hodierna die sol, cæteri que planeta, & corpora omnia cœlestia super idem omnino spatium ab eisdem motoribus æqua velocitate, ac reliquis eodem modo, quo hesternæ die, se se habentibus, mouerentur; sequeretur tunc hodiernum, & externum diem, vnum, eundemque prorsus diem esse, atque præteritum fieri præsens. Quod certè communis animi conceptio non admittit. Consecutio probatur, quia reuolutioni hodiernæ, eiusque durationi nihil deesset ad idētitatem cum hesternæ præter coexistentiam cum duratione imaginaria.

Determinatio effectuum quoad singularitatem.

Germana causa, cur idē numero effectus reparari nequeat.

Obiectio.

Refutatio.

Porro, nos libro 2. physicæ auscultationis, Nominalium & aliorum quorundam opinionem secuti, statuimus causas omnes quoad singularitatem effectuum, quos producant, determinari à causa prima; exempli gratia, ignē cum ex se indiscriminatim se habeat tam ad hunc, quam ad illum calorem producendum; determinari à Deo ad hanc numero actionem, per quam hunc potius, quam alium producat. Nam illud de determinatione proueniente à duratione, seu vera, seu imaginaria, futile est: cum duratio posterius quippiam sit actione, quam mensurat, eique in suo iam esse constitutæ superueniat; ut loco citato pluribus verbis disseruimus. Ad eam igitur, quam illic amplexi fuimus, philosophiæ normam, censemus componendā esse rationem, qua probetur non posse quod interiit, idem numero reparari: Nimirum quia cum hæc causa ideò hunc singularem effectum producat, quia eam Deus præfinit, ut in hoc subiecto, hoc tempore, ac denique sub his circumstantiis, hanc potius, quam illam actionem eliceret, atque adeò hunc, non illum effectum promeret: inde necessariò fieri, ut idem effectus postquam semel euauit, sicque variatis iis circumstantiis, idem produci non valeat; quia nequit redire eadem actio, per quam fuit productus.

Sed obijciat aliquis, Post editum hunc effectum, adhuc manet in Deo potentia, qua determinauit agēs naturale ad actionem effectricem illius: ergo adhuc Deus poterit idem agēs similiter determinare ad eandem actionem, eundemque effectum. Huic obiectioni, concessio antecedente, si de potentia absoluta intelligatur, neganda est consecutio, dicendumque, Deum non cōcurrere iterum ad eam determinationem, quia licet ex potentia absoluta posset, ex ordinaria tamen statuit non concurre, accomodans se ad conditionem agentis naturalis, quod postquam semel eo pacto determinatum fuit, manet ex lege ordinaria indeterminate terminabile ad eandem numero actionem, & eundem effectum secundo producendum; quod prouenit ex ipsa finitudine agentis naturalis cuius vis, edito semel in lucē effecto, quasi effœcta manet. Hinc igitur, tamquam

Cap. 7. q. 1.
art. 2.

quam ex fonte oritur ratio, ob quam effectus, qui semel esse desijt, reparari non possit: quæ impossibilitas alijs quoque argumētis comprobari solet. Primum, quia id, quod agens naturale nunquam præstitit, credibile non est fieri ab eo posse; cum natura suæ potestatis exercendæ præuideret: nullus verò equus eum, qui interierat, reproduxit; similiterque res semper habuit in alijs causis physicis. Quin verò si agens naturale posset rem corruptam iterum, atque iterum reparare: posset etiam potiori iure, non corruptam sæpius producere, sicque eadem res per naturam multis in locis simul existeret; quod nemo dicet. Præterea, si quoties idem agens & patiens concurrunt, idem effectus redit, ut contrariæ partis assertores volunt, sequitur eandem lucem quotidie à sole immitti, & eundem calorem posse millies in aquam transfundi: si toties igni remoto, aqua frigeat, ac toties illi idem ignis applicetur. Quod cum satis absurdum videatur, nequaquam admittendum erit, posse naturæ viribus id, quod interijt, idem numero reparari.

Natura præuideret suæ potestatis exercendæ.

Dubium tamen est, si equus, qui erat à Bucephalo generandus, multis ante annis à Deo immediatè produceretur, isque interiret: utrum nihilominus idem equus esset à Bucephalo generandus: si enim esset, iam dabimus corruptum per naturam reproduci. Huic dubitationi affirmatè respondendum est. Nam in eo quòd Deus productionem illius equi miraculo anticipauit, non abstulit Bucephalo vim naturalem, quæ ad illum generandum habet, neque verò eam impediuit: si modo ponamus, tot ante annis, prædictum equum fuisse corruptum, ut materia, in quam eius forma introducenda est, generationis tempore non sit contrarijs dispositionibus ita occupata, ut recipere eam formam non possit. Quod accideret si v. g. equus hodierna die generandus esset, & hesternum interitum subiisset. Neque hæc responsio contradicit opinioni, qua statuimus non posse corruptum naturaliter idem redire; id enim de ijs, quæ statò naturæ tempore per causas physicas producta corrumpuntur non de illis, quæ extraordinario illo modo esse accipiunt, in quibus efficiendis perinde se habet causa naturalis, ac si diuina potentia nihil circa eorum productionem fuisset molita.

Dubium:

Responsio.

A R T I C V L V S III.

E X P L I C A T I O A R G V M E N. torum secundi articuli.

Diluamus nunc argumenta, quæ probare videbantur, posse quod interitum subiit, idem redire per naturam. Ad primum respondendum est, existentiam huius caloris v. g. in tertio quadrante pendere ab existentia sui ipsius in secundo; quatenus si illius existentia in secundo interromperetur, oporteret per aliam nouam actionem effici atque adeò non iam eundem produci. Ad secundum, cum aqua in diuersas partes diuiditur, etsi definat esse id totum, quod antea erat, non tamen

Solutio primi argum.

Solutio 2.

tamen propriè corrumpi. Nec enim cōpositum naturale corruptionē inire propriè dicitur, nisi abscessu formæ. Quare nil mirum si, partibus iterum coeuntibus, idem totum instauretur. Nos autem de ijs tantum, quæ propriè corrumpuntur, locuti sumus.

Solutio 3.

Tertio argumento rectè occurrebatur; potest enim corruptum partiale, si à toto viuentē separaretur, eandem viuentis formam, quam amiserat, recuperare per dispositiones, nō quidem easdem numero cum ijs, quas ante habuerat; sed eis similes, idoneas tamen ad iteratam eiudem formæ receptionem: quæ receptio comparatione partis ideò non est impossibilis per naturam, quia facile est extendere se formam ad partē ita vnitā; quemadmodū & in nutritione se se porrigit ad materiam alimentī, quæ denuò accedit, & toti agglutinatur. Si tamen viuens, cui pars antea diuulsa rursus coniungitur, imperfectum sit, proindeque habeat animam diuisibilem, non reparabit pars illa eandem animæ portunculam, quam amiserat; sed nouam particulam animæ denuò eductam de potētia illius partialis materiæ, vt erit consideranti perspicuum.

De pe'ccano
discrepancia
inter aucto-
res.

Ad id, quod de pelecano obijciebatur, in quo commemorando variāt auctores: (nam D. Hieronymus epist. 29. ad Præsidium ait Pelecanū non occidere pullos, sed à serpente occisos excusso sanguine ad vitam reducere) dicendum eam historiam fabulosam esse, nec à sacris doctōribus, vtī veram afferri, sed vt ab alijs traditam, vulgatamque narrari. Nam neque ijdem pulli possunt reuiuiscere, vt ex superiori disputatione constat, neque alijs eiusdem speciei, ex demortuorum cadaueribus possunt vita donari; quia perfectā animantia, cuiusmodi sunt pelecani, non nisi interuentu virtutis seminariæ animam, vitamque naturaliter accipiunt, vt docuimus in libris de cœlo, cū de phœnicis regeneratione disputaremus.

Lege etiam
D. Heer on,
in p. 101.

Lege
4. d.
fine.

lib. 2, c. 3, q.
6. att. 4.

Solutio 4.

Duplex nō.
tio materiæ.

Ad quartum, negandum est antecedens, & ad primam eius probationem dicendum, quod attinet ad potentiam materiæ, posse illam sumi duobus modis; vno pro inclinatione substāciali materiæ ad formā absolutè considerata: altero, pro eadem inclinatione, cum ordine respectu ad causam efficiētē naturalem, à qua possit reduci ad actum. Si igitur potentia materiæ secundum priorem notionem accipiatur, semper materia illā seruat, siue forma perierit, siue non, vt rectè probat argumentum: si secundum posteriorem, abolita separatavē forma, iam non manet in ea talis potentia: cū nullum sit agens physicum, à quo in eius formæ actum reduci queat, cum illæ numero dispositiones, quas forma quælibet etiam rationalis physicè requirit, à materia exciderint. Et vero manet in anima separata appetitus ad materiam informandam: sed neque hic appetitus, nec materiæ potentia frustra erunt post abscessum animæ a corpore: quia vt non dicatur frustra, fat est fuisse aliquādo perductam in actum partim à Deo, cū animum creauit, & corpori infudit (qui in eo opere habet rationem agentis naturalis, quatenus ipsa rei natura suo iure efflagitat, vt Deus in materiam vltimo præparatam animum immittat, adeò vt miraculum foret, si Deus tunc eius creationem suspenderet) partim à generante, quod producendo dispositionē materiæ.

De appetitu
animæ separa-
tæ respectu
corporis.

materiae, & animae unionem pro sua facultate attigit.

Ad secundam probationem eiusdem antecedentis, negandum est quod assumit. Enim verò status animi extra corpus nec est ei naturalis, cum natura sua sit pars hominis, & forma corporis, ad quod informandum ingenitam habet propensionem: nec contra naturam, seu violentus, quia, ut alibi exposuimus, nihil dicitur alicui rei violentum, nisi quod ei per vim extrinsecus illatam conuenit, & cui res actiue resistit, quo modo quies in loco superiore est lapidi violenta; quia per talem vim fuit in eo collocatus, atque inde excedere, & deorsum tendere per impulsu proprium nititur. Erit igitur status extra corpus praeter naturam animae; non naturalis, neque violentus.

Ad tertiam dicimus, homini secundum naturam spectato competere beatitudinem naturalem, quam Aristoteles 1. lib. Ethic. capit. 7. & lib. 10. cap. 6. 7. & 8. constituit in statu virtutis, tum moralis, tum intellectualis, adiunctis etiam bonis corporis, & fortunae, quae ad virtutis usum sufficiant; & hanc beatitudinem posse à nobis per vires naturae in hac vita adipisci, non quidem perfecte quo pacto eam habuerunt primi parentes, dum primam iustitiam retinere; sed imperfecte, ac more humano, à qua non necesse est omnem prorsus defectum, & miseriam excludi. Ita verò ad explendum naturalem appetitum, quem huiusce felicitatis obtinendae homines habent, non necesse est redire animos ad corpora, cum etiam in vita morti obnoxia possideri queat, ut locis citatis docet Aristoteles. Nam quod Diuus Augustinus ait in hac mortalitate non esse beatitudini locum, de perfecta beatitudine intelligi debet. Nec patres ex eo ostendunt futuram resurrectionem, quod conueniens sit reuerti animos in corpora, ut naturalem beatitudinem fortiantur, sed ut totus homo praemium, quod erit supernaturalis beatitudo, vel poenam prout quisque meruit, obtineat.

Q V A E S T I O II.

P O S S I T N E E N S P E R-

manens, quod esse desijt, idem numero
diuina virtute reparari, an non,

A R T I C V L V S. I.

QVÆ ARGVMENTA PROBARE

videantur non posse.

Lib. 2. de cel.
c. 5. q. 5. a. 5.

Lege Scot. in
4. d. 43. q. 2. in
fine.

Quid dica-
tur violentu.

De natura
hominis bea-
titudine.

Explicatur
Augustini di-
ctum de ho-
minis beatitu-
dine.

Status con-
trouer sit.

E hominibus, quorum animus, ijs intereuntibus, perma-
net, an diuina virtute à morte ad vitam reuocari queant
nulla est inter catholicos disceptatio. Nam quòd possint,
constat ex testimonijs sacræ paginæ, quæ id sæpe factum
narrat, docetque futurum in communi omnium hominū

Ethnici Phi-
losophi resur-
rectionē ne-
garunt.

resurrectione; quanuis hanc negarint omnes Ethnici philosophi, vt re-
fert Tertullianus libro de præscriptione hæreticorū cap. 7. Alij quòd
crederent animam vnā cum corpore interire, vt Epicuræi & Stoici,
qui iccirco D. Paulum resurrectionem prædicantem, nouorum Dæ-
moniorum annuntiatorem appellarunt Actorum 17. Alij quòd puta-
rent animam, etsi immortalis esset; non posse, etiam diuina virtute,
ad corpus reduci. Neque soli gentium philosophi, sed etiam inter
Iudæos Saducæi in hoc errore fuerunt, vt constat ex Matthæi 22.
& Marc. 12. itemque Simon Magus, teste Dionysio capit. sexto de
diuin. nominib. & Marcion referente Tertulliano loco citato, alijque
hæretici; quos disertissimis verbis confutant Athenagoras libro de
mortuorum resurrectione, Diuus Gregorius homil. 26. in Euangel.
& libro 14. Moral. capit. 28. Diuus Augustinus sermon. 19. de ver-
bis Apostoli, Cyrillus Ierosol. Cath. quarta & 18. Diuus Basilius
homil. 8. Examer. Theophilus Antiochenus libro primo contra Chri-
stianæ religionis calumniatores. D. Thomas 4. contra gentes capit.
79. & alij.

Athenagoras
D. Gregorius
D. Augustin.
D. Cyrillus s.
D. Basilius.
Theophilus,

Tantum igitur in quæstionem adducimus, an cōpositum, cuius for-
ma interiit, vel forma ipsa per se, vel si quid à Deo in nihilum redigatur,
an, inquam, idem prorsus diuina virtute reparari queat. Durandus in
4. dist. 43. Ioannes à Neapoli quodlibet 21. quæst. 6. Abulensis ad cap.
22. Matthæi quæst. 238. & Marsilius hoc in libro quæst. 18. ad negan-
tem partem deflexere, quæ hisce potissimum rationibus confirmatur.
Ideò agentia creata nequeunt eundem numero effectum reparare, quia
non est in eorum potestate repetere eandem actionem, qua effectus in
lucem prodit, & à qua necessariò depēdet; atqui nec Deus potest ean-
dem actionem rursus edere; sicuti nec eundem motum, aut tempus, aut
momentum; ergo & cæt.

Primum Arg.

2. Arg. Secundò. Idem probatur ex eo: quia si res iterū est; ergo bis est: ergo
habet duplicem durationem, ergo duplicem existentiam; igitur sunt
3. Arg. duæ res, & non vna, atque eadem. Tertiò. Id, quod iam est, dum est,
nō potest à Deo produci, cum producere sit cōferre esse rei non habētis;
ergo multo minus id, quod iam non existit, vlla vi effici poterit.

4. Arg. Quartò. Per diuinam potentiam fieri nequit, vt id, quod extitit, nō
fuerit, nec vt, quod nō fuit, extiterit, vt docuit Plato in Sophista, & ex
Agathone refert, approbatq; Aristoteles lib. 6. Ethic. cap. 2. ergo pari
modo fieri non poterit vt id, quod desijt esse, neque est, rursus existat.

5. Arg. Quintò. Si Deus ageret ex necessitate naturæ, non minorē haberet
potentiam, quam nunc habet agens liberè: sed tunc non posset idē cor-
ruptum reparare: ergo neq; modò potest. Maior propositio ostēditur,
quia quidquid Deus potest, per potētiam potest, nec volūtas minuit, au-

get

Soti
44. q.
ca ar
Arge
q. 1.
alior
dist.

get ve potentiā, seu liberè, seu necessariò operetur. Vnde philosophi, qui Deum ex necessitate naturæ agere posuerant, nō propterea infinitam ei potentiam denegarūt. Minor suadetur, quia tunc Deus nō ageret, nisi per causas secundas modificando suam potentiam, eamque accōmodādo ad earum finitudinem, & imbecillitatem; alioqui si absque ea moderatione totam suam vim effunderet, necessario produceret infinitum. Cū ergo causæ secundæ nequeant quod corruptum fuit, idē numero restituere, fatendum erit id neque in diuinam potentiam vllō modo cadere.

ARTICVLVS II.

PARTEM AFFIRMATIVAM
omnino veram esse.

HAE C tamen sententia probanda non est, asserendumq; res ōnes permanentes, siue ex parte, siue ex toto perierint, posse easdem secundū numerum diuina virtute redire. Quæ est assertio D. Thom. quodl. 4. art. 5. & opus. 9. c. 82. & 4. contr. gent. c. 81. Ferrariēsis ibidē, Aegidij theor. 1. Henrici Gandauensis quodlibet. 7. quæst. 16. Scoti in 4. dist. 43. q. 1. D. Bonauenturæ ibidē quæst. 5. Capreoli q. 1. Paludani quæst. 2. & 3. & Theologorū cōmunis; estque D. August. lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 20. & serm. 19. de verbis Apostoli vbi ita scripsit, si in nihilū rediremus facere Deus poterat, vt essemus, sicut & fecit nos esse, cū antea nunquam fuisset. Quod item esset D. Gregorius homil. 28. in Euangelia vbi Longe, inquit, minus est Deo reparare quod fuit, quā creare quod non fuit. Ex quorū Patrū dictis ita licebit argumentari, Non minor est Dei potētia, postquā res aliqua permanens ab eo producta enauit; quā erat antequā illam efficeret (cū res postquam ab illo producta fuerunt, nihilominus, quā antea, in eo eminentes sint) ergo respectu diuinæ potentiæ nō magis repugnat eandē ab interitu vendicari, quā repugnabat antea produci; Quare poterit illam Deus inesse pristinū restituere; præsertim cū ex parte ipsius rei, quæ restitui debet, nulla sequatur implicatio, vt ex argumentorū solutione patebit. Vnde etiā deduci potest vulgata illa ratio ad idē confirmandū; videlicet quia id, quod nullā repugnantiam inuoluit, potest à Deo fieri: nulla verò inuoluitur, si res permanens, siue corrupta omnino fuerit, siue in nihilū residerit, eadē numero reparetur. Tertiò, idē hunc, in modū cōprobatur. Ideo vi naturalium causarum nequit permanens, quod extinctū est, idem numero redire; quia idem nō nisi per eandem actionē, produci potest; atqui Dei potentia, cū nullis certis limitibus contenta sit, omnesq; gradus rerum tam específicos, quā singulares in se eminenter cohibeat, non limitatur ad certa instrumenta, certumve agendi modum, nec ex se aliunde determinatur; potest igitur eandē actionē rursus edere, atq; adeò nihil impedit, quominus idē numero postquā esse desijt, reproducat.

Assertores
partis affir-
mativæ.

D. August.

D. Gregor.

Prima ratio.

2. Ratio.

3. Ratio.

Rrr 2

Quæ-

Soti in 4. d.
44. quæst. vni-
ca articulo 1.
Argentinatis
q. 1. art. 1. &
aliorū in 4.
dist. 43.

Quæstio.

Responsio.

Dependentia
huius caloris
à certo agente
calido cuius-
modi sit;

Quæsierit tamen aliquis, an Deus non solum per se immediate, sed etiam adhibendo ad id creaturam tanquam instrumentum, possit id, quod esse desijt, reparare. Cui dubitationi respondendum est, si id, quod desijt, sit ens per se subsistens, quod fuerit annihilatum, ut anima rationalis, vel Angelus, quod proinde non nisi per creationem restitui debet, tunc de illius restitutione idem iudicium ferendum, ac de creatione. Quare cum verior sit sententia eorum, qui credunt non posse à Deo assumi creaturam, ut instrumentum, ad creandum; conuenienter asserendum erit, nec posse Deum uti creatura, ut instrumento, ad reproduendum id, quod per annihilationem desijt esse. Si verò aliter esse desierit, ut calor, qui frigore expulsus perijt: tunc dicendum vel quæri, utrum idē numero calor possit reparari, assumpto instrumento actu vel potestate calorem habente, ut igni, vel pipere: aut quæri, nū reparari possit per instrumentum, quod omnis prorsus caloris expers sit, ut aqua summè frigida. Si igitur de priori instrumento quæstio proponatur, respondendum erit, posse Deum per illud reproducere id, quod perijt excitando v. c. ignē, qui alioqui poterat calorem producere, ut illum singularem calorem, quem efficere non poterat, efficiat. Nulla enim ex eo sequitur implicatio contradictionis, cum hic calor singularis, non absoluta, sed physica tantum necessitate à certo agente calido pendeat. Quod si de posteriori instrumento quæstio sit, tunc dubium est probabile in utramque partem, quod quia à nobis in Metaphysica adductis argumentis ex professo tractatur, cum in disceptationem adducimus, num Deus quemlibet effectum causæ secundæ effectricis, quouis instrumento præstare queat; ideo hanc controuersiam in eum locum reseruamus tum quia ibi opportunius discutietur, tum ne hic plus à quo longiores simus.

A R T I C V L V S III.

RESPONSIO AD PRIMI

Articuli argumenta,

Ad primum.

Diluamus nunc argumenta, quæ probare nitebantur rem permanentem, quæ esse desijt, non posse eandem omnino diuina virtute restitui. Ad primum concessa maiori, neganda est minor, dicendumque sicuti Deus potest id, quod perijt idem numero reproducere, ut ostensum à nobis fuit, ita posse reparare actionem realiter eandem. Nam cum actio sit idem re cum termino, nequit terminus idē re, nisi per actionem realiter eandem, etiam à Deo restitui. Diximus realiter, non autem formaliter eandem, quia non repugnat id, quod esse desijt, reparari per actionē formaliter distinctam, cuiusmodi esset actio creandi, qua Deus crearet equum, quem annihilauerat: hæc enim cum sit è nihilo productio, non potest non differre specie à generatione, qua idem equus, per naturæ vires, productus fuerat.

Ad

Reproducen
dū Angelū
cum eadē dū
ratione Soa-
rius 3. p. q. 33.
2. 1. disp. 44.
sect. 6. Mo-
lina 1. p. q. 10.
2. 5. disp. 1.

Ad secundum respondemus, ex eo quod res, quæ desijt iterum sit, non necessario consequi, ut habeat duplicem durationem, duplicemve existentiam. Sicut enim recuperat eadem essentiam, ita potest eandem durationem, eandemque existentiam recuperare; atque ut dicatur bis esse, fat est interruptam fuisse eius durationem, & existentiam, eamque iterum assumpsisse.

lib. 4. Physic.
8. 9. 1. 2.

Ad tertium respondendum est, si produci sumatur pro accipere de nouo esse, quod res antea nullo pacto habebat, tunc fieri non posse; ut res, quæ iam existit, producat; cum id implicationem inuoluat. Si tamen usurpetur pro accipere esse quolibet modo, tunc non negandum id, quod iam existit, posse alibi idem esse à Deo accipere. Nam si Petrum, qui Conimbricæ est, simul Deus Romæ constituat, quod fieri posse alibi ostendimus, tunc idem esse, quod Petrus Conimbricæ habet, Romæ accipiet: quemadmodum & idem esse reale, quod Christi corpus habet in cœlo, accipit sub modo sacramentali, in diuina Eucharistia.

Ad 3.
p Potest iem
corpus à Deo
in duobus lo-
cis simul cō-
stitui.

lib. 1. de cœ-
lo c. 12. ad
text. 140.

Ad quartum concedatur antecedens, negetur consecutio, nam ex eo quod redeat id, quod fuit, non sequitur repugnantiam, ut constat ex dictis, quæ tamen manifestè apparet, si demus rem, quæ fuit, non extitisse, aut rem, quæ extitit, non fuisse, ut alibi docuimus cum D. Augustino lib. 26. contra Faustum, cū D. Hieronymo in epist. ad Eustochium de custodia virginitatis, & refertur cap. Si Paulus 32. quæst. 5. cum D. Anselmo 2. lib. Cur Deus homo cap. 12. & in lib. de Concordia præscientiæ & liberi arbitrij: quorum patrum sententiam defendunt Diuus Thomas 1. p. quæst. 25. artic. 4. & Caiet. ibidem, Richardus in 1. distinct. 42. quæst. 5. Capreolus ibidem quæst. 1. ad argumenta contra 7. conclusionem, Ferrariensis 2. contra gentes cap. 25. & alij.

Ad 4.
D. August.
D. Hieron.
D. Ansel.

Cap. 10. q. 3.
2. 2.

Ad quintum, neganda est maior propositio, quia agere ad extra ex necessitate naturæ, & non libera voluntate, imperfectio est, quæ si in Deum caderet, non haberet Deus infinitam virtutem: non quod potentia à voluntate sit, sed quia imperfectio voluntatis diuinæ nequit esse cum infinita perfectione potentiæ: quandoquidem diuina voluntas, & potentia, cæteraque attributa sunt vnumquid simplicissimum: atque adeo si voluntas esset imperfecta, etiam potentiam imperfectam esse oporteret: & ita diceretur illa hanc arguitiue minuere, quatenus ex illius imperfectione, huius imperfectio necessario argueretur. Unde colliges si Deus ageret ex necessitate naturæ futurum, ut esset, ac non esset Deus: esset enim, quia ita ponitur: non esset, quia aliquam imperfectionis notam sustineret, quæ tamen à diuina natura longissimè abest. Quod non videtur aduertisse Aristoteles, qui Deo & agendi necessitatem, & infinitam virtutem simul attribuit, ut 8. Physicorum libro annotauimus.

Ad 5.
Si Deus agat
ex necessi-
tate naturæ,
esset ac non
esset Deus.

Q V Æ S T I O III.

POSSIT NE SVCCESSIVVM,
quod euauit, diuina virtute idem restitui.

A R T I C V L V S. I.

N E G A T I V Æ P A R T I S.

argumenta.

Prima ratio.

Negatiuam partem huiusce controuersiae defendunt S. Thomas quodlibet. 4. art. 5. Henricus Gandauensis quodlib. 7. quæst. 16. Durandus in 4. distinct. 43. quæst. 3. Capreolus ibidem quæst. 1. Ferrariensis ad caput 81. libri 4. contra gentes, & plerique alij. Probatur autem hæc pars hisce rationibus. Id, cuius vnitas ex sua natura requirit continuitatem,

non potest idem restitui; quia si interrumpitur iam soluitur eius continuitas: sed vnitas entis successiui requirit continuitatem, vt constat ex ijs, quæ docet Aristoteles lib. 5. Physicorum cap. 4. text. 39. ergo nulum ens successiuum potest idem numero redire.

2. Secundò. Non potest restitui idem motus, nisi restituatur idem tēpus; sed idem tempus non potest restitui: ergo & cæt. Probatur minor, quia tempus verum & positium habet ordinem essentialem ad tēpus imaginarium; quod cum diuinitus mutari, aut transferri nequeat, fit vt idem iudicandum sit de tempore vero & positio; atque adeo vt hoc postquam desijt, reparari non possit.

3. Tertiò. Minus est rem iam existentem conseruare, ne corrumpatur, quàm corruptam reparare; sed Deus non potest cōseruare rem successiuam ne corrumpatur: ergo fortiori ratione nequibit corruptam reparare. Minor suadetur, quia si res successiua conseruetur, & cohibeatur ne fluat, non iam erit successiua, sed permanens: atque ita à propria natura decedet, quod fieri non potest.

4. Quartò. Reproductio eiusdē successiui vel est simpliciter impossibilis, vel possibilis simpliciter; si possibilis simpliciter; ergo possibilis erit virtute naturali: Enim verò quādocūq; effectus est simpliciter possibilis, & causa parē habet virtutē, atq; antea; nō minus poterit ex tali causa idē effectus prouenire, atque antea potuit. Si igitur reproductio eiusdē successiui sit effectus possibilis simpliciter, certē causa naturalis, quæ ipsum prius edidit, & eo corrupto, æque potens, & efficax est, poterit idem omnino restituere: Atqui hoc à veritate alienum est: ergo reparatio eiusdem successiui est effectus simpliciter impossibilis. Talis autē effectus

Ex Durando.
loco supra ci-
tato,

Ex Scō
4. d. 43
Dur. q.

effectus subterfugit omnem causam: igitur per nullam virtutem idem numero successuum reproduci poterit.

Quintò. Si idem successuum posset reuocari, sequeretur posse spatio vnus quadrantis mille annos decurrere; hoc autem nulla ratio admittit, ergo neque illud. Consecutio probatur, si enim non repugnat primum quadrantem proximè transactæ horæ ad eum, qui nunc fluit, restitui; certè nec repugnabit restitui simul ad eundem, secundum, tertium, & quartum, similiterque omnes quadrantes, quotquot mille annorum curriculo fluxere.

Sextò. Entia successiua, eo ipso quòd successiua sunt, non solum vendicant partem extrapartem (hoc enim commune est omni quanto etiam permanenti) sed tanquam essentialem differentiam sortiuntur obtinere illas secundum prius & posterius, vt sensit Aristoteles 4. lib. Physicorum cap. 11. at si eæ partes recurrant concedendum erit, quæ fuerant priores, fieri posteriores, & contra: atque adeò amittere rationē sibi intrinsecam, & essentialē, quod fieri nequit: ergo & cæt. Assumptio probatur, quia finito extremo horæ quadrante poterit Deus, si eandem horam reuocare potest, sic eam reuocare, vt incipiat ab ultimo quadrante, ita vt quartus fiat primus, & tertius secundus, atque eodem modo cæteri; quo fiet, vt partes posteriores, maneant priores. Nullo ergo pacto admittendum videtur cadere in diuinam virtutem, vt res successiua eadem numero reuocentur.

ARTICVLVS. II

PARTEM, QVÆ AFFIRMAT
probabiliorem videri; nec aduersariorum argumenta concludere.

Contraria pars defenditur à Bassolio in 4. dist. 43. quæst. 1. à Mayrone in 4. distinct. 44. quæst. 3. & Aureolo apud Capreolū dist. 43. quæst. 1. art. 2. Bernardo cōtra Henricum quodlibet. 7. quæst. 14. & alijs, potestque illa suaderi diluendo implicationes, quas aduersarij contendunt sequi ex reditu successiui: quæ probandi ratio in subiecta materia perquam efficax est. Si enim ostensum fuerit eiusmodi implicationes non rectè colligi, aut re vera implicationes non esse, in confesso erit posse idem successuum à Deo reuocari, cum id, quod nullam repugnātiā inuoluit, haud quaquam sit diuinæ potentia denegandū.

Quod igitur ad primum argumentum spectat, cum sumit vnitatem successiui pendere ex ipsius continuitate, bifariam id intelligi potest, nimirum, vel quia vt successuum sit vnum, debet sibi ipsi continuum esse: vel quia oportet, vt eius partes inter se continuentur. At non priori modo, siquidem nihil sibi ipsi cōtinuum esse dicitur. Si posteriori, esto successuum redeat, adhuc eius partes inter se cōtinuitatem seruabunt:

ergo

Ex Scoto in
4. d. 43. q. 1.
Dur. q. 3.

Quæ cōtinuitas requiratur ad vnitatem entis successiui.

ergo adhuc erit vnum, idemque sibi ipsi; non minus quam vna quantitas permanens, si Romæ & Conimbricæ per diuinam potentiam simul ponatur (quod non esse impossibile lib. 4. Physicorum ostendimus) erit eadem numero quâtitas, non quòd sibi ipsi in diuersis locis continetur; quandoquidem ea, quæ loco distant, continua non sunt; sed quia vtrobique illius partes sibi mutuò cohærent.

*Soti in dictis
& epugnantia.* Hic aduerte Sotum, licet in hoc argumento à cōtinuitate desumpto, magnum ad opinionem suam præsidium esse arbitretur, concedere tamen, si motus localis sit quid distinctum à mobili, posse illum diuinitus reproduci. Quia in re parum sibi videtur constare; siquidem perspicuū est, siue motus distinguatur à mobili, siue non, dum reproducitur non inesse illi eam cōtinuitatem, quam ad vnitatem successiui requirit. Quare aut talis vnitas exigenda non est, aut absolutè negandum posse eundem numero localem motum reuocari.

*Non posse
essentiam tē-
poris veri, &
positiui ab
imaginatio
pendere.* Ad secundum argumentum, concessa maiori, neganda est minor; & ad eius probationem dicendum, licet tempus verum & positium aliquem commensurationis ordinem habeat ad tempus imaginarium, non tamen ab eo pendere illius essentiam, singularitatemvè: cum eiusmodi tempus, vtpote fictitium, & nihil omnino habens entitatis, nullā realem causalitatem in verum, & positium ens exercere valeat. Quare ordo ille, siue respectus commensurationis nihil obstat, quominus idem numero tempus redire possit. Quod ex eo etiā ostenditur, quia v. g. superficies, quæ gymnasium ambit, non minus superficiei imaginariæ respondet, & commensuratur, quàm tempori imaginario tempus verum, ac positium; & tamen constat eandem realem superficiem non solum diuina virtute posse aliò transferri, sed per vim naturæ frequentissimè id fieri, cum aer gymnasium ambiens ventorum flatu huc illuc com meat.

Obiectio. Quòd si quis obijciat; quemadmodum locus est immobilis propter superficiem imaginariam ei respondentem, quæ immobilis est, ita tempus positium debere esse irreuocabile propter tempus imaginarium, cui commensuratur. *Dilutio.* Occurrendum quauis, si tempus positium accipiat reduplicatiuè, prout coexistit imaginario, reuocari non possit, vt neque imaginarium potest; tamen si consideretur quoad suam realitatem posituam & absolutam, de qua in hac disputatione quærimus; tunc non esse negandum posse illud reuocari. Esse verò peculiarem rationem cur locus, etiam specificatiuè sumptus, Physicè tamen spectatus, immobilis perhibeatur; videlicet quia sic importat, connotatque relationem certæ distantie ad superficiem imaginariam vndique circumfusa, quam relationem, non nisi mutato per motum situ, & superficie imaginaria, deperdit. Nihil vero tale ex se importare tempus positium respectu imaginarij. Vnde est quòd locus definitur per ordinem ad superficiem imaginariam, vt denotat particula, immobilis, quæ in eius definitione ponitur. Et tamen in definitione temporis nullus exprimitur respectus ad tempus imaginarium. Neque dictis obstat quòd tempus positium, vt diximus, habet ordinem commensurationis ad tempus imaginaria-

*Tempus po-
sitium com-
mensuratur
imaginatio.*

imaginarium, quatenus tanta portio huius, tantæ illius portioni ex æquo respondet: non enim hic ordo reddit tempus irreuocabile, siquidem idem tempus numero poterit commensurari nunc vni parti temporis imaginarij, nunc alteri, si tamen ambæ æquales sint; quemadmodum, & eundem panum diuersis vlnis, tanquam mensura externa, dimetiri possumus.

Sed & alia prætereà ratio occurrit ad eiusdem secundi argumēti vim infrigendam, nempe si ideò non posset redire idem motus, quia non potest redire idem tempus, quod eius propria mēsurā est, & nequit redire hoc tempus, quia nequit redire tempus imaginarium illi respondens; sequeretur neque rem permanentem, vt Angelum, posse à Deo produci, cuius oppositum ante ostendimus. Probatur cōsecutio. Etenim non minus depēdet existētia Angeli à sua duratione, quæ est æuū, & hoc æuum ab æuo imaginario, quod ei similiter respondet: quàm motus à tempore positiuo, & tempus positiuum ab imaginario. Nam quòd detur etiam æuum imaginarium, ex eo ostendi potest, quia non est maior ratio, cur vero temporis respondeat tempus imaginarium; quàm vero æuo imaginariū: ergo si propterea motus & tempus produci nō possunt, certè neque Angelus poterit; imò neque Socrates; cum simile argumentum confici queat, ad probandum non posse redire modum æui, quo illius existētia mensurabatur.

Ad tertium argumentum negari debet antecedens, quando ex conseruatione rei sequitur eversio naturæ, atque adeò implicatio contradictionis; qualis sequitur si res successiua teneatur, ne fluat. Nam cū eius essentia in successione & fluxu consistat, vt in argumento dicitur, si existat, & tamen non fluat, nequaquam erit successiua, sed permanens. Quod cum sit impossibile, fieri non poterit, vt successiuū absq; fluxu teneatur, & conseruetur.

Ad quartum dicendum reuocationem successiui neque esse simpliciter impossibilē, quasi à nulla potentia siue creata, siue increata fieri possit: neque esse simpliciter possibilem, quasi à qualibet potentia tã increata, quàm creata possit fieri: sed esse possibilem potentia increatæ, & impossibilem creatæ. Licet enim successiuum antequam ab agente creato produceretur, in eius potestate esset; tamen posteaquā semel ab eo productum fuit, & evanuit, iam in eius potestate esse desijt, ob rationes, quas supra attulimus. Itaque agens creatum respectu illius non iam parem habet potentiam, atque antea.

Pro quinti & sexti argumenti solutione aduertendum erit, cū dicitur ens successiuum posse diuina virtute restitui, id non ita esse accipiendum quasi modis omnibus, qui excogitari possunt, restitui queat, cum eorum multi contradictionem inuoluant. Itaque vt id possibile dicatur, sat est, si aliqua via, & ratio, qua præstari queat, ostendatur. Fieri ergo potest vt, verbi gratia, cuiuslibet anni elapsi partes in vnus horæ quadrantem, replicatæ includantur. Non tamen ita se quodammodo penetrantes, inuicemque permeantes annum in ratione mēsuræ efficient: siquidem annus constituitur ex certo numero quadrantium,

Repugnat
successiuum
impediri, ne
fluat.

Renocatio
entis successi
ui que pacto
dicatur possi
bilis.

Possit ne an-
nus in qua-
drantem ho-
ræ diuinitus
includi.

horarum, dierum, & mensium eo modo coordinatorum, ut alij alios excipiant, & unus post alium subsequatur. Quæ coordinatio in proposito euentu non esset, quemadmodum si cuiusvis cubiti palmi ad unum penetratiue reducantur, continebitur quidem inibi tota entitas cubiti in ratione quantitatis, non autem mensuræ. Poterit etiam idem annus v. g. is, qui proximè transactus est (quod pari ratione de mille annis dicendum erit) diuina virtute redire, si faciat Deus quod potest facere, ut corpora cœlestia eodem impulsu, & eadem motrici actione, qua superiori anno, eodemque motu, utpotè per idem omnino spatium, & ubi, & ex consequenti, sub eadem prorsus mensura talis motus, quam idem numero tempus, eundemque annū esse oportet, continuata successione moueantur. Similiter poterit diuina virtute redire idem numero motus, & tempus, reuocante Deo eandem productionem successiuam caloris, cum eadem singulari duratione, quæ illam metiebatur. Ex quibus patet solutio quinti argumēti. Licet enim ad vnus quadrantis spatium nequeat idem annus, qui præterijt, recurrere, ob rationem ante explicatam; aliæ tamen viæ sunt, quibus idem motus, idemque tempus reparari possint.

Posse eiusdem
horæ partes
conuerso ordine
redire.

Ad sextum respondendum est, posse Deum efficere, ut vnus horæ partes conuerso ordine recurrant, atque ita ut vltimus quadrans fiat primus, & tertius secundus; neque id esse contra naturam entis successiui. Nam tametsi hoc præter extensionem vendicat in suis partibus prius & posterius; id tamen non ita intelligi debet, quasi partes mutato ordine, aut suam, aut totius essentiam mutant; vel quasi ad quidditatem huius partis determinatè spectet, ut sit prior; & ad quidditatem illius, ut sit posterior; sed ita ut ad earum quidditatem pertineat vnā fluere post aliam, & sic alias prius labi, alias posterius, quod certè natura successiui postulat, tanquam differentiam sibi intrinsecam: sed hoc etiam seruabitur in motu, si inuerso quasi situ remeet; quanuis eadem pars, quæ antea erat posterior respectu antecedentis, euadat prior respectu eiusdem.

Mutato partium
ordine non esset idem
successiuum
quoad identitatem
accidentariam.

Aduerte tamen si Deus successiuum cum istiusmodi partium mutatione reuocaret, minus idem futurum, quàm si ipsum eo ordine, quo partes primò fluxere, restitueret; sed ea varietas non essetiale, sed accidentarium tantum discrimen induceret. Quemadmodum & in resurrectione si Deus ita corpus Socratis repararet, ut licet eadem esset totius corporis materia: caput tamen, manus, & iecur, aliæque partes non ex eadem portione materiæ, ex qua prius, constarent; esset quidem idem omnino Socrates quoad essentiam, differentiamque indiuidualem, ut ait D. Augustinus in Enchirid. cap. 82. & lib. 22. de Ciuit. Dei cap. 19. & D. Anselmus in Elucidario, & ad Ephes. 4. non tamen esset idem quoad rationem accidentariam, ob diuersitatem situs. Neque obstat, quod multi graues Theologi volunt, idq; nobis minimè displicet, in resurrectione partes corporis, saltè heterogeneas debere constare ex eadem met portione, ex qua antea: Non enim (si modo rectè sentiant) id requirunt ad veritatem resurrectionis, & ad seruandam cuiusque indiui-

dui numeralem differentiam, quæ neque in permanentibus, neque in successiuis ex tali sitis identitate pendet; sed ad maiorem perfectionem resurrectionis, quæ eadem materiam non in toto solum, sed in partibus quoque exigit.

His ita pertractatis, licet vtrâq; opinio de successiui reditu probabilis sit; secunda tamen verisimilior videtur, eaque recentioribus philosophis in dies magis probatur. Ac prior quidem tertia potissimum ratione earum, quas initio quæstionis retulimus, quæ faciliori negotio à calumnia vendicari potest, se se tuetur. Posterior autem eo maximè argumento, quòd cum ex tali regressu nulla sequatur implicatio contradictionis; non est cur is iudicetur impossibilis Deo, cuius potentia plus valet, quàm mens nostra possit concipere: cuius præsentia beat ciues illius Reipub. quam neque temporis iniuria carpit, neque alternatium mutationum successio turbat: in qua sol sine occasu, & sine ortu,

Cōclusio disputationis

perpetuitas sine momentis, quies sine labore. Ad quam qui veri philosophi esse volunt, toto animi conatu aspirent, ut in eam tandem, ex hac defluentis materiæ inanitate, & pereuntium corporum turba, & colluione cooptentur.
(.†.)

FINIS LIBRI SECVNDI.

INDEX.

RERVM PRÆCIPVARVM QVÆ IN HOC VOLVGINE CONTINENTVR,

In quo numerus paginam indicat; P. principium;
M. medium. F. finem.

ACCIDENS.

Accidentia ordinis naturalis
necessariò vendicât certa
subiecta. 483. p.
Accidentia sunt extensa ratio
ne quâtitatis. 50. m.
Accidentia nō indiuiduantur
per subiectum. 70. m.
De respectu transcendentis accidentis creati à
Deo. 482. p.
Accidentia in instâti generationis pereunt. 104. p.
Accidentia gignuntur secundum quid. 20. p.
Accidentia quatuor modis pereunt, gignun-
turque. 138. p.
Accidens non refertur transcendentaliter ad ef-
ficiens. 138. p.
Accidentium spiritualium subiectum, anima ra-
tionalis. 46. p.
Accidētia materialia inhærent primo quantita-
ti, eiusque interuentu materiæ. 50. m.
Subiectum inhæssionis materia, supposita for-
ma. 48. p.
Subiectum denominationis accidentium
compositum. 45. f.
Radix recipiendi accidētia, materia prima. 48. f.
Ad recipienda accidentia requiratur ne materia
formam ut conditionem. 49. m.
Accidens inherere potest materiæ forma disti-
tutē diuinitus. 57. f.
Accidēs idem re cū toto, in toto inheret. 56. m.
Accidens idem re cum subiecto non potest in
alio diuina virtute constitui. 59. f.
Quodlibet accidens materiale potest Deus po-
nere in subiecto materiali. 60. p.
Et immateriale in subiecto materiali, vel im-
materiali. ibidem.
Accidentia materialia quædam potest ponere
Deus in subiecto materiali, quædā nō. 60. p.
Accidens materiale in subiecto immateriali
adhuc sensibile. 62. m.
Accidentia quomodo Verbum diuinum su-
stentet. 53. m.
Accidentia in Sancta Eucharistia. 50. f. & 76. f.
& 98. m.
Accidentia quædam corporalia non educun-
tur de potentia materiæ. 48. m.
Inherentia est modus existētiæ accidentis. 69. f.
& 73. p.
Accidens extra subiectum non datur natu-
raliter. 22. f.

Accidens extra subiectum vi naturę quæ posu-
runt. 65. m.
Accidentia extra subiectum Deus potest pro-
ducere. 66. m.
Et conseruare. 65. f. 66. m. 67.
Accidentia extra substantiam quo pacto adhuc
eius signa naturalia sint. 68. p.
Accidens extra subiectum imitatur substan-
tiam. 68. m.
Accidens existere non potest existentia sub-
stantiæ. 68. f.
Accidens an acquirat nouum esse extra sub-
iectum. 73. p.
An modus ille accidentis extra subiectum sit
positiuus. 74. p. & f.
Accidens extra subiectum naturaliter accidens
producit. 75. p.
Et substantiam. ibidem.
Accidens extra subiectum vi naturę perire
potest. 75. f.
Ex substantia, & accidente vnum per se non
componitur. 371. m.
Accidens vi propria nō producit compositum
naturale. 472. f.

ACCRETIO.

Accretio, & decretio multipliciter. 262. p.
Accretio ut differt specie, & realiter à nutritio-
ne. 203. p.
Accretio in quolibet poro cōtinua. 270. & 272. m.
Varię de re opiniones & argumenta. 271.
Respondetur argumentis. 274.
Accretio, & decretio ut differant à generatio-
ne. 201. m.
Quę accrescunt, & decrescunt ut locum mu-
tant. ibidem.
Accretio versatur circa magnitudinē. 201. f. &
202. f.
Accretio nouę quantitatis accessio. 203. m.
Accrescit viuens non alimentum. 204. m.
Inter accretionē, & alterationē similitudo. ibid.
Quod accrescit manet idem secundum for-
mam. 206. m.
Accretionis & nutritionis discrimen & con-
uenientia. 207. p.
Accretio non fit in viuētibz per rarefactionē
alimenti in eorū substantiā conuersi. 273. m.

ACTIO.

Sæpe actiones eiusdem speciei oriuntur à con-
trarijs. 383. p.
Actiones sunt suppositorum. 46. p.
Actio qua Deus tribuit esse materiæ, creatio. 52. m.

Tu

De

I N D E X.

De nominat materiam non suppositum. *ibid.*
 Actio agentis corporei sine quantitate non da-
 tur. 26. m.
 Actio momentanea generatio. 84. p.
 Actio supponit materiam. 97. p.
 Actio spiritualis quo pacto ab agente corpora-
 li eliciatur. 108. p.
 Actio qua materialis forma producitur & uni-
 tur, est vna. 115. m.
 Non omnia quæ realiter distinguuntur diver-
 sis actionibus producuntur. 116. p.
 Actio nativi caloris in humidum. 129. p.
 Actio vitalis oriri potest à potentia non vita-
 li. 183. m.
 Actio Physica requirit contactum. 293. m.
 Veterum sententiæ de actione & passione. 298. p.
 Actio est inter contraria. *ibidem.* f.
 Actio intellectiva immanens. 154. m.
 Actio, & perceptio reciproca inter viuens, &
 alimentum. 469. p.
 Ad mutuam actionem requiritur conuenien-
 tia in materia. 300. f.
 Actio, & passio non fit per ingressum atomo-
 rum. 306. p.
 Actio est à vincente. 321. f.
 Actio mutua contrariorum. 330. p.
 Variæ sententiæ ea de re. 330. & 331.
 Vera sententia de actione, & repassione secun-
 dum eandem qualitatem. 331. f.
 In mutua actione, & repassione triplex resisten-
 tia. 332. p.
 Ut detur actio mutua inter agens, & patiens
 quæ requirantur. 328.
 Qui de ea re non bene philosophentur. 329. m.
 Actio similis in simile, vide simile.
 Actio à proportionem maioris inæqualita-
 tis. 333. p.
 Argumenta probantia resistantiam distingu-
 ab actione. *ibidem.* m.
 Actio sine passione an dari queat. 70. f.
 Actione reflexa potest luminosum in se agere
 intendendo locum. 309. p.
 Actio directæ & reflexa. 308. m. & 309. p.
 Actio reflexa non intendit qualitates in alieno
 subiecto. 318. p.
 Actio per antiperistasis non fit ministerio spe-
 cierum intentionalium. 311. m.
 A quo fiat. 313. m.
 Non dicitur propriè reflexa. 312. p.
 Per antiperistasis qualitates in alieno subiecto
 non intenduntur ab intrinseco. 315. m.
 Rationes pro ea re. *ibidem.*
 Per antiperistasis media aeris regio fridi-
 da. 316. m.
 Prima opinio de intensione qualitatum per an-
 tiperistasis. 310. f.
 Actio uniformis difformis. 36. p.
 Calor quando non servat legem actionis uniformis

difformis. 137. p.
 Luminosum servat legem actionis uniformis
 difformis. 321. m. & 327. f.
 Eandem actionem quæ perijt Deus potest se-
 cundum realitatem reparare. 498. f.

A C T V S.

Actus secundus supponit primum. 46. f.
 Actus duo repugnantes eidem animæ simul in-
 esse non possunt. 154. m.
 Possibili in actum adducto nihil est incom-
 modi. 11. m. & 83. p.
 Actus appetendi in nostra potestate. 332. m.
 Actus contrarij qui simul esse non possint. 413. f.
 Actus contrarij qui simul divina virtute dari
 possint. 416.
 Cur actus visionis beatæ, & fidei simul dari non
 possint. 416. m.
 De actibus tristitiæ, & delectationis. 417. p.
 Quivis actus erroris excludit habitum iusti-
 tiæ. 407. m.
 Actus voluntatis, & appetitus sensitivi an sint
 contrarij. 159. f.

A D E P S.

Adeps quid sit. 107. m.
 Adeps an viuat. 175.
 Adeps an differat à sanguine. *ibidem.*
 Multi post quadrag. annum ex macilentis fiunt
 pingues. 266. f.
 Aristoteles, & Galenus de temperamento pin-
 guedinis. 171. m.
 Adeps quod habeat temperamentum. 469. f.

A E R.

Aer cum gignitur ex aqua humor aque cor-
 rumpitur. 138. m.
 Aeri competit summa humiditas. 386. f.
 Aer est humidus, & calidus. 391. p.
 Aer est natura calidus. 393. m.
 Argumenta in oppositum. 392.
 Aer cur noctu, & per hyemem friget. 393. m.
 Media aeris regio cur frigida. *ibi.* em.
 Quo pacto aer ventilatus refrigeret. 394. p.
 Aeris humiditas corrigem conseruet. 398. p.
 Aeris ventilatio cur flammam perimat. *ibid.*
 Semper aer plus habet humiditatis, quam
 aqua. 387. f.

A E T A S A E V V M.

Aetas media æquo Marte agit. 264. f.
 Aetas extrema materiæ dispendia non resar-
 cit. 265. p.
 Aetas florida. 266. f.
 Aetas consistendi. 267. m.
 Aetatis divisio. 467. f.
 Singularum ætatum temperamentum. 468. p.
 Quæ ætas calore vincat. *ibidem.* f.
 Diuturnioris quæ sunt res inanimatæ quam ani-
 matæ. 478. f.
 Breuioris quæ sunt animalia aquatilia. 247. m.

A G E.

I N D E X

A G E R E

Id quod non est non habet vim agendi.	140. f.
Agit vnum membrum in aliud.	164. m.
Omne agēs nititur assimilare sibi passū.	299. m.
Agens, & patiens ad quod genus pertineant.	300. f.
Veterum dogma de ratione agendi, & patiendi.	301. m.
Aristotelis sententia de ratione agendi, & patiendi.	306. p.
Continuū non posse in se mutuo agere vt intellexit Aristoteles.	307. p.
Agentium naturalium vis terminatur.	307. m.
Agere supponit esse.	323. f.
Agens maioris actiuitatis dupliciter.	325. m.
Ordo actiuitatis in qualitatibus.	332. f.
Agens nō a quolibet patiente repetitur.	334. m.
Agens, & patiens cur in se mutuo agant.	ibid. f.
Agens parva victoria quando dispendiū refarcit.	336. m.
Quomodo intelligendum: Nihil agit in distans.	336. f.
Explicatio dubij de superficie media inter vtrumque agens.	338. p.
Numeri agendi vim non habent.	440. m.
Ex nihilo nihil fit naturaliter.	11. m. & 33. p.

A G G E N E R A T I O.

Aggeneratio quid sit.	43. p.
Aggeneratio concomitatur motum ad quantitatem.	43. p.
Aggeneratio vera actio.	103. m.

A L I M E N T V M.

Alimentum iustitię mediocritate dispensatur.	166. f.
Alimentū quomodo simile, & dissimile.	237. m.
Discrimen inter alimentū & medicamentū.	237. m.
Quod vni alimentum, alteri venenum.	238. m.
Alimentum cōmune membrorū sanguis.	246. f.
Vnde necessitas alimenti.	247. m.
Mistum quo pacto dicitur alimentum.	241. f.
Alimentum in substantiam conuertitur.	255. p.
Rationes pro eadem re.	ibid. m.
Opiniones ea de re.	254.
In distributione alimentī iustitię equalitas.	225. m.
Alimentum quale debeat esse.	206. f.
Alimentū aliud calidū, aliud frigidū &c.	232. m.
Alimenti duplex acceptio.	239. f.

A L T E R A T I O E T A L T E R A R E

Alteratio quo pacto a generatione differat.	5. m.
& 29. p.	
Veterū dogma de discrimine inter alterationē, & generationem.	5. f. & 6. f.
Alteratio quid.	25. m.
Quando fiat alteratio.	14. m.
Definitio alterationis.	27. m.

Duplex alterationis nōtio.	27. m.
Alteratio propria quę sit.	28. m.
Alteratio quomodo desinat.	275. m.
Alterans vltimum.	300. p.
In genere alterantium deueniendum ad vñū primum.	300. p.
Ad figuras non est alteratio.	26. p.
Alterationis subiectum.	30. p.
Qui negant alterationem esse motum continuū.	34. m.
Alteratio motus continuus.	35. f. & 37. m.
Non potest dari quies inter quolibet duo minimā alterationis.	36. m.
Alteratio nobilior quam motus ad quantitatem.	41.
Alteratio quomodo nobilior latione.	42. p.
Alteratio ignobilior aggeneratione.	43. p.
Alteratio ad generationem ordinatur.	418. m.

A N G E L V S.

Angelus materię non potest vniri.	63. p.
Angelos procreasse liberos qui putarint.	93. m.
Michael prius natura est subia quam Angelus.	
Angelorum creationi definitio generationis nō conuenit.	88. m.
Angeli non habent corpus.	94. m.
Angeli in resurrectione cineres colligēt.	110. m.
Angelus qui esse desijt, si a deo reproducatur nō necessario habebit duas existētiās.	300. p.

A N I M A.

Animam triplicem possuit Plato.	133. p.
Opinio ponens in homine duas animas.	154. p.
Anima simul nutritiua, sensitiua, & intellectiua.	155. p.
Abea actiones nutriendi, sentiendi, & intelligendi proueniunt.	ibidem.
Duplex consideratio animę sensitiuę & vegetatiuę.	155. m.
Anima corporis dispensatrix.	156. f.
Animas comparat Aristoteles speciebus figurarum.	155. p.
Animarum successio in vtero.	159. p.
Animę sensitiuę corruptibilitas.	160. p.
Anima ad corpus habet se vt finis, forma, & ars.	160. f.
Anima imperfectorum animantium.	260. f.
Animę vegetatiuę triplex facultas.	221. p.
Animę vnius assertores.	156. p.
Anima non est corporea.	433. f.
Manicheorum dogma de animis.	252. f.
Animę omnes equalēs.	457. m.
Varietas corporum in quę redire animas finxerunt veteres.	488. m.
De anima Neionjs.	ibid.
De animis Platonis palingenesia.	489. p.
Anima rationalis quoad officium informandi pendet a corpore.	108. m.
Anima rationalis est per se subsistens.	113. p.

I N D E X.

Anima rationalis eminenter continet alias formas. 144. p.
 Anima rationalis in corruptibilis. 154. m.
 Anima una tantum in homine. 157.
 Qui oppositum asseruerit qua censura dignus. ibid. f.
 Anima rationalis in corpore est per se subsistens. 46. p.
 Error Academicorum circa animam rationalem. 450. p.
 De appetitu animæ separatè respectu corporis. 494. f.
 Anima Christi subsistit subsistentia verbi diuini. 52. m. & 55. f.
 Anima Christi denominatur vt quod ab actionibus sibi proprijs. 55. f.

A N I M A L.

Animalia quomodo degenerent. 93. p.
 Animal an ex terrestri fiat aquatile. 128. p. & 29. f.
 De animalibus aquatilibus, & amphibijs 130. p.
 Animal nutritur quandiu viuit. 207. m.
 Animalia felle carentia. 229. p. & 230.
 Animalia liene carentia. Ibidem.
 Animalia quædam cur vtraque bili carent. 230. m.
 Animalia quæ venenosis vescuntur. 237. f.
 Animalia quæ vento pasci dicuntur, quæ odore, quæ igne. 240.
 Animalia aquatilia breuioris æui. 247. m.
 Animantia omnia piscibus calidiora. 389. m.
 Animantibus natura tegumenta, & arma dedit. 452. p.

A N N I H I L A T I O.

Annihilatio non est mutatio. 117. p.
 Annihilatio est quid negatiuum. 119. p.
 Annihilatio non est malum quid. 126. p.
 Cur Deus in se peccantes non annihilaret. 126. m.

A N N V S.

Annus Climatericus. 44. p.
 Anni tempora. 465.
 Temperamenta quatuor partium anni. 466.
 Conueniens dissidium inter quatuor anni tempora. ibid. f.
 Anni in prima mundi origine æquales nostris. 483. f.
 Qui per multos annos vixere. 484. m.
 Anni magni spatium. 488. p.
 Possit ne annus in quadrante horæ diuinitus includi. 503. f.
 Annus qui præterijt diuinitus potest redire. 504. p.

A P P E T I T V S.

Appetitus perpetuitatis. 82. p. & 479. f.
 Appetitus immortalitatis. 122. p.
 Appetitus sensitivus, & rationalis. 154. m.
 Appetitus in homine duplex. 159. f.
 Appetitus viuenti ad suam conseruationem. 179. m.

Appetendi actus in nostra potestate. 232. m.
 Appetitus an. separatè respectu corporis. 494. f.

A Q V A.

Cum ex aqua aer gignitur humor aquæ corrumpitur. 138. m.
 Similitudo à conuersione aquæ in vinum. 207. p.
 Aqua ad natium frigus reuocatur. 313. m.
 Aquæ puteorum, & fontium non magis calidæ esse hyeme, quam æstate qui putent. 314. m.
 Rationes pro ea sententia. ibid.
 Aqua puteorum & fontium cur hyeme incalescat. 316. p.
 Aqua in gelu quomodo concreseat. 322. m.
 Aqua aliquando tepescit, & non rarefit. 36. m.
 Aqua in vinum conuertitur. 344. m. & 207. p.
 Aqua an à vino diluto eximi possit. 344. f.
 Aqua à quo reducatur ad natium frigus. 378. m.
 Aqua cur valde humectet. 387. m.
 Semper aer plus habet humiditatis, quam aqua. ibidem. f.
 Luna cur aquæ dicatur dominari. 388. p.
 Aquæ summum frigus debetur. 389. p.
 Aqua calefacta cur citius congelascit. 390. p.
 Aqua frigida, & humida. 391. p.
 Cur manus aquæ siccitatem non sentiat. 395. m.
 Variæ causæ cur aqua ignem extinguat. 397. f.
 Aqua tepida habet simul aliquid caloris & frigoris. 405. m.
 Aquæ guttula ferrum candens etiam refrigerat. 334. m.

A R I S T O T E L E S.

Aristoteles cur reprehendit Platonem. 1. f.
 Aristotelis error circa diuinam providentiā. 72. p.
 Aristotelis locus ex secundo Metaph. explicatur. 144.
 Aristoteles dicebat cerebrum cum alijs partibus non esse continuum. 161. m.
 Aristoteles in corde posuit sensum communem. 211. f.
 Aristotelis sententia de generatione cordis. 195. m.
 Aristotelis sententia de principatu cordis. 213. f. & 208. f. & 200. p.
 Aristotelis sententia de concursu foemine in generatione relinquatur. 187. p.
 Aristotelis fundamentum de eare eueritur. ibid. f.
 Aristotelis opinio de materia foetus. 190. p.
 Aristoteles animas speciebus figurarum comparat. 155. m.
 Aristoteli sententia cerebrum non esse continuum cum alijs partibus. 161. m.
 Aristoteles quomodo intellexit continua in se agere non posse. 307. p.
 Aristotelem vellicat Galenus. 392. m.
 Aristotelis loca explicantur. 400. f.
 Aristoteles vbi platoniceam doctrinam redoleat. ibid.
 Aristoteles quid de incubitu auium. 90. f.

A R B O R.

Arbo-

I N D E X.

Arborum semina viuunt.	180. f.	tudine.	491. m.
Arbores etiam calore viuunt.	399. p.	B I L I S.	
Arborum calor præcipuus minister operatio- num.	401. m.	Bilis atræ & flauæ cōmoda.	229. f.
Arbor Cœlestis dicitur homo.	454. p.	Atta bilis ob insitam acridinem sibi appetitionē excitat.	230. p.
De arbore vitæ.	481. m.	Flaua bilis concoctionem iuuat.	230. m.
A R S.		Cut quædam animalia vtraq; bili cateat. ibid.	
Ars naturæ æmula.	194. p. & 472. p.	Vtraque bilis sæpe in venis reperitur.	231. m.
Ars inferior materiam præparat, superior dat formam.	188. m.	& 246. m.	
A R T E R I A.		Bilis vtriusque vesicula.	246. m.
Arteriæ quæ sint.	108. m.	Potest quis è melâcholico biliosus effici	338. f.
Arteriæ vitali facultati in seruiunt.	ibid.	Biliosi habent celeres ingenij motus.	463. p.
Arteriæ oriuntur à corde.	ibid. f.	B o n u m c o n c o r d i æ.	
Arteriarum pulsus admodulos certos compo- situs.	211. p.	432. f.	
Arteriæ quod temperamentum habeant.	469. f.	C A D A V E R.	
A V I C E N N A.		Cadauerum formas cur membrorum simili- tudo comitetur.	150. m.
Auicennæ error circa formarū productionē.	83.	Cadauerū formæ quomodo distinguantur. ibid.	
Auicennæ opinio de potentia generatiua.	182.	Cadauerum formæ à quibus per se generen- tur.	151. p.
Auicenna ait naturam ferri in conseruationē speciei nō in multiplicationē singulariū.	121. f.	Cadaueris formam in triduo sibi verbum diui- num vniuit.	151.
Auicenna illustrauit opinionem de forma cor- poris.	145. m.	In cadaueribus capilli vt crescant.	166. p. & 168.
Auicenna finxit intelligentiam corporum formatricem.	182. m.	Cadauera aromatum condimentis à tabe ser- uantur.	481. m.
Auicenna ait animam, & suam, & alienum corpus alterare posse.	200. f.	C A L O R.	
Anaxagoras suam vocem ignorauit.	6. p.	Calor, & frigus cur differentiæ terræ dicantur.	19. m.
A V E S.		Calor minimus non datur.	39. m.
Quid Aristoteles de incubitu auium.	90. f.	Caloris creatio in quo recipiatur.	70. f.
Aues quomodo variè ex ouis generentur. ibid.		Caloris natiui actio in humidum.	129. p.
Aues quæ tantum incubant non disponunt prin- cipaliter materiam.	91. p.	Calor quando non seruat legem actionis dif- formis.	137. p.
Aues quomodo procreant pullos ex ouis.	90. m.	Caloris lima siccitas.	325. m.
D. A V G V S T I N V S.		Caloris necessitas.	217. m.
D. Augustini dictum de existentia mali in bo- no.	125. f.	Caloris pabulum humidum.	247. m.
D. Augustini opinio de Gigantibus.	17. m.	De actione caloris in humidum variæ opinio- nes.	248. f.
Vt rerum similitudo, ita & verborum halluci- nandi occasio ait August.	27. p.	Vera opinio.	249. p.
D. August. de colore Chamæleontis.	30. f.	Calor qui est in eadem parte cum humido non agit in illud.	249. m.
& 32. p.		Calor insitus, & influens.	197. m.
D. August. ait Dæmones cum foeminis concu- buisse.	94. f.	Calor qualitas actiua.	365. m.
D. Augustin. de Serpentibus Magorū.	95. m.	Calor gignitur à luce.	374. p.
D. August. de Poeticis conuerſionibus quid senserit.	96. f.	Calor ex proportionē mutata idem an ma- neat.	374. m. & 379. m.
D. Augustinus quomodo oues Iacob diuersi coloris foetus conciperent.	200. m.	Caloris proprium laxare.	381. p.
Dens adhuc dicitur Cœlos creare ex Diuo August.	52. m.	Calorem appellabat Empedocles litem.	381. f.
D. August. de Pelecano quid senserit.	490. m.	Calor naturalis non dissoluit per se humi- dum.	382. f.
Explicatur Augustini dictum de hominis beati- tudine.		Calor summus conuenit igni.	386. m.
		Non omnis calor è cœlo.	389. m.
		Omnis calor elementaris eiusdē speciei.	396. m.
		Calore natiuo abundant Germani, Indi alci- titio.	399. f. & 402. f.
		Omnis calor eiusdem speciei.	400. p.
		Qui putent oppositum.	398.
		Tit 3	De ca.

I N D E X.

C O L O R.

Colores Polypi, & Chamæleontis.	31.
Vnde colorum diuersitas.	193.
Oues Iacob quomodo diuersi coloris foetus cõ- ciperent.	200. m.
Diuerfi colores in filiis, & parentibus.	199.
De calore cœlesti, igneo, & vitali.	400. m.
Innatus calor si aliunde augeſcat in febrim euaſcit.	402. p.
An calor febrilis nationum perimat.	ibid. m.
Calor ſpirituofus.	ibidem.
Cur frigoris, & caloris productio ſimul eſſe non poſſint.	413. p.
Calidum dupliciter.	435. p.
Acquiſitio caloris, & frigoris in ſubiecto nudo poſſe dari ſimul dummodo non excutatur vltra ſummam latitudinem vnius.	412. p.
Idem dicendum de eo ſubiecto cui aliquid in- eſt frigoris & caloris, non tamen tota lati- tudo.	ibidem.
Calor intenſus, & remiſſus dicuntur contra- rij.	322. f.
Caloris fons cor.	469. m. & 211. m.
De caloris temperamento.	469. m.
Calor aſcitiuus abundat in Iuuenibus.	ibid. p.

C A P I L L V S.

Capilli vita ſuſceptis ſuccreſcunt.	165. p. & 168. m.
Capillos non eſſe qui putent.	ibid.
Capillos eſſe animatos qui putent.	165.
Capilli vt generentur.	ibidem.
Capilli ex quo ſiant,	166. f.
Capilli terminum creſcendi habent.	167. p.
& 169. p.	
Capilli præciſi cur citius naſcantur.	ibidem.
Capilli quomodo augeſcunt.	167. f.
Capillos criſpos habent Aethiops.	167. p.
Capilli tota vita creſcunt.	168. p.
Capilli vt nutriantur.	ibidem.
Capilli ſuis conſtant organis.	168. f.

Canities vnde proueniat	165. f.
Calx inieſta aqua igneſcit.	317. m.
In calce ignis actus eſt.	ibidem. f.
In capite cur ſenſus.	433. m.
Caput ſine cerebro inuentum dicitur.	460. f.

C A V S A, E T C A V S A L I T A S.

Cauſa decremẽti in corporibus humidis.	17. f.
Cauſa perpetuitatis generationum.	18. f.
Cauſa naturalis cur hunc numero effectum producat.	40. m.
Quarum cauſarum effectus poſſit Deus ſe ſolo producere, & conſeruare.	66. m.
Modus cauſandi cauſe materialis quo pacto ſuppletur à Deo.	77. m.
Cauſa impediens perfectionem.	122. m.
Cauſa per accidẽs reducitur ad cauſam per ſe.	433. f.
Cauſam efficientem veteres ſomniarũt.	471. m.

C E R E B R V M.

A Cerebro nerui oriuntur.	212. p.
Ex cerebri offenſione qui morbi.	ibidem. m.
Cerebri frigus non mitigat cor.	213. m.
Cerebrum ex ſubita apprehenſione non tur- batur.	213. m.
Cerebri præſtantia:	210. p.
Cerebrum an corde nobilius..	ibidem. f.
Cerebri ſedes nobilior quam cordis.	217. p.
Cerebrum non eſſe continuum cum alijs parti- bus Ariſtotelis ſententia.	161. m.
Cerebrum non ſentire ait Ga'enus.	ibidem.
Facultas naturalis partim eſt in cerebro par- tim non.	211. f.
Caput ſine cerebro inuentum dicitur.	460. f.
Hominis cerebrum maius proportionẽ ſui corporis.	431. f.

C I B V S.

Cibi vehiculum quid.	223. f.
Cibi & potus diſcrimen.	234. m.
Cibi appetitionem excitat atra bilis	230. p.
Cibi noxi ingenio, & memorię.	460. p.
Ciborum multitudo ventriculi vires mi- nuit.	484. m.

C H A M A E L E O N.

Chamæleontis colores.	31.
Chamæleon quo pacto ſe transformat.	33. p.
Chamæleon muſcis veſciatur.	242. m.
Qui dicunt illum veſci aere.	240. m.
Chamæleon colores repræſentans non altera- tur.	33. p.

C H R I S T V S.

Chriſti anima ſubſiſtit ſubſiſtentia verbi di- uini.	12. m.
Chriſtas non dicitur incepſiſſe.	35. m.
Natura humana in Chriſto caret propria ſub- ſiſtentia.	69. m.
Chriſti corpus in Euchariftia accipit eſſe ſub- ſtantiale.	98. m.
Corpus Chriſti in Euchariftia cur non agit in ſpecieſ nec patitur.	296. f.
Terminus humane generationis Chriſti.	109. f.
Quid B. Virgo in Chriſti generatione ege- rit.	110. f.
Chriſti corpus mortuum in triduo.	147. p. & 157. p.
Chriſti corpus mortuum, & viuum quo pacto ſuit idem.	151. f.
Chriſti temperamentum pro ætatem ratione variatur.	443. p.
Chriſtus nunquam egrotauit.	ibidem. m.
In Chriſto magna pulchritudo.	455. p.
Chriſti effigies ex Nicephoro	ibid. f.
Chriſti ſtatura.	456. p.

C H Y L V S.

Chyli confeſtio	222. m.
An Chylo ventriculus alatur.	245. p.
Ex qua parte Chyli quatuor humores generẽ- tur.	228. m.

Qui

INDEX.

- Qui color ad pulchritudinem. 455. p.
- C O M P L E X I O.**
- Complexionum diuifio. 461. f.
- Qualis ad ingenium magis conferat. ibidem.
- Rationes pro vtraque complexione. 462.
- Qui ingenio florere melancholici. ibid. m.
- Melancholicorum laus. ibidem. f.
- Complexio languinea apta ad functiones vegetatiuas. 463. p.
- Complexio phlegmatica ad mentis actiones inepta. ibidem. m.
- Duo genera Melancholicorum. ibidem. f.
- Melancholica afeititia. 464. m.
- Quos Melancholicos Plato commendat. 463. m.
- C O M P O S I T V M.**
- In composito non infunt tot formæ, quæ predicata. 142. f.
- Compositum, tripliciter manet idem. 2. 6. m.
- Compositum fubiectum denominationis accidentium. 45. f.
- Accidens idem re cum composito, in composito inheret. 36. m.
- C O N C O C T I O E T**
Eius Facultas.
- Concoctio prima. 222. p.
- Concoctio fecunda. 223. p.
- Coctrix facultas. 222. p.
- Concoctio non omnino ventriculo necessaria ex Galeno. 229. p.
- Concoctionum tres species. 234. f.
- Primæ decoctionis rudimentum. 229. f.
- Secundæ, & tertiæ decoctionis rudimentum. 227. p.
- Concoctionem iuuat flaua bilis. 230. m.
- Contactus, vide tactus.
- C O N S E R V A T I O E T**
Conferuare.
- Res eisdem gignantur & conferuantur. 396. m.
- Naturæ prouidentia ad res conferuandas. 478. f.
- Qualitatem naturalem conferuatricem corporum corruptibilium in perpetuum, Deus potest producere. 481. f.
- Oppositum tamen videtur probabilius. 482. m.
- C O N S E R V A T I O.**
- Confuetudinis vis. 238. m.
- Confuetudo venena fumendi. 239. m.
- Confuetudo quantum valeat. 335. m.
- C O N T I N V V M.**
- Continuum bifariam diuifibile in omnem fui partem. 13. p.
- Continuum eft inter quolibet duo puncta. 14. p.
- Continua in fe mutuo non poffe agere quo pacto intellexit Aristoteles. 307. p.
- Continuari specie diftincta non poffunt. 352. m.
- C O N T R A R I A.**
- Contrariorum fubiectum neceffario dandū. 7. m.
- Omnis mutatio inter contraria. 14. f.
- Contraria circa idem. 25. p.
- Contrarium non habent species intentionales. 31. f.
- Contrariorum mutua actio. 330. p.
- Si vnum contrarium fit in natura alterū quoque dari conuenit. 2. 8. f. & 304. f.
- Dux qualitates primæ contrariæ in gradibus remiffis fimul. 405. m.
- Qui id regent. 403.
- Qualitates fecundæ contrariæ poffunt permixti fimul. 406. m.
- Qui habitus contrarij fimul effe poffint. ibid. f.
- Contraria in gradibus intenfis fimul effe nequeunt. 407. f.
- Cuilibet fubiecto certa ineft capacitas ad recipiendā contrariā. 408. p.
- Pugnent ne contraria formaliter an efficienter. ibidem. m.
- Quædam contraria non actiua. ibidem.
- Quoties duo contraria prima eidem infunt ambobus summam latitudinem gradualem vnius neceffario complent. 409. p.
- Cur id non accidet in alijs contrarijs. ibid. f.
- Contraria in gradu perfecto diuinius poffunt effe fimul. 410. f.
- Qui id regent. ibidem. p.
- De quibus contrarijs hoc fit intelligendū. 411. m.
- De contrarijs actionibus. 412.
- Acquisitiones primarū qualitatum contrariarū in fubiecto obtinente iam completam vnius contrarij latitudinem non poffunt dari fimul. 413. m.
- Argumenta in oppofitum. 412.
- Cum mundus confitet ex contrarijs cur nō pereat. 291. f.
- Acquisitiones contrariæ qualitatum fecundarū non funt fimul. 414. f.
- Qui actus contrarij non poffint fimul dari in eadem potentia. 415. f.
- Contrarij actus qui fimul diuina virtute dari poffint. 416. p.
- Triftitia, & delectatio quomodo proprie contraria. 417. p.
- Quæ mutuo contraria funt, poffunt in fe transformari. 430. m.
- Sæpe actiones eiuſdem ſpeciei oriuntur a contrarijs. 383. p.
- Quomodo Aristoteles vnum contrariorum priuationem appellet. 375. m.
- Calor remiffus, & intenfus dicuntur contrarij. 322. f.
- Actus voluntatis, & appetitus ſenſitini an contrarij. 159. f.
- C O N V E R S I O.**
- Conuerſio vxoris Lot. 97. p.
- In conuerſionibus qui modus loquendi. 97. m.
- Ad conuerſionem quæ requirantur. 98. p.
- Conuertere poteſt Deus lapidem in Angelū. 99.
- Conuerſio importat duplicem actionē. 99. m.
- Generatio naturalis eſt conuerſio. 100. p.
- Genera.

I N D E X.

Generatio & conuersio sunt vna actio realiter
 non essentialiter. 100. m.
 Conuersionis species varie ibid.
 Conuersio præcipue actionem positivam im-
 portat. 100. f.
 Ad veram conuersionem quinque conditiones. 96. f.
 Conuersio aque in vinum. 207. p. & 344. m.
 C O R.
 Num cor prius generetur late disputatur 183.
 & sequentibus.
 Cor ultimo deficit. 195. f. & 197. f.
 Cor spiritus & sanguinis arterialis generat. 196. p.
 Aristotelis opinio de principatu cordis. 208. f.
 & 213. f.
 Cor cuius sanguinis origo. 209. f.
 In corde reside facultas vitalis. 210. m.
 Cor principium vite. ibidem.
 Affecto corde animal interit. 210. m.
 Cor vite Thesaurus. 211. p.
 In corde vis pulsatrix. ibidem.
 In corde vis confectrix spirituum vitalium. 211. p.
 Cor fons caloris. 211. m. 469. m.
 Cor fons sanguinis ex Platone. 214. m.
 Cor mundi Sol. 214. f.
 Sine corde perfectum animal non gignitur. ibid.
 Sine corde perfectum animal diu non vivit. 215. p.
 Testudo non habet cor. ibidem.
 Cerebri frigus non mitigat cordis estum. 215. m.
 Cor ex subita apprehensione turbatur. 215. m.
 De dignitate cordis veterum opinio. 216. p.
 Cor an cerebro nobilior. ibidem. f.
 Cordis sedes nobilior quam Cerebri. 217. p.
 In leno cordis ventriculo spiritus vitales gene-
 rantur. 219. f.
 Cor ire & concupiscentie domicilium. 232. p.
 Licet animal ob febrim pereat, semper ei pro-
 pe mortem friget cor.
 C O R P V S E T C O R P O R A L E.
 Idem corpus potest à Deo simul constitui in di-
 versis locis. 500. p.
 Corporis Orestis, & Pallantis magnitudo. 12. f.
 Corpus humanum instat musici instrumenti
 fabricatum. 135. m.
 Corporis humani politia. 216. f.
 Corporis humani fabrica. 221. m.
 Corporis humani incrementum. 265. m.
 Corporis humani proportio optima. ibidem.
 De corpore Eue ex costa Adami. 290. m.
 Corporum incrementa quid promoueat. 266. m.
 Corpora quæ plus exercetur cur viuaciora. 250. m.
 Corpora dæmatorum quo pacto ignis urat. 312. m.
 Corpus Christi, vide Christus.
 Dæmones corpus habere dogma Platoni-
 cum. 93. m.
 Corpus non habet Dæmones, nec Angeli. 94. m.
 In corpore assumpto quo pacto hominem
 Dæmones generare possint. 94. m. & 95. m.
 In efformandis corporibus Dæmonum im-

becillitas. 95. m.
 Corporale, & spirituale genere differunt. 154. m.
 Corpora beatorum quatuor primas qualitates
 habebunt. 442. f.
 Corporis statuta in beatis varia. 456. m.
 Corporum magnitudo in patria quanta futu-
 ra sit. ibidem.
 Gloriosorum corporum temperamentum omnino
 inuariabile. 453. m.
 De pulchritudine corporum gloriosorum. 456. m.
 Corpora humana habere partem materie Adami
 qui putet. 214. m.
 Corpulenta substantia, quæ dicatur. 257. m.
 Corporis humani temperamentum an sit ceteris
 præstantius late disputatur. 448. m.
 De corpore æthereo anime rationalis Acade-
 micorum error. 450. p.
 Corpus humanum unde formatum à Deo. 451. p.
 In corpore hominis nulla particula quintæ sub-
 stantie. 450. m.
 Corporis humani & celestis cõuenientia ibid. f.
 Corporis species simulachrum mentis. 455. m.
 Corpora primorum parentum in quo sensu
 immortalia. 480. p.
 Qualitatem naturaliter perpetuoque conserva-
 tricem corporum Deus potest facere. 481. f.
 Oppositum tamen videtur probabilius. 482. p.
 Corporum varietas in quæ redite animas
 finxerunt veteres. 488. m.
 Corporis informandi appetitus inest anime
 separate. 484. f.

C O R R U P T I O.

Corruptionis definitio. 26. m. & 116. f.
 Generatio, & corruptio quando sint. 14. m.
 Terminus ad quem corruptionis, est terminus
 à quo generationis. 20. m.
 Corruptio non est actio positiva. 116. f.
 Corruptio duplex. 117. m.
 Quæ corrumpuntur, & generantur non pro-
 prie mutantur. 117. f.
 Corruptionis, & generationis cõuenientia, &
 discrimen. 118. p.
 Corruptionis terminus negatiuum quid. 118. m.
 Corruptionem esse quid positivum qui puta-
 rint. 118. f.
 Quomodo sit corruptio naturalis respectu for-
 mæ & materie. 120. p.
 Corruptio malum quid. ibidem.
 Corruptibilitas unde proueniat. 120. f.
 Corruptio quomodo causas habeat. 121. m.
 Generatio vnius corruptio alterius. 127. & 29. f.
 In corruptibile quomodo dat esse corrupti-
 bili. 154. f.
 Corruptibile sumi potest à forma incorrupti-
 bili. 160. m.
 Corruptibilitas anime sensitivæ. 160. p.
 Non omne mixtum corruptibile ab intrinseco. 32. p.
 A cor-

INDEX.

- A corruptione eximi possunt corpora per qualitatē diuinitus superadditam. 481. f. & sequentibus.
- Incorruptibilitas coelorum. 482. f.
- Corruptū naturę vitib9 redire nō potest. 491. m.
- ## C R E A T I O.
- Creatio an sit actio. 33. f. & 35. m.
- Creatio est etiam illa actio qua Deus tribuit esse materię. 32. m.
- Creatio in quo recipiatur. 33. f. & sequent.
- Creationi Angelorum definitio generationis non conuenit. 88. m.
- Creatio & annihilatio mutationes nō sūt. 117. p.
- Creatio caloris in ipso recipitur. 70. f.
- Creatio & generatio eiusdem vt differant. 59. f.
- ## C R E A T V R A.
- Creaturę relatio. 34. p.
- Creaturę relatio non potest dari extra subiectum. 70. m.
- Creaturę relatio idem re cum illa. 60. p.
- ## D E C R E T I O.
- Decretio quo pacto differat a generatione. 201. m.
- Decretio quo pacto fiat. 207. f.
- Decretio multipliciter. 262. p.
- Decretio differt ab accretione, & mutatione plu quam genere. 262. f.
- Vide accretio.
- Causa decrementi in corporibus humidis. 17. f.
- Decoctio vide coctio.
- ## D A E M O N E S.
- Dæmones vi propria nihil gignunt. 93. m.
- Dæmones corpus habere dogma Platonium. 93. m.
- Dæmones procreasse filios qui putarint. ibid.
- Dæmones concubitu foeminarum generare non possunt. 94. p.
- Dæmones in corpore assumpto quo pacto hominem generare possint. 94. m. & 95. m.
- Dæmones cum foeminis concubuerint. 94. f.
- Ex congressu Dæmonis, & foeminę Merlinus dicitur generatus. 95. p.
- Dæmonum imbecillitas in efformandis corporibus. 95. m.
- Dæmones vt internis sensibus illudant. 171. m.
- Dæmones aliquādo hominum aspectum illudant. 215. p.
- Dæmonibus torquendis ignis eleuatus diuinitus. 313. p.
- ## D E N S I T A S.
- Densitas & raritas qua acceptione non sunt qualitates. 277. f.
- Densi & rari definitio. 277. m.
- Densitas & raritas sublunaris eiusdem speciei cum cœlesti. 278. p.
- In materia densiori ignis acrius vrit. 367. m.
- Densare proprium frigoris. 381. p.
- Corpora densa cur humiditatem diutius conseruarent. 387. m.
- Densitas ad aspectum terminandum necessaria. 326. m.
- Densitas non auget virtutem intensiuam qualitatis. 327. f.
- ## D E N T E S.
- Dentes sunt animati. 169. m.
- Dentes sentire ait Galen. ibidem.
- Dentes tota vita an crescant. 267. f.
- ## D E V S.
- Deus accidentia extra subiectū conseruat. 65. f.
- Deus accidentia extra subiectum potest producere. 66. m.
- Quarum causarum effectus Deus potest producere & conseruare se solo. 66. m.
- Deus aspectum non fallit ponendo accidentia sine substantia. 68. p.
- Deus qua ratione modum causandi causę materialis suppleat. 77. m.
- In Deo nulla mutatio. 78. m.
- In Deo noui modi esse non possunt. 78. m.
- Deus etiam nunc rebus a se initio creatis idem esse confert. 78. f.
- Deus dat esse materię per creationem. 81. f.
- Deus potest conuertere lapidē in Angelū. 196. p.
- Deus peccantes cur non annihilat. 126. m.
- Deus rerum naturas non potest euertere. 63. f.
- Deus determinat ad hunc numero effectū. 40. m. & 492. m.
- Deus potest ponere in eodem subiecto aliquos actus contrarios. 417. p.
- Deus potest res permanentes quę perierunt reuocare. 497. m.
- An id facere possit mediante creatura. 498. p.
- Deus potest eandem actionem quę periit secundum realitatem reparare. 498. f.
- Deus potest ponere idem corpus in duobus locis. 300. p.
- Si Deus ageret ex necessitate esset & non esset Deus. 499. f.
- Dies critici. 43. f.
- ## D I S P O S I T I O.
- Dispositionum duo genera. 134. m.
- Dispositiones consequentes non concurrunt efficienter ad formę productionem. ibidem.
- Dispositiones consequentes concurrunt in genere causę materialis. 134. m.
- Dispositiones consequentes per se formam, eam conseruant dispositionē. 136. p.
- Dispositio completa ad formam viuētis quomodo incipiat. 274. f.
- ## D I V I S I B I L E.
- Bisariam continuum diuisibile in sui partem. 13. p.
- Nullum corpus diuidi potest in omnem suā partem. 275. m.
- Vua
Diuisi.

I N D E X.

Dimisibilis est ille calor qui post primam superficiem ad complementum caloris desideratur. 274. m.

E F F E C T V S E T efficiens.

Cur causa naturalis hunc numero effectum producat. 40. m. & 492.

Quarum causarum effectus Deus possit se solo producere & conseruare. 66. m.

Accidens non refertur transcendentaliter ad efficiens. 138. p.

Efficientem causam veteres somniarūt. 471. m.

An idem numero effectus naturę viribus redire possit late disputatur à pag. 487.

Dependentia huius effectus à certo agente qualis. 498. m.

E L E M E N T V M.

Elementum an possit esse viuentis alimentum late disputatur à pag. 239.

Ex concursu duorum elementorum vt gignatur tertium. 326. f.

Elementa in mixto sunt potentia. 339. f.

Elementa ordinantur ad missionem. 343. p.

Elementa actu ne sint in misto late tractantur à pag. 349. m.

Mistam vt mouetur ab elemento prædominante. 355. f.

De definitione elementi ibidem. & 368. & sequent.

Quomodo elementa maneat virtute in mistis late tractatur à pag. 356.

Cur elementa plura vel vnum non dicantur in alio contineri. 354. f.

Elementorum & mistorum qualitates eiusdem speciei. 358. p.

Singuli humores singulis respondent elementis. 359. m.

Elementorum consideratio qualis in hoc opere. 361.

Elementa non sunt prima principia simpliciter. 362. p.

In quolibet elemento tria principia. 364. p.

Elementa dupliciter spectantur. ibidem.

Quę qualitates quorum elementorum proprię. 366. m. & 385. f.

Quatuor tantum elementa. ibid. f. & 409. f.

Theoremata de statu, & conditione elementorum. 367. f.

Elementi acceptiones varię. 368.

Elementorū formę non sunt qualitates. 370. m.

Grauitas, & leuitas non sunt formę elementorum. 372. m.

In elementis præter quatuor qualitates non dantur alie virtuales eiusdem appellationis. 375. f.

Elementa calida ingentiam habent raritatem. 382. m.

Cuiuslibet elemento plures insunt qualitates primę. 391. p.

Elementaris mundi concors discordia. ibid. m. Elementa mutuis vicibus dispendia resarciunt. 392. p.

Qualitates elementorum in excellenti non tamen summo gradu, contrariarū ad mixturem habent. 394. m.

Elementorum qualitates symbolicę eiusdem speciei. 396. p.

Elementa symbolica 418. f. & 423. f.

Quoduis elementum, è quouis gigni potest. 422. p. & 430. p.

Cur vicina elementa se non absumant. ibid. m.

Symbolica elementa inter se facilius transmutantur. 424. m.

Non omnia elementa symbolica eque facile aut à symbolica eque difficile conuertuntur. 425.

Potest elementum vnum corrumpere plura elementa & ex ijs aliud à corruptis specie distinctum generare. 426. m.

Quolibet duo elementa non habentia symbolum possunt occasu suo tertium gignere ab ipsis specie diuersum. ibidem.

Elementa communia generationis principia. 428. p.

Opinio de magnitudine elementorum. 431. f.

Empedocles elemēta cœlo priora statuit. 432. f.

Empedocles elementis generationem & interitum negauit. 434. p.

Opinio Empedoclis de concretionē misti ex elementis. ibidem. m.

Elementa qua ratione misceantur. 435. p.

In quolibet misto omnia elementa. 436. p.

Elementa è misto procedunt. 435. m.

E M A N A T I O.

Emanationū an præcipua causa generās. 76. m.

Emanatio non est proprie actio. 319.

Embryo interitum sibi non molitur. 359.

E M P E D O C L E S.

Empedoclis reprehensio 431. p. & 432. p.

Empedoclis contradictio. 433. p.

Empedocles elemēta cœlo priora statuit. 432. f.

Empedocles elementis generationem & interitum negauit. 434. p.

Opinio Empedoclis de concretionē misti ex elementis. ibidem. m.

Empedocles solem igneę naturę faciebat. 7. p.

E X I S T E N T I A.

Si res quę perijt iterum reproducatur nō necessario habebit duas existentias. 100. p.

Existencia est purus modus rei. 61. f. & 68. m.

Existencia vnias rei nequit alteri aptari. 68. m.

existere nō potest accidēs existētia substantię. 68. f.

In herētia est modus existētię accidētis. 69. f. & 73. p.

Materia suam habet existentiam. 116. p.

Particula ex, vel de late patent. 97. f.

Exhalationis successio circūstante frigido. 315. f.

E S S E N

INDEX.

ESSENTIA ET ESSE.

- Essentia inest rebus ex eternitate. 82. f.
 Essentię quo pacto non habeant causam. 83. f.
 Essentię identitas non pender per se à princi-
 pio actiuo. 111. p.
 Esse formę materialis quale. 115. m.
 Esse est à forma. 145. p.
 Esse supponitur ad actionem. 323. f.
 Esse substantiale accipit Christi corpus in
 Eucharistia. 98. m.

EXTENSIO.

- Extensio materię. 149. m.
 Extensio & raritas se comitantur. 287. m.
 Extensio est de ratione quantitatis, maior vero,
 vel minor per accidens se habent. 287.
 Extensio accidentium à quantitate. 50. m.
 Extensio substantię à quantitate. 61. p.

FACULTAS.

- Facultas naturalis, vitalis, animalis, quid sint
 & ubi resideant late disputatur à pag. 208.
 Triplex facultas vegetantis animę. 221. p.
 Facultas coctrix. 222. p.
 Facultas nutrens. 264. f.
 Facultas alitrix cur non lassetur. 252. f.
 Facultas nutriendi terminatur intrinsece ex
 parte effectus. 267.
 Facultates administrę nutritionis quę & quot.
 225. f. & sequent.
 Harum facultatum distinctio. 226. m.
 Facultatis actiue definitio. 320. p.

FAMIS.

- Famis & sitis natura & causę explorantur late
 à pag. 231.
 Famis data ad instaurandum humidum pin-
 gue. 236. p.
 Ad famem concurrent quinque. 233. p.
 Famis subiectum. 234. p.

FOEMINA.

- Foemina mas occasionatus. 122. p.
 De intentione naturę in productione foemine
 D. Thomas. ibidem. f.
 Durandi opinio ea de re. 123. p.
 Quomodo generatio foemine intendatur à
 natura. 123. m.
 Foemina an actiuo concurrat ad generationem
 late apag. 184.
 Foeminas non conferre verum semen putat Ari-
 stoteles. 185. m.
 Foemine verum semen edunt, sed minus effi-
 cax. 186. m.
 Foemina, & mas habent potentiam eiusdem
 speciei. ibidem.
 Foemina cur sola non gignat. 188. p.
 Foeminas tantum dari in quibusdam animan-
 tibus dabitur Aristoteles. 185. f.
 In statu innocentie foemina, vel mas genera-
 di erant pro parentum arbitrato. 200. p.
 Ex foemina, & Demone Merlinus dicitur

- generatus. 95. p.
 Foemine productio. 122. f.
 Inter matrem, & sobolem similitudo. 188. f.

FOETVS.

- In foetu est vis eiusdem speciei ac in genera-
 te. 183. f.
 Foetus, patris & matris similitudinem re-
 fert. 186. m.
 Foetus materia quę, ex Aristotele. 190. p.
 Refellitur eius opinio à Medicis. ibidem.
 Foetus materia ex quo sanguine. 190. m.
 Foetus materia in animalibus exanguibus. 191. p.

FEBRIS.

- Febris cuiusmodi calor. 164. p.
 Animal quando febris laborare indicandum
 sit. 440. p.
 Febris definitio. ibidem.
 Febris diaria, putrida, & hectica. 402. m.
 Licet animal ob febrim pereat semper ei prope
 mortem friget cor. ibidem. f.
 Innatus calor si aliunde augeat in febrim
 euadit. 402. p.
 Animantia quę fel nō habent. 229. p. & 230.

FERRVM.

- Ferrum candens ut stopam accendat. 325. f.
 Ferrum candens non est totum versum in
 ignem. 326. p.
 Ferrum ignitum à gutta aque patitur. 335. p.
 Seruicio camelus excoquit ferrum, & absunt
 aurum. 402. p.

FIGURA.

- Ad figuras non est alteratio. 25. p.
 Similitudo animę cum figura. 155. m.
 Figura hominis cur recta. 433. p.
 Corporis figura plus conuenit homo cum
 bellis, quam cum plantis. ibidem.

FRIGVS.

- Cur Aristoteles frigus priuationem vo-
 cat. 19. m.
 Cur frigus & calor differentia ignis & terre
 dicatur. ibidem.
 Frigus cerebri non mitigat cor. 215. m.
 Frigus qualitas actiua. 365. p.
 Frigus non est priuatio caloris. 375. p.
 A quo reducat aqua ad natium frigus. 378. m.
 Vt frigus siccitatem afferat. ibidem. f.
 Frigoris proprium densare. 381. p.
 Solum frigus aque debatur. 389. p.
 Frigus non concurrat per se ad functionem
 vite. 401. p.
 Frigidum dupliciter. 484. p.
 Frigidiores pisces ceteris animantibus. 389. m.

FORMA.

- Formę diuersa munia. 48. f.

I N D E X

Forma non est per se subiectum acciden-
tium. 46. f.
Forma num sit conditio ad recipienda acci-
dentia. 49. m.
Forme recipiuntur in materiā extensam. 56. p.
Non ex qualibet materia, & forma fit vnū. 57. f.
Forma cœlestis materiam sublunarem infor-
mare non potest. 62. f.
Formarum triplex genus. 70. f.
Formæ substantialis fecunditas. 81. m.
Forma cur Pythagoræis harmonia. ibidem.
Forme non proprie producuntur, excepta ra-
tionali. 84. p.
Duplex formæ notio. 112. f.
Formæ causalitas non est actio. 114. m.
Forma vt corrumpitur per accidens. 115. f.
Formæ materialis esse. 115. m.
Formam patientis cur generans excludit. 129. m.
Ad formæ introductionem non concurrunt
efficienter dispositiones cōsequentes. 134. m.
Sed concurrunt in genere causæ materialis. ibid.
Dispositiones per se cōsequentes formam eam
conseruant dispositiue. 136. f.
In composito non insunt tot formæ, quot
prædicata. 142. f.
Forma dat esse, & vnitatem. 143. p.
Formam corporeitatis qui posuerint. 145.
Rationes ponendi formam corporeitatis. 147.
Qui eam negent. ibidem. f.
Omnis forma vel est Metaphysica, vel natura-
lis, vel Mathematica. 148. f.
Ex actionibus specie diuersis non arguuntur
formæ specie distinctæ. 162. m.
Forma quo excellentior eo pluribus eget or-
ganis. 292. m.
Dispositio completa ad formam viuientis quo-
modo incipiat. 274. f.
Forma vniiformiter difformiter extensa. ibid.
Viuentium imperfectorum formæ diuisibi-
les. 260. p.
Formam cadaueris vniuit sibi verbum diuinum
in triduo. 151. f.
Formas cadauerum cur membrorum similitu-
do comitetur. 150. m.
Formæ cadauerū quomodo distinguantur. ibid. f.
Formæ cadauerum à quibus per se generen-
tur. 151. p.
Formæ elementorū non sunt qualitates. 371. m.
Formæ substantialis dignitas. 432. m.
Formæ proprium agere. 437.
Forma quæ in subiecto vniiformi difformitate
extenditur in prima superficie habet certum
gradum post illam incertum. 274. p.
Metaphysici gradus non sumuntur à sola for-
ma. 160. m.
Forma quid. 471. p.
Ad formam reuocat Aristoteles finem. ibid.

G A L E N U S.

Galenus gloriatur se plagam Aristoteli infli-
xisse. 118. f.
Galenī sententia est cerebrū nō sentire. 161. m.
Ex Galeno concoctio non omnino necessaria
ventriculo. 229. p.
Galenus Aristotelem vellicat. 392. m.
Galenus ait Germanos abundare nativo calore,
Indos ascititio. 399. f.
Diuisit Galenus febrem in diariam, putridam,
& hecticam. 402. m.
Licet animal ob febrem pereat, semper ei pro-
pe mortem frigere cor ait Galenus. ibid. f.
Mortem valde febrientis frigido cordis tempe-
ramento ascribit Galenus. ibidem.
Galenus triplicem animam in homine admi-
sit. 153. m.
Galenus putat semen viuere. 179.

G E N E R T I O E T

Generare.

Quæ natura gignuntur, & intereunt. 5. p.
Generatio perfecta quo pacto ab alteratione
differat. 3. m. & 29. p.
Veterum dogma de discrimine generationis,
& alterationis. 5. f.
Generatio, & corruptio quando sint. 14. m.
Num detur generatio simpliciter. 14. f.
Causa perpetuitatis generationum. 18. f.
Triplex generationis modus. 19. p.
Accidentia gignuntur secundum quid. ibid.
Terminus ad quem corruptionis, est terminus
à quo generationis. 24. m.
Discrimen inter generationem, & alias muta-
tiones. 26. f.
Generatio differt à trās substantiatione quæ fit in
Eucharistia. 30. m.
Generationis definitio. 26. m. & 114. m.
Generationis subiectum. 56. f.
Generatio quo pacto dicatur recipi in materiā
nude sumptam. 57. p.
Discrimen inter subiectum generationis, &
aliorum accidentium. 57. p.
Opinio veteris philosophiæ de generatio-
ne. 80. m.
Generatio substantiæ ex speciebus Sacre Eu-
charistiæ. 77. p.
Generationis triplex acceptio. 84. f.
Quæ reperiatur in qualibet generatione. 85. m.
Quatuor generationis definitiones. 85. m.
Generationis vera definitio. ibidem.
Quæ definitio conueniat generationi filij in
diuinis. 89. p.
Generatio actio momentanea. 84. m.
Ad generationem tria principia requirun-
tur. 86. m.
Compositum proprie generatur. 87. p.
Materia mutari proprie dicitur non genera-
ri. 87. m.
Triplex notio generationis viuientium. ibid. f.
Discrimen

I N D E X.

- Discrimina generationis viventium. 88. f.
 Generationis viventium definitio. 88. p.
 Generatio viventium cur creationi Angelorum non conveniat. 100. p.
 Generationis naturalis est conversio. 100. p.
 Non tamen quædiuinitus dari potest. ibid.
 Generatio, & conversio sunt una actio realiter non essentialiter. 100. m.
 Generatio est una actio, simplex vera realis. 103. p.
 In instanti generationis accidentia pereunt. 104. p.
 Generatio sustentatur à supposito. ibidem.
 Duplex acceptio generationis. ibidem.
 Generatio, & creatio eiusdem ut differant. 99. f.
 Generatio non consistit in productione totius. 101. p.
 Neque in productione forme. ibidem.
 Generatio consistit in vnione. 103. f.
 De generatione humana. 105. f. & 106.
 Generationis humanæ quatuor modi. 108. f.
 Resurrectio generatio, vel regeneratio dicitur. 109. m.
 Terminus generationis humanæ Christi. 109. f.
 B. Virgo quid in Christi generatione egerit. 110. m.
 Discrimen Physicæ, & supernaturalis generationis. 110. p.
 Generationis multiplex consideratio. ibidem.
 Generationis vniocatio vnde. 112. m.
 Generationis terminus primitate intentionis. 113. m.
 Generationis terminus ut quod. ibidem.
 Generationis terminus formalis, & proximus. 114. p.
 Forma, & compositum ut terminant generationem. 114. m.
 Generatio idem recum forma. 114. f.
 Terminus principalis generationis idem qui corruptionis. 115. f.
 Quæ generantur, & corrumpuntur proprie non dicuntur mutari. 117. f.
 Generationis, & corruptionis convenientia, & discrimen. 118. p.
 Generatio fœminæ quomodo intendatur à natura. 123. m.
 Generatio vnius quomodo dicitur corruptio alterius. 127. & 29. m.
 Generatio accidentium quatuor modis. 138. m.
 Discrimen inter subiectum generationis, & motuum. 140. f.
 In statu innocentie fœmina, vel mas generandi erant pro parentum arbitratu. 200. p.
 Ad generationem an concurrat actio fœminæ. 184. f.
 Qui putent non concurrere. 185. p.
 Qui putent oppositum. 186. p.
 A generatione quomodo differant accretio, & decretio. 201. m.
 Generatio quatuor humorum. 223. m.
 Quid quid gignitur è re corrupta sit. 203. p.
 Discrimen inter terminum magnitudinis ad generationem, & nutritionem requisitum. 272. f.
 Quomodo generetur tertium elementum ex concursu duorum. 329. f.
 Generas nū sit propria causa emanationū. 76. m.
 Nihil generant Dæmones vi propria. 18. p.
 Dæmones concubita fornicarum generare nō possunt. 94. p.
 Dæmones quo pacto in corpore assumpto homines possint generare. ibidem. m.
 Dæmones generasse liberos qui putarint. 93. m.
 Merlinus ex Dæmone, & fœmina quo pacto, dicitur generatus. 93. p.
 Galina quo pacto filium cum Miluino capite genuit. 199. f.
 Genij qui dicantur. 93. f.
 Generatio rei naturæ ordine præit eius perfectionem. 377. p.
 Res eisdem gignuntur, & conseruantur. 396. m.
 Alteratio ad generationem ordinatur. 618. m.
 Sat est geniti causam immediate ante extitisse. 427. m.
 Generationis principia cōmunia elementa. 428. p.
 Sanogithij Nanos, & proceros generant. 18. p.
 Tres causæ generationis, & corruptionis. 470. m.
 Generationis, & corruptionis tempora æqualia. 473. f.
 Alterni recursus in generatione sublunarium corporum. 475. p.
 Generationes alię necessarię, alię contingentes. ibidem.
 Generatio via adest. ibidem. m.
 Progressus generationum duplex. 486. p.
 Progressus circularis generationum necessarius. ibidem. m.

G I G A S.

 Olim maior gigantum numerus. 17. p.
 De Gigantibus sententia Augustini, & Patrum. 17. m.
 Gigas varias habet significationes. ibidem. m.

G R A V I T A S E T L E V I T A S.

 Grauitas, & leuitas non sunt forme elementorum. 32. m.
 Grauitas, & leuitas à primis qualitatibus oriuntur. 377. f.
 De ortu summe grauitatis, & leuitatis. 389. f.

H A B I T V S.

 Habitus contrarij possunt esse simul in gradibus remissis. 406. f.
 Non tamen habitus scientiæ, & erroris. 407. p.
 Quis actus erroris excludit habitum scientiæ. ibidem. m.
 Habitus & priuatio circa idem. 433. p.

H E P A R.

 Hepar officina sanguinis. 195. m.
Adhe.

INDEX.

Ad hepat pertinet sanguinis nutrientis confectio. 169. p.
Sententia Hippocratis de generatione cordis, & hepatis. 194. f.
Sententia Medicorum de hepatis, & cordis generatione. 195. p.

HIPPOCRATES.

Hippocrates membra politicę gubernationi comparat. 193. p.
Hippocratis sententia de generatione cordis & hepatis. 194. f.
Hippocratis experimentum de generatione cordis & hepatis. 195. p.

HOMO.

Homo formaliter corruptibilis. 154. f.
Sol, & homo generant hominem. 186. f.
Homo parvus mundus. 208. f.
Humani corporis politia. 216. f.
Humani corporis fabrica. 221. p.
In quolibet homine esse portiunculam materię quę fuit in Adamo qui putent. 254. m.
Num cum externa effigie bruti humana species conseruari possit. 62. p.
Hominis generatio. 105. f.
Hominis temperamentum ceteris prestantius. 449. m.
Argumenta ea de re. ibid. m.
In hominis corpore nulla particula quintę substantię. 450. m.
Conuenientia inter humanum corpus, & celeste. ibidem. f.
Hominis corpus ex quo formatum a Deo. 451. p.
Homo in quo vincat belluas, & in quibus vincatur ab illis. ibidem. m. & 452. m.
Homo imbecillior nascitur ceteris animalibus. ibidem. f.
Homini natura arma, & tegumenta negauit, belluis dedit. 452. p.
Triplex finis rectę staturę in homine. 453. p.
Homo plus conuenit cum belluis, quam cum plantis in corporis figura. ibidem. f.

HUMIDITAS.

Humiditas, & siccitas cur dicuntur resistiue. 257. m.
Humidi instauratio. 254. f.
Humidum primigenium non æque instaurari potest. 257. m.
Humidum caloris pabulum. 247. m.
De actione calori sin humidum diuersę sententię. 248. f.
Vera opinio. 249. p.
Calor, qui in eadem parte cum humido est in aliā non agit. ibidem. m.
Humiditas qualitas passiva. 365. f.
Humidum, & siccum multipliciter. 366. m.
Calor naturalis nō dissoluit humidum p se. 387. m.
Humiditas summa competit aeri. 386. f.
Argumenta in oppositam. 387. f.

Cur aqua plus humescit. ibidem. m.
Corpora densa humiditatem diutius conseruant. ibidem.
Semper aer plus habet humiditatis, quam aqua. ibidem. f.

Humiditas aeris cur ignem conseruat. 398. p.

HVMORES.

Humores quatuor an sint animati late disputatur. 170. & sequent.
An sint partes animalium. 174. m.
Quatuor humores non sunt continuati cum partibus corporis. 172. f.
Humores in resurrectione humano corpori reddendi. 174. f.
Humores quo pacto generantur. 213. m.
Humores ubi generentur. 210. p. & latius 227. & sequentib.
Humorum vsus, utilitas, & secretio. 223. m.
Similitudo ad declarandum differentiam humorum. ibidem.
Humores ex qua parte chyli generentur. 228. m.
Humores inter se specie distinguuntur. ibidem.
Humores secundi apud Auicennam qui. 227. m.
Singuli humores singulis respondent elementis. 319. f.

IDEM ET IDEMTITAS.

Compositum tripliciter idem. 246. m.
Homo quo pacto tota vita idē perseueret. 257. p.
Quod nutritur manet idem. 258. p.
Quomodo intelligendum, quę tandem habēt realitatem separari non possunt. 71. p.
Identitas numeralis ex eadem materia, & forma consergit. 849. m.
Idem numero effectus an per vires naturę reddere possit. 487. & sequent.
Cur hic numero effectus producat potius quam ille. 492. m. & 40. m.
An idem numero effectus permanens possit iterum a Deo reuocari. 496. & sequent.
An id facere possit Deus mediāte creatura. 498. p.
An idem successuum diuinitus reducere possit. 500. & sequentib.

IECOR.

Iecoris substantia. 222. f.
Iecoris figura. ibidem.
Ad quam partem vergat. 223. f.

IGNIS.

In igne quomodo viuere dicatur animal. 242. p.
Ignis differt a re viuente quoad conuersionem. 267. p.
Ignis minor ut absorbetur a maiore. 293. p.
Ignis cor, ora dampnatorumurit. 312. m.
Ignis eleuatur ad torquendo dēmonia. 313. p.
Ignis actu est in calce. 317. f.
Empedocles solem ignea natura faciebat. 7. p.
Frigus, & calor cur differentia ignis, & terrę dicantur. 19. m.
Ignis in materia densiori actiusurit. 367. m.
Iguis

I N D E X.

- Ignis cur non dicitur facile terminari terminatio alieno 383. m.
 Igne calor summus conuenit. 386. m.
 Ignis inter elementa est ut agens, terra ut patiens. 390.
 Ignis est calidus, & ficcus 391. p.
 Ignis raritas non ex sola siccitate oritur. 397. m.
 Ignis extinguitur ab aqua multis de causis. ibi f.
 Ignis cur aeris humiditate conseruetur. 398. p.
 In igne salamandram viuere qui putent. 399. m.
 Ignis etiam fit ex terra, & aere. 418. m.
 Ignis tres quasi species. ibidem. f.
 Ignis quo modo nutrir videatur. 436. f.
 Ignis maxime formalis inter cetera elementa. 437. p.
 Ignis in sua sphaera pre raritate nobis non apparet. 327. m.
 Ignis maxime actuosus. 472. f.
- I M A G I N A T I O.**
- Imaginatio parentum quam efficax ad formationem foetus. 199. f.
 Foemina albi coloris filium ethiopem genuit ex imaginatione. ibidem. f.
 Et gallina pullu miluini capitis exclusit. 200. p.
 Imaginatio in homine causat diuersitatem in filijs. 200. p.
 Imaginatio quomodo rem transmutat. 200. m.
 Opinio D. Thomae ea de re. ibidem. f.
 Imaginationis vis. 312. p.
 Imaginatio vehemens impedit alias actiones. 136. m.
- I M A G O.**
- Imagines non habent contrarium 311. f.
 Imagines intentionales primatum qualitatum non reflectantur. 311. f.
- I N C E P T I O.**
- Inceptio rerum permanentium. 37. m.
 Quomodo incipiat dispositio completa ad formam viuentis. 274. f.
- I N D I V I S I B I L E S I V E**
- Individuum. 310. m.
 Democritus magnitudinem ex indiuisibilibus componebat. 9. m.
 In diuisibile bifariam. 53. p.
 In diuidue magnitudines. 9. m.
 Indiuidue superficies Platonis. 10. f.
- I N F A N S.**
- Infantis velocitas a cerua educati. 178. f.
 Infantum corpuscula ex qua materia in reurrectione supplementum capiet. 236. m.
 Infantium membra quot diebus formentur. 110. f.
 Infantibus cur pili praecisiciti regenerantur. 168. p.
 In infantibus nerui teneriores. 431. f.
 Infantes multo pastu, tardiores ingenio euadunt. 460. m.
- I N F I N I T V M.**
- Infinitudo atomorum 9. m.
 Infinitum natura abhorret. 121. f.
 Natura quod infinitum abhorreat. 122. m.
- Infinita materia non datur. 16. f.
- I N G E N I V M.**
- Quod temperamentum aptius ad ingenium. 437. & sequent.
 Quid ingenio proffit quid noceat. 457. & sequent.
 Diuersarum gentium ingenia, & mores. 459. p.
 Ingeniorum feraces vrbes quae. 459. f.
 Cur temperamentum indicet ingenium. 461. p.
 Qui ingenio florere, melancholici. 462. m.
 Pueri multo pastu tardioris ingenij euadunt. 463. m.
- I N S T A N S.**
- Quando fit pars nutritionis in instanti. 275. m.
 Cuiuslibet instanti non respondet aliqua pars termini per motum producta. 29. p.
 Instans naturae quid. 34. f.
 Instantia seu prioritates naturae quam vim habeant. 35. p.
- I N T E N S I O.**
- Duplex opinio de intensione qualitatum. 34. p.
 Intensio luminis per motum luminosi quomodo. 39. m.
 Intensio qualitatis ultra primam superficiem ut fiat. 274. m.
 Intendi, & remitti non idem quod suscipere magis, & minus. 282. p.
 In intensione noua qualitas cur acquiritur non tamen in rarefactione noua quantitas. ibid. f.
 Lux quando impeditur ab extensione confert se ad intensiorem. 316. m.
 Intensio qualitatum certis gradibus definitur. 404. f.
- I N T E N T I O.**
- Dupliciter aliquid intenditur. 124. m.
 Malum est praeter intentionem naturae. 125. p.
- L A C.**
- Lac efficitur ex sanguine. 177. p.
 Lac extinguitur concepto foetu. ibid. f.
 Lac aliquando extra ordinem naturae. 177. f.
 Sit ne differentia specifica inter lac & sanguinem. 178. p.
 Lactis vis. ibidem. f.
 Lactis efficacia etiam in peccandibus. 179. p.
- L A T I O.**
- Duplex lationis comparatio. 41. f.
 Latio an nobilior alteratione. 42. p.
 Latio quam minime subiectum mutat. ibid. m.
 Per lationem non acquiritur realitas sed modus quantitatis. ibidem.
- L I E N.**
- Animantia liene carentia. 229. p.
 Lienosi ad risum faciles. ibidem. m.
 Qui absque liene vixerunt. 230. f.
 Procliuiiores ad risum grandiore sunt lienae. 231. f.
- Linguae

INDEX.

Lingue ministerium. 221. m.

L I Q V O R.

De liquore stillatio. 335. p.

Cum liquor ali, eiusdem speciei miscetur an generetur tertium. 345. m.

Opinio Durandi. ibidem.

Quid dicendum ea de re. ibidem.

L V N A.

Luna cur appareat non tamen alix cœli partes. 327. m.

Cur luna tantū luminis ad nos eiaceatur. ibid.

Luna cur aque dicatur dominari. 388. p.

L V X E T L V M E N.

Intensio & diminutio Luminis per motum luminosi ut fiat. 39. m.

Lux Solis. 67. m.

Lux calorem virtute continet. 135. m.

Lux calorem gignit. 374. p.

Lux quando impeditur ab extensione confert se ad intensiorem. 316. m.

Luminis extensio uniformis difformis ultra primam superficiem. 321. m.

Luminis reflexio quando detur. 316. m.

Argumentum de luminosis. ibidem.

Luminosa posita penetrative qualiter agant. 327.

Luminosum potest agere in se intendendo lucem per actionem reflexam. 309. p.

Cur lumen ab opaco reflectatur. ibidem.

De duobus corporibus æque lucidis altero raro, altero denso. ibidem. m.

M A S.

Mas in quibusdam animantibus an detur. 145. f.

Mas, & foemina potentias habent eiusdem speciei. 186. m.

Mas diutius vivit. 248. m.

Mares & foemine in stata innocentie generandi erant pro parentum arbitratu. 210. p.

Marium membra quot diebus formentur. 110. f.

M A L V M.

Annihilatio non est malum quid. 126. p.

In homine cur malum morale maiori ex parte inveniatur. ibidem. f.

Malum non intendit natura. 126. p.

M A G N E S.

Magnes eadem virtute attrahit, & retinet. 226. f.

De vi magnetis. 378. m.

Magi Pharaonis quo pacto serpentes produxerunt. 95. m.

Mathematica sunt in loco. 295. f.

M A G N I T V D O.

Magnitudines indiuidue. 9. f.

Magnitudo ex solis punctis non constat. 11. f. & 12. m.

Magnitudinem ex diuisibilibus componebat Democritus. 14. m.

Magnitudo corporis Christi. 456. p.

Magnitudo corporum gloriosorum. ibidem. f.

M A T E R.

Similitudo inter matrem, & sobolem. 188. f.

Maternitatis relatio quod fundamentum proximum. 189. m.

Mater agit per calorem in foetum. 189. p.

Vide foemina.

M A T E R I A.

Materia infinita non datur. 16. f.

Materia prima per se non est subiectum accidentium. 46. f.

Materia prima radix recipiendi accidentia materialia. 48. f.

Materia prima dici potest subiectum accidentium supposita forma. 48. p.

Materia num requirat formam ut conditione ad recipienda accidentia. 49. m.

Materie diuersa munia. 48. f.

Materia pura potentia. 16. m.

Materia dicitur ens a se cum recipit formam. ibid.

Accidens inherere potest materie omni forma destituta diuinitus. 37. m.

Non ex qualibet materia, & forma fit vnū. 37. f.

Materia sublanaris a forma celesti informari non potest. 62. f.

Materie Angelus non potest vniri. 63. p.

Modus causandi materialis cause quo pacto suppletur a Deo. 77. m. & 79.

Materia prima omnis actiuitatis expers. 81. p.

Materia effectiue a solo Deo accipit esse per creationem. 81. f.

Materia dicitur proprie mutari non generari. 86. m.

Materia in actione supponitur. 67. m.

Materie potentia dupliciter. 111. m.

Materie causalitas non est actio. 114. m.

Materia suam habet existentiam. 116. p.

Materie extensio. 149. m.

Materia animalium exanguium in foetu quoque. 191. p.

Materia rerum sublanarum eiusdem speciei. 293. m.

In materia fit vltima corporum resolutio. 363. m.

Materie proprium pati. 437. m. & 472. m.

Omnes homines habere partem materie que fuit Adamo, qui patent. 251. m.

In materia duplex conditio. 449. f.

Materia quid. 471. p.

Materia causa interna. ibidem.

Duplex notio materie. 494. m.

M E D I C I.

Medicorum virtutes influentes non admittuntur. 172. p.

Medicorum bilis coarguitur. 351. f.

Medici dicunt foeminam concurrere adiuue in generatione. 186. m.

Medicorum sententia de generatione cordis & hepatis. 194. f.

Medicorum virtus rectrix supernacanea. 220. p.

Medici refellunt Aristotelis opinionem de materia foetus. 190. p.

Medici non possunt vitam in multa secula producere. 481. m.

Possunt

I N D E X.

Possunt medici vitam diutius extendere. *ibid.*

M E M B R V M.

Membra infantium quot diebus formen-
tur. 120. f.

Membra omnia animalium continua. 162. m.

Membrum vñ quo pacto agit in aliud. 164. m.

Membra a quo delincentur. 192. p. & f.

Membra omnia simul generari qui po-
tunt. 193. p.

Non omnia membra simul generari. *ibid.* f.
& 194. m.

Membra vt stent mutuis auxilijs. 193. m.

Membrorum politia. 194. p.

Membra corporis imitantur situm vniuer-
si. 216. m.

In membrorum compositione causa similitu-
dinis quę. 199. m.

Quod membrum in homine nobilius. 216. m.

Membrorum commune alimentũ sanguis. 246. f.

Membra arida non nutriuntur. 270. p.

M I S T I O, E T

Mistum.

Quo argumento multi missionem negant. 338. f.
Non omne mistum corruptibile ab intrin-
seco. 321. p.

Mistio non est generatio. 339. p.

Mistio non est accretio nec alteratio. *ibid.* m.

In misto sunt elementa in potentia. 339. f.

Non idem est compositio & mistio. 340. p.

Quęlibet pars misti est mista. 340. m.

Quę missionem subeant. *ibid.* f.

Tenacia, & viscosa nō facile miscentur. 341. m.

Missionem esse probatur. 342. p.

Mistio est naturalis. *ibid.* m.

Elementa ad missionem ordinantur. *ibid.*

Cum liquores eiusdem speciei miscetur an ge-
neretur tertium. 345. m.

Mistio varie sumitur. 347. m.

Argumenta contra definitionem mistio-
nis. 346.

Ad misti generationem tria requiruntur. 348. p.

Missionis definitio. *ibid.*

Elementa an in misto maneat secundum
suas formas late tractatur. 349. & sequent.

Mistum quomodo moueatur ab elemento pre-
dominante. 355. m.

Missionis forma dupliciter sumitur. 354. m.

Mistorum, & elementorum qualitates eius-
dem speciei. 358. p.

Duplex misti consideratio. 432. m.

E misto prodeunt elementa. 435. m.

In quolibet misto omnia elementa. 436. p.

In mistis diuersę speciei temperamentorũ va-
rietates. 441. p.

M O R B V S.

Qui morbi ex offensione cerebri protie-
niant. 212. m.

Morbus est ipsa senectus. 165. p.

Quid morbus. 483. p.

Non quęlibet dissolutio temperamenti est
morbus. 439. f.

Morbus atrophia. 251. m.

Membra quę morbo aruerunt, non nutriun-
tur. 270. p.

Morbi minus periculosi verno tempore. 467. p.

Molle quid. 366. p.

M O R S.

Mors naturalis homini. 120. m. & 480. p.

Mors violentia. 121. p.

Mortis & vitę figura in daobus mundi parti-
bas. 217. f.

Mors dicitur ab Aristotele extinctio caloris na-
turalis. 402. m.

Morti omnia viuientia lege naturę succum-
bunt. 478. p.

Varie causę ortus, & interitus viuientium. *ibi-
dem* & f.

Mori non potuisse homines in statu inno-
centię, verum est in sensu cōposito. 480. p.

Mors qua consideratione dicenda sit pę-
na. *ibid.* m.

Mors naturalis sine dolore. *ibid.* f.

Mors ab Aristotele cur omnium maximē terri-
bilis dicitur. *ibid.* m.

Cur ortus & interitus rerũ perennis sit. 15. f.

M O T V S, E T

Mutatio.

Motus localis corporum simplicium pertinet
ad lib. de celo. 2. p.

Qui motus sit mensura reliquorum. 45. p.

Qui negent alterationem esse motum conti-
nuum. 34. m.

Alteratio motus continuus. 33. f.

Motus ad quantitatem species infima. 264. p.

De desitione motus. 271. m.

Corrupto subiecto cessat idem motus. 275. p.

Motus alterationis in nutritione quomodo
desinat. 275. m.

Motus varij in rarefactione. 283. m. &
285. f.

Motus ad raritatem in Eucharistia quo pacto
dari potest. 287. p.

Motum, & naturam qui sustulerunt. 302. m.

In genere mouentium veniendum ad vnum
primum. 300. m.

Duo genera mouentium. 294. m.

Mouens primum, & vltimum. 299. f.

Xxx

Omnis

I N D E X

Omnis mutatio est inter contraria. 17. f.
 Discrimen generationis ab alijs mutationi-
 bus. 26. f.
 Quæ generatur & corrumpuntur proprie non
 dicuntur mutari. 117. f.
 Mutatio propria quid requirat. 86. p.
 De motu formicæ insidentis lanceæ. 414. p.
 De motu ad quantitatem. ibidem. m.
 Diuisio motuum. 433. p.
 Ad rationem motus sufficit si tendat in formā
 sub nouo modo positiuo. 286. f.

M V N D V S.

Homo parauis mundus. 208. f.
 Mundi cor sol. 214. f.
 Elementalium mundi concors discordia. 391. m.
 Mundus cum constet contrarijs cur non pe-
 reat. ibidem. f.
 Mundi pulchritudo è quibus efflorescat. 124. p.
 Ad perfectionem vniuersi species requirun-
 tur. 485. f.

N A T V R A E T

Naturale.

Naturale tripliciter. 119. m.
 Quomodo corruptio naturalis respectu forme
 & materie. 120. p.
 Naturalis est mors homini. 120. m.
 Natura abhorret ab infinito. 120. f. & 122.
 Natura aliqua facit imperfecta. ibidem.
 Entia naturalia bifariam imperfecta. 122. m.
 Naturæ vniuersalis intentio. 123. p.
 Natura non intendit malum. 125. p.
 Ars naturæ æmula. 194. p. & 472. p.
 Naturalis facultas. 108. p.
 Natura amica compendij. 224. m.
 Natura necessaria dat, negat superflua. ibid. f.
 Naturam qui sustulerunt. 302. m.
 Naturæ solertia & providentia. 357. m.
 Naturalium agentium vis certis terminis de-
 finitur. 307. m.
 Natura belluis arma & tegumenta dedit non
 homini. 452. p.
 Contra naturæ calumniatores. ibidem. m.
 Natura fertur in præstantissima. 474. f.
 Naturæ providentia ad res conseruandas. 479. f.
 Natura præuicax suæ potestatis exercen-
 de. 493. p.
 Per naturam idem numero effectus redire
 non potest. 490.

N E R V I.

Nervi qui. 208. m.
 Nervi à cerebro oriuntur. 212. p.

Nervi in infantibus teneriores. 451. f.

N V T R I R E E T

Nutriri.

Conuenientia, inter nutritionem & accretio-
 nem. 207. m.
 Nutritur animal quandiu viuit. ibidem. m.
 Nutritio quo modo fiat. 221. m.
 Odor non nutrit. 242. m.
 An animalia sanguine prædita solo sanguine
 nutrantur. 243. & sequent.
 Vis nutritiua non opus est vt actu semper
 conuertat. 252. p.
 Quod nutritur quo pacto manet idem. 258. p.
 Decretio differt à nutritione plusquam ge-
 nere. 262. f.
 Accretio differt à nutritione. 263. p.
 Nutriens facultas tripliciter. 264. f.
 Nutriendi facultas terminatur intrinsece ex par-
 te effectus. 267. m.
 Quod nutritur augetur. 267. f.
 In nutritione motus alterationis quo pacto
 desinat. 285. m.
 Quo euentu fiat pars nutritionis in infan-
 ti. ibidem.
 Nutritio quando fiat. 235.
 Nutritionis facultates administræ. 225. m.
 Nihil ex suis partibus nutriri potest. 373. p.
 Vnum quodque nutritur ijs ex quibus con-
 stat. 436. m.
 Videtur ignis nutriri. ibidem.

O D O R.

Odor non nutrit. 242. m.
 Odor mosci & ambari. 374. m.
 Odore quæ gentes dicantur per dies aliquos
 sustentari. 240. f.
 Odore panis seu mellis vitam quatrduo qui-
 dam sustentasse dicitur. ibidem.
 Animalia quæ odore pasci dicantur. 240.

O P E R A T I O.

Operatio sensitiva, vitalis, intellectiua, im-
 manens. 134. m.
 Ad operationes animalis influit eo. 215. f.
 Delectationes sunt operationum gra-
 tia. 236. p.
 Vnum quodque est gratia suæ operatio-
 nis. 35. p.
 Vide actio.

O R D O.

Ordo doctrinæ. 1. p.
 Ordo idè in recipièdo qui in respicièdo. 133. m.
 Ordo naturæ qui. 159. m.
 Ordo actiuitatis in qualitatibus. 332. f.
 Ordinis encomia. 474. m.
 Ossa

I N D E X.

Ossa post consistendi etatem non accrescant. 267. m.

P A R E N S.

Parens uterque concurrat aetate in generatione. 187. f.

Parentum imaginatio quantum iuvet ad membrorum compositionem. 196. f.

Et ad colorem. 199.

In primis parentibus temperamentum quale. 442. m.

Primorum parentum temperamentum idem tota vita futurum fuisset. 443. p.

In productione primorum parentum nulla alterantis creati actio fuit. 110. p.

Primi parentes quatenus erant in statu innocentiae mori non poterant. 480. p.

Primis parentibus immortalitatis donum concessum. ibidem.

P A R T E S.

Partes organicæ quæ. 61. p.

Partes organicæ non habent peculiares formas. ibidem. f.

Qui id affirmet. ibidem. p.

Partes organicæ dupliciter. 162. p.

Partes dissimilares agunt in se mutuo. 163. m.

Partium triplex genus. 174. m.

Partes viventium dupliciter. 206. p.

Partes materiales quæ. 239. f.

partes formales secundum Aristotelem quæ. 290. p.

Detractio partis à vivente quando non sit continua. 275. f.

Partes animalis quod temperamentum habeant. 489. f.

Partes anni quod habeant temperamentum. 466. m.

P A S S I O E T P A T I.

Sine passione an actio dari queat. 70. f.

Nihil ab omnino simili patitur. 206. f.

Actio & passio non fit per ingressionem atomorum. 306. p.

Actio & repassio secundum eandem qualitatem. 331.

Non à quolibet patiente repatitur agens. 334. m.

De Pelecano discrepantia inter auctores. 494

Vide actio.

P H I L O S O P H I A.

Philosophiæ parens experientia. 10. m.

philosopho charior veritas quam plato. 187. p.

Veterum philosophorum error. 381. f.

Aliqui philosophi generationem ab alteratione non distinxerunt. 6. f.

Falsa veteris philosophiæ opinio de generatione rerum. 80. m.

philosophorum sententias in medium afferre, vtile. 4. p.

P I P E R.

Piperis Virtus. 205. p.

piper quomodo calefaciat. 373. f.

piper non se calefacit sed ventriculum. 376. p.

P I T U I T A.

Pituita quid. 223. m.

pituita fertur cum sanguine. 229. m.

pituita aliquando animal alitur. 252. m.

pituita vehiculum alimenti. 225. p.

pituita num in ventriculo gignatur. 228. m.

P L A T O.

plato ab Aristotele reprehensus. 1. f.

Dæmones habere corpora dogma platonici. 93. m.

platonis opinio de quantitate interminata. 132. p.

plato triplicem animam ponebat. 153. f.

plato animam vñiri corpori vt motorem aiebat. 157. f.

platonis Idææ. 203. p.

Plato fontem sanguinis cor dixit. 214. m.

Platonis superficies individue. 307. f.

Plato formas quæ per se separatæ coherere nō possunt formatū vmbra appellat. 373. p.

Platonicam doctrinam vbi Aristoteles redoleat. 400. f.

Platonicorum dogma de Dæmonibus. 93. m.

Platonicorum dogma de anno magno. 488.

Platonis palingenesia de animis. 489. p.

P O R V S.

Fori quid, & eorum causa efficiens & finalis. 268. m.

Opinio Auerrois de poris refellitur. ibidem.

P O T V S.

Discrimen inter cibum & potum. 234. m.

Potus commodus. ibidem.

P O T E N T I A.

Potentie generatiue & formatiue munia. 181. m.

Potentia generatiua inest generanti. 182.

potentie formatrici cur tanta vis insit. 183. p.

potentia formatrix non est vitalis. 183. m.

potentia videndi prior dignitate tactu. 364. f.

Vide facultas.

P R I N C I P I V M.

Qui vñum principium fecere. 5. f.

Empedocles quatuor fecit rerum principia. 6. p.

Tria principia ad generationē requisita. 86. m.

Idētitas essentiae non pendet per se à principio actiuo. 111. p.

Principium non essendi materia. 118. f.

Xxx 2   Element-

Elementa non sunt prima principia simplici-
ter. 362. p. & 363. f.

P R O P R I E T A S.

Subiecta an sine proprietatibus diuinitus con-
seruari possint. 71. p.

Qua necessitate proprietates emanent à sub-
iectis, ibidem. m.

P U L C H R I T U D O.

Pulchritudo mundi è quibus efflorescat. 124. p.
Ex pulchritudine corporis animi pulchritu-
do. 454. m.

Pulchritudo late quid. ibidem.
Pulchritudinis animi Encomium. ibidem. f.

Ad pulchritudinem requiritur harmonia mem-
brorum & colorum gratia. 454. f.

Pulchri dici non possunt homines parui, ve-
nusti maxime. 455. p.

Pulchritudo magna in Christo. ibidem. p.
Pulchritudo cū virtute quā vim habeat. ibid. m.

Pulchritudo corporum gloriosorum. 456. m.
Pulchritudo vnde. ibidem. f.

Pulchritudine vincit homo animantia. 457. p.
Pulchritudo etiam confurgit ex contrariorum
oppositione. 466. p.

P U L S V S.

Sine pulsu perit animal. 219. m.
Pulsatrix vis in corde. 211. p.

Pulsus arteriarum ad modulos certos compo-
situs. ibidem.

Pulmonum magnitudine consultum quibusdā
aibus contra fitim. 236. f.

P U N C T V M.

Magnitudo ex solis punctis non constat. 11. f.
& 12. f.

Inter quęlibet duo puncta continuum. 14. p.
Non plura sunt puncta in maiori circulo
quam minori. 281. f.

Q U A L I T A S.

Duplex opinio de intensione qualitātū. 34. p.
Qualitas nobilior quantitate. 41. p.

Substantia quo nobilior eo nobiliores habet
qualitates. ibidem. m.

Qualitas magis accedit ad substantiam quam
quantitas. 44. m.

Quędam qualitates Corporales non educun-
tur de potentia materię. 48. m.

Qualitas extra subiectum diuinitus conserua-
ri potest. 67. m.

In intensione noua qualitas acquiritur non
tamen in rarefactione quantitas. 282. f.

Qualitas in alieno subiecto cur non intenda-
tur à se. 317. m.

Qualitatum intensio in alieno subiecto non fit
per actionem reflexam. 318. p.

Qualitas in materia densiori non agit in-
tensus. 327. f.

Ordo actiuitatis in qualitatibus. 332. f.

Quę qualitates dicantur resistere magis.

Qualitates mistorum & elementorum, eiusdē
speciei. 358. p.

Qualitatum tactilium septem coniugatio-
nes. 365. p.

Qualitates actiue frigus, & calor. ibidem. m.

Qualitates patibiles siccitas & humiditas. ibid. f.

Quę qualitates elementorum proprię. 366. m.

Qualitates non sunt elementorum formę. 371. m.

Qualitates virtuales. 373. m.

Quatuor qualitates positiue. 374. f.

In elementis præter quatuor qualitates non
dantur alię virtuales eiusdem appellatio-
nis. 375. m.

Qualitates virtuales mistorum vnde. 376. p.

Qui eas negent. ibidem.

Quatuor tantū sunt qualitates primę. ibid. m.

A primis qualitatibus ceterę qualitates orien-
tur. 377. f.

Definitiones primarū quatuor qualitātū. 380. p.

Argumenta contra definitiones. ibidem.

Soluantur. 382.

Primarum qualitātū triplex consideratio 384. p.

Omnes primę qualitates in quadam conside-
ratione sunt passiue. ibidem.

In alia consideratione duę sunt passiue, duę
actiue. ibidem.

Primę qualitates tertio modo omnes acti-
ue. ibidem.

E quatuor qualitatibus quę magis actiue. 384. f.

Duę qualitates non dicuntur passiue quod
magis patiantur. 385. m.

Duę qualitates passiue magis resistunt. ibid. p.

Vnicuique elemento conuenit vna qualitas
in summo. ibidem. f.

Cuiuslibet elemento plures insunt qualitates
primę. 391. p.

Quę qualitas in elementis contrarię admix-
ta sit. 394. f.

Qualitate symbolicę elemētōrū eiusdē speciei. 396.

Qualitatum intensio certis gradibus defini-
tur. 404. f.

Qualitates super naturales possunt in infinitum
augeri. ibidem.

Contrariarum qualitatum latitudines equa-
les. 405. p.

Duę primę contrarię qualitates in gradibus
remissis simul. 405. m.

Qualitates secundę contrarię possunt inuicem
permisceri in eodem subiecto in gradibus
remissis. 406. m.

Probabilius est duas qualitates Contrarias in
gradu perfecto diuina virtute posse simul
in eadem re inueniri. 410. f.

De quibus hoc intelligendum sit. 411. p.

Acquisitio primarum qualitatum quomodo
simul dari non potest. 413. m.

Acquisi-

I N D E X.

Acquisitiones contrarię secundarum qualitatum
nō inveniuntur simul in eodē subiecto 414. m.
Mediocritas primarum qualitatum non est
posita in indivisibili. 435. f.
Temperamentū an sit simplex qualitas. 438. m.
Beatorum corpora quatuor primas qualitates
habebunt. 442. f.
Qualitatem naturalem Distribui potest vi-
uentibus qua tuta sint a corruptione. 481. m.
Vnde pronuntiat capacitas recipiendi qualitates
corrumpentes. ibidem. m.
Los impulsibilitatis qualitas supernatura-
lis. ibidem.

Q V A N T I T A S.

Quantitas non agit, 44. m.
Quantitas sequatur ne formam an materi-
am. ibidem.
Accidentia extensa ratione quantitatis. 50. m.
Accidentia primo inhaerent quantitati eiusque
interuentu materię. 50. m.
Quantitas extendit substantiam. 61. p.
Quantitas quo pacto non potest accidentibus
subsistere. 51. m.
Fortę recipiuntur in materiam extensam ra-
tione quantitatis. 56. p.
Quantitas extra subiectum diuinitus conser-
uatur. 67. m.
Absque quantitate non potest dari latitudo
Physica. 70. m.
Quantitas extra subiectum non acquirit nouū
esse. 73. m.
Num acquirat modū positionum. 74. p.
Quantitas extra subiectum vi naturę perire
potest. 76. p.
Sine quantitate non datur agentis corpori
actio. ibidem. m.
De quantitate interminata. 132. p.
Quantitas ad materię officium propius acce-
dit. 139. f.
Morus ad quantitatem species infima. 264. p.
Nova quantitas an in rarefactione acquiratur
late tractatur. 277. & sequent.
Nova quantitatis perfectio non est noua
quantitas. 281. m.
Quid quantitatis immotum maneat in rarefa-
ctione, & condensatione. 284. m.
Quantitas, terminus, & subiectum quo pacto
esse possint simul. 287. p.
Quantitas intrinsece habet extensionem, maio-
rem vero vel minorem ex accidente. 287. f.
De quantitate corporis Adami, & Eug. 290. m.
Quantitas rediffert a substantia 293. m.
De motu ad quantitatem. 414. m.
Quies non potest dari inter quęlibet duo mi-
nima alterationis. 36. m.

R A D I I.

De intensione radiorum. 306. m.
Radij solis reflexi vt generant ignem. ibid. f.

Duo radij in vnum coeuntes. 310. m.
Radius directus & reflexus simul producun-
tur. 310. m.

R A R E F A C T I O.

In rarefactione an noua acquiratur quantitas. 278
Argumenta probantia acquiri. 279.
Opinio Scoti ea de re ibidem. f.
Vera sententia. 280. p.
Quod rarefit varijs afficitur motibus. 283. m.
& 285. m.
In rarefactione cur noua quantitas non ac-
quiratur. 282. f.
In rarefactione & condensatione quid quanti-
tatis immotum maneat. 284. p.
Quid de media linea. ibidem.
Quid de puncto, linea, & superficie in Ra-
refactione. 285. p.
Ex paruo fieri magnum absque rarefactione
vel accessu materię naturaliter qui puta-
runt. 288. p.
Diuinitas qui id fieri posse putent. ibidem.
Qui negent. 289. p.
Probabilior sententia. 290. p.
Quando rareseat subiectum. 289. m.
Rarefactio dupliciter. 292. m.

R A R I T A S.

Rari & densi definitio. 277. m.
Raritas quando non sit qualitas. ibidem. f.
Raritas & densitas coelestis & sublunaris eius-
dem speciei. 278. p.
Raritas & extensio se comitantur. 287. m.
Raritas aliquando pro partium Positione ali-
quando pro qualitate. 277. m.
Elementa calida ingenita habent raritatem. 382. m.
Raritas in genere non ex sola siccitate ori-
tur. 397. m.

R E G E N E R A T I O

Solida cur non regenerentur. 183. p.
Opinio Aristotelis ea de re. ibidem.
Opinio Galeni. ibidem.
Pars corrupta potest regenerari. 494. p.

R E L A T I O.

Relatio Creaturę. 54. m.
Relatio Creaturę idem re cum illa. 60. p.
Relatio maternitatis quod habeat proximum
fundamentum. 189. m.
Relationem paternitatis & maternitatis distin-
gui specie ait Dignus Thomas. 189. m.
Relatio Creaturę extra subiectum dari non
potest. 70. m.

R E S O L V T I O.

Resolutionem nō fieri vsque ad materiam pri-
mam qui putent. 130. m.
Resolutionem fieri vsque ad materiam pri-
mam probabilis. 132. f.
In materiam sit vltima corporum resolu-
tio. 263. m.
Rectum sui contrarijque iudex. 4. m.

INDEX.

RESISTENTIA.

Resistentia Negatiua, Prinatiua, Cōtraria. 331.
Discrimen inter has resistentias. ibidem.
Argumenta probantia resistentiam distingui ab actiuitate. 333. m.

RESURRECTIO.

Resurrectio quædam regeneratio. 83. m.
De corporibus in Resurrectione. 291.
Resurrectio generatio, & regeneratio dicitur. 109. p.
In resurrectione humores corpori reddendi. 174. f.
In resurrectione corpora infantium ex qua materia. 339. m.
In resurrectione non interueniet actio alterantis. 110.
In resurrectione an danda sit actio consequens rarefactionem. 284. p.
Ethnici Philosophi resurrectionem negarunt. 436. p.

RISVS.

Liēiosi ad risum faciles. 229. m.
Procliuiores ad risum grādiore sunt liēne. 231. p.

SANGVIS.

Sanguinem esse animam qui putarint. 172. m.
Sanguis non informatur anima. ibidem.
Probatur ratione sūpta ex Eucharistia. 173. m.
Sanguis vltimum alimentum. ibidem. p.
Sanguis venalis & arterialis. ibid. f. & 174. p.
Discrimen inter sanguinem & spiritum. ibid.
Sanguis in corpore non mouetur à se. ibid. f.
Sanguis à quo moueatur. 175. p.
Sanguinis necessitas. ibidem.
Sanguis pars animalis. 175. m.
Sanguis viuit improprie. ibidem.
Sanguis est quid incompletum. ibidem. f.
Sanguis assumptus à verbo diuino non prædicatur de illo. 176. p.
Sanguis immediate Verbo Diuino vnitus. 171.
Sanguis menstruus. 177. m. & 190. m.
Sanguine menstruato alitur fœtus. ibidem.
Sic ne discrimen inter lac & sanguinem. 178. p.
Qualis sanguis sit fœtus materia. 190. m.
Sanguinem arterialem cor, venalem hepar generat. 196. p.
Cuius Sanguinis origo cor. 209. f.
Sanguinis fons cor ex Platone. 214. m.
Sanguis per se nutrit. 244. m.
Argumenta in oppositum. ibidem.
Non omnia membra sanguine nutriuntur. ibidem. f.

SANITAS.

Sanitas dupliciter. 164. m.
Quid sit sanitas. 438. p.

SEME.

In semine vis formatrix. 219. m.
Semen ex superfluo alimenti. 179. m.
Qui putent semen viuere. ibidem.

Semen non viuit. 180. p.
Semen arborum & herbarum viuunt. ibid. f.
Seminis vis dirigitur ab auctore nature. 182. f.
Fœminas non conferre verum semen ait Aristoteles. 185. m.
Qui putent conferre sed minus efficax. 186. p.
Partium seminis differentia. 191. f.

SENECTVS.

Senectus ipsa est morbus. 265. p.
Senes cum deliri. 462. f.
Senibus vnde iudicium. 464. f.
In senectute diminutio caloris non dissoluit temperamentum. 481. p.

SICCITAS.

Siccitas lima caloris. 335. m.
Siccitas, & humiditas cur resistunt. 335. f.
Siccitas qualitas patibilis. 363. f.
Siccum & humidum multipliciter. 366. m.
Siccitatem vt afferat frigus. 378. f.
Sal exsiccatur corpora. 384. f.
Frequētes balneæ cor corpora exsiccant. 388. p.
Siccitas in summo gradu cōuenit terræ. 390. p.
Siccitatem aquæ cur manus non sentiat. 391. m.
Siccitatis Temperamentum. 470. p.

SIDERA.

Sidera natalitia inuant ad ingenium. 457. f.
Refellitur quædam opinio de syderum influentia. 478. m.
Syderum afflatus. ibidem.
Sydera non influunt per se in voluntatē. 459. m.
Sydera natalitia quanti polleant. 18. p.

SIMILE.

Similium triplex genus. 319. m.
Quæ similia primo modo in se agere non possunt. ibidem. f.
Similia secūdo modo agere possunt in se. 321. m.
Inter similia tertio modo nō datur actio. 323. m.
Argumenta ea de re. 324. m.
Nihil ab omni ino simili patitur. 206. f.
Inter similia non datur actio. 299. p.

SIMILITUDO.

Similitudo causa erroris. 27. p.
Similitudo triplex. 198. p.
Varietas & dissimilitudo facierum. ibidem.
Similitudinis causa in coloribus. ibid. f.
Similitudinis causa in artuum compositione. 199. m.
Similitudo à conuersione aquæ in vinū. 207. p.

SITIS.

Sitis definitio. 231. f.
Argumenta contra definitionem. 232. m.
Soluuntur. 236. m.
Quo pacto oriatur sitis. 235. p.
Vera sitis definitio. ibidem. m.
Magnitudine pulmonum consultam quibusdā quibus contra sitim. 236. m.

SOL.

Sol

I N D E X

Solis Lux.	67. m.	Subiectum accidentium spiritualium ani-	ma.	46. m.
Sol cor mundi.	214. f.	Discrimen inter subiectum generationis & ac-	cidentium.	57. p. & 140. f.
Empedocles solem igneae naturae faciebat.	7. p. & 8. p.	Extra subiectum Deus potest conseruare ac-	cidentia.	65. f. & 97.
Sol & homo generant hominem.	186. f.	Item producere.		66. m.
Radij solis directi & reflexi.	309. f.	Accidentia non indiuiduantur per subiectum.		70. m.
Radij solis reflexi generant ignem in spe-	culo.	Subiecta sine proprietatibus diuinitus conser-	uari possunt.	71. p.
Radij duo in vnum coeuntes.	110. m.	Accidens extra subiectum num acquirat no-	uum esse.	73. p.
Solis aestu quidam interiere.	401. f.	Commune subiectum quod contraria susti-	neat.	293. p.
Sol quomodo faciat diuersa anni tempo-	ra.	Corrupto subiecto cessat idem motus.		275. p.
Diuisio Zodiaci in quatuor quadrantes.	466. f.	Cuilibet subiecto certa capacitas ad acciden-	tia recipienda.	408. p.
S P E C I E S.				
Species rerum differunt ut perfectum & mi-	nus perfectum.	S V B S I S T E N T I A.		
Species rerum ut numeri.	ibidem.	Anima Rationalis in corpore est per se sub-	sistens.	46. m.
Speciebus figurarum animas Aristoteles com-	parat.	Sola per se substantia accipiunt esse.		118. p.
Materia sublunaris eiusdem speciei.	293. m.	Anima rationalis per se subsistit.		113. p.
Species intentionales, reales an gignant.	312. p.	Substantia diuina communicari potest.		69. m.
Species rerum requiruntur ad perfectionem	vnuerſi.	Substantia creata communicari non po-	test.	ibidem.
Actio per Antiperistasis non fit per species	intentionales.	Natura potest conseruari sine propria sub-	sistentia.	ibidem. f.
S P I R I T V S.				
Spiritus vitalis.	256. m.	Natura humana in Verbo diuino caret pro-	pria substantia.	ibidem. m.
Spiritus vehicula imaginum.	171. m.	Anima Christi subsistit substantia Verbi di-	uini.	52. m.
Spiritus vitales & animales non informantur	anima.	Actiones sunt substantiarum.		46. p.
Discrimen inter sanguinem & spiritum.	ibid.	S V B S T A N T I A.		
Spiritus improprie nutriuntur.	176. p.	Substantia a quantitate extenditur.		61. p.
Receptio imaginum in spiritibus.	ibidem. m.	Accidens imitatur substantiam cum extra sub-	iectum ponitur.	167. m.
Spiritus instabiles.	ibidem.	Substantia realiter distinguitur a quantitate.		263. m.
Vis confectrix spirituum vitalium in cor-	de.	Substantia quo nobilior eo nobiliores quali-	tates habet.	41. m.
Spirituum finalis causa.	211. p.	Substantia inherere non potest.		69. p.
Spiritus quid.	218. p.	Accidens non potest existere existentia substan-	tiae.	68. m.
Spiritus influens & influens.	ibidem.	Ex substantia & accidente non fit vnum	per se.	371. m.
Spiritus influens diuiditur in vitalem & ani-	malem.	Quod vni est substantia, alteri non potest	inherere.	371. f.
An sit ponendus spiritus naturalis.	ibidem. f.	Corpulenta substantia quae.		257. m.
Quibus indiis deprehendatur dari spiri-	tus.	Sustentare varijs modis.		79. m.
Spiritus vitalis in leuo cordis ventriculo.	119. f.	S V C C E S S I V V M.		
Spiritus a quo ciantur.	220. p.	Succesuum ens extra subiectum diuinitus	poni potest.	67. f.
De spirituum sustentatione.	ibidem.	Succesio animarum in vtero.		159. p.
Circumuiati concidunt ob motum spiri-	tuum.	Succesuum ens diuinitus restitui potest.		501. m.
S V B I E C T V M.				
Opiniones de subiecto horum librorum.	1. m.	Qui id negent.		500.
Vera sententia.	2. p.	Quae continuitas requiratur ad vnitatem entis		501. f.
Contrariorum subiectum necessario dandum.	7. f.	Succesui.		Non
Extra subiectum non datur accidens natura-	liter.			
Generationis & alterationis subiectum.	30. p. & 56. f.			
Subiectum accidentium compositum.	45.			

INDEX

Non potest essentia temporis veri ab imagine
rio pendere. 302.
Tempus positum commensuratur magi-
nario. 302. f.
Repugnat successui impediri ne suat. 303. m.
Revocatio successui quo pacto dicatur possi-
bilis. ibidem.
Possunt eiusdem horæ partes conuerso ordine
redire. 304. p.
Mutato partium ordine non esset idem suc-
cessui quoad identitatem accidentariam. 304. f.
SUPERFICIES.
Superficies indiuiduæ Platonis. 307. f.
De superficie media inter vtrūque agēs. 338. p.
Luminosam maius non augeat lumen in prima
superficie. 321. m.
Immediate post primā superficiem est quicquid
est infra V. G. lucem ut octo. ibidem.
Si prima superficies diuinitus subtrahatur à
corpore quid. 332. p.
Agens in prima superficie producit quantum
habet & post illam minus. 327. f.
Superficies imaginaria & immobilis. 32. m.
TACTVS.
Tactus Physicus. 294. p.
Tactus improprius. 294. f.
Omnis actio Physica contactum requirit. 293.
Tactus virtutis & quantitatis. 295. p.
Inter quæ reperiatur contactus. ibidem. f.
Ad mutuam actionem & passionem contactus
non est ratio agendi sed ut cōditio. 296. m.
Ad actionem non requiritur proprie conta-
ctus. 297. p.
Tactus sentit exuperantiam qualitatum. 358. m.
Tangibile quid. 364. m.
Tactiliam qualitatum septem coniugatio-
nes. 365. p.
Tactus posterior nobilitate aspectu. 364. f.
TEMPERAMENTVM.
Ex ignis & aque oppugnatione temperamen-
tum ad formam mixti. 427. f.
Mortem valde febrientis frigidus cordis tem-
peramento adscribit Galenus. 402. f.
Temperamentum quomodo videtur relatio. 437. f.
Temperamentum esse qualitatem quibus placuit. ibid.
Temperamentum non est simplex qualitas sed
aggregatum. 438. m.
Non quælibet dissolutio temperamenti egritu-
do. 439. f.
Temperamentum vni forme difforme; difforme
simplex, & compositum. 440.
Nonem temperamentorum discrimina. 441. p.
Temperamentorum varietas in mixtis diuersæ
speciei. ibidem.
Temperamentum debitum fuit in primis pa-
rentibus. 442. m.
Primorum parentum temperamentum idem fere
tota vita futurum fuisset. 443. m.

Temperamentum Christi Pro ætatem ratione
varium. 443. p.
Gloriosorum corporum temperamentum om-
nino inuariabile. ibidem.
Qui negent temperamentum ad pondus. 444. p.
Qui concedant. ibidem. f.
Potest dari in toto misto inanimato tempera-
mentum ad pondus. 445. f.
In toto misto animato nequit per naturam
dari temperamentum ad pondus eius formæ
conueniens, non repugnat tamen dari in
aliquo membro viventis. ibidem.
Temperamentum ad pondus & ad iustitiam. 442. p.
Temperamentum quantam varietatem sube-
at. 337. f.
Temperamento variato non semper interit
animal. 338. f.
Humani corporis temperamentum ceteris præ-
stantius. 449. m.
Salamandra temperamenti frigidi. 399. m.
Temperamentum calidum & humidum pro-
pagant vitam. 479. p.
Temperamentum siccitatis & caloris. 470. p.
Temperamentum singularem partium anima-
lis. 469. f.
Temperamentum cur indicet ingenium. 461. f.
Temperamenta quatuor. ibidem. f.
Temperamenta quatuor anni partium. 466. m.
Temperamentum singularem ætatem. 468. p.
TERMINVS.
Terminus ad quem corruptionis est terminus
à quo generationis. 20. m.
Terminus generationis primitate intentio-
nis. 113. p.
Terminus generationis ut quod. ibidem.
Terminus generationis formalis & proximus. 114. p.
Terminus principalis generationis, qui corru-
ptionis. 113. f.
Terminus corruptionis negatiuum quid. 118. m.
Forma & compositum ut terminant genera-
tionem. 114. p.
Discrimen inter terminum magnitudinis ad
generationem & ad nutritionem requisitum. 272.
Cur ignis non dicitur facile terminari ter-
mino alieno. 383. f.
Cur minutissima non bene terminetur alieno
termino. ibidem.
TERRA.
Terra stirpibus alimenti promptuarium. 33. f.
Terra conuenit siccitas in summo gradu. 390. f.
Inter elementa ignis ut agens, terra ut pa-
tiens. ibidem. m.
Terra sicca & frigida. 391. p.
DIVVS THOMAS.
De opinione Diui Thomæ circa subiectum ac-
cidentium. 48. m.
Omnes species quantitatis habere imperfectionem,
non omnes species qualitatis ex D. Tho. 41. m.
Quo

I N D E X.

Quomodo Diuus Thomas putat Dæmones
posse edere humanam prolem. 95. f.
D. Thomas de intentione naturæ in pro-
ductione scæminis 122. f.
Quomodo D. Thomas intelligit opinionem
Platonis de triplici anima. 153. m.
Diuus Thomas ait relationem patris & ma-
tris distinguere specie. 189. m.

T O T V M.

Totum absque noua actione emergit. 116. m.
Totum est generationis terminus primitate
intentionis. 113. m.
Vide compositum & partes.

V E N A.

Venæ quales. 108. m.
Venæ è iecore propagantur. 209. m.
Vena umbilicaris. ibidem.
Venæ mesaraicæ. 222. m.
Vena caua magna. 225. p.
In venis sæpe vtraque bilis reperitur. 231. m.
& 246. m.
Vesicula vtriusque bilis. 246. m.

V E N E N V M.

Venenosis quæ animantia vescantur. 237. f.
Venena sumendi consuetudo. 339. m.
Quod vni alimentum alteri venenum. 138. m.
Inter venena frigida, opium & cicuta. 399. m.
Contra venena plura remedia inuenta. 481. m.

V E N T R I C V L V S.

Ventriculus communis officina. 221. m.
Ventriculi substantia & forma. ibidem.
Ventriculo concoctio non omnino necessa-
ria ex Galeno. 224. p.
Ventriculus naturæ membranæ. ibidem. m.
Ventriculus an Chylo alatur. 245.
Ventriculus ex parte alitur chyloso suc-
co. 246. f.
Ventriculus cur hyeme calidior. 318. m.
Vrui ventriculi legnitatem vt castigent. 252. m.
Ventriculi vires minuit ciborum copia. 484. m.

V E R B V M.

Diuinum.

Verbum Diuinum sustentat humanitatem sine
imperfectiōe. 79. m.
Verbum Diuinum quomodo mutari dica-
tur. 87. p.
Verbum Diuinum vniuit in triduo formam
cadaueris. 151. f.
Vnjo Hypostatica inter Verbum Diuinum &
Humanitatem soluta fuit per mortem. 147. m.

V E R I T A S.

Veterum dogma de ratione iudicandæ veri-
tatis. 9. p.

Qui veritatem querit ambiguitatem vitet. 27. p.
Veritas charior Philosopho, quam Plato. 187. p.

V I N V M.

In vinum aqua conuertitur. 344. m.
Aqua non à vino diluto eximi potest. ibid. f.
Multa de vino. 460.

V I O L E N T V M.

Violentum quid. 119. m. & 491. p.
Mors violenta. 121. p.
Nullum violentum perpetuum. 490. f.

V I T A.

Vitæ & mortis figura in duabus mundi par-
tibus. 217. f.
Vitalis facultas. 108. p.
Vita consistit in calido & in humido. 467. f.
Calidum & humidum temperamentum lon-
giorem vitam reddunt. 479. p.
Vitam in multa secula producere non possunt
medici. 481. m.
Possunt medici vitam extendere. ibidem.
De ligno vitæ. ibidem. f.
De virtute pomi vitalis. 483. m.
Cur homines antiqui diuturnioris vitæ. 484. p.
Qui diu vixere. ibidem.

V I V E N S.

Triplex notio generationis viuientium. 87. f.
Discrimen generationis viuientium. 88.
Generationis viuientium definitio. ibidem. p.
Viuentium moueri proprium. 170. m.
Viuentium partes dupliciter. 206. p.
Viuentia quo pacto ab intrinseco intereant. 249. m.
Viuens quandiu viuit nutritur. 251. f.
Argumenta in oppositum. 250.
Viuentium imperfectiorum formæ dissimi-
les. 260. m.
Viuentium appetitus ad conseruationem. 179. m.
Inter viuentis & alimentum actio & per-
ceptio. 469. p.
Omnia viuientia lege naturæ morti succum-
bunt. 478. p.
Varie causæ ortus & interitus viuentiū. ibid.

V N G V E S.

Vngues versus omnem dimensionem cres-
cunt. 165. m.
Qui patent vngues animari forma toti-
us. ibidem. p.
Qui patent vngues animatos esse & informari
alia forma. ibidem. f.

Yyy

Qui

INDEX.

Qui putent non esse animatos. 166.
 Vnguium generatio. ibidem.
 Vngues crescendi habent terminum. 167. p.
 Vngues quo modo auferantur. ibidem. m.
 Vngues præfisi cur pueris citius regeneran-
 tur. 168. p.
 Vngues tota vita crescunt. ibidem.
 Vngues in cadaueribus ut crescant & nutri-
 antur. 168.
 Vngues suis constant organis. ibidem.

V N I T A S.
 Vnum per se & per accidens. 63. p.
 Qui vnum principium fecere. 5. f.
 Quo modo intelligendum, virtus vnita for-
 tius agit. 325. f.
 Vnitatem dat forma. 143. p.
 Vnum vni contrarium. 396. f.
 Vnum per se ex substantia & accidente non
 fit. 371. m.

L A V S D E O.

A Duerte á pagina duodecima vsq; ad paginam vigesimá quartá numerorũ notas male sibi coherere, nec meliùs emédari potuisse ad vsũ indicis & mendorũ, quàm si post paginã decimam secundã statim apponas decimã septimam, ac reliquas deinceps vsque ad vigesimã quartã subsecuto ordine tibi componas: hinc enim iam alij numeri, vt plurimum, recto tramite gradiuntur.

ERRATA POTIORA SIC

Corrige. Prior numerus paginam, posterior lineam indicat, à fi. à fine paginæ.

7 5. à fi. Nunc. 11. 4. incommodi. 11. in fine coeuntibus. 18. 28. à fi. recipit vel amittit generatio vocatur. 18. 26. à fi. concretiones vel secretiones. 18. 23. à fi. guttulis, quæ citius. 19. 4. à fi. accidente. 19. 5. si posteriori. 19. 8. funditus. 21. 6. tum aliorum. 22. in fine simpliciter. 25. 1. à fi. eadem. 31. 1. vt cumque. 38. 15. filum. 38. 5. à fi. alterationem. 110. 6. generationis 111. 2. à fi. respiciens. 113. 1. terminate. 123. 10. pro materiam dic marem. 140. 9. illa. 143. 13. negari. 159. 17. à fi. ob. 172. 15. tantum. 183. 21. feminis. 208. 16. à fi. sensus. 248. 3. à fi. elementorum. 260. 9. à fi. lege, nouam animæ. 266. 22. crescunt. 272. 2. à fi. concluditur. 317. 18. lege, quam habeat calor. 318. 10. à fi. præclusionem. 319. 11. corpore. 372. 20. dele, q; 381. 3. à fi. declarabat. 394. 8. frigidus. 394. 9. inducit. Ibidem, penetret. 395. 13. à fi. qualitatis. 402. 11. auctum. 413. 22. potest. 417. 7. est enim vtroque. 432. 11. hac. 432. 12. à fi. esset. 443. 23. num. 484. 11. à fi. trecentos. 492. 1. à fi. effata. 499. 18. repugnantia.

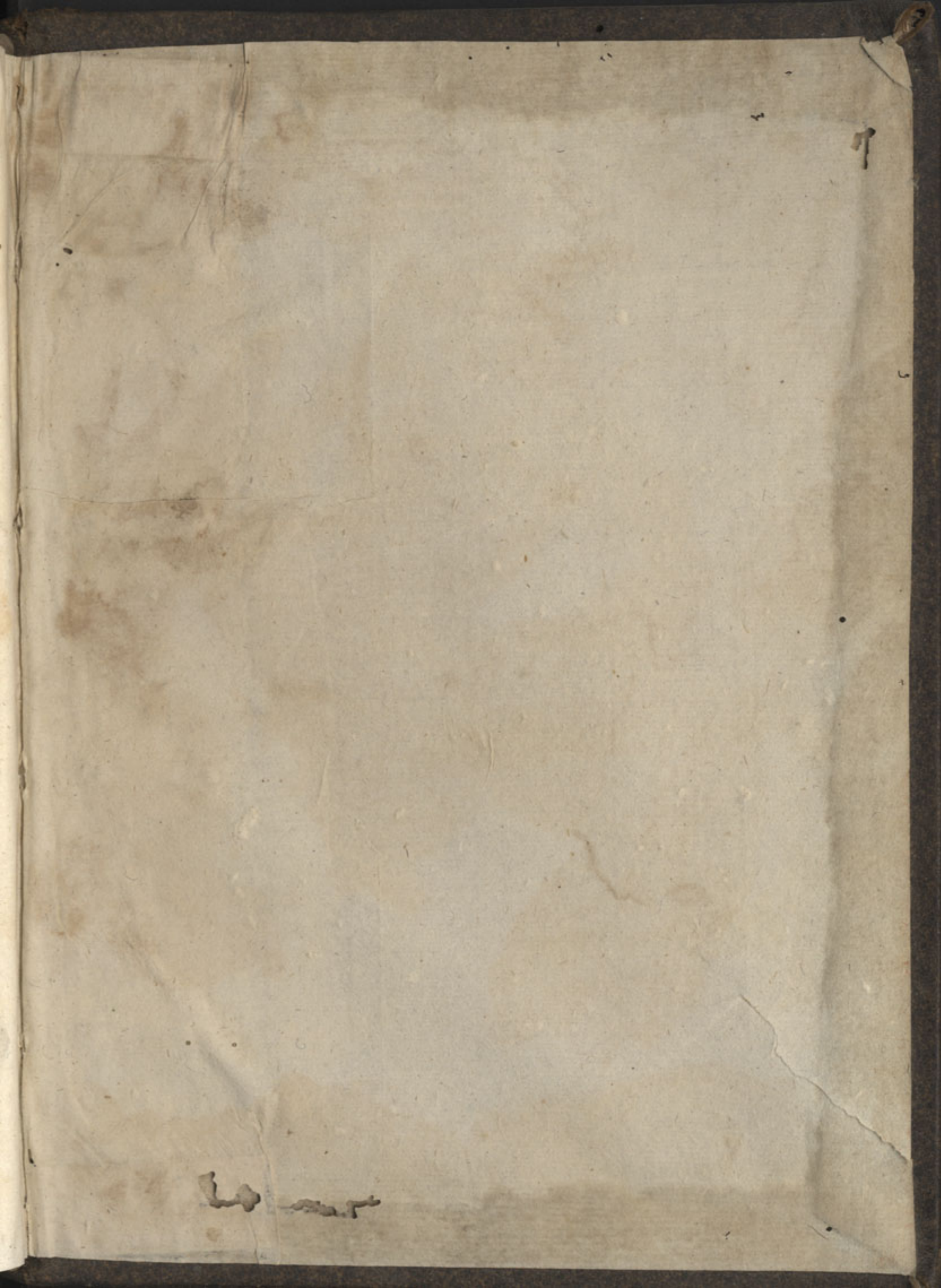
FINIS

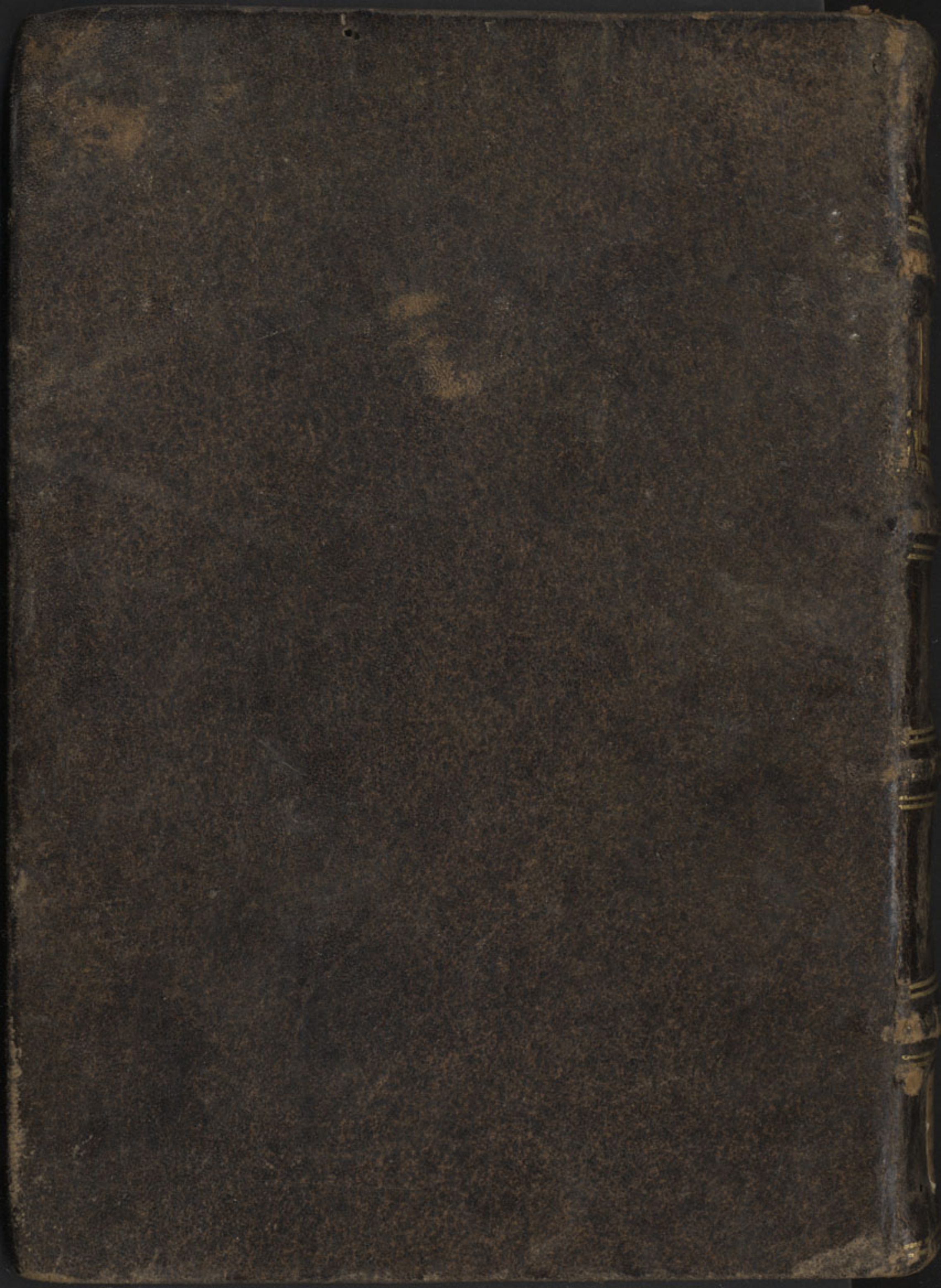

CONIMB.

CONIMB.

D. GENRAT

ET CVRR.

LIBRARIUS

Sala

Gab.

Est.

Tab.

N.º